TOPLU ESERLERİ

MİHAİL BULGAKOV

Üstat ile Margarita

TÜRKÇESİ: SABRİ GÜRSES

ROMAN

MİHAİL AFANASYEVİÇ BULGAKOV

15 Mayıs 1891'de Kiev'de doğdu. 1916'da Kiev Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu, fakat birkaç yıl sonra doktorluğu bırakarak hayatını edebiyata adadı. Kiev Şehir Tiyatrosu'nda sergilenen ilk iki oyunu büyük başarı kazandı. İlk eşiyle Moskova'ya yerleşen Bulgakov, 1922-1926 arasında oyun yazmayı sürdürdü, fakat Sovyetler Birliği'nin ideallerini yansıtmadığı gerekçesiyle oyunlarının sahnelenmesi yasaklandı. 1925'te yazdığı hicivli romanı *Köpek Kalbi* de benzer bir kaderi paylaşarak, Sovyetler Birliği'nde 1987'ye kadar yayımlanamadı. Aynı yıl ilk eşinden boşanarak Lyubov Belozerskaya'yla evlendi. Sanatını icra edememekten bunalan Bulgakov, 1930'da Stalin'e bir mektup yazarak yurtdışına çıkma izni istedi. Fakat bu talebi reddedilen Bulgakov'a Moskova Sanat Tiyatrosu'nda, sahne arkasında bir iş ayarlandı. 1938'de, ölümcül hastalığına yakalanmadan hemen önce başyapıtı sayılan *Üstat ile Margarita*'yı tamamladı. 1940'ta öldü. Kitap ilk olarak 1966-1967 yıllarında, dul eşinin çabaları sayesinde *Moskva* dergisinde yayımlandı. Kitap olarak 1973'te basıldı.

SABRİ GÜRSES

1999 yılında İ.Ü. Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını İ.Ü. Çeviribilim Bölümü'nde yaptı. İngilizceden Joseph Campbell, Jonathan Lethem, John Smolens, Shusha Guppy, Charles Nicholl, Don DeLillo, William Guthrie, Werner Sombart, Fredric Jameson, William Shakespeare, Karel Čapek, Slavoj Žižek, Niall Lucy ve Rusçadan F.M. Dostoyevski, Mihail Bahtin, Yuri Lotman, Sultan Galiyev, Yuri Oleşa, İvan Turgenyev, Aleksandr Puşkin, Andrey Bely çevirileri bulunmaktadır. Andrey Bely'in *Glossolalia* adlı eserinin çevirisiyle, Uluslararası Rus Edebiyatı Çevirmenleri Merkezi'nin onur ödülünü aldı. *Oblomov* (Everest, 2010) çevirisi 2010 yılında *Dünya Kitap* dergisi tarafından verilen Yılın Çevirisi Ödülü'nü aldı.

Mihail Afanasyeviç Bulgakov

ÜSTAT İLE MARGARİTA

Türkçesi: Sabri Gürses

§

Yayın No **1058**
Everest Klasikler **26**

Üstat ile Margarita
Mihail Afanasyeviç Bulgakov

Kitabın Özgün Adı:
Мастер и Маргарита

Dizi Editörü: Berrak Göçer
Yayına hazırlayan: Hülya Arslan
Rusçadan çeviren: Sabri Gürses
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

© 2012; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Mart 2012
2. Basım: Kasım 2013

ISBN: 978 - 975 - 289 - 988 - 8
Sertifika No: 10905

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

İçindekiler

"Yeter ki bilsinler, yeter ki..." vii
Çevirmenin Uyarısı xiii

Birinci Kısım

1. Tanımadığınız Kimselerle Asla Konuşmayın 3
2. Pontius Pilatus 18
3. Yedinci Kanıt 47
4. Kovalamaca 53
5. Olay Griboyedov'da Yaşandı 62
6. Tam Dedikleri Gibi, Şizofreni 77
7. Kötü Bir Daire 88
8. Profesörle Şairin Düellosu 101
9. Korovyev'in Numaraları 112
10. Yalta'dan Haberler 123
11. İvan'ın İkiye Bölünmesi 137
12. Kara Büyü ve Sahnelenmesi 142
13. Kahramanın Ortaya Çıkışı 160
14. Yaşasın Horoz 185
15. Nikanor İvanoviç'in Rüyası 196
16. İdam 211
17. Huzursuz Bir Gün 226
18. Talihsiz Ziyaretçiler 242

İkinci Kısım

19. Margarita 269
20. Azazello'nun Kremi 285
21. Uçuş 291
22. Mum Işığında 308
23. Şeytan'ın Büyük Balosu 324
24. Üstat'ın Kurtarılması 342
25. Vali Nasıl Kiryatlı Yahuda'yı Kurtarmaya Çalıştı 371
26. Defin 384
27. 50 Numaralı Dairenin İşi Tamam 410
28. Korovyev ve Begemot'un Son Maceraları 429
29. Üstat ile Margarita'nın Kaderi Çiziliyor 445
30. Vakit Geldi! Vakit Geldi! 451
31. Vorobyoviye Gori'de 466
32. Bağışlama ve Ebedi Sığınak 470

Sonsöz 479

"Yeter ki bilsinler, yeter ki..."

Üstat ile Margarita, herkesin farklı şekilde okuyup algıladığı, farklı yönlerini beğenip farklı taraflarında kendisini bulduğu ender yapıtlardan birisidir.

Eserin çok yönlü zenginliğinin kaynağında, hiç şüphesiz, Mihail Bulgakov'un yergi ustalığı, bilimkurgudaki yaratıcılığı, mistik öğelerle içselleşmiş tarihsel belleğinin zenginliğini üstün psikolojik analiz yeteneğiyle harmanlayarak bir arada ahenkle kullanmış olması yatmaktadır. *Üstat ile Margarita*'nın en etkileyici bölümleri, Bulgakov'un sanatının bu üç özelliğinin en üst düzeyde satırlara yansıdığı ve bu armoninin, güçlü kurguyu alt metin değerleriyle ortaya çıkardığı yerlerdir.

Bulgakov 1928 yılında *Üstat ile Margarita*'yı ilk yazmaya başladığında, otuz yedi yaşında, tıp eğitimi almış bir yazardır. Dünya tarihinde pek çok "yeni" kavrama yol açan 1917 Ekim Devrimi'nin ardından on bir yıl geçmiş, Sovyetler Birliği'nde sanatın diğer alanları gibi edebiyat da ideolojik prensipler çerçevesinde gelişmeye başlamıştır. Her birinin ortak özelliği, çıkış noktalarının Ekim Devrimi olmasına karşın, yeni sistemde Rus yazını; Sovyet yazını, yasaklı yazın ve göçmen yazını olarak sanatsal prensipleri, konuları ve yazarları farklı üç koldan hareket etmiştir.

Mihail Bulgakov, yaşamı boyunca iktidarla ortak bir dil bulamayan yazarlar sınıfına girmektedir. Komünist Parti'nin sanat politikasına uygun eserler kaleme almadığı, alamadığı

için Yazarlar Birliği'nde kendine bir yer bulamaz. 1930 yılında, yazdığı oyunların tiyatro repertuvarlarından çıkartılması ve eserlerinin yasaklanması üzerine, ülkeden çıkışına izin verilmesi için Stalin'e bir mektup yazar. Siyasi otoriteler, *yazarın ruhsal durumu yurtdışındaki "Sovyet düşmanlarının" işine yarayacak durumda*, diye gerekçelendirerek bu talebi ret ederler. Ancak, 1926'da Moskova Sanat Tiyatrosu'nda başarıyla sergilenen *Turbinlerin Yaşadığı Günler* oyununda *uygun öğeler* bulan ama Bulgakov'un kendisini *yetersiz* ve *antikomünist* olarak değerlendiren Stalin, yazarın Moskova Sanat Tiyatrosu'nda arka plan görevlerde çalışmasına izin verir. Yaşamını sürdürebilmek için bir yandan kendinden önceki dönemlerin tiyatro eserlerinin sahne uyarlamalarını yaparken, diğer yandan *basılmayacağından emin olduğu* romanı *Üstat ile Margarita* üzerinde çalışmaya başlar. Romanın ilk kopyasının adı *Kara Büyü*'dür. Tek bir uzamda geçen, merkezinde Woland'ın bulunduğu olayları destansı tarzda yazar. 1930 Mart ayında bir oyununun yasaklandığını öğrendiğinde, bu elyazmalarını yok eder. 1931'de tekrar yazmaya koyulduğunda iktidar-sanat ilişkisi, erk ve vicdan konuları dost toplantılarının temel konusudur. Bu dönemde Üstat ile Margarita da katılır romana ve doğal olarak Bulgakov'un yazınsal yaşamına doğrudan etkisi olan kişi ve kurumların imgeleri belirir sayfalarda. Artık roman içinde roman kurgusu oluşmuş, Pontius Pilatus'la ilgili bölümler Üstat'ın kaleminden dökülür olmuştur satırlara. 2 Ağustos 1933'te bir arkadaşına, "İçime şeytan girdi," diye yazar. (Burada kullandığı, Rusçası "*bes*" olan şeytan sözcüğünün Ukraynacasını, "*bis*"i, olayların geçtiği 302 no.lu binanın numarasına çoktan eklemiştir bile.) "Şimdi Leningrad'dayım," diye devam ettiği mektubun sonu bir iç dökmedir: "Ve burada da küçücük odada üç yıl önce kendi ellerimle yok ettiğim romanı tekrar karalamaya çalışıyorum. Ne

için? Bilmiyorum." Aynı yılın kasım ayında elyazması beş yüz altı sayfa tutan otuz yedi bölümü *karalamayı* bitirmiştir Bulgakov. İlk sayfaya, olası kitap isimleri olarak *Şeytan, Yüce Efendi, Ve İşte Ben, Danışmanın Toynakları* ifadeleri not edilmiştir. Eserde son kapsamlı değişiklikleri 1937-1938 yıllarında yapar. Altı kalın defter tutan roman otuz bölümden oluşmakta ve ilk defterin başında *Üstat ile Margarita* yazmaktadır. El yazmaları daktilo edilirken yazar kendisi dikte eder ve bu arada pek çok değişiklik yapar. Bulgakov'un romanı üstündeki düzeltmeleri hastalığının ağırlaştığı döneme dek sürer. 13 Şubat 1940'ta son notları karısına söyledikten yirmi yedi gün sonra, 10 Mart 1940'ta ölür. Karısı Yelena Bulgakova anılarına bu son günleri, "Yatağının yanı başında yere koyduğum mindere otururdum," diye not eder ve şöyle devam eder: "Bazen bakışlarıyla bir şey istediğini anlatırdı. Ağrı kesici mi, yoksa içecek bir şeyler mi istediğini anlamak için sorardım. Çoğunlukla istediği bunlar olmazdı. O zaman 'Onu mu istiyorsun? *Üstat ile Margarita*'yı mı?' derdim. Evet, anlamında başını sallar ve sadece iki sözcük dökülürdü dudaklarından: Yeter ki bilsinler, yeter ki..."

Bulgakov'un bu son isteği, karısının tüm ısrarlı uğraşlarına rağmen, ancak 1966 yılında romanın kısaltılmış halinin *Moskva* dergisinde yayımlanmasıyla gerçekleşebildi. 1973'te ise ilk kez kitap olarak basıldı.

Bu uzun ve zorlu yazma sürecinde Bulgakov *Üstat ile Margarita*'nın son yapıtı olduğunun bilinciyle, tüm birikimini kitabın sayfalarına dökmüştür. Zaman ve uzam arasındaki geçişlerin keskinliği, eserin bütünselliğini bozmaz. Aksine kurguyu daha da sağlamlaştırır. Bulgakov'un "roman içinde roman" olarak yapı taşlarını keskin çerçeveler içine koymadaki becerisiyle de *Üstat ile Margarita* 20. yüzyıl edebiyatı içinde özel bir yer bulur.

Bireysel ve toplumsal olayların akışını yönlendiren olayların peşine düşen Bulgakov, sorunu felsefi ve ahlaksal açıdan irdeler. Suç, ceza ve kefaret üçlemini alışılmışın dışında bir dizgide okuyucunun dikkatine sunar. Kötü ve iyi, bu üçlemin vazgeçilmez yandaşları olarak eserde yer bulur. Ancak bu sefer roller biraz farklıdır: Kötü iyiliğe hizmet eder. Belki de bu nedenle parlak güneş ışıkları altında sancılar çeker kahramanlar. Oysa ay ışığı huzuru işaret eder. Toplumsal zayıflığa zemin hazırlayan bireysel korkaklık ve erk düşkünlüğü, kötünün yardımıyla, gerçeğin aynasına yansır. Bulgakov, "Yeter ki bilsinler," diye düşündüğü insanlığın en zayıf yönlerini ve bunların dış faktörlerden etkilenişiyle kırılan yaşam noktalarını, Şeytan'ın yardımıyla, her türlü inanç ve inançsızlık gelgitleri arasında sıkışmış kahramanlar özelinde gözler önüne serer.

İster tanrısal, ister siyasal olsun, erk karşısında korkaklığın bireyin sağduyusunu ele geçirdiği durumlar Bulgakov için bulunmaz anlardır. Yergisel bir üst bakışla insanların kendi kendilerini düşürdükleri acizliklerle ince ince dalga geçer.

Tüm bunlarla beraber, yapıtın belli bir döneme özgü bir eser olması değerini daha da artırmaktadır. Sovyetler Birliği'nde sanatın ideolojik bir araç olarak kullanılmasından kaynaklanan toplumsal çelişkiler, gelenekselden yeniye yönelen tarihsel dönüşümün çok katmanlı sancıları eserde güçlü bir şekilde vurgulanmaktadır. 1930'ların Moskova'sının sosyal yaşamı, ilişkileri, düzen koyucuları, buna ayak uyduranlar ve uyduramayanlarla birlikte canlı bir tablo olarak okurun bilgisine sunulmaktadır.

Eserde okurun bakış açısına, ilgi odağına bağlı olarak değişen pek çok anahtar ifade bulunmaktadır. Örneğin, belki sayfalarca anlatılabilecek, kendinden olmayanı düşman sayan anlayışı "Tanımadığınız Kimselerle Asla Konuşmayın" bölüm başlığıyla net ve yorumsuz olarak anlatıverir okuyucuna Bul-

gakov. Varyete gösterisi sırasında Woland'ın, "Moskova halkı değişti mi?" sorusunun yanıtında pek çok toplumsal gerçek yatmaktadır. Massolit'in girişindeki tabelalar, "sipariş edebiyat" yapabilen yazarların asla o dönemde dile gelmemiş ayrıcalıklı konumlarını yorumsuzca betimler. Özü İncil'e dayanan ama günümüzde Rusçada yaygın bir deyim olarak kullanılan "herkes inancı kadar alır" ifadesi, *aralarında herkese inancına göre verileceğini söyleyenler var*, şeklinde dökülür Woland'ın ağzından. Gerçekten de öyle olur. Bulgakov'un emek emek işlediği elyazmaları yok olmaz. Ve sonunda eser, edebiyat eleştirmenlerinden hak ettiği değeri almak üzere ay yolundan geçip gün ışığına çıkar, dünya dillerinde okurla buluşur. Her edebiyatsever, *Üstat ile Margarita*'da her türlü kişisel inançları ve değer yargıları çerçevesinde kendini zenginleştirecek pek çok şey bulur.

Hülya Arslan
20 Ocak 2012, İstanbul

Çevirmenin Uyarısı

Bu kitabı okumaya başlayınca bir daha hiçbir şey aynı olmayabilir.

Bakışsız ve kara bir kediyle tanışacaksınız; Goethe'nin Rusya'ya gönderdiği bir Alman'la; şeffaflığıyla herkesi delirten bir çevirmenle; piyangodan kazandığı parayla hayata yeni bir yön veren bir aşıkla; şeytana bile kök söktürecek kadar inatçı bir cadıyla tanışacaksınız.

Moskova'yı, Arbat'ı, 302-*bis* numaralı binayı tanıyacaksınız.

Bu kitaptan esinlenen bir şeyler yaratmak isteyeceksiniz: bir şiir, bir film, bir roman, bir aşk, bir büyü, bir çeviri, bir yemek.

Elyazmalarının asla yanmayacağına emin olacaksınız.

Hiçbir gücün hiçbir inancı zorbalıkla susturamayacağına bir daha inanacaksınız.

Hayatınıza hükmeden Karanlıklar Prensi'ni ve çetesini görmeye başlayacaksınız.

Onların oyunlarına kanmamak gerektiğini hissedeceksiniz.

Onları kandırmak isteyeceksiniz.

Bu kitabın nasıl, nerede, kim tarafından okunursa okunsun bugünü, burayı anlattığını fark ettiğiniz zaman, bir daha asla aynı olmayacak hiçbir şey – ne siz ne de dünya.

Çeviri Üzerine

Üstat ile Margarita'nın Türkçe ilk çevirisi 1968 yılında, Fransızcadan yapılmıştı. Aydın Emeç *Usta ile Margarita* adını verdiği çeviri için büyük olasılıkla Claude Ligny'nin aynı yıl *Le maître et Marguerite* adıyla yaptığı çeviriyi kullandı.

Rusçadan yapılan bu ilk çeviri için, emektar Bulgakov editörü Viktor Losev'in hazırladığı, Полное собрание редакций и вариантов романа "Мастер и Маргарита" ("Üstat ile Margarita" *adlı romanın bütün redaksiyon ve değişiklerinin derlemesi*, Vagrius, 2006) adıyla yayımlanan edisyondan yararlanıldı. Tarihsel bölümlerde, Bulgakov'un yaptığı gibi o dönemin isimlendirmeleri kullanıldı (örn. Kudüs yerine Yeruşalayim). İki yerde Ece Ayhan ile Edip Cansever'den alıntı yapıldı.

Ayçiçeği Tarihi

"Ateistin her zaman tasvir ettikleri gibi Şeytan'a benzemediğini, onlar gibi insan olduğunu, ama daha olumlu, gelişmiş, kararlı ve enerji biri olduğunu göstermek gerekiyor... Köylerdeki din karşıtı propagandanın nasıl yapıldığına bakarsak, böyle yapılmadığını ortaya koyan birçok örnekle karşılaşırız. Köye hırpani bir ajitatör gelir, Tatar, ürkütücü, korkunç, kaba biridir, revolveri ve belinde kılıcı vardır, 'Allah'a ve peygamberlerine' sövmeye başlar, bu şekilde kendi 'ateşli' ateizmini sergiler, Kuran'ı ya da Müslümanların kutsal kitabı saydığı bir şeyi tekmeler. 'İşte bakın, Kuran'ı çiğniyorum, ama bana bir şey olmuyor. Yani bu kitap kutsal değil, yani Allah yok, vb.' diyen dağlı ajitatörlerin bu davranışları halkta olumsuz izlenimler bırakır." Sultan Galiyev, *Müslümanlar Arasında Din Karşıtı Propaganda Yöntemleri*'nden, 1921.

"On sekizinci yüzyıldaki ateistlerin, yaşadıkları ortama hakim olan irticacı gazete yazılarına militan, canlı, yetenekli, zeki ve açık bir şekilde saldıran yazıları, bizim edebiyatımıza

hakim olan... Marksist hikâyelerden bin kat daha iyidir... Diğer yandan, çağdaş bilimsel din eleştirisinin temsilcilerine bir bakın. Burjuvazinin eğittiği bu temsilciler hemen her seferinde, dinsel önyargıları çürütürken, onları hemen burjuvazinin fikirsel köleleri, 'irticacıların diplomalı uşakları' haline getiren yargılarla 'desteklerler.'" Vladimir İlyiç Lenin, *Militan Maddeciliğin Önemi Üzerine*'den, Mart 1922.

"*Bezbojnik* (Tanrısız) adlı dergilere bakınca şaşkına döndüm. Sorun kutsal değerlere saygısızlık edilmesi değil, anlaşılan bu konuda sınır tanınmamış. Sorun fikirde: bu fikri belgelere dayandırıyorlar – Hazreti İsa bir alçak, bir düzenbaz olarak tasvir edilmiş. Benzersiz bir suç bu." Mihail Bulgakov, günlüğünden, 5 Ocak 1925.

"*Üstat ile Margarita* ve onun yazarı Sovyet totalitarizminin zulmüyle karşılaşmıştı. *Şeytan Ayetleri* adlı romanımın en önemli modellerinden birinin yaşadıklarını yaşaması sıra dışı bir durum." Salman Rushdie, *Bütün İçtenliğimle*'den, 12 Şubat 1990.

Yardımcı Açık Kaynaklar

Bulgakov Ansiklopedisi: www.bulgakov.ru (Bu Rusça kaynakta Bulgakov'un hayatı ve sanatı hakkında en temel bilgiler bulunabilir.)

Bulgakov Müzesi: http://www.dombulgakova.ru (Moskova'ya gitmeden önce kesinlikle ziyaret etmek gereken bir site.)

Jan Vanhellemont'un sitesi: http://www.masterandmargarita.eu (Dört dilde hazırlanmış olan bu sitede roman hakkında hemen her şeyi bulmak mümkün.)

Kevin Moss'un sitesi: http://cr.middlebury.edu/Bulgakov/PUBLIC_HTML (İngilizce ilk özgün çalışmalardan biri, daha analitik bir yaklaşımla hazırlanmış.)

beni doğurup giden Üstat'la Margarita'ya..
Sabri Gürses

"... Sen kimsin peki?"
"Ben o gücün, hep kötülük isteyen ve hep iyilik yapan gücün bir parçasıyım."

Goethe, *Faust*

BİRİNCİ KISIM

1. Bölüm
Tanımadığınız Kimselerle Asla Konuşmayın

Sıcak bir bahar akşamı, güneş batarken, Patriarşiye Prudi parkında iki adam belirdi. Biri yazlık gri ceket giymişti, orta boyluydu, tombuldu, dazlaktı, gösterişli fötr şapkasını elinde tutuyordu, sinekkaydı tıraşlı yüzünde de doğal ölçülerden büyük, kara kemik çerçeveli bir gözlük vardı. Kafasında ensesine doğru itilmiş damalı bir bere olan ikinci adamsa geniş omuzluydu, kızıl, kıvırcık saçlı bir gençti, ekose kovboy gömleği, buruşuk beyaz bir pantolon ve siyah sandalet giymişti.

İlki, Moskova'nın, kısa adı Massolit olan önemli edebiyat derneklerinden birinin başkanı ve kalınca bir sanat dergisinin editörü olan Mihail Aleksandroviç Berlioz'un ta kendisiydi, genç arkadaşıysa "Evsiz" mahlasıyla yazan şair İvan Nikolayeviç Poniryev'di.

Yeşermeye başlamış ıhlamur ağaçlarının gölgesine giren yazarlar hemen, üzerinde "Bira ve Su" yazan alaca bulaca cepheli bir büfeye yöneldiler.

Evet, bu korkunç mayıs akşamının tuhaf bir yanını belirtmek gerekir. Sadece büfede değil, Malaya Bronnaya Caddesi'nin hemen yanında uzanan bu park yolunda tek bir kişi bile görünmüyordu. O saatte, herhalde nefes almanın bile imkânsız olduğu, Moskova'yı kavuran güneşin, kuru bir sisin içinde Sadovaya Kaltso Caddesi'nin arkasında bir yerde kay-

bolduğu o saatte, ıhlamurların altından kimse geçmiyordu, banklarda oturan kimse yoktu, yol bomboştu.

"Bir Narzan maden suyu lütfen," dedi Berlioz.

"Narzan yok," diye yanıt verdi büfedeki kadın, niyeyse gücenmişti.

"Bira var mı?" diye sordu sertçe Evsiz.

"Bira akşamları gelir," dedi kadın.

"Peki ne var?" diye sordu Berlioz.

"Kayısılı gazoz var, ama sıcak," dedi kadın.

"Peki, verin, verin, verin!"

Kayısılı gazoz bol bol sarı köpük çıkardı ve havaya bir kuaför kokusu yayıldı. Gazozları içen edebiyatçılar hıçkırmaya başladılar, paralarını ödediler ve yüzlerini göle, sırtlarını Bronnaya Caddesi'ne vererek bir banka oturdular.

Bu sırada ikinci bir tuhaflık yaşandı, ama bir tek Berlioz hissetti bunu. Aniden hıçkırığı kesildi, kalbi durdu ve bir an için bir yerlere uçup gitti, sonra geri geldi, ama içine ağır bir ağrı oturmuştu. Üstelik Berlioz sebepsiz, ama yine de güçlü bir korkuya kapılmıştı, Patriarşiye'den hemen koşarak kaçmak istiyordu.

Berlioz sıkıntıyla çevresine bakındı, onu tedirgin eden şeyin ne olduğunu anlayamadı. Bembeyaz oldu, alnını mendille sildi, "Ne oluyor bana?" diye düşündü. "Bu hiç olmamıştı... Kalbim bir oyun oynuyor... Çok yoruldum. Herhalde, her şeyin canı cehenneme diyerek Kislovodsk'a gitmenin vakti geldi..."

Sonra birdenbire yakıcı hava önünde yoğunlaştı ve bu yoğun havanın içinden tuhaf görünümlü saydam bir adam belirdi. Küçük başında jokey şapkası, üzerinde ekose, kısa ve dar, hafif bir ceket vardı... Adam yaklaşık iki metre boyundaydı ama omuzları dardı, aşırı zayıftı ve çehresinde, affedersiniz ama sinsi bir ifade vardı.

Berlioz'un yaşamı sıra dışı olaylara alışmasını sağlayacak şekilde geçmemişti. İyice bembeyaz olup gözlerini iri iri açtı ve şaşkınlıkla şöyle düşündü: "Bu olamaz!"

Ama bu, ne yazık ki olmuştu ve içinden bakınca öte yanı görünen, uzun boylu adam, yere hiç değmeden, bir sağa bir sola sallanıyordu karşısında.

Berlioz o kadar korkmuştu ki hemen gözlerini kapattı. Açtığı zaman, her şeyin sona erdiğini, dumanın dağıldığını, ekoselinin kaybolduğunu gördü, o ağır ağrı da kalbinden kalkmıştı.

"Hay aksi şeytan!" diye haykırdı editör. "Biliyor musun İvan, az önce az kalsın sıcaktan kalp krizi geçiriyordum! Hatta halüsinasyon gibi bir şey bile gördüm," diyerek gülmeye çalıştı, ama gözlerindeki kaygı silinmemişti ve elleri titriyordu.

Yine de ağır ağır sakinleşti, mendiliyle kendine rüzgâr yaptı ve oldukça cesur bir tavırla, "Peki efendim, neyse..." diye kayısılı gazoz içerek sohbete kaldığı yerden devam etti.

Daha sonra öğrenildiği üzere, Hazreti İsa hakkında sohbet ediyorlardı. Editör şairden derginin düzenli olarak yayımlanan kitapçığı için din karşıtı uzun bir şiir istemişti. İvan Nikolayeviç bunu yazmış, hem de çok kısa sürede yazmıştı, ama ne yazık ki editörünü bir türlü hoşnut edememişti. Evsiz şiirinin baş karakterini, yani İsa'yı çok karanlık tonlarla tasvir etmişti, ama editöre göre, bütün şiiri yine de baştan yazmak gerekiyordu. İşte şimdi editör şaire İsa hakkında makale gibi bir şey okuyor, bu yolla şairin başlıca hatasını göstermeye çalışıyordu. İvan Nikolayeviç'i neyin yanılttığını –tasvir yeteneğinin gücü mü, yoksa yazmaya kalkıştığı konuyu hiçbir şekilde bilmemesi mi– söylemek zordu, ama İsa onun tasvirinde, okuru kendisine çeken bir kişilik olmasa da, kesinlikle canlı bir kişilik kazanmıştı. Berlioz şaire, İsa'nın nasıl biri olduğunun, yani iyi biri mi kötü biri mi olduğunun önemli olmadığını an-

latmaya çalışıyordu, asıl yapılması gereken şey, İsa diye birinin yeryüzüne hiç gelmemiş olduğunu ve onun hakkında anlatılan hikâyelerin sıradan, uydurma mitlerden ibaret olduğunu göstermekti.

Editörün eğitimli biri olduğunu ve konuşurken eski tarihçileri, sözgelimi İsa'dan tek bir kelime bile bahsetmeyen ünlü Philon Alexandreos'u, parlak bir eğitim almış Flavius Josephus'u ustalıkla anabildiğini belirtmek gerekir. Sağlam bilgisini sergileyen Mihail Aleksandroviç şaire, ünlü Tacitus'un *Annales*'inin on beşinci kitabının 44. bölümünde İsa'nın öldürülmesinden bahsedilen yerin, daha sonraki sahte bir eklemeden başka bir şey olmadığını söylüyordu.

Editörün anlattığı her şey şair için yepyeniydi; kaygısız yeşil gözleriyle Mihail Aleksandroviç'e bakıyor, onu dikkatle dinliyor ve sadece ara sıra hıçkırıp fısıldayarak kayısılı gazoza küfrediyordu.

"Bütün doğu dinlerinde," dedi Berlioz, "bakire bir kızın bir tanrı doğurması kural gibi bir şeydir. Hıristiyanlar da, yeni bir şey düşünemediklerinden, aslında canlılar arasına hiç gelmeyen İsa'larını aynı şekilde yaratmışlar. İşte bu yüzden de temel nokta olarak bunu almak gerekir..."

Berlioz'un yüksek tenor sesi ıssız yolda yankılanıyordu ve Mihail Aleksandroviç, sadece eğitimli bir insanın boynunu kırma tehlikesi yaşamadan alabileceği tarihi virajlara girerken, şair de göğün ve yerin sevgili oğlu ve tanrısı Mısırlı Osiris hakkında, Fenikeli tanrı Tammuz hakkında, Marduk hakkında ve hatta pek bilinmeyen ama bir zamanlar Meksika'daki Aztek-lerin çok değer verdiği korkunç tanrı Vitsliputsli hakkında bir sürü ilginç ve yararlı şeyler öğreniyordu.

Ve tam Mihail Aleksandroviç şaire Azteklerin hamurdan Vitsliputsli şekli yaptıklarını anlatırken, yolda birinci adam belirdi.

Daha sonra, doğrusu artık her şey için çok geç bir vakitte, değişik kurumlar bu kişiyi tasvir etmek üzere raporlar hazırlayıp sunacaktı. Birbirleriyle çelişmelerinde şaşırtıcı bir yan yoktu. Bir raporda, adamın kısa boylu, altın dişli olduğu ve sağ ayağının aksadığı söyleniyordu. Bir başkasındaysa iriyarı olduğu, dişlerinde platin kaplama olduğu, sol ayağının aksadığı söyleniyordu. Üçüncüsü de veciz bir şekilde adamın sıradan bir adam olduğunu bildiriyordu.

Bu raporların hiçbirinin işe yaramadığını kabul etmek gerekir.

Öncelikle: Anlatılan adamın iki ayağı da aksamıyordu ve boyu ne kısa ne upuzundu, sadece uzundu. Dişlerine gelince, sol tarafı platin kaplamaydı, sağıysa altın. Gri renkli, pahalı bir takım elbise, elbiseyle aynı renkte ithal bir ayakkabı giymişti. Gri beresini kulaklarına indirmişti; kolunun altında, kaniş kafası şeklinde kara bir topuzu olan bir baston vardı. Kırk küsur yaşlarında görünüyordu. Ağzı biraz eğriydi. Sinekkaydı tıraş olmuştu. Esmerdi. Sağ gözü siyah, sol gözü nedense yeşildi. Kaşları karaydı, ama biri diğerinden yukarıdaydı. Kısacası bir yabancıydı.

Editörle şairin oturduğu bankın yanından geçerken, yabancı dönüp onlara baktı, durdu ve birden iki arkadaştan iki adım ötedeki banka oturuverdi.

"Bir Alman," diye düşündü Berlioz.

"Bir İngiliz," diye düşündü Evsiz. "Baksana, bu sıcakta o eldivenlerle oturuyor."

Yabancı da yapay gölün çevresine kare gibi sıralanmış olan yüksek binalara baktı; bu bakışlardan, burayı ilk kez gördüğü ve gördüğüyle de ilgilendiği anlaşılıyordu.

Bakışları üst katlara, Mihail Aleksandroviç'ten sonsuza dek uzaklaşan ve pencerelerde kör edici bir şekilde kırık kırık yansıyan güneşe takıldı, sonra akşamüstü karanlığıyla kapla-

nan aşağı pencerelere indi, bir şeye hoşgörüyle gülümsedi, kaşlarını çattı, ellerini topuzun üstüne yerleştirdi, çenesini de ellerinin üstüne dayadı.

"İvan," dedi Berlioz, "sözgelimi sen İsa'nın, yani Tanrı'nın oğlunun doğumunu çok iyi ve çok alaycı bir şekilde anlatmışsın ama bu arada İsa'nın doğumundan önce Frigyalı Attis falan gibi bir sürü tanrı oğlunun doğmuş olduğunu da unutmamak gerek; kısacası, İsa gibi bunlar da doğmadı ve hiç var olmadı, o yüzden senin doğumu ve bilgelerin gelişini anlatmak yerine, bu doğumla ilgili saçma dedikoduları yazman gerekirdi... Şimdi senin hikâyene göre o gerçekten doğmuş gibi görünüyor!"

Bu sırada Evsiz başına bela olan hıçkırığı durdurmaya çalışıyordu, nefesini tutmuştu, bu yüzden acıyla ve seslice hıçkırdı, aynı anda Berlioz konuşmayı kesti, çünkü yabancı birden ayağa kalkıp iki arkadaşa doğru yürümeye başlamıştı.

Edebiyatçılar hayretle bakıştılar.

"Affedersiniz," dedi yanlarına gelen adam yabancı bir aksanla ama sözcükleri yutmadan, "sizi tanışmadığımız halde rahatsız ettiğim için özür dilerim... Ama bu derin sohbetinizin konusu o kadar ilginç geldi ki..."

Bu sırada beresini saygıyla çıkardı ve iki arkadaşın ayağa kalkıp selam vermekten başka çaresi kalmadı.

"Hayır, daha çok Fransız gibi..." diye düşündü Berlioz.

"Leh mi?" diye düşündü Evsiz.

Yabancının daha ilk sözleriyle birlikte şair üzerinde olumsuz bir izlenim bıraktığını belirtmek gerekir, ama Berlioz ondan hemen hoşlanmıştı, yani hoşlanmak da değil ama... Nasıl söylesek... Onu ilginç bulmuştu belki.

"Oturmama izin verir misiniz?" diye sordu yabancı kibarca ve arkadaşlar biraz gönülsüzce de olsa kabul ettiler; yabancı rahatça oturdu aralarına ve hemen konuşmaya başladı.

"Eğer yanlış duymadıysam, sizler İsa'nın yeryüzüne gelmediğinden bahsediyordunuz, değil mi?" diye sordu yabancı Berlioz'a yeşil sol gözünü çevirerek.

"Hayır, yanılmıyorsunuz," dedi terbiyeli bir şekilde Berlioz, "tam da bunu söylüyordum."

"Ah, ne kadar ilginç!" diye haykırdı yabancı.

"Hay şeytan, bundan ona ne?" diye düşündü Evsiz ve kaşlarını çattı.

"Siz de arkadaşınızla aynı görüşte misiniz?" diye sordu sağına, Evsiz'e doğru dönen yabancı.

"Yüzde yüz!" diye onayladı yapmacık ve rakamsal ifadeleri seven Evsiz.

"İnanılır gibi değil!" diye haykırdı davetsiz misafir ve nedense sinsi sinsi çevresine bakınıp sesini alçaltarak şöyle dedi: "Israrımı affedin, ama anladığım kadarıyla ayrıca Tanrı'ya da inanmıyorsunuz herhalde siz?" Tedirgin bir bakışla ekledi: "Yemin ederim, kimseye söylemeyeceğim."

"Evet, Tanrı'ya da inanmıyoruz," diye yanıt verdi turistin tedirginliğine gülmemek için kendini zor tutan Berlioz. "Ama bunu kesinlikle özgür bir şekilde söyleyebilirsiniz."

Yabancı bankın arkasına bir göz atıp sordu, hatta meraktan şakıdı:

"Ateist misiniz!"

"Evet, biz ateistiz," dedi gülerek Berlioz, ama Evsiz öfkeyle şöyle düşündü: "Bak sen, bize yem atıyor, gavurun dölü!"

"Ah, ne harika bir şey!" diye haykırdı şaşkın yabancı ve başını bir şaire, bir editöre çevirdi.

"Bizim ülkemizde ateizm şaşılacak bir şey değildir," dedi diplomatik bir kibarlıkla Berlioz, "halkımızın büyük kısmı Tanrı'ya inanmayı bilinçli bir şekilde, çok uzun zamandır bırakmış bulunuyor."

O zaman yabancı tuhaf bir şey yaptı – ayağa kalktı, şaşıran editöre elini uzattı ve şöyle söyledi:

"İzin verin sizi canı gönülden tebrik edeyim!"

"Neden tebrik ediyorsunuz onu?" diye gözlerini kırpıştırdı Evsiz.

"Bir yolcu olan bana çok önemli bir bilgi, çok çok ilginç bir bilgi verdiği için," diye parmağını anlamlı bir şekilde kaldırarak yanıt verdi yurtdışından gelen eksantrik.

Anlaşılan bu önemli bilgi yolcunun üzerinde gerçekten güçlü bir etki bırakmıştı, çünkü her pencerede bir ateist göreceğinden kaygı duyar gibi gözlerini ürkek ürkek binalarda gezdiriyordu.

Berlioz, "Hayır, bu İngiliz değil..." diye düşünürken, Evsiz de şöyle düşünüyordu: "Bir yerlerden kapmış Rusçayı, bu çok ilginç bir şey!" Sonra yine kaşlarını çattı.

"Sorumu mazur görün ama," dedi yurtdışından gelen misafir, kaygılı bir dalgınlığın ardından, "Tanrı'nın varlığıyla ilgili kanıtlar ne olacak? Bilindiği gibi, beş kadar kanıt vardı?"

"Heyhat!" dedi üzülerek Berlioz. "O kanıtların hiçbiri beş para etmez, insanlık onları arşive gömdü. Kabul edersiniz ki, aklın topraklarında Tanrı'nın varlığıyla ilgili herhangi bir kanıt var olamaz."

"Bravo!" diye bağırdı yabancı. "Bravo! Siz bu sözlerinizle huzursuz ihtiyar Immanuel'in düşüncelerini birebir tekrarlamış oldunuz. Ama şöyle bir tuhaflık var: Beş kanıtı yerle bir etti Immanuel, ama sonra, kendisiyle alay eder gibi, yepyeni bir altıncı kanıt hazırladı!"

"Kant'ın kanıtı da inandırıcı değil," diye hafifçe gülümseyerek karşı çıktı editör. "Schiller, Kant'ın bu konudaki akıl yürütmelerinin sadece köleleri hoşnut edebileceğini boş yere söylememişti, Strauss da bu kanıta gülüp geçti."

Berlioz konuşurken içinden de şöyle düşünüyordu: "İyi hoş da, kim bu adam? Üstelik Rusçayı nasıl böyle iyi konuşuyor?"

"Kant denen herifi bu kanıtı yüzünden üç yıllığına Solovetski'ye* sürmek gerekirdi!" İvan Nikolayeviç kesinlikle beklenmedik bir şekilde kükredi.

"İvan!" diye fısıldadı utanan Berlioz.

Ama Kant'ı Solovetski Adaları'na sürme önerisi yabancıyı etkilemekle kalmadı, heyecanlandırdı.

"Gerçekten, gerçekten," diye haykırdı ve Berlioz'a çevrilmiş olan yeşil sol gözü ışıldadı, "orası tam onun yeri! Zaten o sabah kahvaltıdan sonra demiştim ona: 'Profesör, kusura bakmayın ama, işe yaramaz bir şeyler uydurmuşsunuz! Zekice olabilir ama doğru dürüst anlaşılmayacak. Sizinle alay edecekler.'"

Berlioz'un gözleri büyüdü. "Kahvaltıdan sonra mı... Kant'la mı? Ne yumurtluyor bu böyle?" diye düşündü.

"Ama," diye devam etti yabancı, Berlioz'un şaşkınlığından tedirgin olmayıp şaire dönerek, "onu Solovetski'ye tıkmak ilke olarak imkânsız, çünkü yüz kadar yıldır Solovetski'den çok daha uzak bir yerde bulunuyor kendisi ve oradan onu almanın hiçbir yolu olmadığına emin olabilirsiniz!"

"Yazık!" deyiverdi kavgacı şair.

"Bence de yazık!" diye onayladı tanımadıkları adam ışıldayan gözüyle ve devam etti: "Ama sizin sorunuz beni huzursuz etti: Eğer Tanrı yoksa, sorarım size, insanları ve yeryüzündeki bütün düzeni kim yönetiyor?"

"İnsan yönetiyor," dedi hemen, bu, itiraf edelim ki pek de anlaşılır bir yanı olmayan soruya öfkelenen Evsiz.

---

* Rusya'nın kuzeyinde, Beyaz Deniz kıyısında bulunan Solovetski Adaları'ndaki manastırlar, 1921-1939 yılları arasında hapishane olarak kullanıldı. (ç.n.)

"Pardon," dedi tanımadıkları adam kibarca, "bunun için, yani yönetmek için, öyle ya da böyle, kısacık bile olsa belli bir süre için kesin bir plana sahip olmak gerekir. İzninizle size sorayım, gülünç derecede kısa bir süre için, sözgelimi bin yıl için plan yapmak bir yana, kendisinin yarınını bile güvenceye alamayan insan yeryüzünü nasıl yönetebilir? Diğer yandan, aslında," bu sırada tanımadıkları adam Berlioz'a dönmüştü, "düşünün ki sözgelimi siz yönetmeye, kendinizi ve başkalarını düzene sokmaya başladınız, hatta, deyim yerindeyse, bundan haz almaya bile başladınız, ama birdenbire... He he... Küçük bir kanser..." kedi gibi sırıtarak ünlü uyumundan yoksun bu sözcüğü tekrarladı, "kanser ve işte sizin yönetiminiz sona erdi! Kendi kaderinizden başka hiçbir kader artık ilgilendirmez sizi. Akrabalarınız yalan söylemeye başlar, siz, tatsız bazı kokular alarak uzman doktorlara koşarsınız, sonra şarlatanlara, hatta falcılara bile koşarsınız. Hiçbirinin bir anlam taşımadığını bizzat anlarsınız. Ve bütün her şey trajik bir şekilde sona erer: Bir şeyleri yönettiğini sanan kişi, bir bakarsınız birdenbire tahta bir tabut içinde kıpırtısız yatıyor; öylece yatan kişinin bir yararı olmadığını anlayan çevresindekiler de onu sobada yakıp kurtulurlar. Daha kötüsü de olur: Adamın teki Kislovodsk'a gitmeye hazırlanır," derken Berlioz'a döndü yabancı, "önemsiz gibi görünen bir iş için gidecektir ama gidemez, çünkü bilinmeyen bir nedenle birdenbire tökezler – ayağı kayar ve adam tramvayın altında kalır! Onun kendi kendini böyle yönettiğini söylemeyeceksiniz değil mi gerçekten? Onu bambaşka birinin yönettiğini düşünmek daha doğru olmaz mı?" diyen yabancı tuhaf bir kikirdemeyle güldü.

Berlioz kanser ve tramvay hikâyesini büyük bir dikkatle dinledi ve tedirgin edici düşüncelerle kıvranmaya başladı. "O bir yabancı değil! Yabancı değil!" diye düşündü. "Çok tuhaf bir adam bu... Ama iyi de, kim bu böyle?"

"Gördüğüm kadarıyla sigara içmek istiyorsunuz, değil mi?" diyerek birdenbire Evsiz'e döndü yabancı. "Hangisini tercih edersiniz?"

"Sizde birkaç çeşit mi var?" diye sordu sigarası bitmiş olan şair.

"Hangisini tercih edersiniz?" diye tekrarladı yabancı.

"Tabii *Bizim Marka*'yı," dedi ters bir tavırla Evsiz.

Yabancı hemen cebinden bir sigara tabakası çıkardı ve Evsiz'e ikram etti:

"*Bizim Marka*."

Editör de şair de hem tabakanın içinde gerçekten *Bizim Marka* olmasına hem de tabakanın kendisine şaşırmışlardı. Tabaka büyükçeydi, saf altındandı ve açılınca kapağındaki üçgen pırlantalar mavi ve beyaz ışıklarla parıldadı.

Edebiyatçılar bambaşka şeyler düşündüler. Berlioz: "Yok, bu kesin yabancı!" Evsiz: "Bak şu şeytan alasıcaya, vay!"

Şair ve tabakanın sahibi birer sigara yaktılar, sigara içmeyen Berlioz ikramı geri çevirdi.

"Şöyle karşı çıkmak lazım," diye düşündü Berlioz, "evet, insan ölümlü, kimse buna karşı çıkamaz. Ama konu şu ki..."

Fakat tam o bunları dile getirmeye çalışırken yabancı konuşmaya başladı:

"Evet, insan ölümlü, ama bu sorunun sadece yarısı. Asıl kötü olan şey, insanın genellikle aniden ölmesi, işte asıl mesele bu! İnsan özünde bu akşam ne yapacağını bile söyleyemez."

"Sorunu ne kadar saçma bir şekilde ele alıyor..." diye düşündü Berlioz ve karşı çıktı:

"Tabii, burada bir abartma söz konusu. Bu akşam ne olacağını ben az çok kesin olarak biliyorum. Elbette, kafama bir kiremit düşmezse eğer..."

"Kiremit falan söz konusu değil," diye sertçe sözünü kesti yabancı, "kimsenin başına kiremit falan düşmeyecek. Özellik-

le de, emin olun, sizin başınıza kesinlikle böyle bir şey gelmeyecek. Siz başka türlü öleceksiniz."

"Herhalde biliyorsunuzdur siz benim nasıl öleceğimi?" diye açıkça alay ederek sordu Berlioz; gerçekten saçma bir konuşmaya sürüklenmişti. "Belki bana da söylersiniz?"

"Seve seve," diye yanıt verdi yabancı. Berlioz'u baştan aşağı, sanki ona bir takım elbise dikecekmiş gibi süzdü, dişlerinin arasından şöyle bir şeyler mırıldandı: "Bir, iki... Merkür ikinci evde... Ay çıktı... Altı – kaza... Akşam – yedi..." Sonra yüksek ve mutlu bir sesle ilan etti: "Sizin kafanız kopacak!"

Evsiz gözlerini vahşi ve sert bir bakışla, öne doğru eğilmiş yabancıya çevirdi, Berlioz'sa çarpık bir gülüşle sordu:

"Peki kim yapacak bunu? Düşmanlar mı? İşgalciler mi?"

"Hayır," dedi yabancı, "bir Rus, Komünist Gençlik Birliği üyesi olan bir kadın yapacak."

"Hımm..." diye mırıldandı yabancının şakasına öfkelenen Berlioz. "Tabii, affedin ama, bu pek inandırıcı değil."

"Rica ederim, siz beni affedin," dedi yabancı, "ama gerçek böyle. Evet, eğer bir sır değilse, ben de size bu akşam ne yapacağınızı sorabilir miyim?"

"Sır falan değil. Birazdan Sadovaya'daki evime gideceğim, sonra da gece saat onda Massolit'te bir toplantı olacak, ona başkanlık edeceğim."

"Hayır, böyle olmayacak," diye karşı çıktı yabancı.

"Peki niye?"

"Çünkü," dedi yabancı ve çatık kaşlarla göğe, akşam serinliğinin gelişini hisseden kara kuşların sessizce gezindiği göğe çevirdi gözlerini, "Annuşka ayçiçeğiyağını aldı ve alır almaz da döktü. Bu yüzden yapılmayacak toplantı."

Bu sırada, ıhlamurların altına çok anlamlı bir şekilde sessizlik çökmüştü.

"Affedersiniz," dedi biraz duraksadıktan sonra Berlioz, yabancının saçmalıklar yayan kafasına bakarak, "nereden çıktı şimdi ayçiçeğiyağı... Hem bu Annuşka da kim?"

"Ayçiçeğiyağı çok önemli bence," dedi birden Evsiz, anlaşılan isimsiz yabancıya savaş açmaya karar vermişti. "Bayım, siz hiç ruh hastalıkları tedavi merkezinde yatmadınız, değil mi?"

"İvan!" diye hafif bir çığlık attı Mihail Aleksandroviç.

Ama yabancı hiç gücenmemişti, neşeyle kahkaha attı.

"Yattım, yattım, hem de kaç kere!" diye haykırdı gülerek, ama gülmeyen gözünü şairden ayırmadı. "Orada yatmakla da kalmadım! Tek üzüldüğüm, profesörden şizofreninin ne olduğunu öğrenecek kadar vakit bulamamış olmamdır. Neyse ki bunu siz kendisinden bizzat öğreneceksiniz İvan Nikolayeviç!"

"Adımı nereden biliyorsunuz?"

"Rica ederim İvan Nikolayeviç, sizi kim bilmez?" Bu sırada yabancı cebinden bir önceki günkü *Edebiyat Gazetesi*'ni çıkardı ve İvan Nikolayeviç ilk sayfada kendi resmini gördü, resmin altında da şiirleri vardı. Ama bir önceki gün ona mutluluk veren bu şan ve şöhret belgesi bu kez hiç mutlu etmemişti onu.

"Özür dilerim," dedi ve suratı bembeyaz oldu, "bir dakika bekleyebilir misiniz? Arkadaşıma özel bir şey söylemek istiyorum."

"Ah, memnuniyetle!" diye haykırdı yabancı. "Burada ılımurlar altında olmak çok güzel, zaten bir yere gitmek için acelem de yok benim."

"Baksana, Mihail," diye fısıldadı şair Berlioz'u bir kenara çekerek, "bu turist falan değil, casusun teki. Aramıza sızmış bir Rus göçmeni bu.* Ondan belgelerini iste, yoksa kaçacak..."

* 1917 Rus Devrimi'nden sonra birçok Rus, Avrupa ve Amerika üzerinde çeşitli ülkelere dağılmış, göçmen olmuştu; bunlar genel olarak karşıdevrimci sayılıyordu. (ç.n.)

"Öyle mi dersin?" diye fısıldadı kaygıyla Berlioz, ama içinden şöyle düşünüyordu: "Kesinlikle haklı!"

"İnan bana," dedi şair onun kulağına. "Bu herif bir şeyler öğrenmek için dostça davranıyor böyle. Rusçayı nasıl konuştuğunu duyuyorsun," dedi şair ve yabancı duymasın diye sağına soluna bakındı. "Gidip tutalım şunu, yoksa kaçacak..."

Sonra şair Berlioz'u kolundan tutup banka doğru çekti.

Yabancı banka oturmamış, yanında ayakta durmuştu, elinde koyu gri kapaklı küçük bir kitap, iyi kâğıttan kalınca bir zarf ve bir kartvizit vardı.

"Kusura bakmayın, tartışmamızın heyecanından kendimi size tanıtmayı unuttum. İşte kartvizitim, pasaportum ve konsültasyon için Moskova'ya gelme davetim," dedi yabancı etkili bir sesle, iki edebiyatçıya delici bir bakış atarak.

Şaşırmışlardı. "Şeytan alasıca, her şeyi duydu," diye düşündü Berlioz ve kibar bir tavırla belgelerin gösterilmesine gerek olmadığını işaret etti. Ama yabancı onları editöre ısrarla uzatırken, şair kartvizitin üzerinde yabancı harflerle yazılmış "Profesör" sözcüğünü ve soyadının baş harfi olan W'yi görmeyi başardı.

"Çok güzel," diye sıkıntıyla mırıldandı editör ve yabancı belgeleri cebine soktu.

Bu şekilde ilişki yeniden kuruldu ve üçü birden tekrar banka oturdular.

"Ülkemize konsültasyon amacıyla çağrıldınız, öyle mi profesör?" diye sordu Berlioz.

"Evet, konsültasyon için."

"Alman mısınız?" diye sordu Evsiz.

"Ben, ne?" diye soruyu tekrarladı profesör ve birden dalgınlaştı. "Evet, pardon, Alman'ım..." dedi.

"Rusçayı çok iyi konuşuyorsunuz," diye belirtti Evsiz.

"Ah, genel olarak çokdilliyimdir, çok sayıda dil bilirim," dedi profesör.

"Herhangi bir uzmanlığınız var mı?" diye sordu Berlioz.

"Ben... kara büyü uzmanıyım."

"Hoppala!" deyiverdi içinden Mihail Aleksandroviç.

"Peki... Peki sizi bu uzmanlık nedeniyle mi çağırdılar bize?" diye sordu hemen.

"Evet, bunun için çağırdılar," diye onayladı profesör ve açıkladı:

"Devlet kütüphanesinde onuncu yüzyılın kara büyücüsü Gerbert d'Aurillac'ın orijinal elyazmalarını bulmuşlar, benden de onlara bakmamı istiyorlar. Yeryüzündeki tek uzman benim bu konuda."

"Aa! Tarihçi misiniz?" diye sordu büyük bir ferahlama ve saygıyla Berlioz.

"Ben... tarihçiyim," diye onayladı bilgin ve durup dururken şunu söyledi: "Bu akşam Patriarşiye Prudi'de ilginç bir olay yaşanacak!"

Editörle şair yine çok şaşırdılar, profesörse ikisini birden eliyle yanına çağırdı ve başlarını ona doğru eğdiklerinde fısıldadı:

"Şunu unutmayın: İsa yaşadı."

"Bakın profesör," diye zar zor gülümseyerek karşı çıktı Berlioz, "engin bilginize saygı duyuyoruz, ama bu soruna başka bir bakış açısından yaklaşıyoruz biz."

"Ama bakış açısına filan gerek yok!" dedi tuhaf profesör. "O yaşadı, hepsi bu."

"Ama bunun için bir kanıt gerekir..." diyecek oldu Berlioz.

"Kanıta da gerek yok," dedi profesör ve alçak sesle konuşmaya başladığı anda aksanı nedense kayboldu. "Her şey çok basit: Yudea valisi Pontius Pilatus..."

2. Bölüm
Pontius Pilatus

Yudea valisi Pontius Pilatus, nisan* ayının on dördünde, sabahın erken bir vaktinde, Yüce Herod Sarayı'nın iki kanadının arasındaki üstü kapalı sütunlu yoldan, kan kırmızısı işlemeli beyaz bir harmaniyeyle, hışır hışır bir süvari yürüyüşüyle geçti.

Vali yeryüzünde en çok gülyağı kokusundan nefret ederdi ve şimdi yine tatsız bir gün olacağı belliydi, çünkü bu koku valinin peşini gündoğumundan beri bırakmamıştı. Vali bahçedeki servi ve palmiyelerin gül kokusu saçtığını, muhafızın ve derinin kokusuna da o lanet olası gül kokusunun karıştığını sanıyordu. Sarayın girişinden, valiyle birlikte Yeruşalayim'e gelen On İkinci Şimşek Lejyonu'nun birinci *kohort*'unun** yerleştirildiği arka kısmına dek, dumanla birlikte sütunlu yolun içinden geçip bahçenin taraçasına uzanan koku ile aşçıların yemeği hazırladığını bildiren kekremsi kokuya o hep aynı yağlı gül kokusu birbirine karışıyordu.

"Ah tanrılar, tanrılar, neden cezalandırıyorsunuz beni? Evet, şüphe yok! Bu o, yine o, o yenilmez, korkunç *hemikra-*

---

* Metinde "nisan" olarak geçiyor. Birçok doğu takviminde bu isimle anılan ay, Musevilerin dini takviminde ilk aydır ve Musevilerin bir hafta süren Pesah, Hamursuz Bayramı on dördüncü günün akşamı başlar. (ç.n.)

** Lejyon, Roma ordusunda ortalama altı bin kişiden oluşan birlik. *Kohort*, lejyonun onda biri. (ç.n.)

nia, başın yarısına saplanan o korkunç ağrı. Bunun ilacı yok, bundan kurtuluş yok. Başımı fazla oynatmamaya çalışmalıyım."

Çeşmenin mozaik zeminine taht yerleştirilmişti ve vali, hiç etrafına bakmadan üzerine oturup elini yana doğru uzattı.

Kâtip bu ele saygıyla bir parşömen parçası bıraktı. Ağrıdan yüzünü buruşturan vali gözucuyla baktı yazılara, parşömeni kâtibe geri verdi ve güçlükle konuştu:

"Sanık Galile'den mi geliyor? Tetrark'a* gönderilmiş miydi dava?"

"Evet sayın vali," dedi kâtip.

"Ne diyor?"

"Davayla ilgili kararı vermekten kaçındılar ve Sanhedrin'in ölüm kararını sizin makamınıza gönderdiler," diye açıkladı kâtip.

Valinin yanağı seğirdi ve sessizce şöyle dedi:

"Sanığı getirin."

Ve hemen iki lejyoner yirmi yedi yaşındaki bir adamı sütunların altındaki bahçenin küçük avlusundan balkona getirip valinin tahtının karşısına bıraktılar. Bu adam eski ve yırtık pırtık mavi bir tünik giyiyordu. Alnına beyaz bir sargı, şerit gibi sarılmıştı, elleriyse arkadan bağlıydı. Adamın sol gözünün altında büyük bir morluk vardı, ağzının kıyısında da kanı pıhtılaşmış bir sıyrık. Kaygıyla dizginlenen bir merakla bakıyordu valiye.

Ama o susuyordu, sonra hafif bir sesle, Aramca sordu:

"Yani halka Yeruşalayim Tapınağı'nı yıkalım diyen sen misin?"

Vali bu sırada taş gibi oturuyordu ve bu sözleri söylerken sadece dudakları hafif hafif kıpırdamıştı. Vali taş gibiydi,

---

* (Yun.) "Dört" anlamındaki sözcük, Yüce Herod'un ölümünden sonra Yudea ülkesinin yönetimini paylaşan dört kişiyi belirtiyor. (ç.n).

çünkü baş ağrısının alev alev yanan cehennemine düşmekten korkuyordu.

Elleri bağlı adam biraz öne çıkıp konuşmaya başladı:

"İyi insan! İnan bana..."

Ama vali, önceki gibi hiç kıpırdamadan ve sesini hiç yükseltmeden kesti sözünü onun:

"Sen mi bana iyi insan diyorsun? Yanılıyorsun. Yeruşalayim'de herkes benim acımasız bir canavar olduğumu söyler ve bu kesinlikle doğrudur," diyerek tekdüze bir sesle seslendi: "*Centurion** Sıçandöven gelsin yanıma."

Özel *centuria*'nın başındaki *centurion*, yani Sıçandöven lakaplı Mark valinin karşısına dikilince balkonun karardığını fark etti herkes.

Sıçandöven'in boyu lejyonun en uzun askerinkinden bile uzundu ve omuzlarının genişliğiyle, henüz tam tepeye varmamış güneşi tamamen örtmüştü.

Vali *centurion*'a Latince seslendi:

"Bu suçlu bana 'iyi insan' diyor. Onu bir süreliğine alıp götürün buradan, benimle nasıl konuşması gerektiğini öğretin. Ama sakatlamayın."

Ve vali dışında herkes, tutukluya eliyle peşinden gelmesini işaret eden Mark Sıçandöven'i bakışlarıyla izledi.

Genellikle Sıçandöven'i görenler cüssesinden dolayı onu bakışlarıyla ister istemez izlemek zorunda kalırdı, ama onu ilk kez görenler, *centurion*'un suratı çarpık olduğu için izlerdi: Burnu bir Germen gürzüyle ezilmişti.

Mark'ın ağır çizmeleri mozaiklerin üzerinde yankılandı, elleri bağlı adam sessizce peşinden gitti, sütunlu yola tam bir sessizlik çöktü ve güvercinlerin taraçadaki bahçenin avlusunda

---

* Roma ordusunda sayısı bin kişiye kadar varabilen, *centuria* diye anılan askeri birimin komutanı. (ç.n.)

cıvıldadığı, çeşmedeki suyun uzun uzun tatlı bir şarkı söylediği duyuldu.

Vali kalkmak, ensesini suyun altına sokmak ve öylece durmak istiyordu. Ama bunu yapamayacağını biliyordu.

Tutukluyu sütunların arasından bahçeye çıkartan Sıçandöven, bronz heykelin kaidesinin yanında duran lejyonerin elinden bir kamçı aldı ve kolunu şiddetle savurarak kamçıyı tutuklunun sırtına indirdi. *Centurion*'un hareketi rahat ve kolay olmuştu, ama elleri bağlı adam bir anda, sanki ayaklarını kesmişler gibi yere kapaklandı, nefessiz kaldı, yüzünden renk çekildi ve gözleri yuvalarından fırlayacak gibi oldu. Mark sadece sol koluyla, rahatça, boş bir fiçi gibi kaldırdı adamı havaya, ayaklarının üzerine dikti ve boğuk bir sesle, kötü bir telaffuzla Aramca bir şeyler söyledi:

"Roma valisine *hegemon* denir. Başka şey denmez. Terbiyeli duracaksın. Beni anladın mı yoksa vurayım mı yine?"

Tutuklu fenalaşmıştı, ama kendini tuttu, rengi yerine geldi, soluklandı ve boğuk bir sesle yanıt verdi:

"Seni anladım. Vurma bana."

Bir dakika sonra yine valinin karşısındaydı.

Donuk, sıkıntılı bir ses duyuldu:

"Adın?"

"Benim mi?" dedi telaşla tutuklu, bütün varlığıyla anlaşılır yanıt vermek istediğini, yeni bir öfke doğurmaya niyeti olmadığını belli ediyordu.

Vali sesini yükseltmeden konuştu:

"Kendi adımı biliyorum. Daha fazla aptallık etme. Senin adın."

"Yeşua," dedi telaşla tutuklu.

"Lakabın var mı?"

"Ha-Notsri."

"Ailen nereden?"

"Gamala şehrinden," dedi tutuklu başıyla uzaklarda, kuzeyde, sağ tarafta kalan Gamala şehrini işaret ederek.

"Kan olarak hangi soydansın?"

"Tam olarak bilmiyorum," dedi hemen tutuklu, "anne babamı hatırlamıyorum. Bana babamın Suriyeli olduğunu söylerlerdi..."

"Sürekli ikametin neresi?"

"Sürekli bir evim yok," dedi tutuklu çekinerek. "Şehirden şehre geziyorum."

"Bunu kısaca, tek kelimeyle de söyleyebilirsin – serserisin," dedi vali ve sordu:

"Akraban var mı?"

"Kimsem yok. Dünyada tek başımayım."

"Okuma yazman var mı?"

"Evet."

"Aramca dışında bir dil biliyor musun?"

"Biliyorum. Yunanca."

Şiş bir gözkapağı aralandı, acıyla dumanlanmış bir göz tutukluya çevrildi. Diğer göz kapalı kaldı.

Pilatus Yunanca konuştu:

"Yani tapınak binasını yıkmaya kalkıştın ve halkı bu işe kışkırtmaya mı çalıştın?"

Tutuklu yeniden canlandı, gözlerindeki tedirginlik ifadesi kalktı ve Yunanca yanıt verdi:

"İyi..." derken gözleri yine korkuyla kaplandı, güçlükle devam etti. "*Hegemon*, ben, hayatımda hiçbir zaman tapınak binasını yıkmaya kalkışmadım, kimseye böyle anlamsız bir eylemi önermedim."

Alçak masanın üzerine eğilmiş, konuşulanları kayda geçiren kâtibin suratında şaşkınlık belirdi. Başını kaldırdı, ama hemen yeniden parşömene çevirdi.

"Bu şehre değişik bir sürü insan geliyor bayram için. Aralarında büyücüler, astrologlar, kahinler ve katiller oluyor," dedi kuru bir sesle vali. "Palavracılar da ortaya çıkıyor. Örneğin, işte sen palavracılardan birisin. Burada açık açık yazıyor: Tapınağı yıkmaya kalkıştı. Tanıklık eden insanlar var."

"Bu iyi insanlar," diyen tutuklu, telaşla, "*hegemon*," diye ekleyerek devam etti, "hiç eğitim almamışlar ve söylediklerimi karıştırıyorlar. Ben bu kargaşanın çok uzun zaman süreceğinden kaygılanıyorum. Ve bütün bunlar sırf o benim hakkımda yanlış şeyler yazdığı için oluyor."

Bir sessizlik oldu. Şimdi iki ağrılı göz birden bakıyordu tutukluya.

"Tekrar söylüyorum, ama son kez söylüyorum: Deli numarası yapmaktan vazgeç haydut," dedi Pilatus hafif ve kuru bir sesle. "Senin hakkında çok şey yazmamışlar, ama yazdıkları seni idam ettirmeye yeter."

"Hayır, hayır *hegemon*," dedi tutuklu inandırmak arzusuyla. "Bir keçi parşömeniyle etrafımda dolanıp durmadan yazıyor o. Bu parşömeni bir kere gördüm ve dehşete kapıldım. Kesinlikle söylemedim ben orada yazılanların hiçbirini. Hatta ona yalvardım, Tanrı aşkına yak şu parşömenini, diye! Ama elimden kapıp kaçtı."

"Kimmiş bu?" diye sordu Pilatus dikkatle ve eliyle alnını ovuşturdu.

"Levi Matta," dedi hemen tutuklu. "Vergi toplayıcısıydı, onunla ilk kez Bethani'ye giden yolda karşılaştım, incir bahçesinin köşesinde karşılaştım ve konuştum onunla. Önce bana düşmanca yaklaştı, hatta hakaret etti, yani bana köpek diyerek hakaret ettiğini sandı." Burada tutuklu güldü. "Şahsen ben bu hayvanda kötü bir şey, beni incitecek bir şey göremiyorum..."

Kâtip yazmayı bıraktı ve gözucuyla şaşkınlık dolu bir bakış attı, ama tutukluya değil, valiye.

"Fakat beni dinledikten sonra yumuşadı," diye devam etti Yeşua. "Sonra da bütün paraları yola atarak bana yoldaşlık edeceğini söyledi..."

Pilatus tek yanağıyla güldü, gülerken sarı dişlerini sergiledi ve bütün gövdesiyle kâtibe dönerek şöyle dedi:

"Ey, Yeruşalayim şehri! Neler duyulmaz ki sende. Duyun bakın, vergi toplayıcısı yola atmış paraları!"

Buna nasıl yanıt vereceğini bilemeyen kâtip Pilatus'a gülerek yanıt vermeyi uygun buldu.

"Ama artık para denen şeyden nefret ettiğini söylüyordu," diye açıkladı Levi Matta'nın davranışını Yeşua ve devam etti:

"O günden sonra da benim yoldaşım oldu."

Yine yerine yerleşen vali önce tutukluya, sonra uzakta, sağ tarafta, aşağılarda kalan hipodromun atlı sütunlarının üzerinde düzgün bir şekilde yükselen güneşe baktı ve aniden ağrılı bir sıkıntıya kapılıp en iyisinin bu tuhaf haydutu, "Asın bunu," diye iki kelimeyle balkondan göndermek olacağını düşündü. Muhafızı da göndermek ve sütunların arasından geçip saraya gitmek, odasının karartılmasını emretmek, sedire uzanmak, soğuk su istemek, dokunaklı bir sesle köpeği Banga'yı çağırmak, ona migrenden yakınmak. Birden valinin ağrılı başından zehir de cazip bir fikir olarak geçti.

Tutukluya dumanlı gözlerle baktı ve bir süre sustu, suratı yara bere olmuş bu tutuklunun Yeruşalayim'in acımasız sabah güneşi altında niye dikildiğini ve ona sormak gereken başka soru olup olmadığını hatırlamaya çalıştı.

"Levi Matta, öyle mi?" diye sordu ağrıdan hırıltılı çıkan bir sesle ve gözünü kapadı.

"Evet, Levi Matta," diye tiz, acı veren bir ses yükseldi.

"Peki senin pazar yerinde tapınak hakkında yaptığın konuşmalar?"

Yanıt veren ses Pilatus'un şakağına iğne gibi girdi; ona tarifsiz bir acı veriyor ve şöyle diyordu:

"*Hegemon*, ben, tapınağı eski inancımızın yıktığını ve yeni bir doğruluk tapınağı dikmemiz gerektiğini söyledim. Daha anlaşılır olsun diye böyle söyledim."

"Senin gibi bir serseri neden kalkıp da halkı, hakkında senin hiçbir şey bilmediğin doğrulukla ilgili hikâyeler anlatarak kışkırtır ki? Neymiş bu doğru?"

Bu sırada vali şöyle düşünüyordu:

"Ah, yüce tanrılar! Ona mahkemede hiç sorulmayacak şeyler soruyorum... Aklım hiçbir işe yaramıyor artık..." Yine kapkara bir sıvıyla dolu bir kase hayal etti. "Zehir gerek bana, zehir!"

Ve yine o sesi duydu:

"Şu anda tek bir doğru var: Senin başın ağrıyor, üstelik sana korkakça bir ölümü düşündürecek kadar şiddetli bir şekilde ağrıyor. Benimle konuşacak gücün bile yok, ama bana bakmak için zorluyorsun kendini. Ben de şimdi istemeden senin celladın oluyorum ki bu üzüyor beni. Hatta hiçbir şey düşünemiyor, sadece köpeğini, herhalde bağlı olduğun tek varlığı çağırtmayı düşünüyorsun. Ama ağrıların şimdi sona erecek, başın rahatlayacak."

Kâtip tutukluya dikti gözlerini, tek kelime bile yazmadı.

Pilatius ağrılı gözlerini tutukluya çevirdi ve güneşin artık hipodromun iyice tepesine çıktığını, ışınların sütunlu yolun üstüne vurduğunu ve Yeşua'nın yıpranmış sandaletlerine kadar geldiğini, onun da güneşten kaçındığını gördü.

Vali tahttan kalktı, başını elleriyle sıktı ve sarımtırak, tıraşlı yüzünde korku belirdi. Ama hemen iradesini toplayıp tahta oturdu yeniden.

Tutuklu bu sırada konuşmayı sürdürüyordu, ama kâtip artık bir şey yazmıyor, sadece boynunu kaz gibi uzatarak, tek bir kelime bile kaçırmamaya çalışıyordu.

"İşte hepsi bu kadar," dedi tutuklu Pilatus'a iyilikle bakarak. "Buna çok memnun oldum. *Hegemon*, benim sana tavsiyem, bir süre sarayda kal, çevrede, istersen Zeytin Dağı'ndaki bahçelerde gezin. Fırtına başlayacak," diye döndü, gözlerini kısarak güneşe bakan tutuklu, "bu akşam üzeri. Gezmenin sana büyük yararı olur, ben de memnuniyetle eşlik ederim sana. Aklıma yeni fikirler geldi, belki sana ilginç gelirler, onları seninle paylaşabilirim, çünkü çok akıllı bir insan izlenimi bırakıyorsun."

Kâtip ölü gibi bembeyaz oldu ve elindeki rulo yere düştü.

"İşin kötü yanı," diye devam etti kimsenin durdurmadığı tutuklu, "fazla içine kapanmış ve sonunda insanlara inancını kaybetmişsin. Kabul edersin ki, kimse bütün yakınlığını bir köpeğe göstermemeli. Senin yaşamın bomboş *hegemon*," dedi adam ve kendini tutmayıp güldü.

Kâtip artık sadece kulaklarına inanıp inanamayacağını düşünüyordu. İnanması gerekirdi. Öfkesinin aniden kabardığı bilinen valinin öfkesinin tutuklunun bu benzersiz edepsizliği karşısında ne korkunç bir biçim alacağını hayal etmeye çabaladı. Ama kâtip, valiyi çok iyi tanıdığı halde bunu hayal edemiyordu.

O sırada valinin kesik kesik, hırıltılı sesiyle Latince şöyle dediği duyuldu:

"Ellerini çözün."

Muhafiz lejyonerlerden biri mızrağını yere vurdu, yanındakine verdi ve gidip tutuklunun iplerini çözdü. Kâtip ruloyu kaldırdı, hiçbir şey yazmamaya ve hiçbir şeye şaşırmamaya karar verdi.

"Söyle," diye sordu Pilatus hafif bir sesle Yunanca, "büyük bir hekim misin?"

"Hayır vali, hekim değilim," dedi tutuklu ezilmiş ve şişmiş kıpkırmızı bileklerini ovarak.

Pilatus sertçe, kaşlarını çatarak gözlerini tutukluya dikti; bu gözlerde duman kalmamıştı, onlarda herkesin bildiği kıvılcımlar yanıyordu.

"Sorduğum bu değildi," dedi Pilatus. "Belki Latince de biliyorsundur?"

"Evet, biliyorum," dedi tutuklu.

Pilatus'un sarımsı yanakları kıpkırmızı oldu ve Latince sordu:

"Benim köpeğimi çağırmak istediğimi nereden bildin?"

"Çok basit," dedi tutuklu Latince. "Elini havada salladın," tutuklu Pilatus'un hareketini taklit etti, "bir şeye vurmak istiyor gibiydin ve dudakların da..."

"Evet," dedi Pilatus.

Sustular, sonra Pilatus Yunanca sordu:

"Yani hekim misin sen?"

"Hayır, hayır," dedi hemen tutuklu, "inan bana, hekim değilim."

"Peki, öyle olsun. Eğer sır olarak saklamak istiyorsan, sakla. Bunun davayla doğrudan ilişkisi yok. Sen tapınağı yıkmak, yakmak... ya da başka bir şekilde yok etmek için çağrı yapmadığını mı söylüyorsun?"

"*Hegemon*, tekrar söylüyorum, ben kimseyi bu tür eylemlere çağırmadım. Kıt akıllı birine mi benziyorum?"

"Ah, hayır, kıt akıllı birine benzemiyorsun," dedi hafifçe vali, tuhaf bir şekilde gülerek. "O zaman yemin et."

"Ne üzerine yemin etmemi istiyorsun?" diye sordu elleri serbest kalınca iyice canlanan adam.

"Hayatın üzerine edebilirsin," dedi vali. "Hayatın üzerine yemin etmenin tam vakti, çünkü bir iplikle asılı duruyor, emin ol!"

"Onu o iplikte asılı tutanın sen olduğunu sanmıyorsun, değil mi *hegemon*?" diye sordu tutuklu. "Eğer öyle sanıyorsan, çok yanılıyorsun."

Pilatus irkildi ve dişlerinin arasından konuştu:

"Bu ipliği kesebilirim."

"Bunda da yanılıyorsun," diye karşı çıktı tutuklu iri iri gülümseyip eliyle güneşten korunurken. "Kabul edersin ki o ipliği kesebilecek kişi onu bağlamış olan kişi olmalı, değil mi?"

"Bak, bak," dedi gülerek Pilatus. "Artık hiç kuşkum yok Yeruşalayim'deki avanakların senin peşine takıldığından. Senin dilini kim bağlamış bilmiyorum, ama iyi bağlamış. Bu arada, söyle bakalım: Yeruşalayim'e Susa Kapısı'ndan, bir katırın üstünde, seni peygamber gibi karşılayarak bağrışan bir serseri güruhuyla birlikte geldiğin doğru mu?" Vali parşömen rulosunu işaret ediyordu.

Tutuklu şaşkın bir halde bakıyordu valiye.

"Benim katırım falan yok *hegemon*," dedi. "Yeruşalayim'e Susa Kapısı'ndan geldim, ama yürüyerek geldim, yanımda bir tek Levi Matta vardı, kimse de bağırmadı çünkü o sırada Yeruşalayim'de kimse tanımıyordu beni."

"Yani," diye devam etti Pilatus, gözlerini tutukludan ayırmadan, "Dismas diye birini, Hestas diye birini, Var-Ravvan* diye birini tanımıyorsun, öyle mi?"

"Bu iyi insanları tanımıyorum," dedi tutuklu.

"Gerçekten mi?"

"Gerçekten."

"Peki şimdi söylesene bana, niye sürekli 'iyi insanlar' deyip duruyorsun? Herkese böyle mi sesleniyorsun?"

"Herkese," dedi tutuklu. "Yeryüzünde kötü insan yoktur."

"Bunu ilk kez duyuyorum," dedi Pilatus sırıtarak, "ama belki de hayatı pek tanımamışımdır!" Kâtibe, "Bundan son-

---

* Rus Ortodoks İncil'inde Varavva diye geçen, Aramca metinlerde Bar-Abba, Yunanca metinlerde Barabbas olarak geçen isim burada Aramcaya yakın biçimiyle kullanıyor. (ç.n.)

rasını yazmayabilirsin," dedi, oysa o zaten hiçbir şey yazmıyordu. Pilatus tekrar tutukluya dönerek konuşmayı sürdürdü: "Yunanca kitaplardan birinde mi okudun bunu?"

"Hayır, bunu kendi aklımla buldum."

"Ve bunu mu vaaz ediyorsun?"

"Evet."

"Pekâlâ, sözgelimi *Centurion* Mark, ona Sıçandöven diyorlar, o iyi biri mi?"

"Evet," dedi tutuklu. "Aslında mutsuz bir insan o. İyi insanlar onun şeklini bozduktan sonra acımasız ve katı olmuş. Onu kimin sakatladığını öğrenmek ilginç olurdu."

"Bunu seve seve söyleyeyim," dedi Pilatus, "çünkü ben de tanık olmuştum. İyi insanlar onun üzerine, bir ayıya saldıran köpekler gibi saldırdılar. Almanlar onun boynunu, kollarını, ayaklarını tuttular. Piyade bölüğüne baskın yapılmıştı ve eğer benim başında olduğum süvari birliği saldırmasa, filozof, sen Sıçandöven'le konuşma fırsatı bulamayacaktın. Bakireler Vadisi'nde, İdistaviso'daki savaşta oldu bu."

"Eğer onunla konuşabilirsem," dedi birden tutuklu dalgın bir tavırla, "eminim çok değişir."

"Kanımca," dedi Pilatus, "eğer lejyonun subay ya da askerlerinden biriyle konuşmaya karar verirsen, lejyon komutanı pek memnun olmaz."

Bu sırada sütunlu yola küçük bir kırlangıç hızla daldı, altın tavanın altında dolandı, alçaldı, oyuktaki bronz heykelin yüzüne kanadıyla çarpacak gibi oldu ve sütun başlıklarının arkasına saklandı. Oraya yuva yapma düşüncesiyle gelmişti belki.

O uçarken valinin artık aydınlık ve rahatlamış olan aklından bir fikir geçti. Şöyle bir fikir: *Hegemon*, Ha-Notsri adıyla tanınan aylak filozof Yeşua'nın davasını tartıp biçmiş ve onda bir suç öğesi bulamamıştı. Özellikle de Yeşua'nın eylemleri ile

Yeruşalayim'de bir süre önce yaşanan kargaşa arasında en küçük bir ilişki kuramamıştı. Aylak filozof deli gibi görünüyordu. Bu yüzden de Ha-Notsri hakkında küçük Sanhedrin'in verdiği ölüm kararını vali onaylamıyordu. Ama Ha-Notsri'nin delice, ütopik konuşmalarının Yeruşalayim'deki karışıklığın sebebi olabileceğini de göz önünde bulundurarak vali, Yeşua'yı Yeruşalayim'den uzaklaştıracak ve onu Akdeniz kıyısındaki Straton'un Kayserya'sına, yani valinin tatil evinin olduğu yere sürecekti.

Şimdi bunu kâtibe yazdırmak lazımdı.

Kırlangıç *hegemon*'un başının üstünde kanat çırptı, çeşmenin sulağına kondu, sonra özgürce uçup gitti. Vali gözlerini tutukluya çevirdi ve durduğu sütunun yanındaki tozların kızardığını gördü.

"Hepsi bu mu?" diye sordu Pilatus kâtibe.

"Hayır, ne yazık ki," dedi aniden kâtip ve Pilatus'a başka bir parşömen rulosu uzattı.

"Başka ne var?" diye sordu Pilatus ve suratını ekşitti.

Verilen parşömeni okuyunca suratı tamamıyla değişti. Ya boynuna karanlık bir kan yürüdü ya da başka bir şey oldu, ama teni sarılığını kaybetti, kızardı, gözleri de küçülüp kayboldu.

Herhalde şakaklarına yürüyen ve onları sıkıştıran kan yüzünden valinin görüşüne bir şeyler olmuştu. Tutuklunun başı bir yerlere düşmüş, yerine başka bir baş gelmiş gibi geliyordu ona. O çıplak başın üzerinde de yer yer çıkıntılı altın bir taç vardı; alnında derisi kalkmış ve yağla kaplanmış yuvarlak bir yara vardı; sarkan arsız alt dudağıyla aralanmıştı dişsiz ağzı. Pilatus balkonun pembe sütunlarının ve aşağıda, uzaklarda görünen Yeruşalayim'in çatılarının ortadan kaybolduğunu ve dört bir yanı Capri bahçelerinin koyu yeşilinin kapladığını sandı. Ve sanki uzaklardan alçak sesli ve ürkütücü bir boru sesi geliyordu kulağına ve çok açık bir şekilde genizden gelen

bir sesin, sözcükleri ağır ağır ezerek konuştuğu duyuluyordu:

"Majestelerine hakaret etmekle ilgili kanunun..."

Düşünceler kısa, birbiriyle ilişkisiz ve alışılmadık bir şekilde sürüklendi: "Öldü!" Sonra: "Öldürdüler!" Ve bunların arasında kesintisiz var olmak –hem de nasıl!– ölümsüz olmakla ilgili tümüyle saçma bir şeyler, ölümsüzlüğün nedense katlanılmaz bir sıkıntı vermesi.

Pilatus silkindi, hayali aklından kovdu, bakışlarını balkona çevirdi ve tutuklunun gözleri belirdi yine karşısında.

"Dinle, Ha-Notsri," dedi vali, Yeşua'ya tuhaf bir şekilde bakarak: Valinin suratı ürkütücü, ama gözleri kaygı doluydu. "Sen bir ara yüce Sezar hakkında bir şey söyledin mi? Yanıt ver! Söyledin mi? Yoksa... söylemedin mi?" Pilatus "söylemedin mi" derken mahkemede beklendiğinden daha vurgulu konuşmuştu, sanki tutuklunun dikkatini çekmeye çalışıyordu.

"Doğruyu söylemek kolay ve hoştur," dedi tutuklu.

"Benim öğrenmem gereken şey," diye boğuk, öfkeli bir sesle yanıt verdi Pilatus, "bu değil, doğruyu söylemenin hoş olup olmadığı değil. Doğruyu sen söyleyeceksin. Ama konuşurken her sözünü tart, yoksa sadece kaçınılmaz değil, acılı olur ölümün."

Yahudilerin valisinin aklından neler geçtiğini kimse bilmiyordu, ama güneş ışınından korunmak ister gibi kolunu kaldırdı ve bu kolun arkasından, perdenin arkasından bakar gibi tutukluya imalı bir bakış attı.

"Haydi," dedi, "yanıt ver, Kiryathlı Yahuda diye birini tanıyor musun ve eğer onunla konuştuysan, ona Sezar hakkında bir şey söyledin mi?"

"Olay şöyle gelişti," diye hevesle anlatmaya başladı tutuklu. "Geçen akşam tapınağın yanında genç bir adamla tanıştım, bana kendini Kiryat şehrinden Yahuda diye tanıttı. Aşağı Şehir'deki evine davet etti beni ve ağırladı..."

"İyi bir insan mıydı?" diye sordu Pilatus, gözlerinde şeytani bir ateş pırıltısıyla.

"Çok iyi ve bilgiye meraklı bir insandı," dedi tutuklu. "Düşüncelerime büyük ilgi gösterdi, beni çok samimi bir şekilde dinledi..."

"Mumlar yaktı..." dedi Pilatus dişlerinin arasından tutuklunun ses tonuyla ve bu sırada gözleri yanıp söndü.

"Evet," diye devam etti valinin bilgisine biraz şaşıran Yeşua. "Benden devlet iktidarı hakkındaki görüşlerimi anlatmamı rica etti. Bu sorun onu çok ilgilendiriyordu."

"Peki sen ne söyledin?" diye sordu Pilatus, "Yoksa, ne söylediğimi unuttum, mu diyeceksin?" Ama Pilatus'un sesi artık umutsuz çıkıyordu.

"Birçok şey söyledim," diye anlatmaya başladı tutuklu, "bütün iktidarların insanlar üzerinde zor kullandığını, ne Sezar'ın ne de başka birinin iktidarda olabileceği bir zamanın yaklaştığını söyledim. İnsanın doğrunun ve adaletin krallığına geçeceğini ve orada iktidara benzer hiçbir şeyin olmayacağını."

"Başka?"

"Başka bir şey olmadı," dedi tutuklu. "O sırada birileri koşup geldi, beni bağladılar ve hapishaneye götürdüler."

Tek kelime bile kaçırmamaya çalışan kâtip, bu sözleri hızlı hızlı parşömene karalıyordu.

"Bu yeryüzüne insanlar için İmparator Tiberius'un iktidarından daha yüce ve muhteşem bir iktidar ne gelmiştir ne gelecektir!" Pilatus'un sesi kesik kesik ve hastalıklı bir şekilde yükseldi.

Vali nedense kâtibe ve muhafızlara nefretle baktı.

"Sana düşmez budala suçlu, sana düşmez onu yargılamak!" diye bağırdı Pilatus. "Çıkarın muhafızları balkondan!" Kâtibe dönerek devam etti:

"Beni suçluyla yalnız bırakın, burada devlet işleri konuşuluyor."

Muhafizlar mızraklarını kaldırdılar ve demir tabanlı *caliga*'larını* uygun adımla döverek balkondan bahçeye çıktılar; muhafizların ardından kâtip de çıktı.

Balkondaki sessizliği bir süre sadece çeşmedeki suyun sesi bozdu. Pilatus borunun üzerinde sudan bir tabağın oluşmasını, kenarının kırılmasını, küçük küçük nehirlerin akmasını seyretti.

Önce tutuklu konuştu:

"Benim Kiryatlı delikanlıyla yaptığım konuşmanın bir fenalığa yol açtığını görüyorum. *Hegemon*, onun başına bir tatsızlık geleceğini ve buna çok üzüleceğimi hissediyorum."

"Bence," diye tuhaf bir gülüşle yanıt verdi vali, "yeryüzünde Kiryatlı Yahuda'dan başka biri var çok daha fazla üzülmek gereken, onun başına Yahuda'nınkinden çok daha kötü şeyler gelecek! Yani soğuk ve sadık cellat Mark Sıçandöven de, seni kehanetlerin yüzünden gördüğüm kadarıyla iyice pataklamış olan insanlar da," Yeşua'nın yara bere içindeki suratını gösteriyordu vali, "ortaklarıyla birlikte dört askeri öldüren haydut Dismas ve Hestas da, son olarak da Yahuda adlı bu pis muhbir de... bunların hepsi iyi insanlar, öyle mi?"

"Evet," dedi tutuklu.

"Ve doğrunun krallığı gelecek?"

"Gelecek *hegemon*," dedi Yeşua inançla.

"Asla gelmeyecek!" diye bağırdı birdenbire Pilatus, Yeşua'yı sıçratacak kadar korkunç bir sesle. Bundan yıllar önce Bakireler Vadisi'nde Pilatus atlılarına şöyle bağırıyordu: "Kesin onları! Biçin onları! Dev Sıçandöven'i yakaladılar!" Emirlerle yıpranmış sesini daha da yükseltti, bahçedekiler de duysun diye bağırarak konuştu:

---

* Asker sandaleti. (ç.n.)

"Suçlu! Suçlu! Suçlu!"

Sonra da sesini alçaltarak sordu:

"Yeşua Ha-Notsri, herhangi bir tanrıya inanıyor musun?"

"Tanrı birdir," dedi Yeşua. "Ona inanıyorum."

"Dua et ona öyleyse! Sağlamca dua et! Fakat," derken Pilatus'un sesi zayıfladı, "bu da işe yaramaz. Karın var mı?" Nedense kibarca soruyordu Pilatus, niye böyle yaptığını anlamadan.

"Hayır, yalnızım."

"Rezil şehir," diye mırıldandı vali nedense birden ve sanki üşümüş gibi omuzlarını çekti, ama elleri ter içinde kalmıştı. "Keşke seni Kiryatlı Yahuda'yla görüşmeden önce öldürselerdi, çok daha iyi olurdu."

"Ama sen beni serbest bırakacaktın *hegemon*," diye sordu birden tutuklu ve sesi kaygılı bir hal aldı. "Şimdiyse beni öldürmek istediğini görüyorum."

Pilatus'un suratı şaşkınlıkla kasıldı, Yeşua'ya öfkeli, damarları kıpkırmızı olmuş gözlerinin beyazını çevirdi ve şöyle dedi:

"Zavallı, Roma valisinin, senin gibi konuşan birini serbest bırakacağını mı sandın? Ah, yüce tanrılar, tanrılar! Yoksa benim senin yerini almaya hazır olduğumu mu sandın? Senin fikirlerini paylaşmıyorum ben! Dinle beni: Şu dakikadan sonra bana tek kelime etme, biri hakkında bir şey söyleme, benden uzak dur! Tekrar ediyorum: Uzak dur benden."

"*Hegemon*..."

"Sus!" diye bağırdı Pilatus ve balkona geri gelen kırlangıcı deli bakışlarla izledi. "Gelin buraya!" diye bağırdı sonra.

Kâtiple muhafizlar yerlerine dönünce de, küçük Sanhedrin'in suçlu Yeşua Ha-Notsri için verdiği ölüm kararını onayladığını bildirdi ve kâtip Pilatus'un sözlerini kayda geçirdi.

Bir dakika sonra valinin karşısında Mark Sıçandöven duruyordu. Vali ona suçluyu gizli servis şefine teslim etmesini ve polis şefine valinin Yeşua Ha-Notsri'nin diğer mahkûmlardan uzak tutulmasını emrettiğini, ayrıca gizli servis elemanlarının da Yeşua'yla herhangi bir konuda konuşmaları ya da onun sorularına yanıt vermeleri durumunda çok ağır cezaya çarptırılacağını söylemesini bildirdi.

Mark'ın bir işaretiyle muhafızlar Yeşua'yı bağlayıp balkondan çıkardılar.

Sonra valinin karşısına, göğsünde ışıltılı aslan başları, miğferinde kartal tüyleri, altın kabzalı bir omuz kılıcı, dize kadar bağlanmış, tabanı üç katlı ayakkabıları, sol omzundan aşağı sarkan kızıl bir pelerini olan iriyarı, açık sakallı, yakışıklı biri çıktı. Bu, lejyonun başındaki *legatus*'tu. Vali ona Sebastia* *kohort*'unun nerede olduğunu sordu. *Legatus* Sebastia'lıların hipodromun önündeki, suçluyla ilgili kararın halka açıklanacağı meydanda kordon oluşturduklarını bildirdi.

O zaman vali, *legatus*'a Roma *kohort*'undan iki *centuria* ayırmasını söyledi. Bir tanesi Sıçandöven'in komutasında suçlulara, idam için gerekli aletleri taşıyan arabalara ve cellatlara Kel Dağ'a** giderken eşlik edecek, oraya varınca da zirveyi kordona alacaktı. Diğeri de Kel Dağ'a hemen gönderilecek ve gider gitmez kordon oluşturmaya başlayacaktı. Bu iş için, yani dağın korunması için, vali *legatus*'tan bir destek süvari birliğini, Suriye Birliği'ni göndermesini istedi.

Legatus balkondan ayrıldıktan sonra, vali kâtibe Sanhedrin'in başkanını, iki üyesini ve Yeruşalayim tapınak muhafızlarının şefini çağırmasını emretti, ama bu arada bu kişilerle görüşmeden önce başkanla tek başına görüşeceğini ekledi.

---

* Sebastia, günümüzde Sivas adını alan bölge. (ç.n.)

** Golgotha, "Kafatası" olarak da anılıyor. (ç.n.)

Valinin emirleri hızla ve kesin bir şekilde yerine getirildi; bahçenin üst taraçasında, iki yanında beyaz mermer aslanın durduğu merdivenlerin başında, vali Sanhedrin'in başkanlığını yapan Hahambaşı Yusuf Kayafa'yla buluştuğu sırada, o günlerde Yeruşalayim'in üzerinde alışılmadık bir parlaklıkla ışıldayan güneş daha tepe noktasına varmamıştı bile.

Bahçe sessizdi. Ama sütunların arasından, kocaman fil ayakları üzerinde duran palmiyeli bahçenin güneşle yıkanan üst meydanına, nefret ettiği Yeruşalayim şehrini bütün asma köprüleri, kaleleri ve en önemlisi de hiçbir tarife sığmayan, o tepesinde çatı yerine altın ejder pulları olan kaba saba mermer bloğuyla birlikte karşısına seren o meydana çıkarken; keskin kulaklarına uzaklardan, aşağıda bir yerden, saray bahçesinin alt taraçasını şehir meydanından ayıran taş duvarın oradan, boğuk homurtular, ne inlemeye ne çığlığa benzeyen zayıf, ince sesler geldi.

Vali meydanda son olaylarla heyecanlanan Yeruşalayim sakinlerinden bir kalabalığın toplandığını, bu kalabalığın sabırsızlık içinde kararın ilan edilmesini beklediğini ve meydanda gezinen sabırsız su satıcılarının bağırdığını anladı.

Vali, hahambaşını acımasız sıcaktan korunmak için balkona davet etti önce, ama Kayafa kibarca özür diledi ve bunu yapamayacağını söyledi. Pilatus çıplak başına pelerininin kapüşonunu taktı ve konuşmaya başladı. Yunanca konuşuyorlardı.

Pilatus, Yeşua Ha-Notsri'nin davasını ele aldığını ve ölüm kararını onayladığını söyledi.

Böylece, bugün gerçekleştirilmesi gereken üç haydut idamı belirlenmişti: Dismas, Hestas, Var-Ravvan, bir de bu Yeşua Ha-Notsri. Halkı Sezar'a karşı isyana kışkırtmaya çalışan ilk ikisi, Roma iktidarının görevlileri tarafından ele geçirilip valinin listesine girmişlerdi, bu yüzden onlarla ilgili bir şey

konuşmak gerekmiyordu. Son ikisi, Var-Ravvan ve Ha-Notsri de yerel görevliler tarafından ele geçirilmiş ve Sanhedrin'de yargılanmışlardı. Yasaya göre, geleneğe göre, bu iki suçludan birinin, o gün başlayan yüce Pesah Bayramı* şerefine serbest bırakılması gerekiyordu.

Bu yüzden vali, Sanhedrin'in bu iki suçludan hangisini bırakmayı düşündüğünü öğrenmek istiyordu: Var-Ravvan mı yoksa Ha-Notsri mi? Kayafa soruyu anladığını belli edercesine başını eğdi ve yanıt verdi:

"Sanhedrin Var-Ravvan'ın serbest bırakılmasını rica ediyor."

Vali hahambaşının tam da bu yanıtı vereceğini biliyordu, ama böyle bir yanıtın onda şaşkınlık uyandırdığını göstermek niyetindeydi.

Pilatus bunu büyük bir ustalıkla yaptı. Mağrur yüzündeki kaşlar kalktı, vali hahambaşıya hayretle, dimdik baktı.

"İtiraf edeyim, bu yanıt beni şaşırttı," dedi sakince vali. "Burada bir yanlış anlama olmasından korkarım."

Pilatus açıkladı. Roma iktidarının yerel iktidarın dini hukukuna karışmaya niyeti yoktu, hahambaşı bunu çok iyi biliyordu, ama bu durumda açıkça bir yanlış yapılmıştı. Bu yanlışın düzeltilmesi de, elbette, Roma iktidarını ilgilendiriyordu.

Aslında Var-Ravvan ile Ha-Notsri'nin suçlarının birbiriyle kıyaslanması mümkün değildi. İkincisi saçma konuşmalar yapmak, halkı Yeruşalayim ve başka yerlerde kışkırtmakla suçlanan delinin tekiydi, ama ilki çok daha önemli suçlar işlemişti. Açık isyan çağrıları yapması bir yana, onu yakalamaya çalışan muhafızı öldürmüştü. Var-Ravvan, Ha-Nostri'den çok daha tehlikeliydi.

---

* Hamursuz Bayramı, yani Yahudilerin Mısır'dan kaçıp kurtulmasının kutlandığı bayram. (ç.n.)

Bu gerçeklere dayanarak vali hahambaşından kararını gözden geçirmesini ve iki suçludan daha zararsız olanı, yani elbette Ha-Notsri'yi serbest bırakmasını rica ediyordu. Yani?

Kayafa dosdoğru Pilatus'un gözlerinin içine baktı ve dingin, ama kararlı bir sesle Sanhedrin'in davayı dikkatle ele aldığını söyleyerek niyetlerinin Var-Ravvan'ın serbest bırakılması olduğunu ikinci kez bildirdi.

"Nasıl? Benim ricama rağmen mi? Roma iktidarı adına yapılmış olan bir ricaya rağmen mi? Hahambaşı, bunu üçüncü kez söyleyin."

"Biz de üçüncü kez Var-Ravvan'ı serbest bırakacağımızı bildiriyoruz," dedi sakince Kayafa.

Her şey sona ermişti, konuşacak bir şey kalmamıştı, Ha-Notsri sonsuza dek kaybolmuştu; valinin korkunç ağrılarını iyileştirecek kimse yoktu artık, ölümden başka çare yoktu. Ama bu Pilatus'un aklına hemen gelmedi. Balkona yerleşen anlaşılmaz bir sıkıntı onun bütün varlığını kapladı. Hemen bir açıklama bulmaya çalıştı ve bulduğu açıklama tuhaftı: Vali belli belirsiz bir şekilde sanıkla konuşmasını bitirmediğini, belki de onu sonuna kadar dinlemediğini fark etmişti.

Pilatus bu düşünceyi aklından kovdu ve düşünce bir anda, geldiği gibi kayboldu. O kayboldu, ama açıklanması güç bir sıkıntı duruyordu, çünkü bu kez şimşek gibi gelip geçen bir başka düşünceyi de açıklayamıyordu: "Ölümsüzlük... Ölümsüzlük geldi..." Kime ölümsüzlük geldi? Vali bunu anlayamıyordu, ama bu anlaşılmaz ölümsüzlük düşüncesi onu güneşin altında buza çevirdi.

"Peki," dedi Pilatus, "öyle olsun."

Bu arada çevresine bakındı, bakışlarını ona görünen dünyada gezdirdi ve yaşanan değişime şaşırdı. Güllerle kaplı çalılık kaybolmuştu, üst taraçayı çevreleyen serviler kaybolmuştu, nar da, yeşiller arasındaki beyaz heykel de, yeşilin kendisi bile

kaybolmuştu. Bunların yerine alaca bir karanlık gelmişti, onların yerine suyosunları belirmişti ve bir yerlere doğru sürükleniyorlardı, onlarla birlikte Pilatus da sürükleniyordu. Şimdi de en korkunç öfkeye, çaresizlik öfkesine kapılmıştı, boğuluyor ve yanıyordu.

"Daraldım," dedi ansızın Pilatus. "Daraldım!"

Soğuk soğuk terlemiş olan eliyle pelerininin boynundaki tokayı kopardı, toka kumlara düştü.

"Bugün boğucu bir hava var, bir yerde fırtına kopacak," dedi Kayafa kıpkırmızı olmuş olan validen gözlerini ayırmayıp gelecek bütün sıkıntıları öngörerek. "Öf, bu yıl nisan ayı korkunç bir ay oldu!"

"Hayır," dedi Pilatus. "Bu halim havadan değil, ben senden daraldım Kayafa." Gözlerini kısan Pilatus gülümseyerek devam etti: "Dikkat et kendine, hahambaşı."

Hahambaşının karanlık gözleri parladı ve valinin önceki hali kadar olmasa da, suratında bir şaşkınlık belirdi.

"Neler duyuyorum sayın vali?" dedi kibirli ve sakin bir tavırla Kayafa. "Karar verildikten, sen de onayladıktan sonra beni tehdit mi ediyorsun? Roma valisinin konuşmadan önce söyleceği sözleri dikkatle seçmesine alışığız biz. Bizi kimse duymamıştır, değil mi *hegemon*?"

Pilatus ölü gözlerle baktı hahambaşına ve ağzını yayarak gülmeye çabaladı.

"Ne diyorsun hahambaşı! Bizi şimdi, burada kim duyabilir? Bugün idam edilecek olan o aylak budalaya benzer bir yanım var mı benim? Çocuk muyum ben Kayafa? Ne dediğimi, nerede dediğimi biliyorum. Bahçe korunuyor, saray korunuyor, fare bile girecek delik bulamaz! Fare bir yana, şu adam, neydi adı... Kiryat şehrinden gelen... Söylesene, sen onu tanıyorsun, değil mi hahambaşı? Evet... Eğer o tip biri buraya girecek olsaydı çok pişman olurdu, inanıyorsun değil mi bana?

Bil ki hahambaşı, bundan sonra huzur yok sana! Ne sana ne de halkına," diyerek Pilatus sağ tarafı, tapınağın yalımlandığı yüksekleri gösterdi. "Bunu sana ben söylüyorum, ben, Altın Mızrak Süvarisi Pontuslu Pilatus!"

"Biliyorum, biliyorum!" dedi korkusuzca kara sakallı Kayafa ve gözleri çakmak çakmak oldu. Elini göğe kaldırıp devam etti: "Bütün Musa halkı senin bu halktan ateşli bir nefretle nefret ettiğini ve ona birçok eziyet getireceğini biliyor, ama senin onu hiç mahvedemeyeceğini de biliyor! Tanrı onu korur! Bizi de duyar, her şeye kadir Sezar bizi duyar, bizi zalim Pilatus'tan korur!"

"Ah, hayır!" diye haykırdı Pilatus, konuştukça daha da rahatlıyordu: İncelik etmeye, her sözcüğü ölçüp biçmeye gerek yoktu artık. "Sen Sezar'a yeterince şikâyet ettin beni, artık benim vaktim geldi Kayafa! Artık benden haberler gidecek, ama Antakya'daki valiye değil, Roma'ya değil, doğruca Capri'ye, imparatorun kendisine gidecek, Yeruşalayim'deki ünlü asileri nasıl ölümden kurtardığınızın haberi gidecek. O zaman da Yeruşalayim'e içireceğim su, sizin için daha önce istediğim gibi Solomon'un göletinden* gelen su olmayacak! Hayır, su olmayacak! Unutma, ben sizin yüzünüzden, sizin ne işler karıştırdığınızı görebilmek için imparatorun duvarından kalkanlarımı indirmek, ordumu toplamak, bizzat buraya kadar gelmek zorunda kalmıştım! Unutma sözlerimi, hahambaşı. Yeruşalayim'de tek bir *kohort* görmeyeceksin, tek bir tane bile! Şehir duvarlarının dibine bütün Fulminata** Lejyonu toplanacak, Arap atlıları toplanacak, o zaman duyacaksın acı acı ağlayıp haykırmayı. Hatırlayacaksın o zaman kurtarılan

* Yeruşalayim ile Hebron arasında yer alan ve suyu biriktirip eğimden yararlanarak Yeruşalayim'e taşımak için inşa edilmiş bir göletin, Pontius Pilatus tarafından yaptırılmış olduğu söylenir. (ç.n.)

* (Lat.) Şimşek. (ç.n.)

Var-Ravvan'ı ve barışçı kehanetlere sahip bir filozofu ölüme gönderdiğine pişman olacaksın!"

Hahambaşının suratı benek benek kızardı, gözleri tutuştu. Vali gibi kasvetle gülümsedi ve yanıt verdi:

"Şimdi bu söylediklerine sen kendin inanıyor musun vali? Hayır, inanmıyorsun! Bu halk kışkırtıcısı bize, Yeruşalayim'e barış getirmedi ve sen, ey süvari, sen bunu çok iyi anlıyorsun. Sen onu halkı kışkırtsın diye serbest bırakmak istiyorsun, inancımıza hakaret etsin ve halkı Romalı kılıçlara kurban etsin istiyorsun! Ama ben, Yahudilerin hahambaşı, hayatta olduğum sürece inancımızı çiğnetmeyecek ve halkımızı koruyacağım! Duyuyor musun Pilatus?" Ve birden Kayafa öfkeyle kaldırdı elini: "Duy bunu vali!"

Kayafa sustu ve vali yeniden Yüce Herod'un bahçesinin duvarlarını döven bir deniz gürültüsü duyar gibi oldu. Bu gürültü aşağılardan gelip valinin ayaklarına ve yüzüne yükseliyordu. Arkasında, orada, sarayın çatılarının ardında telaşlı boru sesleri, yüzlerce ayağın ağır şıkırtısı, demir şakırtısı duyuluyordu – vali, artık Roma piyadelerinin emrini verdiği yürüyüşe, asi ve haydutlar için yapılan korkunç ölüm yürüyüşüne başladığını anladı.

"Duyuyor musun vali?" diye tekrarladı hahambaşı. "Herhalde bütün bunların," derken iki elini birden kaldırdı ve kara kapüşon Kayafa'nın başından düştü, "zavallı haydut Var-Ravvan yüzünden olduğunu söylemeyeceksin bana?"

Vali elinin tersiyle ıslak, soğuk alnını sildi, yere baktı, sonra başını göğe çevirince, alev küresinin neredeyse başının üstüne geldiğini, Kayafa'nın gölgesininse aslan kuyruğu kadar kısaldığını gördü ve sessizce, aldırışsız bir havayla şöyle dedi:

"Bu iş öğle vakti bitecek. Sohbet güzeldi ama işlere bakmak lazım."

Hahambaşından zarif ifadelerle izin istedikten sonra, onun manolyaların gölgesindeki sedire oturup beklemesini rica etti,

bu arada kendisi de en son kısa görüşme için gerekli olan diğer kişileri çağıracak ve idamla ilgili bir emir daha verecekti.

Kayafa saygıyla eğildi, elini kalbine götürdü ve bahçede beklemeye başladı. Pilatus da balkona döndü. Orada onu bekleyen kâtibe, lejyon *legatus*'unu, *Kohort* Tribünü'nü ayrıca aşağı taraçada, çeşmenin başındaki yuvarlak çardakta onu bekleyen Sanhedrin'in iki üyesini ve tapınak muhafızlarının şefini bahçede yapılacak toplantıya çağırmasını emretti. Pilatus kendisinin de hemen geleceğini söyleyip sarayın içine doğru uzaklaştı.

Kâtip toplantıyı hazırlarken, vali kara perdelerle güneşten korunmuş olan odasında, odanın içinde güneş ışınlarından rahatsız olmayacağı halde suratının yarısını başlığıyla örtmüş olan bir adamla bir görüşme yaptı. Bu görüşme çok kısa sürdü. Vali adama sessizce birkaç şey söyledi, ardından adam gitti, Pilatus da sütunlu yoldan geçerek bahçeye indi.

Görmek istediği herkesin huzurunda, vali gösterişli ve kuru bir şekilde Yeşua Ha-Notsri'nin ölüm kararını onayladığını doğruladı ve Sanhedrin'in üyelerine suçlulardan hangisinin canlılar arasında bırakılacağını resmi olarak sordu. Var-Ravvan yanıtını aldıktan sonra vali, "Çok güzel," dedi ve sekretere bunu hemen protokole geçirmesini emretti, sekreterin kumlardan alıp verdiği tokayı elinde sıktıktan sonra da gösterişli bir şekilde şöyle dedi:

"Vakit geldi!"

Böylece orada bulunan herkes, sersemletici bir koku saçan gülden duvarların arasından, saray duvarlarına, ucunda sütunlu yolun ve Yeruşalayim stadyumunun heykellerinin göründüğü düz çakılla kaplı, büyük meydana açılan kapılara çıkan merdivenlerden inmeye başladı.

Fakat topluluk bahçeden meydana ulaşıp taş meydandaki geniş podyumun üstüne çıkınca, Pilatus kısılmış gözkapaklarının arasından bakarak durumu değerlendirmeye çalıştı.

Az önce yürüdüğü uzam, yani saray duvarlarından podyuma kadar gelen alan boştu, ama Pilatus'un önünde duran kalabalıktan meydan görünmez hale gelmişti. Eğer Pilatus'un sol tarafındaki üç sıra Sebatius askerleri ve sağındaki Itureus Destek Birlikleri'nin askerleri olmasa kalabalık, podyumu da o boş alanı da kaplardı.

Pilatus elindeki işe yaramaz tokayı sıkarak ve gözlerini kısarak podyuma tırmandı. Valinin gözlerini kısması güneşin gözünü almasından değildi, hayır! Tam o sırada, hemen onun peşinden podyuma çıkarıldığını çok iyi bildiği o mahkûmlar topluluğunu görmek istemiyordu nedense.

Kızıl işlemeli beyaz pelerin, o insan denizinin kıyısındaki taş yükseltinin üzerinde görünür görünmez, etrafı görmeyen Pilatus'un kulaklarında bir ses dalgası patladı: "Heeey..." Hipodromun uzak kıyısında bir yerden doğup alçak bir sesle başladı, sonra gökgürültüsüne benzedi ve birkaç saniye sonra dindi. "Beni gördüler," diye düşündü vali. Dalga en düşük seviyeye inmemişti daha, birdenbire yine yükseldi ve ıslıklar ilk dalganınkinden de, ikinci dalganınkinden de, tıpkı bir deniz dalgasının üzerinde köpüklerin kabarması gibi, daha yukarılara yükseldi ve uzaklardan, gürültünün arasından kadın çığlıkları duyuldu. "Demek onları da çıkardılar podyuma..." diye düşündü Pilatus. "Bu çığlıklar da, kalabalık öne atılınca ezilen kadınların çığlıkları olmalı."

Bir süre bekledi, içinde biriken her şeyi boşaltmadığı sürece hiçbir gücün kalabalığı susturamayacağını, o zaman onun kendi kendine susacağını biliyordu.

Ve bu vakit geldiğinde, vali sağ kolunu yukarı kaldırdı ve kalabalığın son gürültüsü de söndü.

O zaman Pilatus sıcak havadan içine çekebildiği kadar çekti ve haykırmasıyla birlikte ondan kopan ses binlerce başın üzerinde asılı kaldı:

"İmparator Sezar adına!"

Bir anda kulaklarına, mızraklarını ve bayraklarını yukarı kaldırıp korkunç bir şekilde haykıran *kohort*'ların kesik kesik, demir çığlıkları çarptı:

"Yaşasın Sezar!"

Pilatus başını kaldırıp dosdoğru güneşe çevirdi bakışlarını. Gözkapaklarının altında yeşil bir alev parladı, beynini kavurdu ve kalabalığın üzerinde hırıltılı Aramca sözler savruldu:

"Yeruşalayim'de cinayet, isyana teşvik ve yasalara ve dine hakaret suçuyla tutuklanan dört suçlunun utanç verici bir şekilde idam edilmesine karar verildi – çarmıhlara asılarak idam edilecekler! Ve idam bugün Kel Dağ'da gerçekleştirilecek! Suçluların adları – Dismas, Hestas, Var-Ravvan ve Ha-Notsri. İşte karşınızda duruyorlar!"

Pilatus suçluların hiçbirini görmeden, ama onların orada, olmaları gereken yerde olduğunu bilerek, sağ eliyle onları gösterdi.

O zaman kalabalık hayrete kapılmış ya da ferahlamış gibi uzun bir uğultuyla yanıt verdi. Kalabalık susunca, Pilatus devam etti:

"Ama içlerinden sadece üçü idam edilecek, çünkü yasaya ve geleneğe göre, Pesah Bayramı şerefine yüce imparator Sezar, küçük Sanderin'in seçtiği ve Roma iktidarının onayladığı bir mahkûmun rezil hayatını ona bağışlayacak!"

Pilatus bu sözleri haykırdı ve aynı anda, uğultunun yerini büyük bir sessizliğin aldığını duydu. Artık ne bir nefes ne tok bir gürültü geliyordu kulaklarına, hatta bir an için Pilatus çevresindeki herkesin ortadan kaybolduğunu sandı. Nefret ettiği şehir ölmüştü ve güneşin dimdik gelen ışınları altında, suratını göğe çevirmiş bir halde, bir tek o kalmıştı geriye. Pilatus biraz daha sürdürdü sessizliği, sonra haykırmaya başladı:

"Huzurunuzda özgürlüğüne kavuşacak olan kişinin adı..."

Bir kez daha durdu, ismi bekletti, her şeyi söyleyip söylemediğini düşündü, çünkü bahtiyar kişinin adını söylediği anda ölü şehrin dirileceğini ve bir daha hiçbir sözü duyurmayacağını biliyordu.

"Her şey tamam mı?" diye sessizce fısıldadı kendi kendine Pilatus. "Tamam. İsim!"

Ve dilsiz şehrin üzerine "r" harflerini bastıra bastıra bağırdı:

"Var-Ravvan!"

O anda tam tepesindeki güneş parçalanmış da kulaklarını alevle yakmış gibi hissetti birden. Bu alevde öfke, çığlık, haykırış, kahkaha ve ıslıklar kükrüyordu.

Pilatus dönüp podyumun üzerinden merdivenlere doğru ilerledi, tökezlememek için gözünü ayırmadığı ayaklarının altındaki çok renkli tahtalar dışında hiçbir şeye bakmadı. Artık arkasından podyuma bronz paralar, hurmalar yağdığını, kalabalığın birbirini itip kakarak birbirlerinin omuzlarına çıktığını, bu mucizeyi bizzat görmeye çalıştığını biliyordu – az önce ölümün pençesinde olan bir insan, şimdi onun ellerinden kurtulmuştu! Lejyonerlerin adamın zincirlerini çözdüğünü, sorguda şişmiş olan ellerini istemeden acıttıklarını, adamın suratını buruşturup inlediğini ama anlamsız ve delice bir gülüşle güldüğünü görüyorlardı.

Pilatus yine o sırada konvoyun götüreceği üç kişinin elleri kolları birbirine bağlı bir halde, batıya, şehir dışına, Kel Dağ'a giden yola götürülmek üzere yandaki basamaklardan indiğini biliyordu. Ancak podyumun dışına, gölgesine ulaşınca açtı Pilatus gözlerini, artık güvende olduğunu, mahkûmları göremeyeceğini biliyordu.

Sessizleşmeye başlayan kalabalığın çığlıklarına, artık bir tarafta Aramca, diğer tarafta Yunanca olarak valinin podyumda söylediklerini tekrarlayan tellalların bağrışları karışıyordu.

Dahası, yaklaşan at nallarının düzensiz takırtısı ve bir borazanın kısa ve neşeli sesi ulaştı kulaklarına. Bu seslere pazardan hipodrom meydanına uzanan caddedeki evlerin çatılarına çıkan çocukların havayı delen ıslıkları ile "Dikkat!" çığlıkları karşılık veriyordu.

Boşalan meydanda tek başına, elinde bayrakla duran bir asker telaşla salladı elindeki bayrağı ve o zaman vali, lejyonun *legatus*'u, kâtip ve konvoy durdular.

Atlı *ala** meydanın ortasına, onu çaprazlamasına kesmek, halkı yarıp geçmek ve asmalarla kaplı taş duvarların altındaki patikadan, en kısa yoldan Kel Dağ'a gitmek üzere dörtnala uçar gibi girdi.

Dörtnala uçarak gelen *ala*'nın çocuk gibi küçük, melez gibi esmer tenli bir Suriyeli olan komutanı, Pilatus'un yanından geçerken ince bir sesle bir şeyler bağırdı ve kılıcını kınından çekti. Ter içindeki, gergin kuzguni at kişnedi ve arka ayakları üzerinde şaha kalktı. Kılıcını kınına koyan komutan atın boynuna kırbacıyla vurdu, onu sakinleştirdi ve dörtnala geçerek sokağa daldı. Peşinden üç sıra atlı bir toz bulutu içinde, hafif bambu mızraklarının uçlarını sallayarak valinin yanından geçip gittiler; beyaz türbanları neşeyle aralanmıştı, ışıldayan dişlerini sergileyen yüzlerini tuhaf bir şekilde gölgeliyordu.

Büyük bir toz bulutu kaldıran *ala*, sokakta kayboldu ve sırtına güneşte alevlenen borazanını takmış asker de Pilatus'un yanından geçip gitti.

Eliyle tozdan korunan ve suratını sıkıntıyla buruşturan Pilatus da yürüyüşüne devam etti, peşindeki *legatus*, kâtip ve muhafızla birlikte saray bahçesinin kapılarına yöneldi.

Saat neredeyse sabahın onuydu.

* Latince *ala* sözcüğü, Roma ordusunu oluşturan, lejyonlardan biraz daha büyük askeri birliklerin adıdır. (ç.n.)

3. Bölüm
Yedinci Kanıt

"Evet, saat neredeyse sabahın onuydu sevgili İvan Nikolayeviç," dedi profesör.

Şair elini yeni uyanmış biri gibi gezdirdi suratında ve gölde akşam olduğunu gördü.

Göldeki su kararmıştı, üzerinde hafif bir kayık yüzüyordu; kürek sesleri ve sandaldaki bir kadının gülüşleri duyuluyordu. Patikalardaki banklarda oturanlar vardı, meydanın her yerine dağılmışlar, ama bizim sohbet arkadaşlarının yanına yaklaşmamışlardı.

Moskova'nın üstündeki gök sönmüş gibiydi ve yüksekterdeki dolunay belirgin bir şekilde görünüyordu, ama daha altın rengini almamıştı, beyazdı. Nefes almak zorlaşmıştı ve leylakların altındaki sesler akşamları olduğu gibi yumuşamıştı.

"Bütün bir hikâyeyi baştan sona anlattığını nasıl fark edemedim?" diye düşündü Evsiz hayret içinde. "Yahu akşam olmuş bile! Belki de bunları o anlatmadı, uyuyakaldım da hepsini rüyada gördüm."

Ama bütün bunları profesörün anlattığını varsaymak gerekiyordu, yoksa aynı düşü Berlioz'un da gördüğüne inanmak gerekecekti, çünkü yabancının suratına dikkatle bakarak şöyle demişti:

"Hikâyeniz çok ilginç profesör, İncil'deki hikâyelerle hiçbir şekilde örtüşmese bile öyle."

"Rica ederim," diye alçakgönüllü bir tavırla gülümsedi profesör, "sizin zaten biliyor olmanız lazım, yani İncil'de yazılanların hemen hiçbirinin gerçekten olmadığını bilmeniz lazım ve eğer İncil'i tarihsel bir kaynak olarak ele alacak olursak..." Yine güldü ve Berlioz'un nutku tutuldu, çünkü Bronnaya Caddesi'nden Patriarşiye Prudi'ye yürürken Evsiz'e kelimesi kelimesine bunları anlatıyordu.

"Orası doğru," dedi Berlioz, "ama korkarım kimse sizin anlattıklarınızın da gerçekten olduğunu doğrulayamaz."

"Ah, hayır! Birisi doğrulayabilir bunu!" dedi kırık bir dille ama çok kesin bir ifadeyle profesör, aniden gizemli bir tavırla iki arkadaşı birbirine sokulmaya davet ederek.

İki yandan sokuldular ona, o da nasıl ve neden gelip gittiği anlaşılmayan telaffuzunu hiç bozmadan, şunu açıkladı:

"Aslında..." bu sırada profesör çevresine bakındı ve fısıltıyla konuşmaya başladı, "ben bütün bunlara şahsen tanık oldum. Hem Pontius Pilatus'la birlikte balkonda hem o Kayafa'yla sohbet ederken bahçede hem de podyumun üzerinde, ama gizlice, deyim yerindeyse *incognito* tanık oldum, o yüzden rica ediyorum kimseye bunu söylemeyin, bu tam bir sır! Şşşt!"

Çöken sessizlikle birlikte Berlioz'un suratı bembeyaz oldu.

"Siz... Siz ne kadar zamandır Moskova'dasınız?" diye sordu titrek bir sesle.

"Daha az önce geldim Moskova'ya," dedi dalgın bir halde profesör; iki arkadaş gözlerinin içine ancak o zaman doğru dürüst baktılar ve soldaki yeşil gözünün deli deli baktığını, sağdaki gözününse boş, kapkara ve ölü olduğunu gördüler.

"Şimdi her şey anlaşıldı!" diye düşündü Berlioz şaşkınlıkla. "Ya zaten deli olan Alman'ın teki ya da Patriarşiye'de tırlatmış. Olaya bak!"

Evet, bu gerçekten de her şeyi açıklıyordu: Ölü Kant'la yapıldığı söylenen o çok tuhaf kahvaltı, ayçiçeğiyağı ve Annuşka hakkındaki o budalaca sözler, başınız kopacak diye uyarması ve bütün diğer şeyler... Profesör delinin tekiydi.

Berlioz hemen ne yapmak gerektiğini düşündü. Bankın arkasına doğru eğilip profesörün arkasından Evsiz'e göz kırptı –adama itiraz etme, diye– ama telaşa kapılmış olan şair bu işaretleri anlamadı.

"Evet, evet, evet," dedi Berlioz hareketlenerek. "Tabii, bütün bunlar mümkün! Hatta çok mümkün, Pontius Pilatus, balkon, bu tür şeyler, hepsi... Peki siz tek başınıza mı geldiniz yoksa eşinizle mi?"

"Tek başıma, tek başıma, ben hep tek başımayımdır," dedi kederle profesör.

"Peki eşyalarınız nerede profesör?" diye sordu dikkatle Berlioz. "Otel Metropol'de mi? Nerede kalıyorsunuz?"

"Ben mi? Hiçbir yerde," dedi yarı kaçık Alman, yeşil gözünü Patriarşiye Prudi parkında hüzünle, çılgınca gezdirerek.

"Nasıl olur? Peki... Nerede kalacaksınız?"

"Sizin evinizde," diye küstah bir yanıt verdi birden deli, göz kırparak.

"Ben... Ben çok mutlu olurum," diye mırıldandı Berlioz. "Ama doğrusu, benim evim pek rahat değildir... Ama Otel Metropol'de harika odalar vardır, birinci sınıf bir oteldir orası..."

"Tabii şeytan da yok, değil mi?" diye sordu birden hasta adam İvan Nikolayeviç'e neşeyle.

"Şeytan da..."

"Karşı çıkma!" diye işaret etti Berlioz, profesörün arkasından uzanıp sırıtarak.

"Hayır, yok şeytan falan!" Bütün bu kargaşadan serseme dönen İvan Nikolayeviç söyleneni yapmadı. "Uyarmadı demeyin! Kesin psikopatlık yapmayı."

O zaman deli öyle bir kahkaha attı ki ıhlamur ağacının dallarında, tepelerinde oturan serçeler havalandı.

"Artık bu iş çok ilginç bir hal aldı," dedi profesör kahkahaların arasından güçlükle. "Neyiniz var sizin böyle, neyi sorsam yok diyorsunuz!" Kahkaha atmayı aniden kesti ve bir ruh hastalığı sırasında beklendiği üzere, kahkahadan sonra başka bir aşırılığa geçti – öfkelenip sert bir şekilde bağırmaya başladı: "Demek öyle, o da yok, o da yok diyorsunuz?"

"Sakin olun, sakin olun, sakin olun profesör," diye mırıldandı Berlioz hastayı heyecanlandırmaktan korkarak. "Siz bir dakika oturun burada dostumuz Evsiz'le, ben de şu köşeye kadar koşup bir telefon edeyim, sonra sizi nerede isterseniz gezdiririz. Madem şehri hiç tanımıyorsunuz..."

Berlioz'un doğru bir plan yaptığını kabul etmek gerekir: En yakın telefon kulübesine koşacak ve Yabancılar Bürosu'na yurtdışından gelen bir danışmanın Patriarşiye Prudi parkında, pek de normal olmayan bir halde oturduğunu bildirecekti. Önlem almak gerekiyordu, yoksa çok tatsız bir durum yaşanabilirdi.

"Telefon etmek mi? Nasıl isterseniz, gidin telefon edin," diye hüzünle boyun eğdi hasta ve hemen bir ricada bulundu: "Ama veda ederken, size yalvarırım, şeytanın var olduğuna inanın! Başka hiçbir şey istemiyorum sizden. Unutmayın bunun için yedinci kanıt var ve bu kanıt en sağlam olanı! Bu kanıt birazdan size gösterilecek."

"Peki, peki," dedi yapmacık bir kibarlıkla Berlioz ve deli Alman'ın muhafızı olma fikrinden hiç hoşlanmamış olan şaşkın şaire göz kırpıp Patriarşiye Prudi'nin Bronnaya Caddesi'yle

Yermolayevskaya Sokağı'nın kesiştiği noktaya açılan kapısına doğru yöneldi.

Fakat profesör bir anda kendine gelip düzelir gibi oldu.

"Mihail Aleksandroviç!" diye bağırdı Berlioz'un peşinden.

Berlioz irkildi, dönüp baktı, profesörün adıyla soyadını herhangi bir gazeteden öğrenmiş olacağı düşüncesiyle avuttu kendisini. Fakat profesör ellerini boru gibi yaparak haykırdı:

"Kiev'deki amcanıza telgrafı hemen göndermemi ister miydiniz?"

Ve Berlioz bir kez daha donakaldı. Bu deli Kiev'deki amcasını nereden biliyordu ki? Bu gazetelerde yazmıyordu, kimseye de söylememişti. Vay canına, yoksa Evsiz haklı mıydı? Peki ya o belgeler? Of, ne tuhaf bir adam. Telefon et, telefon et! Hemen telefon et! Onu hemen yakalasınlar.

Ve Berlioz daha fazla durup beklemeden uzaklaştı oradan.

O sırada Bronnaya'ya açılan çıkışın yanından, editörün karşısındaki banktan, biraz önce güneş ışığı altında dikkatini çeken, yağlı hararetten yapılmış gibi görünen adama tıpatıp benzeyen bir adam kalktı. Bu sefer saydam değildi, sıradan, kanlı canlı biri gibi görünüyordu ve çöken akşam karanlığında Berlioz bıyıklarının hindi tüyüne benzediğini, gözlerinin küçük, alaycı ve baygın olduğunu, kirli beyaz çoraplarını gösterecek kadar yukarı çekilmiş bir ekose pantolon giydiğini açık seçik gördü.

Mihail Aleksandroviç irkildi ama kendisini bunun saçma bir tesadüf olduğuna, şimdi bunu düşünmenin zamanı olmadığına inandırarak sakinleştirdi.

"Turnikeleri mi arıyorsunuz bayım?" diye çatlak bir tenor sesle seslendi ekoseli tip. "Buradan buyurun! Doğruca devam edin, aradığınızı bulacaksınız. Yol tarifi için bir iki kadeh yolluk ısmarlamaya ne dersiniz? Ayılayım diye... Eski bir korocuya!" İki büklüm eğilen adam başındaki jokey şapkasını çıkardı.

Berlioz korocunun yalvarıp sızlanmasını dinlemeye kalkışmadı, turnikeye koştu ve onu eliyle itti. Tam turnikeden çıkmış, tramvay raylarının ötesine geçmeye hazırlanmıştı ki suratının dibinde kırmızılı beyazlı bir ışık parladı: Cam bir kutunun üzerinde "Dikkat Tramvay!" yazıyordu.

Yermolayevskaya'dan Bronnaya'ya yeni döşenmiş olan hattın tramvayı aniden köşede belirdi. Dönüp ana hatta girince birdenbire içeriden elektrikle aydınlandı, düdük çaldı ve hızlandı.

Tedbirli Berlioz güvenli bir yerde duruyordu, yine de raylardan kaldırıma çıkmaya karar verdi, elini turnikeye doğru uzanıp bir adım geri attı. Aniden eli boşluğa düştü, tutunamadı, bir ayağı buza basmış gibi kaydı, kaldırımın üstünden raylara doğru uzandı, diğer ayağı da savruldu ve Berlioz rayların üzerine yuvarlandı.

Bir şeylere tutunmaya çabalayan Berlioz sırtüstü düştü, kafasını kaldırıma çarptı ve tepedeki –ama sağında mı solunda mı kalıyor, bilemiyordu– ışıl ışıl dolunayı gördü. Yan yatmayı başardı, saçma bir hareketle aynı anda bacağını karnına çekti ve dönünce ona doğru var gücüyle gelen tramvay şoförü kadının korkudan bembeyaz olmuş suratıyla kırmızı kemerini gördü. Berlioz çığlık atmadı, ama dört bir yanından gelen çaresiz kadın sesleri caddeyi inletiyordu. Tramvay şoförü elektrikli frene bastı, vagon burnunu yere yapıştırdı, bir an sonra yaylandı ve şangır şungur bir gümbürtüyle pencereden camlar uçtu. O anda Berlioz'un beyninde umutsuz bir çığlık yankılandı: "Gerçekten mi!" Bir kez daha ve son kez için ay yanıp söndü ama artık parçalara dağılmıştı; sonra ortalık karardı.

Tramvay Berlioz'un üstünü örttü ve parkın parmaklıklarının altındaki kaldırıma yuvarlak, kara bir şey fırladı. Meyilden aşağıya doğru, Bronnaya Caddesi'nde yuvarlanmaya başladı.

Berlioz'un kafasıydı bu.

4. Bölüm
Kovalamaca

Histerik kadın çığlıkları kesildi, polis düdükleri dindi, iki ambulans uzaklaştı: Biri kafasız gövdeyle kopuk kafayı morga götürüyordu, diğeri cam parçalarıyla yaralanan güzel vatmanı götürüyordu. Beyaz önlüklü çöpçüler cam parçalarını süpürüp kan birikintilerine kum döktüler, İvan Nikolayeviç'se turnikeye ulaşamadan bir banka çökmüştü, orada kaldı.

Birkaç kez kalkmaya çalıştı, ama ayakları ona boyun eğmedi – Evsiz felç olmuştu sanki.

Şair ilk haykırışı duyar duymaz turnikeye doğru koşmuş ve kafanın Mostovaya yolu üzerinde yuvarlandığını görmüştü. Bu yüzden o kadar sersemlemişti ki bir banka çöküp elini kanatıncaya kadar ısırmıştı. Deli Alman'ı da elbette unutmuştu ve sadece bir tek şeyi, bunun nasıl olabileceğini anlamaya çalışmıştı; az önce Berlioz'la konuşuyordu ve bir dakika sonra... o kafa...

Heyecan içindeki birileri şairin yanından bir şeyler haykırarak patikada koşturdu, ama o söylediklerinin tek kelimesini bile anlamadı.

Fakat hemen yanında iki kadın burun buruna geldi, sivri burunlu ve düz saçlı olanı şairin kulağının hemen dibinde öteki kadına şöyle bağırdı:

"Annuşka, bizim Annuşka! Sadovaya'da oturan! Bu onun işi! Bakkaldan ayçiçeğiyağı almıştı, ama bir litre şişeyi kırmış!

Eteği yağa batmış... Bir küfrediyor, bir küfrediyordu! Zavallı adam da basıp kaymış ve raylara yuvarlanmış herhalde..."

Bütün bu kadın bağrışlarından İvan Nikolayeviç'in darmadağın aklında tek bir sözcük kaldı: "Annuşka..."

"Annuşka... Annuşka mı?" diye mırıldandı şair telaşla çevresine bakınarak. "Baksanıza, baksanıza..."

"Annuşka" sözcüğüne "ayçiçeğiyağı" sözcükleri eklenmiş, sonra da nedense "Pontius Pilatus" gelmişti. Şair Pilatus'u bir kenara itip "Annuşka" sözcüğüyle başlayan ipi çözmeye başladı. Ve bu ip çok hızlı bir şekilde çözülüp hemen deli profesöre ulaştı.

"Suçlu o! O söylemişti toplantının Annuşka yağı döktüğü için yapılmayacağını. Vay canına, cidden yapılmayacak şimdi! Bu da bir şey mi: Herif açık açık o kadının Berlioz'un kafasını koparacağını söylemişti! Evet, evet, evet! Vatman da kadın değil miydi işte! Ne oluyor böyle? Ha, ne oluyor?"

Gizemli danışmanın, Berlioz'un bu korkunç ölüm sahnesini önceden bildiği konusunda bir damla bile şüphesi kalmamıştı. O zaman iki fikir geçti şairin aklından. İlki: "Demek herif deli değil! Bu tam bir saçmalık!" Ve ikincisi: "Bütün bunları o ayarlamış olmasın?"

Ama, izin verin de soralım, nasıl?

"Hayır! Bunu öğreneceğiz!"

İvan Nikolayeviç büyük bir çaba harcayarak banktan kalkıp profesörle konuştukları yere doğru koşmaya başladı. Neyse ki adam oradaydı, bir yere gitmemişti.

Bronnaya üzerindeki lambalar yanmıştı, Patriarşiye Prudi'nin üzerinde altın bir dolunay ışıldıyordu ve hep yanıltıcı olan ay ışığı altında İvan Nikolayeviç, adamın kolunun altında bir baston değil bir kılıç olduğunu sandı.

Emekli koro şefi de biraz önce İvan Nikolayeviç'in oturduğu yerde oturuyordu. Şimdi şef burnunun üstüne besbelli

gereksiz olan, tek camı düşmüş, diğeri de çatlamış bir kelebek gözlük oturtmuştu. Bu yüzden ekoseli yurttaş az önce Berlioz'a raylara giden yolu gösterirken olduğundan daha çirkin görünüyordu.

İvan kalbinde ürpertilerle yaklaştı profesöre ve suratına bakar bakmaz da onda herhangi bir delilik belirtisi olmadığını, hiç olmadığını anladı.

"İtiraf edin, kimsiniz siz?" diye sordu boğuk bir sesle İvan.

Yabancı kaşlarını çattı, sanki şairi ilk kez görüyormuş gibi bakarak anlaşılmaz bir yanıt verdi:

"Anlayamamak... Rusça bilmemek ben..."

"Beyefendi anlamıyorlar!" diye kalktı banktan koro şefi, ama kimse ondan yabancının sözlerini açıklamasını istememişti.

"Numara yapmayın!" diye gürledi İvan, midesine kadar ürpererek. "Az önce mükemmel konuşuyordunuz Rusçayı. Alman da, profesör de değilsiniz siz! Siz hem katil hem casussunuz! Belgelerinizi verin!" diye öfkeyle bağırdı İvan.

Tuhaf profesör zaten çarpık olan ağzını daha da çarpıttı ve omuz silkti.

"Bayım!" diye öne atıldı iğrenç koro şefi yine. "Ne diye rahatsız ediyorsunuz turisti? Polise hesap verirsiniz bu yüzden!" Şüpheli profesörse iyice kibirli bir surat takındı, döndü ve İvan'dan uzaklaştı.

İvan bayılacak gibi oldu. Nefesi kesilmiş bir halde koro şefine döndü:

"Bayım, yardım edin şu suçluyu yakalayalım! Bunu yapmak zorundasınız!"

Koro şefi heyecanlandı, ayağa fırlayıp bas bas bağırdı:

"Nerede bu suçlu? Nerede? Bu yabancı mı suçlu?" Şefin gözleri mutlulukla ışıldıyordu. "Bu yabancı mı? Suçlu mu gerçekten, o zaman önce can havliyle 'Yakalayın!' diye bağırmak

gerekir. Yoksa kaçar. Gelin, beraber bağıralım! Bir ağızdan!" diyerek ağzını iki karış açtı.

Serseme dönen İvan koro şefinin sözünü dinledi ve "Yakalayın!" diye bağırdı. Ama şef onu kandırmıştı, bağırmadı.

İvan'ın tek başına attığı, boğuk çığlık iyi bir sonuç getirmedi. Geçen iki genç kız ondan hemen uzağa kaçtı ve İvan "sarhoş" dediklerini duydu.

"Yani sen de mi onunla berabersin?" diye haykırdı öfkeye kapılan İvan. "Benimle alay ediyorsun, öyle mi? Defol!"

İvan sağa geçti, ama şef de sağa geçti! İvan sola geçti, alçak herif bu sefer de oradaydı.

"Kasten engel mi oluyorsun bana?" diye delice bir öfkeyle haykırdı İvan. "Seni kendi elimle teslim edeceğim polise!"

İvan haydutu kolundan yakalamaya kalkıştı, ama yakalayamadı ve onun yerine boşluğu tuttu. Şef sanki yer yarılmış da içine girmişti.

İvan inledi, ileriye baktı ve uğursuz yabancıyı gördü. Patriarşiye Caddesi kapısının önündeydi, üstelik yalnız da değildi. Şüpheli koro şefi de onunla birlikteydi. Ama hepsi bu da değil: Bu topluluğun üçüncü üyesi de nereden geldiği anlaşılmayan, laubali süvari bıyıkları olan, domuz kadar büyük, kurum ya da karga gibi kapkara bir kediydi. Üçlü Partik Sokağı'na doğru ilerliyordu, bu arada arka ayakları üzerinde yürüyordu kedi.

İvan hainlerin peşine düşer düşmez, onlara yetişmenin çok zor olacağını anladı.

Üçlü bir anda caddeyi geçmiş ve Spiridonovka'ya varmıştı. İvan adımlarını ne kadar hızlandırırsa hızlandırsın, kovaladıklarıyla onun arasındaki uzaklık bir türlü kapanmıyordu. Şair sessiz Spiridonovka'dan ne zaman geçip de takibin daha da zorlaştığı Nikitin Kapısı'na vardıklarını anlayamadı bile. Burası kalabalıktı, İvan gelip geçenlere çarpıyor, küfür yiyordu.

Hainler çetesi tam da bu sırada en sevilen haydut yöntemine başvurmaya karar vererek farklı yönlere dağıldı.

Koro şefi büyük bir kurnazlıkla yoldan geçen bir otobüse, Arbat Meydanı'na doğru uçan bir otobüse binerek gözden kayboldu. Kovaladıklarının bir tanesini kaçıran İvan dikkatini kediye yöneltti ve bu tuhaf kedinin durakta duran, üstünde "A" yazan bir tramvayın eşiğine atladığını, ürken bir kadını kabaca bir kenara ittiğini, bir yere tutunup hava gelsin diye açık bırakılmış bir pencereden biletçiye para uzatmaya çalıştığını gördü.

Kedinin tavırları köşedeki bir dükkânın önünde donup kalan İvan'ı serseme çevirmişti, ama biletçinin tavırları onu bir daha, daha da sersemletti. Biletçi tramvaya dalan kediyi görür görmez, öfkeden tir tir titrer bir halde bağırmıştı:

"Kediler binemez! Kediyle binilmez! Pışşşt! İn hemen, yoksa polis çağırırım!"

Ne biletçi ne yolcular asıl olayı görmüş gibiydiler: Kedi tramvayın içine dalmakla kalmamış –sonuçta bu şaşılacak bir şey değildi–, bir de para ödemeye kalkışmıştı!

Kedi hem para sahibi hem de terbiyeli bir hayvan gibiydi. Biletçinin ilk bağırışında geri çekilmiş, eşikten inmiş ve durağa oturmuş, elindeki parayla bıyıklarını temizlemeye başlamıştı. Ama biletçi kadın zili çekip de tramvayı harekete geçirir geçirmez, kedi bir tramvaydan kovulan, ama yine de bir yere yetişmesi gereken herhangi biri gibi davrandı. Üç vagon geçtikten sonra en son vagonun arkasına sıçradı, patisini camdan çıkan bir boruya doladı ve yola koyuldu; böylece para vermekten de kurtulmuştu.

Hain kediden serseme dönen İvan az kalsın üçlünün en önemli kişisini, profesörü kaçırıyordu. Ama şans eseri, profesör kaçmayı başaramamıştı. İvan kalabalığın içinde gri bereyi Bolşaya Nikitskaya ya da Hertsen caddelerinin girişinde gördü. Göz açıp kapayıncaya kadar İvan da oradaydı. Fakat boşu-

na. Şair adımlarını hızlandırdı, gelip geçenleri iterek koşmaya başladı ama profesöre bir santimetre bile yaklaşamadı.

İvan çok şaşkın bir haldeydi, yine de bu kovalamacanın doğaüstü bir hızla sürdüğünü fark etmişti. Nikitskaya Kapısı'ndan çıktıktan sonra yirmi saniye bile geçmemişti ki Arbat Meydanı'nın ışıkları İvan Nikolayeviç'in gözlerini kamaştırmıştı. Birkaç saniye sonra, kırık dökük kaldırımları olan karanlık bir sokaktaydılar, İvan tökezleyip dizlerini incitti. Sonra görkemli bir şekilde aydınlatılmış Kropotkin Caddesi'ne geldiler, sonra bir sokağa daldılar, sonra Ostojenka Caddesi, sonra yine bir sokak, ıssız, pis ve kötü aydınlatılmış bir sokak. İşte burada İvan Nikolayeviç takip ettiği adamı sonunda kaybetti. Profesör ortadan kaybolmuştu.

İvan Nikolayeviç ne yapacağını şaşırdı, ama bu durum çok uzun sürmedi, çünkü birdenbire profesörün 13 numaralı apartmanda ve kesinlikle 47 numaralı dairede olması gerektiğini anlamıştı.

Apartmanın girişine dalan İvan Nikolayeviç ikinci kata uçarak çıktı, hemen o daireyi buldu ve sabırsızca çaldı zilini. Çok beklemesi gerekmedi: İvan'a kapıyı beş yaşlarında bir kız açtı ve gelen kişiye hiçbir şey sormadan içerde bir yerlere kayboldu.

Yüksek, kirden kararmış bir tavanın bir köşesinde duran ampulle zayıf bir şekilde aydınlanan geniş, ama çok bakımsız girişin duvarında tekerleksiz bir bisiklet asılıydı, demirle desteklenmiş büyük bir sandık vardı, rafta da askının altında bir kış şapkası duruyordu, uzun kulakları aşağıya sarkmıştı. Kapılardan birinin arkasından, bir radyodaki boğuk bir erkek sesinin öfkeyle birtakım şiirler okuduğu duyuluyordu.

İvan Nikolayeviç bu yabancı ortama hiç aldırmaksızın doğruca koridora dalarken şöyle düşünüyordu:

"Kesinlikle banyoya saklanmış olmalı."

Koridor karanlıktı. Duvarlara çarpan İvan kapının altından ince bir ışığın geldiğini gördü, kapı kolunu bulup hafifçe indirdi. Kapı açıldı, İvan gerçekten de banyoya girdi ve ne şans, diye düşündü.

Fakat bu şans pek de iyi bir şans değildi! İvan'ın suratına nemli sıcak hava çarptı ve şofbende kızaran kömürlerin ışığında, duvara monte edilmiş büyük bir şofben ve her yeri çatlak emayenin altından çıkmış ürkütücü kara lekelerle kaplı bir küvet gördü. Küvetin içinde de baştan aşağı köpük kaplanmış çıplak bir kadın, elinde banyo lifiyle duruyordu. Kadın içeri dalan İvan'a kısık gözleriyle baktı ve o cehennem ışığında herhalde başkası sanarak kısık ve cilveli bir sesle şöyle dedi:

"Kiril'ciğim! Sabırsızlık etme! Ne oldu, delirdin mi? Fedor İvaniç döner birazdan. Hemen git buradan!" Ve elindeki lifi salladı İvan'a doğru.

Bir yanlışlık olduğu besbelliydi, suçlu da elbette İvan Nikolayeviç'ti. Ama bunu kabul etmek istemedi ve tiksintiyle, "Ah, seni sürtük!" diye bağırdı. Bu sırada nasıl olduysa kendini mutfakta buldu. Mutfakta kimse yoktu, mutfak tezgâhında da alacakaranlıkta on kadar ölü tavuk sessizce duruyordu. Yıllardır temizlenmemiş olan pencerenin tozlarından sızmayı başaran bir ay ışığı huzmesi boş boş, tozların ve örümcek ağlarının arasında unutulmuş, çerçevesine iki düğün mumu konmuş olan bir ikonun asılı durduğu köşeyi aydınlatıyordu. Büyük ikonun altında duvara çivilenmiş, kâğıttan, küçük bir başka ikon duruyordu.

Burada İvan'ın nasıl bir fikre kapıldığı bilinmiyor, ama karanlık koridora kaçmadan önce, bu mumlardan biriyle kâğıttan ikonu alıp cebine attı. Sonra da bir şeyler homurdanarak, banyoda yaşadıklarıyla ilgili karışık düşünceler içinde, bu utanmaz Kiril'ciğin kim olabileceğini ve o iğrenç kulaklıklı şapkanın ona ait olup olmadığını ister istemez düşünerek bu eşyalarla birlikte kaçtı daireden.

Issız, kasvetli sokakta şair çevresine bakınıp kaçağı aradı, ama kaçak ortalıkta görünmüyordu. O zaman İvan kendi kendine kararlı bir tavırla şöyle dedi:

"E tabii ya, Moskova Nehri'nde olmalı! Çabuk!"

İvan Nikolayeviç'e, profesörün başka bir yerde değil de, Moskova Nehri'nde olduğu fikrinin aklına nereden geldiğini sormak gerekirdi. Ama ne var ki bunu soracak kimse yoktu. İğrenç sokak bomboştu.

İvan Nikolayeviç çok kısa bir süre sonra Moskova Nehri kıyısındaki amfitiyatronun mermer basamaklarında görüldü.

Üzerinden elbiselerini çıkartan İvan, onları üzerine yırtık pırtık beyaz bir *tolstovka** giymiş, ayağında paramparça botlar olan, kendi sardığı bir sigarayı tüttüren sevimli bir berduşa teslim etti. Sakinleşmek için kollarını sallayan İvan kırlangıç gibi daldı sulara. Suyun soğuğundan nefessiz kaldı, hatta bir an için suyun yüzeyine bir daha çıkamayacağını sandı. Fakat çıkmayı başardı ve İvan Nikolayeviç soluk soluğa, çırpınarak, korkudan gözleri irileşmiş bir halde petrol kokulu kara suyun içinde, kıyı fenerlerinin suya düşürdüğü zikzaklar arasında yüzmeye başladı.

Islak İvan berduşa elbisesini teslim ettiği yerdeki basamaklara geri döndüğü zaman, teslim ettikleriyle birlikte adamın da ortadan kaybolduğu anlaşıldı. Tam da orada, bir elbise yığının durduğu yerde, çizgili bir içdonu, yırtık bir gömlek, bir mum, ikona ve bir kutu kibrit duruyordu. Çaresiz bir öfkeyle yumruğunu uzak bir yerlere sallayan İvan, ona kalanlarla yetindi.

Bu sırada iki şey yüzünden içi içini yiyordu: Birincisi, hiçbir zaman yanından ayırmadığı Massolit üye kartı kaybolmuş-

---

* Asıl adı *kosovorotka* olan, Tolstoy sürekli giydiği için *tolstovka* diye anılmaya başlanan geleneksel Rus köylüsü gömleği. (ç.n.)

tu, ikincisi de, bu halde Moskova'da serbestçe dolaşabilecek miydi? Böyle içdonuyla... Doğru, kime ne, ama yine de herhangi bir suçlamaya ya da tutuklamaya maruz kalabilirdi.

İvan içdonunun ayak bileklerindeki düğmelerini, belki bu şekilde onu yazlık pantolon sanabilirler, diye düşünerek kopardı, ikonayı, mumu ve kibritleri aldı ve kendi kendine şöyle diyerek yola koyuldu:

"Haydi Griboyedov'a! Kesinlikle oradadır o."

Şehrin gece hayatı başlamıştı artık. Zincirlerini şakırdatarak kamyonlar geçiyordu tozların arasında, kasalarında göbeklerini yukarı dikmiş birtakım adamlar yatıyordu. Bütün pencereler açılmıştı. Bu pencerelerin her birinde turuncu bir abajur altında bir ateş yanıyordu ve bütün pencerelerden, bütün kapılardan, bütün geçitlerden, çatılardan ve tavan aralarından, bodrumlardan ve avlulardan hırıltılı bir gürlemeyle *Yevgeni Onegin* operasından bir Polonez ezgisi geliyordu.

İvan Nikolayeviç'in kaygıları haklı çıktı: Gelip geçenler ona dikkatle bakıp başlarını çeviriyorlardı. Bu yüzden o da büyük caddelerden uzaklaşıp ara sokaklardan, insanların az olduğu, çıplak ayaklı bir adamın durdurulup bir türlü pantolona benzemek istemeyen içdonuyla ilgili sorulara maruz kalması ihtimalinin daha düşük olduğu yerlerden gitmeye karar verdi.

İvan böyle yapıp Arbat sokaklarının gizemli ağına daldı ve duvar kenarlarından, ürkekçe göz kırpıştırarak, ürkekçe çevresine bakınarak, zaman zaman apartman girişlerine saklanıp trafik ışığı olan kavşaklardan ve elçilik binalarının gösterişli kapılarından uzak durarak ilerledi.

Ve bütün bu zorlu yolculuk sırasında her yerden sesi duyulan bir orkestra ve ona eşlik ederek Onegin'in Tatyana'ya duyduğu aşkı anlatan kalın bas ses nedense İvan Nikolayeviç'e derin bir acı veriyordu.

5. Bölüm
Olay Griboyedov'da Yaşandı

Krem rengi boyalı, iki katlı eski bina, bulvar çemberinin üzerinde, bodur bitkilerle dolu bir bahçenin derinliklerinde, dökme demir parmaklıklarla kaldırımdan ayrılmış bir yerdeydi. Evin önündeki küçük meydan asfalttı, kış vakti üzerinde biriken kar kürekle kürenirdi, yazın da burası keten tentenin altında görkemli bir yazlık restorana dönüşürdü.

Evin "Griboyedov Evi" diye anılmasının nedeni, yazar Aleksandr Sergeyeviç Griboyedov'un teyzesinin bir zamanlar orada yaşamış olmasıydı. Evin sahibi o muydu, değil miydi, bilemiyoruz. Hatta, Griboyedov'un ev sahibi olan bir teyzesinin olmadığı da söyleniyordu... Her koşulda evin adı buydu. Dahası, Moskovalı yalancılardan biri, sözde bu evin ikinci katında ünlü yazarın, kanepeye oturmuş olan teyzeye *Akıldan Bela*'dan parçalar okuduğunu bile söylüyordu; okudu mu, okumadı mı, şeytan bilir, hem ne fark eder!

Ama önemli olan bu evin bugünkü sahibinin, başkanlığını Patriarşiye Prudi'deki o olaya kadar zavallı Mihail Aleksandroviç Berlioz'un yaptığı Massolit olmasıydı.

Massolit üyelerinden hiçbiri eve Griboyedov Evi demezdi, hepsi de basitçe Griboyedov derdi:

"Ben dün Griboyedov'da iki saat bekledim."

"Peki, sonuç?"

"Kendime Yalta'da bir ay ayarladım."

"Harika!"

Ya da: "Berlioz'a git, o bugün dörtle beş arasında Griboyedov'da olacak..." Falan filan.

Massolit Griboyedov'a öyle bir yerleşmişti ki bundan daha iyi ve rahat bir durum düşünülemezdi. Griboyedov'a gelen herkes, öncelikle ister istemez çeşitli spor topluluk ve gruplarının ilanlarıyla ve Massolit üyelerinin tek tek fotoğraflarıyla karşılaşırdı; fotoğraflar ikinci kata çıkan merdivenlerin duvarına asılmıştı.

Bu üst kattaki odaların ilkinin kapısında da iri harflerle "Balık Avı ve Tatil Bölümü" yazıyordu ve oltaya yakalanmış bir sazan resmi vardı.

2 numaralı odanın kapısında anlaşılması güç bir yazı vardı: "Bir Günlük Yaratıcılık Tatili. M. V. Podlojnaya'ya Başvurun."

Bir sonraki kapıda kısa ama iyice anlaşılmaz bir yazı vardı: "Pereligino." Sonra Griboyedov'a şans eseri gelmiş bir ziyaretçinin gözü teyzenin ceviz kaplama kapılarına sabitlenmiş olan yazılar arasında uçmaya başlardı: "Kayıtla ilgili dilekçeler Bayan Poklevkuna'ya", "Kasa, Skeç Yazarlarının Şahsi Hesapları"...

Daha aşağıda, kapıcı odasında başlayan uzun bir kuyruğun en ucunda, çevresine her saniye bir kalabalığın yığıldığı kapının üzerinde de şu yazı vardı: "Konut Sorunu."

Konut sorununun arkasında, üzerine bir kaya, kayanın tepesinde de sırtına bir tüfek asılmış, at üstünde keçe pelerinli bir atlı tasvir edilmiş olan, gösterişli bir poster vardı. Daha altta palmiyeler ve bir balkon bulunuyordu, balkonda da karman çorman saçlı, delice vahşi gözlerle yukarılarda bir yerlere bakan, elinde de kendi kendine yazan bir divit tutan genç bir adam oturuyordu. Onun altında şöyle yazıyordu: "Tam Pansiyon Yaratıcılık Tatili: İki Hafta (öykü-kısa roman) ila Bir Yıl (roman, üçleme). Yalta, Suuksu, Borovoye, Tsihidziri, Ma-

hindjari, Leningrad (Kışlık Saray)." Bu kapıda da bir kuyruk vardı, ama çok uzun değildi, yüz elli kişi kadar.

Oradan sonra, Griboyedov evinin iniş çıkışlarına, tuhaf kıvrımlarına uyarak "Massolit Yönetimi," "Kasa 2, 3, 4, 5," "Editörler Heyeti," "Massolit Başkanı," "Bilardo Salonu" gibi çeşitli yan organlar sıralanır ve sonunda teyzenin dâhi yeğeninin komedisini dinlediği o sütunlu salon gelirdi.

Orayı ziyaret etmeye kim gelse, tabii eğer Griboyedov'a yolu düşmüş aptalın teki değilse, Massolit üyelerinin ne kadar mutlu yaşadığını hemen anlar ve içten içe kapkara bir kıskançlığa kapılırdı. Ve hemen onu edebi yetenekle doğurmadığı için göğe acı acı sitem etmeye başlardı, çünkü bu yeteneğe sahip olmadığı için, Massolit üye kartını, bütün Moskova'da nam salmış olan o kahverengi, pahalı deri kokan, geniş kenarları altın işlemeli kartı elbette alamayacaktır.

Kıskançlığı savunmak mümkün mü? Rezil duygular sınıfındandır bu duygu, ama yine de insanın kendini ziyaretçinin yerine koyması gerek. Üstelik o üst katta görünen her şey de, her şey olmaktan uzaktır. Teyzenin evinin alt katı baştan sona bir restorandır, hem de ne restoran! Kesinlikle Moskova'nın en iyi restoranı. Bu da sadece kemerli tavanları olduğu, duvarları leylak atlar ve Asur kabartmalarıyla bezeli iki büyük salonu olduğu, her masada üzeri bir şalla örtülmüş bir lamba yandığı için, oraya sokaktan gelip geçen herhangi biri giremeyeceği için, hatta Griboyedov'un yemekleri Moskova'daki bütün restoranlardan daha iyi olduğu için falan değil, sırf bu yemekler bedava denecek fiyatlara sunulduğu için böyledir.

Bu yüzden bu dürüst satırların yazarının bir keresinde Griboyedov'un parmaklıklarının kıyısında kulak misafiri olduğu şu konuşmada da şaşılacak bir şey yoktur:

"Bugün nerede yemek yiyorsun Ambros?"

"Bu nasıl soru, elbette burada yiyorum sevgili Foka! Arçibald Arçibaldoviç bana bugün levrek *a naturel* çıkacağını fısıldadı. Muhteşem bir olay!"

"Sen yaşamasını biliyorsun Ambros!" diye iç çekerek yanıt verdi sıska, bakımsız, boynunda çıban çıkmış Foka, karşısında duran kırmızı dudaklı dev, altın sesli, tombul yanaklı şair Ambros'a.

"Benim özel bir çabam falan yok doğrusu," diye karşı çıktı Ambros. "İnsanca yemek yeme arzusu taşıyorum sadece. Foka, sen aslında diyorsun ki Kolize'de de levrek bulunur. Ama Kolize'de bir porsiyon levrek on üç ruble on beş kopek eder, bizdeyse beş buçuk rublecik! Üstelik, Kolize'de levrek üç günlük olur, üstelik Kolize'de Tiyatro Caddesi'nden gelip içeri dalan genç bir adamın senin suratına bir avuç üzüm fırlatmayacağının da bir garantisi yoktur," diye kükredi gastronom Ambros bütün bulvara. "Beni kandırmaya kalkma Foka!"

"Ben seni kandırmıyorum Ambros," diye gıcırdadı Foka. "Evde de yenebilir."

"Teşekkür ederim, almayayım," diye kestirip attı Ambros. "Bir düşün bakalım karının apartmanın ortak mutfağında, bir tencereye koyup bir porsiyon levrek *a naturel* pişirmeye çabaladığını! Hi hi hi! *Au revoir* Foka!" Sonra da şarkı söyleyerek üzeri tenteyle kaplı verandaya yöneldi Ambros.

Ah ha ha... Evet, tabii, tabii! Moskova'nın eski sakinleri ünlü Griboyedov'u hatırlar! Haşlanmış levrek porsiyonlarını! Ucuzdur da sevgili Ambros! Ama çığabalığı, gümüş tavada çığabalığı, istakoz kuyruğuyla taze havyar arasına konmuş çığabalığı? Peki ya küçük kaplarda mantar püresiyle verilen fırında yumurta? Ya ardıçkuşu filetosu istemez miydiniz? Yermantarıyla birlikte? Ceneviz usulü bıldırcın? On buçuk ruble! Tabii caz var, kibar garsonlar var! Ama temmuz ayında, bütün aile kır evine gitmiş, sizse bitmek bilmeyen edebiyat işle-

ri yüzünden şehirde kalmışsanız... verandada, dolanıp giden üzüm sarmaşıklarının gölgesinde, tertemiz masa örtüsünün üzerinde bir tabak bahar çorbası altın bir benek gibi durmaz mı? Hatırlar mısınız Ambros? Bu da soru mu yani! Dudaklarınızda görüyorum hatırladığınızı. Ne oldu sizin somonlar, levrekler! Peki ya çulluk, mevsime göre ağaçkakan, bıldırcın, orman tavuğu? Ağızda köpüren Narzan maden suyu? Ama yeter, sizin de kafanız karıştı sevgili okur! Gelin benimle!

Berlioz'un Patriarşiye Prudi'de öldüğü gün, akşam saat on buçukta, Griboyedov'da üst katlarda sadece tek bir odanın ışığı yanıyordu, o odada da on iki edebiyatçı oturmuş, Mihail Aleksandroviç'in gelmesini bekliyordu.

Sandalyelere, masalara, hatta odanın iki pencere pervazına oturan Massolit yönetimi havasızlıktan ciddi şekilde bunalmıştı. Açık pencerelerden en ufak bir esinti gelmiyordu. Moskova gün boyu asfalta yapışmış sıcağı yayıyordu şimdi ve gecenin de bir ferahlık getirmeyeceği aşikârdı. Evin bodrum katındaki restoran mutfağından soğan kokuları yükseliyordu ve herkes içmek istiyordu, herkes sinirleniyor ve öfkeleniyordu.

Yazar Beskudnikov –sessiz, kibar giyimli, dikkatli ama aynı zamanda kaçamak gözlere sahip bir adamdı– saatini çıkardı. Akreple yelkovan on birde buluşmak üzereydi. Beskudnikov parmağıyla saatin camına vurarak yanındaki masada oturan ve sıkıntıdan lastik tabanlı sarı ayakkabıların içindeki ayaklarını sallayan şair Dvubratovski'ye gösterdi.

"Fakat," diye mırıldandı Dvubratovski.

"Delikanlı herhalde Klyazma Nehri'nden büyülendi," dedi boğuk bir sesle, Moskovalı bir tüccarın, yazarlık yapmaya başlamış ve "Shturman George" takma adıyla denizcilik öyküleri yazmış olan yetim kızı Nastasya Lukinişna Nepremenova.

"Lütfen!" diye atıldı popüler skeçler yazan Zagrivov. "Şahsen ben burada durup pişmek yerine, bir balkonda otu-

rup keyifle çay içmeyi yeğlerdim. Bu toplantının saati ondu, değil mi?"

"Şimdi hoştur Klyazma," diye ısrar etti Shturman George, Klyazma yakınlarında, Perelıgino'da bulunan yazar tatil evlerinin çok kötü bir yer olduğunu bildiği halde. "Herhalde bülbüller şakıyordur şu sıralarda. Ben özellikle bahar zamanı, şehir dışında daha iyi çalışırım."

"Bazedow hastalığına yakalanan karımı o cennete göndermek için üç yıldır para ödüyorum, ama ufukta umudun ufacık u'su bile görünmüyor," dedi romancı Hieronim Poprihin, acı ve kin dolu bir sesle.

"Artık kime denk düşerse," diye gürledi pencere kenarından eleştirmen Ababkov.

Shturman George'un gözleri mutlulukla ışıldadı ve kalın sesini alçaltarak şöyle dedi:

"Kıskançlık yapmayalım yoldaşlar. Toplam yirmi iki yazlık var ve sadece yedi tane daha yapacaklarmış, bizse Massolit'te üç bin kişiyiz."

"Üç bin yüz on bir kişi," diye düzeltti biri köşeden.

"Tamam işte," diye devam etti Shturman. "Ne yapabiliriz ki? Doğal olarak kır evlerini içimizde en yetenekli olanlara veriyorlar..."

"Generallere!" diye dosdoğru ortaya bağırdı senarist Gluharyov.

Beskudnikov, sahte bir esnemeyle odadan dışarı çıktı.

"Biri de var ki Perelıgino'da beş odası var," dedi onun arkasından Gluharyov.

"Lavroviç altı odalı ayırtmış kendine," diye haykırdı Deniskin. "Üstelik yemek odası meşedenmiş!"

"Neyse, şimdi konu bu değil," diye gürledi Ababkov. "Önemli olan, saatin on bir buçuk olması."

İsyan gibi bir gürültü başladı aniden. Birileri nefret edilen Perelıgino'ya telefon etti ama Lavroviç'in kır evine ulaşamadı, Lavroviç'in nehir kıyısına gittiğini öğrendiler ve buna daha da çok öfkelendiler. Birisi Güzel Sanatlar Komisyonu, Numara 930'a telefon etti ve elbette orada kimse yoktu.

"Bir telefon etseydi bari!" diye bağırdı Deniskin, Gluharyov ve Kvant.

Ah, boş yere bağırıyorlardı: Mihail Aleksandroviç hiçbir yere telefon edemezdi. Uzakta, Griboyedov'dan uzakta, bin mumluk ampüllerle aydınlatılmış dev bir salonda, çinko kaplı üç sedyenin üzerinde, kısa süre öncesine kadar Mihail Aleksandroviç olan şey yatıyordu.

İlk sedyede kolu ezilmiş, göğsü parçalanmış, kanla kaplı çıplak bir gövde, ikincisinde ön dişleri dökülmüş, şiddetli ışıktan hiç rahatsız olmayan gözleri yarı aralık duran bir kafa, üçüncü sedyede de paramparça bir bez yığını vardı.

Başsız gövdenin yanında birileri duruyordu: adli tıp uzmanı, patalog ve onun teşrihçisi, görgü tanıkları ve hastaneye telefon edilerek hasta karısının yanından çağrılmış olan yazar Jeldıbin, yani Mihail Aleksandroviç Berlioz'un Massolit'teki vekili.

Jeldıbin'i almak üzere bir araba göndermişler ve onu önce savcıyla birlikte (vakit geceyarısını buluyordu) ölenin dairesine, evraklarını mühürlemeye götürmüş, oradan da hep birlikte morga gelmişlerdi.

İşte şimdi de ölenden geriye kalanların başında durmuş ne yapmak gerektiğini tartışıyorlardı: Veda töreni için ölüyü Griboyedov'un salonunda sergilerken boynundan kopan başı dikerek mi sergilemeli, yoksa çenesine kadar kara bir örtüyle örterek mi?

Evet, Mihail Aleksandroviç kimseye telefon edemezdi ve Deniskin, Gluharyov, Kvant ve Beskudnikov boş yere öfkele-

nip bağırıyordu. Geceyarısı olduğunda on iki edebiyatçı hep birlikte üst kattan inip restorana gittiler. Orada kendi aralarında yine tatsız sözlerle andılar Mihail Aleksandroviç'i: Verandadaki bütün masalar doğal olarak rezerve görünüyordu ve bu güzel ama havasız salonlardan birinde yemek yemek zorunda kaldılar.

Ve gene tam geceyarısında, onlardan biri birtakım seslerle uyandı, neşelendi, canlandı ve kükredi. Ve hemen incecik bir erkek sesi müzik eşliğinde umutsuzca haykırdı: "Haleluya!!" Bu haykırış ünlü Griboyedov cazından geliyordu. Terle kaplı suratlar bir anda neşelendi, sanki tavandaki at resimleri canlanmış, sanki lambalardaki mumların sayısı artmıştı ve birden sanki dizginleri boşanmış gibi, iki salon birden dans etmeye başlamış, onların arkasından verandada da dans başlamıştı.

Gluharyov şair Tamara Polumesyats'la dans ediyordu, Kvant dans ediyordu, romancı Jukopov sarı elbiseli bir sinema artistiyle dans ediyordu. Dans ediyorlardı: Dragunski, Çerdaçki, ufak tefek Deniskin dev Shturman George'la dans ediyordu, güzel mimar Semeykina-Gall onu sıkıca tutan beyaz keten pantolonlu biriyle dans ediyordu. Üyeler ve davet ettikleri misafirler, Moskovalı olanlar ve şehir dışından gelenler, Kronştadt'dan gelen yazar Yohann, Rostov'dan gelmiş Vitya Kuftik denen, herhalde rejisör olan, bütün yanağı leylak renkli bir egzamayla kaplı biri, Massolit'in şiir bölümünün en ünlü temsilcileri, yani Pavianov, Bogohulski, Sladki, Şniçkin ve Adelfina Buzdyak dans ediyordu, bilinmeyen mesleklerden gelen kısa saçlı, omuzları vatkalı gençler dans ediyordu, sakalının içine yeşil bir soğan parçası takılıp kalmış bir ihtiyar, portakal renkli buruşuk bir ipek elbise giymiş genç kızla dans ediyordu.

Ter içindeki garsonlar başlarının üstünde bira dolu tepsiler taşıyor, kaba ve kıskanç bir sesle bağırıyorlardı: "Affedersi-

niz efendim!" Bir yerlerde bir ses hoparlörle emir veriyordu: "Bir Kars *şaşlığı*! İki *zubrovka*! Bir *filyaki gospodarskiye*!!!"* İnce ses ise artık şarkı söylemiyor, uluyordu: "Hallelujah!"** Cazdaki altın tabak gürültüsü bazen mutfağa doğru inen bir eğimden aşağı gönderilen bulaşıkların gürültüsünü örtüyordu. Kısacası tam bir cehennem yaşanıyordu.

Ve tam geceyarısı cehennemde bir hayal belirdi. Verandada frak giymiş, sivri sakallı, kara gözlü, yakışıklı bir adam belirdi ve hâkim bir bakışla hükümdarlığını süzdü. Derler ki, mistikler derler ki, yakışıklının frak giymediği, üzerinden tabancalar sarkan kalın bir deri kemer taktığı, kuzguni saçlarının da kızıl bir mendille toplandığı ve Karayip Denizi'nde onun komutasında üzerinde kurukafa olan kara bayraklı bir geminin yol aldığı zamanlar vardı.

Ama hayır, hayır! Düzenbaz mistikler yalan söylüyor, yeryüzünde Karayip Denizleri falan yok, varsa da o denizlerde umutsuz gemiler yüzmüyor ve peşlerinden kovalayan bir gemi de yok, suların üzerinde barutlu dumanları yükselmiyor. Hayır, asla, asla olmadı böyle şeyler! İşte cılız ıhlamur ağacı, demir korkuluk, arkasında da bulvar... İçki kâsesinin içinde buz yüzüyor, yan masanın arkasından kan oturmuş, öküz gibi gözler görünüyor ve korkunç, korkunç... Ah Tanrım, Tanrım, zehir lazım bana, zehir!

Ve birden bir masadan bir ses duyuldu: "Berlioz!!" Birden caz yumruk yemiş gibi sendeledi ve sustu. "Ne, ne, ne, ne!!!" – "Berlioz!!!" Ve herkes ortalıkta sağa sola koşuşturmaya başladı.

---

* Sırayla: Kars'ta yapılan bir şiş kebap türü; Polonya kökenli bir içki; ağır bir işkembe çorbası. (ç.n.)

** Vincent Youmans'ın 1927 yılında ünlenen foksrotu. (ç.n.)

Evet, Mihail Aleksandroviç'in tuhaf olayı bir acı dalgasına yol açmıştı. Telaşlanıp bağırmaya başladılar, hemen, hiçbir yere gitmeden, topluca bir telgraf hazırlamak ve hemen göndermek gerekiyordu.

Fakat ne telgrafı, diye sormak lazım, nereye? Ve neden göndermek lazım? Gerçekten, nereye? Ezilmiş kafatası o sırada bir teşrihçinin eldivenli ellerinde duran, boynu o sırada bir profesörün eğri iğnesiyle dikilen biri telgrafı ne yapsın? O öldü, ona telgraf lazım değil artık. Her şey bitti artık, telgraf tellerini yormanın bir yararı yok.

Evet, o öldü, öldü... Ama biz yazıyoruz hâlâ!

Evet, acı dalgası yükseldi ama durdu, durdu ve inmeye başladı ve birkaç kişi masasına dönerek önce gizli gizli, sonra açık açık votka içip yemek yemeye başladılar. Gerçekten, tavuk *cotelettes de volaille*'i ziyan etmeye ne gerek var? Nasıl yardım edebiliriz Mihail Aleksandroviç'e? Aç kalarak mı? Sonuçta biz yaşıyoruz hâlâ!

Doğal olarak, kuyruklu piyano kilitlendi, caz dağıldı, birkaç gazeteci ölüm haberini yazmak üzere gazetesine koştu. Jeldıbin'in morgdan geldiği duyuldu. Ölenin üst kattaki çalışma odasına geçti Jeldıbin ve bir anda Berlioz'un yerini onun alacağı söylentisi yayıldı. Jeldıbin yönetimin on iki üyesini restorandan yanına çağırdı ve Berlioz'un çalışma odasında bu kederli olayla ilgili bir toplantı yapıp, hemen Griboyedov'un sütunlu salonunun hazırlanması, cesedin morgdan bu salona getirilmesi, onun için bir yer hazırlanması gibi konuları görüştüler.

Restoransa her zamanki gece yaşamıyla cıvıl cıvıldı ve kapanma vaktine, yani saat dörde kadar da öyle kalacaktı, yani eğer restoranın misafirlerini Berlioz'un ölüm haberinden çok daha korkunç bir şekilde etkileyen ve sarsan bir dizi olay yaşanmamış olsaydı.

İlk heyecana kapılanlar Griboyedov Evi'nin önünde toplanmış olan faytoncular oldu. İçlerinden birinin telaşla şöyle bağırdığı duyuldu:

"Hey! Baksanıza şuna!"

Hemen ardından, birdenbire, demir parmaklıkların orada bir alev belirdi ve verandaya doğru yaklaşmaya başladı. Masalarda oturanlar doğrulup bakmaya çalıştılar ve alevle birlikte restorana doğru beyaz bir hayaletin ilerlediğini gördüler. Hayalet verandanın çardağına yaklaşırken herkes olduğu yerde gözleri irileşmiş bir halde, çatallarında yemeklerle donup kalmıştı. Bu sırada restoranın kapısına bir sigara içmek üzere çıkmış olan kapıcı, sigarasını yere atarak onun restorana doğru ilerlemesini durdurmak üzere hayalete yönelmeye çalıştı, ama nedense bunu yapamadı ve aptal aptal sırıtarak olduğu yerde durdu.

Hayalet de çardağın aralığından geçip rahatça girdi verandaya. O zaman herkes onun hayalet değil, ünlü şair Evsiz İvan Nikolayeviç olduğunu gördü.

Ayakları çıplaktı, üzerinde yırtık pırtık beyaz bir *tolstovka* vardı, göğsüne İngiliz toplu iğnesiyle ünlü bir azizin tasvirini taşıyan kâğıt bir ikona iliştirilmişti. Elinde de yanan bir vaftiz mumu tutuyordu. İvan Nikolayeviç'in sağ yanağında da taze bir çizik vardı. Verandaya çöken sessizliğin derinliğini ölçmek çok zordu. Garsonlardan birinin elindeki biranın yana eğilen tepsiden yere aktığı görülüyordu.

Şair mumu başının üstüne kaldırıp gür sesle şöyle dedi:

"Selam dostlar!" Sonra gözlerini en yakınındaki masaya çevirerek kederle haykırdı. "Hayır, burada da yok!"

İki ses duyuldu. Bas olan acımasızca şöyle dedi:

"Apaçık bir olay. Beyaz humma."

İkinci, ürkek kadın sesiyse şunları söyledi:

"Polis onun sokakta böyle gezmesine nasıl izin vermiş?"

İvan Nikolayeviç bunu duydu ve yanıt verdi:

"İki kez tutmaya çalıştılar, Skatertniy'de ve burada, Bronnaya'da, ama ben çitin üzerinden tırmandım ve görüyorsunuz, yanağımı kanattım!" Bu sırada İvan Nikolayeviç mumu kaldırdı ve bağırdı: "Edebiyatçı kardeşler! (Çatlak sesi güçlendi ve daha da ateşlendi) Dinleyin beni hepiniz! O geldi! Onu hemen yakalayın, yoksa tarifsiz bir felaket getirecek!"

"Ne? Ne? Ne dedi? Kim gelmiş?" diye sesler duyuldu dört bir yandan.

"Bir danışman!" dedi İvan. "Ve bu danışman Patriarşiye parkında Berlioz'u öldürdü bugün."

Bu sırada iç salondan verandaya gelenler İvanov'un çevresinde toplanıp kalabalık oluşturmuşlardı.

"Affedersiniz, affedersiniz, daha yüksek sesle söylesenize," diye hafif ve kibar bir ses duyuldu İvan'ın kulağının dibinde. "Söylesenize, kim ölmüş? Kim öldürmüş?"

"Yabancı danışman, profesör ve casus!" diye haykırdı dört bir yanını süzen İvan.

"Adı ne peki?" diye sordular kulağının dibinde.

"Adı, adı!" diye çığlık attı İvan acıyla. "Bir hatırlayabilsem şu adı! Kartvizitindeki ada bakmadım bile... Sadece ilk harfinin 'dublüve' olduğunu hatırlıyorum, 'dublüve' ile başlıyordu adı! W diye bir soyadı ne olabilir?" Eliyle alnını tutup kendine kendine soruyordu İvan ve birden mırıldanmaya başladı:

"W, w, w! Wa... Wo... Weisner? Wagner? Weiner? Wegner? Winter?" Zorlanmaktan İvan'ın saçları dikelmeye başlamıştı.

"Woulf?" diye bağırdı üzüntüyle bir kadın.

İvan öfkelendi.

"Aptal!" diye haykırdı, bağıranı arayarak gözleriyle. "Ne alakası var Woulf'un? Woulf'un hiçbir suçu yok! Wo, wo... Hayır! Hatırlayamıyorum! Ama bakın yurttaşlar: Hemen polisi arayın, makineli tüfek destekli beş motosiklet göndersin-

ler, yakalasınlar profesörü. Ama unutmayın, söyleyin, yanında iki kişi daha var: yağlı, kareli biri... kelebek gözlük giymiş... Bir de kedi kara, bakışsız. Ben de Griboyedov'u kolaçan edeceğim bu arada... Hissediyorum, o burada!"

İvan huzursuzlandı, çevresindekileri itip kakarak elindeki mumu salladı, yağlarını hep üzerine döke döke masaların altına baktı. O sırada "Doktor!" diye bir ses duyuldu – ve bir yerlerden kibar ve tombul, tıraşlı ve kırmızı yanaklı, kalın gözlüklü bir surat çıkıp İvan'ın karşısına dikildi.

"Yoldaş Evsiz," dedi bu surat terbiyeli bir sesle. "Sakin olun! Sevgili Mihail Aleksandroviç'in ölümü perişan etmiş sizi... Yani bizim Mişa Berlioz'un ölümü. Hepimiz çok iyi anlıyoruz bu durumu. Sakin olmanız lazım. Şimdi yoldaşlar sizi yatmaya götürecek ve tüm yaşananları unutacaksınız..."

"Sen," diye adamın lafını kesti İvan, dişlerini göstererek, "anlamıyor musun profesörü yakalamamız gerektiğini? Bırak şimdi beni bu saçmalıklarla oyalamayı! Kretin!"

"Yoldaş Evsiz, rica ederim," dedi surat kıpkırmızı olup geri çekilerek, hemen pişman olmuştu bu işe bulaştığına.

"Hayır, sen kim oluyorsun, rica falan etme bana," dedi sessiz bir nefretle İvan Nikolayeviç.

Suratı bir kasılmayla çarpıldı, mumu hızla sağ elinden sol eline geçirdi, iri iri açtı gözlerini ve o tatlı suratın kulağına bir yumruk indirdi.

O zaman İvan'ı tutmak geldi herkesin aklına – ve tuttular. Mum söndü, surattan kayan gözlükler de bir anda ayaklar altında kaldı. İvan herkesin, hatta bulvardakilerin bile işitebildiği korkunç bir mücadele vermeye başlayarak kendini savundu. Masalardan düşen tabak çanak sesleri etrafı çınlatıyor, kadınlar çığlık atıyordu.

Garsonlar şairi masa örtüsüyle bağlarken, vestiyerde kapıcıyla kadırganın kaptanı arasında bir konuşma geçiyordu.

"Bu adamın don paça içeri girdiğini görmedin mi?" diye sordu korsan, soğuk bir sesle.

"İyi de Arçibald Arçibaldoviç, korktum," diye yanıt verdi kapıcı. "Massolit üyelerini durdurmam mümkün mü?"

"Don paça olduğunu görmedin mi bu adamın?" diye tekrarladı korsan.

"Rica ederim, Arçibald Arçibaldoviç," dedi al al olan kapıcı. "Ne yapabilirdim ki? Ben de biliyorum verandada hanımların oturduğunu."

"Hanımları boş ver, onlar aldırmaz buna," dedi korsan, kapıcıyı gözleriyle yakıp küle çevirirken. "Ama polis aldırır! Çıplak bir adamın Moskova sokaklarında gezmesi sadece ve sadece polis eşliğinde olursa ve sadece ve sadece tek bir yerde, karakolda mümkündür! Üstelik senin de, eğer kapıcılık yapıyorsan, böyle bir adam gördüğün zaman hiç vakit kaybetmeden düdük çalmaya başlaman gerektiğini bilmen gerekir. Sen beni dinliyor musun?"

Zavallı kapıcı verandadan gelen iniltileri, kap kacak gürültüsünü ve kadın çığlıklarını dinliyordu.

"Peki ne ne yapacaksın şimdi bu iş için?" diye sordu korsan.

Kapıcının suratı tifüs rengi aldı, gözleri donuklaştı. Adamın o anda iki yana taranmış olan saçları alev rengi bir ipekle kaplanmış gibi geldi ona. Yakalıkla frak kayboldu ve deri kemerde bir tabanca kabzası belirdi. Kapıcı kendisini babafingo yelkenine asılmış olarak hayal etti. Ağzından fırlamış dilini ve omzuna düşmüş cansız başını kendi gözleriyle gördü, hatta dalgaların bordaya çarptığını duydu. Kapıcının dizlerinin bağı çözüldü. Ama bu sırada korsan ona acıdı ve bakışlarındaki alev söndü.

"Bana bak, Nikolay! Bu son olsun. Bu restoranda böyle kapıcılara yer veremeyiz. Sen en iyisi git kilise bekçisi ol."

Sonra bunu söyleyen kaptan kesin, açık, hızlı emirler verdi: "Barmen. Polis. Protokol. Araba. Akıl hastanesi." Duraksayıp ekledi: "Düdük!"

Çeyrek saat sonra, sadece restorandaki değil, bütün bulvara ve evlerin pencerelerine çıkmış, restoranın bahçesine toplanmış çok şaşkın bir kalabalık Griboyedov'un kapılarından barmen, kapıcı, polis, garson ve şair Ryuhin'in, bir genci kukla gibi dışarı çıkardığını, gözyaşlarına boğulmuş, Ryuhin'e tüküren, yumruklar savuran gencin hıçkırarak şöyle bağırdığını gördü:

"Pislik!"

Yük arabasının şoförü öfkeli bir suratla çalıştırdı motoru. Arabacının yanındaki at heyecanlanmıştı, arabacı onu mor dizginle dövüp bağırdı:

"Haydi bakalım! Tımarhaneye gidiyoruz!"

Çevrelerinde görülmemiş olayı konuşan bir kalabalık toplanmıştı, kısacası, iğrenç, rezil, seyirlik, alçakça bir skandal yaşanmıştı ve skandal ancak kamyonun Griboyedov'un kapısından zavallı İvan Nikolayeviç'i, polisi, barmeni ve Ryuhin'i alıp götürmesiyle sona ermişti.

6. Bölüm
Tam Dedikleri Gibi, Şizofreni

Moskova dışına, nehrin kıyısına kısa bir süre önce inşa edilen ünlü psikiyatri kliniğinin kabul salonuna sivri sakallı ve beyaz bir sabahlık giymiş bir adam girdiğinde, saat sabahın bir buçuğuydu. Üç hastabakıcı divanda oturan İvan Nikolayeviç'ten gözlerini ayırmıyordu. Bu sırada şair Ryuhin de oldukça tedirgin bir halde kenarda duruyordu. İvan Nikolayeviç'i bağlamak için kullanılan masa örtüleri de divanın üzerindeydi. İvan Nikolayeviç'in kolları ve ayakları serbestti.

İçeri gireni görünce suratı bembeyaz olan Ryuhin öksürdü ve ürkekçe şöyle dedi:

"Hoş geldiniz, doktor."

Doktor Ryuhin'e eğilerek selam verdi, ama eğilirken ona değil İvan Nikolayeviç'e bakıyordu.

O da hiç kıpırdamadan, kötücül bir suratla, kaşlarını çatmış süzüyordu etrafı, hatta doktor içeri girince hiç kıpırdamamıştı bile.

"İşte, doktor," dedi nedense gizemli bir fısıltıyla Ryuhin, İvan Nikolayeviç'e ürke ürke bakarak. "Ünlü şair Evsiz İvan... İşte, görüyorsunuz... Beyaz humma olmasından korkuyoruz..."

"Çok içmiş mi?" diye sordu dişlerinin arasından doktor.

"Hayır, içmiş, ama çok değil..."

"Hamamböceği, sıçan, cin ya da başıboş köpekler yakalamış mı?"

"Hayır," dedi irkilerek Ryuhin. "Onu bir dün gördüm, bir de bu sabah. Sağlığı yerindeydi..."

"Peki niye don paça? Yataktan mı getirdiniz?"

"Doktor, restorana bu halde geldi..."

"Aha, aha," dedi çok hoşnut bir tavırla doktor. "Peki bu çizikler ne? Biriyle kavga mı etti?"

"Çitten düşmüş, sonra da restoranda birine vurdu... Başka birine de..."

"Evet, evet, evet," dedi doktor ve İvan'a dönerek devam etti:

"Hoş geldiniz!"

"Hoş bulduk, sabotör!" dedi kötücül ve gür bir sesle İvan.

Ryuhin o kadar şaşırmıştı ki saygıdeğer doktora bakmaya cesaret edemedi. Ama diğeri hiç gücenmedi, alışkın, rahat bir hareketle gözlüğünü çıkardı, önlüğünün eteklerini kaldırdı, yan ceplerine soktu, sonra İvan'a sordu:

"Yaşınız kaç?"

"Uzak dur benden, bak ciddi söylüyorum!" diye kaba bir sesle bağıran İvan başını çevirdi.

"Niye öfkelendiniz? Size tatsız bir şey mi söyledim?"

"Ben yirmi üç yaşındayım," dedi İvan heyecanla, "ve hepinizden şikâyetçiyim. Özellikle de senden, pislik!" Ryuhin'e doğru hamle yaptı.

"Peki ne için şikâyetçisiniz?"

"Benim gibi sağlıklı bir insanı tutup zorla tımarhaneye getirdiğiniz için!" dedi hiddetle İvan.

Bu sırada İvan'a bakan Ryuhin donup kaldı: Gözlerinde en ufak bir delilik belirtisi yoktu. Griboyedov'daki bulanık hallerinden çıkmış, eski, berrak hallerine dönmüşlerdi.

"Tanrım!" diye düşündü Ryuhin tedirgin bir şekilde. "Hemen normale mi döndü? Ne biçim bir kafa! Zaten onu ne diye buraya getirdik ki? Normal bu, normal, sadece biraz üstü başı yıpranmış..."

"Bulunduğunuz yer," dedi sakin sakin doktor, ayakları parlayan beyaz tabureye otururken, "bir tımarhane değil, bir klinik, eğer gerek yoksa kimse sizi burada tutamaz."

İvan Nikolayeviç kuşkuyla baktı, ama yine de mırıldandı:

"Tanrı'ya şükür! Sonunda budalalar arasında bir tane normal insan çıktı, budalaların başını da yeteneksiz Saşka çekiyormuş meğer!"

"Kim bu yeteneksiz Saşka?" diye sordu doktor.

"İşte bu, Ryuhin!" dedi İvan, kirli eliyle Ryuhin'i göstererek.

O da sinirle iç çekti.

"Bana teşekkür edeceğine böyle yapıyor!" diye düşündü kederle. "Ona yardım etmeye kalktım diye! İşte gerçek pislik bu!"

"Psikolojik açıdan tipik bir *kulak*,"* dedi Ryuhin'i teşhir etmeyi istediği belli olan İvan Nikolayeviç, "tam bir *kulak*, proleter maskesi takmış özenle. Bir şunun sıska suratına bakın, bir de 1 Mayıs için yazdığı o gür sesli şiirlere! He he he... 'Kalkın ayaklanın!' Tabii ya, 'kalksınlar', 'ayaklansınlar'... Bir de içine baksanız ne düşünüyor diye... Mideniz bulanır!" Sonra da uğursuz bir kahkaha attı İvan Nikolayeviç.

Ryuhin güçlükle nefes alıyordu, kıpkırmızı olmuştu ve tek bir şey düşünüyordu, koynunda bir yılan beslemişti, yardımına koştuğu kişi gerçek bir düşman çıkmıştı. En kötüsü de, yapacak hiçbir şey yoktu: Tırlatanlara küfretmemek gerekir çünkü!

---

* Büyük toprak sahibi. Bu dönem, gerici toprak ağalığı sisteminin tasfiye edildiği bir dönemdi. (ç.n.)

"Peki, gerçekten, bize neden geldiniz?" diye sordu Evsiz'in söylediklerini dikkatle dinleyen doktor.

"Şeytan alsın onları, alıklar! Yakaladılar, paçavralarla bağladılar, sonra da bir kamyona tıktılar!"

"Restorana neden don paça gittiğinizi sorabilir miyim?"

"Bunda şaşacak bir şey yok," dedi İvan. "Moskova Nehri'ne yüzmeye gittim, giysilerimi çalıp bana bu pisliği bıraktılar! Moskova'da da çıplak gezecek değildim ya! Ne varsa onu giydim, çünkü hemen koşup Griboyedov'a sığınmak istiyordum."

Doktor, Ryuhin'e soru dolu bir bakış attı, o da asık suratla homurdandı:

"Restoranın adı bu."

"Aha," dedi doktor. "Peki neden telaş ettiniz? Bir iş görüşmeniz mi vardı?"

"Danışmanı yakalamam lazımdı," dedi İvan Nikolayeviç kaygıyla etrafına bakınarak.

"Ne danışmanı?"

"Berlioz'u tanıyor musunuz?" diye sordu İvan anlamlı bir şekilde.

"Şu... besteciyi mi?"

İvan anlamadı.

"Ne bestecisi? Ah, tabii, tabii! Bestecinin de adı Mişa Berlioz'du!"

Ryuhin hiç konuşmak istemiyordu, ama açıklama yapmak zorunda hissetti.

"Massolit sekreteri Berlioz bu akşam Patriarşiye'nin orada tramvayın altında kaldı."

"Yalan söyleme, sen nereden bileceksin!" diye öfkelendi Ryuhin'e İvan. "Sen yoktun orada, ben vardım! Onu kasten tramvayın altına yolladı!"

"İtti mi?"

"Nereden çıktı şimdi 'itmek'?" diye anlayışsızlığa öfkeyle bağırdı İvan. "İtmesi falan gerekmedi! Bu tür işleri hiç kıpırdamadan yapıyor! Daha önceden biliyordu Berlioz'un tramvayın altında kalacağını!"

"Bu danışmanı sizden başka gören oldu mu?"

"Sorun da bu ya, bir tek benle Berlioz gördük."

"Hımm. Bu cinayeti durdurmak için ne gibi önlemler aldınız?" Bu arada doktor yandaki bir masada oturan beyaz önlüklü bir kadınla bakıştı. Kadın da bir kâğıt alıp boş yerlerini doldurmaya başladı.

"Bazı önlemler aldım. Mutfaktan mumu aldım..."

"Şunu mu?" diye sordu doktor masada, kadının önündeki ikonun yanında duran kırık mumu göstererek.

"Evet o, ben..."

"Peki ikon niye?"

"Tabii, ikon..." derken İvan kızardı. "İkonayı da aslında korktuğum için aldım," parmağıyla yine Ryuhin'i işaret etti, "ama olay şu ki, o, danışman, o, açık konuşmak gerekirse... Karanlık güçlerle biliyor her şeyi... Yani onu anlamıyorsun."

Hastabakıcılar nedense ellerini bellerine koymuş dik dik İvan'a bakıyorlardı.

"Evet efendim," diye devam etti İvan, "biliyor! Tartışmasız bir gerçek bu. Pontius Pilatus'la bizzat görüşmüş. Ama siz de bana bakmasanıza öyle! Doğru söylüyorum! Her şeyi görmüş – hem balkonu hem palmiyeleri. Kısacası Pontius Pilatus'la birlikteymiş, yemin ederim."

"Tamam, tamam..."

"Yani, işte o yüzden, ikonayı göğsüme sokup kaçtım..."

Birden saat ikiyi vurdu.

"Off of!" diye haykırdı İvan ve divandan kalktı. "Saat iki olmuş, bense sizinle vakit kaybediyorum! Affedersiniz, telefon nerede?"

"Telefonu gösterin," dedi doktor hastabakıcılara.

İvan ahizeyi alırken, bu sırada kadın sessizce soruyordu Ryuhin'e:

"Evli mi?"

"Bekâr," diye tedirgin yanıt verdi Ryuhin.

"Meslek birliği üyesi mi?"

"Evet."

"Polis mi?" diye bağırdı İvan ahizeye. "Polis mi? Nöbetçi yoldaş, söyleyin hemen makineli tüfekli beş motosiklet çıkarsınlar yabancı danışmanı yakalamak için. Ne? Beni de alın, ben size göstereceğim yerini... Ben şair Evsiz, tımarhaneden arıyorum..." Ahizeyi eliyle kapatıp fısıltıyla, "Adresiniz ne?" diye sordu Evsiz doktora, sonra yine ahizeye konuştu: "Dinliyor musunuz? Alo? Terbiyesiz!" İvan kükreyerek ahizeyi duvara çarptı. Sonra doktora döndü, elini uzattı, kuru bir, "Hoşça kalın," dedi ve kapıya yöneldi.

"Rica ederim, nereye gitmek istiyorsunuz?" dedi doktor İvan'ın gözlerine bakarak. "Gecenin bu saatinde, don paça... Biraz rahatsızsınız, bizimle kalın en iyisi!"

"Bırakın lütfen," dedi İvan kapının önüne geçen hastabakıcılara. "Çekilecek misiniz, çekilmeyecek misiniz?" Korkunç bir sesle haykırıyordu şair.

Ryuhin ürperdi, kadın masadaki düğmeye bastı ve masanın cam yüzeyi üzerinde parlak bir kutu ve yanmayan bir ampul belirdi.

"Ah, demek öyle!" dedi vahşi ve bunalmış bir halde İvan. "Öyle olsun! Hoşça kalın..." Ve dosdoğru storu kapalı olan pencereye doğru koşmaya başladı. Bir gümbürtü duyuldu ama storun arkasındaki cam çatlamadı bile; biraz sonra İvan hastabakıcıların elinde kıvranıyordu. Çığlık attı, kurtulmaya çabaladı, bağırdı:

"Demek böyle camlar takıyorsunuz buralara! Bırakın! Bırakın, diyorum size!"

Doktorun elinde bir şırınga belirdi, kadın tek hamlede *tolstovka*'nın yırtık pırtık kolunu sıyırdı ve İvan'ın kolunu hiç de kadınsı olmayan bir güçle tuttu. Eter kokusu yayıldı etrafa. İvan dört kişinin kollarında bir an hareketsiz kaldı ve kurnaz doktor iğneyi batırmak için bu andan yararlandı. İvan birkaç saniye direndi, sonra da divana yığıldı.

"Haydutlar!" diye bağırarak divandan fırladı, ama tekrar oturttular. Oturttukları anda tekrar kalktı, ama sonra uysalca oturdu. Konuşmuyor, vahşice bakıyordu etrafa, sonra birdenbire esnedi, sonra kötücül bir şekilde güldü.

"Kapattılar sonunda," dedi bir daha esnerken, birdenbire yattı, başını yastığa bıraktı, elini çocuk gibi yanağına götürdü, uykulu ama kötülükten uzak bir sesle homurdandı yine:

"Peki, peki bakalım... Ben diyeceğimi dedim, görürsünüz. Ben uyardım, siz nasıl isterseniz! Ben şimdi her şeyden çok Pontius Pilatus'u merak ediyorum... Pilatus..." Derken gözlerini kapadı.

"Vanna, 117 numaralı odaya, tek başına koyun onu," diye emir verdi doktor gözlüklerini düzelterek. O sırada Ryuhin yine ürperdi: Sessizce beyaz kapılar açılmış, arkasından mavi gece lambalarıyla aydınlatılan koridor görünmüştü. Koridordan lastik tekerlekli bir sedye geldi, İvan'ı üzerine yerleştirdiler ve İvan sedyeyle koridora çıkınca kapı da arkasından kapandı.

"Doktor," diye sordu şaşkın Ryuhin fısıldayarak, "yani o gerçekten hasta mı?"

"Ah, evet," dedi doktor.

"Peki ne olacak şimdi ona?" diye ürkekçe sordu Ryuhin.

Yorgun doktor Ryuhin'e baktı ve bezgin bir tavırla yanıt verdi:

"Hareketlerde ve dilde aşırılık... Saçma yorumlar... Anlaşılan karmaşık bir vaka... Şizofreni, diye tahmin ediyorum. Bir de alkol sorunu var..."

Ryuhin doktorun söylediklerinden, İvan Nikolayeviç'in kötü durumda olduğundan başka bir şey anlamamıştı, iç çekip sordu:

"Peki ikide bir bahsettiği bu danışman nedir?"

"Herhalde onun sıkıntılı hayalgücünü etkileyen birini görmüş. Belki de halüsinasyon görmüştür..."

Birkaç dakika sonra kamyonet Ryuhin'i Moskova'ya götürüyordu. Gün ağarıyordu ve şosede hâlâ sönmemiş olan lambaların ışığı artık gereksiz ve tatsız bir hal almıştı. Şoför gecesinin böyle geçip gitmesine öfkelenmişti, arabayı sıkıntıyla kullanıyordu ve virajlarda savruluyorlardı.

İşte orman da seyreldi, arkalarda kaldı ve nehir bir yana kıvrıldı, kamyonun karşısında farklı bir manzara belirdi: nöbetçi kulübeleriyle birtakım çitler ve odun yığınları, bir sürü sütun ve direk, direklerin arasında tel makaraları, kalıp kalıp taşlar, toprak, hendekler... Kısacası, Moskova'nın hemen yakında, orada, virajın arkasında olduğu ve bir anda yükselerek gelenleri içine alacağı hissediliyordu.

Ryuhin'in üzerine oturduğu tahta parçası bir sağa bir sola savruluyor, altından fırlayıp gitmeye çabalıyordu. Polisle barmenin troleybüse binip gitmeden önce attıkları restoranın masa örtüleri, kamyonun arkasında savrulup duruyordu. Ryuhin onları toplamaya çalıştı, ama aniden bir sıkıntıyla küfretti: "Canı cehenneme! Ne yapıyorum böyle aptal gibi!" Ayağıyla iteleyip onları seyretmeyi bıraktı.

Çok kötü bir ruh hali içindeydi yolcu. Hüzün evine yaptığı ziyaretin onda ağır bir etki bıraktığı belliydi. Ryuhin içini sıkan şeyin ne olduğunu anlamaya çalıştı. Aklından hiç çıkmayan o mavi lambalı koridor mu? Yeryüzünde insanın aklını

yitirmesinden daha kötü bir şey olmadığı düşüncesi mi? Evet, evet, kesinlikle bu. Ama bu da sonuçta bildik bir düşünceydi. Evet, evet, Evsiz'in yüzüne haykırdığı o gücendirici sözler. Acı veren şey de bunların gücendirici sözler olması değil, bunlarda doğruluk payı olmasıydı.

Şair artık çevresine bakınmıyordu, sarsılıp duran çamurlu zemine gözlerini dikmiş, kendi kendine acıyor, homurdanıp sızlanıyordu.

Evet, şiirler... Otuz iki yaşındaydı! "Gerçekten de bundan sonra ne olacak?" – "Bundan sonra da yılda birkaç yüz şiir yazacak." – "Yaşlanana kadar mı?" – "Evet, yaşlanana kadar." – "Ne getirecek ona bu şiirler? Şöhret mi?" – "Ne saçmalık! Kendi kendini kandırma. Kötü şiirler yazan biri asla şöhret kazanamaz. Neden kötüler bu şiirler ama? Doğru, doğru söyledi!" dedi acımasızca Ryuhin kendi kendine. "Yazdığım hiçbir şeye inanmıyorum!"

Bir nevrasteni krizine kapılan şair ayaklarının altındaki yer dönüyormuş gibi hissetti. Ryuhin başını kaldırınca artık Moskova'ya girmiş olduklarını, üstelik Moskova'nın üzerinde günün ağardığını, bulutların altın rengiyle kaplandığını, kamyonun bulvardaki kavşağın başında başka arabaların ortasına girip trafiğe yakalandığını ve hemen yakınındaki bir kaidenin üzerinde, başını hafifçe yana eğmiş metal bir adamın durmuş, kayıtsız bir tavırla bulvarı seyrettiğini gördü.

Hastalanmaya başlayan şairin aklına tuhaf birtakım düşünceler doldu. "İşte gerçek talihin bir örneği..." Bu sırada Ryuhin kamyonun arkasında ayağa kalkmış ve kimseye bir zararı dokunmayan bu adama nedense saldırmak üzere kolunu kaldırmıştı. "Nasıl bir adım atmış bu adam hayatta, neler geldi başına da her şey onun yararına döndü, onu şöhrete götürdü! Ama ne yapmış olabilir? Anlamıyorum... Özel bir şey var bu

sözlerde: 'Sis fırtınası...'' Anlamıyorum! Başarmış, başarmış!" Birden acı acı bu sonuca vardı Ryuhin ve altındaki kamyonun hareket ettiğini hissetti. "Ateş etmiş, ateş etmiş ona bir beyaz muhafız, kalçasından yaralamış ve ona ölümsüzlüğü vermiş..."

Trafik açıldı. Kesinlikle hasta, hatta yaşlanmış olan şair hemen iki dakika sonra Griboyedov'un verandasına giriyordu. Veranda boştu artık. Bir köşede birkaç kişi içiyordu ve orta yerde ünlü konferans sunucusu başında takkesi, elinde de bir kadeh Abrau'yla** duruyordu.

Masa örtülerini kucaklamış olan Ryuhin'i Arçibald Arçibaldoviç çok sıcak karşıladı ve o lanetli bezleri hemen elinden aldı. Ryuhin klinikte ve kamyonda çok yorulmuş olmasaydı, herhalde hastanede olanları anlatmaktan ve bu hikâyeyi uydurma ayrıntılarla süslemekten çok keyif alırdı. Ama şimdi bunu yapacak halde değildi, zaten Ryuhin iyi bir gözlemci de değildi – ama bu kez, kamyonda yaşadıklarından sonra, ilk kez korsanın suratına dikkatle baktı ve adamın Evsiz'le ilgili sorular sormasına, hatta, "Ay, ay, ay!" diye inlemesine rağmen, aslında Evsiz'in başına gelenlere hiç aldırmadığını ve hiç de üzülmediğini anladı. "Harika! Haklıymış!" diye düşündü Ryuhin sinik, kendi kendini yıpratan bir hınçla ve şizofreni hikâyesini anlatmayı keserek şöyle sordu:

"Arçibald Arçibaldoviç, bir bardak votka verir misiniz?"

Korsan anlayışlı bir yüz ifadesi takındı, fısıldadı:

"Anlıyorum... Hemen..." diyerek garsona eliyle işaret etti.

Çeyrek saat sonra Ryuhin, yapayalnız bir halde bir tabak balığın başına oturmuş, peşpeşe kadehleri yuvarlıyor, artık ya-

---

* Puşkin'den bir alıntı. (ç.n.)

** Novorossiysk şehrinin yakınındaki Abrau yarımadası önemli bir şarap merkezidir. (ç.n.)

şamını düzeltmesinin imkânsız olduğunu, tek yapabileceğinin unutmak olduğunu anlıyor ve kabulleniyordu.

Başkaları eğlenirken şair gecesini rezil etmişti, şimdi de zamanı geri döndürmenin imkânsız olduğunu anlıyordu. Tek yapabileceği başını lambalardan yukarıya, göğe çevirmek, gecenin geri dönüşsüz bir şekilde geçip gitmiş olduğunu anlamaktı. Garsonlar telaşla örtüleri topluyordu masalardan. Verandanın kıyısında gezinen kedilerde bir sabah havası vardı. Şairin üzerine hiç duraksamadan çöktü gündüz.

7. Bölüm
Kötü Bir Daire

Eğer ertesi gün Styopa Lihodeyeva'ya, "Styopa! Eğer hemen kalkmazsan seni kurşuna dizecekler!" deselerdi, Styopa ince, zar zor duyulur bir sesle şu yanıtı verirdi:

"Dizerseniz dizin, ne yaparsanız yapın, kalkmıyorum."

Kalkmak bir yana, gözlerini bile açamıyordu, çünkü bunu yaptığı anda şimşekler çakıyor, başı binlerce parçaya ayrılıyordu. Bu başın içinde ağır bir çan çalıyordu ve göz çukurlarıyla kapalı gözkapakları arasında bir yerde alev alev yeşil kenarları olan kahverengi benekler uçuşuyordu; üstelik bütün bunlar yetmezmiş gibi midesi bulanıyordu, bu bulantının da iğrenç bir gramofonun çıkardığı sesler yüzünden olduğu anlaşılıyordu.

Styopa bir şeyler hatırlamaya çalıştı, ama sadece tek bir şey hatırlıyordu: Sanki dün akşam, bilinmeyen bir yerde elinde peçeteyle durmuş, bir kadını öpmeye çalışıyordu, bu arada ona ertesi gün, öğle vakti misafir olmaya söz vermişti. Kadın bunu reddedi, "Hayır, hayır, evde olmayacağım!" demişti. Ama Styopa ısrar etmişti:

"Ben onay aldım sayıyorum ve geliyorum!"

Bu kadının kim olduğunu, saatin şimdi kaç olduğunu, hangi günde hangi ayda olduğunu Styopa kesinlikle bilmiyordu ve en kötüsü de, nerede olduğunu bilemiyordu. En azından bu sonuncuyu anlamaya çabaladı ve bunun için sol gözü-

nün ağır gözkapağını araladı. Yarı karanlıkta belli belirsiz bir şeyler görünüyordu. Styopa sonunda gördüğü şeyin bir ayna olduğunu fark etti ve kendi evindeki yatakta, yani yatak odasındaki eski kuyumcu yatağında sırtüstü yattığını anladı. Bu sırada başına bir şey çarptı ve Styopa gözünü kapatıp inledi.

Açıklayalım: Styopa Lihodeyev, Varyete adlı tiyatronun müdürü, Sadovaya Caddesi'nde bulunan büyük altı katlı bir binada, ölen Berlioz'la yarı yarıya paylaştığı kendi dairesinde, sabahleyin uyanıyordu.

Bu dairenin –yani 50 numaranın– uzun zamandır, belki kötü değil ama her koşulda tuhaf bir şöhreti olduğunu söylemek gerekir. Daha iki yıl önce sahibi dul kuyumcu de Fujere'ydi. Elli yaşında saygın ve çok işbilir bir kadın olan Anna Frantseva de Fujere, beş odasından üçünü kiraya vermişti: Kiracıların birinin soyadı anlaşılan Belomut'tu, diğerinin de adı unutulmuştu.

Ve işte bundan iki yıl önce dairede açıklanması güç olaylar yaşanmaya başlamıştı: Bu daireden insanlar hiç iz bırakmadan kayboluyorlardı.

Bir tatil günü daireye polis gelmiş, (soyadı unutulan) ikinci kiracının kapısını çalmış ve bir imza işi için bir dakikalığına karakola gelmesini rica etmişti. Kiracı da, Anna Frantseva'nın eski ve sadık ev hizmetçisi olan Anfisa'ya, eğer onu arayacak olurlarsa, on dakika sonra geleceğini söylemesini emretmiş ve beyaz eldivenli kibar polisle birlikte gitmişti. Ama on dakika sonra dönmemişti, hatta bir daha hiç dönmemişti. Daha da şaşırtıcı olan şey, onunla birlikte polisin de kaybolmasıydı.

Dindar, daha da doğru söylemek gerekirse, batıl inançlı olan Anfisa hemen her şeyi anladı ve Anna Frantsevna'ya telaşla bunun büyü olduğunu ve hem kiracıyı hem polisi kimin alıp götürdüğünü çok iyi bildiğini, ama gece vakti adını ağzına alamayacağını söyledi. Tabii büyücülük, bilindiği üzere,

bir başlamaya görsün, onu kimse durduramaz. Pazartesi, hatırlandığı kadarıyla, ikinci kiracı kayboldu, çarşamba Belomut yer yarıldı içine girdi sanki, ama elbette, bambaşka koşullarla. Sabahleyin her zamanki gibi onu işyerine götürmek için bir araba geldi, götürdü, ama sonra ne bir araba geri getirdi onu ne de kendisi geldi.

Madam Belomut'un acı ve korkusu tarifsizdi. Ama, heyhat, bu acı ve korku da çok uzun sürmeyecekti. O gece, nedense telaşla gittiği kır evinden Anfisa'yla birlikte dönen Anna Frantsevna, kocası yurttaş Belomut'u da dairesinde bulamadı. Bu kadar da değil: Belomut'ların yaşadığı iki odanın da kapısı mühürlenmişti.

İki gün böyle geçti. Üçüncü gün sürekli uykusuzluk çeken Anna Frantsevna yine bir telaş kır evine gitti... Geri dönmediğini söylemeye bile gerek yok!

Tek başına kalan Anfisa iki gözü iki çeşme ağladı, gecenin ikisinde yatıp uyudu. Ondan sonra ona ne olduğu bilinmiyor, ama diğer dairenin kiracıları 50 numarada bütün gece birtakım ayak sesleri duyulduğunu ve sabaha kadar dairenin ışığının açık kaldığını söylediler. Sabah Anfisa da yoktu ortada!

Kaybolanlar ve lanetli daire hakkında uzun zaman binada türlü türlü efsaneler anlatıldı, sözgelimi bu kara kuru ve dindar Anfisa'nın sıska göğsündeki güderi bir kesede, Anna Frantsevna'ya ait iri iri yirmi beş elmas sakladığı söyleniyordu. Anna Frantsevna'nın telaşla gittiği o kır evinin tahta ambarında bu elmaslara benzeyen akla hayale gelmez hazineler, çarın damgasını taşıyan altın paralar saklandığı... İşte böyle şeyler söyleniyordu. Ama bilmediğimiz şeyler için kefil olmamak en iyisi.

Her koşulda, daire sadece bir hafta boş ve mühürlü kaldı, sonra yine şenlendi – ölen Berlioz ve bizim Styopya eşleriyle birlikte geldiler. Çok doğal olarak bu lanetli daireye yerleş-

tikten sonra onların da başına şeytan bilir neler geldi. Hatta bir ay içinde ikisi de eşlerini kaybetti. Ama bu olaylar sessiz sedasız olmadı. Berlioz'un karısı için, onu Harkov'da bir bale şefiyle gördüklerini söylüyorlardı, Styopya'nın karısı da sözde Bojedomka Caddesi'nde görülmüştü, dedikoduya göre Varyete'nin müdürü, sayısız tanıdıklarından yararlanarak ona bir oda bulmayı başarmış, ama bir daha Sadovaya Caddesi'nde görünmemesini şart koşmuştu...

İşte, Styopa inliyordu. Hizmetçi Grunya'yı çağırmak ve Piramidon* getirmesini söylemek istedi, ama bunun saçmalık olacağını akıl edebiliyordu... Grunya'da Piramidon falan yoktu elbette. Berlioz'u yardıma çağırmak istedi, iki kez inledi: "Mişa... Mişa..." Ama, tahmin edeceğiniz gibi, yanıt alamadı. Daireye tam bir sessizlik hâkimdi.

Elleriyle ayaklarını yoklayan Styopa çorapla yattığını anladı, üzerinde pantolon olup olmadığını anlamak üzere elini kalçasına doğru götürdü ve olmadığını anladı.

Sonunda, terk edilmiş ve yalnız olduğunu, kimsenin yardıma gelmeyeceğini anlayınca, bütün gücünü toplayıp kalkmaya karar verdi.

Styopa yapışmış gözkapaklarını ayırdı ve boy aynasında saçları karman çorman olmuş, kara kıllarla kaplı suratı şişmiş, gözleri pörtlemiş, kirli bir gömlek, yakalık ve kravat giymiş, don ve çorapla oturan bir adam olarak kendini gördü.

Kendini boy aynasında böyle seyrederken, aynanın yanında da kara giyimli ve kara bir bere takmış, tanımadığı bir adamın durduğunu fark etti.

Styopa yatağın kenarına ilişti kan oturmuş gözlerini zar zor yabancıya çevirdi.

---

* Aspirin benzeri bir ağrı kesici. (ç.n.)

Bu yabancı sessizliği hafif, boğuk bir sesle ve yabancı bir aksanla şu sözleri söyleyerek bozdu:

"İyi günler, sempatik Styopa Bogdanoviç!"

Bir sessizlik oldu, sonra Styopa kendini iyice zorlaya zorlaya şöyle dedi:

"Siz ne istemiştiniz?" Bunu derken kendi sesini tanımadığını fark etti. "Siz" sözcüğünü soprano, "ne" sözcüğünü bas bir sesle söylemiş, "istemiştiniz" sözüyse çıkmamıştı bile.

Yabancı dostça gülümsedi, kapağında elmas bir üçgen olan büyük, altın bir saat çıkardı, on bir kez çalmasını dinledi ve şöyle dedi:

"On bir! Sizi neredeyse bir saattir bekliyorum, çünkü saat onda gelmemi söylemiştiniz. Geldim işte!"

Styopa karyolanın yanındaki sandalyeden pantolonunu alırken fısıldadı:

"Affedersiniz..." Giyindikten sonra hırıltılı bir sesle sordu: "Adımızı öğrenebilir miyim lütfen?"

Güçlükle konuşuyordu. Her sözcük beyninin içinde yankılanıyor, cehennem azabı veriyordu.

"Nasıl? Adımı unuttunuz mu?" Bunu söylerken yabancı gülümsüyordu.

"Rica ederim..." diye hırıldadı Styopa, mahmurluğun ona yeni bir semptom kazandırdığını hissederek: Yatağın altındaki zemin bir yere doğru kayıyormuş da her an baş aşağı yerin yedi kat dibine uçacakmış hissediyordu.

"Sevgili Styopan Bogdanoviç," dedi ziyaretçi kulaklarına kadar sırıtarak, "size Piramidon falan lazım değil. Eskilerin yolundan şaşmamak gerekir, her şey aynısıyla iyileşir. Sizi hayata getirecek tek şey, şu iki bardak votkayla yanında ekşi ve acı bir parça mezeliktir sadece."

Styopa kurnaz bir adamdı ve hasta olsa bile, bu halde yakalandığına göre her şeyi kabul etmesi gerektiğini anladı.

"Açık söylemek gerekirse..." diye başladı, dilini güçbela oynatarak, "dün akşam birazcık..."

"Tek kelime etmeyin!" dedi misafir, koltuğu kenara çekerek.

Gözleri iri iri açılan Styopa küçük bir masanın üzerine bir tepsi servis edildiğini, üzerinde de dilimlenmiş beyaz ekmek, bir kavanoz havyar, bir tabak dolusu marine beyaz mantar, küçük bir tencerede bir şeyler ve son olarak, kuyumcunun votka dolu süslü sürahisinin durduğunu gördü. Styopka en çok da sürahinin soğuktan nemlendiğini görünce şaşırdı.

Fakat bu da anlaşılabilir bir şeydi – sürahi buz dolu bir kasenin içinde duruyordu. Kısacası, masa temizdi, ustaca hazırlanmıştı.

Yabancı Styopa'nın şaşkınlığının hastalıklı bir hal almasına izin vermeyip hemen ona bir kadeh votka daha doldurdu.

"Ya siz?" diye cıvıldadı Styopa.

"Memnuniyetle!"

Styopa titreyen ellerle kadehi dudaklarına götürürken, yabancı tek bir dikişte boşalttı ağzına kadehi. Bir parça havyar alan Styopa'nun ağzından şu sözler döküldü:

"Siz de bir şeyler atıştırmak... istemez misiniz?"

"Teşekkür ederim, ben asla atıştırmam," dedi yabancı ve ikinci kadehi de içti. Styopa tencerenin kapağını kaldırdı, içinde domates soslu sosis vardı.

Böylece gözlerinin önündeki o uğursuz yeşil dağıldı, bir iki kelime konuştu ve en önemlisi de Styopa artık bir şeyler hatırladı. Yani olay dün akşam Shodna'da, skeç yazarı Hustov'un evinde olmuştu; Hustov Styopa'yı oraya taksiyle götürmüştü. Hatta bu taksiyi Metropol Oteli'nin orada tuttuklarını hatırladı, hatta bu sırada aktör gibi birinin de yanlarında olduğunu... Küçük bir çanta içinde bir gramofon taşıyan birinin. Evet, evet, evet, olay kır evinde olmuştu! Sonra,

bu gramofonda köpekler vardı. Styopa'nın öpmek istediği bir kadın da vardı, anlaşılmaz bir şeydi... Şeytan bilir kim olduğunu... Herhalde radyoda çalışıyordur, belki de çalışmıyordur.

Böylece yavaş yavaş bir önceki gece aydınlanıyordu, ama Styopa bu kez de bugünü çok merak etmeye başlamıştı, özellikle de yatak odasında bir yabancının, yanında meze ve votkayla nasıl olup da belirdiğini. İşte bunu açıklayabilmek akıllıca bir iş olurdu!

"Artık adımı hatırladığınızı umuyorum?"

Ama Styopa utanıp sıkılarak gülümsedi ve kollarını iki yana açtı.

"Hâlâ mı! Sanırım siz votkadan sonra bir Porto şarabı yuvarlamışsınız! Rica ederim, bu yapılacak şey midir!"

"Sizden bunun aramızda kalmasını rica edeceğim," dedi yaltaklanırca Styopa.

"Ah, elbette, elbette! Ama tabii ki Hustov için, siz de kabul edersiniz ki, ben kefil olamam."

"Hustov'u tanıyor musunuz siz de?"

"Dün akşam çalışma odanızda bu adamı kısa bir süre gördüm, ama onun rezil, pislik, üçkâğıtçı bir dalkavuğun teki olduğunu anlamak için suratına şöyle bir bakmak bile yeter."

"Amma doğru!" diye düşündü Styopa, Hustov'un böyle doğru, kesin ve özlü bir şekilde tarif edilmesine şaşarak.

Evet, bir önceki gün küçük küçük parçalarla aydınlanıyordu artık, ama yine de Varyete'nin müdürünün içindeki kaygı silinmemişti. Aslında bir önceki günde büyük, karanlık bir çukur ışıldıyordu. İster inanın ister inanmayın, bere takmış bu yabancıyı Styopa dün gece çalışma odasında kesinlikle görmemişti.

"Kara büyü profesörü Woland," dedi Styopa'nın zorlandığını gören ziyaretçi sakin bir tavırla ve her şeyi sırasıyla anlattı.

Bir önceki gün yurtdışından gelmişti Moskova'ya, hemen Styopa'nın yanına gitmiş ve Varyete'de gösteri yapmayı önermişti. Styopa da Moskova Bölge Gösteri Komisyonu'na telefon etmiş ve talebi onlara aktarmıştı (Styopa bembeyaz olup gözlerini iri iri açtı), Profesör Woland'la yedi gösterilik bir sözleşme imzalamıştı (Styopa'nın ağzı alabildiğine açıldı), Woland'ın sabah saat dokuzda ayrıntıları görüşmek üzere onu ziyaret etmesi kararlaştırılmıştı... Woland da gelmişti işte!

Gelince onu hizmetçi Grunya karşılamış, kendisinin de yeni geldiğini, orada yatılı kalmadığını, Berlioz'un evde olmadığını, ama eğer ziyaretçi Styopa Bogdanoviç'i görmek istiyorsa, onun yatak odasına girip bakabileceğini söylemişti. Styopa Bogdanoviç çok ağır uyduğu için kendisinin onu uyandırması imkânsızdı. Styopa Bogdanoviç'in ne halde olduğunu gören sanatçı da Grunya'yı yakınlardaki bir bakkaldan votka ve yiyecek bir şeyler, eczaneden de buz almaya göndermişti ve...

"İzin verin size parasını ödeyeyim," diye cıvıldadı sersemleyen Styopa, cüzdanını aramaya başlayarak.

"A aa, ne saçmalık!" diye bağırdı konuk sanatçı ve tek kelime bile duymak istemediğini belli etti.

Böylece votka ve mezenin sebebi anlaşılmış oldu ama yine de Styopa bir konuda üzüntülüydü: Sözleşmeyi kesinlikle hatırlamıyordu ve ister inanın ister inanmayın, dün bu Woland'ı görmemişti. Evet, Hustov vardı, ama Woland yoktu.

"İzin verirseniz sözleşmeye bir bakayım," dedi hafifçe Styopa.

"Ne demek, ne demek..."

Styopa evrağa baktığı anda donakaldı. Birincisi, imza Styopka'nın kendi elyazısıyla atılmıştı! Yan tarafa da eğri büğrü bir şekilde mali işler müdürü Rimski'nin eliyle sanatçı Woland'a yedi gösteri için alacağı otuz beş bin rublenin on bin rublesinin verileceği yazılmıştı. Dahası, Woland bu on bini aldığına dair imza atmıştı bile!

"Bu da ne böyle!" diye düşündü zavallı Styopa ve başı dönmeye başladı. Uğursuz bir hafıza kaybı mı başlıyordu? Ama besbelli, sözleşme de ortaya çıktığına göre, daha fazla hayret belirtisi göstermek edepsizlik olacaktı. Styopa ziyaretçiye hemen döneceğini söyledi, ayağa kalkar kalkmaz holdeki telefonun başına koştu. Giderken de mutfağa doğru seslendi:

"Grunya!"

Ama kimse yanıt vermedi. Bu sırada Berlioz'un çalışma odasına açılan, holün hemen yanındaki kapıyı gördü ve olduğu yere tam anlamıyla çivilendi. Kapı kolunda bir ipe bağlı, balmumundan dev bir mühür görmüştü. "Günaydın!" diye bağırdı Styopa'nın kafasının içinde birisi. "Bu iş daha yeni başlıyor!" Ve Styopa'nın düşünceleri bir anda iki raylı bir yolda ilerlemeye başladı, ama bütün felaket anlarında olduğu gibi, bu yol aslında tek bir yöne, şeytan bilir nereye gidiyordu. Stepan'ın kafasının içindeki lapayı dile getirmek bile çok zordu. Bir yandan kara bere, soğuk votka ve akıl almaz bir sözleşmeyle gelen bir şeytancık – diğer yandan bu da yetmezmiş gibi, kapıda bir mühür! Yani Berlioz'un bir haltlar yediğini kime söylerseniz söyleyin... inanmaz, asla inanmaz! Fakat mühür, işte oracıkta! Evet efendim...

Ve bu sırada Styopa'nın beynine, bir süre önce Mihail Aleksandroviç'e dergide yayımlanması için gönderdiği bir makaleyle ilgili tatsız fikirler üşüştü. Laf aramızda kalsın, saçmasapan bir makaleydi bu! Hem yararsız, hem de para getirmeyecek bir şey...

Makale aklına gelir gelmez, nisan ayının yirmi dördünün akşamı burada, salonda, Styopa Mihail Aleksandroviç'le yemek yerken yapmış olduğu şüphe çekici bir konuşmayı hatırladı hemen. Yani, elbette, bu konuşmaya kelimenin tam anlamıyla şüphe çekici demek doğru değildi (Styopa böyle bir konuşmaya kalkışmazdı), ama bu konuşma sonuçta çok ge-

reksiz bir konudaydı. Bu konuşmaya girmek ya da girmemek konusunda kesinlikle özgürdü sevgili yurttaşlar. Yayımlanana kadar, kuşkusuz, bu konuşma kesinlikle bomboş bir konuşma sayılabilirdi, ama yayımlandıktan sonra...

"Ah, Berlioz, Berlioz!" diye yankılandı ses Styopa'nın kafasında. "İnsanın kafası bu kadar şeyi almaz ki!"

Ama sızlanacak vakit yoktu, Styopa varyetenin mali işler müdürü Rimski'nin çalışma odasının numarasını çevirdi. Styopa hassas bir durumdaydı: Yabancı zaten Styopa'nın ona ancak sözleşmeyi gösterdikten sonra inanmış olmasına gücenmiş olabilirdi, bir de mali işler müdürüyle konuşmak ek külfet getirecekti. Aslında, şöyle sorabilirdi mali işler müdürüne: "Söylesenize, dün ben bir kara büyü profesörüyle otuz beş bin rublelik bir sözleşme imzaladım mı?" Ama böyle de sorulmaz ki!

"Alo!" diye Rimski'nin kulak tırmalayan, sevimsiz sesi duyuldu telefondan.

"Günaydın Grigoriy Daniloviç," dedi Styopa hafif bir sesle. "Ben Lihodeyev. Bakın, şöyle bir durum var... Hım... Hım... Şu anda yanımda... Ee... Sanatçı Woland var... Yani... Sormak istediğim şey şu, bu akşam ne gösterilecek?"

"Kara büyüyü mü soruyorsunuz?" dedi Rimski. "Afişler birazdan gelir."

"Hıı," dedi zayıf bir sesle Styopa. "Peki, görüşürüz..."

"Siz hemen geliyor musunuz?" diye sordu Rimski.

"Yarım saat sonra oradayım," dedi Styopa ve ahizeyi yerine koyunca alev alev yanan başını iki elinin arasına aldı. Ah, bu berbat şaka nasıl da bir hal almış! Ne olmuş bu kafaya yurttaşlar? Ne olmuş?

Fakat holde daha fazla oyalanmak edepli olmayacaktı ve Styopa hemen bir plan yaptı: kuşkusunu gizlemek için bütün önlemleri alacaktı, ama şimdi ilk iş olarak yabancıdan kur-

naz bir şekilde öğrenmek gerekiyordu: Bugün gerçekten de Styopa'nın yönettiği Varyete'de sahne almaya niyeti var mıydı, yok muydu?

Styopa telefonun yanından ayrılıp geri dönerken, aynada, holde asılı duran, tembel Grunya'nın uzun zamandır silmediği aynada, açık seçik bir şekilde tuhaf bir adam gördü – sırık gibi upuzun ve kelebek gözlüklü bir adam (ah, keşke İvan Nikolayeviç burada olsaydı! Bu adamı hemen tanırdı!). Ama adam görünür görünmez hemen kayboldu. Styopa telaşla holün iç kısmına baktı ve bir daha sersemledi, çünkü aynada besili bir kara kedi belirip sonra hemen kaybolmuştu.

Styopa'nın kalbi durdu bir an, tökezledi.

"Bu da ne böyle?" diye düşündü. "Deliriyor muyum? Nereden çıktı bu hayaller?" Holde etrafına bakındı ve tedirgin bir sesle seslendi:

"Grunya! Bu kedi de nereden çıktı şimdi? Nereden geldi? Yanındaki adam da kim?"

"Sakin olun Styopa Bogdanoviç," diye Grunya'nın değil, yatak odasındaki misafirin sesi geldi, "kedi benim. Sinirlenmeyin. Grunya yok evde, onu Voronyej'e, memleketine gönderdim, siz onu uzun zamandır tatile göndermediniz diye yakınıp duruyordu."

Bu sözler o kadar beklenmedik ve saçmaydı ki Styopa yanlış işittiğine inandı. Tam bir şaşkınlık içinde yatak odasına koştu ve eşikte donakaldı. Saçları diken diken oldu, alnı bir anda boncuk boncuk terledi.

Misafir artık yatak odasında tek başına değildi, başkaları da vardı. İkinci koltukta holde görünüp kaybolan o tip oturuyordu. Şimdi daha açık seçik görünüyordu: Tel tel bıyığı vardı, gözlüğünün bir camı ışıldıyordu, diğer camı yoktu. Ama yatak odasının eşyaları arasında daha da tatsız bir şey göründü: Kuyumcunun puf yastığının üzerine laubali bir tavırla

üçüncü biri, tam anlamıyla ürkütücü ölçülere sahip bir kara kedi, bir patisine bir kadeh votka, diğerine de ucunda marine mantar olan bir çatal almış, oturmuştu.

Yatak odasında zaten zayıf olan ışık Styopa'nın gözlerinde iyice zayıfladı. "İşte, bu da oluyor, deliriyorum!" diye düşündü ve kapıya tutundu.

"Biraz şaşırdığınızı görüyorum saygıdeğer Stepan Bogdanoviç, doğru mu?" diye sordu Woland dişleri takırdayan Styopa'ya. "Fakat şaşıracak bir şey yok. Benim ekibim bu."

Bu sırada kedi votkayı içti ve Styopa'nın eli kapıdan aşağı kaymaya başladı.

"Bu ekip için de bir yer gerekiyor," diye devam etti Woland. "Bu yüzden içimizden biri bu dairede fazla. Ve bana öyle geliyor ki fazla olan... sizsiniz!"

"Bizzat onlar, onlar!" diye Styopa'dan çoğul bahsederek şarkı söyledi ekoseli sırık keçi sesiyle. "Genel olarak son zamanlarda aşırı domuzluk etmeye başlamışlardı. İçip duruyorlar, kadınlarla ilişkiye giriyorlar, mevkilerinden yararlanıyorlar, hiçbir iş yapmıyorlar, hiçbir iş de yapamazlar, çünkü üzerlerine düşen hiçbir şeyi umursamıyorlar. Amirlerinin gözlerini boyamakla meşguller!"

"Devlet mekânizmasını suistimal ediyorlar!" diye tısladı kedi bir mantarı çiğneye çiğneye.

Kapı koluna zar zor tutunan Styopa yere yapışmak üzereyken, boy aynasının içinden ufak tefek, ama sıra dışı geniş omuzlara sahip, başında melon şapka olan ve ağzından fırlayan bir köpek dişiyle zaten benzersiz çirkinlikteki çehresine çirkinlik katılmış biri fırladı. Üstelik alev gibi kızıl saçlıydı.

"Ben," diye lafa girdi bu yeni gelen, "bunun nasıl müdür olduğunu hiç anlamıyorum zaten." Kızıl saçlının boğuk sesi gitgide yükseldi, "O müdürse ben de piskoposum!"

"Senin piskoposa benzer bir yanın yok Azazello," dedi kedi tencereden bir sosis alırken kendine.

"Ben de bunu diyorum ya," diye ünledi kızıl ve Woland'a dönerek, saygıyla şöyle dedi:

"İzin verir misiniz, monsenyör, onu Moskova'dan alıp cinlere götüreyim?"

"Pisst!" diye tısladı kedi birdenbire tüylerini kabartarak.

Ve o zaman yatak odası Styopa'nın çevresinde dönmeye başladı; başını yere çarpıp kendinden geçerken şöyle düşünüyordu:

"Ölüyorum..."

Ama ölmedi. Gözlerini hafifçe aralayınca, kendisini taş bir şeyin karşısında otururken buldu. Çevresinde birtakım sesler vardı. Gerektiği gibi gözlerini açınca, denizin kükrediğini ve dahası dalgaların ayaklarını yaladığını, ciddi ciddi bir mendireğin ucunda oturduğunu ve altında denizin mavi mavi ışıldadığını, arkasındaysa dağların üzerine konmuş güzel bir şehrin durduğunu gördü.

Bu tür durumlarda nasıl davranmak gerektiğini bilemeyen Styopa, titreyen bacaklarıyla ayağa kalktı ve mendirekten kıyıya doğru yürüdü.

Mendireğin üzerinde biri durmuş sigara içiyor, denize tükürüyordu. Yabani gözlerle Styopa'ya bakıp tükürmeyi kesti. O zaman Styopa şöyle bir şey yaptı, sigara içen yabancının önünde diz çöküp şöyle dedi:

"Yalvarırım söyleyiniz, hangi şehir bu?"

"Git işine!" dedi ruhsuz sigaracı.

"Sarhoş değilim," dedi Styopka boğuk bir sesle. "Hastayım, başıma bir şeyler geldi, hastayım... Neredeyim ben? Hangi şehir bu?"

"İyi ya, Yalta..."

Styopa sessizce iç çekti, olduğu yere yığıldı, başı mendireğin sıcak taşına çarptı.

8. Bölüm
Profesörle Şairin Düellosu

Bilinç, Yalta'da Styopya'yı terk ederken, yani saat on bir buçuk civarında, derin ve uzun bir uykudan uyanan Evsiz İvan Nikolayeviç'e geri geliyordu. Beyaz duvarlı, içinde aydınlık bir metalden yapılmış tuhaf bir gece masası ve arkasında güneş olduğu hissedilen beyaz storları olan bu yabancı odaya nasıl düştüğünü anlamaya çalıştı bir süre.

İvan başını salladı, ağrımadığından emin oldu ve klinikte olduğunu hatırladı. Bu düşünce de beraberinde Berlioz'un öldüğünün hatırasını getirdi, ama bugün bu hatıra İvan'ı çok sarsmıyordu. Uyuyunca İvan Nikolayeviç sakinleşmiş, daha berrak düşünmeye başlamıştı. Temiz, küçük ve rahat yaylı yatakta bir süre daha kıpırdamadan yatan İvan hemen yanında bir düğme gördü. Eşyaları hiç düşünmeden kurcalama alışkanlığıyla, ona bastı. Düğmeye bastıktan sonra bir zil sesi ya da bir işaret bekledi, ama çok daha başka bir şey oldu. İvan'ın yatağının dibinde donuk renkli bir silindir aydınlandı, üzerinde şöyle yazıyordu: "İç." Bir süre durduktan sonra silindir yazı değişinceye kadar döndü: "Hemşire." Kurnaz silindir İvan'ı elbette etkiledi. "Hemşire" yazısının yerine "Doktoru çağırın" yazısı geldi.

"Hımm..." diye düşündü İvan bu silindirle ne yapabileceğini bilemeden. Ama şansı yardım etti: İvan "Hastabakıcı"

yazısında düğmeye ikinci kez bastı. Silindir sessizce yeşillendi, durdu, söndü ve odaya bembeyaz önlük giymiş sempatik bir kadın girip İvan'a şöyle dedi:

"Günaydın!"

İvan yanıt vermedi, çünkü bu selamlamayı bu koşullarda yersiz buluyordu. Gerçekten de, sağlıklı adamı kliniğe kapatmışlar, bir de sanki böylesi lazımmış gibi davranıyorlar!

Bu arada kadın da, yüzündeki iyilik dolu ifadeyi hiç silmeden, bir düğmeye basarak storu yukarı kaldırdı ve odaya, yerlere kadar uzanan geniş aralıklı ve hafif bir parmaklığın ardından güneş doldu. Parmaklığın ötesinde bir balkon vardı, onun ötesinde akan nehrin kıyısı, karşı kıyısında da neşeli bir çam ormanı.

"Buyurun bir banyo yapın," diye önerdi kadın ve elini oynatınca duvar içe doğru açıldı, içerde bir banyo ve mükemmel donanımlı bir tuvalet vardı.

İvan, kadınla konuşmamaya karar vermiş de olsa, kendini tutamadı ve suyun ışıl ışıl bir musluktan banyoya gürül gürül aktığını görünce, alaycı bir tavırla şöyle dedi:

"Vay canına! Tıpkı Metropol'deki gibi!"

"Ah, hayır," dedi kadın gururla. "Çok daha iyi. Bu tesisat yurtdışında bile yok. Bilim adamları ve doktorlar kliniğimizle özel olarak ilgileniyorlar. Her gün turistler geliyor gezmeye."

"Turist" dendiğini duyar duymaz İvan bir önceki günkü danışmanı hatırladı. Düşünceye daldı, yan yan baktı ve şöyle dedi:

"Turistler... Ne diye bayılırsınız hepiniz turistlere! Oysa aralarında türlü türlüsü var. Örneğin, ben dün böyle bir tanesiyle tanıştım, çok esaslı biriydi!"

Ve tam Pontius Pilatus'u anlatmaya başlayacakken sustu, çünkü kadına bu hikâyeleri anlatmaması gerektiğini, onun kendisine hiçbir yardımı dokunamayacağını anlamıştı.

Yıkanınca İvan Nikolayeviç'e, banyodan sonra bir erkeğe ne gerekirse hepsi hemen getirildi: ütülü gömlek, iç çamaşırı, çorap. Ama bu kadar da değil; bir dolabın kapısını açan kadın içini gösterip sordu:

"Ne giymek istersiniz, sabahlık mı pijama mı?"

Yeni bir ikamete zorla kapatılan İvan kadının rahatlığını alkışlamamak için kendini zor tuttu ve sessizce kırmızı, pamuklu pijamayı işaret etti.

Sonra İvan Nikolayeviç'i ıssız ve sessiz bir koridordan geçirip devasa boyutlardaki bir çalışma odasına soktular. Bu çok iyi donatılmış binadaki her şeye alayla yaklaşmaya karar veren İvan, bu odaya içinden "Fabrika Mutfağı" adını taktı.

Haklıydı da. Burada pırıl pırıl kalaylı kap kacaklarla dolu raflı dolaplar ve cam raflar vardı. Sıra dışı karmaşıklığa sahip koltuklar, ışıl ışıl abajurlu iri lambalar, bir sürü küçük küçük şişe ve gaz ocakları ve elektrik kabloları ve hiç kimsenin bilmediği araç gereçle doluydu ortalık.

Odada İvan'ın arkasında üç kişi, iki kadın ve bir erkek vardı, üçü de beyazlara bürünmüştü. Önce İvan'ı sephanın arkasındaki köşeye götürdüler, ondan bir şeyler öğrenmek istedikleri belliydi. İvan durumu değerlendirmeye çalıştı. Önünde üç yol vardı. İlki çok çekiciydi: Lambaların ve karman çorman aletlerin üzerine atılmak, hepsini paramparça etmek, böylece boş yere oraya kapatılmasını protesto ettiğini göstermek. Ama bugünkü İvan dünkü İvan'dan çok farklıydı ve ilk yol kuşku verici bir yol gibi görünüyordu: Ne yararı vardı, onun isyankâr bir deli olduğunu düşüneceklerdi. Bu yüzden İvan ilk yola başvurmadı. İkinci yol da vardı: hemen danışmanı ve Pontius Pilatus'u anlatmak. Fakat dünkü deneyim bu hikâyeye inanmadıklarını ya da onu biraz sapkın bulduklarını göstermişti. Bu yüzden İvan bu yola da başvurmayıp üçüncüyü seçmeye karar verdi: gururlu bir sessizliğe gömülmek.

Bunu da tam olarak başaramadı ve ister istemez, kuru ve kısa da olsa bir dizi soruya yanıt vermek zorunda kaldı.

Ve İvan'dan geçmiş yaşamının bütün hesabını istediler, hem de bundan on beş yıl önce ne zaman ve nasıl kızıla yakalandığına kadar her şeyin. İvan için koca bir sayfayı doldurdular, sonra arkasını çevirdiler ve beyazlar içindeki bir kadın İvan'ın akrabalarıyla ilgili sorular sormaya başladı. Tam bir işkenceydi bu: kim öldü, ne zaman, neden, içer miydi, frengiye yakalanmış mıydı, falan filan. Sonunda da Patriarşiye Prudi parkında bir önceki gün yaşananları anlatması istendi, ama çok zorlamadılar, Pontius Pilatus'la ilgili söylenenlere de şaşırmadılar.

Sonra kadın İvan'ı bir adama teslim etti, o da onu başka bir yere götürdü ve başka bir şey sormadılar. İvan'ın ateşine baktılar, bir lambayla aydınlatarak gözlerinin içine baktılar. Sonra adamın yardımına başka bir kadın geldi ve İvan'a iğne yaptılar ama sırtına yaptıkları için acımadı, bir çekicin sapıyla göğsüne birtakım şeyler çizdiler, çekiçlerle dizlerine vurdular, bu yüzden İvan'ın bacakları irkildi, parmağını iğneyle delip kan aldılar, büktüğü kolundan kan aldılar, kollarına lastik bilezikler taktılar...

İvan kendi kendine acı acı gülüp bütün bunların ne kadar aptalca ve tuhaf olduğunu düşündü. Sadece düşünmek! Herkesi yabancı danışmanın yaydığı tehlike hakkında uyarmak istemişti, onu yakalamaya kalkışmıştı, ama bunun tek sonucu gizemli bir odaya kapatılıp Volodga'da yaşayan ağır içkici Fedor amcası hakkında bir sürü saçmalık anlatmak olmuştu. Akıl almaz bir aptallık!

Sonunda İvan'ı rahat bıraktılar. Tekrar odasına götürdüler, bir fincan kahve, iki rafadan yumurta ve tereyağlı beyaz ekmek ikram ettiler.

Bütün bunları yiyip içen İvan kurumun yöneticilerinden birini beklemeye ve bu yöneticiden kendisine ilgi ve adalet göstermesini talep etmeye karar verdi.

Kahvaltıdan sonra onun gelmesi de çok uzun sürmedi. Birdenbire İvan'ın odasının kapısı açıldı ve içeri beyaz önlüklü bir sürü insan girdi. Başlarında, özenle, aktör gibi tıraş olmuş, tatlı ama delici gözleri ve kibar tavırları olan kırk beş yaşlarında bir adam vardı. Maiyeti ona ilgi ve saygı dolu bir havayla davranıyordu, bu yüzden de girişi çok görkemli olmuştu. "Tıpkı Pontius Pilatus gibi!" diye düşündü İvan.

Evet, bu elbette yöneticiydi. Tabureye oturdu, diğerleri ayakta bekledi.

"Doktor Stravinski," diye kendini tanıttı oturan ve İvan'a dostça baktı.

"İşte, Aleksandr Nikolayeviç," dedi sivri sakallı biri hafif sesle ve topluluğun başındakine İvanov'un doldurduğu listeyi verdi.

"Tam bir olay yaratmışlar!" diye düşündü İvan. Ama yönetici tanıdık bakışlarla kâğıtta göz gezdirirken, "Aha, aha..." diye mırıldandı. Ve çevresindekilerle pek bilinmeyen bir dilden bir şeyler konuştu.

"Hem de Pilatus gibi Latince konuşuyor..." diye düşündü kederle İvan. Bu sırada duyduğu bir sözcük irkiltti onu, "şizofreni"ydi bu sözcük. Heyhat, daha dün lanetli yabancının Patriarşiye Prudi'nin kıyısında söylediği sözler bugün Profesör Stravinski tarafından tekrarlanıyordu.

"Bunu da bildi!" diye düşündü İvan kaygıyla.

Yönetici, anlaşılan herkesle anlaşmayı ve herkesi memnun etmeyi kural edindiği için çevresindekilerin söylediği her şeyi, "Harika, harika..." diye karşılıyordu.

"Harika!" dedi Stravinski birine elindeki kâğıdı verirken ve İvan'a döndü:

"Şair misiniz?"

"Şairim," dedi sıkıntıyla İvan ve ilk kez birdenbire şiire karşı açıklanması imkânsız bir tiksinti duydu; o sırada aklına gelen kendi şiirlerini de nedense itici buldu.

Suratını buruşturarak bu kez o sordu Stravinski'ye:

"Siz profesör müsünüz?"

Stravinski bu soru karşısında büyük bir saygıyla başını eğdi.

"Peki, buranın yöneticisi misiniz?" diye devam etti İvan.

Stravinski buna da başını eğerek yanıt verdi.

"Sizinle konuşmam gerekiyor," dedi anlamlı bir şekilde İvan Nikolayeviç.

"Ben de bunun için gelmiştim," dedi Stravinski.

"Sorun şu ki," diye başladı İvan vaktinin geldiğini hissederek, "beni akıl hastanesine kapattılar, kimse beni dinlemek istemiyor!"

"Ah, hayır, sizi çok büyük dikkatle dinliyoruz biz," dedi ciddi ve sakin bir tavırla Stravinski. "Akıl hastanesine kapatılmanıza da kesinlikle izin vermeyiz."

"Dinleyin öyleyse: Dün akşam Patriarşiye Prudi'de gizemli bir adamla, yabancı olmayan bir yabancıyla, Berlioz'un ölümünü önceden bilen ve Pontius Pilatus'u bizzat görmüş olan biriyle tanıştım."

Maiyet sessiz ve kıpırtısız dinliyordu şairi.

"Pilatus mu? Pilatus, Hazreti İsa döneminde yaşamış olan mı?" diye sordu Stravinski gözlerini kısıp bakarak İvan'a.

"Ta kendisi."

"Aha," dedi Stravinski, "ama bu Berlioz tramvay altında kaldı, değil mi?"

"İşte, dün benim yanımdaydı ve Patriarşiye'nin orada tramvay doğradı onu, bu arada bu tuhaf yurttaş..."

"Pontius Pilatus'un arkadaşı olan mı?" diye sordu Stravinski, büyük bir anlama güçlüğü çektiğini belli ederek.

"Kesinlikle o," diye ısrar etti İvan Stravinski'yi süzerek. "Annuşka'nın ayçiçeğiyağını döktüğünü söylemişti önceden... Ama o tam da orada kaydı! Ne dersiniz buna?" diye manalı manalı sordu İvan, söylediklerinin büyük bir etki bırakmasını bekleyerek.

Fakat bir etki olmadı, Stravinski sadece şunu sormakla yetindi:

"Peki bu Annuşka kim?"

Bu soru İvan'ı biraz sarstı, yüzü seğirdi.

"Annuşka'nın burada hiçbir önemi yok," dedi sinirlenerek. "Şeytan bilir onun kim olduğunu. Sadovaya'da yaşayan aptalın teki işte. Önemli olan adamın daha önceden, anlamıyor musunuz, daha önceden bilmiş olması bu ayçiçeğiyağını! Beni anlıyor musunuz?"

"Çok iyi anlıyorum," dedi ciddi bir tavırla Stravinski ve şairin omzunu sıvazlayarak, ekledi:

"Siz heyecanlanmayın, devam edin."

"Ediyorum," dedi İvan, Stravinski'nin havasına ayak uydurmaya çabalayarak, çünkü sadece sakin olmanın yararına olduğunu acı deneyimle öğrenmişti. "Şimdi bu korkunç bir tip, ama yalan söylüyor, danışmanım diyor, sıra dışı bir gücü var... Peşinden kovalamaya kalkıyorsun, ama onu yakalamanın imkânı yok. Yanında bir çift daha var, onlar da iyi, ama kendince: Kırık gözlüklü sırığın teki, bir de akıl almaz büyüklükte bir kedi, kalkmış bir de tramvaya biniyor. Üstelik," kimsenin müdahale etmediği İvan gitgide daha ateşli ve inançlı bir şekilde konuşuyordu, "adam Pontius Pilatus'un balkonunda bulunmuş, bunda kuşkuya yer yok. İyi de bu ne demek şimdi? Ha? Onu hemen tutuklamak lazım, yoksa tarifsiz kötülükler yapacak."

"Yani şimdi siz onu tutuklatmak için mi çabalıyorsunuz? Doğru mu anladım sizi?" diye sordu Stravinski.

"Herif zeki," diye düşündü İvan, "kabul etmek lazım, entelektüeller arasından da nadiren zeki olanları çıkıyor. Bunu reddetmek imkânsız!" Ve yanıt verdi:

"Kesinlikle doğru! Nasıl bunun için uğraşmam, bir düşünsenize! Ama bu arada beni zorla buraya getirdiler, gözüme lambayı dayadılar, banyoda yıkadılar, Fedya Amca hakkında sorular sorup durdular! Ama adam göçmüş gitmiş çoktan! Rica ediyorum, beni hemen serbest bırakın."

"Ah, tabii, harika, harika!" dedi Stravinski. "İşte şimdi her şey anlaşıldı. Gerçekten de, sağlıklı bir insanı klinikte tutmanın ne anlamı var? Peki efendim. Bana normal olduğunuzu söylerseniz ben hemen yazacağım buraya. Kanıtlamanıza gerek yok, söyleyin yeter. Yani siz normal misiniz?"

O anda tam bir sessizlik çöktü, sabahleyin İvan'la ilgilenen şişman kadın da profesöre hayranlıkla bakıyordu, İvan'sa bir kez daha şöyle düşündü:

"Tam anlamıyla zeki."

Profesörün teklifi çok hoşuna gitmişti, fakat yanıt vermeden önce uzun uzun düşündü, alnını kırıştırdı ve sonunda kararlı bir sesle şöyle dedi:

"Ben normalim."

"İşte, harika," diye bağırdı ferahlamış bir sesle Stravinski. "Eğer öyleyse, mantık açısından bir değerlendirelim, dün neler yaşadığınıza bir bakalım," diyerek arkasını döndü ve hemen uzanıp İvan'ın evrakını aldı. "Size Pontius Pilatus'u tanıdığını söyleyen yabancı birini ararken, dün şöyle bir şey yapmışsınız," bu sırada Stravinski bir evrağa, bir İvan'a bakarken uzun parmaklarını bükmeye başladı, "göğsünüze bir ikona sokuşturmuşsunuz. Doğru mu?"

"Doğru," diye kabul etti İvan sıkıntıyla.

"Çitten düşüp suratınızı yaralamışsınız? Öyle mi? Restorana elinizde yanan bir mumla, don paça bir halde gelmişsi-

niz, orada da birini dövmüşsünüz. Sizi buraya bağlayarak getirmişler. Buraya geldikten sonra, polisi arayıp makineli tüfek göndermelerini söylemişsiniz. Sonra da pencereden atlamaya çalışmışsınız. Öyle mi? Şunu soruyorum: Bu şekilde davranan birinin kimseyi yakalaması ya da tutuklaması mümkün mü sizce? Eğer siz normal bir insansanız, kendiniz yanıt verebilirsiniz: Asla. Buradan gitmek mi istiyorsunuz? Buyurun efendim. Ama izin verin soralım size, buradan çıkıp nereye gideceksiniz?"

"Elbette polise gideceğim," dedi İvan biraz daha kararsız bir tavırla ve profesörün bakışlarından biraz rahatsız olarak.

"Buradan dosdoğru oraya mı?"

"Evet."

"Peki evinize gidip giyinmeyecek misiniz?" diye sordu hemen Stravinski.

"Orada oyalanmama imkân yok! Ev ev gezersem o kaçıp gider hemen!"

"Tabii. Peki polise hemen ne söyleyeceksiniz?"

"Pontius Pilatus'u anlatacağım," dedi İvan Nikolayeviç ve gözleri karanlık bir bulutla kaplandı.

"A, bu harika işte!" diye bağırdı saygıyla Stravinski ve sivri sakallıya dönerek emir verdi: "Fedor Vasilyeviç, yurttaş Evsiz'i şehre gönderin lütfen. Ama odasını kimseye vermeyin, yatak örtüsü değişmese de olur. İki saat sonra yurttaş Evsiz yine burada olacak. Neyse," diye şaire döndü, "size başarılar dilemeyeceğim, çünkü bu başarıya bir damla bile inanmıyorum. Görüşmek üzere!" diyerek kalktı ve maiyeti de hışır hışır onu izledi.

"Ne sebeple buraya yine geleceğim?" diye sordu kaygıyla İvan.

Stravinski böyle bir soruyu bekliyormuş gibi hemen oturdu yeniden ve konuştu:

"Karakola don paça gidip Pontius Pilatus'u şahsen tanımış birini gördüğünüzü söyleyeceğiniz için – bunu söyler söylemez sizi buraya getirecekler ve yine aynı odaya yerleştirileceksiniz."

"Bunun donla ne alakası var ki?" diye şaşkın şaşkın etrafına bakarak sordu İvan.

"Öncelikle Pontius Pilatus. Ama don da var tabii. Çünkü biz size verdiğimiz çamaşırları alıp kendi giysilerinizi vereceğiz. Siz de bize içdonuyla gelmiştiniz. Bu konuya dikkatinizi çekmeye çalıştım, ama evinize de uğramayacaksınız. Oradan da Pilatus geliyor... İşte hepsi bu kadar!"

Bu sırada İvan Nikolayeviç'e tuhaf bir şeyler oluyordu. Sanki iradesi paramparça olmuştu ve güçsüz olduğunu, öğüt almaya ihtiyaç duyduğunu hissediyordu.

"Peki ne yapmalı?" diye sordu bu kez ürkek bir tavırla.

"İşte harika!" diye yanıt verdi Stravinski. "Bu makul bir soru. Şimdi size, aslında ne yaşadığınızı söyleyeceğim. Dün birisi sizi Pontius Pilatus ve diğer şeylerle ilgili bir hikâyeyle ciddi şekilde korkutmuş. Siz de, sinirleri bozulmuş, diken üstünde biri halinde şehirde dolaşıp Pontius Pilatus'u anlatıp durmuşsunuz. Sizi akıl hastanesine götürmeleri çok doğal. Sizi kutaracak tek şey var şimdi – tam bir huzur. Hiç tereddüt etmeden burada kalmalısınız."

"Ama onu yakalamak lazım!" diye haykırdı yalvarır gibi İvan.

"Peki efendim, ama koşturmanın ne alemi var? Bu adamla ilgili bütün kuşku ve suçlamalarınızı bir kâğıda yazın. Sizin dilekçenizi gerekli yerlere göndermekten kolay bir şey yok; eğer sizin söylediğiniz gibi, bir suçlu varsa karşımızda, bütün her şey kısa sürede açığa çıkar. Ama tek bir koşulla: Kafanızı yormayın ve Pontius Pilatus'u daha az düşünmeye çalışın. Herkes türlü türlü şey anlatıyor! Herkese inanmamak gerekir."

"Anladım!" dedi kararlı bir şekilde İvan. "Lütfen bana kâğıt ve kalem verin."

"Kâğıt ve küçük bir kurşunkalem verin," dedi Stravinski şişman kadına, İvan'a da şöyle dedi:

"Ama bugün yazmamanızı öneririm."

"Hayır, hayır, bugün yazmalıyım, kesinlikle bugün," diye haykırdı İvan telaşla.

"Nasıl isterseniz. Ama kafanızı yormayın. Bugün akla gelmeyen, yarın gelir."

"Ama kaçar!"

"Ah, kaçmaz," diye karşı çıktı güvenle Stravinski. "Hiçbir yere gitmeyecek, söz veriyorum. Unutmayın, burada, yanımızda size her açıdan yardım edilecek, ama biz olmazsak hiçbir şey yoluna girmez. Beni duydunuz mu?" diye manalı manalı sordu birdenbire Stravinski ve İvan Nikolayeviç'in iki elini tuttu. Ellerini sıkarak uzun süre, ısrarla İvan'ın gözlerinin içine bakarak tekrarladı:

"Size burada yardım edilecek... Beni duyuyor musunuz? Size burada yardım edilecek... Size burada yardım edilecek... Rahatlayacaksınız. Burası sessiz, her şey sakin. Burada size yardım edilecek..."

İvan Nikolayeviç aniden esnedi, suratındaki ifade yumuşadı.

"Evet, evet," dedi hafifçe.

"İşte harika!" diye alışık olduğu şekilde bitirdi sohbeti Stravinski ve ayağa kalktı, "Hoşça kalın!" İvan'ın elini sıktı ve dışarı çıkarken, sivri sakallıya dönüp şöyle dedi:

"Evet, oksijen kullanın... Bir de banyo."

Birkaç dakika sonra İvan'ın önünde ne Stravinski ne de maiyeti vardı. Penceredeki parmaklıkların ötesinde, öğle güneşinde, nehrin karşı kıyısında mutlu ve neşeli bir orman kızarıyordu, yakınlardaysa ışıl ışıldı nehir.

9. Bölüm
Korovyev'in Numaraları

Ölen Berlioz'un oturduğu Moskova, Sadovaya Caddesi, 302-*bis* numaralı binanın* Kiracılar Yoldaşlığı başkanı, çarşambayı perşembeye bağlayan bir önceki geceden beri korkunç bir koşuşturma içindeydi.

Geceyarısı, bildiğimiz gibi, eve içinde Jeldıbin'in de yer aldığı bir komisyon gelmiş, Nikanor İvanoviç'i çağırmış, ona Berlioz'un öldüğünü bildirmiş ve onunla birlikte 50 numaralı daireye doğru yola çıkmıştı.

Sonra ölenin evrakları ve eşyaları mühürlenmişti. Ne gündüzleri gelen hizmetçi Grunya ne uçarı Styopa Bogdanoviç o sırada dairedeydi. Komisyon Nikanor İvanoviç'e ölenin evraklarının incelenmek üzere alınacağını, ölenin konutunun, yani üç odanın (eski kuyumcunun çalışma odası, misafir odası ve yemek odası) Kiracılar Yoldaşlığı'nın emrine geçtiğini, ölenin eşyalarınınsa mirasçılarının belirlenmesine dek belirtilen konutta kalacağını bildirdi.

Berlioz'un ölümüyle ilgili haberler bütün binaya çok hızlı bir şekilde yayıldı ve perşembe sabahı saat yediden itibaren ölenin konutuyla ilgili hak iddia eden kişiler Bosoy'u önce

* 1903 yılında modern mimari örneklerinden biri olarak Tütün Fabrikası için yapılan binada çeşitli sanatçılar yaşadı; bina 1920'lerde, ilk işçi komünlerinden biri olarak da kullanıldı. "*Bis*" Ukrayna dilinde "kötü ruh, iblis". (ç.n.)

telefonla aramaya, sonra da bizzat başvurmaya başladılar. İki saat içinde Nikanor İvanoviç'e otuz iki kişi bu şekilde başvurmuştu.

Bunlar yalvarıyor, tehdit ediyor, yalan söylüyor, ihbar ediyor, dairede kendi cebinden tadilat yapmayı öneriyor, haydutlarla dolu bir binada yaşamanın imkânsızlığından ve katlanılmaz dar binalardan yakınıyordu. Sanatsal gücüyle insanı sarsan örnekler arasında, 31 numaralı dairede birinin doğruca ceketinin cebine indirdiği *pelmeni*'lerle* ilgili bir hırsızlık hikâyesi, iki intihar ederek hayatına son verme vaadi, bir de gizli bir gebeliğin itirafı yer alıyordu.

Nikanor İvanoviç'i dairesinin kapısına çağırdılar, ellerine yapıştılar, bir şeyler fısıldadılar, göz kırptılar ve borçlu kalmayacaklarını vaat ettiler.

Bu işkence saat bire kadar sürdü. Sonra Nikanor İvanoviç dairesinden tam anlamıyla kaçıp giriş kapısının yanındaki idare odasına gitti, ama orada da onun yolunu beklediklerini görünce hemen kaçtı. Asfalt avluda deli gibi koşarak peşindekileri bir şekilde atlatan Nikanor İvanoviç, altıncı bloğa daldı ve o uğursuz 50 numaralı dairenin bulunduğu beşinci kata çıktı.

Apartman boşluğunda soluklanan tombul Nikanor İvanoviç kapıyı çaldı, ama kimse açmadı. Bir kez daha, bir kez daha çaldı ve homurdanıp hafif hafif küfretmeye başladı. Ama o zaman da açılmadı kapı. Nikanor İvanoviç'in sabrı tükendi ve cebinden idareye ait bir deste yedek anahtar çıkararak kapıyı bir amir olarak açarak içeri girdi.

"Hey, hizmetçi!" diye bağırdı Nikanor İvanoviç holdeki yarı karanlıktan. "Ne yapıyorsun? Grunya, neredesin? Yok musun?"

Kimse yanıt vermedi.

---

* Mantıya benzer, hamur içine kıyma konularak yapılan bir yemek. (ç.n.)

O zaman Nikanor İvanoviç çalışma odasının mührünü kopardı, çantasından uzatmalı bir metre çıkardı ve odaya girdi.

Girer girmez de kapının ağzında hayret içinde kalakaldı, hatta ürperdi.

Ölenin masasının arkasında sıska ve uzun boylu, ekose ceket, jokey pantolonu giymiş ve kelebek gözlük takmış bir yurttaş oturuyordu... Yani, yine o aynı yurttaş.

"Siz kimsiniz yurttaş?" diye sordu tedirgin bir şekilde Nikanor İvanoviç.

"Vay! Nikanor İvanoviç," diye haykırdı titrek bir tenör sesle beklenmedik yabancı ve yerinden fırlayıp başkanı zorla ve sıkıca elini sıkarak karşıladı. Bu karşılama Nikanor İvanoviç'i hiç de memnun etmedi.

"Özür dilerim," dedi kuşkuyla. "Siz kimsiniz? Resmi bir görevli misiniz?"

"Ah, Nikanor İvanoviç!" diye bağırdı yabancı içtenlikle. "Resmi ya da gayriresmi görevli de ne demek? Bütün bunlar konuya hangi noktadan baktığınıza bağlıdır Nikanor İvanoniç, bütün bunlar görece ve değişkendir. Bugün gayriresmi bir kişiyimdir, yarın bir bakarsınız, resmi bir kişi! Ama tersi de olur Nikanor İvanoviç! Hem de nasıl olur!"

Bu değerlendirme de hiçbir şekilde hoşnut etmedi ev idaresi başkanını. Genel olarak kuşkucu bir yapıya sahip olduğundan, karşısında dikilen yurttaşın, resmi bir görevli falan değil, aylağın teki olduğuna karar verdi.

"İyi de kimsiniz peki? Adınız ne?" diye sormaya başladı başkan daha da ciddileşerek, hatta yabancıya doğru ilerleyerek.

"Adımı," dedi yurttaş bu sertlikten hiç etkilenmeden, "söyleyeyim tabii, Korovyev. Siz bir şeyler atıştırmak istemez misiniz Nikanor İvanoviç? Bırakın resmiyeti! Ha?"

"Affedersiniz ama," dedi canı sıkılan Nikanor İvanoviç, "ne atıştırması şimdi!" (Kabul etmek lazım ki, biraz tatsız da

olsa Nikanor İvanoviç kaba saba bir yapıya sahipti.) "Ölen birinin hissesini işgal etmek yasaktır! Ne yapıyorsunuz burada?"

"Siz de otursanıza Nikanor İvanoviç," diye bağırdı yurttaş hiç gücenmeden ve başkana bir koltuk göstermeye çalıştı.

İyice küplere binen Nikanor İvanoviç koltuğu geri çevirip feryat etti:

"Ama siz kimsiniz?"

"Ben, hoşgörürseniz, bu dairede ikamet etmekte bulunan bir yabancının çevirmeni olmaktayım," diye tanıttı kendini kendine Korovyev diyen kişi ve kızıl, temizlenmemiş çizmelerinin topuklarını birbirine çarptı.

Nikanor İvanoviç'in ağzı açık kaldı. Bu dairede bir yabancının varlığı, üstelik bir de çevirmeninin olması, onun için tam bir sürpriz olmuştu ve bir açıklamaya ihtiyacı vardı.

Çevirmen canı gönülden açıkladı. Woland adlı yabancı sanatçı Varyete müdürü Stepan Bogdanoviç Lihodeyev tarafından bir hafta kadar bir süreliğine, yapacağı gösteriler sırasında dairesinde kalmaya davet edilmiş, bir önceki akşam Nikanor İvanoviç'e yabancının geçici olarak ikametini kaydetmesini rica etmek üzere bir not yazmış, kendisi de Yalta'ya seyahate çıkmıştı.

"Bana herhangi bir şey yazmadı," dedi şaşkınlıkla başkan.

"Çantanıza bir baksanıza Nikanor İvanoviç," diye önerdi Korovyev kibarca.

Omuz silken Nikanor İvanoviç çantasını açtı ve Lihodeyev'in mektubunu buldu.

"Bunu nasıl unutmuş olabilirim?" diye mırıldandı açılmış zarfa boş boş bakan Nikanor İvanoviç.

"Olur olur, Nikanor İvanoviç!" diye kikirdedi Korovyev. "Dalgınlık, dalgınlık ve aşırı yorgunluk ve kan şekerinin düşmesi sevgili dostumuz Nikanor İvanoviç! Ben bile dehşetli dalgınımdır. Bir ara bir şeyler içerken kendi hayatımdan da bir şeyler anlatırım size, gülmekten ölürsünüz!"

"Lihodeyev ne zaman gidecek Yalta'ya?"

"Çoktan gitti, gitti bile!" diye bağırdı çevirmen. "Biliyor musunuz, şimdiden fink atıyor oralarda! Şeytan bilir nerede artık!" Ve bunu söylerken çevirmen iki kolunu yel değirmeninin kanatları gibi açtı.

Nikanor İvanoviç kendisinin yabancıyı şahsen görmesi gerektiğini söyledi, ama buna karşılık çevirmenden şu yanıtı aldı: Kesinlikle olmaz. Meşgul. Kediyi terbiye ediyor.

"Eğer isterseniz kediyi gösterebilirim," diye teklif etti Korovyev.

Nikanor İvanoviç bunu reddetti, çevirmen de başkana hiç beklenmedik ama çok ilginç bir teklifte bulundu.

Bay Woland otelde kalmak istemediğine, geniş geniş yaşamaya alışık olduğuna göre, Kiracılar Yoldaşlığı bir haftalığına, Woland'ın Moskova'daki turnesi boyunca, ona bütün daireyi, yani ölenin odalarını da veremez miydi?

"Sonuçta ölen buna aldırmaz," diye fısıldadı kısık sesle Korovyev. "Kabul edersiniz ki Nikanor İvanoviç, onun daireye falan ihtiyacı yok artık!"

Nikanor İvanoviç bir süre hayretle karşı çıktı, yabancıların Metropol Otel'de kalması gerektiğini, özel evlerde kalamayacaklarını söyledi...

"Bakın, size söylüyorum, çok kaprislidir, şeytan bilir ne kadar olduğunu!" diye fısıldadı Korovyev. "İstemiyor işte! Otelleri sevmiyor! Zaten şurama kadar geldi bu turistler!" diye yakındı Korovyev damarlı boynunu göstererek. "İnanın bana, insanı canından bezdiriyorlar! Geliyorlar... Ya tam bir itoğlu it gibi casusluk yapıyorlar ya da kaprisleriyle herkesin sinirlerini perişan ediyorlar: O öyle olmaz, bu böyle olmaz! Fakat Nikanor İvanoviç, sizin yoldaşlığınız için de bu çok büyük yarar getirir ve fazlasıyla kârlı olur. Paradan hiç kaçınmaz kendisi," derken Korovyev çevresine bakındı, sonra da başkanın kulağına fısıldadı:

"Herif milyoner!"

Çevirmenin teklifi açıkça pratik bir anlam içeriyordu, çok güven verici bir teklifti, ama çevirmenin konuşma tarzında, kılığında ve bu iğrenç, hiçbir işe yaramayan kelebek gözlüğünde de şüphe verici bir şey vardı. Bu yüzden başkanın ruhunu belirsiz bir şey sıkmaya başladı ve teklifi her şeye rağmen kabul etmemeye karar verdi. Aslında, Kiracılar Yoldaşlığı'nda ne yazık ki ciddi bir açık vardı. Sonbaharda kalorifer için yakıt almak gerekiyordu, ama bunun nasıl karşılanacağı bilinmiyordu. Turistin parasıyla bu sorun da çözülebilirdi. Ama işbilir ve tedbirli biri olan Nikanor İvanoviç, bu sorunu önce Yabancılar Bürosu'yla görüşmesi gerektiğini söyledi.

"Anlıyorum," diye haykırdı Korovyev. "Bağlantıları kurmadan olmaz. İşte telefon Nikanor İvanoviç, hemen arayın. Paranın miktarı konusunda da hiç çekinmeyin," diye ekledi fısıltıyla, başkanı holdeki telefonun yanına götürürken. "Ondan almazsanız kimden alacaksınız! Nice'teki villasını bir görmeniz lazım! Gelecek yaz, yurtdışına çıkınca, kesinlikle gidip bir bakın – nefesiniz kesilir!"

Yabancılar Bürosu'yla yapılan telefon görüşmesi, başkanı şaşırtacak kadar kısa bir sürede gerçekleşti. Anlaşılan, oradakiler Bay Woland'ın Lihodeyev'in özel dairesinde yaşama niyetinden haberdardı ve buna bir itirazları yoktu.

"İşte harika!" diye bağırdı Korovyev.

Onun gevezeliğinden biraz sersemlemiş olan başkan, Kiracılar Yoldaşlığı'nın 50 numaralı daireyi bir haftalığına Bay Woland'a vermeyi kabul ettiğini, bunun bedelinin de... Nikanor İvanoviç biraz düşünüp şöyle devam etti:

"Günlüğü 500 ruble olacak."

Nihayet Korovyev başkanı etkilemeyi başardı. İçeriden ağır bir kedinin sıçramalarının duyulduğu yatak odasına hırsız gibi süzüldükten sonra seslendi:

"Bir haftalığı 3500 ruble ediyor, değil mi?"

Nikanor İvanoviç bunun arkasından şöyle bir söz gelmesini bekledi:

"Siz de pek iştahlıymışsınız Nikanor İvanoviç!"

Ama Korovyev bambaşka bir şey söyledi:

"Buna da para mı denir! 5000 isteyin, onu da verir."

Şaşkın bir halde sırıtan Nikanor İvanoviç, yazı masasının başına nasıl geldiklerini, Korovyev'in nasıl hızla ve ustalıkla iki kopya sözleşme hazırladığını anlayamadı bile. Sonra Korovyev sözleşmelerle birlikte yatak odasına uçup geri geldi, iki kopya da yabancının süslü imzasını taşıyordu. Sözleşmeyi başkan da imzaladı. Sonra Korovyev 5000 rublelik bir makbuz rica etti...

"Yazın yazın, Nikanor İvanoviç! 5000 ruble," diye ciddi bir işe pek de uygun düşmeyen sözlerle devam ederek –"*Ein, zwei, drei!*"*– başkana gıcır gıcır beş deste banknot verdi.

Korovyev'in "Para sayılmaya bayılır", "Gözüne güven, gerisini merak etme sen" türünden şaka ve gevezelikleri arasında para sayıldı.

Paraları sayan başkan Korovyev'den yabancının pasaportunu geçici ikamet kaydı için aldı, onu, sözleşmeyi ve paraları çantasına koydu ve kendini tutamayıp utana sıkıla bedava bilet istedi...

"Lafı mı olur!" diye haykırdı Korovyev. "Kaç tane bilet istersiniz Nikanor İvanoviç, on iki, on beş?" Şaşıran başkan bedava biletin sadece kendisi ve karısı Pelageya Antonovna için gerekli olduğunu söyledi.

Korovyev hemen bir bloknot çıkardı ve Nikanor İvanoviç'e birinci sıradan iki kişilik bir bedava giriş bileti yazdı. Bedava bileti çevirmen sol eliyle usulca uzattı Nikanor İvanoviç'e, sağ eliyle de başkanın kalın, nasırlı eline kalınca bir tomar sıkış-

* (Alm.) Bir, iki, üç! (ç.n.)

tırdı. Onun ne olduğunu gören Nikanor İvanoviç kıpkırmızı oldu ve eliyle itmeye çalıştı.

"Böyle bir şey teklif edilemez..." diye mırıldandı.

"Benim kulağım ağır işitir," diye fısıldadı Korovyev onun kulağına. "Bizde teklif edilmez ama yabancılar teklif ediyor. Onu gücendirirsiniz Nikanor İvanoviç, sonra ayıp olur. Siz çok çaba harcadınız..."

"Ağır cezası var," diye fısıldadı hafifçe başkan çevresine bakınarak.

"İyi de görgü tanıkları nerede?" diye fısıldadı diğer kulağına Korovyev. "Soruyorum size, neredeler? Gördünüz mü?"

Bu sırada daha sonra başkanın da onayladığı gibi bir mucize gerçekleşti: Tomar kendi kendine gidip onun cebine girdi. Sonra da başkan, biraz halsiz, hatta yorgun bir halde merdiven boşluğunda buldu kendini. Kafasında düşünceler bir girdap gibi dönüyordu. Nice'teki villa, terbiye edilen kedi, bu olayın tanığının olmaması ve Pegageya Antonovna'nın bedava bilete sevineceği gibi fikirler dolaşıyordu zihninde. Birbiriyle alakasız düşüncelerdi bunlar, ama genel olarak tatlı düşüncelerdi. Yine de başkanın ruhunun derinliklerinde bir yerlerde küçük bir iğne batıyordu. Huzursuzluk iğnesiydi bu. Dahası, tam merdivenlerin ortasında başkanın aklına bir düşünce yumruk gibi indi: "İyi de kapılar mühürlüyken çevirmen çalışma odasına nasıl girdi? Nikanor İvanoviç bunu neden sormadı?" Başkan bir süre koyun gibi merdiven korkuluklarına bakakaldı, ama sonra bunu unutup geçmeye ve uydurma bir soruyla kendi kendine işkence etmemeye karar verdi.

Başkan daireden çıktığı anda, yatak odasından hafif bir ses duyulmuştu:

"Bu Nikanor İvanoviç'ten hiç hoşlanmadım. Hem kurnaz hem üçkâğıtçı. Bir daha gelmemesini sağlayamaz mıyız?"

"Monsenyör, emredin yeter!" diye yanıt verdi Korovyev bir yerlerden, ama titrek değil, çok temiz ve çınıltılı bir sesle.

Ve lanetli çevirmen hemen hole koştu, bir yere telefon etti ve nedense çok kederli bir sesle konuştu ahizeye:

"Alo! Sadovaya Caddesi, 302 numaralı binadaki Kiracılar Yoldaşlığı başkanımız Nikanor İvanoviç Bosoy'un döviz simsarlığı yaptığını bildirmeyi bir görev biliyorum. Şu anda, 35 numaralı dairesinde, tuvaletteki havalandırma deliğinde, bir gazeteye sarılı 400 dolar var. Bunu bildiren aynı binada 11 numarada oturan Timofey Kvastsov'dur. Ama ismimi saklı tutmanızı rica ediyorum. Size bildirdiğim başkanın intikam almasından korkuyorum."

Sonra da telefonu kapattı alçak!

50 numaralı dairede daha başka neler olduğu bilinmiyor, ama Nikanor İvanoviç'in başına gelenler biliniyor. Tuvalete bir çengelle kapandıktan sonra çantasından çevirmenin bahsettiği ve içinde 400 ruble olduğuna inandığı desteyi çıkardı. Nikanor İvanoviç bu desteyi bir gazete parçasına sarıp havalandırma boşluğuna sarkıttı.

Beş dakika sonra başkan küçük yemek odasındaki masanın başında oturuyordu. Karısı mutfaktan titiz bir şekilde kesilmiş, üzerine yeşil soğan dilimlenmiş ringabalığını getirdi. Nikanor İvanoviç bir kadeh votka doldurdu, içti, ikincisi doldurdu, içti, çatalına üç parça balık aldı... Tam bu sırada zil çaldı, aynı anda Pedageya Antonovna dumanlar saçan tencereyi getirdi. Tencereye bir bakışta içinde, alev alev bir borş çorbasının derinliklerinde, yeryüzünün en lezzetli şeyinin, kemik iliğinin bulunduğunu anlamak mümkündü.

Salyasını yutan Nikanor İvanoviç bir köpek gibi homurdandı:

"Lanet olsun size! Yemek yerken bile rahat vermiyorlar. Alma kimseyi içeri, yokum ben, yokum. Yine daire içinse, söyle bıraksınlar rahatsız etmeyi. Bir hafta sonra toplantı yapılacak..."

Karısı hole koştu, Nikanor İvanoviç de alevli göle bir kaşık daldırdı, içinden boydan boya yarılmış olan kemiği çıkardı. O

sırada yemek odasına iki yurttaş girdi, peşlerinden de nedense bembeyaz olmuş Pedageya Antonovna geliyordu. Yurttaşları gören Nikanor İvanoviç de bembeyaz oldu ve ayağa kalktı.

"Lavabo nerede?" diye sordu beyaz *kosovorotka* giyen ilki telaşla.

Yemek masasına bir şey çarptı (Nikanor İvanoviç kaşığı muşambaya düşürmüştü).

"Şurada, şurada," dedi hemencecik Pedageya Antonovna.

Ve gelenler hemen koridora yöneldiler.

"Konu ne acaba?" diye sordu hafifçe Nikanor İvanoviç, gelenlerin peşinden giderken. "Bu dairede hiçbir şey olamaz... Acaba evraklarınızı... Affedersiniz..."

Öndeki Nikanor İvanoviç'e bir evrak gösterdi, ikinci de o sırada tuvalette bir taburenin üzerine çıkmış, eliyle havalandırma boşluğunu karıştırıyordu. Nikanor İvanoviç'in gözleri karardı; gazeteyi çıkardılar ama destede rubleler değil, yabancı paralar vardı, mavi değil, yeşil paralar, üzerlerinde ihtiyar bir adam resmi olan paralar vardı. Fakat Nikanor İvanoviç bütün bunları açık seçik olarak göremedi, gözlerinin önünde birtakım benekler uçuşuyordu.

"Havalandırmadaki dolarlar," dedi düşünceli bir tavırla ilki ve Nikanor İvanoviç'e kibar ve yumuşak bir sesle sordu:

"Paket sizin mi?"

"Hayır!" dedi Nikanor İvanoviç korkunç bir sesle. "Düşmanlar koymuş!"

"Oluyor böyle şeyler," dedi ilki de ve yine yumuşak bir sesle devam etti:

"Neyse, kalanları da çıkartmanız lazım."

"Bende bir şey yok! Tanrı şahidimdir, elimi bile sürmedim!" diye umutsuzca haykırdı başkan.

Konsole eğildi, gürültüyle bir çekmeceyi açtı, saçma sapan bağırarak içinden çantayı çıkarttı:

"İşte kontrat... Alçak çevirmen tutuşturdu elime... Korovyev... Kelebek gözlüklü!"

Çantayı açtı, içine baktı, elini soktu, yüzü mosmor oldu ve çantayı borşun içine düşürdü. Çantanın içi boştu: ne Stepan'ın mektubu ne sözleşme ne yabancının pasaportu ne para ne bedava biletler. Kısacası, metreden başka hiçbir şey yoktu.

"Yoldaşlar!" diye çıldırmış gibi haykırdı başkan. "Yakalayın onları! Binada karanlık bir güç var!"

Bu sırada Pelageya Antonovna'nın aklından ne geçtiği bilinmez, ama bir tek o ellerini çırpa çırpa haykırdı:

"İtiraf et İvaniç! Cezan hafifler!"

Kan oturmuş gözleriyle Nikanor İvanoviç yumruklarını karısının başına savururken hırıldıyordu:

"Vay lanet olası budala!"

Derken eli ayağı boşandı ve sandalyeye çöktü, anlaşılan, kaçınılmaz olana boyun eğmeye karar vermişti.

Bu sırada Timofey Kondratyeviç Kvastsov merdivenlerin başında durmuş, başkanın dairesinin kapısındaki gözetleme deliğine bir kulağını, bir gözünü dayıyor, meraktan çatlıyordu.

Beş dakika sonra avluya toplanan apartman sakinleri, başkanın iki adamın nezaretinde apartmanın kapısına getirildiğini gördü. Nikanor İvanoviç'in yüzünün allak bullak olduğunu, sarhoş gibi geçerken tökezlediğini ve bir şeyler mırıldandığını söylediler daha sonra.

Bir saat sonra da, tam Timofey Kondratyeviç diğer kiracılara mutluluktan ışık saça saça başkanın nasıl çırpındığını anlatırken, bilinmeyen bir yurttaş geldi, eliyle Timofey Kondratyeviç'e mutfaktan çıkıp hole gelmesini işaret etti, ona bir şeyler söyledi ve onunla birlikte ortadan kayboldu.

10. Bölüm
Yalta'dan Haberler

Nikanor İvanoviç o talihsizliği yaşadığı sırada, 302-*bis* numaralı apartmandan biraz ötede, yine Sadovaya üzerinde, Varyete'nin mali işler müdürü Rimski'nin çalışma odasında iki kişi vardı: Rimski'nin kendisi ve Varyete müdürü Varenuha.

Tiyatronun ikinci katındaki büyük çalışma odasının iki penceresi Sadovaya'ya bakıyordu, yazı masasının başında oturan mali işler müdürünün arkasındaki pencereyse Varyete'nin yaz bahçesine, soğuk içecek satan büfelerin, bir "vur kazan" galerisinin ve üstü açık bir sahnenin yerleştirildiği bahçeye açılıyordu. Çalışma odasının mobilyası, yazı masası dışında, duvara asılmış eski afişlerden, üzerinde su dolu bir sürahi duran küçük bir masadan, dört sandalye ve üzerinde gösterilerden birinin eski, tozlu bir maketi duran bir sehpadan ibaretti. Tabii, tahmin edileceği üzere, bunun dışında çalışma odasında Rimski'nin sol tarafında, yazı masasının yanında ateşe dayanıklı yıpranmış bir kasa vardı.

Masasının başında oturan Rimski sabahtan beri kötü bir ruh halindeydi, Varenuha'ysa tersine çok neşeliydi ve özellikle huzursuz bir sabırsızlık içindeydi. Buna rağmen enerjisini dışa vuramıyordu.

Varenuha o sırada mali işler müdürünün çalışma odasında, onun hayatını, özellikle de programın değiştiği günlerde

zehir eden bedava biletçilerden saklanıyordu. Bugün tam da öyle bir gündü.

Telefon çalmaya başlar başlamaz Varenuha ahizeyi kaptı ve yalanı patlattı:

"Kim? Varenuha mı? Burada değil. Tiyatrodan çıktı."

"Lütfen bir kez daha ara Lihodeyev'i," dedi Rimski sinirle.

"Ama evde yok. Hatta Karpov'u gönderdim. Dairesinde kimse yok."

"Şeytan bilir neler olduğunu," diye tısladı Rimski hesap makinesini takırdatırken.

Kapı açıldı ve bir hademe az önce basılmış olan fazladan afişlerin kalın paketiyle içeri girdi. Yeşil kâğıtlara iri kırmızı harflerle şöyle yazılmıştı:

* *

* *

* Bugün ve Her Gün Varyete Tiyatromuzda Ek Gösteriler *

* *

* Profesör Woland *

* *

* Her Yönüyle Kara Büyü Seansları *

* *

* *

Maketin üzerine astığı afişin yanından uzaklaşan Varenuha, onu beğendi ve görevliye hepsinin hemen asılmasını söyledi.

"Güzel, cesurca," dedi Varenuha hademe çıktıktan sonra.

"Ben bu işten hiç hoşlanmadım," diye homurdandı Rimski kemik gözlüklerinin ardından afişe öfkeyle bakarken. "Bunu sahnelemesi için izin verilmesine cidden şaşıyorum!"

"Hayır Grigori Daniloviç, öyle demeyin, bu çok hassas bir adım. Burada işin bütün sırrı sahnelemede."

"Bilmiyorum, bilmiyorum, sır mır yok burada, zaten hep böyle bir şeyler uyduruyor! Keşke bu sihirbazı göstermiş olsaydı. Sen gördün mü onu? Nereden bulmuş onu, şeytan bilir!"

Varenuha'nın da Rimski gibi sihirbazı görmediği anlaşıldı. Bir önceki gün Styopa (Rimski'nin deyişiyle "deli gibi") mali işler müdürünün odasına yeni yazılmış bir sözleşme taslağıyla gelmiş, hemen temize çekilmesini ve ödeme yapılmasını istemişti. Bu sihirbaz da kaybolmuştu ve Styopa dışında kimse görmemişti onu.

Rimski saatini çıkardı, ikiyi beş geçtiğini gördü ve tam bir öfkeye kapıldı. Gerçekten! Lihodeyev saat on birde aramış, yarım saat içinde geleceğini söylemiş ve gelmemişti, üstelik dairesinden de kaybolmuştu!

"Benim işimi mahvediyor!" diye kükrüyordu Rimski, imzalanmamış evraklar yığınını parmağıyla dürterek.

"Berlioz gibi o da tramvayın altında kalmış olmasın?" dedi Varenuha boğuk, uzun uzun ve kesinlikle anlaşılmaz sinyaller gelen ahizeyi kulağına götürürken.

"Ah, nerede o günler..." dedi Rimski hafifçe dişlerinin arasından. Bu sırada çalışma odasına üniforma ceketi, siperlikli şapka, siyah etek ve terlik giymiş bir kadın girdi. Kemerindeki küçük bir çantadan beyaz küçük bir zarf ve defter çıkarıp sordu:

"Varenuha nerede acaba? Yıldırım telgraf var. İmzalayın."

Varenuha kadının defterine bir şeyler karaladı ve o çıkıp kapıyı kapatır kapatmaz zarfı açtı.

Telgrafı okuduktan sonra gözlerini kırpıştırdı ve zarfı Rimski'ye verdi.

Telgrafta şöyle yazıyordu: "YALTA'DAN MOSKOVA'YA. VARYETE. BUGÜN ON BİR OTUZDA GECELİK GİYMİŞ AYAKKABISIZ KOYU KUMRAL BİR ADAM AKIL HASTANESİNE GELDİ VARYETE MÜDÜRÜ LİHODEYEV OLDUĞUNU SÖYLEDİ YALTA POLİS İDARESİNE MÜDÜR LİHODEYEV'İN NEREDE OLDUĞUNU HABER VERİN."

"Buyur, buradan yak!" diye haykırdı Rimski ve "Sürprizlerin sonu yok!" diye ekledi.

"Sahte kimlik vakası yani," dedi Varenuha ve telefonun ahizesine konuştu:

"Telgraf idaresi mi? Varyete hesabına. Yıldırım telgraf olsun... Yazıyor musunuz? 'YALTA POLİS İDARESİ NOKTA LİHODEYEV MOSKOVA MALİ İŞLER MÜDÜRÜ RİMSKİ.'"

Yalta sahtekârıyla ilgili haberlere aldırmayan Varenuha yine telefonla Styopa'ya ulaşmaya çalışıyor ve doğal olarak onu hiçbir yerde bulamıyordu. Tam Varenuha ahizeyi elinde tutmuş, başka nereye telefon edeceğini düşünürken, ilk telgrafı getiren kadın yine geldi ve Varenuha'ya yeni bir zarf verdi. Zarfı telaşla açan Varenka yazılanları okudu ve ıslık çaldı.

"Ne oldu yine?" diye sordu sinirden titreyen Rimski.

Varenuha bir şey söylemeden telgrafı uzattı ve mali işler müdürü kâğıtta şunları gördü:

"YALVARIRIM İNANIN YALTA'YA WOLAND'IN HİPNOZUYLA GÖNDERİLDİM POLİS İDARESİNE TELGRAF ÇEKİP KİMLİĞİMİ ONAYLAYIN LİHODEYEV."

Rimski ve Varenuha kafa kafaya vererek telgrafı okudular, okuduktan sonra da sessizce birbirlerinin suratına baktılar.

"Yurttaşlar!" diye sinirlendi kadın birdenbire. "İmzalayın, sonra ne kadar susmak istiyorsanız susarsınız! Benim telgraf dağıtmam lazım."

Telgraftan gözlerini ayırmayan Varenuha, defteri çarpık çurpuk imzaladı ve kadın gitti.

"Sen onunla saat on bir gibi konuşmamış mıydın?" dedi tam bir hayretle idareci.

"Evet, saçmalığın daniskası!" diye haykırdı yürek parçalayıcı bir sesle Rimski. "Konuşsam da konuşmasam da, şu anda Yalta'da olması imkânsız! Saçmalık bu!"

"Sarhoş bu..." dedi Varenuha.

"Kim sarhoş?" diye sordu Rimski ve yine birbirlerine baktılar.

Yalta'dan sahtekârın ya da delinin tekinin telgraf çektiğine şüphe yoktu; ama tuhaf olan şuydu: Yalta'daki esrarengiz kişi Moskova'ya daha dün gelmiş olan Woland'ı nereden biliyordu? Lihodeyev ile Woland arasındaki bağlantıyı nereden öğrenmişti?

"Hipnozla..." dedi Varenuha telgraftan bir sözcüğü tekrarlayarak. "Nereden öğrenmiş Woland'ı?" Gözlerini kırpıştırdı ve birden kararlı bir sesle bağırdı:

"Olamaz, zırva, zırva, zırva!"

"Nerede kalıyor bu şeytan alasıca Woland?" diye sordu Rimski.

Varenuha hemen yabancılar bürosuyla irtibat kurdu ve Rismki'yi derin bir hayrete düşürerek, Woland'ın Lihodeyev'in dairesinde kaldığını öğrendi. Sonra da Lihodeyev'in dairesinin numarasını çeviren Varenuha, uzun süre ahizedeki boğuk paraziti dinledi. Bu parazitlerin arasından uzaktan bir yerden ağır, kasvetli bir ses şarkı söylüyordu –"... *kayalar, benim sığınağım*..."– ve Varenuha telefon hattına bir yerden bir radyo tiyatrosunun sesinin karıştığına karar verdi.

"Ev yanıt vermiyor," dedi Varenuha ahizeyi yerine koyarken. "Bir de şeyi mi arasam..."

Sözünü tamamlayamadı. Kapıda yine aynı kadın belirdi ve Rimski ile Varenuha onu karşılamak üzere ayağa fırladılar, ama kadın çantasından bu kez beyaz değil, siyah bir kâğıt çıkardı.

"Bu iş ilginç olmaya başladı," dedi Varenuha dişlerinin arasından telaşla çıkıp giden kadını izlerken. Kâğıdı önce Rimski almıştı.

Fotoğraf kâğıdının koyu zemininde kara harflerle yazılmış satırlar belirgin bir şekilde görülüyordu:

"ELYAZIMIN VE İMZAMIN KANITIDIR BU ACİL ONAYLAYIN. WOLAND'IN PEŞİNE ADAM TAKIN LİHODEYEV."

Tiyatrolarda geçen yirmi yıl boyunca Varenuha çok şey görmüştü, ama bu kez aklı bir perdenin altında kalmış gibiydi ve dudaklarından şu sıradan, yine de kesinlikle saçma cümleden başka bir şey çıkmadı:

"Bu imkânsız!"

Ama Rimski böyle yapmadı. Ayağa kalktı, kapıyı açtı, bir taburede oturan hademe kızı yanına çağırdı:

"Postacılar dışında kimse girmesin içeri!" diyerek odanın kapısını kilitledi.

Sonra yazı masasından bir kâğıt destesi çıkardı ve fotoğraftaki kalın, sola yatık harfleri Styopa'nın yazılarıyla ve bir şarap tirbuşonu gibi burgulu imzalarıyla karşılaştırmaya başladı. Masaya yaslanan Varenuha da Rimski'nin suratına doğru alevli bir nefes salıyordu.

"Bu onun imzası," dedi sonunda kesin olarak mali işler müdürü; Varenuha da yankı gibi ses verdi:

"Onun."

Rimski'nin suratına bakan idareci geçirdiği değişimi hayretle karşıladı. Zaten sıska olan mali işler müdürü sanki daha da sıskalaşmış, hatta yaşlanmış gibiydi; kemik gözlüğün ardındaki gözleri her zamanki keskinliğini kaybetmişti ve onlarda sadece kaygı değil, neredeyse keder de belirmişti.

Varenuha büyük şaşkınlık anlarında insan ne yaparsa hepsini yaptı. Çalışma odasında dolanmaya başladı ve iki kez kollarını çarmıha gerilmiş gibi açtı, sürahideki sarımtırak sudan bir bardak doldurup içti ve haykırdı:

"Anlamıyorum! An-la-mı-yo-rum!"

Rimski'yse pencereden dışarı bakıyor ve derin derin bir şeyler düşünüyordu. Mali işler müdürünün durumu çok zor-

du. Hemen, oracıkta, sıra dışı olaylara sıradan açıklamalar getirmek gerekiyordu.

Mali işler müdürü gözlerini kısmış, gecelik giymiş ve ayakları çıplak bir Styopa'yı o gün yaklaşık saat on buçukta benzeri görülmemiş üstün hızlı bir uçağa binmiş olarak ve sonra yine bu kişiyi, Styopa'yı, yine saat on buçukta çoraplarıyla Yalta'daki havaalanına inmiş olarak düşünüyordu... Şeytan bilir nasıl olduğunu!

Belki de, bugün onunla kendi evinden telefonla konuşan kişi Styopa değildi? Hayır, Styopa'ydı konuşan! Styopa'nın sesini bilmez miydi! Üstelik eğer bugün Styopa konuşmadıysa, daha dün, akşamleyin, Styopa kendi çalışma odasından çıkıp bu çalışma odasına gelip bu aptal sözleşmeyi getirmiş ve mali işler müdürünü düşüncesizliğiyle serseme çevirmişti. Uçakla ya da arabayla, tiyatroya bir şey söylemeden nasıl gidebilirdi? Haydi dün akşam uçup gitti diyelim, oraya bugün öğlenden önce varamazdı. Yoksa varabilir miydi?

"Yalta kaç kilometre uzakta?" diye sordu Rimski.

Varenuha koşuşturmayı kesip bağırdı:

"Aklıma geldi! Benim de aklıma geldi! Sivastopol'e kadar tren yolu yaklaşık bin beş yüz kilometre. Oradan da Yalta'ya seksen kilometre. Ama hava yoluyla, elbette daha kısadır."

"Hımm... Evet... Trenle gitmesi bahis konusu bile olamaz. Ama peki ne zaman? Savaş uçağıyla mı? Kim, hangi savaş uçağına ayakkabısız Styopa'yı alır? Ne diye? Belki de ayakkabılarını Yalta'ya varınca çıkardı? Ama yine de, ne diye? Zaten ayakkabısı olsa bile savaş uçağına almazlar ki onu! Zaten savaş uçağının bir alakası da yok bu işle. Ayrıca polise sabah on bir buçukta gittiği yazıyor, Moskova telefonundan da konuşmuş... affedersiniz ama..." derken Rimski'nin gözlerinin önünde saatinin kadranları belirdi... Akreple yelkovanın nerede durduğunu hatırlamaya çalıştı. Korkunç! On biri yirmi

geçiyordu. "Bu iş nereye gidiyor böyle? Konuştuktan hemen sonra Styopa'nın havaalanına koştuğunu ve diyelim oraya beş dakika sonra vardığını düşünsek –ki bir yandan da bu anlamsız–, yani uçak hemen havalanıp bin kilometreden fazla yolu beş dakikada mı aldı? Buna göre bir saatte yirmi bin kilometreden fazla yol almış olması gerekir! İmkânsız bu, yani Styopa Yalta'da olamaz.

"Geriye ne kaldı? Hipnoz mu? Bir adamı bin kilometre öteye gönderecek bir hipnoz dünyada olamaz! Öyleyse Yalta'da olduğunu hayal ediyor olmalı! Belki hayal ediyordur, ama Yalta'daki polis karakolu da mı hayal ediyor? Olmaz, affedersiniz ama bu olamaz! Fakat sonuçta oradan telgraf çektiler, değil mi?"

Mali işler müdürünün yüzü kesinlikle allak bullaktı. O sırada kapının kolu oynatılıyor, zorlanıyordu ve kapının arkasındaki hademe kızın umutsuzca bağırdığı duyuluyordu:

"Olmaz! İzin veremem! Kıtır kıtır kesin isterseniz! Toplantı var!"

Rimski elinden geldiğince kendine hâkim oldu, ahizeyi kaldırıp şöyle söyledi:

"Yalta'yla yıldırım bir görüşme yapmak istiyorum."

"Zekice!" diye bağırdı içinden Varenuha.

Ama Yalta'yla görüşme gerçekleşemedi, Rimski ahizeyi yerine bırakıp şöyle dedi:

"İnadına sanki, hatlar kesik."

Hat kesilmesinin onu nedense fazlasıyla kaygılandırdığı, hatta düşüncelere daldırdığı görülüyordu. Biraz düşündükten sonra, tek eliyle ahizeyi yeniden kaldırdı, diğeriyle de ahizeye söylediklerini yazmaya başladı:

"Yıldırım telgraf çekin. Varyete. Evet. Yalta Polis Karakolu. Evet. 'BUGÜN YAKLAŞIK ON BİR BUÇUK SULARINDA LİHODEYEV BENİMLE MOSKOVA'DAN TELEFONLA KO-

NUŞTU, NOKTA. ELYAZISINI ONAYLIYORUM, NOKTA. SONRASINDA İŞE GELMEDİ VE TELEFONLA ULAŞAMIYORUZ NOKTA. ADI GEÇEN ARTİSTLE İLGİLİ GÖZLEM ÖNLEMLERİ ALIYORUM. MALİ İŞLER MÜDÜRÜ RİMSKİ."

"Çok zekice!" diye düşündü Varenuha, ama gerektiği gibi bitiremedi düşüncesini, çünkü aklında şu sözler de belirmişti:

"Aptal! Yalta'da olmasına imkân yok!"

Rimski'yse o sırada şunları yapıyordu: Gelen telgrafların hepsini ve kendisindeki kopyayı özenle bir deste haline getirdi, desteyi bir zarfa koydu, kapattı, üzerine birkaç sözcük yazdı ve bir şeyler söyleyerek Varenuha'ya verdi.

"İvan Savelyeviç, hemen, şahsen götür bunu. Onlar gözden geçirsinler."

"Gerçek bir zekâ bu!" diye düşündü Varenuha ve zarfı alıp çantasına koydu. Sonra Styopya'nın dairesini telefonla bir kez daha aradı, dinledi ve mutlulukla, gizemli bir şekilde göz kırpıp sırıttı. Rimski boynunu kaşıdı.

"Artist Woland'la görüşebilir miyim?" diye sordu kibarca Varenuha.

"Kendileri meşgul," dedi ahizeyi titreten bir ses. "Kim arıyor?"

"Varyete idarecisi Varenuha."

"İvan Savelyeviç mi?" diye mutlulukla çığlık attı ahize. "Sesinizi duyduğuma çok memnun oldum! Nasılsınız, afiyette misiniz?"

"Mersi," dedi şaşkınlıkla Varenuha. "Ben kiminle görüşüyorum?"

"Yardımcısıyım, onun yardımcısı ve çevirmeni Korovyev!" diye titredi ahize. "Hizmetinizdeyim sevgili İvan Savelyeviç! Sizin için ne yapabileceğimi söyleyin. Buyurun?"

"Söyler misiniz lütfen, Styopa Bogdanoviç Lihodeyev şu anda evde yok mu acaba?"

"Heyhat, yok! Yok!" diye çığlık attı ahize. "Gitti."

"Nereye gitti?"

"Şehir dışına, bir araba seyahatine."

"N... Ne? Se... Seyahate mi? Peki ne zaman dönecek?"

"Temiz hava alıp döneceğini söyledi!"

"Öyle mi?" dedi kafası karışan Varenuha. "Mersi. Lütfen, Mösyö Woland'a gösterisinin bu gece üçüncü perdede yer aldığını söyleyin."

"Anladım. Tabii. Kesinlikle. Hemen. Mutlaka. Bildireceğim," diye kesik kesik çıtırdadı ahize.

"Hoşça kalın," dedi şaşkın Varenuha.

"Rica ederim," dedi ahize, "en iyi, en içten selam ve dileklerimi kabul edin! Başarılar! Şans üzerinizde olsun! Mutluluklar! İyilikler!"

"Tabii, elbette! Ben demedim mi!" diye heyecanla bağırdı müdür. "Yalta diye bir şey yok, şehir dışına çıkmış!"

"İyi ama, eğer böyleyse," dedi öfkeden bembeyaz kesilen mali işler müdürü, "bu gerçek bir domuzluk, tarifsiz bir domuzluk!"

Bu sırada müdür sıçrayıp öyle bir haykırdı ki Rimski irkildi:

"Hatırladım! Hatırladım! Puşkino'da 'Yalta' diye bir meyhane açmışlardı! Şimdi anlaşıldı olay! Oraya gitti, içti içti, şimdi de telgraf yağdırıyor oradan!"

"Öyleyse, bu kadarı çok fazla," dedi yanağı seğirmeye başlayan Rimski ve gözlerinde gerçekten ağır bir öfke belirdi. "Bu ona pahalıya patlayacak," derken birdenbire olduğu yere çöktü ve tereddütle devam etti: "Ama peki bu polis soruşturması ne?"

"Saçmalık! Kesin bir soytarılık," diye sözünü kesti onun iriyarı müdür ve sordu:

"Zarfı götüreyim mi?"

"Kesinlikle," dedi Rimski.

Yine kapı açıldı ve içeri aynı kadın girdi... "Yine o!" diye düşündü nedense sıkıntıyla Rimski. Ve ikisi birden postacı kadını karşılamak için ayağa kalktılar.

Bu kez telgrafta şu sözler vardı:

"ONAY İÇİN TEŞEKKÜRLER KARAKOLA BEŞ YÜZ GÖNDERİN YARIN MOSKOVA'YA UÇACAĞIM LİHODEYEV."

"Bu aklını yitirmiş..." dedi güçsüz bir sesle Varenuha.

Rimski'yse anahtarları şakırdattı, yanmaz kasadan para çıkardı, 500 ruble saydı, telefon etti, hademeye paraları verdi ve onu telgraf çekmeye gönderdi.

"Yapmayın Grigori Daniloviç," diye konuştu gözlerine inanamayan Varenuha. "Bence boş yere para gönderdiniz."

"Geri gelecektir," dedi Rimski hafifçe. "Ama bu küçük sefayı açıklamakta cidden zorlanacak," diye ekledi Varenuha'nın çantasını göstererek. "Gidin İvan Savelyeviç, gecikmeyin."

Varenuha çantayla birlikte çıktı çalışma odasından.

Zemin kata indi, kasanın yanında uzun bir kuyruk gördü, kasiyerden bir saate kadar biletlerin tükeneceğini, çünkü yeni afiş asıldığından beri seyircilerin akın akın geldiğini öğrendi, kasiyere loca ve parterdeki en iyi otuz yeri satmamasını emretti, gişeden çıktı, yoluna çıkan talihsiz bedavacıları iteledi ve şapkasını almak için kendi odasına daldı. O sırada telefon çaldı.

"Alo!" diye bağırdı Varenuha.

"İvan Savelyeviç mi?" dedi genizden gelen, çok itici bir ses.

"Tiyatroda değil!" diye bağıracak oldu Varenuha, ama ahize hemen sözünü kesti:

"Aptalı oynamayın İvan Savelyeviç, dinleyin. Bu telgrafları hiçbir yere götürmeyin ve kimseye göstermeyin."

"Kimsiniz?" diye kükredi Varenuha. "Bayım, kesin bu şakaları! Yerinizi saptarlar! Hangi numaradan arıyorsunuz?"

"Varenuha," dedi yine o iğrenç ses. "Rusça anlamıyor musun sen? Telgrafları hiçbir yere götürme."

"Ya, demek kesmiyorsun?" diye bağırdı idareci öfkeyle. "Bana bak öyleyse! Bunun bedelini ödeyeceksin," diye daha da öfkeli bir sesle bağıracaktı, ama sustu, çünkü telefonda onu dinleyen kimse olmadığını hissetmişti.

Bu sırada çalışma odası birdenbire kararmıştı. Varenuha dışarı kaçtı, kapıyı arkasından kapadı ve yan kapıdan yazlık bahçeye yöneldi.

İdareci heyecanlanmıştı, enerji doluydu. O terbiyesiz telefondan sonra bir holigan çetesinin çirkin şakalar yaptığına ve bu şakaların Lihodeyev'in ortadan kaybolmasıyla bağlantılı olduğuna hiç şüphesi yoktu. Hainleri ortaya çıkarma arzusu idarecinin içini yakıyordu ve tuhaf bir şekilde, tatlı bir şeyler olacağı öngörüsü de dolmuştu içinde. İnsan ilgi odağı olmaya, sansasyonel bir haberi veren ilk kişi olmaya çalıştığı zaman böyle hisseder.

Bahçede idarecinin suratına çarpan rüzgâr gözlerini kumla doldurdu, sanki yolunu engeller, sanki onu uyarır gibi. İkinci kattaki bir pencere öyle bir çarptı ki az kalsın camı kırılacaktı, akağaç ve ıhlamur ağaçlarının tepeleri telaşla hışırdıyor, kararıp aydınlanıyordu. İdareci gözlerini ovuşturdu ve Moskova'nın üzerine sarı göbekli korkunç bir bulutun alçaldığını gördü. Uzaklardan boğuk bir homurtu geliyordu.

Varenuha telaş içindeydi, ama bir anda yoldan geçerken yazlık tuvalete koşup tamirci ampule muhafaza takmış mı, takmamış mı diye kontrol etmek arzusu doldu içine.

Atış galerisinin yanından koşan Varenuha, sık bir leylak topluluğunun içine daldı, orta yerde mavimsi tuvalet binası duruyordu. Tamirci güvenilir biri çıktı, çatının altında erkekler tuvaletinin tarafında duran ampul metal bir muhafazanın içine konmuştu, ama idareci daha bu fırtına öncesi karanlıkta

bile duvarların kömür ve kalemle karalanmış olduğunu görerek üzüldü.

"Ya, nasıl bir şey bu!" diye başlayacak oldu idareci ki birden arkasında mırıldayan bir ses duydu:

"Siz misiniz İvan Savelyeviç?"

Varenuha irkildi, döndü ve arkasında kedi gibi bir çehresi olan kısa boylu, şişman bir adamın durduğunu gördü.

"Benim, ne var?" dedi sinirle Varenuha.

"Çok, çok memnun oldum," dedi cırtlak bir sesle kedimsi şişman ve birden, kolunu savurup Varenuha'nın kulağına öyle bir yumruk indirdi ki idarecinin şapkası başından fırlayıp tuvaletin içinde kayboldu.

Şişkonun yumruğu yüzünden bütün tuvalet bir an için titrek bir ışıkla aydınlandı ve gökte korkunç bir gümbürtü yankılandı. Sonra bir kez daha şimşek çaktı ve idarecinin önünde yeni biri, ufak tefek, ama atletik omuzları olan, alev gibi kızıl saçlı, tek gözü beyaz, ağzından bir köpekdişi fırlamış biri belirdi. Anlaşılan solaktı bu ikinci, yumruğu idarecinin öteki kulağına indirdi. Yanıt olarak yine gök gürledi ve ahşap çatıya yağmur boşandı.

"Ne oluyor yoldaş..." diye fısıldadı deliye dönen idareci, böyle söyler söylemez de "yoldaşlar" demenin insana tuvalette saldıran haydutlara uygun düşmediğini anlayarak güçlükle konuştu: "... yurtta..." Onlara böyle de seslenemeyeceğini anladı ve bu sırada hangisinden geldiğini anlayamadığı üçüncü bir yumruk yedi suratına, burnundan boşanan kan *tolstovka*'sına aktı.

"Ne var çantanda parazit?" diye bağırdı kediye benzeyen adam ürpertici bir sesle. "Telgraf mı? Seni uyarmadılar mı telefonda, onları bir yere götürme diye? Uyarmadılar mı, sana soruyorum?"

"Uyar... dı... lar..." dedi güçlükle nefes alan idareci.

"Ama sen sıvışıyor muydun? Ver şu çantanı pislik!" diye telefondaki iğrenç sesle bağırdı ikincisi ve Varenuha'nın titreyen ellerinden çantayı çekip aldı.

Sonra ikisi birden idareciyi koltuk altlarından tuttular, bahçeden dışarı, Sadovaya'ya doğru sürüklediler. Fırtına son süratle gümbürdüyordu, sular gürültüyle dalga dalga akıyordu kanalizasyon deliklerinden, her taraftan boşanıyor, çatılardan akıyor, eşiklerin altından sızıyordu. Sadovaya'dan bütün canlılar sürüklenip gitmiş, İvan Savelyeviç'i kurtaracak kimse kalmamıştı. Çamurlu nehirlerin üzerinden sıçrayan haydutlar ölü gibi olmuş idareciyi bir saniye içinde 302-*bis* numaralı eve getirip eşikten aşırdılar. Evin eşiğinde çıplak ayaklı iki kadın, ayakkabı ve çoraplarını ellerine almış duruyordu. Sonra avludaki altıncı bloğa vardılar ve delirmek üzere olan Varenuha'yı beşinci kata çıkarıp Styopya Lihodeyev'in çok iyi tanıdığı dairesinin loş holünde yere fırlattılar.

İki haydut ortadan kayboldu, onların yerine holde çırılçıplak bir genç kız belirdi – kızıl saçlı, alev alev fosforlu gözleri olan bir kız.

Varenuha bunun başına gelen en korkunç şey olduğunu anladı ve duvara doğru çekildi. Kızsa dosdoğru idarecinin üzerine geldi ve ellerini omuzlarına koydu. Varenuha'nın saçları diken diken oldu, çünkü *tolstovka*'sının soğuk, yağmurla sırılsıklam olmuş kumaşından bile, bu ellerin çok daha soğuk, buzun soğuğundan bile soğuk olduğunu hissedebiliyordu.

"Gel seni öpeyim," dedi kız tatlı tatlı ve Varenuha'nın gözlerinin karşısında ışıl ışıl gözler belirdi. O zaman Varenuha kendini kaybetti; öpüldüğünü hissetmemişti.

11. Bölüm
İvan'ın İkiye Bölünmesi

Nehrin karşı kıyısında uzanan, daha bir saat öncesine kadar mayıs güneşiyle aydınlanan koru, kararmış, dağılmış ve kaybolmuştu.

Pencerenin dışında yağmur durmaksızın, bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Gökte ara ara bazı yerler ışıklanıyordu; gök yarılıyor, hastane odasına ürkütücü, boğucu bir ışık doluyordu.

İvan sessizce ağlıyordu, yatağında oturmuş, bulanık, köpük köpük çamurlu nehre bakarak ağlıyordu. Her gök gürlemesinde çaresizce çığlık atıyor ve suratını elleriyle kapıyordu. İvan'ın yazdığı kâğıtlarla doluydu yer; fırtına başlamadan önce odaya dolan rüzgârla ortalığa savrulmuştular.

Şairin korkunç danışmanla ilgili bir açıklama yazma çabaları sonuç vermemişti. Praskovya Fyodorovna adlı şişman hastabakıcıdan kurşunkalem parçasıyla kâğıdı alır almaz, işbilir bir tavırla ellerini ovuşturmuş ve telaşla masasının başına yerleşmişti. Çok cesur bir şekilde başlamıştı:

"Polise. Massolit üyesi İvan Nikolayeviç Evsiz'den.

"Açıklama. Dün akşam ölen M. A. Berlioz'la birlikte Patriarşiye Prudi'ye gittim..."

Ve birdenbire şairin kafası, özellikle de "ölen" sözü yüzünden, karışmıştı. Bir saçmalık vardı ortada: Bu nasıl olur

– ölenle yürünmez ki? Ölen biri yürüyemez! Doğrusu, onu kesinlikle deli sayabilirlerdi!

Bunu düşününce İvan Nikolayeviç yazdıklarını düzeltmeye başladı. Şöyle yazdı:

"... Daha sonra ölen M. A. Berlioz'la birlikte..." Ama bu da tatmin etmedi yazarı. Üçüncü bir redaksiyon gerekti, o da ilk ikisinden kötü göründü:

"... Tramvayın altında kalan Berlioz'la birlikte..." Fakat burada da aynı adı taşıyan kimsenin bilmediği besteci de geliyordu akla, o yüzden şunu da eklemek gerekti:

"... Besteci olmayan..."

Bu iki Berlioz'la uğraştıktan sonra, İvan hepsini karaladı ve okurun ilgisini baştan çekmek için hemen çarpıcı bir şeyle başlamaya karar vererek kedinin tramvaya bindiğini yazdı, sonra da kesik başla ilgili hikâyeye döndü. Baş ve danışmanın öngörüsü onu Pontius Pilatus fikrine getirmişti ve İvan büyük bir inançla genel valinin hikâyesini, onun kan kırmızı şeritli beyaz harmaniyesiyle sütunlu yoldan geçip Herod'un sarayından çıktığı andan itibaren anlatmaya karar verdi.

İvan büyük bir ciddiyetle çalıştı, yazdıklarını karaladı, kâğıda yeni sözcükler kondurdu, hatta Pontius Pilatus'u, sonra da arka ayakları üzerinde duran bir kediyi çizmeye çalıştı. Ama çizimler de işe yaramadı, hatta şairin açıklaması gitgide daha kafa karıştırıcı ve anlaşılmaz oldu.

Uzaklardan ürkütücü bir bulutun karanlık gölgesiyle çıkıp geldiği ve korunun üzerini örttüğü, rüzgârın uğuldamaya başladığı sırada, İvan güçsüz kaldığını, açıklamasını hazırlayamadığını, ortalığa saçılan kâğıtları toplayamayacağını anlamış ve sessizce, acı acı ağlamaya başlamıştı.

İyi yürekli hastabakıcı Praskovaya Fedorovna şairi fırtına sırasında ziyaret etti, onun ağladığını görünce telaşlandı, şim-

şekler hastayı rahatsız etmesin diye storu kapadı, kâğıtları yerden topladı ve hepsini alıp doktoru aramaya koştu.

Doktor geldi, İvan'ın koluna bir iğne yaptı ve onu artık ağlamayacağına, artık her şeyin geçeceğine, her şeyin değişeceğine ve unutulacağına inandırdı.

Doktor haklı çıktı. Çok geçmeden nehrin öte yanındaki koru eskisi gibi oldu. Tekrar tam maviliğine kavuşan göğün altında son ağacına kadar hepsini sergiledi, nehir de sakinleşti. İğneden sonra sıkıntı çıkıp gitmişti İvan'ın içinden ve şimdi şair sakin sakin yatıyor ve göğü boydan boya kat eden gökkuşağına bakıyordu.

Akşama kadar vakit böyle geçti ve gökkuşağının kaybolduğunu, göğün hüzünlenerek renksizleştiğini, korunun kararduğını fark etmedi bile.

Sıcak sütü içen İvan yeniden uzandı ve düşüncelerinin ne kadar değişmiş olduğuna kendisi bile şaştı. Nedense o lanetli şeytani kedi belleğinden iyice silinmişti, kesik kafa kendisini o kadar tedirgin etmiyordu artık ve o düşünceden kurtulduğu için de, İvan aslında kliniğin hiç de fena olmadığını, Stravinski'nin zeki ve ünlü bir adam olduğunu, onunla iş yapmanın çok hoş olduğunu düşünmeye başladı. Akşam havası da fırtınadan sonra tatlı tatlı, taze taze esiyordu.

Kederler evi uyuyordu. Sessiz koridorlarda buzlu beyaz lambalar söndü, yerlerine zayıf mavi gece lambaları yandı ve kapıların ardında hastabakıcıların dikkatli ayak sesleri gitgide daha seyrek duyulur oldu.

Şimdi İvan tatlı bir gevşeklikle yatıyor, bazen tavandan yumuşak bir ışık yayan abajurun altındaki ampule, bazen kara korunun üzerinden yükselen aya bakarak kendi kendisiyle sohbet ediyordu.

"Gerçekten, Berlioz'un tramvayın altında kalması yüzünden neden bu kadar heyecanlandım ki?" diye düşündü şair.

"Sonuçta, canı cehenmeme! Gerçekten, kimim ben, onun ahbabı değilim, akrabası değilim! Eğer bu soruyu doğru dürüst ele alırsak, benim de, özünde, öleni gerektiği kadar tanımadığım aşikâr. Gerçekten, onun hakkında ne biliyorum? Hiçbir şey, sadece kel olduğunu, dehşet ölçüde güzel konuşan biri olduğunu. Bir de, yurttaşlar," diye sürdürdü İvan konuşmasını kimbilir kime seslenerek, "şunu bir anlayalım: Söylesenize, neden ben bu boş ve kara gözlü, muammalı danışmana, büyücüye ve profesöre öfkelendim? Neden boş yere peşinden koştum elimde mum ve üzerimde iç çamaşırlarımla? Sonra restorandaki o acayip kukla oyunu da neyin nesiydi?"

"Ama... Ama... Ama..." dedi birdenbire bir yerlerden, içeriden değil, kulağının tepesinden değil, ama bir yerden eski İvan yeni İvan'a. "Berlioz'un kafasının kesileceğini bildiği, bunu önceden bildiği için değil mi? Böyle bir şey nasıl heyecanlandırmaz insanı?"

"Ne diyorsunuz yoldaşlar!" diye itiraz etti yeni İvan önceki, eski İvan'a. "Burada tatsız bir iş olduğunu çocuk bile anlar. Bu adam yüzde yüz alışılmamış ve gizemli biri. Ama en ilginç olan da bu zaten! Adam şahsen tanıyordu Pontius Pilatus'u, bunun kadar ilginç başka bir şey var mı? Patriarşiye'de aptalca bir kargaşa çıkarmak yerine, ona terbiyeli davranıp Pilatus ile tutuklu Ha-Notsri arasında başka neler olduğunu sormak daha akıllıca olmaz mıydı? Şeytan biliyor ki ben başlattım her şeyi! Çok mühim bir olay yani gerçekten – bir dergi editörü çığnendi! Ne yani, dergi kapanacak mı bu yüzden? Yani, ne yapacağız: İnsan ölümlü sonuçta ve haklı olarak dedikleri gibi, durup dururken ölümlü. Eh, ruhu şad olsun! Şimdi başka bir editör gelecek ve kimbilir, belki gelen gidenden daha da hatip olacak."

Biraz hayal kurduktan sonra, yeni İvan eski İvan'a alayla sordu:

"Bu durumda ben ne oluyorum?"

"Aptal!" dedi İvanların ikisine de ait olmayan ve danışmanınkine çok benzeyen bas bir ses açık seçik bir şekilde.

İvan nedense "aptal" sözüne gücenmedi, hatta hoş bir şaşkınlık yaşadı, gülümsedi ve uykuyla sessizleşti. Uyku çöküyordu İvan'ın üstüne ve daha şimdiden fil ayağı üzerindeki bir palmiyeyi ve yanından geçen bir kediyi –ürkütücü değil, sevimli bir kediyi– hayal etmeye başlamıştı; kısacası, uyku İvan'ı içine almak üzereydi ki birden parlaklıklar sessizce bir yana çekildi, balkonda ay ışığından saklanan gizemli bir figür belirdi ve İvan'ı parmağıyla tehdit etti. İvan hiç korkmadan doğruldu yatakta ve balkonda bir adamın durduğunu gördü. Ve bu adam, parmağını dudaklarına götürerek fısıldadı:

"Şşşt!"

12. Bölüm
Kara Büyü ve Sahnelenmesi

Delik deşik sarı bir şapkası, armut görünümlü çilek rengi burnu, ekose pantolonu ve rugan ayakkabıları olan ufak tefek bir adam Varyete'nin sahnesine iki tekerlekli bir bisikleti sürerek çıktı. Fokstrot müziği eşliğinde bir çember çizdi, sonra attığı bir zafer çığlığıyla bisiklet arka tekerleğinin üzerine kalktı. Bir tek arka tekerlekle dolandıktan sonra adam amuda kalktı, hiç durmadan ön tekerleği söküp kulise attı, sonra da yoluna tek tekerlekle, pedalları eliyle çevirerek devam etti.

Triko tayt ve gümüş yıldızlarla süslü kısa etek giymiş etli butlu bir sarışın kadın, tek tekerlekli, tepesinde bir sele olan uzun madeni bir borunun üzerinde içeri girdi ve daireler çizmeye başladı. Onunla karşı karşıya gelen adam selam çığlıkları attı ve ayağıyla başından melon şapkasını çıkardı.

Son olarak, sekiz yaşlarında ihtiyar suratlı bir çocuk kayarak içeri girdi ve büyükçe bir otomobil kornası takılmış ufak bir iki tekerleklinin üzerinde yetişkinler arasında gezinmeye başladı.

Birkaç daire çizdikten sonra, bütün topluluk orkestradaki davulların ağır gümbürtüsü eşliğinde sahnenin köşesine savruldu ve ilk sıradaki seyirciler nefeslerini tutup geri çekildiler, çünkü bu üçlünün araçlarıyla birlikte orkestra çukuruna yuvarlanacağını sanmışlardı.

Ama bisikletler tam ön tekerlekler müzisyenlerin tepesindeki uçuruma kayacak gibi olduğu anda durdu. Bisikletçiler büyük bir "Hop!" çığlığıyla araçlardan atladılar ve eğilerek selam verdiler, sarışın kadın seyircilere öpücükler gönderdi, küçük adam da borazanıyla gülünç bir ses çıkardı.

Alkışlar binayı sarstı, mavi perde iki yönden savrularak gelerek bisikletçileri örttü ve kapılarda yeşil ışıklı "Çıkış" yazıları, kubbenin altındaki trapez ağında da güneş gibi beyaz küreler yandı. Son gösteriden önceki ara başladı.

Bisiklet ustası Giulli ailesinin bu mucizeleriyle hiçbir şekilde ilgilenmeyen tek kişi Grigori Daniloviç Rimski'ydi. Çalışma odasında tek başına oturmuş, ince dudaklarını ısırıyordu ve yüzü zaman zaman seğiriyordu. Lehodeyev'in sıra dışı kayboluşuna idareci Varenuha'nın kesinlikle öngörülmemiş kayboluşu eklenmişti.

Rimski onun nereye gittiğini biliyordu, ama o da gitmiş ve... geri dönmemişti! Rimski omuz silkip kendi kendine fısıldadı:

"Yani ne var bunda?"

Ama tuhaf şey: Mali işler müdürü gibi bir işadamının, kuşkusuz, Varenuha'nın gittiği yeri arayıp başına ne geldiğini öğrenmesi gerekirdi, ama yine de gecenin onuna kadar bunu yapacak gücü bulamamıştı kendinde.

Saat onda, Rimski, kendini açıkça zorlaya zorlaya ahizeyi kaldırdı ve hattın kesik olduğunu gördü. Hademe binadaki diğer telefonların da kesik olduğunu söyledi. Bu elbette tatsız ama sıradanlıktan uzak olmayan olay nedense mali işler müdürünü etkiledi, ama aynı zamanda da rahatlattı: Telefon etme mecburiyeti ortadan kalkmıştı.

Tam mali işler müdürünün tepesinde kırmızı bir lamba yanıp sönmeye başladığı sırada, hademe içeri girip yabancı sanatçının geldiğini bildirdi. Mali işler müdürü nedense irkildi

ve fırtına bulutundan bile kara bir halde turneye çıkmış olan bu sanatçıyı karşılamak üzere kulise gitti, çünkü onu karşılayacak başka kimse yoktu.

Meraklılar çeşitli bahanelerle gelip gidiyor, koridordan geçerken alarm zillerinin hâlâ çalmaya devam ettiği soyunma odasına bakıyorlardı. Bunların arasında parlak cübbeler ve sarıklar içindeki sihirbazlar, düğmeli beyaz smokin giymiş bir patenci, pudradan bembeyaz olmuş bir masalcı ve makyajcı da vardı.

Gelen şöhret, harika kesimli uzun bir frak ve kara bir yarım maskeyle gelmiş olmasıyla etkilemişti herkesi. Ama daha da şaşırtıcı olan şey kara büyücünün iki yardımcısıydı: Çatlak bir kelebek gözlük takmış, ekoseli sırık gibi bir adam ile soyunma odasına arka ayakları üzerinde yürüyerek geldikten sonra teklifsizce koltuğa oturan, çıplak makyaj lambaları yüzünden gözlerini kısan kara, semiz bir kedi.

Rimski kendisini suratsız ve sinirli gösteren bir gülümseme yerleştirmeye çalıştı yüzüne ve koltukta kedinin yanında oturan sessiz büyücüye hafifçe eğilerek başıyla selam verdi. El sıkışılmadı. Bunun yerine, teklifsiz ekoseli kendi kendini "zatıalilerinin yardımcısıyım" diyerek tanıttı mali işler müdürüne. Bu durum mali işler müdürünü şaşırttı ve sıktı: Sözleşmede böyle bir yardımcıdan kesinlikle bahsedilmemişti.

Çok zorlama ve kuru bir tavırla Grigori Daniloviç durup dururken ortaya çıkmış bu ekoseliye sanatçının aletlerinin nerede bulunduğunu sordu.

"Bizim yücelerin yücesi olmasımız, pek değerli bay müdür," dedi titreyen bir sesle büyücünün yardımcısı, "aletlerimiz hep yanımızdadır. İşte! *Ein, zwei, drei!*" Ve boğum boğum parmaklarını Rimski'nin gözlerinin önünde sallayarak, birdenbire kedinin kulağının arkasından Rimski'nin köstekli altın saatini çıkardı; mali işler müdürü bu saati, düğmeli ceke-

tinin altında, yelek cebinde, kösteğini de bir düğme deliğinden geçirerek saklardı.

Rimski kendini tutamayıp göbeğini yokladı, orada bulunanlar şaşkınlıkla bağırdı, kapıdan içeri bakan makyajcı da takdirle bağırdı.

"Sizin saatiniz değil mi? Buyurun, alın lütfen," dedi patavatsızca sırıtan ekoseli ve Rimski'nin kendi eşyasını kir pas içindeki avcunda ona uzattı.

"Böylesiyle tramvaya binilmez," diye fısıldadı masalcı makyajcıya neşeyle.

Ama kedi başkasının saatiyle yapılandan daha ciddi bir numara sergiledi. Birdenbire koltuktan kalktı, arka ayaklarının üzerinde yürüyerek aynanın altındaki sehpaya gitti, ön ayağıyla sürahinin ağzını açtı, bir bardağa su doldurup suyu içti, sürahinin ağzını kapattı ve bir makyaj mendiliyle bıyıklarını sildi.

Bu sırada kimse nefes bile alamadı, hepsinin ağzı öylece açık kalmıştı, sonra makyajcı hayranlıkla fısıldadı:

"Vay, enfes!"

Sonra ziller üçüncü kez telaşla çalmaya başladı ve heyecan içinde yeni bir numara bekleyenler hemen soyunma odasından dışarı fırladılar.

Bir dakika sonra tiyatro salonundaki ışıklar sönmüş, sahne ışıkları yanmış, perdenin dibine kırmızımsı bir ışık düşmüştü ve seyircilerin karşısına, perdenin aydınlık aralığından temiz yüzlü, buruşuk fraklı ve eski püskü bir gömlek giymiş, çocuk gibi neşeli şişmanca bir adam çıkmıştı. Moskova'nın bütün toplantılarında tanınan ünlü Corç Bengalski'ydi bu.

"İşte, baylar bayanlar," dedi Bengalski çocuksu gülüşüyle gülerek, "şimdi karşınıza..." Derken Bengalski sözünü kesip başka bir havayla konuşmaya başladı. "Üçüncü perdede seyircilerin daha da kalabalıklaşmış olduğunu görüyorum. Şehrin

yarısı buraya gelmiş bugün! Geçen gün bir arkadaşa rastladığımda, 'Neden gelmediniz? Dün şehrin yarısı bizdeydi!' dedim, o da, 'Ben diğer yarısında oturuyorum!' dedi hemen bana." Bengalski bir kahkaha tufanı bekleyerek duraksadı, ama kimse gülmeyince devam etti: "... Şimdi, yabancı sanatçı Mösyö Woland kara büyü yapmak üzere sahne alacak! Tabii, siz de biz de biliyoruz," diye bilgece bir gülüşle güldü Bengalski, "yeryüzünde böyle bir şey olmadığını, bunun batıl inançtan ibaret olduğunu, Maestro Woland'ın göz yanıltma tekniğine yüksek derecede hâkim olduğunu, en ilginç kısmın da bu tekniğin açıklanması olacağını biliyoruz ve yine hepimiz bu tekniğin ve açıklamasının peşinde olduğumuzdan, şimdi Bay Woland'ı sahneye davet ediyoruz!"

Bütün bu saçmalıkları söyleyen Bengalski iki elini birleştirdi ve onları perdenin aralığına doğru selamla salladı, perde de yumuşak bir sesle iki yana açıldı.

Sihirbazın uzun boylu yardımcısı ve sahneye arka ayakları üzerinde yürüyerek gelen kediyle birlikte gelmesi, seyircileri sevindirdi.

"Bana bir koltuk verin," diye emretti Woland hafifçe ve sahnede hemen bir koltuk belirdi, sihirbaz üzerine oturdu. "Söyle bana sevgili Fagot," diye sordu Woland, "Korovyev" dışında başka bir isme daha sahip olduğu anlaşılan ekoseli soytarıya, "sence Moskova halkı çok değişmiş mi?"

Sihirbaz koltuğun durup dururken sahnede belirmesinden etkilenmiş olan, sessiz seyircilere bakıyordu.

"Kesinlikle monsenyör," diye yanıt verdi yumuşak bir sesle Fagot-Korovyev.

"Haklısın. Dışarıdan bakılırsa, şehir halkı çok değişmiş, ama şehir de değişmiş bu arada. Giysiler konusunda denecek bir şey yok, ama şu şeyler de çıkmış ortaya... Ne deniyordu... Tramvay, otomobil..."

"Otobüs," dedi saygıyla Fagot.

Seyirciler bu konuşmayı dikkatle dinliyor, bir büyü numarasının girizgâhı olduğunu düşünüyorlardı. Kulis sanatçılarla ve sahne çalışanlarıyla dolmuştu, bu suratların arasında Rimski'nin gergin, solgun suratı da vardı.

Sahnenin yan kısmına yönelen Bengalski'nin çehresinde hayret dolu ifadeler belirmeye başlamıştı. Kaşlarını hafifçe kaldırdı ve bir sessizlik anından yararlanarak şöyle dedi:

"Yurtdışından gelen sanatçı teknik açıdan ilerleyen Moskova ve Moskovalılara duyduğu hayranlığını dile getiriyor." Bu sırada Bengalski iki kez gülümsedi, önce partere, sonra da galeriye doğru.

Woland, Fagot ve kedi dönüp sunucuya baktılar.

"Ben hayranlığımı dile getirdim mi?" diye sordu büyücü Fagot'a.

"Asla monsenyör, herhangi bir hayranlık dile getirmediniz," dedi Fagot.

"Bu adam niye böyle söylüyor?"

"Düpedüz yalan söyledi!" diye bütün tiyatronun duyacağı bir sesle yanıt verdi ekoseli yardımcı ve Bengalski'ye dönerek devam etti:

"Tebrik ederim sizi yurttaş, yalan söylediniz!"

Galeriden gülüşmeler duyuldu, ama Bengalski irkilip gözlerini kırpıştırdı.

"Fakat benim ilgimi kesinlikle çekmiyor bu otobüsler, telefonlar ve diğer..."

"Makineler!" dedi ekoseli.

"Kesinlikle doğru, teşekkür ederim," dedi sihirbaz ağır ağır bas bir sesle. "Benim ilgimi daha önemli bir soru çekiyor: Şehirdekilerin içleri değişti mi?"

"Evet, en önemli soru bu efendim."

Kulislerdekiler birbirlerine bakıp başlarını sallamaya başladılar; Bengalski kıpkırmızı bir halde duruyordu, Rimski de bembeyaz olmuştu. Ama bu sırada, başlayan telaşı hissetmiş gibi, sihirbaz konuştu:

"Fakat biz lafa daldık sevgili Fagot, seyirci sıkılmaya başlıyor. Başlangıç için basit bir şeyler göster."

Salona rahatlamış bir hareketlilik yayıldı. Fagot ve kedi sahnenin iki ayrı yönüne dağıldılar. Fagot parmaklarını şıklattı, neşeyle "Üç, dört!" diye bağırarak havadan bir deste iskambil kâğıdı kaptı, desteyi kardı ve ip gibi dizerek kediye gönderdi. Kedi desteyi yakalayıp aynen geri gönderdi.

Saten yılan dalgalandı, Fagot ağzını yavru kuş gibi açtı ve bütün desteyi, tek tek yuttu.

Ardından kedi sağ arka ayağını geriye atıp eğilerek selam verdi ve bu hareket akıl almaz bir alkış topladı.

"Enfes, enfes!" diye bağırıyorlardı kulislerden heyecanla. Ama Fagot partere doğru parmağını sallayarak şöyle dedi:

"Saygıdeğer yurttaşlar, bu deste şu anda yedinci sırada, yurttaş Parçevski'nin cüzdanında, tam da 3 rublelik bir banknotla yurttaş Zelkova'ya ödenecek nafakayla ilgili mahkeme kararının arasında bulunmaktadır."

Parter dalgalandı, ayağa kalkanlar oldu; sonunda, gerçekten de Parçevski adını taşıyan biri cüzdanından desteyi çıkardı ve onunla ne yapacağını bilemediğinden havaya kaldırıp gösterdi.

"Sizde hatıra olarak kalsın!" diye bağırdı Fagot. "Daha dün akşam, yemekten sonra, poker olmasa Moskova'da yaşamanın kesinlikle katlanılmaz olduğunu söylüyordunuz."

"Bayat bir numara," diye bir ses duyuldu galeriden. "Parterdeki bu adam sizin ekipten biri."

"Öyle mi dersiniz?" diye bağırdı, gözlerini kısıp galeriye doğru bakan Fagot. "Öyleyse siz de bizim çetedensiniz, çünkü şimdi de sizin cebinizde!"

Galeride bir hareketlenme oldu ve mutluluk dolu bir ses yükseldi:

"Doğru! Deste onda! İşte, işte... Bir dakika! Ama bunlar 10 rublelik* banknotlar!"

Parterde oturanlar başlarını çevirdi. Galeride şaşkın bir yurttaş cebinde bankanın damgasını taşıyan bir paket buldu, üzerinde "1000 ruble" yazıyordu.

Yanındakiler hemen çevresini sardı, o da şaşkınlık içinde tırnağıyla paketi yırtıp bunların gerçek 10 rubleler mi yoksa sihirli bir şeyler mi olduğunu anlamaya çalıştı.

"Tanrı aşkına, gerçek bunlar! 10 rublelik banknotlar!" diye bağırdı galeridekiler mutlulukla.

"Benimle de oynayın bu deste oyununu," diye bağırdı galerinin ortasından şişmanca biri.

"*Avec plaisir!*"* dedi Fagot. "Ama neden bir tek sizinle olsun? Herkes buna coşkuyla katılacak!" Ve emir verdi: "Lütfen yukarıya bakın! Bir!" Elinde bir tabanca belirdi, bağırdı: "İki!" Tabancayı yukarıya doğrulttu. Bağırdı: "Üç!" Tabanca kıvılcım saçtı, patladı ve bir anda tavandan, trapezlerin altından saçak saçak beyaz kâğıtlar düşmeye başladı salona.

Kâğıtlar kıvrılıp büküldü, dört bir yana dağıldı, galeriye doğru savruldu, orkestraya ve sahneye kadar uçtu. Birkaç dakika sonra, gitgide yoğunlaşan para yağmuru koltuklara ulaştı ve seyirciler banknotları toplamaya başladı.

Yüzlerce el havaya kalktı, seyirciler banknotları aydınlık sahneye doğru tuttular ve sahici ve gerçek resmi damgaları gördüler. Koku da kuşkuya yer bırakmıyordu: Bu hiçbir şeyle kıyaslanması mümkün olmayan o taze basılmış para kokusuydu.

---

* Aslında "çervonets". Romanda "onluk" ya da "10 ruble" diye geçen banknotlar, Sovyet yönetiminin Yeni Ekonomi Politikası'nın (NEP) maliyetini karşılamak için çıkardığı, paranın değerini kaybetmesine yol açan özel "çervonets"lerdir. (ç.n.)

* (Fr.) Memnuniyetle. (ç.n.)

Önce neşe, sonra da hayret kapladı bütün tiyatroyu. Dört bir yandan "Rubleler, rubleler," sözleri, "Ah, ah!" sesleri duyuluyordu. Ve neşeli kahkahalar.

Koridorlarda birileri yere çökmüş, koltukların altını yokluyordu. Bir sürü insan koltukların üstüne çıkmış, sağa sola savrulan, cilveli kâğıtları yakalamaya uğraşıyordu.

Polislerin suratlarına yavaş yavaş şaşkın bir ifade yerleşti, sanatçılar da teklifsizce kulisten sahneye doğru ilerlemeye başladı.

Soyunma odasından sesler geliyordu: "Ne o sakladığın? Benim o! Bana uçup geldi!" Başka bir ses: "Bana bak, beni itme, yoksa gösterirm sana gününü!" Ve birdenbire bir tokat sesi duyuldu. Hemen soyunma odasında bir polis şapkası belirdi, soyunma odasından biri sürüklenerek çıkarıldı.

Genel heyecan artıyordu ve eğer Fagot aniden havaya üfleyip para yağmurunu durdurmasaydı bütün bunlar daha ne kadar sürerdi, hiç belli değildi.

Birbirlerine anlamlı ve neşeli bakışlar atan iki genç adam, yerlerinden fırlayıp girişe koştu. Tiyatroda bir uğultu başladı, bütün seyircilerin heyecanla gözleri ışıldıyordu. Evet, evet, bütün bunların nasıl sona ereceği hiç belli değildi, eğer Bengalski zar zor kendini toplayıp harekete geçmiş olmasaydı. Kendine hâkim olmaya çabalayarak, alışkanlıkla ellerini ovuşturdu ve var gücüyle şöyle bağırdı:

"İşte, baylar bayanlar, hep birlikte toplu hipnoz denilen bir olay gördük. Büyü ve mucize diye bir şey olmadığını en iyi şekilde kanıtlayan, gerçek bir bilimsel deneydi bu. Maestro Woland'dan bize bu deneyi açıklamasını isteyelim. Baylar bayanlar, bunların, bu sözde paraların, banknotların nasıl birdenbire ortaya çıktıysalar, aynı şekilde ortadan kaybolduğunu göreceksiniz."

Sonra alkışlamaya başladı, ama kimse kesinlikle eşlik etmedi ona ve bu yüzden, yüzünde kendinden emin bir gülüm-

seme olsa da, gözlerinde bu güven kesinlikle yoktu, daha çok bir yakınma havası vardı.

Seyirciler Bengalski'nin konuşmasından hoşlanmamışladı. Tam bir sessizlik hâkim oldu ortalığa ve bu sessizliği ekoseli Fagot böldü.

"İşte yalan denen olayın bir örneği daha," diye haykırdı keçi gibi, gür bir tenor sesle. "Baylar bayanlar, banknotlar sahici!"

"Bravo!" diye yukarılardan bir yerden bas bir ses geldi.

"Bu arada, bundan," Fagot Bengalski'yi gösteriyordu, "sıkıldım artık. İkide bir hiç işi olmayan şeylere burnunu sokuyor, sahte gözlemlerle gösteriyi bozuyor! Ne yapacağız biz bununla?"

"Kafasını koparın!" dedi galeriden biri sertçe.

"Ne diyorsunuz? Vay canına!" diye yanıt verdi bu teklife Fagot. "Kafasını mı koparalım? İşte buna fikir denir! Behemot!" diye seslendi kediye. "Haydi! *Ein, zwei, drei!*"

Ve benzeri görülmemiş bir şey gerçekleşti. Kara kedinin sırtı diken diken oldu ve etrafı tir tir titreten bir şekilde miyavladı. Sonra da bir yumak halini alıp panter gibi Bengalski'nin göğsüne sıçradı, oradan da kafasına tırmandı. Mırlayarak tombul patilerini sunucunun cılız saçlarına daldırdı ve vahşi bir ses eşliğinde, bir sağa bir sola çevirip bu kafayı kalın boyundan kopardı.

Tiyatrodaki iki bin beş yüz kişi tek bir ağızdan çığlık attı. Kopan şah damarından kan çeşme gibi akıyor, gömlekle frağın üzerine akıyordu. Kafasız gövde sersem gibi ayaklarının üzerinde sağa sola yalpaladı, yere oturdu. Salondan histerik kadın çığlıkları yükselmeye başladı. Kedi kafayı Fagot'a verdi, o da kafayı saçlarından tutup seyircilere gösterirken kafa umutsuzca haykırdı bütün tiyatroya:

"Doktor!"

"Sen kargaşa çıkarmaya devam edecek misin hâlâ?" diye kükrer gibi sordu Fagot ağlayan kafaya.

"Asla yapmayacağım!" diye hırıldadı kafa.

"Tanrı aşkına, işkence etmeyin ona!" diye bir kadın sesi duyuldu locadan ve sihirbaz kafanın başını o tarafa doğru çevirdi.

"Baylar bayanlar, onu bağışlayalım mı yani?" diye sordu Fagot salona dönerek.

"Bağışla! Bağışla!" diye tek tek ve daha çok kadın sesleri duyuldu, sonra erkeklerin de katılmasıyla tek bir koro halini aldı bütün sesler.

"Emriniz nedir monsenyör?" diye sordu Fagot maskenin ardındakine.

"Çare yok," dedi dalgın bir tavırla o. "Bunlar... insan gibi insan işte. Parayı seviyorlar, ama zaten hep böyleydi... İnsanlık parayı sever, neden yapılmış olursa olsun, deriden, kâğıttan, bakır ya da altından. Akılları bir karış havadadır... Tabii... Merhamet de bazen kalplerine uğrar... Sıradan insanlar... Genel olarak bana eskileri hatırlatıyorlar... Ama bu ev bulma sorunu onları yozlaştırmış..." Ve gür bir sesle emretti:

"Koyun kafayı yerine."

Dikkatle nişan alan kedi kafayı boynun üzerine yerleştirdi ve kafa sanki hiç kopmamış gibi oturdu yerine.

En önemlisi, boynunda iz bile kalmadı. Kedi Bengalski'nin frağını ve gömleğini patileriyle temizledi, üstlerinde bir damla bile kan izi kalmadı. Fagot yerde oturan Bengalski'yi ayağa kaldırdı, frağının cebine bir deste ruble koydu ve onu sahneden şu sözlerle uğurladı:

"Defol buradan! Seninle eğlenmek mümkün değil!"

Anlamsızca etrafına bakınıp sendeleyen sunucu ancak yangın direğine kadar gidebildi, orada birden fenalaştı. Acıyla haykırdı:

"Kafam, kafam!"

Ona doğru koşanlardan biri de Rimski'ydi. Sunucu ağlıyor, elleriyle havada bir şeyler anlatıyor, geveliyordu:

"Kafamı verin bana! Kafamı verin! Evimi alın, resimlerimi alın, ama kafamı verin!"

Sekreter doktorla birlikte arkasından koştu. Bengalski'yi soyunma odasında koltuğa yatırmaya çalıştılar, ama o karşı koydu, itiş kakış yaşandı. Araba çağırmaları gerekti. Talihsiz sunucu götürüldükten sonra, Rimski hemen sahneye koştu ve orada yeni mucizeler sahnelendiğini gördü. Evet, kısacası bu sırada ya da biraz daha önce sihirbaz, ama sadece sihirbaz, soluk renkli koltuğuyla birlikte sahneden kayboldu ve seyirciler bunu kesinlikle fark etmediler; sahnede Fagot'un sergilediği olağanüstü şeylerle büyülenmişlerdi.

Fagot, kurban edilen sunucuyu kovduktan sonra seyircilere şunu ilan etti:

"Haydi bakalım, bu baş belasını def ettiğimize göre, bir kadın mağazası açalım!"

Ve bir anda, sahnenin zemini İran halılarıyla kaplandı, iki yanından yeşilimsi floresanlarla aydınlatılan dev aynalar belirdi; aynaların arasında da vitrinler vardı ve seyirciler vitrinlerde çeşitli renk ve kesimlere sahip Paris malı kadın kıyafetleri gördüler neşeyle. Her iki vitrinde de tüylü, tüysüz, fiyonklu, fiyonksuz yüzlerce kadın şapkası, yüzlerce siyah, beyaz, sarı, deri, saten, süet, bağcıklı, taş süslemeli ayakkabı vardı. Ayakkabıların arasında kutular vardı, kutulardan da kristal şişelerin ışıl ışıl köşeleri görünüyordu. Antilop derisinden, güderiden, ipekten yapılmış kadın çantalarından dağlar ve dağların arasında da içleri rujla dolu, uzun altın kutular yığın yığın duruyordu.

Üzerinde kara bir gece elbisesi olan, boynunda tuhaf bir yara olmasa her açıdan hoş görünen bir genç kız şeytan bilir

nereden çıkıp geldi ve vitrine bakıp her şeye hâkim bir gülüşle gülümsedi.

Hafifçe sırıtan Fagot, firmanın, kullanılmış kadın giysi ve ayakkabılarını Paris'ten gelen son moda giysi ve ayakkabılarla değiştireceğini ve bunun için kesinlikle beş kuruş almayacağını açıkladı. Aynı şey çantalar, parfümler ve diğer şeyler için de geçerliydi.

Kedi arka patilerini birbirine vurdu, ön patileriyle de kapı açan görevlilere özgü birtakım jestler yapmaya başladı.

Genç kız biraz hırıltılı, ama tatlı bir sesle, r'leri yuvarlayarak pek anlaşılmayan, ama çok etkileyici olduğu parterdeki kadın suratlarından belli olan bir şarkı söylüyordu:

"Gueriain, Chanel No. 5, Mitsouko, Narcisse Noir, gece elbisesi, kokteyl elbisesi..."

Fagot kıvırılıp bükülüyor, kedi yerlere kadar eğilip selam veriyordu, genç kız cam vitrinleri açtı.

"Buyurun!" diye seslendi Fagot. "Utanacak, çekinecek bir şey yok!"

Seyirciler heyecana kapılmıştı, ama sahneye çıkabilen olmamıştı daha. Sonunda parterin onuncu sırasından esmer bir kadın çıkıp geldi ve sanki hiçbir şeye aldırış etmiyormuş, hiçbir şey fark etmezmiş gibi yan merdivenlerden sahneye çıktı.

"Bravo!" diye haykırdı Fagot, ilk ziyaretçiyi selamlarken. "Behemot, koltuk! Ayakkabılardan başlayalım madam."

Esmer kadın koltuğa oturdu ve Fagot hemen önündeki halıya bir yığın ayakkabı boşalttı.

Esmer ayakkabısının sağ tekini çıkardı, leylak renkli bir tane denedi, halıya basıp topuğunu inceledi.

"Vurmaz, değil mi?" diye sordu düşünceli bir tavırla.

Fagot buna gücenmiş bir havayla haykırdı:

"Ne diyorsunuz, ne diyorsunuz!" Ve kedi gücenik bir sesle miyavladı.

"Bu çifti alıyorum mösyö," dedi esmer sol teki de rahatça giyerken.

Eski ayakkabılar perdenin arkasına atıldı, kadın da kızıl saçlı kız ve farklı birkaç model elbiseyi askılarıyla taşıyan Fagot'la birlikte oraya gitti. Kedi ortalıkta dolanıyor, yardım ediyor ve daha önemli görünmek için boynunda bir mezura taşıyordu.

Bir dakika sonra perdenin arkasından esmer kadın öyle bir elbiseyle çıktı ki bütün parter nefesini tuttu. Şaşırtıcı bir şekilde güzelleşen cesur kadın aynanın karşısında durdu, çıplak omuzlarını oynattı, ensesine dökülen saçlarını dalgalandırdı ve arkasını görebilmek için sağa sola döndü.

"Firmamız sizden bu hediyeyi kabul etmenizi rica ediyor," dedi Fagot ve esmere içinde bir parfüm şişesi duran açık bir çanta verdi.

"Mersi," diyen esmer hemen merdivenden partere indi. O yürürken seyirciler itişip kakışarak çantayı elliyordu.

Bir anda tam bir tufan yaşandı ve dört bir yandan kadınlar sahneye hücum etti. Bütün o heyecanlı konuşmalar, gülüşler ve ünlemler arasında bir erkek sesi yükseldi: "Gidemezsin!" Ve bir kadın sesi: "Hem despot hem cahilsin, kıracaksın kolumu!" Kadınlar perdenin arkasında kayboluyor, elbiselerini orada bırakıp yenileriyle çıkıyorlardı. Altın ayakları olan taburelerde bir sürü kadın oturmuş, enerjik bir şekilde yeni giydikleri ayakkabılarla halıyı dövüyorlardı. Fagot dizlerinin üzerine çökmüş, metal bir çekecekle onlara yardım ediyordu, çanta ve ayakkabı yığınlarının altında kaybolan kedi de vitrinden taburelere, taburelerden vitrine koşup duruyordu, yaralı boynu olan genç kız da bir görünüp bir kayboluyordu ve artık sırf Fransızca konuşuyordu, şaşırtıcı olan şey, hiçbiri tek kelime Fransızca bilmediği halde, kadınlar onun söylediklerinin en az yarısını anlıyordu.

Sahneye çıkan bir adam herkeste şaşkınlık uyandırdı. Eşinin grip olduğunu ve bu yüzden onun yerine bir şey alıp alamayacağını sordu. Gerçekten evli olduğunu kanıtlamak için de kimliğini göstermeye hazırdı. İncelik sahibi adamın söyledikleri kahkahalarla karşılandı, Fagot kendi adına, kimliğe gerek olmadan inandığını söyledi ve adama iki çift ipek çorap verdi, kedi de buna bir rujla bir çanta ekledi.

Sona kalan kadınlar sahneye fırlıyordu; sahneden balo elbiseleri, ejderli pijamalar, resmi davet giysileri, tek kaşa doğru indirilmiş küçük şapkalarla mutlu kadınlar akıyordu.

Sonra Fagot vaktin geç olması nedeniyle mağazanın bir dakika sonra ertesi gün aynı saatte açılmak üzere kapanacağını ilan etti ve sahnede benzersiz bir kargaşa yaşandı. Kadınlar hızlı hızlı, hiç sağa sola bakmadan kapışıyorlardı ayakkabıları. Bir tanesi fırtına gibi daldı perdenin arkasına, kendi giysisini çıkardı ve bulduğu ilk giysiyi, dev çiçeklerle kaplı bir ipek sabahlığı kaptı ve o arada iki çanta parfüm almayı da başardı.

Tam bir dakika sonra bir tabanca patladı, aynalar kayboldu, vitrinler ve tabureler dağılıp gitti, halı da perde gibi havaya karıştı. Son olarak da eski elbise ve ayakkabı dağı kayboldu ve sahne yine sade, çıplak, boş bir yer oluverdi.

Ve işte bu noktada olaya yeni bir kişi müdahale etti.

Tatlı bir çınıltısı olan ve çok güven verici bir bariton ses yükseldi 2 numaralı locadan.

"Her şeye rağmen, sizin hemen seyircilerin önünde numaralarınızın tekniğini, özellikle de banknotlarla yaptığınız numaranın tekniğini açıklamanız isteniyor bay sanatçı. Ayrıca sunucunun sahneye dönmesi de istenmektedir. Onun ne durumda olduğu seyircileri çok yakından ilgilendiriyor."

Bariton ses o akşamın saygıdeğer konuğu olan, Moskova Tiyatroları Akustik Komisyonu Başkanı Arkadiy Apollonoviç Sempleyarov'un ta kendisine aitti.

Arkadiy Apollonoviç locaya iki hanımla birlikte gelmişti: Biri pahalı ve modaya uygun giyinmişti, diğeri, daha genç ve sevimli olansa daha sade bir şeyler giymişti. Bunların ilki, kısa süre sonra rapor hazırlanırken anlaşıldığı üzere, Arkadiy Apollonoviç'in eşiydi, diğeri de onun uzaktan bir akrabası olan, Saratov'dan gelerek işe yeni başlamış ve umut vaat eden bir aktristi, Arkadiy Apollonoviç'le eşinin evinde oturuyordu.

"Pardon!" diye yanıt verdi Fagot. "Özür dilerim ama burada açıklanacak bir şey yok, her şey apaçık."

"Kusura bakmayın ama hayır! Bir açıklama kesinlikle gerekli. Bunu yapmazsanız bu parlak numaralarınız kötü bir izlenim bırakacak. Seyirci kitlesi bir açıklamaya ihtiyaç duyuyor."

"Seyirci kitlesi," diye araya girdi edepsiz palyaço Semilyeyarova, "böyle bir şey söylemiyor sanki? Fakat Arkadiy Apollonoviç, sizin bu çok saygıdeğer arzunuzu dikkate alarak bir açıklama getireceğim. Ama bunun için küçük bir numara daha yapmama izin verir miydiniz?"

"Neden olmasın," dedi babacan bir tavırla Arkadiy Apollonoviç. "Ama kesinlikle açıklama olmalı!"

"Anlıyorum, anlıyorum. Peki, sormama izin verirseniz, dün gece neredeydiniz Arkadiy Apollonoviç?"

Bu yersiz, hatta ne yazık ki tatsız soru karşısında Arkadiy Apollonoviç'in suratı değişti, hem de çok değişti.

"Arkadiy Apollonoviç dün gece Akustik Komisyonu toplantısındaydı," dedi Arkadiy Apollonoviç'in eşi pek bir kibirle. "Ama bunun büyüyle ne alakası olduğunu anlamıyorum."

"*Oui* madam!" diye onayladı Fagot. "Doğal olarak anlamıyorsunuz. Toplantı konusundaysa tümüyle yanılıyorsunuz. Arabasına binip bahsi geçen, ama dediklerine göre, belirtilen akşam yapılmayan toplantıya giden Arkadiy Apollonoviç, Çistiye Prudi semtindeki Akustik Komisyonu binasında şofö-

ründen ayrıldı," bütün tiyatro sessizliğe gömülmüştü, "tek başına bir otobüse binip gezici bölge tiyatrosundan artist Militsa Andreyevna Pokobatko'nun Yelohovskaya Caddesi'ndeki evine misafirliğe gitti ve dört saat kadar misafirlik yaptı."

"Ay!" diye acı dolu bir çığlık attı biri sessizliğin ortasında.

Arkadiy Apollonoviç'in genç akrabasıysa birdenbire ince ve ürkütücü bir kahkaha patlattı.

"Şimdi anlaşıldı!" diye bağırdı. "Uzun zamandır kuşkulanıyordum bundan. Şimdi anlaşıldı o yeteneksizin tiyatroda Lousia rolünü nasıl aldığını!"

Ve aniden, kısa, tombul, leylak renkli şemsiyesini savurup Arkadiy Apollonoviç'in kafasına indirdi.

Alçak Fagot, namı diğer Korovyev de bağırdı:

"İşte saygıdeğer yurttaşlar, Arkadiy Apollonoviç'in ısrarla talep ettiği açıklamalardan birine tanık oldunuz!"

"Sen nasıl cesaret edersin Arkadiy Apollonoviç'e dokunmaya, rezil!" diye öfkeyle çıkıştı Arkadiy Apollonoviç'in eşi, locada ayağa kalkıp devasa cüssesini sergileyerek.

Genç akrabadan ikinci bir kısa şeytani kahkaha dalgası yükseldi.

"Neden dokunmayacakmışım?" dedi kahkahalar atarak. "Tabii ki cüret ediyorum dokunmaya!" Ve Arkadiy Apollonoviç'in kafasına inen şemsiyenin kuru çatırtısı bir daha duyuldu.

"Polis! Tutun şunu!" diye birçoklarının kalbini donduran korkunç bir sesle haykırdı Sempleyarov'un karısı.

Bu sırada kedi de sahne ışıklarına doğru atıldı ve birdenbire bütün tiyatroya insan sesiyle seslendi:

"Gösteri sona erdi! Maestro! Haydi marş!"

Serseme dönmüş orkestra şefi ne yaptığını hiç düşünmeden salladı sopasını ve orkestra çalmadı, hatta tıngırdatmadı, hatta öttürmedi bile, sadece kedinin iğrenç seslenmesiyle bir-

likte, akıl almaz, nevi şahsına bile münhasır olmayan bir marş patlattı.

Bir an için, bir zamanlar güney yıldızları altında, müzikli bir kafetaryada söylenen bu marşın çok iyi anlaşılmayan, ama şamatalı sözleri duyulur gibi oldu:

Muhterem majesteleri
Severdi evcil kuşları
Ve korurdu kollarıyla
Taptaze genç kızları!!!

Belki de sözler bunlar değildi, müziğe eşlik eden başka sözlerdi, çok daha edepsiz bazı sözler. Önemli olan bu değildi, önemli olan Varyete'de bütün bunların ardından Babil kıyameti gibi bir şey yaşanmasıydı. Sempleyarovsk'ların locasına polisler koşuyor, meraklılar bariyerleri tırmanıyor, cehennemden gelen kahkahalar, öfkeli çığlıklar duyuluyor, bunlar orkestranın zillerinin altın çınıltısı altında boğuluyordu.

Ve sahnenin birdenbire boşaldığı ve düzenbaz Fagot'un da, arsız kedi Behemot'un da, çok daha önceden soluk döşemeli koltukla birlikte ortadan kaybolan sihirbaz gibi buhar olup ortadan kaybolduğu görülüyordu.

13. Bölüm
Kahramanın Ortaya Çıkışı

Yabancı İvan'ı parmağıyla tehdit edip fısıldamıştı: "Şışşt!"

İvan bacaklarını yataktan indirip baktı. Balkondan odaya doğru dikkatle bakan biri vardı: Temiz tıraşlı, koyu renk saçlı, sivri burunlu, telaşlı gözlerle etrafı kolaçan eden, alnına bir bukle saç düşmüş, yaklaşık otuz sekiz yaşlarında görünen bir adam.

Etrafı iyice dinledikten sonra İvan'ın tek başına olduğuna emin olan gizemli ziyaretçi cesaretini toplayıp odaya girdi. İvan gelenin de üzerinde hastane kıyafetleri olduğunu gördü o zaman. Üzerinde iç çamaşırları, kahverengi bir sabahlık ve çıplak ayaklarında da terlik vardı.

Ziyaretçi İvan'a göz kırptı, bir anahtar destesini cebine sakladı, fısıltıyla, "Oturabilir miyim?" diye sordu ve olumlu yanıtı alınca koltuğa yerleşti.

"Buraya nasıl geldiniz?" diye sordu ona sallanan sıska parmağa uyup fısıldayarak İvan. "Balkon parmaklıkları kilitli değil mi?"

"Parmaklıklar kilitli," diye onayladı ziyaretçi, "ama çok tatlı bir insan olan Praskovya Fedorovna, ne yazık ki dalgındır. Bir ay önce ondan bir deste anahtar aşırıp ortak balkona çıkma fırsatı elde ettim, balkon da bütün katı dolanıyor, böylece bazen komşuları ziyaret edebiliyorum."

"Balkona çıkabiliyorsanız, kaçabilirsiniz. Yoksa çok mu yüksek?" diye merak etti İvan.

"Hayır," dedi kararlı bir tavırla ziyaretçi, "buradan kaçamayışımın sebebi yüksekte olmamız değil, kaçacak bir yerimin olmaması." Biraz duraksadıktan sonra ekledi: "Peki, oturalım mı?"

"Oturalım," dedi İvan ziyaretçinin kahverengi ve çok huzursuz gözlerine bakarak.

"Evet..." derken birden telaşlandı ziyaretçi. "Ama siz vahşi değilsinizdir umarım, değil mi? Emin olun, ben gürültüye, kargaşaya, itişip kakışmaya, işte o tür şeylere asla katlanamam. Özellikle de insan çığlığından nefret ederim. İster acı, öfke çığlığı olsun ister başka tür bir çığlık. Söyleyin rica ederim, vahşi değilsiniz, değil mi?"

"Dün bir restoranda adamın tekinin suratını dağıttım," diye itiraf etti artık değişmiş olan şair cesurca.

"Ne sebeple?" diye sordu misafir sertçe.

"Tabii, itiraf etmek lazım ki bir sebebi yoktu," diye yanıt verdi şaşıran İvan.

"Bu çok çirkin," diye kınadı İvan'ın misafiri ve devam etti: "Üstelik ne biçim bir ifade böyle, 'suratını dağıttım'. Sonuçta insanın suratının dağınık mı düzgün mü olacağını bilmek imkânsız. Neyse, sonuçta surat düzgün de olabilir. Fakat biliyor musunuz, yumruklarla... Neyse, bundan kesinlikle vazgeçmelisiniz."

İvan'ı bu şekilde azarlayan ziyaretçi sordu:

"Mesleğiniz?"

"Şair," diye itiraf etti nedense isteksiz bir şekilde İvan.

Ziyaretçi üzüldü.

"Ah, şansa bak!" diye bağırdı, ama hemen tartıp biçerek özür dileyip sordu yeniden: "Peki isminiz nedir?"

"Evsiz."

"Ah, ah..." dedi ziyaretçi suratını buruşturarak.

"Niye ki, şiirlerimi sevmiyor musunuz?" diye sordu merakla İvan.

"Hiç sevmiyorum."

"Peki hangilerini okudunuz?"

"Hiçbirini okumadım şiirlerinizin!" diye bağırdı ziyaretçi.

"Peki niye böyle diyorsunuz?"

"Yani, ne var ki," dedi misafir, "başka şiir okumadım mı hiç? Fakat... Belki de bir mucizedir bu? Peki, inanmaya hazırım. İyi mi şiirleriniz, söyleyin bakalım?"

"İğrenç!" dedi birdenbire cesur ve açık bir şekilde İvan.

"Bir daha yazmayın!" diye rica etti ziyaretçi yalvarırcasına.

"Söz veriyorum, yemin ediyorum!" diye gösterişli bir tavırla el sıkışarak yemin etti İvan ve o sırada koridordan hafif ayak sesleriyle konuşmalar duyuldu.

"Şışşt," diye fısıldadı misafir ve balkona sıçrayıp parmaklığı da arkasından kapadı.

Prakovya Fedorovna kapı ağzından içeri baktı ve İvan'a kendini nasıl hissettiğini, karanlıkta mı yoksa aydınlıkta mı uyumak istediğini sordu. İvan ışığın açık kalmasını istedi ve Prakovya Fedorovna hastaya iyi geceler dileyerek gitti. Ortalık sessizleşince misafir geri geldi.

199 numaralı odaya yeni birinin, kırmızı suratlı birinin getirildiğini, adamın hiç durmadan havalandırmadaki paralardan bahsedip durduğunu, Sadovaya Caddesi'ndeki evlerinde pis bir gücün yerleştiğine yemin ettiğini anlattı misafir fısıldayarak.

"Puşkin'e sövüp duruyor ve hiç durmadan bağırıyor: 'Kurolesov, *bis*, *bis*!' diye," dedi misafir gözü telaşla seğirirken. Sakinleşince oturdu:

"Neyse, Tanrı yardımcısı olsun," diyerek İvan'la sohbete devam etti. "Ne nedenle düştünüz buraya?"

"Pontius Pilatus nedeniyle," diye kederle yere bakarak yanıt verdi İvan.

"Nasıl yani!" diye haykırdı tedbiri elden kaçıran misafir ve hemen kendi ağzını kapattı eliyle. "Sarsıcı bir tesadüf bu! Yalvarırım, yalvarırım, anlatın!"

Nedense yabancıya güvenen İvan, önce yarım ağızla, çekingen bir şekilde başladı, sonra cesaretlendi, bir önceki akşam Patriarşiye Prudi'de yaşanan olayı anlatmaya başladı. Evet, İvan Nikolayeviç gizemli anahtar hırsızının şahsında muhterem bir dinleyiciye sahip olmuştu! Misafir İvan'ı deli yerine koymadı, anlatılanlara büyük bir ilgi gösterdi, üstelik hikâye ilerledikçe heyecanlandı. Ara ara İvan'ın anlattıklarına ünlemlerle katılıyordu:

"Vay, vay! Devam edin, devam edin, yalvarırım! Ama kutsal olan her şey adına, hiçbir şeyi atlamayın!"

İvan hiçbir şeyi atlamadı, onun için de böyle anlatmak daha kolaydı ve ağır ağır Pontius Pilatus'un kan kırmızı şeritli beyaz harmaniyesiyle balkona çıktığı o âna doğru yaklaştı.

O sırada misafir ellerini dua edercesine birleştirdi ve fısıldadı:

"Ah, tam tahmin ettiğim gibi! Ah, tam tahmin ettiğim gibi!"

Berlioz'un korkunç ölümünün anlatılmasını tuhaf bir sözle karşıladı, bu arada gözleri hınçla ışıldıyordu:

"Bir tek şeye üzüldüm, Berlioz'un yerinde eleştirmen Latunski ya da yazar Mstislav Lavroviç olmalıydı," dedi ve çıldırmış gibi, ama kısık sesle haykırdı: "Devam!"

Biletçiye para veren kedi, misafiri çok neşelendirdi ve hikâyesinin başarılı olmasına sevinen İvan'ın sessizce dizlerinin üzerine çöküp bıyıklarının kıyısından parayı uzatan kediyi tasvir etmesini seyrederken sessiz bir kahkaha patlattı.

"Ve böylece," diye Griboyedov'da olanları da anlattıktan sonra üzüntüye ve kedere boğulan İvan sözlerine son verdi, "kendimi burada buldum."

Misafir anlayışlı bir tavırla zavallı şairin omzuna koydu elini ve şöyle dedi:

"Mutsuz şair! Ama canımın içi, sizin de suçunuz var bütün bunlarda. Bu kadar tedbirsiz, hatta sabırsız davranmamanız gerekirdi ona karşı. İşte bedelini de ödemişsiniz. Bu kadar ucuz kurtulduğunuz için de şükretmek lazım doğrusu."

"İyi ama o da kim oluyor yahu?" diye yumruklarını heyecanla sallayarak sordu İvan.

Misafir İvan'a baktı ve soruya soruyla yanıt verdi:

"Kendinize hakim olacaksınız, değil mi? Burada umutsuz insanlarız biz... Doktoru çağırmak, iğneler falan gerekmeyecek değil mi?"

"Hayır, hayır!" diye haykırdı İvan, "Söyleyin, kim bu?"

"Peki öyleyse," dedi misafir ve ağırbaşlı, anlaşılır bir sesle şöyle dedi:

"Dün akşam Patriarşiye Prudi'de siz Şeytan'la karşılaştınız."

İvan söz verdiği gibi kendine hakim oldu, ama yine de çok ağır bir şekilde sersemlemişti.

"Olamaz! O yok ki!"

"Rica ederim! Başka biri söylesin bunu, ama siz söylemeyin. Anlaşılan, siz onun saldırısına uğrayan ilk kişi olmuşsunuz. Gördüğünüz gibi, bir psikiyatri kliniğinde oturuyorsunuz, bir de kalkmış o yok diyorsunuz. Doğrusu bu çok tuhaf!"

Bu yorum karşısında İvan sessiz kaldı.

"Siz onu tasvir etmeye başlar başlamaz," diye devam etti misafir, "ben hemen anladım dün akşam kiminle sohbet etme mutluluğuna eriştiğinizi. Doğrusu Berlioz'a da şaştım! Hadi siz, belli ki, eğitim almamış bir insansınız," misafir bunu der-

ken hemen özür diledi, "ama o, duyduğum kadarıyla, şöyle böyle bir eğitim almış olan biri! Bu profesörün sözlerini duyar duymaz bütün kuşkularım dağıldı. Onu tanımamak mümkün değil dostum! Fakat siz... Sizden yine özür dilerim, ama yanılmıyorum değil mi, siz eğitim almamıştınız?"

"Kesinlikle," diye kabul etti tanınması imkânsız bir İvan.

"İşte... Sonuçta tarif ettiğiniz o yüz bile... Farklı gözler, kaşlar! Affedersiniz ama, *Faust* operasını da mı hiç dinlemediniz?"

İvan nedense çok utandı ve Yalta'daki sanatoryuma yapılan bir seyahatle ilgili bir şeyler mırıldanmaya başladı alev alev bir suratla...

"Tamam, tamam... Şaşırtıcı değil! Ama Berlioz, tekrar ediyorum, beni şaşırttı. O hem eğitimli bir insan hem de çok kurnazdır. Tabii onu savunmak için, kuşkusuz Woland'ın da en kurnaz insanın bile gözlerini kör edebileceğini söylemem gerekir."

"Nasıl!" diye bağırma sırası İvan'daydı.

"Sessiz olun!"

İvan eliyle alnına vurup bağırdı:

"Anlıyorum, anlıyorum. Zaten kartvizitinde 'w' harfi vardı. Ay, ay, ay, ne korkunç bir şaka bu!" Bir süre şaşkınlıkla sustu, parmaklıkların arkasında yüzen ayı seyretti ve sonra, "Herhalde Pontius Pilatus'u gerçekten görmüş olması gerekir? O zaman doğmuş muydu peki? Bir de kalkmış bana deli diyorlar!" dedi hayretle kapıyı gösteren İvan.

Misafirin dudakları tatsız bir şekilde büzüldü.

"Gerçeğe dimdik bakalım," diyerek suratını bir bulutun içinden geçen gece ışığına doğru çevirdi. "Siz de ben de deliyiz, neden inkâr edelim! Baksanıza, sizi şaşırtmış – ve sizin de aklınız karışmış, çünkü belli ki sizde buna uygun bir zemin var. Anlattıklarınız kesinlikle gerçekten olmuş şeyler. Ama o

kadar sıra dışı şeyler ki, o deha psikiyatr, Stravinski bile elbette size inanmamış. Size muayene etti değil mi? (İvan başıyla onayladı.) Sizinle konuşan kişi Pilatus'un yanındaydı, Kant'la kahvaltı da yapmıştı ve şimdi Moskova'ya gelmiş bulunuyor."

"Üstelik şeytan bilir onun neler karıştırdığını! Onu yakalamak gerekmez mi?" Çok inançlı bir havayla olmasa da eski, daha kesin olarak ezilmemiş olan İvan, yeni İvan'a baş kaldırdı.

"Siz zaten denemişsiniz ve sizin adınıza bu yeter," dedi alaylı bir tavırla misafir. "Başka da bir şey denememenizi öneririm. Bir şeyler karıştırıyor mu, derseniz, kesinlikle karıştırıyordur. Ah, ah! Ama onunla benim değil de sizin karşılaşmanız da başka bir âlem! Her şey yandı bitti, küle döndü, ama yine de yemin ederim, onunla karşılaşmak için bu anahtar destesini Praskova Fedorovna'ya verirdim, çünkü verecek başka bir şeyim yok. Beş parasızım!"

"Siz ne yapacaksınız ki onunla?"

Misafirin suratı bir süre kederle seğirdi, ama sonunda konuşabildi:

"Bakın, benim de tıpkı sizin gibi Pontius Pilatus yüzünden burada bulunuyor olmam çok tuhaf bir durum," diyen misafir ürkekçe çevresine bakınıp devam etti:

"İşin aslı, ben de bir yıl kadar önce Pilatus hakkında bir roman yazdım."

"Siz yazar mısınız?" diye sordu şair merakla.

Misafirin suratı karardı ve İvan'a doğru yumruğunu salladı.

"Ben bir üstatım," dedi ciddi bir tavırla ve sabahlığının cebinden üzerine kara iplikle "Ü" harfi işlenmiş, aşırı yağlı kara bir bere çıkardı. Bereyi taktı ve İvan'a profilden ve cepheden bakıp Üstat olduğunu gösterdi. "Bana kendi elleriyle dikti bunu," dedi gizemli bir şekilde.

"Peki adınız ne?"

"Artık bir adım yok," diye yanıt verdi misafir kasvetli bir küçümsemeyle. "Onu da, hayatımdaki bir sürü şey gibi bir kenara bıraktım. Unutalım onu."

"O zaman bari romandan bahsedin," dedi kibarca İvan.

"Affedin bayım. Benim hikâyem, gerçekten, hiç de sıradan değil," diye başladı misafir.

Tarih eğitimi aldıktan sonra, iki yıl önce Moskova müzelerinden birinde çalışmaya başlamıştı, ayrıca çeviriler yapıyordu.

"Hangi dilden?" diye sordu merakla İvan.

"Anadilim dışımda beş dil biliyorum," dedi misafir. "İngilizce, Fransızca, Almanca, Latince ve Yunanca. Biraz da İtalyanca okuyabiliyorum."

"Vay canına!" diye fısıltıyla ıslık çaldı İvan.

Tarihçi tek başına yaşıyordu, hiç akrabası yoktu ve Moskova'da pek bir tanıdığı da bulunmuyordu. Ve bir gün, durup dururken, piyangoda 100 bin ruble kazanmıştı.

"Şaşkınlığımı anlamanız mümkün değil," diye fısıldadı kara bereli misafir. "Elimi kirli elbise çamaşırına attım ve bir de ne göreyim: gazetedeki numaranın aynısı! Bir tahvil senedi," diye açıkladı, "bana müzede vermişlerdi."

İvan'ın gizemli misafiri, 100 bin kazandıktan sonra şöyle yapmıştı: kitaplar almış, Myasnitskaya'daki odasından çıkmış...

"Öff, o kahrolası çöplük!" diye homurdandı misafir.

... ve bir müteahhitten Arbat'a yakın bir kavşakta yer kiralamıştı...

"Müteahhit nedir biliyor musunuz?" diye sordu misafir İvan'a ve açıkladı: "Moskova'da bir şekilde hayatta kalmış olan az sayıdaki düzenbaz topluluğundan biridir..."

Müteahhitten bahçe içindeki küçük bir evin bodrumundaki iki odayı kiralamış. Müzedeki işini bırakmış ve Pontius Pilatus'la ilgili bir roman yazmaya başlamış.

"Ah, tam bir altın çağdı!" diye fısıldadı anlatıcı gözleri ışıldayarak. "Tümüyle bana ait bir daire, hatta içi su dolu bir küvetle birlikte bir hol vardı," diye nedense özel bir gururla belirtti. "Bahçe kapısından gelen kaldırımın hemen üzerinde kalan küçük pencereler... Karşıda da, dört adım ötede, çitin yanında bir leylak, bir ıhlamur ve bir akağaç. Ah, ah, ah! Kışın bazen pencereden kara kara ayaklar görür ve altlarında karın ezildiğini duyardım. Sobamda ateş sonsuzca yanardı! Ama birden bahar gelirdi ve puslu camların ardından önce çıplak, sonra da yeşile bürünen leylak dallarını görürdüm. Ve işte o sırada, geçen bahar, 100 bin ruble kazanmaktan çok daha heyecan verici bir şey oldu, ki büyük bir meblağdan bahsettiğimizi siz de kabul edersiniz!"

"Doğru," diye kabul etti onu pür dikkat dinleyen İvan.

"Pencereyi açmış ve ikinci, minik odada oturuyordum," diyen misafir eliyle göstermeye başladı. "Yani... İşte koltuk, karşısında da öteki koltuk, aralarında sehpa var, üzerinde de harika bir gece lambası, hemen köşede kitaplar, şurada küçük bir yazı masası, birinci odada, on dört metrekarelik büyük odada da kitaplar, kitaplar ve soba var. Ah, ne güzel mobilyalarım vardı! Leylak benzersiz bir koku salıyordu! Başım da yorgunluktan hafifçe dönüyor ve Pilatus sona doğru uçuyordu."

"Beyaz harmaniye, kırmızı şerit! Anlıyorum!" diye haykırdı İvan.

"Kesinlikle öyle! Pilatus sona doğru uçuyordu, sona doğru uçuyordu ve ben artık romanın son sözlerinin şöyle olacağını biliyordum: '... Yudea'nın beşinci valisi, süvari Pontius Pilatus.' Sonra, öylesine bir yürüyüşe çıktım. 100 bin büyük bir meblağ ve benim üzerimde de enfes, gri bir takım elbise var. Yoksa gidip sıradan, ucuz bir lokantada yerdim yemeğimi. Arbat'ta enfes bir restoran vardı, bilmiyorum hâlâ duruyor mudur."

Bu sırada misafirin gözleri iri iri açıldı ve fısıldamaya aya bakarak devam etti:

"Elinde çirkin, rahatsız edici sarı çiçekler vardı. Şeytan bilir onları, isimlerini, ama Moskova'da nedense önce onlar çıkarlar. Ve bu çiçekler onun siyah bahar paltosunun yanında iyice belirgin görünüyorlardı. Sarı çiçekler taşıyordu! Kötü bir renk. Tverskaya Caddesi'nden bir ara sokağa doğru saparken dönüp baktı. Tverskaya'yı bilir misiniz? Tverskaya'da binlerce insan yürüyordu, ama onun bir tek beni gördüğünü ve telaşlı gibi değil de, sanki hastalanmış gibi baktığına yemin ederim. Beni de onun güzelliğinden çok sıra dışılığı, gözlerindeki o kimsede görülmemiş yalnızlık etkiledi!

"Bu sarı işarete uyarak ben de ara sokağa sapıp peşinden gittim. Eğri büğrü, sıkıcı sokakta sessizce yürüdük, ben bir taraftaydım, o diğer tarafta. Ve düşünün bir, sokakta tek bir kişi yoktu. Onunla konuşmak gerektiğini düşünerek acı çekiyordum ve bana bir şey söylemeden yürüyüp gidecek, bir daha onu göremeyeceğim diye kaygılanıyordum...

"Sonra, inanır mısınız, birdenbire bana şöyle seslendi:

"'Çiçeklerimi beğendiniz mi?'

"Sesinin çınıltısını, biraz ince, ama kesik kesik olduğunu, boğuk bir ses gibi olmadığını, ama yankısının sokakta dolanıp duvarların kirli sarısından yankılanır gibi olduğunu çok iyi hatırlıyorum. Hemen onun tarafına geçtim ve yanına yaklaşarak yanıt verdim:

"'Hayır.'

"Bana hayretle baktı ve ben birden, kesinlikle beklenmedik bir şekilde, hayatım boyunca aslında bu kadını sevdiğimi anladım!

"Şaka gibi değil mi? Siz, elbette, deli olduğumu söyleyeceksiniz herhalde?"

"Hiçbir şey söylemeyeceğim," diye bağıran İvan ısrar etti:

"Yalvarırım, devam edin!"

Ve misafir devam etti:

"Evet, bana hayretle baktı, baktıktan sonra da şöyle sordu:

"'Siz çiçekleri sevmiyor musunuz?'

"Sesinde düşmanlık varmış gibi geldi bana. Yanında yürüyor, ona ayak uydurmaya çalışıyordum ve şaşkınlıkla kendimi kesinlikle rahatsız hissetmiyordum.

"'Hayır, çiçekleri severim, ama böylelerini değil,' dedim.

"'Hangilerini seversiniz?'

"'Gülleri severim.'

"O sırada söylediğim şeye üzüldüm, çünkü suçlu suçlu gülümsedi ve çiçekleri yere attı. Biraz telaşlanarak aldım onları yerden ve ona geri verdim, ama o gülerek itti çiçekleri, ben taşımaya başladım.

"Böyle sessizce yürüdük bir süre, sonra çiçekleri benden alıp kaldırıma attı, sonra da siyah eldivenli eliyle koluma girdi ve böylece yürüdük birlikte."

"Sonra?" dedi İvan. "Lütfen hiçbir şeyi atlamayın."

"Sonra?" diye tekrarladı misafir. "Sonra ne olduğunu siz de tahmin edersiniz." Aniden sağ eliyle beklenmedik bir gözyaşını sildi ve devam etti:

"Aşk, yerden bitiveren bir katil gibi önümüzde hoplayıp zıplamaya başladı ve bir anda ikimizi birden aldı içine!

"Şimşek de böyle yapar, bir Fin bıçağı da böyle yapar!

"Bu arada, daha sonra o böyle olmadığını, birbirimizi çok uzun zamandır, birbirimizi tanımadan, hiç görmeden sevdiğimizi söyledi ısrarla, o başka biriyle yaşıyordu, ben de o sırada... Şu şeyle, adı neydi..."

"Kiminle?" diye sordu Evsiz.

"Şu şeyle... Ece... Şu şeyle...." dedi misafir parmaklarını şıklatarak.

"Evli miydiniz?"

"Ne, evet, onu hatırlamaya çabalıyorum... Şununla... Varenka'yla, Maneçka'yla... Hayır, Varenka'yla... Çizgili elbise... Müze... Fakat, hatırlamıyorum.

"Neyse, o gün elinde sarı çiçeklerle ben onu sonunda bulayım diye geldiğini söylüyordu ve eğer bu da olmazsa kendini zehirleyecekti çünkü hayatı bomboştu.

"Evet, aşk bizi bir anda etkiledi. Bunu hemen o gün, karşılaştıktan bir saat sonra, şehri hiç fark etmeden, kendimizi nehrin kıyısındaki Kremlin Duvarı'nda bulduğumuz zaman biliyordum.

"Sanki dün ayrılmışız, sanki birbirimizi yıllardır tanıyormuşuz gibi konuşuyorduk. Ertesi gün aynı yerde, Moskova Nehri'nin kıyısında buluşmaya söz verdik ve buluştuk. Mayıs güneşi ısıtıyordu bizi. Ve çok geçmeden, çok geçmeden bu kadın benim gizli karım oldu.

"Her gün geliyordu, sabah erkenden beklemeye başlıyordum onu. Bu bekleyiş sırasında masadaki her şeyin yerini değiştiriyordum. On dakika sonra pencere kenarına oturuyor ve kulak kesiliyordum, köhne kapı çarpacak mı diye. Ve ne acayip: Onunla karşılaşmamızdan önce kapımıza gelen giden pek olmazdı, basitçe söylemek gerekirse kimse gelmezdi, ama şimdi sanki bütün şehir üşüşmüş gibiydi buraya. Kapı çarpıyor, kalbim çarpıyor ve bir düşünsenize, kaçınılmaz olarak birinin kirli ayakkabıları camın arkasında benim yüz hizama geliyor. Bileyci. İyi de bizim evde kimin bileyciye ihtiyacı olur? Neyi bileyecek, hangi bıçakları?

"Kapıdan bir kez gelirdi, ama o vakte dek ben en az on kere kalp çarpıntısı yaşamış olurdum. Yalan söylemiyorum. Sonra da, onun saati gelip de vakit öğle oluncaya, hiç ayak sesi çıkarmadan, neredeyse hiç ses çıkarmadan, pencerenin

yanından çelik tokalarla tutturulmuş siyah süet bağcıklı ayakkabılarıyla o görününceye dek hiç durmazdı çarpıntı.

"Bazen şaşırır ve ikinci pencerede duraklar, ayakkabısının ucuyla camı tıkırdatırdı. Hemen o anda koşardım pencerenin başına, ama ışığı örten ayakkabı da, kara ipek de kaybolmuş olurdu – kapıya koşardım ben de.

"Kimse bilmiyordu ilişkimizi, bu işler normalde hiç böyle yürümez, ama ben bundan eminim. Kocasını tanımadım, arkadaşlarını tanımadım. Bu bodrumuna yerleştiğim eski evdeki diğer kiracılar elbette bana bir kadının gelip gittiğini biliyor, görüyorlardı ama adını bilmiyorlardı."

"Peki kimdi bu?" diye sordu İvan bu aşk hikâyesine çok yoğun bir ilgi göstererek.

Misafir bunu asla ve kimseye söylemeyeceğini belli eden bir el hareketi yaptı ve hikâyesine devam etti.

İvan bilinmeyen kadınla Üstat'ın birbirlerini hiç ayrılamayacak kadar çok sevdiğini öğrendi. İvan evin bodrumundaki iki odayı, leylaklar ve çit yüzünden hep loş olan odaları çok berrak bir şekilde hayal edebiliyordu. Yıpranmış kırmızı mobilya, çalışma masası, üzerinde her yarım saatte bir çalan saat ve kitaplar, boyanmış yerden isli tavana kadar uzanan kitaplar ve soba.

İvan misafirin ve gizli karısının ilişkilerinin daha ilk gününden beri, Tvorskaya'nın köşesiyle ara sokakta onları kaderin buluşturduğuna ve en başından beri birbirleri için yaratılmış olduklarına inandıklarını öğrendi.

İvan misafirin hikâyesinden âşıkların günlerini nasıl geçirdiğini öğrendi. Kadın geliyordu ve ilk iş olarak bir önlük giyerek zavallı hastanın nedense pek övündüğü o küvetin durduğu dar holde, ahşap bir masanın üzerinde kerosen ocağı yakıyor, kahvaltıyı hazırlıyor ve ilk odadaki oval masanın üzerine taşıyordu. Mayıs fırtınaları gelip de daracık gözlü pen-

cerelerin yanından avludaki sular, son sığınaklarını yerle bir etme tehdidi saçarak gürültüyle akınca âşıklar sobayı yakıyor ve üzerinde patates pişiriyorlardı.

Patatesten buharlar çıkıyordu, kara patates kabuğu parmaklarını kirletiyordu. Bodrumdan kahkahalar yükseliyor, bahçedeki ağaçlar yağmurdan sonra kırık dallarını, beyaz yapraklarını döküyordu. Fırtınalar sona erip de boğucu yaz geldiği zaman, bodrumda uzun zamandır beklenen ve ikisinin de sevdiği güller beliriyordu.

Kendine Üstat diyen adam çalışıyor, kadın da sivri tırnaklı parmaklarını incecik saçlarına daldırarak tekrar tekrar onun yazdıklarını okuyordu; okurken o bereyi dikmişti. Bazen alt rafların yanına çömelip oturur ya da sandalyeye çıkıp üst raflara erişir ve bir bezle yüzlerce tozlanmış kitap sırtını silerdi. Şöhret kazanacağına inanıyordu, adama cesaret veriyordu ve bu arada ona Üstat demeye başlamıştı. Yudea'nın beşinci valisiyle ilgili o vaat edilen son sözleri bekliyordu, hoşuna giden cümleleri tek tek yüksek sesle tekrarlıyor ve hayatının bu romana bağlı olduğunu söylüyordu.

Roman ağustos ayında tamamlanmıştı, meçhul bir daktilocuya verilmişti ve beş kopya yazdırılmıştı. Ve sonunda gizli sığınağı terk edip hayata karışma vakti gelmişti.

"Romanı elime alıp karıştım hayata ve böylece hayatım sona erdi," diye fısıldadı Üstat, sonra da başını eğdi; uzun zaman sallandı üzerinde sarı "Ü" harfi olan kederli kara bere. Hikâyesine devam etti, ama biraz tutarsız bir hal almıştı hikâye. Tek anlaşılan şey İvan'ın misafirinin başına o sıralar bir felaketin gelmiş olduğuydu.

"Kendimi ilk kez edebiyat dünyasının içinde bulmuştum, ama şimdi, her şey sona ermişken ve yıkımım ortadayken olayı dehşetle hatırlıyorum!" diye fısıldadı Üstat ağır ağır ve elini kaldırdı. "Evet, o adam çok etkiledi beni, ah, çok etkiledi!"

"Kim?" diye sordu zar zor duyulur bir sesle İvan, heyecana kapılan anlatıcının sözünü kesmekten korkarak.

"Editörden bahsediyorum, editörden. Evet, romanı okudu. Bana öyle bir baktı ki, sanki ağzımda apse varmış gibi, şöyle yandan yandan baktı, hatta şaşkın bir tavırla kıkırdadı. Hiç gereği yokken elinde buruşturdu elyazmasını ve cırtlak bir sesle konuştu. Bana delice görünen sorular sordu. Romanın özüyle ilgili hiçbir şey söylemeden, benim kim olduğumu, nereden geldiğimi, uzun zamandır yazıp yazmadığımı ve neden hakkımda daha önce bir şey duyulmadığını sordu, hatta bana çok aptalca gelen bir soru da sordu: Böylesine tuhaf bir tema üzerine roman yazmamı kim önermişti?

"Sonunda sıkıldım ve romanımı yayımlayıp yayımlamayacağını sordum açıkça.

"O zaman bocaladı, bir şeyler gevelemeye başladı ve bu soruyu şahsen yanıtlayamayacağını, eserimi yayın kurulunun diğer üyelerine de, yani eleştirmen Latunski ve Ariman ile yazar Mstislav Lavroviç'e de göstermesi gerektiğini söyledi. Benden iki hafta sonra gelmemi rica etti.

"İki hafta sonra gittim ve sürekli yalan söylemekten gözleri burnuna yaklaşmış bir genç kız karşıladı beni."

"Lapşennikova bu, editörün sekreteri," dedi misafirin hınçla anlattığı bu dünyayı yakından tanıyan İvan sırıtarak.

"Olabilir," dedi misafir. "İyice yağlanmış, hırpalanmış bir halde teslim aldım ondan romanımı. Lapşennikova, gözlerini benden kaçıra kaçıra, yayın kurulunun iki yıllık yayın programının belirlenmiş olduğunu, bu yüzden romanımı yayımlamanın, onun ifadesiyle, söz konusu bile olmadığını söyledi.

"Başka ne hatırlıyorum?" diye homurdandı Üstat alnını ovuşturarak. "Evet, ilk sayfaya saçılmış kızıl taçyaprakları ve kız arkadaşımın gözleri. Evet, o gözleri hatırlıyorum."

İvan'ın misafirinin hikâyesi daha da karışık bir hal aldı, gitgide daha çok sessizlikle dolmaya başladı. Yan yan yağan yağmurdan ve bodrumdaki sığınaktaki umutsuzluktan, başka bir yere gitmekten bahsediyordu. Onu mücadeleye zorladığı için kadını suçlamadığını, ah, hayır, hiç suçlamadığını haykırdı fısıltıyla!

"Hatırlıyorum, gazetedeki o lanet olası sayfasını hatırlıyorum," diye mırıldandı misafir, havada iki eliyle bir gazete sayfası çizerek ve İvan, daha sonraki bölük pörçük cümlelerden başka bir editörün Üstat'ın yazdığı romandan büyük bir alıntı yayımladığını çıkardı.

Dediğine göre, iki gün sonra, başka bir gazetede, Ariman'ın "Editörün Kanatlarının Altına Aldığı Düşman" başlıklı bir eleştirisi yayımlanmıştı ve bu eleştiride İvan'ın misafirinin bir editörün özensizlik ve cehaletinden yararlanarak bir Hazreti İsa övgüsünü yayımlatma girişiminde bulunduğu anlatılıyordu.

"Aa, hatırlıyorum, hatırlıyorum!" diye bağırdı İvan. "Ama adınızı unutmuşum!"

"Adımı bir kenara bırakalım, o artık yok," dedi misafir. "Konu o değil. Bir gün sonra başka bir gazetede Mstislav Lavroviç'in imzasıyla başka bir makale yayımlandı, yazar Pilatius'çuluğun ve onu yayın dünyasına sızdırmaya (yine o lanet olası sözcük!) kalkışan *boğomaz*'ın* ezilmesini, güçlü bir şekilde ezilmesini öneriyordu.

"Bu 'Pilatius'çuluk' sözcüğünden serseme dönmüş bir halde üçüncü bir gazeteye baktım. Orada iki makale vardı: Biri Latunski'nindi, diğerinde de 'N. E.' imzası vardı. Emin olun, Ariman ve Lavroviç'in yazdıkları Latunski'nin yazdığının yanında şaka gibi kalırdı. Latunski'nin makalesinin baş-

* "Kötü ikona ressamı" anlamında kullanılan bir sözcük. (ç.n.)

lığının 'Militan İrticacı' olduğunu söylemek yeter. Makaleyi okumaya öyle dalmıştım ki, onun (kapıyı kilitlemeyi unutmuştum) elinde ıslak şemsiyesi ve ıslak bir gazeteyle karşımda dikildiğini fark etmemiştim. Gözleri çakmak çakmaktı, elleri titriyordu, üşümüştü. Hemen yanıma koşup beni öpmeye başladı, sonra titrek bir sesle ve elini masaya vurarak Latunski'yi zehirleyeceğini söyledi."

İvan biraz şaşkın bir şekilde oflayıp pufladı, ama bir şey söylemedi.

"Gerçekten mutsuz günler başladı. Roman yazılmıştı, yapacak bir şey yoktu ve ikimiz de yerdeki halının üzerine, sobanın yanına oturup alevleri seyrederek vakit geçirmeye başlamıştık. Fakat, artık eskisinden daha çok ayrılıyorduk. O çıkıp gezmeye gidiyordu. Benim de daha önce pek yaşamadığım bir tuhaflık çökmüştü üzerime... Birdenbire arkadaş edindim. Evet, evet, bir düşünsenize, genel olarak insanlarla pek yakınlığım yoktu, kendime özgü bir tuhaflığım vardı: İnsanlara karşı ketum, güvensiz, kuşkucuydum. Ve bir de düşünün, bu sırada ister istemez ruhuma öngörülmemiş, beklenmedik ve dışarıdan şeytan bilir neye benzeyen bir şey yerleşiyordu ve bu her şeyden daha çok hoşuma gidiyordu.

"Tam da bu sırada küçük bahçemizin kapısı açıldı; hatırladığım kadarıyla çok hoş bir sonbahar günüydü. O yoktu evde.

"Bahçeden içeri bir adam girdi. Eve benim müteahhitin bir işi için gelmişti, sonra bahçeye döndü ve kısa sürede benimle tanıştı. Bana kendini gazeteci olarak tanıttı. Düşünsenize, ondan o kadar hoşlanmışım ki hâlâ ara sıra hatırlayıp özlüyorum onu. Sonra bana sık sık gidip gelmeye başladı. Bekâr olduğunu, yakında bir yerde neredeyse aynı tip bir dairede yaşadığını ama orada sıkıldığını öğrendim.

"Kendi evine hiç çağırmadı beni. Karım ondan hiç hoşlanmamıştı. Ama ben sevmiştim onu. Şöyle diyordu karım:

"'Nasıl istersen öyle olsun, ama sana söylüyorum, bu adam bende kötü bir izlenim bırakıyor.'

"Güldüm. Evet, ama gerçekten beni nasıl alıştırmıştı kendine? Aslında genel olarak, içinde, sandığında bir sürprizi olmayan insan ilgi çekmez. Aloiziy'in (evet, söylemeyi unuttum, yeni tanıdığımın adı Aloiziy Mogariç'ti) sandığında böyle bir sürpriz vardı. Doğrusu, ben hiç karşılaşmamıştım ve eminim hiçbir yerde karşılaşılmamıştır Aloiziy'in sahip olduğu gibi bir akılla. Eğer gazetedeki herhangi bir işaretin anlamını anlamayacak olursam, Aloiziy bana hemen harfi harfine açıklıyordu, bu arada bu açıklamanın onun için çocuk oyuncağı olduğu da belli oluyordu. Yaşamla ilgili olgular ve sorunlarda da aynı şey söz konusuydu. Ama bu daha bir şey değildi.

"Aloiziy edebiyata olan tutkusuyla da etkiledi beni. Romanımı baştan sona okumasına izin verinceye dek rahat vermedi bana, sonra da romanı büyük övgüyle karşıladı, ama sarsıcı bir kesinlikle, sanki oradaymış gibi, editörün romanla ilgili bütün değerlendirmelerini anlattı. Söyledikleri yüzde yüz tutuyordu. Dahası, romanımın neden yayımlanamayacağını bana tam bir kesinlikle açıkladı ve ben bunun yanlış olmadığını hissettim. Hangi bölümlerin yayımlanamayacağını açıkça söyledi...

"Makalelerin ardı arkası kesilmedi. Önceleri onlara gülüyordum. Ama sayıları arttıkça benim de onlara yaklaşımım değişti. İkinci aşama hayret aşaması oldu. Tehditkâr ve inandırıcı tonlarına rağmen, nadir bir sahteliğe ve güvensizliğe sahip bir şeyler hissediliyordu bu makalelerin her satırında. Bu makalelerin yazarları söylemek istediklerini söyleyemiyormuş ve öfkeleri de bundan kaynaklanıyormuş gibi geliyordu... ve bu hisden kopamıyordum. Ama sonra, düşünün bir, üçüncü aşama, korku aşaması geldi. Hayır, bu makalelerden korku değil, başka, onlarla ya da romanla hiç ilgisi olmayan şeylerden duyulan bir korkuydu bu. Sözgelimi karanlıktan korkmaya baş-

ladım. Kısacası, psikolojik hastalık aşaması geldi. Sanki uyumadan önce küçük odadaki lambayı söndürünce, pencereden, pencere kapalı olduğu halde, çok uzun ve soğuk dokungaçları olan bir ahtapot giriyormuş içeri gibi geliyordu bana. Ve ışığı kapatmadan uyumam gerekiyordu.

"Sevgilim çok değişmişti (ahtapottan ona elbette hiç bahsetmedim, ama bende tatsız bir şeyler olduğunu görüyordu); zayıflıyor, solgunlaşıyordu, gülmeyi kesmişti ve hep kitaptan bir bölüm yayımlamamı önerdiği için onu affetmemi istiyordu benden. Bana her şeyi bir kenara bırakmamı, güneye, Karadeniz kıyısına gitmemi, 100 binden kalanları da yolculukta harcamamı söylüyordu.

"Çok ısrarcıydı, ben de tartışmamak için (içimden bir ses Karadeniz'e gitmemem gerektiğini söylüyordu), ona birkaç gün içinde bunu yapacağımı söyledim. Ama o bileti kendisinin alacağını söyledi bana. O zaman bütün paramı, yani yaklaşık 20 bin rubleyi çekip ona verdim.

"'Niye bu kadar çok?' diye şaşırdı.

"Hırsızlardan korktuğumu söyleyip ondan ben gidene kadar parayı saklamasını istedim. Parayı aldı, çantasına koydu, beni öptü ve beni böyle bir durumda tek başıma bırakmaktansa ölmeyi yeğlediğini, ama bir yere gitmesi gerektiğini, mecbur olduğunu, ertesi gün geleceğini söyledi. Hiçbir şeyden korkmamam için yalvardı.

"Akşamüstüydü, ekim ayının ortasıydı. Ve gitti. Koltuğa uzanıp lambayı açmadan uyuyakaldım. Ahtapotun orada olduğu hissiyle uyandım. Karanlıkta süzülerek, zar zor lambayı buldum. Cep saatim gecenin ikisini gösteriyordu. Hasta olur gibi yatmış, hasta uyanmıştım. Birden sonbahar karanlığı camdan içeri boşanacak, odaya dolacak, ben de mürekkepte boğulur gibi içinde boğulacakmışım gibi hissetim. Artık kendimi denetleyemiyordum. Çığlık attım ve içimden birilerine

koşmak, hatta yukarıdaki ev sahiplerine koşmak geçti. Deli gibi mücadele ettim kendimle. Sobaya kadar gidip içindeki odunları yakacak gücü zar zor buldum. Odunlar çıtırdar ve sobanın kapağı tıngırdarken biraz rahatladım. Hole koştum ve oradaki ışığı açınca bir şişe beyaz şarap buldum, mantarını çıkardım ve doğruca şişeden içtim. Bu sayede korkum biraz hafifledi, en azından ev sahibine koşmayıp sobanın başına dönecek kadar. Sobanın kapağını açtım, ateş yüzümü ve ellerimi yalarken fısıldadım:

"'Tahmin et kötü bir şeyler olduğunu. Gel, gel, gel haydi!'

"Ama kimse gelmedi. Sobada alevler kükrüyordu, pencereye yağmur vuruyordu.

"Sonra son olay oldu. Masanın çekmecesinden romanın ağır elyazmasını ve karalama defterlerini çıkarıp sobada yakmaya başladım. Çok zordu bunu yapmak, çünkü yazılı kâğıt isteksizce yanar.

"Tırnaklarımı kıra kıra defterleri parçaladım, diklemesine odunların arasına sokuşturup demirle sayfaları buruşturdum. Zaman zaman küller uçtu üzerime, alev dumanlandı, ama onlarla mücadele ettim ve inatla direnen roman yine de yenik düştü. Tanıdık sözcükler yanıyordu karşımda, sayfalarda aşağıdan yukarı dizginsizce tırmanıyordu sarı, ama sözcükler yine de tutunuyordu üzerine. Ancak kâğıt kardığı zaman kayboluyorlardı ve ben de demir maşayı öfkeyle sallayarak dağıtıyordum onları.

"O sırada biri sessizce cama vurmaya başladı. Kalbim yerinden sıçradı, son defteri de alevlere atıp kapıya koştum. Kerpiç basamaklar avludaki kapıya doğru yükseliyordu.

"Tökezleye tökezleye yanına koştum ve sessizce sordum:

"'Kim var orada?'

"Ve bir ses, onun sesi yanıt verdi bana:

"'Benim.'

"Zinciri nasıl açıp anahtarı nasıl çevirdiğimi hatırlamıyorum. Tek bir şey hatırlıyorum, içeri geldi, bana sarıldı, sırılsıklamdı, yanakları, dümdüz olmuş saçlarıyla titriyordu. Sadece şöyle diyebildim:

"'Sen... Sen?' Ve sesim çıkmadı, aşağıya koştuk hemen. Holde paltosundan kurtuldu ve hemen ilk odaya girdik. Sessiz bir çığlık atarak çıplak kollarıyla sobanın içinden, alttan tutuşmuş olan son bir desteyi çıkarıp yere attı. Bir anda dumanla kaplandı oda. Üzerine basa basa söndürdüm ateşi, o da koltuğa çöküp sersemlemiş bir halde hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

"Sustuğu zaman şöyle dedim:

"'Nefret ediyordum bu romandan, korkuyordum. Hastayım. Korkuyorum.'

"Ayağa kalkıp şöyle dedi:

"'Tanrım, çok hastasın sen. Neden oldu bu, neden? Ama seni kurtaracağım, kurtaracağım seni. Nedir bu böyle?'

"Gözlerinin dumandan ve gözyaşından şiştiğini gördüm, soğuk ellerinin alnımda gezindiğini hissettim.

"'Seni iyileştireceğim, iyileştireceğim,' diye mırıldanıyordu omuzlarımı sıkarak. 'Onu eski haline getireceksin. Neden, neden ben de bir kopya saklamadım ki?'

"Öfkeden ağzını çarpıtarak gülüyor, anlaşılmaz bir şeyler söylüyordu.

"Sonra dişlerini sıkıp yanık sayfaları derleyip düzene sokmaya koyuldu. Romanın ortalarından bir bölümdü bu, hangisi hatırlamıyorum. Yanık sayfaları düzgün bir şekilde sıraya koydu, bir kâğıtla sardı ve bir kurdeleyle bağladı. Bütün hareketleri tam bir kararlılık içinde olduğunu ve kendine hâkim olduğunu gösteriyordu. Şarap istedi ve içince daha sakin konuşmaya başladı.

"'İşte yalanın bedeli bu,' dedi. 'Bundan sonra yalan söylemek istemiyorum. Aklında bir gece vakti ondan kaçmış olarak

kalmak istemiyorum. Bana hiçbir kötülüğü dokunmadı onun. Ani bir telefonla çağırdılar, fabrikalarında yangın çıkmış. Ama birazdan dönecektir. Yarın sabah ona açıklayacağım, başkasını sevdiğimi söyleyip sonsuza dek senin yanına geleceğim. Bunu istemiyorsan söyle bana.'

"'Canım benim, canım,' dedim ona, 'bunu yapmana izin veremem. Benim başıma kötü şeyler gelecek ve senin benimle birlikte tükenmeni istemiyorum.'

"'Tek neden bu mu?' diye sordu ve gözlerini iyice yaklaştırdı gözlerime.

"'Tek neden bu.'

"Tuhaf bir şekilde canlandı, bana sokuldu, kollarını boynuma doladı ve şöyle dedi:

"'Ben de seninle birlikte tükeneyim. Sabahleyin yanında olacağım.'

"Ve işte hayatımdan hatırladığım son şey, holden gelen ışık huzmesi ve bu huzmenin içinde bir tutam bukle, onun beresi ve kararlılık dolu gözleri. Bir de aralık kapının eşiğinde duran kara silüetiyle beyaz paketi hatırlıyorum.

"'Seni geçirirdim, ama korkarım artık tek başıma dönmeye gücüm yok.'

"'Korkma. Birkaç saat sabret. Yarın yanında olacağım.' Hayatımdayken onun söylediği son sözlerdi bunlar.

"Şşşt!" Birden konuşmayı kesip elini kaldırdı hasta. "Bugün huzursuz ve aylı bir gece var dışarıda."

Balkona gizlendi. İvan koridorda tekerlek sesi duydu, birisi zayıf bir sesle öksürdü ya da aksırdı.

Ortalık sessizleşince, misafir döndü ve 120 numaralı odaya bir misafirin geldiğini söyledi. Kafasını geri vermeleri için yalvaran birini getirmişlerdi. İkisi de huzursuzluk içinde durdular bir süre, ama sakinleşince yarım kalan hikâyeye döndüler. Misafir konuşmaya başlıyordu, ama huzursuz bir geceydi

bu. Yine sesler duyuldu koridorda ve misafir İvan'ın kulağına o kadar hafif bir sesle konuşmaya başladı ki, anlattıklarını, ilk cümlesi dışında, bir tek şair duydu:

"O gittikten çeyrek saat sonra, penceremi tıkırdattılar."

Anlaşılan İvan hastanın, kulağına anlattığı şeyler yüzünden çok heyecanlanmıştı. Zaman zaman kasılıyordu yüzü. Gözlerinde korku ve öfke yüzüyor, köpürüyordu. Anlatıcı eliyle ay yönünde bir yeri gösterdi, ay çoktan uzaklaşmıştı balkondan. Sadece dışarıdaki sesler kesildiği zaman misafir İvan'dan uzaklaşıyor ve daha yüksek sesle konuşuyordu.

"Evet, işte böyle, ocak ayının ortasında, gece vakti, aynı ama düğmeleri kopmuş paltoyla, donuyordum evimin avlusunda. Arkamda leylak çalılarını gizleyen kar yığınları vardı, önümde ve aşağıda benim penceremin kapalı panjurları duruyordu; ilkinin yanında diz çöküp dinledim – odamda bir gramofon çalıyordu. Tek duyduğum buydu. Hiçbir şey göremiyordum. Biraz bekledikten sonra bahçe kapısından sokağa çıktım. Kar fırtınası vardı. Ayaklarımın altına dalan bir köpek ürküttü beni, ondan uzaklaşıp öbür yana kaçtım. Benim sürekli yoldaşım olan soğuk ve korku çılgınlığa sürüklüyordu beni. Gidecek bir yerim yoktu ve en kolayı, elbette, benim sokağımı kesen o caddedeki tramvayın altına atlamaktı. Uzaklarda o ışık dolu, buzla kaplanmış kutuları görüyor ve buzun üzerindeki öldürücü gıcırtılarını duyuyordum. Ama, sevgili komşum, asıl komik olan korkunun gövdemin bütün hücrelerini ele geçirmiş olmasıydı. Tıpkı köpekler gibi, tramvaylardan da korkuyordum. Evet, bu binada benim hastalığımdan kötüsü yok, temin ederim sizi."

"Ama siz ona haber verebilirdiniz," dedi İvan zavallı hastaya acıyarak. "Üstelik zaten paranız onda değil miydi? Herhalde saklamıştır onu?"

"Bundan kuşkunuz olmasın, saklamıştır. Ama görünen o ki siz anlamıyorsunuz beni. Ya da daha doğrusu, ben eskiden sahip olduğum o bir şeyler anlatma yeteneğini kaybettim. Fakat çok da üzülmüyorum, çünkü artık bir işime yaramıyor. Onun önünde," diyerek gecenin karanlığına baktı misafir saygıyla, "akıl hastanesinden bir mektup duruyor olacak. Böyle bir adresten böyle bir mektup göndermek mümkün mü? Ruh hastasından? Şaka yapıyorsunuz, değil mi dostum? Hayır, onu mutsuz etmek mi? Bunu yapamam."

İvan buna karşı çıkamadı, ama sessiz kalan İvan misafirine yakınlık duyuyor, onun için üzülüyordu. Adamsa hatırladıklarının acısıyla kara bereli başını eğmiş şöyle diyordu:

"Zavallı kadın. Fakat beni unutmuş olduğunu umuyorum!"

"Ama iyileşebilirsiniz..." dedi ürkekçe İvan.

"Benim tedavim yok," dedi sakin sakin misafir. "Stravinski beni hayata döndüreceğini söylediği zaman, ona inanıyorum. Hümanist biri, beni iyileştirmek istiyor. Zaten burada çok daha iyi olduğumu da reddedemem. Evet, nerede kalmıştım? Ayaz, uçan tramvaylar. Bu kliniğin açıldığını biliyordum ve şehri yürüyerek kat edip ona geldim. Delilik! Şehrin dışında donup kalabilirdim, ama beni tesadüfler kurtardı. Kamyonun tekinin bir yeri bozulmuştu, şoförün yanına gittim, şehir sınırına dört kilometre vardı, tuhaf ama bana acıdı. Araba buraya geliyordu. O getirdi beni. Sol ayağımın parmakları soğuktan donmuştu geldiğimde. Ama onu iyileştirdiler. İşte dört aydır da buradayım. Biliyor musunuz, burada hiç de fena bir durumda değilim. Büyük planlar yapmaya gerek yok sevgili komşu, cidden! Sözgelimi ben, bütün yeryüzünü gezmek istiyordum. Ama anlaşılan kaderimde yokmuş. Ben bu kürenin sadece birkaç önemsiz parçasını göreceğim. Sanırım burası onun en iyi yanı değil, fakat, tekrar ediyorum, o kadar kötü

de değil. İşte yaz geliyor, balkona sarmaşık tırmanıyor, tıpkı Praskovya Fedorovna'nın söz verdiği gibi.

"Anahtarlar da olanaklarımı artırdı. Geceleri ay olacak. Ah, gitti şimdi! Tazelik saçılıyor. Geceyarısını geçti vakit. Gitmem lazım."

"Söylesenize, İsa ile Pilatus arasında sonra ne oldu?" diye sordu İvan. "Yalvarırım, öğrenmek istiyorum."

"Ah, hayır, hayır," diye hastalıklı bir tavırla yanıt verdi misafir. "Romanımı hatırlarken her yerim titriyor. Sizin Patriarşiye Prudi'de tanıştığınız kişi bunu benden daha iyi anlatır. Bu sohbet için teşekkür ederim. Hoşça kalın."

Ve İvan bir şey deme fırsatını bulamadan, parmaklık hafif bir çınlamayla kapandı ve misafir gözden kayboldu.

14. Bölüm
Yaşasın Horoz

Tam da söylendiği gibi kendine hâkim olamadı Rimski ve raporun tamamlanmasını bekleyemeden çalışma odasına koştu. Masasının arkasına geçip alev alev gözlerini karşısında duran büyülü rublelere dikti. Mali işler müdürünün aklı karman çorman olmuştu. Dışarıdan hiç kesilmeyen bir uğultu geliyordu. Seyirciler akın akın Varyete binasından caddeye iniyorlardı. Mali işler müdürünün pür dikkat kesilmiş kulağına birdenbire açık seçik bir polis sesi geldi. Tek başına hiç de hoş bir şeyler söylemiyordu. Ama tekrar tekrar devam ettiği ve onun peşinden yeni, daha güçlü ve daha ısrarlı bir ses daha gelip de, sonra açıkça seçik homurtular, hatta birtakım düdük sesleri de onlara katıldığı zaman, mali işler müdürü caddede yine bir skandal ve rezalet yaşandığını anladı. Buna hiç karışmak istemese de, kara büyücü ve yardımcıları tarafından sahnelenen o iğrenç gösteriyle yakından ilişkisi olduğunu da anladı. Hassas mali işler müdürü hiç yanılmamıştı.

Bahçeye açılan pencereden baktığı anda yüzü allak bullak oldu ve fısıldamadı, tısladı:

"Tam tahmin ettiğim gibi!"

Sokak lambasının güçlü parlak ışığı altında, kaldırımda, üzerinde bir gömlek bir de mor renkli bir külottan başka bir

şey olmayan bir kadın duruyordu. Kadının başında bir şapka vardı ama, elinde de bir şemsiye tutuyordu.

Tam bir şaşkınlık içinde olan, bir yere çömelip bir kalkıp koşmaya çabalayan bu kadının çevresinde, mali işler müdürünün sırtından bir anda soğuk terler boşanmasına sebep olan kahkahaları atan bir kalabalık toplanmıştı. Kadının yanında bir yurttaş dikilmiş, üzerindeki yazlık paltoyu parçalamaya çabalıyor ve heyecandan kolunu bile çıkarıp kurtaramıyordu paltodan.

Başka bir yerden, yani sol giriş kapısından da çığlıklar ve gümbür gümbür kahkahalar yükseldi ve başını o tarafa çeviren Grigoriy Daniloviç pembe külotlu başka bir kadın gördü. Kadın köprüden kaldırıma koşturmuş, eşiğe gizlenmeye çalışmıştı, ama dışarı fırlayan seyirciler yoluna çıkınca, kahrolası Fagot firmasının, giysi düşkünlüğünün ve düşüncesizliğinin kurbanı olan bu zavallı kadının aklından tek bir şey geçiyordu – yerin dibine girmek. Bir polis düdüğüyle havayı döve döve zavallının yanına koştu, ama polisin arkasından da bere takmış bir sürü neşeli genç koşuyordu. Bütün o kahkaha ve ıslık sesleri onlardan geliyordu.

Bıyıklı, sıska bir arabacı ilk çıplağın yanına uçup geldi ve kemikli, perişan atını havalı bir şekilde durdurdu. Bıyıklının suratı zevkten dört köşeydi.

Rimski başını yumrukladı, tükürdü ve pencereden uzaklaştı.

Bir süre masanın başında oturup caddeyi dinledi. Bazı anlarda ıslık sesleri ayyuka çıkıyor, sonra da kesiliyordu. Skandal, Rimski'yi şaşkın bırakarak, beklenmedik bir hızla sona erdi.

Harekete geçme vakti gelmişti, sorumluluğun alevli fincanından içmek gerekiyordu. Üçüncü gösteri sırasında telefonlar tamir edilmişti ve telefon etmek, olup bitenleri haber vermek, yardım istemek, bir yol bulmak, her şeyi Lihodeyev'e yıkmak,

kendini aklamak falan gerekiyordu. Lanet olsun sana şeytan! Heyecanı iki kat artan müdür elini iki kere ahizeye koydu ve iki kere geri çekti. Sonra birdenbire, çalışma odasının ölüm sessizliğinde telefon mali işler müdürünün suratına çarpar gibi çalmaya başladı, müdür irkilip buz kesti. "Sinirlerim iyice bozulmuş," diye düşündü ahizeyi kaldırırken. Kaldırır kaldırmaz da kâğıttan daha beyaz bir suratla geri çekildi. İnce, ama amirane ve edepsiz bir kadın sesi ahizeden fısıldamıştı:

"Hiçbir yeri arama Rimski, yoksa kötü olur."

Ahize hemen sessizleşti. Sırtının karıncalandığını hisseden mali işler müdürü ahizeyi yerine koyup nedense arkasındaki pencereye dönüp baktı. Akağacın seyrek ve hâlâ az az yeşille kaplı dallarının arasından saydam bir bulutun içinde ilerleyen ayı gördü. Nedense dallara dalıp giden Rimski onlara bakakaldı ve baktıkça içini kaplayan korku arttı.

Büyük bir çaba harcayan mali işler müdürü, sonunda aylı pencereden kaçırdı gözlerini ve ayağa kalktı. Artık herhangi bir yere telefon etmek söz konusu değildi, olamazdı ve şimdi mali işler müdürünün aklında, hemen tiyatrodan çıkıp gitmekten başka bir şey yoktu.

Ortalığı dinledi: Tiyatro binası sessizdi. Rimski bir süredir ikinci katta ondan başka kimse kalmadığını anladı ve bu düşünceyle birlikte çocukça bir korku kapladı içini. Şimdi tek başına boş koridorlardan geçip merdivenlerden inmek zorunda kalacağı düşüncesiyle içi ürperiyordu. Hipnozcunun rublelerini masadan alırken içi alev alevdi, paraları çantasına koydu ve kendini birazcık olsun ferahlatmak için öksürdü. Öksürük hırıltılı, güçsüz çıktı.

O sırada sanki çalışma odasının kapısının altından çürük bir rutubet kokusu yayılıyormuş gibi geldi ona. Mali işler müdürünün sırtı diken diken oldu. Derken saat çaldı; vakit geceyarısıydı. Mali işler müdürünü daha da ürküttü bu. Ama

kapının İngiliz kilidindeki anahtarının sessizce döndüğünü duyunca içi buz kesti. Çantasına ıslak, soğuk ellerle sıkıca yapışan mali işler müdürü, kilitteki bu tıkırtı biraz daha devam edecek olursa, kendini tutamayıp var gücüyle çığlık atacağını hissediyordu.

Sonunda kapı bir zorlamayla açıldı ve çalışma odasına Varenuha sessizce girdi. Rimski öylece çöktü koltuğa, çünkü ayakları tutmuyordu. Bir nefes çekip yaltaklanır gibi bir gülüşle güldü ve hafifçe mırıldandı:

"Tanrım, beni çok ürküttün!"

Evet, bu beklenmedik olay kimi olsa ürkütürdü, ama yine de büyük bir mutluluk doğurmuştu. Bu karman çorman işin en azından bir düğümü çözülmüştü.

"Haydi, söyleyin hemen! Haydi! Haydi!" diye hırıldadı Rimski bu düğümü yakalayarak. "Bütün bunlar ne demek oluyor?"

"Beni affedin, lütfen," dedi gelen adam kapıyı kapatırken boğuk bir sesle. "Sizin gitmiş olduğunuzu sanmıştım."

Ve şapkasını bile çıkarmadan koltuğa doğru ilerleyip masanın diğer yanına oturdu Varenuha.

Varenuha'nın yanıtında, hissiyat gücü açısından dünyanın en gelişmiş ülkelerinden birinin sismograflarıyla yarışabilecek olan mali işler müdürünü hemen çarpan, hafif bir tuhaflık olduğunu söylemek gerek. Nasıl olurdu? Varenuha eğer gerçekten onun orada olmadığını düşünüyorsa, mali işler müdürünün odasına neden girmişti? Sonuçta onun da kendi çalışma odası vardı. Bu bir. Ve ikincisi: Varenuha binaya hangi girişten girerse girsin, kaçınılmaz olarak gece bekçilerinden biriyle karşılaşırdı, onlar da Grigori Daniloviç'in bir süredir çalışma odasında olduğunu ona söylerlerdi.

Fakat mali işler müdürü bu tuhaflığı uzun süre düşünemedi. Şimdi yeri değildi.

"Neden telefon etmedin? Yalta'da olan bu saçmalıklar da neyin nesi?"

"Ya, dediğim gibi," dedi müdür ağzının içinden, sanki apseli bir dişin sıkıntısını çekiyormuş gibi. "Onu Puşkino'daki meyhanede buldular."

"Puşkino'da mı! Moskova yakınlarında mı? Ama telgraf Yalta'dan geldi?"

"Şeytan alsın, ne Yalta'sı! Puşkino'daki telgrafçıyla içmişler, beraber rezalet çıkarmışlar, bu arada Yalta imzalı telgraflar da çekmişler."

"Aha... Aha... Peki bakalım, bakalım.." diye konuşmadı da sanki şakıdı Rimski. Gözleri sarı bir ışıkla aydınlanmıştı. Kafasında Styopa'nın işten çıkarılması gibi görkemli bir manzara canlanmıştı. İşte kurtuluş!

Mali işler müdürü Lihodeyev denen bu şahsın uğursuzluğundan kurtulmayı uzun zamandır bekliyordu! Belki de Stepan Bogdanoviç işten çıkarmaktan daha da kötü bir şeyler yapabilir... "Ayrıntılar!" dedi Rimski kâğıt ağırlığını masaya vurarak.

Varenuha da ayrıntıları anlatmaya başladı. Mali işler müdürü tarafından gönderildiği yere vardığı zaman, hemen kabul edilmiş ve dikkatle dinlenmişti. Elbette, kimse, Styopa'nın Yalta'da olabileceğini aklından bile geçirmiyordu. Artık herkes Varenuha'nın varsayımını, yani Lihodeyev'in elbette Puşkino'daki "Yalta"da olduğu varsayımını kabul ediyordu.

"Şimdi nerede?" diye sözünü kesti heyecana kapılan mali işler müdürü.

"Nasıl yani, nerede olacaktı ki," dedi çarpık bir gülüşle müdür. "Doğal olarak, ayılacağı bir yerde."

"Tabii, tabii! Vay, sağ olasın!"

Varenuha hikâyesine devam etti. Ve o anlattıkça Lihodeyev'in küstah ve çirkin işleri uzun bir zincir halinde

mali işler müdürünün önüne halka halka seriliyor, bu zincirin her yeni halkası bir öncekinden çok daha kötü oluyordu. Puşkino postanesinin önündeki avluda, aylak bir akordiyoncunun müziği eşliğinde telgrafçıyla sarhoş dansı yapmak! Dehşete kapılan kadınları kovalamak! "Yalta"daki bir barmenle kavga etmeye kalkışmak! Yine "Yalta"da yerlere yeşil soğanlar saçmak. Sekiz şişe beyaz Ai-Danil* şarabı kırmak. Onu arabasına almak istemeyen taksi şoförünün taksimetresini kırmak. Styopa'nın iğrenç hallerine engel olmaya çalışan yurttaşları tutuklamakla tehdit etmek. Kısacası, kapkara kabus!

Moskova'nın tiyatro çevrelerinde Styopa çok iyi tanınırdı ve bu adamda yetenek olmadığını herkes bilirdi. Ama yine de müdürün onun hakkında anlattıkları, Styopa için bile aşırıydı...

Rimski'nin keskin gözleri masayı geçip müdürün suratına saplanıyordu ve müdür konuştukça daha çok kararıyordu bu gözler. Müdürün hikâyesini süsleyen o iğrenç ayrıntılar daha canlı ve daha renkli hale geliyor... mali işler müdürü de hikâyeyi anlatana daha çok inanıyordu. Ama Styopa'nın onu geri götürmeye çalışanlara da direndiğini söylediği zaman, mali işler müdürü her şeyin, Varenuha'nın geceyarısı dönüp ona anlattığı her şeyin baştan sona yalan olduğunu biliyordu artık! İlk kelimesinden son kelimesine kadar yalandı hepsi.

Varenuha Puşkino'ya gitmemişti ve Styopa da Puşkino'da değildi. Sarhoş bir telgrafçı yoktu, meyhanede kırılan cam yoktu, Styopa iple bağlanmamıştı... Bunların hiçbiri olmamıştı.

Müdürün ona yalan söylediği fikrinden emin olunca, mali işler müdürünün vücudunun her yerini, ayak uçlarından başlayan bir korku kapladı ve mali işler müdürü iki kez daha yeri

---

* Kırım'da, senatoryumuyla da ünlü olan bir yer. (ç.n.)

iğrenç bir çürük rutubet kokusu kapladığını hissetti. Koltukta tuhaf bir şekilde kaykılmış olan, masa lambasının mavi gölgesinin altından çıkmamaya çabalayan, üzerine düşen lamba ışığından da kendini tuhaf bir şekilde bir gazeteyle koruyan Varenuha'dan gözlerini bir an olsun ayırmayan mali işler müdürü, tek bir şey, yani bütün bunların anlamının ne olduğunu düşünüyordu. Neden bu ıssız ve sessiz binaya gecenin geç bir vaktinde dönen Varenuha ona bol bol yalan söylüyordu? Ve tehlikenin, bilinmeyenin, ama ağır tehlikenin bilinci mali işler müdürünün ruhunu kaplamaya başladı. Kaçamaklarını ve gazeteyle örtünmesini fark etmemiş gibi yapan mali işler müdürü, Varenuha'nın yumurtladıklarını duymuyormuş gibi yüzünü seyrediyordu. Puşkino'da olanlarla ilgili neden uydurulduğu anlaşılmayan o ikiyüzlü hikâyeden daha anlaşılmaz bir şey vardı ve bu bir şey de müdürün dış görünümüyle tavırlarındaki değişikliklerdi.

O yüzüne gölge düşürmek için siperlikli şapkasını gözlerine kadar indirse de, mali işler müdürü burnunun hemen yanında, yüzünün sağ yanındaki kocaman morluğu görmeyi başardı. Dahası, kanlı canlı müdür artık bembeyaz olmuş, sağlıksız, solgun bir görünüme kavuşmuş, bu boğucu gecede de boynunu nedense eski şeritli bir atkıyla sarmıştı. Buna bir de müdürün ortadan kaybolduğu süre içinde yalanıp durmak ve ağzını şapırdatmak gibi iğrenç bir tavır geliştirmesi, sesinin şiddetli bir şekilde değişmiş, boğuk ve kaba bir hal almış olması, gözlerine kaçamak ve korkakça bir bakışın yerleşmesi gibi şeyler göz önüne alınacak olursa, İvan Varenuha'nın tanınmaz bir halde olduğu söylenebilirdi.

Başka bir şey mali işler müdürünün içini daha da çok yakıyordu, ama ateşler içindeki beynini ne kadar zorlarsa zorlasın, Varenuha'ya ne kadar bakarsa baksın bunun ne olduğunu bir

türlü bulamıyordu. Emin olabildiği tek şey çok iyi tanıdığı koltukla bir bütün haline gelmiş olan müdürde görülmemiş, doğal olmayan bir şeyler olduğuydu.

"Yani, sonunda zaptettik, arabaya bindirdik," diye uğuldadı Varenuha gazetenin arkasından bakıp avcuyla morluğu gizleyerek.

Rimski birden kolunu uzattı ve eli, sanki mekânik bir şekilde hareket eder gibi, aynı zamanda parmaklarıyla masayı döverek, elektrikli zilin düğmesine basıp durdu.

Boş binada keskin bir zil sesi duyuldu. Ama ses karşılık bulmadı ve zilin düğmesi masanın ahşabına sessizce gömüldü. Düğme ölmüş, zil bozulmuştu.

Mali işler müdürünün kurnazlığı Varenuha'nın gözünden kaçmadı ve seğiren, kötücül bir alev saçan gözlerle sordu:

"Ne diye çaldın zili?"

"İstemeden oldu," dedi boğuk bir sesle mali işler müdürü, kolunu salladı ve kararsız bir sesle sordu:

"Yüzündeki o şey nedir?"

"Araba hareket etti, kapının koluna çarptım," dedi Varenuha gözlerini kaçırarak.

"Yalan söylüyor!" diye haykırdı içinden mali işler müdürü. Ve bunu düşünürken birdenbire irileşen gözlerini kesinlikle delirmiş bir halde koltuğun sırtına dikti.

Koltuğun arkasında, yerde, birbirini kesen iki gölge vardı, biri koyu ve karanlık, diğeri açık ve griydi. Yerde, koltuğun sırtının ve sivri ayaklarının gölgesi görünüyordu, ama koltuğun sırtının üzerinde Varenuha'nın başının gölgesi yoktu, müdürün ayaklarının gölgesi de koltuğun ayaklarının gölgesinin içinde yoktu.

"Gölgesi yok!" diye umutsuzca haykırdı içinden Rimski. Ürperdi.

Rimski'nin delice bakışlarını koltuğun arkasına dek izleyen Varenuha yakalandığını anladı.

Koltuktan kalktı (mali işler müdürü de öyle yaptı) ve masadan bir adım geriye çekildi, çantasını elinde sıkı sıkı tuttu.

"Tahmin etti, lanet olası! Hep uyanıktır zaten," diye hainçe sırıttı mali işler müdürünün suratına karşı Varenuha, aniden koltuktan kapıya doğru sıçradı ve hemen İngiliz kilidinin altındaki emniyeti kapattı. Mali işler müdürü çaresizce çevresine bakındı, bahçeye açılan pencereye doğru koştu ve ayla yıkanan pencerede çıplak bir kızın yüzünü cama yapıştırmış olduğunu gördü; kızın çıplak kolu havalandırma aralığından girmiş, aşağıdaki mandalı açmaya çalışıyordu. Üstteki mandal çoktan açılmıştı.

Rimski masa lambasındaki ışığın söndüğünü ve yazı masasının yana yattığını sandı. Buz gibi bir dalga kucakladı Rimski'yi, ama şansına, kendine hâkim olup yere düşmedi. Fısıldayacak kadar gücü kalmıştı, ama çığlık atacak gücü yoktu:

"İmdat..."

Kapıyı tutan Varenuha onun yanında hopluyor, havada bir süre kalıyor, boşlukta salınıyordu. Kanca gibi parmaklarını Rimski'ye doğru sallıyor, penceredeki kıza göz kırparak homurdanıp ağzını şapırdatıyordu.

Kızın hareketleri hızlandı, kızıl kafasını havalandırma aralığına soktu, kolunu olabildiğince uzattı, tırnaklarıyla alt mandala uzanıp çerçeveyi sarstı. Kolu lastik gibi uzandı ve çürük yeşil bir renk aldı. Sonunda ölü cadının yeşil parmakları mandalın ucunu tuttu, döndürdü ve çerçeve aralanmaya başladı. Rimski zayıf bir sesle haykırdı, çantayı kalkan gibi önünde tutarak duvara doğru geriledi. Sonunun geldiğini anlamıştı.

Pencere ardına dek açıldı, ama taze gece havası ve akağaç kokusu yerine odaya bir mahzen kokusu doldu. Ölü kadın

pencere pervazına yerleşti. Rimski onun göğsündeki çürüme lekesini belirgin bir şekilde gördü.

Ve tam bu sırada horozun mutlu ve ani çığlığı uçup geldi bahçeden, gösterilere katılan kuşların kapatıldığı, atış galerisinin arkasındaki basık binadan. Gururlu, terbiyeli horoz borazanını çaldı, Moskova'ya doğudan şafak vaktinin geldiğini ilan etti.

Kızın suratı vahşi bir öfkeyle çarpıldı, hırıltılı bir küfür savurdu, kapıda duran Varenuha da çığlık atarak boşlukta durduğu yerden yere düştü.

Horozun çığlığı yinelendi, kız dişlerini takırdattı ve kızıl saçları dimdik oldu. Horozun üçüncü ötüşüyle birlikte dönüp dosdoğru dışarı uçtu. Peşinden de hoplayıp zıplayan, havada yatay bir şekilde bir Eros gibi gerinen Varenuha, yazı masasının üstünden geçip pencereye uçtu ağır ağır.

Biraz önce Rimski olan, saçları kar gibi beyazlamış, tek bir siyah teli olmayan ihtiyar kapıya doğru koştu, emniyeti gevşetti, kapıyı açtı ve karanlık koridorda koşmaya başladı. Merdivenlere doğru dönerken, korkudan inleye inleye elektrik düğmesini aradı ve merdivenler aydınlandı. Zangır zangır titreyen ihtiyar merdivenlerde düştü, çünkü Varenuha'nın yukarıdan üzerine çullandığını sanmıştı.

Aşağıya varınca Rimski lobideki gişenin önünde uyuyakalmış bekçiyi gördü. Onun yanından hiç ses etmeden geçip ana kapıdan dışarı süzüldü. Caddede biraz ferahladı. O kadar kendine gelmişti ki, başını tuttuğu zaman, şapkasını odasında unuttuğunu anlayabildi.

Tahmin edileceği üzere, şapkası için geri dönmedi, geniş caddeyi geçip nefes nefese sinemanın köşesinde sıkıcı kırmızımsı ışığıyla duran arabaya doğru koşmaya başladı. Bir dakika sonra yanındaydı. Başka kimse yanına bile gelememişti arabanın.

"Leningrad ekspresine gidelim, bahşiş veririm," dedi ihtiyar ağır ağır soluyarak kalbini tutarken.

"Garaja gidiyorum," dedi şoför nefretle ve başını çevirdi.

O zaman Rimski çantayı açtı, içinden elli ruble çıkarıp açık ön camdan şoföre uzattı.

Birkaç dakika sonra araba tangır tungur, rüzgâr gibi uçuyordu Sadovaya yolunda. Yolcu koltuğuna yapışmıştı ve şoförün önünde asılı duran ayna parçasında Rimski bir şoförün mutlu gözlerini, bir kendi delirmiş gözlerini görüyordu.

Tren garının önünde arabadan hemen inen Rimski karşısına çıkan ilk beyaz önlüklü ve isimlikli adama haykırdı:

"Birinci mevki, bir tane, 30 ruble veriyorum," diyerek çantasından rubleleri çıkardı. "Birinci yoksa ikinci mevki olsun, eğer o da yoksa üçüncü mevki."

İsimlikli adam Rimski'nin elinden rubleleri alırken ışıl ışıl saate bakıyordu.

Beş dakika sonra ekspres, garın cam kubbesinin altından çıkıp karanlığa gömüldü. Onunla birlikte Rimski de kayboldu.

15. Bölüm
Nikanor İvanoviç'in Rüyası

Kliniğin 119 numaralı odasına yerleştirilen mosmor suratlı şişmanın Nikanor İvanoviç olduğunu tahmin etmek güç değildi.

Fakat Profesör Stravinski'nin eline hemen düşmemişti o, önce başka bir yerde kalmıştı.

Bu diğer yer hakkında Nikanor İvanoviç'in aklında çok bir şey kalmamıştı. Sadece bir yazı masası, bir raf ve bir divan hatırlıyordu.

Orada, kanı çekildiği ve ruhsal heyecan yaşadığı için gözleri bulanmış olan Nikanor İvanoviç'le bir sohbete koyuldular, ama sohbet tuhaf, karman çorman bir hal aldı, daha da doğrusu pek gerçekleşmedi.

Nikanor İvanoviç'e sorulan ilk soru şöyleydi:

"Siz, Nikanor İvanoviç Bosoy, Sadovaya üzerindeki 302 numaralı evin apartman yönetimi başkanı mısınız?"

Nikanor İvanoviç bu soruya karşılık ürkütücü bir gülüşle, tam olarak şu yanıtı verdi:

"Ben Nikanor'um, elbette ben Nikanor'um! Ama benim gibi soytarıdan başkan olur mu?"

"Ne demek bu?" diye sordular Nikanor İvanoviç'e kaşlarını çatarak.

"Yani," dedi, "ben gerçekten başkan olsam, onun pis bir gücü olduğunu hemen anlardım! Yoksa ne ki bu? Gözlüğü kırık... Üstü başı dökülüyor... Bir yabancının çevirmeni olması mümkün mü!"

"Kimden bahsediyorsunuz?" diye sordular Nikanor İvanoviç'e.

"Korovyev'den!" diye haykırdı Nikanor İvanoviç. "Bizim 50 numaralı daireye yerleşti! Yazın adını: Korovyev. Hemen yakalanması lazım! Yazın: Altıncı blokta. Tam orada."

"Dövizleri nereden aldınız?" diye sordular Nikanor İvanoviç'e içtenlikle.

"Tanrı doğruluktur, Tanrı her şeye kadirdir," dedi Nikanor İvanoviç, "her şeyi görür, bana da yol gösterir. Ben böyle bir dövize asla el sürmedim, onu asla görmedim! Rabbim beni günahlarımdan ötürü cezalandırıyor," diye içli içli devam etti Nikanor İvanoviç gömleğinin düğmelerini açar, kapatır, haç çıkarırken. "Aldım! Aldım ama bizim Sovyet paralarını aldım! Para karşılığında işlem yaptığım olmuştu, reddedemem, oldu. Sekreterimiz Prolejnev de iyidir, o da iyidir! Dosdoğru söyleyelim, apartman yönetimi baştan aşağı hırsızla dolu. Ama ben döviz falan almadım!"

Aptalı oynamayı bırakıp havalandırma boşluğuna dolarların nasıl girdiğini anlatmasını rica ettikleri zaman, Nikanor İvanoviç dizlerinin üzerine çöküp sallanmaya başladı, ağzını parke taşlarından birini yutmak istermiş gibi açmıştı.

"İster misiniz," diye hıçkırdı, "almadığımı göstermek için toprak yiyeyim? Ama Korovyev, o bir şeytan."

Herkesin sabrı sonuna kadar zorlanmıştı; masanın arkasından artık sesler yükselmeye başlamış, Nikanor İvanoviç'e insan diliyle konuşma vaktinin geldiğini hatırlatmaya başlamışlardı.

Bu sırada aynı koltuğun durduğu oda, dizlerinin üstünden yaylanarak kalkan Nikanor İvanoviç'in vahşi çığlığıyla çınlamıştı:

"İşte o! İşte kitaplığın arkasında! İşte sırıtıyor! Kelebek gözlüğü de... Yakalayın onu! Burayı kutsal suyla temizleyin!"

Nikanor İvanoviç'in yüzünden kan çekilmişti, titreye titreye havada haç çıkarıyor, bir kapıya koşuyor bir geri dönüyor, birtakım dualar ediyordu ve sonunda iyice saçmalamaya başladı.

Nikanor İvanoviç'in hiçbir sohbete uygun olmadığı kesin olarak anlaşıldı. Onu alıp ayrı bir odaya yerleştirdiler, orada biraz sessizleşti ve hıçkıra hıçkıra dua etmeye başladı.

Elbette Sadovaya'ya gidip 50 numaralı daireyi ziyaret ettiler. Ama Korovyev diye birini bulamadılar, apartmanda kimse Korovyev diye birini ne görmüştü ne tanıyordu. Ölen Berlioz'un ve Yalta'ya giden Lihodeyev'in kaldığı daire de ıssızdı ve çalışma odasındaki raflarda kimseye zararı olmayan balmumu mühürler asılıydı. Onları da alıp Sadovaya'dan ayrıldılar, bu arada onlarla birlikte apartman yönetiminin telaşlı ve sersemlemiş sekreteri Prolejnev de gitmişti.

Nikanor İvanoviç akşamleyin Stravinski'nin kliniğine yerleştirildi. Orada ona Stravinski'nin reçetesine uygun olarak iğne yapmaya çalıştıkları zaman epey huzursuzluk çıkardı ve Nikanor İvanoviç ancak geceyarısı 119 numaralı odada, ara sıra ağır, iç yakıcı inlemeler çıkararak uykuya dalabildi. Fakat zaman ilerledikçe uykusu da rahatladı. Dönüp durmayı, inlemeyi bıraktı; rahat ve düzgün bir şekilde uyumaya başlayınca onu yalnız bıraktılar. O zaman Nikanor İvanoviç, içeriği elbette o gün yaşananlar olan bir rüya gördü. Rüyanın başında Nikanor İvanoviç ellerinde altın borazanlar olan birileri tarafından, büyük bir ağırbaşlılıkla kocaman vernikli kapılara doğru götürülüyordu. Bu kapıların başında Nikanor İvanoviç'e

eşlik edenler onu selamlar gibi borazan çalıyordu; sonra göklerden gelen derin bir bas ses neşeyle şöyle dedi:

"Hoş geldiniz Nikanor İvanoviç! Dövizinizi verin."

Şaşkınlıktan serseme dönen Nikanor İvanoviç tam tepesinde kara bir hoparlör gördü.

Ardından nedense kendini bir tiyatro salonunda buldu, altın işlemeli bir tavanın altında kristal avizeler, duvarlarda da kenke gaz lambaları* vardı. Her şey ortalama büyüklükte, ama zengin bir tiyatroda olması gerektiği gibiydi. İpek bir perdeyle örtülmüş sahne vardı, perdenin koyu vişne rengi zemininde iri iri 10 rublelik altın para resimleri pırıldıyordu, bir sufle kulübesi, hatta seyirciler bile vardı.

Nikanor İvanoviç bütün bu seyircilerin aynı cinsten, yani erkek olmasına ve hepsinin de nedense sakallı olmasına şaşırdı. Ayrıca, tiyatro salonunda herhangi bir koltuk olmaması ve bütün bu seyircilerin aşırı cilalı ve kaygan yerde oturmasına da şaşırdı.

Yeni ve büyük bir topluluk içinde şaşkına dönen Nikanor İvanoviç bir süre kararsız kaldıktan sonra herkese uydu ve sağlam görünümlü kızıl saçlı bir sakallıyla solgun, çok yaşlı bir adamın arasına sıkışıp Türk gibi parkenin üzerine oturdu. Oturanların hiçbiri yeni gelen seyirciye ilgi göstermemişti.

O sırada hafif bir çan sesi duyuldu, salonun ışıkları söndü, perde açıldı ve aydınlık sahnede üzerinde altın bir çan duran bir masa, bir koltuk ve koyu kara ipekten ibaret bir dekor göründü.

Kulisten smokinli, sinekkaydı tıraşlı ve saçları iki yana ayrılmış, genç ve çok hoş yüz hatlarına sahip bir sanatçı çıktı.

* Gazyağı lambası, 1782 yılında lambanın mekanizmasında yaptığı değişikliklerden sonra Antoine Quinquet'nin (1745-1803) adıyla anılmaya başlamıştır. (ç.n.)

Salondaki seyirciler heyecanlandı ve hepsi birden bakışlarını sahneye çevirdiler. Sanatçı sufle kulübesine doğru yürüyüp ellerini ovuşturdu.

"Oturuyor musunuz?" diye sordu hafif bariton bir sesle salona gülümseyerek.

"Oturuyoruz, oturuyoruz," diye salondan koro halinde tenör ve bas sesler yükseldi.

"Hımm..." dedi dalgın bir tavırla sanatçı. "Bundan nasıl bıkmıyorsunuz, hiç anlamıyorum. Bütün insanlar, insan olduklarından, sokaklarda geziyor, bahar güneşinin ve sıcağın tadını çıkarıyor, sizse burada boğucu bir salonda yerlerde tıkış tıkış oturuyorsunuz! Gösteri bu kadar ilginç mi gerçekten? Kim neyi sever bilinmez tabii," dedi sanatçı filozofça bir tavırla.

Sonra sesinin tınısını ve tonunu değiştirdi ve neşeyle, çınıltılı bir sesle ilan etti:

"Ve şimdi, gösterimizin bir sonraki numarasını yapmak üzere Nikanor İvanoviç Bosoy geliyor, apartman yönetiminin başkanı ve diyet mutfağı müdürü. Nikanor İvanoviç'i sahneye davet ediyoruz!"

Sanatçıya dostça alkışlar yanıt verdi. Şaşıran Nikanor İvanoviç'in gözleri iri iri açılmıştı, eliyle spot ışıklarından kendini koruyan sunucuysa, oturanlar arasında onun bakışlarını yakaladı ve kibar bir el hareketiyle onu sahneye davet etti. Ve Nikanor İvanoviç, nasıl olduğunu anlamadan kendini sahnede buldu. Gözlerine aşağıdan ve karşıdan renkli spot ışıkları geliyordu, bu yüzden seyirci dolu salon bir anda karanlığa gömüldü.

"Buyurun Nikanor İvanoviç, gösterin bize numaranızı," dedi içtenlikle genç sanatçı, "ve dövizi teslim edin."

Sessizlik oldu. Nikanor İvanoviç iç çekip hafifçe konuştu:

"Tanrı adına yemin ederim ki..."

Ama bu sözleri tamamlayamadı, çünkü bütün salon hoşnutsuzluk çığlıklarıyla doldu. Nikanor İvanoviç sersemleyip sustu.

"Anladığım kadarıyla," dedi gösteri sunucusu, "sizde döviz bulunmadığına dair Tanrı adına yemin etmek istiyorsunuz siz, öyle mi?" Sonra Nikanor İvanoviç'e anlayışla baktı.

"Kesinlikle; döviz yok bende," dedi Nikanor İvanoviç.

"Peki," dedi sanatçı, "saygısızlığımı affedin ama, sadece sizin ve karınızın yaşadığı dairede bulunan 400 yüz dolar nereden geldi?"

"Büyü yoluyla!" dedi karanlık salonda biri açıkça alay ederek.

"Kesinlikle öyle, büyü yoluyla," dedi Nikanor İvanoviç, ama salona mı, sanatçıya mı yanıt verdiği anlaşılmadı ve şöyle açıkladı:

"Karanlık güçler yaptı, ekose giyen çevirmen tutuşturdu elime onları."

Salondan yine hoşnutsuz sesler duyuldu. Ortalık sessizleşince sanatçı şöyle dedi:

"İşte böyle La Fontaine masalları dinlemek zorunda kalıyorum! 400 yüz dolar kakalamışlar! İşte sizler: Burada hepiniz dövizcisiniz! Uzman kişiler olarak size sorayım – böyle bir şey akla yatkın mı?"

"Biz dövizci değiliz," diye gücenmiş bir ses duyuldu salondan, "ama bu olay akla yatkın değil."

"Bütünüyle katılıyorum," dedi kararlı bir tavırla sanatçı. "Peki sorarım size: Kakalanabilen şey nedir?"

"Bebek!" diye bağırdı salondan biri.

"Kesinlikle doğru," dedi gösteri sunucusu. "Bir bebek, bir isimsiz mektup, bir sözleşme, bir cehennem makinesi, bu gibi şeyleri kakalar insanlar birbirlerine, ama 400 yüz doları kimse kimseye kakalamaz, çünkü doğada böyle aptallar bu-

lunmaz," diyerek Nikanor İvanoviç'e dönen sanatçı, küçümseyici ve kederli bir tavırla ekledi:

"Çok üzdünüz beni Nikanor İvanoviç! Size umut bağlamıştım. Fakat numaranız başarılı olmadı."

Salondakiler Nikanor İvanoviç'i ıslıklamaya başladılar.

"Dövizciymiş bu!" diye haykırıyorlardı salonda. "Böyleleri yüzünden bizim gibi masumlar da sıkıntı çekiyor!"

"Ona hakaret etmeyin," dedi kibarca sunucu. "Pişman olacak." Ve mavi gözleri yaşlarla dolu bir halde Nikanor İvanoviç'e dönerek devam etti:

"Buyurun Nikanor İvanoviç, yerinize geçin!"

Ardından sanatçı çanı çaldı ve var gücüyle bağırdı:

"Ara veriyoruz alçaklar!"

Ansızın bir tiyatro gösterisinin içine düşerek serseme dönen Nikanor İvanoviç, yine kendini ilk bulduğu yere düştü. O sırada salonun tam bir karanlığa gömüldüğünü ve duvarlarda kızıl kızıl "Dövizi ver!" yazılarının parladığını gördü rüyasında. Sonra yine perde açıldı ve sunucu seslendi:

"Sahneye Sergey Gerardoviç Dunçil'i davet ediyorum."

Dunçil elli yaşlarında, terbiyeli, ama çok bakımsız bir adam gibi görünüyordu.

"Sergey Gerardoviç," diye seslendi ona sunucu, "on beş gündür burada oturuyor, ısrarla sizde bulunan dövizi teslim etmeyi reddediyorsunuz, ülkenizin ona ihtiyacı var, sizin ihtiyacınız yok hiçbir şeye, ama yine de inat ediyorsunuz. Zeki bir adamsınız siz, bütün bunları çok iyi anlıyor, yine de söylediklerimi kabul etmiyorsunuz."

"Ne yazık ki yapabileceğim bir şey yok, çünkü bende döviz yok," dedi sakin sakin Dunçil.

"Peki, en azından elmas var mı?" diye sordu sanatçı.

"Elmas da yok."

Sanatçı bakışlarını yere çevirip bir süre düşündü, sonra el çırptı. Kulisten sahneye orta yaşlarda bir kadın çıktı, moda-

ya uygun giyinmişti, yani üzerinde yakasız bir paltoyla küçük bir şapka vardı. Kadının tedirgin bir hali vardı, Dunçil'se ona dimdik bakıyordu.

"Kim bu bayan?" diye sordu gösterinin sunucusu Dunçil'e.

"Karım," dedi saygıyla Dunçil ve kadının uzun boynuna belli bir tiksintiyle baktı.

"Madam Dunçil sizi rahatsız ettik," diye devam etti salona doğru sunucu, "şu sebeple: Size sormak istedik, eşinizde döviz var mı acaba?"

"O zaman hepsini teslim etmişti," dedi heyecana kapılan Madam Dunçil.

"Evet," dedi sanatçı, "peki, öyleyse öyledir. Eğer hepsini verdiyse, bizim Sergey Gerardoviç'le hemen vedalaşmamız gerekir, yapacak bir şey yok! Eğer isterseniz tiyatroyu terk edebilirsiniz Sergey Gerardoviç," dedi sanatçı zarif bir el hareketiyle.

Dunçil sakin ve kendinden emin bir tavırla dönüp kulise doğru ilerledi.

"Yalnız bir dakika!" diye durdurdu onu sunucu. "İzin verin size veda ederken gösterimizden bir numara daha gösterelim," dedi ve tekrar el çırptı.

Kara perde aralandı ve sahneye balo elbisesi giymiş, üzerinde bir hediye kurdelesiyle bağlanmış kalınca bir paket ve dört bir yana mavi, sarı ve kırmızı alevler saçan elmas bir kolyenin durdurduğu altın bir tepsi taşıyan genç bir kız girdi.

Dunçil bir adım geriledi ve suratı bembeyaz oldu. Salon donakaldı.

"18 bin dolar ve 40 bin altın değerinde bir kolye," diye açıkladı sanatçı. "Harkov şehrinde yaşayan ve bugün aramızda görme mutluluğuna sahip olduğumuz, kibarlık ederek bu paha biçilmez ama özel bir şahsın elinde hiçbir işe yaramayan hazineyi sergilememize yardımcı olan sevgilisi İda Her-

kulanovna Vors'un dairesinde saklıyordu Sergey Gerardoviç bunu. Çok teşekkür ederiz İda Herkulovna."

Genç kız gülümserken dişlerini sergiledi ve uzun kirpikleri titredi.

"Sizin bu saygınlık dolu maskenizin altından," dedi sanatçı Dunçil'e, "açgözlü bir örümcek ve şaşırtıcı bir düzenbaz, bir yalancı çıkıyor. Herkesi on beş gün boyunca değişmeyen bir inatla bezdirdiniz. Şimdi eve gidin bakalım, karınızın sizin için hazırladığı cehennem olsun sizin de cezanız."

Dunçil sağa sola sallandı, sanki yere düşmek istiyor gibiydi, ama ona nasıl olduysa acıyan kollar yakaladı onu. Bu sırada ön perde indi ve sahnedeki herkes gözden kayboldu.

Salonda o kadar çılgınca bir alkış koptu ki Nikanor İvanoviç'e lambaların içindeki alevler zıplıyormuş gibi geldi. Ön perde tekrar açıldığı zaman, sahnede tek başına duran sanatçı dışında kimse yoktu. İkinci bir alkış yağmuru altında eğilerek selam verdi ve şöyle dedi:

"Dunçil denen bu şahısla gösterimizde size tipik bir eşek göstermiş olduk. Dün size döviz saklamanın anlamsız olduğunu söyleme mutluluğuna erişmiştim. Dövizi kimse, hiçbir şekilde kullanamaz, emin olun buna. Örneğin bu Dunçil'i ele alalım. Yüksek bir maaş alıyor ve hiçbir şeye ihtiyacı yok. Muhteşem bir dairesi, karısı ve güzel bir sevgilisi var. Ama yine de, elindeki dövizi ve değerli taşları verip sakin ve sessiz bir şekilde, bir tatsızlık çıkarmadan yaşamak yerine, bu düzenbaz kütük herkesin ortasında rezil olmayı, bu da yetmezmiş gibi en ağır aile rezaletini yaşamayı yeğliyor. Peki kim teslim edecek? Gönüllü olan yok mu? Gösterimizin bir sonraki numarası geliyor öyleyse – ünlü tiyatro ustası, özel olarak davet edilen sanatçı Sava Potapoviç Kurolesov, Puşkin'in *Açgözlü Şövalye* adlı piyesinden bir sahne sergileyecek."

Az sonra, Kurolesov adlı, frak ve beyaz papyon giymiş uzun boylu ve iriyarı bir adam sahnedeydi.

Herhangi bir takdime girmeden sıkıntılı bir surat takındı, kaşlarını çattı ve yapmacık bir sesle, altın çana dönerek konuştu:

"Genç bir işe yaramazın iğrenç bir sürtükle buluşmayı beklemesi gibi..."

Ve Kurolesov kendisi hakkında tatsız bir sürü şey söyledi. Nikanor İvanoviç Kurolesov'un zavallı bir dulun yağmur altında haykıra haykıra dizlerine kapandığını, ama sanatçının ruhsuz kalbini yumuşatamadığını dinledi. Nikanor İvanoviç şair Puşkin'in eserlerini bilmiyordu, ama şahsen şu tip cümleleri çok iyi bilir ve günde birkaç kez tekrarlardı: "Peki dairenin kirasını Puşkin mi ödeyecek?", "Merdivenlerdeki lambayı kim söktü, Puşkin mi?" ya da "Herhalde Puşkin alacak bize gazı, değil mi?"

Şimdi onun eserlerinden biriyle tanışan Nikanor İvanoviç kederlendi, dizlerinin üstüne çökmüş, yetimleriyle birlikte yağmur altında kalmış bir kadın hayal ediyor ve ister istemez şöyle düşünüyordu:

"Bu Kurolesov da tam bir tip!"

Diğeriyse, sesini gitgide yükselterek itiraf etmeyi sürdürüyordu; sonunda Nikanor İvanoviç'i serseme çevirdi, çünkü birdenbire sahnede var olmayan birine seslendi, onun yerine de kendisi yanıt verdi; bu arada kendine bir "Efendim" diyor, bir "Baron", bir "Baba", bir "Oğul" diyor, bazen "siz" bazen "sen" diye hitap ediyordu.

Nikanor İvanoviç'in tek anladığı sanatçının "Anahtarlar! Anahtarlarım!" diye haykırdığı, sonra da kendini yere atıp nefessiz kaldığı, papyonunu özenle çıkartarak yere yuvarlanıp kötü bir ölümle öldüğüydü.

Öldükten sonra Kurolesov ayağa kalktı, frağından tozları silkeledi, eğilip selam verdi, yapmacık bir gülüşle güldü ve zayıf alkışlar arasında sahneden ayrıldı. Sunucuysa şöyle dedi:

"Birlikte Sava İvanoviç'ten enfes bir işe yaramaz şövalye oyunu seyrettik. Bu şövalye ateşli perilerin yanına koşacağını ve bu tarz bir sürü hoş şeyin olacağını umut etti. Ama gördüğünüz gibi, böyle bir şey olmadı, periler falan koşmadı ona ve esin perileri de bir ödül getirmedi, evlere falan da konmadı, tersine, döviz ve mücevher dolu sandığın üzerinde kalp krizi geçirip annesinin yanına gitti. Sizi uyarıyorum, eğer dövizi teslim etmezseniz, böyle bir şey gelir başınıza, ama bundan daha da kötü olur!"

Puşkin'in şiiri mi böyle etki bıraktı, yoksa sunucunun kuru konuşması mı, bilinmez, ama birdenbire salondan ürkek bir ses yükseldi:

"Ben döviz teslim edeceğim."

"Rica ederim sahneye buyurun!" diye kibarca davet etti sesin sahibini sunucu, karanlık salona bakarak.

Ve sahnede ufak tefek, sarışın bir yurttaş belirdi, yüzüne bakılırsa, yaklaşık üç haftadır tıraş olmamıştı.

"Affedersiniz, adınız neydi?"

"Kanavkin Nikolay," dedi gelen tereddütle.

"Ya! Çok memnun oldum yurttaş Kanavkin, öyleyse?"

"Teslim ediyorum," dedi hafifçe Kanavkin.

"Ne kadar?"

"1000 dolar ve 26 ruble."

"Bravo! Hepsi bu mu?"

Gösteri sunucusu dosdoğru Kanavkin'in gözlerinin içine baktı ve Nikanor İvanoviç bile bu gözlerden röntgen ışını gibi ışınlar çıktığını sandı. Salon nefesini tuttu.

"İnanıyorum!" diye haykırdı sanatçı sonunda ve bakışlarını söndürdü. "İnanıyorum! Bu gözler yalan söylemiyor. Size kaç kere asıl hatanın insan gözünün önemini hafife almak olduğunu söylemiştim. Şunu anlayın, dil gerçeği saklayabilir, gözler asla! Size ani bir soru sorarlar, gözünüzü kırpmazsınız bile, bir saniyede kendinize hâkim olur ve gerçeği gizlemek

için ne söylemek gerekiyorsa bilirsiniz ve çok inandırıcı bir şekilde konuşursunuz, yüzünüzde tek bir kırışıklık bile olmaz, ama heyhat, ruhun derinliklerinden gelen gerçek bir anda gözlerde yanıp söner ve işte her şey tamam. Onu görürler, yakalanırsınız!"

Bu çok inandırıcı konuşmayı, üstelik büyük bir coşkuyla yapan sanatçı kibarca Kanavkin'e sordu:

"Nerede saklı?"

"Teyzem Prohovnikova'nın evinde, Preçistenka'da..."

"Ya! Bu... Durun bakalım... Klavdiya İliniçha, değil mi?"

"Evet."

"Ah, evet, evet, evet! Küçük, tek katlı bir bina değil mi? Küçük de bir bahçe var önünde? Tamam, biliyorum, biliyorum! Peki orada nereye sakladınız?"

"Bodruma, bir Eynem* çikolata kutusunun içine..."

Sanatçı el çırptı.

"Olacak şey mi bu!" diye haykırdı sevinçle. "İyi ama orada ıslanacaklar, küflenecekler! Böyle insanlara döviz vermek akla mantığa sığar mı hiç? Ya! Tam bir çocukluk, Tanrı aşkına!"

Kanavkin de kendini tutamayıp açık açık konuştuğunun farkına varmış, perçemli kafasını önüne eğmişti.

"Para," diye devam etti sanatçı, "para dediğin devlet bankasında, özel hazırlanmış kuru ve iyi korunan odalarda saklanır, teyzenin bodrumunda, farelere yem olacakları bir yerde değil! Doğrusu çok ayıp Kanavkin! Bir de yaşlı başlı bir adam olacaksınız."

Kanavkin artık ne yapacağını bilemez hale gelmişti ve tek yapabildiği parmağıyla ceketinin ucuyla oynamak oldu.

"Haydi neyse," diye yumuşadı sanatçı. "Olan olmuş..." Ve birden beklenmedik bir şekilde ekledi:

---

* 1804'te kurulmuş, Ekim Devrimi'nden sonra millileştirilmiş bir çikolata fabrikası. (ç.n.)

"Ama, bu arada, boş yere gidip gelmemek için... Bu teyzenin de biraz dövizi var mıdır? Hı?"

Olayın böylesine tersine dönmesini hiç beklemeyen Kanavkin titredi ve tiyatroya sessizlik çöktü.

"Ee, Kanavkin," dedi sunucu kibarca, okşayıcı bir tavırla. "Ben de kalkmış onu övüyorum! Baksanıza, işi bir anda mahvetti! Bu saçmalığın daniskası Kanavkin! Ben daha az önce gözlerden bahsetmiştim. Teyzede de döviz olduğu besbelli. Peki siz neden bizden kaçırıyorsunuz gözlerinizi?"

"Var!" diye haykırdı Kanavkin cesaretini toplayıp.

"Bravo!" diye bağırdı sunucu.

"Bravo!" diye gürledi salon.

Ortalık sessizleşince sunucu Kanavkin'i tebrik etti, elini sıktı, şehirde arabayla gezintiye çıkmayı teklif etti ve kulisteki birilerine aynı arabayla teyzeyi de bulup ondan kadın tiyatrosundaki gösteriye bağış yapmasını rica etmelerini söyledi.

"Evet, şunu da sormak istiyordum: Teyzeniz size nerede sakladığını söylemiş miydi?" diye sordu sunucu, Kanavkin'e kibarcı bir sigara uzatıp kibritini yakarken. Sigarasını yakan adam hüzünlü bir şekilde gülümsedi.

"İnanıyorum, inanıyorum," diye iç çekti sanatçı. "O mıhsıçtı değil yeğenine, şeytan gelse ona bile söylemez. Ama yine de, onun insani duygularını uyandırmayı bir deneyelim. Belki de, o kokuşmuş ruh parçasının her yeri çürümemiştir. Hoşça kalın Kanavkin!"

Ve mutlu Kanavkin çıkıp gitti. Sanatçı dövizini teslim etmek isteyen başka kimse olup olmadığını sordu, ama yanıt tam bir sessizlik oldu.

"Ne acayipsiniz, Tanrı aşkına!" dedi omuz silkerek sanatçı ve üzerine inen perdenin arkasında kayboldu.

Lambalar söndü, bir süre karanlık oldu ve karanlığın içinde uzaklarda bir yerden gergin bir tenör sesin şu şarkıyı söylediği duyuldu:

"Altın yığınları duruyor orada ve hepsi sadece benim!"

Sonra uzaktan bir yerlerden iki kez alkış geldi.

"Kadın tiyatrosunda bir kadın bir şeyler teslim ediyor," dedi ansızın Nikanor İvanoviç'in kızıl sakallı komşusu ve iç çekerek ekledi:

"Ah, keşke kazlarım olmasaydı! Sevgili bayım, Lianozovo'da dövüşçü kazlarım var. Korkarım, ben olmayınca ölecekler. Dövüş kuşu nazik olur, bakım ister... Ah, keşke kazlar olmasaydı! Puşkin'le benim kafamı karıştıramazlar," diyerek iç çekti yine.

Bu sırada salon ışıl ışıl oldu ve Nikanor İvanoviç, bütün kapılardan içeri beyaz şapkalı aşçıların ellerinde çeşit çeşit kaşıklarla akın ettiğini düşledi. Yamaklar salona bir çorba kazanı ve dilim dilim kara ekmek dolu bir tepsi getirdi. Seyirciler hareketlendi. Neşeli aşçılar tiyatroseverlerin arasında geziniyor, çorba dolu kaseler dağıtıyor ve ekmeği paylaştırıyordu.

"Yiyin çocuklar," diye bağırıyordu aşçılar. "Dövizinizi de teslim edin! Ne diye oturacaksınız burada? Bu çamuru ancak av hayvanları içer. Eve gidin, düzgün bir şeyler yiyin, için, keyif edin!"

"Söylesene babalık, sen niye oturuyorsun burada?" diye seslendi çilek rengi boyunlu şişmanca bir aşçı Nikanor İvanoviç'e, bir yandan da içinde bir lahana yaprağının tek başına yüzdüğü bir sıvıyla dolu bir kase uzatıyordu.

"Yok! Yok! Bende yok!" diye bağırdı korkunç bir sesle Nikanor İvanoviç. "Anlıyor musun, yok!"

"Yok mu?" diye gürledi ürkütücü bir bas sesle aşçı. "Yok mu?" diye kadın kibarlığında bir sesle sordu sonra, "Yokmuş, yokmuş," diye mırıldandı sakin sakin hemşire Praskovya Fedorovna'ya dönerek.

Kadın rüya gören Nikanor İvanoviç'i kibarca sarsıyordu omzundan. Birden aşçılar ve perdesiyle birlikte tiyatro dağıldı. Nikanor İvanoviç gözyaşları arasında hastanedeki odasın-

da beyaz önlük giymiş iki kişi gördü, ama insanları tavsiyelere boğan bildik aşçılardan değildi bunlar, doktordular, yanlarında da kibar Praskovya Fedorovna duruyordu, elinde bir kâse değil, küçük bir kap vardı, kapta bir gaz bezi, bezin üzerinde de bir şırınga vardı.

"Nedir bu," dedi gür sesle Nikanor İvanoviç, ona iğne yaptıkları sırada. "Yok bende, yok! Puşkin versin dövizini. Yok bende!"

"Yok, yok," diye sakinleştirdi iyi yürekli Praskovya Fedorovna. "Yoksa, diyecek bir şey yok."

Nikanor İvanoviç iğneden sonra rahatladı ve hiç rüya görmeden uyudu.

Ama çığlıkları yüzünden 120 numaralı oda telaşlanmıştı, oradaki hasta uyandı ve kafasını aramaya başladı; 118 numaralı odada da bilinmeyen Üstat huzursuzlamış, sıkıntıyla kollarını kavuşturarak ayı seyretmeye başlamış, hayatının o acılı, son sonbahar gecesini hatırlamıştı, bodrumdaki kapının altından sızan ışık huzmesinin ve çözülen saçların gecesini.

118 numaralı odadaki kaygı balkondan uçarak İvan'a gitmiş ve İvan uyanıp ağlamıştı.

Ama doktor hemen bütün tedirgin, kederli kafaları sakinleştirdi ve hepsi de uykuya daldı. İvan hepsinden sonra uykuya dalarken nehrin üzerinde gün doğuyordu artık. Bütün bedenine yayılan ilaçtan sonra, dalga dalga bir huzur geldi, üzerini örttü. Bedeni hafifledi, kafasını sıcak hülya havası kapladı. Uyuyakaldı ve uyumadan önce duyduğu son şey, ormandaki kuşların gündoğumu şarkısı oldu. Ama çok geçmeden onlar da sustular ve o da güneşin Kel Dağ'ın arkasında battığını gördü rüyasında, dağın çevresine iki sıra insan dolanmıştı...

16. Bölüm
İdam

Kel Dağ'ın üzerinde güneş batmıştı artık ve dağın çevresine iki sıra insan dolanmıştı.

Valinin yolundan öğle vakti geçip giden süvari alayı şehrin Hevron Kapılası'na tırıs geldi. Onun için yol hazırlanmıştı zaten. Kapadokya *kohort*'unun piyadeleri insan, katır ve deve kalabalığını bir kenara itmişti ve göğe beyaz toz dumanları savurarak tırıs gelen alay iki yolun buluştuğu kavşağa ulaşmıştı: Betlehem'e giden güney yolu ile Yafa'ya giden kuzeybatı yolu. Alay kuzeybatı yolunda ilerledi. Kapadokyalılarsa yol kenarlarına dağılmışlardı ve Yeruşalayim'deki bayrama acele eden bütün kervanları tam zamanında yolun kenarına çekebilmişlerdi. Hacı toplulukları, dosdoğru çimene kurulmuş olan geçici şeritli çadırlarından çıkmış Kapadokyalıların arkasına toplanmıştı. Yaklaşık bir kilometre gittikten sonra, alay şimşek lejyonunun ikinci *kohort*'unu yakaladı ve Kel Dağ'ın eteklerine bir kilometre daha gittikten sonra ilk varan oldu. Burada attan indiler. Komutan alayı ekiplere böldü, onlar da küçük tepenin eteklerini çevreleyip sadece oradan Yafa yoluna giden bir yolu serbest bıraktılar.

Bir süre sonra alayın peşinden tepeye ikinci *kohort* geldi, bir seviye daha yükseğe tırmandı ve bir taç gibi çevreledi tepeyi.

Son olarak Mark Sıçandöven komutasındaki *centuria* geldi. Yol kenarları boyunca sıra sıra yayılarak ilerledi; bu sıraların arasında da, gizli muhafız konvoyu eşliğindeki bir arabayla, boyunlarına, her birinin üzerine iki dilde, Aramca ve Yunanca "haydut ve asi" yazılmış olan beyaz tahtalar asılı üç mahkûm ilerliyordu. Mahkûmların arabasının ardından, yeni kesilmiş direkler, üst direkler, urganlar, kürekler, kovalar ve baltalarla yüklü başka arabalar geliyordu. Bu arabalarda altı cellat vardı. Onların arkasında da *centurion* Mark, Yeruşalayim'deki tapınak bekçilerinin başı ve Pilatus'un avludaki karanlık odada kısa bir görüşme yaptığı o kapüşonlu adam geliyordu. Resmi geçidi bir asker sırası tamamlıyordu, onların da arkasında, cehennemi sıcaktan rahatsız olmayan ve ilginç bir gösteriye katılmak isteyen yaklaşık iki bin meraklı insan geliyordu.

Şehirden gelen bu meraklılara, tören alayının peşine kendilerini belli etmeden takılan meraklı hacılar da katılmıştı. Konvoya eşlik eden ve Pilatus'un öğle vaktinde bağırdıklarını bağıran tellalların ince haykırışları eşliğinde konvoy Kel Dağ'a doğru yaklaştı.

Ala herkesi ikinci seviyeye soktu, ama ikinci *centuria* daha yukarılara sadece idamla ilişkisi olanları aldı, sonra da hızlı bir manevrayla bütün tepenin çevresini saran kalabalığı yayıp, kalabalığın yukarıdaki piyadelerle aşağıdaki süvarilerin arasında kalmasını sağladı. Kalabalık artık idamı seyrek piyade kordonunun arkasından seyredecekti.

Böylece, tören alayının dağa tırmanmasının üstünden üç saatten fazla zaman geçti, güneş Kel Dağ'ın üzerinde batmak üzereydi, ama hâlâ katlanılmaz bir sıcak vardı; iki kordondaki askerler de sıcaktan bunalmış, sıkıntıdan yorulmuş bir haldeydiler ve üç hayduta içten içe lanet ediyor, onlar için en hızlı ölümü yürekten diliyorlardı.

Alnı ter içinde kalmış, beyaz gömleğinin sırtı terden kararmış bir halde tepenin eteğinde, açık geçitin ağzında duran ufak tefek alay komutanı, ilk bölüğün yanında duran deri kovanın yanına gitti, içinden avuç avuç su alarak içti ve türbanını ıslattı. Bu şekilde biraz rahatlayınca dönüp yeniden, zirveye giden tozlu yolda bir ileri bir geri yürümeye başladı. Uzun kılıcı cilalı deri çizmelerine çarpıyordu. Komutan süvarilerine dayanıklılık örneği göstermek istiyordu, ama askerlerine acıdı ve onlara yere sapladıkları mızraklarından piramit yapıp üzerlerine beyaz örtüler örtmeleri için izin verdi. Bu tentelerin altına giren Suriyeliler acımasız güneşten korundular. Kovalar hızla boşaldı ve çeşitli takımlardan süvariler sırayla şehrin kıyısındaki dereden su getirmeye gittiler; cılız dut ağaçlarının zayıf gölgesindeki çamurlu dere de bu cehennem sıcağında son günlerini yaşıyordu. Seyisler de sakinleştirilmiş atları dizginleyerek durmuş, sıkılıyor ve zayıf gölgeyi yakalamaya çabalıyorlardı.

Askerlerin bezginliği ve haydutlara yönelik küfürleri anlaşılabilirdi. Valinin onlardan nefret eden Yeruşalayim şehrinde idam sırasında çıkabilecek karışıklıklardan duyduğu kaygı, neyse ki, haklı çıkmadı. Ve idamın dördüncü saatinde, yukarıdaki piyadelerle aşağıdaki süvariler arasında, bütün beklentilere rağmen, tek bir kişi bile kalmadı. Güneş kalabalığı kavurmuş, onu tekrar Yeruşalayim'e kovalamıştı. İki sıra Roma *centuria*'sının arasında sadece iki tane kime ait olduğu ve tepeye nasıl geldiği bilinmeyen köpek vardı. Ama sıcak onları da tüketmişti; güneşten hiç korkmayan ve sivri kayalarla yerde bitmiş birtakım iri dikenli bitkiler arasında gezinen yeşil sırtlı kertenkelelere bile aldırmadan dilleri dışarıda yatıyorlardı.

Ne asker dolu Yeruşalayim'de, ne de kuşatılmış tepede suçluları kurtarmaya kalkan biri oldu, kalabalık da şehre döndü çünkü aslında bu idamda ilginç olan neredeyse hiçbir şey

yoktu, ama şehirde o akşam başlayacak olan büyük Pesah ziyafetinin hazırlıkları vardı.

İkinci sıradaki Roma piyadeleri süvarilerden daha sıkıntılı bir haldeydi. *Centurion* Sıçandöven askerlerine tek bir şey için, miğferlerini çıkarıp başlarını suya batırılmış beyaz sargılarla örtmek için izin vermişti, askerler ellerinde mızraklarla yine duracaklardı. Kendisi de sargı örtmüştü başına, ama ıslak değil kuru bir sargıydı bu ve cellat grubundan biraz uzakta geziniyordu; hatta gömleğindeki gümüş kaplamalı aslan ağızlıklarını da, baldır zırhlarını, kılıcını ve hançerini de çıkarmamıştı. Güneş ona hiçbir zarar vermeden dosdoğru vuruyordu *centurion*'a ve aslan ağızlıklarına bakmanın imkânı yoktu, bakanın gözlerini güneş altında neredeyse kaynamış gibi olan gümüşten yansıyan kör edici bir ışıltı alıyordu.

Sıçandöven'in sakat yüzünde ne yorgunluk ne hoşnutsuzluk görünüyordu ve sanki dev *centurion* bütün gün, bütün gece ve hatta ertesi gün, kısacası, ne kadar süre gerekirse o kadar yürüyebilirdi. Elini bronz levhalarla ağırlaşmış kemerine koyup bir idam edilenlerin direklerine, bir sıra halinde dizilmiş askerlere baka baka, ayağının altına takılan zamanla beyazlaşmış insan kemiklerini ya da küçük taşları hep aynı kayıtsızlıkla tekmeleyerek uzun uzun yürürdü.

Kapüşonlu adam direklere yakın bir yerde, üç ayaklı bir tabureye yerleşti ve orada rahat bir kıpırtısızlıkla, fakat ara sıra sıkıntıdan elindeki dalla kumu döverek oturdu.

Lejyoner sıralarının ardında tek bir kişi bile olmadığıyla ilgili söylenenler, tam olarak doğru değildi. Bir adam vardı, ama hiç kimse görmüyordu onu. Dağa giden yolun açık olduğu ve idamın rahatça seyredilebileceği tarafta değildi, kuzey tarafında, tepenin engebeli ve geçit vermeyen, inişli çıkışlı, çukurlu, tümsekli kısmında, lanetli göğün altında bir çatlağın

içinde susuz toprağa tutunmuş, yaşamaya çalışan hasta bir incir ağacının olduğu taraftaydı.

Herhangi bir gölge vermeyen bu incir ağacının altında duruyordu bu yalnız seyirci, ama idama katılanlardan biri değildi, en başından beri, yani dört saattir burada taşın üzerinde oturuyordu. Evet, idamı görmek isteyen biri için iyi değil kötü bir yer seçmişti. Ama yine de oradan da görünüyordu direkler; sıraların arkasında, *centurion*'un göğsündeki iki ışıltılı benek de görünüyordu, bu da, anlaşılan kendini pek fark ettirmek istemediği, kimseyi rahatsız etmek istemediği belli olan adam için yeterliydi.

Fakat dört saat kadar önce, idamın başlangıcında, bu adam kesinlikle çok daha farklı, kolayca fark edilebilecek bir şekilde davranmıştı, herhalde şimdi de bu yüzden böyle yapmaktan vazgeçip bir kıyıya çekilmişti.

Tören alayı insan sıralarını aşıp doruğa vardığı zaman o da ilk kez görünmüştü, geç kalmış gibiydi. Nefes nefese kalmıştı ve yürümüyor, yokuş yukarı koşuyor, mücadele ediyordu; karşısında herkesin önüne geçmiş olan o kordon belirince, nahif bir şey denedi, sinirli bağırışları duymuyormuş gibi yapıp askerlerin arasından geçerek idam yerine, mahkûmların arabayla götürüldüğü yere gitmeye çalıştı. Bu yüzden bir mızrağın kör ucu sert bir şekilde göğsüne indi ve o zaman acı yüzünden değil, umutsuzluk yüzünden çığlık atarak uzaklaştı askerlerin yanından. Ona vuran lejyonere boş ve kesinlikle hiçbir şeye aldırmayan, fiziksel acıyı hissetmeyen biri gibi bakmıştı.

Öksüre tıksıra, göğsünü tuta tuta tepenin çevresini dolandı, tepenin kuzey tarafında kordonda bir gedik bulmaya, aradan sızmaya çalıştı. Ama artık çok geçti. Çember tamamlanmıştı. Adam acıdan çarpılmış bir yüzle direkleri getiren arabaların arasından sızma çabalarından da vazgeçmek zorunda kaldı. Bu çabaların ona zaten bir yararı olmazdı, yakalanır-

dı, ama yakalanmak o gün kesinlikle yoktu planları arasında.

İşte bu yüzden yarığın olduğu tarafa, daha sakin olan, kimsenin onu rahatsız etmeyeceği tarafa yöneldi.

Şimdi, taşın üzerinde oturan, güneşten bezmiş, kara sakallı ve uykusuz gözlü bu adam kederliydi. Bazen iç çekiyor, koştururken parçalanan, maviyken kirli gri bir renk almış olan *tallit*'ini* kaldırıp mızrak darbesiyle zedelenmiş, çamurlu bir terle kaplı göğsünü ortaya çıkarıyordu, bazen tarifsiz bir sıkıntıyla gözlerini göğe çeviriyor, uzun zamandır yakında bir ziyafete konacaklarını hissederek yükseklerde büyük daireler çizmeye başlamış olan üç akbabayı izliyor, bazen de umutsuz bakışlarını sarı toprağa çevirerek oradaki yarı yarıya parçalanmış köpek kafatasına ve çevresinde koşturan kertenkelelere bakıyordu.

Adamın acısı o kadar büyüktü ki zaman zaman kendi kendiyle konuşuyordu.

"Ah, ne aptalım!" diye homurdanarak taşın üzerinde içten gelen bir acıyla sallanıp esmer göğsünü tırnaklarıyla döverek bağırıyordu. "Aptal, akılsız, korkak! Adam değil leşim ben!"

Susuyor, başını öne eğiyor, sonra tahta bir mataradan sıcak suyu içince yeniden canlanıyor ya *tallit*'in altında, göğsünde sakladığı bıçağı tutuyor ya da önündeki taşta bir divitle bir mürekkep şişesinin yanında duran parşömen parçasını tutuyordu.

Bu parşömende şunlar yazılıydı:

"Vakit geçiyor ve ben, Levi Matta, Kel Dağ'dayım ama ölüm hâlâ yok!"

Sonra:

"Güneş batıyor ama ölüm yok."

---

* Beyaz üzerine mavi çizgi desenli, kenarları püsküllü, harmani benzeri bir giysi. (ç.n.)

Şimdi Levi Matta sivri divitle umutsuzca şunları yazdı:

"Tanrım! Neden öfkelisin ona? Ölümü gönder artık."

Bunu yazdıktan sonra kuru kuru hıçkırdı ve yine göğsünü tırnaklarıyla dövmeye başladı.

Levi'nin umutsuzluğunun sebebi Yeşua'yla onun başına gelen bu korkunç talihsizlik, ayrıca yaptığına inandığı o korkunç hataydı. Önceki gün Yeşua ve Levi, Yeruşalayim yakınlarındaki Viffani'deydiler, orada bir bostancıya misafir olmuşlardı, bostancı Yeşua'nın vaazlarından çok hoşlanmıştı. İki misafir bütün bir sabahı bostanda çalışarak, ev sahibine yardım ederek geçirmiş, akşam da serin havada Yeruşalayim'e gitmeye hazırlanmışlardı. Ama Yeşua nedense telaşlıydı, şehirde acil birtakım işleri olduğunu söylemiş ve öğle vakti tek başına yola çıkmıştı. İşte buydu Levi Matta'nın ilk hatası. Neden, neden onu yalnız bırakmıştı?

Akşam vakti de Matta Yeruşalayim'e gidememişti. Beklenmedik ve korkunç bir rahatsızlığa yakalanmıştı. Titremeye başlamış, gövdesi alev alev olmuştu, dişleri takırdıyordu ve hep su içmek istiyordu. Bir yere gidecek halde değildi. Bostancının barakasındaki bir çulun üzerine uzandı ve cuma günü şafak vaktine kadar, hastalık Levi'yi geldiği gibi beklenmedik bir şekilde terk edene kadar yatmıştı. Hâlâ güçsüzdü, bacakları titriyordu ama bir felaket olacağını sezerek ev sahibiyle vedalaşmış ve Yeruşalayim'e yola koyulmuştu. Orada sezgilerinde yanılmadığını öğrendi. Bir felaket olmuştu. Vali kararı açıkladığı sırada Levi de kalabalığın arasında onu dinliyordu.

Mahkûmlar dağa getirildikleri zaman, Levi Matta meraklı kalabalığıyla birlikte koşmuş, Yeşua'ya bir şekilde burada, yanında olduğunu, bu son yolculuğunda onu yalnız bırakmadığını ve Yeşua'nın ölümü çarçabuk olsun diye dua ettiğini gizlice göstermek istemişti. Ama uzaklara, onu götürdükleri yere doğru bakan Yeşua, elbette görmemişti Levi'yi.

Ve işte, tören alayı yaklaşık yarım kilometre ilerlediği sırada, kalabalığın kordondan dışarı ittiği Matta'nın aklına yalın ve dahice bir fikir gelmişti ve hemen, bütün heyecanıyla, neden bunu daha önce akıl edemediğine lanetler yağdırmıştı. Asker kordonu çok sıkı değildi. Aralarında boşluklar vardı. Büyük bir ustalık ve dikkatle, iki büklüm olup iki lejyoner arasından süzülmek, arabaya kadar koşmak ve üzerine atlamak mümkün olabilirdi. O zaman Yeşua ıstıraptan kurtulurdu.

Yeşua'yı arkadan bıçaklayıp ona haykırmak için bir an yeterdi:

"Yeşua! Seni kurtarıyorum, seninle birlikte geliyorum! Ben, Matta, senin sadık ve biricik öğrencin!"

Eğer Tanrı ona bir an daha serbest kalma fırsatı verirse, kendini bıçaklayıp direkte ölmekten kaçabilirdi. Fakat bu sonuncu kısım eski bir vergi memuru olan Levi'yi çok ilgilendirmiyordu. Onun için nasıl öleceği fark etmezdi. Hayatında kimseye en ufak kötülük yapmamış olan Yeşua'nın işkenceden kurtulmasıydı tek istediği.

Plan çok iyiydi, ama sorun Levi'nin yanında bıçak olmamasıydı. Ayrıca tek bir kuruşu bile yoktu.

Kendi kendine öfkelenen Levi, kalabalıktan sıyrılıp şehre doğru koşmaya başladı. Alev alev kafasında tek bir alevli fikir vardı; yani hemen, nasıl olursa olsun, şehirde bir bıçak bulmak ve törene yetişmeyi başarmak.

Şehre giren kervanların arasında dolana dolana şehrin kapısına kadar koştu ve sol yanında ekmek satan bir dükkânın açık kapısını gördü. Engebeli yolda koşmaktan nefesi kesilmiş bir halde olan Levi kendini toparladı, ağır ağır dükkâna girdi ve tezgâhın arkasında oturan dükkân sahibini selamlayarak kadından rafın en tepesinde duran, nedense hepsinden daha çok hoşuna gitmiş olan ekmeği vermesini rica etti ve kadın arkasını döndüğü anda, sessiz, çevik bir hareketle daha iyisi

mümkün olmayan bir şeyi, ustura gibi keskin, uzun ekmek bıçağını kapıp hemen dükkândan dışarı attı kendini. Birkaç dakika sonra yine Yafa yolundaydı. Ama tören alayı artık görünmüyordu.

Koştu. Ara sıra tozların içine yuvarlanıyor ve dinlenmek için kıpırdamadan yatıyordu. O yatarken, yanından Yeruşalayim'e katırlarla ve yürüyerek giden insanlar şaşkınlıkla bakıyordu ona. Yatıyor, kalbinin sadece göğsünde değil, başında ve kulaklarında da zonklamasını dinliyordu. Biraz dinlendikten sonra sıçrayıp kalkıyor ve koşmaya devam ediyordu, ama gitgide daha yavaş, daha yavaş. Sonunda uzaklarda toz saçan uzun tören alayını gördüğü zaman, alay tepenin eteklerine varmıştı bile.

"Ah, Tanrım..." diye inledi Levi geç kalacağını anlayarak. Ve geç kaldı.

İdamın dördüncü saati çattığında, Levi'nin ıstırabı da doruk noktasına vardı ve büyük bir öfkeye kapıldı. Taşın üstünden kalkıp artık bir işe yaramayacağına inandığı çalıntı bıçağı yere fırlattı, matarayı tekmeleyip kendini susuz bıraktı, başındaki *kefiye*'yi* çıkardı, cılız saçlarına yapışıp kendine lanetler savurdu.

Anlamsız sözler söyleyerek küfrediyordu kendisine, hıçkırıyor ve tükürüyordu, yeryüzüne böyle bir aptal getiren annesine babasına lanet ediyordu.

Küfür ve hakeretlerin işe yaramadığını ve bu kavruk yerde hiçbir şeyin değişmediğini görünce, yumruklarını sıktı, serbest bıraktı, göğe, gölgeleri uzata uzata iyice aşağılara inmiş ve Akdeniz'e dalmak üzere olan güneşe kaldırdı ve Tanrı'dan hemen bir mucize istedi. Tanrı'dan Yeşua'ya ölümü hemen göndermesini diledi.

---

* Geniş, kenarları püsküllü bir başörtüsü. (ç.n.)

Gözlerini açınca tepedeki her şeyin aynen durduğunu, sadece *centurion*'un göğsünde parıldayan beneklerin sönmüş olduğunu gördü. Güneş, yüzleri Yeruşalayim'e dönük olarak idam edilenlerin sırtlarına vuruyordu. O zaman Levi haykırdı:

"Lanet olsun sana ey Tanrı!"

Hırıltılı bir sesle haykırdı Tanrı'nın adaletsizliğine olan inancını ve artık ona inanmaya niyeti olmadığını.

"Sağırsın sen!" diye bağırdı Levi. "Eğer sağır olmasaydın, beni duyar ve öldürürdün onu hemen."

Gözlerini kapatan Levi gökten üzerine düşecek ve onu yakacak bir alev gelmesini bekledi. Böyle bir şey olmayınca Levi gözlerini açmadan sürdürdü göğe aşağılayıcı ve gücendirici sözler savurmayı. Başka tanrı ve dinlerin varlığı konusundaki derin hayal kırıklığını haykırdı. Evet, başka bir tanrı olsaydı buna izin vermezdi, Yeşua gibi bir insanın direk üzerinde güneşle yakılmasına izin vermezdi asla.

"Yanılmışım!" diye haykırdı iyice boğuk bir sesle Levi. "Sen kötülük tanrısıymışsın! Yoksa gözlerin tapınak buhurdanlıklarının dumanından iyice kapandı mı, kulakların da duymaz mı oldu rahiplerin borazan seslerinden? Her şeye kadir bir tanrı değilsin sen. Lanet olsun sana haydutların tanrısı, onların muhafızı, onların canısın sen!"

Bu sırada eski vergi memurunun suratına bir şeyler esti ve ayaklarının altında bir şeyler hışırdadı. Bir daha esti ve Levi gözlerini açınca ya lanetlerinin etkisiyle ya da başka bir sebeple, yeryüzündeki her şeyin değişmiş olduğunu gördü hayretle. Güneş her akşam battığı denize varmadan kaybolmuştu. Batı göğünde tehditkâr ve tereddütsüz bir fırtına bulutu belirip onu yutmuştu.

Kıyısından beyaz bir köpük görünüyor, kara dumandan göbeği sarı sarı aydınlanıyordu. Bulut homurdanıyordu ve içinden zaman zaman alevli iğneler savruluyordu. Yafa yolun-

da, çorak Hion Vadisi'nde, hacıların ani rüzgârla şişen çadırlarının üzerinde toz sütunları uçuyordu. Levi sustu, birazdan Yeruşalayim'i kaplayacak olan fırtınanın zavallı Yeşua'nın kaderinde bir değişikliğe yol açıp açmayacağını anlamaya çalıştı. Ve o sırada, buluttan savrulan alev iğnelerine bakarken, Yeşua'nın direğine şimşek düşmesi için yalvarmaya başladı. Daha bulutun erişmediği açık göğe perişan bir halde bakarken, Levi lanet etmekte akılsızca acele ettiğini düşündü. Artık Tanrı dinlemeyecekti onu.

Bakışlarını tepenin eteğine çeviren Levi, süvari alayının yan yana sıralandığı yere dikti gözlerini ve orada ciddi değişiklikler yaşandığını gördü. Levi'nin durduğu yükseklikten, askerlerin dağıldığı, topraktan mızraklarını toplamaya başladığı, üzerlerine pelerinlerini giydiği, seyislerin tırıs bir halde yola doğru koşarak at sürülerini de peşlerinden götürdüğü rahatça görülüyordu. Alay yer değiştiriyordu, bu besbelliydi. Yüzüne çarpan tozlardan kendini eliyle koruyan, tükürüp duran Levi, süvarilerin gitme hazırlığının ne anlama geldiğini çözmeye çalıştı. Bakışlarını daha yukarılara çevirdi ve koyu kırmızı savaş *hlamis*'i* giymiş bir figürün idam meydanına doğru tırmandığını gördü. O zaman mutlu son beklentisiyle buz kesti eski vergi memurunun kalbi.

Haydutların işkencesinin beşinci saatinde dağa tırmanan *kohort* komutanıydı, Yeruşalayim'den yanında bir emir eriyle birlikte dört nala gelmişti. Sıçandöven'in bir hareketiyle asker zinciri aralandı ve *centurion* tribünü selamladı. Gelen Sıçandöven'i bir kenara çekerek ona bir şeyler fısıldadı. *Centurion* bir kez daha selam verdi ve direklerin dibindeki taşlara oturmuş olan cellat grubuna doğru ilerledi. Tribün de üç ayaklı taburede oturanın yanına doğru gitti ve oturan, tribünü

* (Yun.) Pelerin. (ç.n.)

karşılamak üzere saygıyla ayağa kalktı. Tribün alçak sesle ona bir şeyler söyledi, sonra ikisi birden direklere doğru ilerlediler. Tapınağın bekçi başı da onlara katıldı.

Bir süre önce suçluların giysileri olan ve cellatların da almak istemediği kirli paçavralara tiksinti dolu bir bakış atan Sıçandöven, cellatlardan iki tanesine emretti:

"Beni izleyin!"

En yakındaki direkten boğuk, anlamsız bir şarkı geliyordu. Direkte asılı olan Hestas üçüncü saatin sonunda acıdan ve güneşten aklını yitirmişti, şimdi sessizce üzümle ilgili bir şarkı söylüyordu, ama türbanlı başı zaman zaman öylece sallanıyordu, o zaman sinekler tembelce yüzünden havalanıyor, sonra geri geliyorlardı.

İkinci direkte Dismas diğer ikisinden daha çok acı çekiyordu, çünkü kendini kaybetmemişti ve başını sık sık, ölçülü bir şekilde bir sağa, bir sola sallıyor, kulaklarıyla omuzlarını dövüyordu.

Yeşua diğer ikisinden talihliydi. İlk saatte bayılmaya başlamıştı, sonra kendini kaybetmiş, türbanı çözülmüş başı sarkmıştı aşağıya. Bu yüzden sinekler ve atsinekleri her yerini kaplamıştı, kımıl kımıl kara bir kitlenin altında kaybolmuştu yüzü. Kasıklarında, karnında ve koltuklarının altında yağlı atsinekleri oturmuş, çıplak sarı bedenini emiyorlardı.

Kapüşonlu adamın bir el işaretiyle, cellatlardan biri bir mızrak aldı, bir başkası da direğin yanına kova ve sünger getirdi. Cellatlardan ilki mızrağı kaldırıp onunla Yeşua'nın gerilmiş ve direğin enlemesine uzanan üst kısmına iple bağlanmış olan kollarını sırayla dürttü. Kaburga kemikleri öne fırlamış olan gövde irkildi.

Cellat mızrağın ucunu mideye sürttü. O zaman Yeşua başını kaldırdı, sinekler vızıldayarak havalandılar ve asılanın

ısırıklarla kaplı, gözleri dışarı uğramış, tanınmayacak haldeki yüzü ortaya çıktı.

Gözkapaklarını zorla aralayan Ha-Notsri aşağıya baktı. Her zaman ışıl ışıl olan gözleri, bulanıktı şimdi.

"Ha-Notsri!" dedi cellat.

Ha-Notsri pörsümüş dudaklarını kıpırdattı ve hırıltılı bir haydut sesiyle yanıt verdi:

"Ne istiyorsun? Neden geldin bana?"

"İç!" dedi cellat ve mızrağın ucuna takılan ıslak süngер Yeşua'nın dudaklarına uzandı. O gözlerde mutluluk parıldadı; süngere yapıştırdı dudaklarını ve büyük bir susuzlukla içmeye başladı nemi. Yan direkten Dismas'ın sesi yükseldi:

"Haksızlık bu! Ben de haydutum onun gibi."

Dismas gerildi ama hareket edemedi, kolları üst direğe iple üç yerinden bağlanmıştı. Karnını içe çekti, üst direğin uçlarına tırnaklarını geçirdi, başını Yeşua'nın direğine doğru çevirip hiç ayırmadı; Dismas'ın gözlerinde kötülük tütüyordu.

Meydanı bir toz bulutu kapladı ve ortalık güçlü bir şekilde karardı. Toz dinince Centurion haykırdı:

"İkinci direk sussun!"

Dismas sustu, Yeşua süngerden uzaklaştı ve sesinin kibar ve inandırıcı olmasını sağlamaya çabalasa da bunu başaramayarak, boğuk bir sesle rica etti cellattan:

"Ona da su verin."

Ortalık daha da kararıyordu. Bulutlar göğün yarısını kaplamış, Yeruşalayim'e doğru yönelmişti, köpük köpük beyaz bulutlar kara nem ve alevle yüklü bulutların önünden gidiyordu. Şimşek çaktı ve tepenin üzerine düştü. Cellat süngeri mızraktan aldı.

"Yüce gönüllü *hegemon*'u öv!" diye fısıldadı ağırbaşlı bir tavırla ve Yeşua'yı hafifçe göğsünden mızrakladı. Yeşua irkilip fısıldadı:

"*Hegemon*..."

Karnından kan aktı, alt çenesi şaşkın bir şekilde kıvrıldı ve başı göğsüne düştü.

İkinci şimşek sırasında cellat Dismas'ın içeceğini içirmiş ve aynı sözleri söylüyordu:

"Yaşasın *hegemon*!" Öldürdüler onu da.

Aklını yitirmiş olan Hestas daha cellat yanına yaklaşırken irkilip çığlık attı, ama sünger dudaklarına değince bir şeyler homurdanıp süngeri dişledi. Birkaç saniye sonra onun bedeni de iplerin izin verdiği kadar sarkıyordu.

Kapüşonlu adam, cellatla *centurion*'u takip ediyordu, onun peşinden de tapınak bekçilerinin başı geliyordu. İlk direğin yanında duran kapüşonlu adam kanla kaplanmış Yeşua'ya dikkatle baktı, beyaz eliyle ayağına dokundu ve yanındakilere şöyle dedi:

"Ölmüş."

Diğer iki direkte de aynı şey yinelendi.

Bunun ardından tribün, *centurion*'a bir işaret yaptı ve geriye dönüp tapınak bekçilerinin başı ve kapüşonlu adamla birlikte tepeden aşağı inmeye başladı. Yarı karanlık olmuştu ortalık ve kara gökte şimşekler dolanıyordu. Gökten birdenbire alev yağdı ve *centurion*'un "Kordonu kaldırın!" bağrışı gümbürtüde kayboldu. Sevinen askerler miğferlerini giyerek tepeden aşağı kaçmaya başladılar. Sular öyle korkunç boşanmıştı ki askerler aşağıya koşmaya başladığı sırada, peşlerinde çoktan azgın seller vardı. Kayıp vıcık vıcık kilin içine düşüyor, sırılsıklam olmuş süvarileri Yeruşalayim'e götüren ve artık suların köpükleri arasında görünmez olan yola çıkmaya çalışıyorlardı. Birkaç dakika sonra, fırtınanın, suların ve alevlerin dumanlı kükremesi arasında tepede tek bir kişi kaldı. Kısa süre önce boş yere edindiği bıçağı sallayarak, kaygan köşelerden korunarak, orada ne varsa ona tutunarak, bazen dizlerinin üs-

tüne çökerek, direklere ulaşmaya çabalıyordu. Bazen tam bir karanlıkta kayboluyor, bazen birdenbire titrek bir ışıkla aydınlanıyordu.

Direklere ulaştığında ayak bileklerine kadar suyun içindeydi; ağırlaşmış, suya doymuş *tallit*'ini üzerinden çıkarıp bir tek gömleğiyle kaldı ve Yeşua'nın ayağına tutundu. Onun kalçalarını saran ipi kesti, alt direğin üzerine çıktı, Yeşua'yı kucakladı ve kollarını üst direkten kurtardı. Yeşua'nın ıslak, çıplak cesedi Levi'nin üzerine düşüp onu yere yuvarladı. Levi hemen sırtına almak istedi onu, ama aklına gelen bir şeyle vazgeçti. Cesedi başı arkaya atılmış ve kolları iki yana açılmış bir halde yerde, suyun içinde bıraktı ve çamurlu suyun içinde ayakları diğer direklere doğru koştu. Onların da iplerini kesti ve iki ceset de yuvarlandı yere.

Birkaç dakika sonra tepenin üzerinde sadece bu iki ceset ve üç boş direk kalmıştı. Su bu cesetleri dövüyor ve yuvarlıyordu.

Ne Levi ne de Yeşua'nın cesedi vardı artık tepede.

17. Bölüm
Huzursuz Bir Gün

Cuma sabahı, yani o lanetli gösterinin ertesi günü, Varyete'nin bütün çalışanları –sayman Vasili Stepanoviç Lastoçkin, iki muhasebeci, üç daktilocu, iki kasiyer, hademeler, yer göstericiler ve temizlikçiler, kısacası orada bulunan herkes– işi bırakıp hep birlikte bahçeye açılan pencere pervazlarına oturmuş, Varyete'nin duvarının orada neler olup bittiğine bakıyorlardı. Bu duvarın dibinde binlerce kişilik bir kuyruk vardı, ucu ta Kudrinskaya Meydanı'na uzanıyordu. Bu kuyruğun en başında da Moskova tiyatrolarında çok tanınmış olan iki düzine spekülatör duruyordu.

Kuyruk büyük heyecan içindeydi, yanından geçen yurttaşların dikkatini çekiyordu ve canlı bir şekilde bir önceki akşam yaşanan benzersiz kara büyü gösterisiyle ilgili ateşli hikâyeler tartışılıyordu.

Bütün bu hikâyeler, bir gün önceki gösteride bulunamamış olan sayman Vasili Stepanoviç'te de büyük şaşkınlık yaratmıştı. Yer göstericiler Tanrı bilir neler anlatmışlardı, bu arada bu ünlü gösterinin ardından bazı kadın yurttaşlar da sokaklarda edep dışı bir halde koşmuşlardı ve böyle bir sürü şey olmuştu.

Sessiz sakin bir adam olan Vasili Stepanoviç bütün bu mucizelerle ilgili hikâyeleri dinlerken gözlerini kırpıştırmak-

la yetinmişti; kesinlikle ne önlem alması gerektiğini bilmiyor, ama kesinlikle de bir önlem alması gerekiyordu, çünkü bütün Varyete ekibinin en kıdemlisi oydu artık.

Sabah saat ona doğru bilet kuyruğu o kadar uzamıştı ki polisin de bu durumdan haberi oldu ve şaşırtıcı bir hızla yaya ve atlı birimler gönderildi, bunlar kuyruğu belli bir düzene soktular. Fakat bu düzgün duran bir kilometrelik yılan bile Sadovaya sakinlerinde büyük bir şaşkınlık ve ciddi bir heyecan yaratıyordu.

Üstelik bu sadece dışarısıydı, Varyete'nin içinde de durum bundan geri kalmıyordu.

Sabahın erken saatlerinden beri Lihodeyev'in, Rimski'nin, muhasebenin, gişenin ve Varenuha'nın çalışma odalarındaki telefonlar durmaksızın çalıyordu. Vasili Stepanoviç önce bazılarına yanıt vermişti, gişe görevlisi de cevaplamıştı, yer göstericiler de bakmıştı telefonlara, ama sonra tümden bırakmışlardı yanıt vermeyi, çünkü Lihodeyev, Varenuha, Rimski nerede gibi sorulara verebilecekleri bir yanıt yoktu. Önce, "Lihodeyev evinde," diye yanıt vermeye çalıştılar, ama arayanlar evi de aradıklarını ve evden Lihodeyev'in Varyete'de olduğunu öğrendiklerini söylüyorlardı.

Bir kadın telaş içinde telefon edip Rimski'yi istedi telefona, ona karısına telefon etmesini söylediler, o zaman kadın hıçkıra hıçkıra zaten karısı olduğunu ve Rimski'yi hiçbir yerde bulamadığını söyledi. Tam bir kargaşa başlamıştı.

Temizlikçi kadın mali işler müdürünün çalışma odasını temizlemeye gelince, kapının ardına kadar açık olduğunu, lambaların yandığını, bahçeye açılan pencerenin kırıldığını, koltuğun yerde yattığını, ortalıkta da kimsenin olmadığını herkese anlatmıştı.

Saat onda Madam Rimski varyeteye daldı. Hıçkıra hıçkıra ağlıyor, ellerini ovuşturuyordu. Vasili Stepanoviç çok telaşlan-

dı ve onu nasıl sakinleştireceğini bilemedi. Saat on buçukta da polis geldi. Sordukları ilk ve çok makul soru şuydu:

"Neler oluyor burada yurttaşlar? Olay nedir?"

Ekip geri çekildi, önde bembeyaz olmuş ve eli ayağı titreyen Vasili Stepanoviç kaldı. Her şeyi olduğu gibi söylemek ve müdür, mali işler müdürü ve idareci şahsında bütün Varyete idaresinin kaybolduğunu ve nerede olduklarının bilinmediğini, sunucunun akşamki gösteriden sonra psikiyatri kliniğine götürüldüğünü ve özet olarak, akşamki gösterinin açıkça skandallı bir gösteri olduğunu itiraf etmek zorunda kaldı.

Hıçkıran madam Rimski'yi olabildiğince sakinleştirip eve gönderdiler ve özellikle temizlikçi kadının anlattığı, mali işler müdürünün çalışma odasının ne halde bulunduğu hikâyesiyle ilgilendiler. Çalışanlardan işlerinin başına dönmeleri istendi ve bir süre sonra Varyete'de çok zeki bakışlı, keskin kulaklı, kaslı, papirüs külü renkli bir köpekle birlikte soruşturma ekibi belirdi. Varyete çalışanları arasında hemen bu köpeğin ünlü Tuzabuben'in ta kendisi olduğu söylentisi yayıldı. Gerçekten de oydu. Fakat Tuzabuben mali işler müdürünün çalışma odasına girer girmez canavarca sararmış pençelerini çıkarıp kükredi, sonra da karnının üstüne yatıp gözlerinde belli bir sıkıntı, aynı zamanda öfke ifadesiyle kırık pencereye doğru süründü. Korkusunu yenip birdenbire pervaza sıçradı ve çıkık suratını geriye atarak vahşi, sinirli bir uluma tutturdu. Pencereden inmek istemedi, kükreyip silkindi ve aşağıya atlamaya çabaladı.

Köpeği odadan çıkarıp lobiye bıraktılar, o da giriş kapısından caddeye çıktı ve peşinden gelenleri bir taksi durağına götürdü. Sonra peşinden gittiği izi kaybetti. O zaman Tuzabuben'i götürdüler.

Soruşturma ekibi Varenuha'nın çalışma odasına yerleşti, Varyete'nin akşam yapılan gösteriye tanık olan çalışanları sı-

rayla oraya çağrıldı. Soruşturmanın her adımda öngörülmemiş güçlükleri aşmak zorunda kaldığını söylemek gerek. İpucu sürekli ellerinden kayıyordu.

Afişler vardı, değil mi? Vardı. Ama geceleyin üzerlerine yenileri yapıştırılmıştı ve şimdi bu iş için adam öldürseniz bir tanesini bile bulamazdınız. Zaten bu büyücü nereden çıkıp gelmişti ki?

Kim bilir. Herhalde onunla bir sözleşme yapılmış olmalı?

"Öyle olmalı," dedi heyecanla Vasili Stepanoviç.

"Ama eğer yapıldıysa, bunun muhasebeden geçmesi gerekiyor, değil mi?"

"Muhakkak," dedi heyecanla Vasili Stepanoviç.

"Peki nerede bu?"

"Yok," dedi sayman bembeyaz olup kollarını iki yana açarak. Gerçekten de ne muhasebenin ne mali işler müdürünün ne de Varenuha'nın dosyalarında böyle bir sözleşmenin izi vardı.

Bu büyücünün adı neydi? Vasili Stepanoviç bilmiyordu, akşamki gösteride yoktu. Yer göstericiler bilmiyordu, gişedeki kız alnını kırıştırıp düşündü, düşündü, sonunda şöyle dedi:

"Vo... Sanırım Woland."

Yoksa Woland değil miydi? Belki de Woland da değildi. Belki de Noland'dı.

Yabancılar Bürosu'nun Woland, Foland ya da büyücüden falan hiç haberi olmadığı ortaya çıktı.

Hademe Karpov bu büyücünün Lihodeyev'in dairesinde kalıyor olması gerektiğini söyledi. Elbette, hemen daireye gidildi. Herhangi bir büyücü yoktu orada. Lihodeyev'in kendisi de yoktu. Ev hizmetçisi Grunya da yoktu ve nereye gittiğini kimse bilmiyordu. Yönetim başkanı Nikanor İvanoviç de yoktu, Prolejneva da yoktu!

Kesinlikle akla mantığa sığmaz bir şeyler oluyordu: İdarenin baş kişileri kaybolmuştu, akşam skandal bir gösteri yapılmıştı, ama onu kimin, hangi izinle yaptığı bilinmiyordu.

Derken öğlen oldu; gişenin açılması gerekiyordu. Ama elbette bu söz konusu bile değildi!

Varyete'nin kapısına dev bir karton asıldı, üzerinde "Bugünkü gösteri iptal edildi," yazıyordu. Kuyrukta bir heyecan dalgası yayıldı, ama yine de insanlar dağılmaya başladı ve bir saat sonra Sadovaya üzerinde kuyruktan iz bile kalmamıştı. Soruşturma ekibi çalışmalarını başka bir yerde sürdürmek üzere gitti, çalışanlara izin verildi, geriye sadece bekçiler kaldı ve Varyete'nin kapıları kilitlendi.

Sayman Vasili Stepanoviç'in acilen iki iş yapması gerekiyordu: Birincisi, dünkü gösteride olanları bildirmek üzere Ucuz Gösteri ve Eğlenceler komisyonuna gitmek, ikincisi de akşamki hasılatı, yani 21 bin 711 rubleyi teslim etmek üzere Finans ve Gösteri İşleri ofisine gitmek.

Titiz ve çalışkan biri olan Vasili Stepanoviç parayı gazete kâğıdına sardı, iple paketi bağladı, çantasına koydu ve talimatları çok iyi bildiğinden, elbette, otobüs ya da tramvaya değil, taksi durağına yöneldi.

Fakat durağa doğru şişkin bir çantayla gelen yolcuyu gören üç arabanın şoförü de, nedense kötü kötü bakarak hemen gaza basıp gittiler.

Bu durum karşısında şaşıran sayman uzun zaman direk gibi öylece dikildi, bunun anlamını anlamaya çalıştı.

Üç dakika sonra boş bir araba geldi ve şoförün yüzü yolcuyu görür görmez asıldı.

"Araba boş mu?" diye sordu Vasiliy Stepanoviç hayretle öksürerek.

"Parayı göster," dedi sinirle şoför yolcunun suratına bakmadan.

Daha da şaşkınlaşan sayman değerli çantasını koltuğunun altına kıstırdı, cüzdanından bir 10 ruble çıkarıp şoföre gösterdi.

"Gitmem!" dedi adam kısaca.

"Affedersiniz..." diye söze başladı sayman, ama şoför kesti onun sözünü:

"3 rublelik var mı?"

İyice serseme dönmüş sayman cüzdanından iki tane 3 rublelik çıkarıp şoföre gösterdi.

"Buyurun," diye bağırdı adam ve taksimetrenin düğmesine kıracak kadar sert bastı. "Gidelim."

"Bozukluğunuz mu yok acaba?" diye sordu sayman ürkekçe.

"Koca bir cep dolusu var!" diye haykırdı şoför ve kanlanmış gözleri aynayı kapladı. "Bugün üç kere geldi başıma. Diğerlerinin de başına gelmiş. Orospu çocuğunun teki veriyor onluğu, ben de ona üstünü veriyorum – 54 kopek... Puşt inip gidiyor! Beş dakika geçmeden bir bakıyorum 10 rublelik banknot diye verdiği şey şarap etiketi!" Bu sırada şoför yayımlanması imkânsız bir şeyler söyledi. "Zubovskaya'nın orada bir kere daha oldu. Onluk verdi. Çıkarıp verdim 3 rubleyi. Defolup gitti! Cüzdanıma elimi bir attım, içinden arı çıktı, soktu parmağımı! Ah seni!" Şoför yayımlanması imkânsız bir şeyler daha söyledi. "Onluk falan yok artık. Dün akşam şu (yayımlanması imkânsız sözler) Varyete'de itoğlu itin teki 10 rubleliklerle (yayımlanması imkânsız sözler) bir hipnoz gösterisi yapmış."

Sayman sersemledi, ezilip büzüldü ve "Varyete" diye bir kelimeyi ilk kez duyuyormuş gibi yaparak kendi kendine şöyle düşündü: "Vay, vay, vay!"

Gideceği yere varınca düzgün bir şekilde parasını ödeyen sayman, binaya girip yöneticinin çalışma odasına uzanan ko-

ridora yöneldi ve daha yoldayken yanlış bir zamanda geldiğini anladı. Gösteri Komisyonu'nun ofisinde tam bir keşmekeş yaşanıyordu. Saymanın yanından uçuşan başörtüsü ve firlak gözleriyle bir hademe kız geçti.

"Hayır, hayır, hayır canlarım!" diye bağırıyordu kime seslendiği anlaşılmaz bir şekilde. "Ceketle pantolon var, ama ceketin içinde hiçbir şey yok!"

Bir kapının ardında kayboldu ve biraz sonra kırılan tabakların sesi geldi. Sekreterlerin odasından saymanın tanıdığı biri olan komisyonun birinci sektör yöneticisi firladı, ama öyle bir haldeydi ki saymanı tanımadı ve hiç iz bırakmadan ortadan kayboldu.

Bütün bunlardan serseme dönen sayman, komisyon başkanının çalışma odasının giriş kısmında yer alan sekreter odasına kadar ilerledi ve burada tam anlamıyla şaşkına döndü.

Çalışma odasının kapalı kapılarının ardından korkunç bir ses geliyordu, ses tartışmasız bir şekilde komisyon başkanı Prohor Petroviç'e aitti. "Birini mi azarlıyor?" diye düşündü ürken sayman ve çevresine bakınınca başka bir şey gördü: Prohor Petroviç'in özel sekreteri, güzel Anna Riçardovna deri koltuğa oturmuş, kafasını geriye atmış, bacaklarını odanın ortasına doğru uzatmış, elinde ıslak bir mendille durmadan hıçkırıyordu.

Anna Riçardovna'nın çenesi baştan aşağı rujla kaplanmıştı, şeftali yanakları da kirpiklerinden sel gibi inen sürmeyle kaplanmıştı.

Birinin içeri girdiğini gören Anna Riçardovna ayağa firladı, saymanın yanına koştu, ceketinin iki yakasını tutup onu bir yandan sarsarken bağırmaya başladı:

"Tanrı'ya şükür! Cesur bir insan geldi! Herkes kaçtı, herkes teslim oldu! Gidelim, gidelim yanına, ben ne yapacağımı bilemiyorum!" diye hıçkıra hıçkıra saymanı çalışma odasına sürükledi.

Çalışma odasına giren sayman ilk önce çantasını düşürdü ve kafasındaki bütün düşünceler altüst oldu. Hiç de yersiz değildi böyle olması.

Üzerinde kocaman bir mürekkep şişesi olan dev masanın arkasında içi boş bir takım elbise oturmuştu ve mürekkebe batırılmamış kuru bir kalem geziniyordu bir kâğıdın üzerinde. Takım elbisenin kravatı da vardı, cebinde bir dolmakalem görünüyordu, ama gömlek yakasının üzerinde boyun yoktu, baş yoktu, manşetlerden de birer el çıkmıyordu. Takım elbise çalışmaya gömülmüş bir haldeydi ve çevresine hâkim olan o keşmekeşin kesinlikle farkında değildi. Birinin içeri girdiğini duyunca, takım elbise koltukta geriye yaslandı ve yakanın üzerinden Prohor Petroviç'in saymanın çok iyi tanıdığı sesi yükseldi:

"Ne vardı? Kapılara yazılmamış mı benim kimseyi kabul etmediğim?"

Güzel sekreter çığlık atıp kollarını savurarak haykırdı:

"Görüyor musunuz? Görüyor musunuz! Yok işte! Yok! Bulun getirin onu, getirin!"

O sırada odanın kapısında biri belirdi, bağırıp kaçtı hemen.

Sayman bacaklarının titrediğini hissetti ve bir sandalyenin kıyısına yaslandı, ama çantasını yerden almayı da unutmadı. Anna Riçardovna saymanın çevresinde hoplayıp zıplıyor, onun ceketini çekiştiriyor ve haykırıyordu:

"Ne zaman şeytana lanet etse hep sustururdum onu! İşte şeytan çarptı." Güzel kadın böyle diyerek yazı masasına doğru koştu, müzik gibi tatlı, ağlamaktan biraz genizden gelen bir sesle seslendi:

"Prohor'cuk! Neredesiniz?"

"Bu 'Prohor'cuk' da neyiniz oluyor?" diye sordu hemen takım elbise, koltuğa iyice yerleşerek.

"Tanımıyor! Beni tanımıyor! Anlıyor musunuz?" dedi hıçkırıklar içinde sekreter.

"Rica ederim çalışma odasında ağlamayın!" diye sinirlendi çizgili takım elbise öfkeyle ve onlarla ilgili karar vermek istediğini açıkça belli ederek koluyla yeni bir kâğıt evrak destesini yanına çekti.

"Hayır, buna bakamam, bakamam!" diye haykırdı Anna Riçardovna ve sekreter odasına koştu, peşinden şimşek gibi sayman da gitti.

"Bakın, ben oturuyordum," dedi heyecandan tir tir titreyen Anna Riçardovna yine saymanın ellerine yapışarak. "Birden bir kedi girdi içeri. Kara, hipopotam gibi güçlü kuvvetli bir hayvan. Tabii ben ona 'Pışşşt pışt!' diye bağırdım. Çıktı hemen, sonra onun yerine kedi bıyığı gibi bir bıyığı olan şişkonun teki gelip, 'Yurttaş, ne diye gelen konuklara 'Pışşşt, şışşt' falan diye bağırıyorsunuz?' dedi. Sonra da dosdoğru Prohor Petroviç'in odasına girdi; tabii ben de arkasından bağırdım, 'Delirdiniz mi siz?' diye. Ama bu küstah dosdoğru daldı Prohor Petroviç'in odasına ve karşısındaki koltuğa oturuverdi! Ee, o da... Melek gibi kalbi vardır, ama sinirlidir. Deliye döndü! Reddetmiyorum, nevrotik bir tiptir, öküz gibi çalışır; deliye döndü. 'Siz,' dedi, 'buraya nasıl davetsiz girersiniz?' O zaman diğeri de koltuğuna iyice yayılıp sırıtarak şöyle dedi: 'Ben sizinle birtakım işler hususunda görüşmeye geldim.' Prohor Petroviç yine deliye döndü: 'Meşgulüm!' Diğeri de, akıl alır gibi değil, yanıt verdi: 'Hiç de meşgul falan değilsiniz...' Ya! O zaman tabii Prohor Petroviç'in sabrı tükendi ve bağırdı: 'Bu da ne demek böyle? Şeytan alsın beni ki çıkıp gideceksiniz hemen buradan!' O zaman diğeri de, akıl alır gibi değil, gülüp şöyle dedi: 'Şeytan mı alsın? Siz istersiniz de yapmaz mıyız!' Ve çığlık bile atamadım, bir de baktım ki deri koltukta kimse yok ve orada otu... Oturuyor... Takım elbise...

Hiii!" Bütün şeklini kaybetmiş olan ağzını iyice yayarak uluyordu Anna Riçardovina.

Hıçkırıklarını bastırıp kesik kesik nefes almaya başladı, ama bu kez iyice tutarsız bir şeyler söylemeye başlamıştı:

"Yazıyor da yazıyor, yazıyor! Aklını yitirmiş! Telefonla konuşuyor! Takım elbise! Herkes tavşan gibi kaçtı tabii!"

Sayman öylece duruyor ve titriyordu. Ama birden kader yardımına koştu. Sekreterin odasına sakin ve ciddi bir tavırla iki polis girdi. Onları gören güzel, çalışma odasının kapısını tutarak daha çok ağlamaya başladı.

"Ağlamayı keselim yurttaş," dedi sakin sakin ilk polis. Burada iyice gereksiz olduğunu hisseden sayman, sekreter odasından çıktı ve bir dakika sonra kendini açık havada buldu. Kafasının içinde bir hava akımı bacanın içindeymişçesine uğulduyordu ve bu uğultunun içinde yer göstericilerin akşamleyin gösteriye katılan kediyle ilgili hikâyelerinden parçalar duyuluyodu: "E he he! Bu sakın bizim kedicik olmasın?"

Komisyonda bir sonuca varamayan iyi yürekli Vasili Stepanoviç, onun Vagakovski Yolu'ndaki şubesine gitmeye karar verdi. Kendini biraz sakinleştirmek için de şubeye doğru yürümeye başladı.

Şehir Gösterileri Şubesi bir avlunun derinliklerinde, zamanın yıprattığı bir konaktaydı ve girişindeki porfir sütunlarıyla ünlüydü, ama o gün şubenin ziyaretçilerini etkileyen şey sütunlar değil, sütunların dibinde yaşananlardı.

Birkaç ziyaretçi durmuş sersem sersem ağlayan bir genç kızı seyrediyorlardı, genç kız bir masanın ardındaydı, masada kızın sattığı özel gösteri kitapları vardı. O sırada kız kimseye bu kitaplardan satmıyor ve yakınlık dolu soruları sadece eliyle uzaklaştırıyordu, bu sırada da yukarıdan, aşağıdan, yanlardan, dört bir yandan en azından yirmi telefon coşkuyla çalıyordu.

Kız bir süre ağladıktan sonra aniden irkildi, histerik bir şekilde çığlık attı:

"İşte yine oluyor!" Ve birdenbire titrek bir soprano sesle şarkı söylemeye başladı:

"Şanlı deniz, kutsal Baykal..."

Merdivende bir hademe belirdi, yumruk sallayıp birini tehdit etti ve kızla birlikte çınıltısız, boğuk bir bariton sesle şarkı söyledi:

"Şanlı gemimiz, balık fıçımız!"

Hademenin sesine başka sesler de karıştı, koro yayıldı ve sonunda, şarkı şubenin her köşesinde gürlemeye başladı. Hesap denetleme ofisinin bulunduğu 6 numaralı odanın yanında, güçlü, boğuk bir oktav duyuluyordu.

Koroya telefonların gitgide güçlenen zırıltısı eşlik ediyordu.

"Hey, Barguzin... Yükselt dalgaları!"

Hademe merdivenlerden böyle haykırıyordu.

Genç kızın yanakları gözyaşlarından sırılsıklamdı, dişlerini sıkmaya çabalıyordu, ama ağzı kendi kendine açılıyordu ve hademeden bir oktav daha yüksek sesle söylüyordu:

"Gençlik biraz uzakta!"

---

* Dimitri Pavloviç Davidov adlı şairin 1848 yılında yazdığı şiire esin kaynağı olarak ünlenen bu halk şarkısı devrimden sonra sevilen şarkılar arasındaydı. Şarkı Sibirya'nın Baykal Gölü bölgesindeki sürgünden kaçanların hikâyesini anlatıyordu. (ç.n.)

Şubenin sessiz ziyaretçilerini etkileyen şey dört bir yana dağılmış olan korodakilerin çok düzgün bir şekilde, sanki bütün bir koro görünmeyen bir şeften gözlerini ayırmadan yan yana duruyormuş gibi söylemesiydi şarkıyı.

Vaganski Yolu'ndan gelip geçenler avlunun parmaklıklarında duruyor, şubede kopan şamatayı merakla seyrediyordu.

İlk kuple biter bitmez, yine sanki bir şeften emir almış gibi şarkı birdenbire kesildi. Hademe sessizce küfredip ortadan kayboldu. Ön kapı açıldı ve oradan yazlık bir paltoyla beyaz bir sabahlıktan başka bir şey giymemiş bir yurttaş, yanında polislerle birlikte çıktı.

"Yardım edin doktor, yalvarırım," diye histerik bir çığlık attı genç kız.

Şube sekreteri adam da merdivenlere çıktı ve utanç ve şaşkınlıktan kıpkırmızı bir halde kekeleye kekeleye seslendi:

"Bakın doktor, bizde kitlesel bir tür hipnoz vakası var... Yani bu yüzden, kesinlikle..." Cümlesini bitiremeden yuttu sözlerini ve birden tenor bir sesle şarkı söylemeye başladı:

"Şilka ve Nerçinsk' korkutmuyor artık..."

"Aptal!" diye bağırmayı başardı genç kız, ama kime bağırdığını açıklayamadı, onun yerine zorla bir ara nağme söyleyerek Şilka ve Nerçinsk şarkısına katıldı.

"Kendinize hâkim olun! Kesin şarkı söylemeyi!" diye seslendi doktor sekretere.

Herkes apaçık bir şekilde görüyordu şarkı söylememek için sekreterin de elinden gelen her şeyi yapmak isteyip de kendini tutamadığını; koroyla birlikte yoldan gelip geçenlere

* Birbirine yakın iki Sibirya şehri. (ç.n.)

açgözlü hayvanın onu ele geçiremediğini ve kurşun yağmuruna yakalanmadığını anlatıyordu o da!

Kuple biter bitmez doktordan bir doz sakinleştirici damla alan ilk kişi genç kız oldu, sonra doktor peşinde sekreterle başkalarının paylarını vermek üzere dolandı.

"Affedersiniz sevgili yurttaş," dedi birdenbire Vasili Stepanoviç kıza. "Size kara bir kedi uğradı mı?"

"Ne kedisi!" diye bağırdı kız öfkeyle. "Şubenin içinde bir eşek oturuyor, eşek!" Ve buna, "Duysun varsın! Herkese anlatacağım," diye ekleyerek gerçekten de anlattı olup biteni.

Anlaşılan, şehir şubesinin yöneticisi (kızın dediğine göre) "sonunda hafifletilmiş eğlenceler yumurtlayıp" türlü türlü topluluklar düzenleme manyaklığına kapılmıştı.

"Yetkilileri kandırdı!" diye şakıdı kız.

Bir yıl içinde yönetici Lermontov çalışmaları, satranç, ping pong toplulukları ve ata binme topluluğu düzenlemeyi başardı. Yaz için nehir kanosu ve dağcılık toplulukları hazırlamakla tehdit ediyordu.

Ve işte bugün, öğle yemeği tatilinde, yönetici içeri girip...

"Koluna da takmış orospu çocuğunun birini," diye anlattı kız, "nereden çıktığı belirsiz, ekose pantalonu, buruşuk gömleği ve... akıl almayacak kadar çirkin suratı olan birini!"

Bu sırada, kızın anlattığına göre, yemek salonundaki herkese onu koro toplulukları organizasyonu alanında ünlü bir uzman olarak olarak tanıtmıştı.

Geleceğin dağcılarının yüzü asılmıştı, ama müdür herkesi alkışa davet etmiş, uzman da biraz şaka, biraz nükte yapmış, şarkı söylemenin çok az vakit aldığına yemin etmiş, ama buna karşılık şarkı söylemenin tonla yararı olduğunu söylemişti.

Tabii, elbette, kızın söylediği gibi, ilk heveslenenler şöhretli dalkavuklardan Fanov ve Kosarçuk olmuş ve hemen ya-

zılacaklarını ilan etmişlerdi. O zaman diğer çalışanlar da şarkı söylemekten kaçamayacaklarını anlayıp topluluğa yazılmaya karar vermişlerdi. Öğle tatilinde şarkı söylemek kararlaştırılmıştı, çünkü geri kalan bütün zaman Lermontov ve damaya ayrılmıştı. Müdür de örnek olsun diye, tenör olacağını söylemiş ve sonra her şey uğursuz bir rüya gibi ilerlemişti. Ekoseli uzman şakımaya başlamıştı:

"*Do-mi-sol-do!*"

Şarkı işinden kurtulma çabasıyla rafların arkasına saklanan sıkılganları yakalayıp öne çıkarmış, Kosarçuk'a kusursuz bir kulağı olduğunu söylemiş, ulumaya, sızlanmaya başlamış, yaşlı bir şarkıcıya saygı göstermelerini rica etmiş, diyapazona parmakla vurup durmuş, "Şanlı Deniz" şarkısıyla gürlemeleri için yalvarmıştı.

Onlar da gürlediler. Ve şanlı bir şekilde gürlediler. Ekoseli gerçekten de işini iyi biliyordu. İlk kupleyi sonuna kadar söylediler. O sırada şef özür dileyip, "Bir dakika, hemen geleceğim," dedi ve... ortadan kayboldu. Gerçekten de bir dakika sonra geleceğini sanmıştılar. Ama on dakika geçtiyse de, gelmedi. Çalışanları mutluluk sardı – adam kaçmıştı.

Sonra birden kendi kendilerine ikinci kupleyi söylediler, Kosarçuk'un sesi hepsininkini bastırıyordu ve herhalde kusursuz bir kulağı falan da yoktu, ama hoş denebilecek bir yüksek tenör sesi vardı. Baştan sona söylediler – şef yoktu! Yerlerine döndüler, ama oturamadılar, istemedikleri halde şarkı söylüyorlardı. Durmak, bir türlü mümkün değildi. Üç dakika susup sonra yine gürlüyorlardı. Susuyor... gürlüyorlardı! O zaman anladılar ki bir felaket var. Müdür utançtan odasına kapattı kendisini.

Derken kızın hikâyesi de kesildi. Sakinleştirici pek bir işe yaramamıştı.

Çeyrek saat sonra, Vaganski'deki parmaklığın kenarına üç kamyon yanaştı ve bütün çalışanlar, başlarında müdürle birlikte onlara bindirildi.

Fakat bahçe kapısından çıkan ilk kamyon sokağa çıkar çıkmaz, kamyonun arkasında ayakta durmuş, birbirlerinin omuzlarını tutan memurlar ağızlarını ardına kadar açtı ve bütün sokak popüler şarkılarla çınlamaya başladı. İkinci kamyon, sonra da üçüncü kamyon katıldı onlara. Böyle gittiler. Yoldan gelip geçen, işinin gücünün peşinde olan insanlar kamyonlara şöyle bir gözucuyla baktılar ve hiç şaşırmayıp şehir dışına gezmeye gittiklerini düşündüler. Zaten gerçekten de şehir dışına gidiyorlardı, ama gezmeye değil, Profesör Stravinski'nin kliniğine.

Yarım saat sonra aklını iyice yitirmiş olan sayman, finans kısmına ulaştı; gişe parasından sonunda kurtulabilmeyi umut ediyordu. Bu yaşadıklarından ders aldığı için, önce dikkatle uzun salonu kolaçan etti, salonda üzerinde altın harfli yazılar olan puslu camların ardında memurlar vardı. Saymanın gözüne burada herhangi bir telaş ya da çirkinlik belirtisi ilişmedi. Saygın bir kurumda olması gerektiği gibi tam bir sessizlik hâkimdi.

Vasili Stepanoviç üzerinde "Para Teslimatı" yazan bir pencereye soktu kafasını, tanımadığı memurla selamlaştı ve kibarca bir hesap defteri istedi.

"Ne için lazımdı?" diye sordu penceredeki memur.

Sayman şaşırdı.

"Para yatırmak istiyorum. Varyete'den geliyorum."

"Bir dakika," dedi memur ve hemen camdaki deliği bir kafesle kapattı.

"Tuhaf!" diye düşündü sayman.

Şaşırması çok doğaldı. Hayatında ilk kez böyle bir durumla karşılaşıyordu. Para vermenin ne kadar zor olduğunu

herkes bilir; bunu yapmaya kalkarken tatsızlık yaşamak mümkündür. Ama sayman otuz yıllık çalışma hayatında, resmi ya da gayriresmi birinin para almakta tereddüt ettiğini bir kere bile görmemişti.

Neyse sonunda kafes aralandı ve sayman yine uzandı pencereye.

"Peki çok paranız var mı?" diye sordu memur.

"20 bin 711 ruble."

"Vaay!" dedi nedense alaylı bir tavırla memur ve saymana yeşil bir kâğıt uzattı.

Bu formu çok iyi tanıyan sayman hemen doldurdu ve paketin ipini çözmeye başladı. Yükünü boşaltınca birden gözleri karardı, hastalıklı bir şeyler mırıldanmaya başladı.

Gözlerinin önünde yabancı paralar yanıp sönüyordu. Deste deste Kanada dolarları, İngiliz sterlinleri, Hollanda guldenleri, Litvanya latları, Estonya kronları vardı...

"Al işte, Varyete'deki düzenbazlardan biri daha!" diye korkunç bir ses yankılandı serseme dönen saymanın tepesinde. Ve hemen tutukladılar Vasiliy Stepanoviç'i.

18. Bölüm
Talihsiz Ziyaretçiler

Tam da hırslı sayman taksiye atlamış, kendi kendine yazı yazan takım elbiseyle buluşmaya giderken, Moskova'ya gelen Kiev treninin 9 numaralı birinci sınıf yataklı vagonundan, yolcuların arasından elinde küçük, elyaf bir çanta taşıyan bir yolcu daha indi. Bu yolcu ölen Berlioz'un enistesi, Kiev'de eski Enstitü Caddesi'nde yaşayan ekonomi planlamacısı Maksimilian Andreyeviç Poplavski'nin ta kendisiydi. Maksimilian Andreyeviç'in Moskova'ya gelmesinin nedeni bir gün önce gece geç vakit aldığı şu telgraftı: "PATRİK GÖLÜ'NDE TRAMVAY ALTINDA KALDIM. CENAZE CUMA GÜNÜ, SAAT ÜÇTE. GELİN. BERLİOZ."

Maksimilian Andreyeviç, Kiev'in akıllı kişilerinden biri sayılırdı ve bu doğruydu da. Ama böyle bir telgraf en akıllı insanı bile şaşkına çevirebilir. Eğer biri ezildiğini telgrafla bildiriyorsa, bu ezilme sonucunda ölmediği ortadadır. Ama o zaman cenaze niye? Yoksa çok kötü bir halde ve öleceğini mi öngörüyor? Bu mümkün, ama bu kadar kesin olmak da çok tuhaf – cenazenin cuma günü saat üçte olacağını nereden biliyor? Şaşkınlık verici bir telgraf!

Fakat akıllı insanlar karmaşık işlerin içinden çıkabildikleri için akıllıdır. Çok basit. Bir hata olmuş ve telgraf metnini yanlış yazmışlar. "Kaldı" sözcüğü besbelli yanlış yazılmış,

"kaldım" olmuş. Böyle bir düzeltme yapınca telgrafın anlamı değişiyordu, ama tabii trajik bir anlam kazanıyordu.

Maksimilian Andreyeviç'in eşini saran keder ateşi söndükten sonra, Andreyeviç hemen Moskova'ya gitmek üzere hazırlanmıştı.

Maksimilian Andreyeviç'in bir sırrını açıklamakta yarar var. Karısının gençliğinin baharında ölen yeğeni için üzüldüğüne kuşku yok. Ama elbette, işbilir bir insan olduğundan, onun cenazede bulunması için özel bir neden olmadığının farkındaydı. Maksimilian Andreyeviç buna rağmen telaş etmişti Moskova'ya gitmekte. Neden acaba? Ev yüzünden elbette. Moskova'da bir daire mi? Bu ciddi bir olaydır. Neden bilinmez, ama Maksimilian Andereyeviç nedense Kiev'i sevmemişti ve Moskova'ya taşınma düşüncesi son zamanlarda onu o kadar meşgul ediyordu ki uyumakta bile güçlük çekiyordu. Dinyeper'in bahar selinden, kıyıya yakın adaları su altında bırakan suyun ufukla kaynaştığı zamandan hoşnut olmuyordu. Knez Vladimir'in kaidesinden görünen o sarsıcı güzellikteki manzara onu mutlu etmiyordu. Bahar vakti Vladimir Tepesi'nin kerpiç yollarında oynaşan güneş ışınlarıyla neşelenmiyordu. Bunların hiçbirini istemiyor, sadece tek bir şey, Moskova'ya taşınmak istiyordu.

Kiev'de, Enstitü Caddesi'ndeki bir evi Moskova'nın daha küçük bir meydanındaki bir evle değiştirmek için gazeteye ilan vermek işe yaramamıştı. İsteklisi çıkmamıştı, çıktığı zaman da teklifleri akla fikre sığacak gibi değildi.

Telgraf Maksimilian Andreyeviç'i sarstı. Bu fırsatı kaçırmak günah gibi bir şeydi. İşbilir insanlar böyle fırsatların bir daha gelmeyeceğini bilirler.

Kısacası, hiçbir sıkıntıdan kaçınmadan, yeğeninin Sadovaya üzerindeki dairesine sahip çıkmak gerekiyordu. Evet, bu zordu, çok zordu, ama bu zorluğu bedeli ne olursa olsun aş-

mak gerekiyordu. Deneyimli Maksimilian Andreyeviç bu ilk ve zorunlu adımı atmak için önce şunu yapmak gerektiğini biliyordu: ne olursa olsun, geçici olarak da olsa, ölen yeğeninin üç odasını kendi üzerine geçirmek.

Cuma günü Maksimilian Andreyeviç, Moskova'da Sadovaya Caddesi, 302 numaralı binanın yönetim odasının kapısından içeri girdi.

Dar bir odaydı bu, duvarlarda eski levhalar asılıydı, levhalarda nehirde boğulanları hayata döndürme yöntemleri tasvir edilmişti, ahşap masanın ardında da orta yaşlı, tıraşsız bir adam, telaşlı gözlerle tek başına oturuyordu.

"Başkanı görebilir miyim acaba?" diye sordu kibarca ekonomi planlamacısı, şapkasını çıkarıp çantasını boş bir sandalyeye koyarken.

Bu sıradan görünen soru nedense oturan adamı sarstı, öyle ki suratı bir anda değişti. Tedirgin gözlerle sağa sola bakarak anlaşılmaz bir şekilde başkanın orada olmadığını söyledi.

"Kendi dairesinde mi?" diye sordu Poplavski. "Acil bir işim vardı."

Oturan adam yine anlaşılmaz bir şeyler söyledi. Ama başkanın dairesinde de olmadığı anlaşılıyordu.

"Peki ne zaman gelecek?"

Oturan adam buna hiç yanıt vermedi ve belli bir kederle pencereye baktı.

"Aha!" dedi kendi kendine akıllı Poplavski ve sekreteri sordu.

Masanın ardındaki tuhaf adam gerginlikten iyice kızardı ve yine anlaşılmaz bir şekilde sekreterin de yerinde olmadığını söyledi... Ne zaman geleceği de bilinmiyordu ve... sekreter hastaydı...

"Aha!" dedi kendi kendine Poplavski. "Ama yönetimden kimse yok mu?"

"Ben varım," dedi zayıf bir sesle adam.

"Bakın," dedi etkileyici bir tavırla Poplavski, "yeğenim olan ve ölen Berlioz'un tek mirasçısı benim, kendisi, bilindiği gibi, Patriarşiye Prudi'de öldü ve ben, yasaya göre, 50 numaralı dairede bulunan mirasımızı almak mecburiyetindeyim..."

"Bana bildirmediler yoldaş," diye söze girdi adam kederle.

"Ama affedersiniz," dedi ışıl ışıl bir sesle Poplavski, "siz yönetim üyesisiniz ve mecbursunuz..."

Bu sırada içeri başka bir adam girdi. Geleni görünce masanın arkasında oturan bembeyaz oldu.

"Yönetim üyesi Pyatnavko mu?" diye sordu gelen oturana.

"Benim," dedi zar zor duyulur bir sesle diğeri.

Gelen oturana bir şeyler fısıldadı, o da iyice telaşlanmış bir halde sandalyeden kalktı ve birkaç dakika sonra Poplavski boş yönetim odasında tek başına duruyordu.

"Eh, tam bir keşmekeş! Tam da sırasıydı sanki..." diye düşündü sıkıntıyla Poplavski, 50 numaralı daireye doğru gitmek üzere asfalt avluyu geçerken.

Ekonomi planlamacısı zili çalar çalmaz kapı açıldı ve Maksimilian Andreyeviç loş bir hole girdi. Kapıyı kimin açtığını anlayamamak onu biraz şaşırtmıştı: Holde bir sandalyede oturan iri bir kara kedi dışında kimse yoktu içeride.

Maksimilian Andreyeviç öksürdü, ayaklarını yere vurdu ve çalışma odasının kapısı açılıp da Korovyev hole gelince, Maksimilian Andreyeviç ona kibarca ama tevazuyla selam verdi ve şöyle dedi:

"Adım Poplavski. Ben eniştesiyim..."

O daha sözünü bitiremeden Korovyev cebinden kirli bir mendil çıkardı, burnunu içine gömdü ve ağlamaya başladı.

"... ölen Berlioz'un..."

"Tabii, tabii," diye söze girdi Korovyev mendili suratından çekerek. "Size bakar bakmaz anladım kim olduğunuzu!" Bu sırada gözyaşlarıyla sırılsıklamdı ve hıçkırmaya başladı:

"Büyük acı, değil mi? Neden böyle oluyor? Neden?"

"Tramvay mı ezmiş?" diye sordu fısıltıyla Poplavski.

"Kıtırt diye," diye haykırdı Korovyev ve gözyaşları kelebek gözlüğünden aşağı sel gibi aktı. "Kıtırt diye! Ben tanık oldum. İnanın bana – bir kerede! Kafa bir tarafa! Sağ ayak... takırt diye kopuverdi! Sol ayak... takırt diye kopuverdi! Tramvay denen şeyin bizi ne hallere getirdiğini görüyor musunuz!" Ve görünüşe göre kendini tutamayan Korovyev, burnunu aynanın yanındaki duvara sürte sürte hıçkırarak ağlamaya başladı.

Berlioz'un enişteşi bu yabancının davranışlarından gerçekten etkilenmişti. "Bir de bizim çağımızda iyi yürekli insan bulunmuyor derler!" diye düşünüyordu gözlerinin sulanmaya başladığını hissederken. Fakat bu sırada içinde tatsız bir bulut dolanmaya başladı ve yılan gibi bir düşünce, yani bu iyi yürekli insanın çoktan ölenin dairesini üzerine geçirmiş olabileceği düşüncesi geldi aklına, çünkü hayatta böyle örnekler vardı.

"Affedersiniz, siz ölen Mişa'nın arkadaşı mıydınız?" diye sordu eliyle ıslanmamış sol gözünü siler, sağ gözüyle de üzüntüden perişan olmuş Korovyev'in yüzünü incelerken. Ama diğeri o kadar hıçkırarak ağlıyordu ki, "Takırt diye, kopuverdi!" sözlerinden başka bir şey duyulmuyordu. Uzun uzun hıçkırdıktan sonra Korovyev sonunda duvardan uzaklaşıp şöyle dedi:

"Hayır, daha fazla katlanamayacağım! Gidip üç yüz damla sakinleştirici eter içeceğim!" Ve Poplavski'ye sırılsıklam olmuş yüzünü çevirerek devam etti:

"Ya, işte öylece tramvay aldı götürdü!"

"Özür dilerim, bana siz mi gönderdiniz telgrafı?" diye sordu Maksimalian Andreyeviç bu hayret verici ağlağın kim olabileceğini anlamak için çabalayarak.

"O gönderdi!" dedi Korovyev ve parmağıyla kediyi gösterdi.

Poplavski yanlış işittiğini sanarak gözlerini iri iri açtı.

"Hayır, dayanamıyorum, gücüm kalmadı," diye burnunu çeke çeke devam ediyordu Korovyev. "Hep aklımda: tekerlekler ayağı üzerinde... Bir tekerlek en az üç yüz kilo... Takırt! Gidip yatacağım ben, uyuyup unutacağım," diyerek holden çıktı.

Kedi de gerindi, sandalyeden sıçradı, arka ayaklarının üzerine kalktı, kollarını kavuşturdu, ağzını açtı ve şöyle dedi:

"Ee, ben gönderdim telgrafı! Ne vardı?"

Maksimilian Andreyeviç'in birdenbire başı dönmeye başladı, eli ayağı boşandı, çantasını düşürdü ve kedinin karşısındaki sandalyeye çöküverdi.

"Rusça konuşuyorum, değil mi?" dedi kabaca kedi. "Ne vardı?"

Fakat Poplavski herhangi bir yanıt veremedi.

"Kimlik!" diye miyavladı kedi ve tüylü pençesini uzattı.

Kedinin gözlerinde yanan iki kıvılcım dışında hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şey görmeden, Poplavski kimliğini cebinden hançer gibi çıkardı. Kedi cam kaplama masadan kalın, kara çerçeveli gözlükleri aldı, suratına yerleştirdi, daha da ciddi bir tavır takındı ve Poplavski'nin tir tir titreyen elinden kimliğini aldı.

"Haydi bakalım, bayılacak mıyım, bayılmayacak mıyım?" diye düşündü Poplavski. Uzaktan Korovyev'in burun çekme sesleri geliyordu, bütün hol eter kokusuyla dolmuştu, sakinleştirici ve iğrenç başka bir şey.

"Hangi ofis verdi bu belgeyi?" diye sordu kedi sayfalara bakarak. Bir yanıt gelmedi.

"Dört yüz on ikinci," dedi kendi kendine kedi patisini ayaklarıyla tuttuğu kimlikte gezdirerek. "Tabii ya, elbette!

Biliyorum bu ofisi! Orada kim gelse kimlik veriyorlar! Ama sözgelimi bana kalsa, sizin gibilere vermezdim asla! Suratınıza bir bakar, anında geri çevirirdim!" Kedi o kadar sinirlenmişti ki kimliği yere attı. "Sizin cenazede bulunmanız iptal edildi," diye devam etti resmi bir sesle. "Güçlük çıkarmadan ikamet yerinize dönün." Ve kapıya doğru miyavladı:

"Azazello!"

Onun çağrısıyla hole ufak tefek, aksayan, kara bir içdonu giymiş, deri bir kemere asılı bir kılıç taşıyan, kızıl saçlı, sarı azıdişli, sol gözü lekeli bir adam geldi.

Poplavski nefes alamadığını hissetti, sandalyeden kalktı ve kalbini tuta tuta geriledi.

"Azazello, çıkart!" diye emretti kedi ve holden çıkıp gitti.

"Poplavski," diye seslendi sessizce gelen, "her şeyi anlaşılmıştır umarım?"

Poplavski başını salladı.

"Hemen Kiev'e dön," diye devam etti Azazello. "Orada su gibi sessiz, ot gibi sakin bir şekilde otur ve Moskova'da bir daire falan hayal etme, tamam mı?"

Poplavski'yi azı dişiyle, kılıcıyla ve çarpık gözleriyle ölümcül bir korkuya düşüren bu küçük adam, ekonomistin ancak omzuna kadar geliyordu ama enerjik, kesin ve hesaplı bir şekilde hareket ediyordu.

Önce kimliği alıp Maksimilian Andreyeviç'e uzattı, o da kimliği cansız bir elle aldı. Sonra Azazello denen tek eliyle çantayı aldı, diğer eliyle de kapıyı ardına kadar açtı ve Belioz'un amcasının koluna girerek onu merdiven boşluğuna götürdü. Poplavski duvara yaslandı. Azazello anahtar kullanmadan açtı çantayı, içinden yağlı bir gazeteye sarılmış, tek budu eksik, dev kara bir tavuk çıkardı ve onu yere koydu. Sonra iki çift çamaşır, tıraş bıçağı, bir kitapçık ve bir kutu çıkardı ve tavuk dı-

şında hepsini ayağıyla merdiven boşluğuna itti. Boşalan çanta da aynı yere yollandı.

Çantanın aşağıya çarpma sesi duyuldu; sese bakılırsa, kapağı parçalanmıştı.

Sonra kızıl haydut tavuğun budunu tuttuğu gibi Poplavski'nin ensesine öyle sert bir şekilde vurdu ki tavuğun gövdesi parçalandı ve budu Azazello'nun elinde kaldı. Oblonski'lerin evinde her şey alt üst oldu, demişti ünlü yazar Lev Tolstoy haklı olarak. Bu durumda da aynen bu söylenebilirdi. Evet! Poplavski'nin gözlerinde her şey alt üst olmuştu. Uzun bir kıvılcım çaktı gözlerinin önünde, sonra mayıs gününü bir anda söndüren kasvetli bir yılan geçti ve Poplavski kimliğini elinden bırakmadan merdivenlerden aşağı yuvarlandı. Kıvrım yerine kadar uçtuktan sonra, merdiven sahanlığında ayağını pencere camına geçirip bir basamağın üzerine oturdu. Ayaksız tavuk da yanından yuvarlanıp merdiven boşluğuna düştü. Yukarıda kalan Azazello bir anda tavuk budunu sıyırıp kemiği içdonunun yan cebine tıkıştırdı, daireye döndü ve kapıyı güm diye kapadı. Bu sırada aşağıdan yukarı çıkan bir insanın dikkatli ayak sesleri duyuldu.

Bir kat daha aşağı kaçan Poplavski sahanlıktaki tahta koltuğa oturup nefesini toplamaya çabaladı.

Kaba ipekten eski bir takım elbise ve yeşil şeritli kalın bir saman şapka giymiş, sıra dışı ölçüde kederli bir yüze sahip, ufak tefek yaşlıca bir adam merdivenlerden yukarı çıkıp Poplavski'nin yanına geldi.

"Affedersiniz," diye sordu adam kederle. "Elli numaralı daire nerede acaba?"

"Yukarıda!" dedi kesik kesik Poplavski.

"Çok teşekkür ederim bayım," dedi yine hüzünle adam ve yukarı devam etti, Poplavski de kalkıp aşağıya koştu.

Maksimilian Andreyeviç ona güpegündüz saldıran haydutları şikâyet etmek üzere polise koşmadı mı, diye sorulabilir. Hayır, asla, bunu kesin olarak söyleyebiliriz. Polise gitmek, yani az önce bir kedi benim kimliğimi inceledi, demek, sonra da içdonu giymiş kılıçlı bir adam... Hayır baylar bayanlar, Maksimilian Andreyeviç gerçekten de akıllı bir adamdı!

Çoktan aşağı varmış ve çıkış kapısının hemen yanındaki bir dolabın açık kapısını görmüştü. Kapının camı kırıktı. Poplavski kimliğini cebine soktu, aşağı atılan eşyalarını görme umuduyla çevresine bakındı. Ama ne onlar ne de onlardan bir iz vardı. Poplavski bunun kendisini pek de üzmediğini fark ederek şaşırdı. İlginç ve çekici başka bir fikir gelmişti aklına – lanetli daireyi bir kez de ufak tefek adamla denemek. Aslında, nerede olduğunu sorduğuna göre, oraya ilk kez gidiyor olmalıydı. Öyleyse, şimdi doğruca 50 numaralı dairede oturanların kucağına düşmüş olacaktı. İçinden bir ses Poplavski'ye, bu adamın çok geçmeden daireden çıkacağını söylüyordu. Maksimilian Andreyeviç artık herhangi bir yeğen cenazesine falan gitmiyordu, Kiev trenine de yeterince vakit vardı. Ekonomist çevresine bakınıp dolabın içine saklandı. Bu sırada yukarıda uzakta bir yerde kapı çalındı. "İşte giriyor!" Kalbi buz kesmiş bir halde düşündü Poplavski. Dolap serindi, fare ve çizme kokuyordu. Maksimilian Andreyeviç ahşap bir tabureye oturdu ve beklemeye karar verdi. Konumu rahattı, dolaptan altıncı bloğun çıkış kapısı görünüyordu.

Fakat Kievli tahmin ettiğinden daha çok beklemek zorunda kaldı. Merdivenler bu arada nedense hep ıssızdı. Etraf sessizdi; sonunda beşinci katta kapı çarptı. Poplavski buz kesildi. Evet, onun küçük adımları. "Aşağıya iniyor." Alt katta bir kapı açıldı. Ayak sesleri kesildi. Bir kadın sesi duyuldu. Hüzünlü adamın sesi... Evet, bu onun sesi... "Yeter, İsa aşkına..." gibi bir şey duyuldu. Poplavski'nin kulağı kırık camın

arasından uzandı. Bu kulak bir kadın gülüşü yakaladı. Aşağı doğru gelen hızlı ve şiddetli adımlar... ve birden bir kadının sırtı belirdi. Yeşil muşamba bir çanta taşıyan kadın girişten geçip avluya çıktı. Sonra ufak tefek adamın adımları duyuldu yeniden. "Tuhaf, yine daireye dönüyor! Yoksa bu aynı adam değil mi? Evet, dönüyor. İşte yine yukarıda kapı açıldı. Hoppala, bekleyelim bakalım biraz daha."

Bu kez çok beklemek gerekmedi. Kapı sesleri. Ayak sesleri. Ayak sesleri kesildi. Çaresiz bir çığlık. Kedi miyavlaması. Hızlı hızlı ayak sesleri, telaşlı, aşağı, aşağı, aşağı!

Poplavski sonuna kadar bekledi. Kederli adam haç çıkarıp bir şeyler mırıldanarak geçti yanından, şapkası yoktu, kesinlikle delirmiş gibiydi suratı, dazlak başı tırmık içindeydi ve pantalonu sırılsıklamdı. Çıkış kapısının kolunu yakalamaya çalıştı, korkudan nasıl –içe doğru mu dışa doğru mu– açıldığını bir türlü bulamadı, sonunda başardı ve avluya, güneşe doğru uçtu.

Daire test edilmişti; artık ölen yeğenini de, daireyi de tümden bir yana bırakan, kaçtığı tehlikeden başka bir şey düşünmeyen Maksimilian Andreyeviç, sadece tek bir sözcük fısıldıyordu: "Anlaşıldı! Anlaşıldı!" Avluya kaçtı.

Birkaç dakika sonra troleybüs ekonomi planlamacısını almış, Kiev garı yönünde götürüyordu.

Ekonomist aşağıdaki dolapta otururken, ufak tefek adam çok tatsız bir olay yaşamıştı. Varyete'nin büfecisiydi bu adam, adı da Andrey Fokiç Sokov'du. Varyete'de soruşturma devam ederken, Andrey Fokiç bütün olanları bir kenardan izlemişti ve sadece her zamankinden daha mahzun olması, bir de hademe Karpov'a gelen sihirbazın nerede oturduğunu sorması dikkat çekmişti.

Sahanlıkta ekonomistin yanından ayrılan büfeci beşinci kata yönelmiş ve 50 numaralı dairenin kapısını çalmıştı.

Kapıyı hemen açtılar, ama büfeci irkildi, geri çekildi ve hemen içeri girmedi. Haklı sayılırdı. Kapıyı bir genç kız açmıştı, üzerinde de koket, dantelli bir önlükle başındaki beyaz başörtüsünden başka bir şey yoktu. Fakat ayaklarında altın terlikler vardı.

Kız mükemmeldi, dış görünümündeki tek kusur boynundaki mor yara iziydi.

"E haydi canım, girsenize, madem çaldınız kapıyı!" dedi kız büfeciye işveli yeşil gözlerini çevirerek.

Andrey Fokiç yutkundu, gözlerini kırpıştırdı ve şapkasını çıkararak hole girdi. Bu sırada holdeki telefon çaldı.

Arsız hizmetçi tek ayağını sandalyeye koyup ahizeyi kaldırdı ve şöyle dedi:

"Allo!"

Büfeci gözlerini nereye çevireceğini bilemedi, bir bacaktan diğerine bakıyor ve şöyle düşünüyordu:

"Bu yabancının da sıkı hizmetçisi varmış! Vay anasını, ne rezil şey bu böyle!" Ve kendini rezillikten uzak tutmak için başka yerlere bakınmaya başladı.

Büyük ve loş hol alışılmadık eşya ve giysilerle doluydu. Sandalyenin arkasına kızıl renkli kumaşla şeritli bir tabut örtüsü asılmıştı, üzeri cam kaplı sehpada ışıltılar saçan altın bir armaya sahip uzun bir kılıç duruyordu. Gümüş kabzalı üç kılıç, şemsiye ya da baston gibi atılmıştı bir köşeye. Geyik boynuzlarına üzerinde kartal tüyü olan bereler asılmıştı.

"Evet," dedi hizmetçi telefona. "Nasıl, Baron Meigel mi? Dinliyorum. Evet! Artist bey bugün evde. Evet, sizi kabul edecek. Evet, misafirler... Frak ya da smokin. Ne? Geceyarısı." Konuşmayı bitirince hizmetçi ahizeyi yerine koydu ve büfeciye döndü:

"Siz ne istemiştiniz?"

"Ben artist beyi görmek istiyordum."

"Nasıl? Bizzat kendisini mi?"

"Onu," dedi büfeci kederle.

"Sorayım," dedi açık bir tereddütle hizmetçi ve ölen Berlioz'un çalışma odasına açılan kapıyı açarak seslendi. "Şövalye, burada ufak tefek biri var, mösyöyü görmek istediğini söylüyor."

"Bırak, gelsin," diye Korovyev'in çatlak sesi duyuldu odadan.

"Buyurun misafir odasına," diyerek misafir odasının kapısını açtı sanki üzerinde herkesinki gibi sıradan bir şeyler varmış gibi davranan kız ve holden çıkıp gitti.

Onu davet ettikleri yerden giren büfeci odanın haline o kadar şaşırdı ki neden geldiğini unutuyordu neredeyse. Büyük pencerelerin renkli camları (kuyumcunun hiç iz bırakmadan kaybolan karısının fantezisiydi bu) arasından sıra dışı, kilise ışığına benzer bir ışık doluyordu içeri. Sıcak bir bahar günü olmasına rağmen, eski dev şöminede kütükler yanıyordu. Ama oda hiç sıcak değildi, hatta tersine, gelen adam hafif bir mezar rutubetiyle karşılaştı.

Şöminenin önündeki kaplan postunun üzerinde, alevler yüzünden keyifle mırıldayan kara bir kedi oturuyordu. Bir masa vardı ve ona bakar bakmaz içinde Tanrı korkusu olan büfeci irkildi: Masanın üzerine kilise örtüsü serilmişti. Örtünün üzerinde bir sürü şişe vardı – göbekli, küflü ve tozlu şişeler. Şişelerin arasında bir tabak ışıldıyordu ve bu tabağın saf altından olduğu hemen belli oluyordu. Şöminenin yanında duran, belinde bir bıçak asılı olan ufak tefek kızıl saçlı bir adam, uzun çelik bir kılıcın üzerinde et parçaları ısıtıyordu ve etin suları alevlere dökülüyor, bacaya doğru dumanlar yükseliyordu.

Sadece kızartma kokmuyordu, çok güçlü bir parfüm ve tütsü kokusu da vardı odada; gazetelerden Berlioz'un öldüğü-

nü ve yaşadığı yeri öğrenmiş olan büfecinin aklından burada Berlioz için bir kilise *panihida*'sı* yapıldığı gibi bir fikir geçti, fakat bu fikri hemen saçmasapan bularak aklından kovdu.

Sersemlemiş olan büfeci birdenbire ağır bas bir ses duydu:

"Ee bayım, size nasıl yardımcı olabilirim?"

O zaman büfeci gölgelerin arasında ona lazım olan kişiyi fark etti.

Kara büyücü kolluksuz, alçak, üzerine yastık serpiştirilmiş bir divanın üzerine uzanmıştı. Büfeci, sanatçının üzerinde kara bir iç çamaşırla kara sivri uçlu terlikler olduğunu fark etti.

"Ben," diye söze başladı büfeci kederle, "Varyete tiyatrosunun büfecisiyim..."

Sanatçı parmaklarında taşlar ışıldayan elini, büfecinin ağzını kapatmak istermiş gibi uzattı ve ateşli ateşli konuştu:

"Hayır, hayır, hayır! Tek kelime daha etmeyin! Asla ve katiyen! Sizin büfenizden hiçbir şey koymam ağzıma! Saygıdeğer beyefendi, dün sizin tezgâhınızın yanından geçtim ve oradaki mersinbalığını da beyazpeyniri de unutamadım hâlâ! Saygıdeğer bayım! Brinza'nın rengi yeşil olmaz, birisi sizi kandırmış. Onun beyaz olması gerekir. Peki ya çay? Sanırsın bulaşık suyu! Kendi gözlerimle gördüm pis bir kızın sizin dev semaverinize musluk suyu doldurduğunu, üstelik bir yandan da çay dağıtmaya devam ediyordu. Hayır canım, olacak şey değil bu!"

"Özür dilerim," dedi saldırıdan serseme dönen Andrey Fokiç, "ben bu iş için gelmemiştim ve mersinbalığının da konuyla hiçbir alakası yok."

"Bozuk diyorum size, nasıl olur da hiç alakası olmaz!"

"Mersinbalığını ikinci sınıf tazelikte gönderdiler," diye bildirdi büfeci.

---

* Ortodokslukta ölüler için yapılan dua etme töreni. (ç.n.)

"Canımın içi, saçmalık bu!"

"Niye saçmalık?"

"İkinci sınıf tazelik – işte bu saçmalık! Tazelik dediğin tektir – birinci sınıf tazelik vardır, başka da yoktur. Eğer mersinbalığı ikinci tazelikte deniyorsa, o zaman kokuşmuş demektir!"

"Affedersiniz," diyecek oldu yine büfeci, ona yüklenen sanatçıyı nasıl püskürteceğini bilemeden.

"Affedemem," dedi kesin olarak diğeri.

"Ben bu konu için gelmemiştim," dedi iyice kaygılanan büfeci.

"Bunun için gelmediniz mi?" diye şaşırdı yabancı büyücü. "Benimle başka ne işiniz olabilir ki? Hafızam beni yanıltmıyorsa, sizin mesleğinize yakın kişilerden sadece tek bir pazarlamacı kadın tanıyordum, ama o da çok eskiydi, siz daha gelmemiştiniz bile dünyaya. Yine de memnun oldum. Azazello! Büfe müdürü beyefendiye bir tabure ver!"

Et kızartan adam büfeciyi dehşete düşüren pençelerini sergileyerek döndü ve ustaca bir hareketle ona koyu renkli meşe taburelerden birini uzattı. Odada oturacak başka bir şey yoktu.

"Canıgönülden teşekkür ederim," diye mırıldandı büfeci ve tabureye çöktü. O anda taburenin arka ayağı çatırtıyla kırıldı ve büfeci inleyerek kıç üstü yere düştü. Düşerken ayağıyla, önünde duran başka bir tabureyi tekmeledi ve tabureden üzerine bir bardak kırmızı şarap döktü.

Artist bağırdı:

"Ay! İncittiniz mi bir yerinizi?"

Azazello büfecinin kalkmasına yardım etti, başka bir tabure verdi. Keder dolu bir sesle büfeci, ev sahibinin, pantalonunu çıkartıp ateşin önünde kurutma önerisini reddetti ve

kendini ıslak iç çamaşırı ve giysiyle aşırı rahatsız hissederek, yeni tabureye dikkatle oturdu.

"Ben alçakta oturmayı severim," dedi sanatçı. "Alçak yerden düşmek tehlikeli olmaz. Peki, mersinbalığında mı kalmıştık? Canımın içi! Tazelik, tazelik ve tazelik, her büfecinin sloganı olması gereken şey budur. Baksanıza, şunu istemez miydiniz acaba..."

O sırada şöminenin kızıl ışığında büfecinin önünde bir kılıç parladı ve Azazello altın tabağa cızırdayan bir et parçası koydu, üzerinde limon gezdirdi ve büfeciye iki dişli altın bir çatal uzattı.

"Elinize sağlık... Ben..."

"Hayır hayır, bir deneyin!"

Büfeci terbiye icabı bir parça ağzına attı ve hemen o anda, gerçekten çok taze ve daha da önemlisi, benzersiz bir tada sahip bir şey kızarttıklarını anladı. Ama hoş kokulu, yumuşak eti yediği için büfeci az kalsın boğulup bir daha düşüyordu. Yan odadan büyük kara bir kuş uçup geldi ve sessizce kanadıyla büfecinin dazlak başını okşadı. Taş zemine saatin yanına konan kuş bir baykuştu. "Yüce Tanrım!" diye düşündü bütün büfeciler gibi sinirli olan Andrey Fokiç. "Ev dediğin böyle olur!"

"Bir kadeh şarap? Beyaz, kırmızı? Günün bu vaktinde hangi ülkenin şarabını tercih edersiniz?"

"Çok teşekkür ederim... İçmiyorum ben..."

"Saçmalık! Bir zar oyununa katılırsınız ama değil mi? Yoksa başka bir oyun mu tercih edersiniz?"

"Oyun oynamam," dedi güçsüzleşmiş bir sesle büfeci.

"Bu çok kötü," dedi ev sahibi. "Nasıl isterseniz, ama şaraptan, oyundan, çekici kadınların yanından, masa sohbetlerinden kaçan erkeklerde tatsız bir şeyler saklıdır. Böyleleri ya çok hastadır ya da gizlice nefret ederler çevrelerindekilerden.

Tabii, istisnalar da olabilir. Şölen masasında benimle birlikte oturanlar arasında bazen hayret verici alçaklar da olmuştu! Neyse, sizi dinliyorum."

"Dün siz birtakım numaralar yapma lütfunda bulundunuz..."

"Ben mi!" diye haykırdı hayretle büyücü. "Rica ederim. Ben hiç de böyle biri değilim!"

"Affedin," dedi telaşlanan büfeci, "bir kara büyü seansı gerçekleştirdiniz..."

"Ah, tabii ya, tabii ya! Canım benim! Size sırrımı açayım: Artist falan değilim ben, sadece Moskovalıları toplu olarak görmek istedim, bunun için en uygun yer de tiyatroydu. İşte, benim maiyetim de," dedi başıyla kediyi göstererek, "bu seansı hazırlamış, o yüzden oturup Moskovalıları seyrettim. Ama beni bir yana bırakalım, söylesenize, ne getirdi sizi bana?"

"Nasıl desem, başka bir sürü şeyle birlikte tavandan banknotlar da yağdı," diye sesini alçalttı büfeci ve tedirgin bir havayla etrafına bakındı. "Herkes topladı onları. Sonra benim büfeme genç bir adam geldi, bir 10 ruble verdi, ben de ona para üstü olarak 8 buçuk verdim. Sonra bir başkası geldi."

"O da mı gençti?"

"Hayır, yaşlıcaydı. Sonra bugün kasayı elden geçireyim dedim ve para yerinde kâğıt parçaları buldum. 109 ruble zarar etti büfe."

"Ay-yay-yay!" diye haykırdı artist. "Gerçekten de onların sahici paralar olduğunu mu düşünmüşler? Bunu bilinçli bir şekilde yaptıkları fikrini kabul edemem."

Büfeci çevresine biraz çarpık ve sıkıntılı bir bakış attı ama bir şey demedi.

"Gerçekten dolandırıcı olabilirler mi?" diye sordu misafire büyücü kaygıyla. "Gerçekten var mı Moskovalıların arasında dolandırıcılar?"

Yanıt olarak büfeci öyle ateşli bir şekilde gülümsedi ki hiç kuşkuya yer kalmadı: Evet, Moskovalılar arasında dolandırıcılar vardı.

"Bu tam bir alçaklık!" diyebildi Woland. "Siz yoksul bir insansınız... Yani yoksulsunuz, değil mi?"

Büfeci büzüldü, böylece yoksul bir adam olduğunu belli etti.

"Ne kadar birikiminiz var?"

Bu soru samimi bir havayla sorulmuştu, ama yine de böyle bir soruyu zarif saymak imkânsızdı. Büfeci bocaladı.

"Banka kasasında 249 bin ruble," diye çatlak bir ses duyuldu yan odadan, "ve evde de döşemenin altında iki yüz adet altın 10 rublelik var."

Büfeci taburesine çakılmış gibiydi.

"Tabii, elbette, bu pek büyük bir meblağ değil," dedi küçümser bir tavırla Woland misafirine, "ama zaten, aslında size de gerekmiyor. Siz ne zaman öleceksiniz?"

O zaman büfeci sinirlendi.

"Bunu kimse bilmez ve kimseyi de ilgilendirmez," dedi.

"Tabii, nereden bilecekler," diye yükseldi çalışma odasındaki sefil ses. "Sanırsın Newton'un binom formülü! Dokuz ay sonra, gelecek yılın şubat ayında, karaciğer kanserinden, Moskova Devlet Üniversitesi'nin hastanesinde, dördüncü koğuşta ölecek."

Büfeci sapsarı oldu.

"Dokuz ay," dedi dalgın dalgın Woland, "249 bin... Yuvarlak hesapla ayda 27 bin mi eder? Çok sayılmaz ama düzgün bir yaşam sürdürür. Bir de 10 rublelikler var."

"Onlukları kullanamayacak," diye yükseldi aynı ses yeniden ve büfecinin kalbini buza çevirdi. "Andrey Fokiç ölünce ev hemen yıkılacak ve onluklar Devlet Bankası'na gönderilecek."

"Ben de size hastaneye yatmayı pek tavsiye etmem," diye devam etti sanatçı. "Umutsuz hastaların iniltileri, aksırık tıksırıkları arasında, bir koğuşta ölmenin ne manası var? Bütün bu 27 bini afiyetle yemek, zehir içmek, keman sesleri arasında, sarhoş afetler ve atılgan dostlarla çevrelenmiş olarak göçüp gitmek daha iyi değil mi?"

Büfeci kıpırdamadan ve çok yaşlanmış bir halde oturuyordu. Gözleri karanlık halkalarla çevrelenmişti, yanakları çökmüştü ve alt çenesi aralanmıştı.

"Fakat, hayallere kapılıp gittik," diye bağırdı ev sahibi. "İşe dönelim. Sizin şu kâğıt parçasını gösterin."

Heyecanlanan büfeci cebinden bir paket çıkardı, paketi açtı ve donakaldı. Gazetenin içinde onluklar duruyordu.

"Canım, siz gerçekten iyi değilsiniz," dedi Woland omuz silkerek.

Vahşi bir şekilde sırıtan büfeci tabureden kalktı.

"Ama," dedi tereddüt ederek, "ya yine bunlar..."

"Hımm..." diye düşündü sanatçı. "O zaman yine getirirsiniz. Memnuniyetle karşılarız! Sizi tanıdığıma çok memnun oldum."

Bu sırada Korovyev çalışma odasından çıkıp gelmiş, büfecinin elini yakalamış sıkmaya çalışıyor ve Andrey Fokiç'ten herkese, herkese selam söylemesini rica ediyordu. Pek bir şey anlamayan büfeci hole doğru yöneldi.

"Hella, yolu göster!" diye bağırdı Korovyev.

Yine o kızıl çıplak belirdi holde! Büfeci kapının aralığından süzüldü, "Hoşça kalın," dedi ve sarhoş gibi uzaklaştı. Biraz aşağı indikten sonra durdu, merdivenlere oturdu, paketi çıkardı ve onlukların yerli yerinde durduğundan emin oldu.

O sırada o sahanlıktaki bir daireden yeşil çantalı bir kadın çıktı dışarı. Basamaklara oturmuş boş boş onluklara bakan adamı görünce gülümsedi ve dalgın bir tavırla şöyle dedi:

"Bizimki de ne biçim bir ev! Bu da sabahın köründe sarhoş. Merdivenlerdeki pencere de yine kırılmış." Büfeciye iyice dikkatle bakınca sözüne devam etti:

"Ee bayım, denizde kum, sizde onluk. Bana da verseniz ya! Ha?"

"Rahat bırak beni, İsa aşkına," dedi ürkerek büfeci ve hemen parayı sakladı. Kadın güldü:

"Şeytan alsın seni, cimri! Şaka yapıyordum," dedi ve merdivenlerden aşağıya indi.

Büfeci ağır ağır ayağa kalktı, şapkasını düzeltmek için elini uzattı ve başında olmadığını anladı. Geri dönmeyi hiç istemiyordu, ama şapkaya üzülmüştü. Biraz tereddüt ettikten sonra dönüp zili çaldı.

"Ne istiyorsunuz yine?" diye sordu uğursuz Hella.

"Şapkamı unutmuşum," diye fısıldadı büfeci, dazlağını göstererek.

Hella arkasını döndü, büfeci tükürdüğünü hayal edip gözlerini kapadı.

Gözlerini açtığında, Hella ona şapkasıyla birlikte kara kabzalı bir kılıç uzatıyordu.

"Benim değil," diye fısıldadı büfeci, kılıcı itip şapkayı hemen başına geçirirken.

"Nasıl yani, siz kılıçsız mı geldiniz?" diye şaşırdı Hella.

Büfeci bir şeyler homurdanıp hızla merdivenlerden aşağı inmeye başladı. Başında bir hareketlilik vardı ve şapkanın içi çok sıcaktı; şapkayı çıkardı ve korkudan sıçrayarak hafif bir çığlık attı. Elinde, üzerine eski püskü bir horoz tüyü takılı ipek bir bere vardı. Büfeci haç çıkardı. O sırada bere miyavladı, kara bir kediye dönüştü, Andrey Fokiç'in başına sıçradı tekrar ve pençelerini onun kafasına geçirdi. Çaresiz bir çığlık atan büfeci aşağıya doğru koşmaya başladı, kedi de başından atlayıp merdivenlerden yukarı tırmandı.

Kendini açık havaya atan büfeci dehşetle bahçe kapısına kadar koştu ve 302-*bis* numaralı binayı sonsuza dek cinlere terk etti.

Daha sonra başına neler geldiği çok iyi biliniyor. Kapıdan dışarı fırlayan büfeci, bir şeyler arar gibi delice çevresine bakındı. Bir dakika sonra caddenin karşısındaki eczanedeydi. Daha o, "Söyler misiniz lütfen..." demeye başlamadan önce, tezgâhın arkasındaki kadın haykırdı:

"Bayım! Kafanız kan revan içinde!"

Beş dakika sonra büfeci kafasını sargı bezleriyle sardırmış, ciğer hastalıklarına bakan en iyi uzmanların Profesör Bernadski ve Kuzmin olduğunu öğrenmiş, hangisinin oraya daha yakın olduğunu sormuş, Kuzmin'in bir avlu ötedeki küçük beyaz müstakil evde yaşadığını öğrenince mutluluktan havalara uçmuş ve iki dakika sonra o eve ulaşmıştı.

Bina eskiydi, ama çok, çok rahattı. Büfeci karşısına çıkan ilk yaşlı hemşirenin ondan şapkasını almak istediğini, ama şapkası olmadığı için hemşirenin, dişsiz ağzında bir şeyler geveleyerek ortadan kaybolduğunu görür gibi oldu.

Sonra aynanın yanında ve herhalde kemer benzeri bir şeyin altında orta yaşlı bir kadın görünmüştü ve hemen en erken ayın on dokuzu için randevu verebileceğini söylemişti. Büfeci kurtuluşun nerede olduğunu kavradı. Hol gibi bir yerde üç kişinin beklediği kemerin ötesine sönük gözlerle bakıp fısıldadı:

"Ölümcül hastayım..."

Kadın büfecinin sargılı kafasına hayretle baktı, duraksadı, şöyle dedi:

"Peki öyleyse..." Ve büfeciyi kemerin öte yanına geçirdi.

Aynı anda karşıdaki kapı açıldı, kapıda altın bir kelebek gözlük parıldadı, önlüklü bir kadın şöyle dedi:

"Yurttaşlar, bu hasta sıra dışından giriyor."

Ve büfeci çevresine bakınma fırsatı bile bulamadan, kendini Profesör Kuzmin'in çalışma odasında buldu. Bu uzunlamasına odada korkunç, göz alıcı ve tıbbi olan hiçbir şey yoktu.

"Neyiniz vardı?" diye sordu tatlı bir sesle profesör Kuzmin ve biraz kaygıyla baktı sargılı başa.

"Az önce güvenilir bir yerden öğrendim ki," dedi büfeci, bir çerçevenin içinde duran toplu fotoğrafa dikkatle bakarak, "gelecek yıl şubat ayında karaciğer kanserinden öleceğim. Buna engel olmanız için yalvarıyorum."

Profesör Kuzmin otururken başını koltuğun deri sırtına yasladı.

"Rica ederim, sizi anlamıyorum... Ne oldu, doktora mı gittiniz? Neden başınız sargılı?"

"Oradaki doktor mu? Siz de görmeliydiniz bu doktoru!" Birden dişlerini sıkarak, "Başımı boş verin şimdi, onun bir ilgisi yok," dedi büfeci, "başın içine tüküreyim, konu bile değil. Karaciğer kanseriyim, yalvarırım kurtarın."

"Affedersiniz ama size kim söyledi bunu?"

"Ona inanın," diye rica etti büfeci hararetle. "O bilir."

"Hiçbir şey anlamadım," dedi profesör omuz silkip koltuğunu masadan uzaklaştırırken. "Ne zaman öleceğinizi o nasıl bilebilir? Üstelik doktor da değilmiş!"

"Dördüncü koğuşta," dedi büfeci.

O sırada profesör hastasının başına, ıslak giysilerine baktı ve şöyle düşündü:

"Bak şu çıkıp gelene! Delinin teki!"

Sordu:

"Votka içiyor musunuz?"

"Hiç içmedim," dedi büfeci.

Bir dakika sonra soyunmuş, kanepenin soğuk derisinin üzerine yatmıştı ve profesör onun göğsünü dinliyordu. Bu sırada büfecinin cidden neşelenmiş olduğunu söylemek ge-

rek. Profesör artık, en azından o an için, büfecide herhangi bir kanser belirtisinin bulunmadığını kesin olarak söylemişti. Ama belli mi olur... Bir kere korktuğuna ve şarlatanın teki onu ürküttüğüne göre, bütün analizleri yapmak gerekir... Profesör birtakım kâğıtları karaladı, nereye gitmek, ne getirmek gerektiğini açıkladı. Ayrıca sinirbilim profesörü Bouret için bir not yazdı, büfeciye sinirlerinin iyice bozulmuş olduğunu açıkladı.

"Size ne kadar ödeyeceğim profesör?" diye sordu büfeci tatlı ve titrek bir sesle kalın bir cüzdan çıkarırken.

"Ne kadar isterseniz," dedi kısa ve kuru bir tavırla profesör.

Büfeci 30 ruble çıkardı ve masaya bıraktı, sonra birdenbire hafifçe, bir kedi patisiyle iş yapar gibi, onlukların üstüne, gazete kâğıdına sarılmış çıntılı bir paket bıraktı.

"Peki bu nedir?"diye sordu Kuzmin ve bıyığını burdu.

"Çekinmeyin profesör bey," diye fısıldadı büfeci, "yalvarırım, durdurun kanseri."

"Altınınızı hemen alın," dedi profesör kendiyle gururlanarak. "Sinirlerinize baktırsanız daha iyi olur. Yarın da idrar tahlili yaptırın, çok çay içmeyin ve kesinlikle tuz yemeyin."

"Çorbaya bile tuz koymayayım mı?" diye sordu büfeci.

"Hiç tuz kullanmayın," diye emretti Kuzmin.

"Öff!" diye inledi büfeci sıkıntıyla, profesöre kibarca bakıp altınlarını aldıktan sonra geri geri kapıya giderken.

O akşam profesörün çok hastası yoktu ve havanın kararmasıyla birlikte son hasta da gitti. Önlüğünü çıkartan profesör büfecinin onlukları bıraktığı yere baktı ve orada onluk falan olmadığını, üç tane "Abrau-durso" şampanyası etiketinin durduğunu gördü.

"Şeytan bilir bunun nasıl olduğunu!" diye homurdandı Kuzmin önlüğünü yerde sürüyüp etiketleri yoklarken. "Adam anlaşılan sadece şizofren değil, hem de pislikmiş! Ama benden ne istediğini anlayamıyorum? İdrar tahlilinin reçetesi olmasın?

Ah! Palto çalmıştır!" diye ellerini önlüğünün cebinden çıkartmadan hole doğru koşturdu. "Kseniya Nikitişna!" diye yürek parçalayıcı bir çığlık attı ön kapıya doğru. "Baksanıza paltolar tamam mı?"

Bütün paltoların orada olduğu anlaşıldı. Ama yine de, profesör önlüğü de üzerinden çıkarıp masasına dönerken masasının üstüne baktı ve masanın yanında direk gibi kalakaldı. Şarap etiketlerinin durduğu yerde, süt dolu bir tabağın başında miyavlayan yavru bir kediyle kara bir kedi vardı.

"Bu da ne böyle! Bu da artık..." Ensesinin buz kestiğini hissetti.

Profesörün sessiz ve acıklı çığlığını duyan Kseniya Nikitişna koşup geldi ve hemen bütün bunların, elbette, hastalardan birinin bir kedi bırakmasından ibaret olduğunu söyleyerek sakinleştirdi, ki bu tip olaylar profesörlerin başına sıkça geliyordu.

"Yoksul kişiler olmalı," diye açıkladı Kseniya Nikitişna. "Ama siz tabii, elbette..."

Kimin terk etmiş olabileceğini düşünüp bulmaya çabaladılar. Mide ülseri olan ihtiyar kadından kuşkulandılar.

"Elbette, odur," dedi Kseniya Nikitişna."Onun aklı şöyle çalışıyor: Ölüp gideceğime şüphe yok, kediye yazık olacak."

"Ama affedersiniz," diye bağırdı Kuzmin, "peki ya süt! Onu da mı getirmiş? Fincan tabağını da mı!"

"Onu bir şişeyle getirmiş, burada tabağa dökmüştür," diye açıkladı Kseniya Nikitişna.

"Neyse ne, kediyi ve tabağı alıp götürün," dedi Kuzmin ve Kseniya Nikitişna'ya kapıya kadar eşlik etti. Geri geldiği zaman ortam değişmişti.

Önlüğünü bir çiviye asarken, profesör avluda bir kahkaha sesi duydu, başını uzatıp baktı ve doğal olarak donakaldı. Üzerinde sadece gömlek olan bir kadın avlunun bir ucundan

diğer ucuna koşuyordu. Profesör onun adını bile biliyordu – Marya Aleksandrovna. Bir erkek çocuk güldü.

"Bu da ne böyle?" dedi Kuzmin tiksintiyle.

O sırada, duvarın öte yanında, profesörün kızının odasında, gramofon "Haleluya" foksrotunu çalıyordu ve aynı anda profesörün tam arkasından bir serçe cıvıltısı geldi. Hemen dönünce profesör masasında iri bir serçenin hoplayıp zıpladığını gördü.

"Hımm... Sakin ol..." diye düşündü profesör. "Ben pencereden bakarken uçup gelmiş. Her şey yolunda," diye sakinleştirdi kendini, her şeyin tam bir düzensizlik içinde olduğunu ve tabii ki bunun başlıca örneğinin de bu serçe olduğunu hissederken. Ona yakından bakınca profesör bu serçenin sıradan bir serçe olmadığını şıp diye anladı.

Çirkin serçecik sol ayağının üzerinde hopluyor, açıkça eğilip bükülüyor, ayağını sürüyor, aksak ritimle çalışıyor, kısacası gramofonun sesine uyarak, tıpkı bir sarhoş gibi foksrot yapıyordu. Profesöre de küstahça bakıp elinden geldiğince küstahlık ediyordu.

Kuzmin'in eli telefona uzandı ve okul arkadaşı Bouret'yi arayıp, altmış yaşında, üstelik başı da birden dönmeye başlamışken bu tip serçelerin ne anlama geldiğini sormaya hazırlandı.

Bu arada serçe süs olarak duran mürekkep hokkasının üzerine oturdu, içine pisledi (şaka yapmıyorum), sonra da yukarı havalandı, havada asılı kaldı, sonra '94 yılının bütün üniversite mezunlarının yer aldığı fotoğraf çerçevesini çelik gibi bir gagayla gagalamaya başladı, camı paramparça etti, sonra da yine pencereden uçup gitti. Profesör sonunda çevirdi telefon numarasını ve Bouret'yi aramak yerine sülük bürosunu aradı, kendini Profesör Kuzmin diye tanıttı ve hemen evine sülük göndermelerini rica etti.

Ahizeyi yerine bıraktıktan sonra profesör yine masaya döndü ve anında çığlığı bastı. Masanın arkasında hemşire başörtüsü takmış bir kadın, üzerinde "Sülük" yazan bir çantayla oturuyordu. Profesör onun ağzına bakınca tekar çığlık attı. Çarpık bir erkek ağzıydı bu, bir kulaktan diğer kulağa kadar uzanıyordu. Hemşirenin gözleri cansızdı.

"Paraları alıyorum," dedi hemşire bas bir erkek sesiyle. "Burada yatıp durmalarının manası yok." Bir kuş pençesiyle etiketleri toparladı ve boşlukta erimeye başladı.

İki saat geçti. Profesör Kuzmin yatak odasında yatakta yatıyordu, şakaklarında, kulaklarında ve boynunda sülükler vardı.

Kuzmin'in ayaklarının ucunda, ipek damalı bir battaniyenin üzerinde ak bıyıklı profesör Bouret oturuyor, Kuzmin'e anlayışla bakıp onu bütün bunların saçmalık olduğunu söyleyerek sakinleştiriyordu. Pencerenin dışında artık gece olmuştu.

Moskova'da o gece başka ne tuhaflıklar yaşandığını bilmiyoruz ve araştırmıyoruz, kesinlikle hakiki olan bu hikâyenin ikinci kısmına geçme vaktimizin çattığından başka bir şey de söylemiyoruz. Gel peşimden, ey okur!

İKİNCİ KISIM

19. Bölüm
Margarita

Gel peşimden, ey okur! Kim söyledi sana yeryüzünde gerçek, sadık, sonsuz aşk olmadığını? O yalancının iğrenç dilini kessinler!

Gel peşimden, ey okurum ve sadece benim peşimden gel, ben sana böyle bir aşk göstereceğim!

Hayır! Hastanede o geceyarısı İvanuşka'ya bir kadının onu unuttuğunu hararetle anlatan Üstat yanılıyordu. Bu mümkün değildi. Kadın onu elbette unutmamıştı.

Öncelikle Üstat'ın İvanuşka'ya açmak istemediği sırrı açıklayalım. Sevgilisinin adı Margarita Nikolayevna'ydı.

Üstat'ın onun hakkında anlattığı her şey özünde doğruydu. Sevgilisini doğru şekilde anlatmıştı. Kadın güzel ve akıllıydı. Buna bir şey daha eklemek gerekir – birçok kadının yaşamını Margarita Nikolayevna'nın yaşamıyla değiştirmek için her şeyini verebileceği kesin olarak söylenebilir. Çocuk sahibi olmayan, otuz yaşındaki Margarita çok önemli bir uzmanın, devlet katında büyük önem sahibi bir keşfin sahibi olan bir uzmanın eşiydi. Kocası genç, yakışıklı, iyi yürekli, onurlu biriydi ve karısına hayrandı. Margarita Nikolayevna kocasıyla birlikte Arbat yakınlarındaki yan sokaklardan birindeki bir bahçede, muhteşem bir müstakil evin üst katının tamamında yaşıyordu. Büyüleyici bir yerdi! O bahçeyi ziyaret etmek is-

teyen herkes bunu kendi gözüyle görebilir. Bana başvurması yeter, adresi söylerim, yolu gösteririm – ev bu vakte kadar hâlâ aynen duruyor.

Margarita Nikolayevna'nın paraya ihtiyacı yoktu. Margarita Nikolayevna canının çektiği her şeyi alabilirdi. Kocasının tanıdıkları arasında ilginç kişiler vardı. Margarita Nikolayevna bir gaz ocağına hiç el bile sürmemişti. Margarita Nikolayevna ortak evlerde yaşamanın dehşetli zorluklarını bilmiyordu bile. Kısacası... Mutlu muydu? Bir dakika bile değildi! On dokuz yaşında evlendiğinden ve bu müstakil eve yerleştiğinden beri mutluluk nedir bilmemişti. Tanrılar, ey tanrılar! Ne lazımdı bu kadına? Gözlerinde hep anlaşılmaz bir alev yanan bu kadına ne lazımdı; tek gözü hafif şaşı olan, bahar vakti kendini mimozalarla süsleyen bu cadıya ne lazımdı? Bilmiyorum. Hiçbir fikrim yok. Anlaşılan doğruyu söylüyordu; ona, Üstat'a ihtiyacı vardı, gotik bir müstakil eve, özel bir bahçeye ve paralara ihtiyacı yoktu. Üstat'ı seviyordu, doğruyu söylüyordu. Benim, yani doğrucu bir anlatıcı, ama taraflı bir insan olan benim bile, ertesi gün şans eseri söylediği vakitte dönmediği için kocasıyla konuşma fırsatı bulamadan Üstat'ın evine gelen ve onun artık orada olmadığını öğrenen Margarita'nın neler yaşadığını düşününce kalbim sıkışıyor. Ona ne olduğu hakkında bir şeyler öğrenebilmek için her şeyi yapmıştı ve elbette neredeyse hiçbir şey bulamamıştı. O zaman da evine dönmüş ve eski yerinde yaşamaya devam etmişti.

"Evet, evet, evet, hep aynı hata!" diyordu Margarita kış vakti, sobanın yanında oturmuş alevleri seyrederken. "Neden o gece yalnız bıraktım onu? Neden? Bu tam bir delilik! Ertesi gün söz verdiğim gibi döndüm tabii, ama artık çok geçti. Evet, tıpkı zavallı Matta Levi gibi döndüm, çok geç döndüm!"

Bütün bu sözler, saçmalıktı elbette, çünkü aslında o gece Üstat'ın yanında kalmış olsa ne değişecekti? Onu kurtarabile-

cek miydi? "Gülünç!" diye haykırabiliriz, ama umutsuzluğa kapılmış bir kadının karşısında bunu yapmayız elbette.

Bütün kış boyunca, bahara kadar böyle azaplar yaşadı Margarita Nikolayevna. Moskova'da kara büyücünün ortaya çıktığı gün, cuma günü, Berlioz'un eniştesinin Kiev'e geri gönderildiği gün, saymanın tutuklandığı ve başka bir sürü saçmalığın ve anlaşılmaz olayların yaşandığı gün, Margarita öğleye doğru, evin çatı katındaki kubbeye açılan yatak odasında uyandı.

Uyandıktan sonra Margarita her zamanki gibi ağlamadı, çünkü o gün bir şeyler olacağı önsezisiyle uyanmıştı. Bu önseziye kapıldıktan sonra, kendisini terk etmesinden korkarak onu ruhunda ısıtıp büyütmeye koyuldu.

"İnanıyorum!" diye fısıldadı Margarita ağırbaşlı bir tavırla. "İnanıyorum! Bir şeyler olacak! Olmasa olmaz, çünkü gerçekten de, yaşam boyu sürecek bir işkence niye gönderilmiş olsun bana? Yalan söylediğimi, kandırdığımı ve başkalarından gizli saklı bir hayat sürdüğümü biliyorum, ama yine de bunun cezası bu kadar ağır olamaz. Bir şeyler olacak hemen, çünkü herhangi bir şeyin sonsuza dek sürmesi imkânsız. Ayrıca, rüyam kehanet gibiydi, yemin ederim buna."

Güneşle kaplanmış kıpkırmızı perdelere bakan Margarita Nikolayevna sabırsızca giyinir, üçlü aynanın karşısında kısa bukleli saçlarını tararken böyle fısıldıyordu.

O gece Margarita'nın gördüğü rüya gerçekten alışılmadık bir rüyaydı. Aslında, kışın çektiği acılar sırasında rüyasında hiç Üstat'ı görmemişti. Geceleri terk ediyordu onu ve sadece gündüz saatlerinde acı veriyordu. Ama bu kez rüyasına girmişti.

Margarita'nın bilmediği bir yer vardı rüyada – bahar başlarındaki kapalı bir havada, umutsuz, ıssız bir yer. Parça parça uçuşan gri bir gök, altında da sessiz bir kayalık vardı rüyada.

Yamru yumru bir köprü. Altında da çamurlu bir bahar deresi, neşesiz, ıssız, yarı çıplak ağaçlar, tek başına bir kavak, ve daha da uzakta –ağaçların arasında–, kütükten bir kulübe – ayrı mutfak değil, ayrı banyo değil, şeytan bilir ne değil. Dört bir yanda her şey o kadar cansız ve ıssız ki insanın içinden kendini köprünün yanındaki kavağa asmak geliyor. Bir rüzgâr esmiyor, bir bulut kıpırdamıyor, yaşayan tek bir can yok. Canlı bir insan için tam bir cehennem mekânı!

Ve işte, bir düşünün, bu kütükten kulübenin kapısı açılıyor ve o beliriyor. Biraz uzakta, ama açık seçik görünüyor. Eski püskü üstü, ne giydiği seçilmiyor. Saçları uzamış, tıraşsız. Gözleri hastalıklı, kaygılı. Elini sallıyor, çağırıyor. Cansız bir havada nefes nefese kalan Margarita, tümseklerin üzerinden koşuyor ona ve tam o sırada uyanıyor.

"Bu rüyanın sadece iki anlamı olabilir," diye düşündü kendi kendine Margarita Nikolayevna. "Eğer öldüyse ve beni çağırıyorsa, benim için geldi demektir, yakında öleceğim. Bu da çok iyi, çünkü o zaman işkencelerim sona erer. Eğer yaşıyorsa da, o zaman bu rüyanın tek anlamı bana kendini hatırlatması olabilir! Yakında görüşeceğimizi söylemek istiyor. Evet, çok yakında görüşeceğiz."

Hep aynı heyecanlı ruh hali içinde olan Margarita giyindi ve kendi kendine, aslında talihinin dönmeye başladığını, böyle talihli zamanları yakalayıp kullanmayı bilmek gerektiğini söylemeye başladı. Kocası üç günlüğüne bir iş gezisine çıkmıştı. Üç gün boyunca tek başına olacaktı, kimse onun ne düşündüğüne, neyi hayal ettiğine, neyi sevdiğine karışmayacaktı. Evin üst katındaki beş oda, Moskova'da on binlerce kişinin kıskanacağı bütün bir daire sırf ona kalmıştı.

Fakat, tam üç gün özgür kalan Margarita, bu lüks dairenin en kötü yerlerinden birini seçti.

Çay içtikten sonra karanlık, penceresiz bir odaya, iki büyük dolabın içinde bavulların ve eski eşyaların saklandığı odaya gitti. Yere çömelip dolaplardan birinin en alt çekmecesini açtı ve ipek parçaları yığınının altından hayatında sahip olduğu tek değerli şeye uzandı. Margarita kahverengi deriden eski bir albüm almıştı eline, albümün içinde Üstat'ın fotoğrafı, onun adına 10 bin ruble yatırıldığını gösteren banka hesap cüzdanı, kâğıtların arasına saklanmış kuru gül yaprakları ve daktiloda yazılmış yazılarla dolu olan ve alt köşesinden yanmış bir defter parçası vardı.

Bu hazineyle birlikte yatak odasına dönen Margarita Nikolayevna fotoğrafı üç kanatlı aynaya yerleştirdi, bir saat kadar aynanın başında oturdu ve alevle yanmış olan defteri dizlerinde tutup sayfalarını çevirerek yandıktan sonra ne bir başlangıç ne bir son halini alan kısmı okudu:

"... Akdeniz'den gelen karanlık, valinin nefret ettiği şehri örttü. Tapınağı korkunç Antonia Kulesi'yle birleştiren asma köprüler kayboldu, gökten bir hiçlik indi ve hipodromun üzerindeki kanatlı tanrıları, mazgalları, pazar yerleri, kervansarayları, ara sokakları, havuzlarıyla birlikte Herod Sarayı'nı sardı... Yeruşalayim denen o yüce şehir yeryüzüne hiç gelmemiş gibi kayboldu..."

Margarita devamını da okumak istiyordu ama devamında kömürleşmiş bir parçadan başka bir şey yoktu.

Gözyaşlarını silen Margarita Nikolayevna defteri bıraktı, kollarını makyaj masasına dayadı ve aynadaki yansımasının karşısında, gözlerini fotoğraftan hiç ayırmadan uzun süre oturdu. Sonra gözyaşları kurudu. Margarita titiz bir şekilde topladı servetini; birkaç dakika sonra yine ipek bezlerin altına yerleştirildiler, sonra karanlık odada şakırtıyla kapandı kilit.

Margarita Nikolayevna gezmeye çıkmak için holde paltosunu giyiyordu. Ev hizmetçisi olan güzel Nataşa yemek için

ne yapacağını sordu ve hiç fark etmeyeceği yanıtını alınca, sırf kendini eğlendirmek için ev sahibiyle sohbete girip, akşamleyin tiyatroda sihirbazın tekinin sihir yaptığı, herkesi hayran bıraktığı, herkese ikişer şişe ithal parfümle çorapları bedavaya verdiği, ama sonra, gösteri bittikten sonra, seyircilerin sokağa çıktığı ve –pat– hepsinin çırılçıplak kaldığı gibi, Tanrı bilir neler anlattı. Margarita Nikolayevna holdeki aynanın önünde bir sandalyeye oturdu ve kahkahalar attı.

"Nataşa! Hiç utanman yok senin," dedi Margarita Nikolayevna. "Eğitimli, aklıbaşında bir genç kızsın; o kuyruklarda şeytan bilir ne yalanlar söylüyorlar, sen de kalkmış onları tekrarlıyorsun!"

Nataşa kıpkırmızı olup ateşli ateşli karşı çıktı, hiç yalan söylenmediğini ve daha bugün Arbat'ta bir markette bir kadın gördüğünü, kadının markete ayakkabıyla geldiğini ama kasada para ödemeye gittiği sırada ayaklarındaki ayakkabıların ortadan kaybolduğunu ve kadının çorapla kalakaldığını söyledi. Gözleri faltaşı gibi açılmıştı! Topuğunda da bir delik vardı. Ayakkabılar işte o gösteride alınmış büyülü ayakkabılardı.

"Öylece gitti mi sonra?"

"Öylece gitti sonra!" diye çığlık attı Nataşa, ona inanılmadığı için iyice kızararak. "Evet Margarita Nikolayevna, dün gece polis yüz kişiyi tutuklamış. Bu gösteriden çıkan kadınlar Tverskaya'da külotla koşuyormuş."

"Tabii, elbette, sana bunu Darya anlatmıştır," dedi Margarita Nikolayevna. "Çok uzun zaman önce fark etmiştim onun korkunç bir yalancı olduğunu."

Bu gülünç konuşma Nataşa için tatlı bir sürprizle sona erdi. Margarita Nikolayevna yatak odasına gitti ve çıktığında elinde bir çift külotlu çorapla bir şişe parfüm vardı. Nataşa'ya kendisinin de sihir yapmak istediğini söyleyen Margarita Nikolayevna çorapla parfümü ona hediye edip tek bir şey rica ettiği-

ni söyledi – Tvorskaya'da külotla koşmamak ve Darya'ya kulak asmamak. Sonra ev sahibesiyle hizmetçi öpüşüp ayrıldılar.

Troleybüste koltuğun rahat, yumuşak arkalığına yaslanan Margarita Nikolayevna Arbat'ta yol alırken bir yandan kendi aklından geçenleri düşünüyor, diğer yandan önünde oturan iki yurttaşın konuşmalarına kulak veriyordu.

Bu iki yurttaş kuşkuyla biri dinliyor mu diye çevreye bakınarak saçma sapan bir şeyden bahsediyorlardı. Sağlıklı, etli butlu, yaban domuzu gözlü olup pencere kenarında oturanı ufak tefek komşusuna tabutun üstünü kara bir örtüyle örtmek gerektiğini söylüyordu...

"Ama olamaz," diye fısıldadı ufak tefek şaşkınlıkla. "Bu duyulmuş şey değil... Jeldıbin ne önlem aldı?"

Troleybüsün düzenli uğultusunun ortasında pencere kenarındakinin sözleri duyuluyordu:

"Cinayet soruşturması... Skandal... Besbelli mistisizm!"

Bu kesik kesik parçalardan Margarita Nikolayevna bir şekilde anlamlı bir şey çıkardı. Adamlar ölmüş birinden bahsediyorlar, ama adını söylemiyorlardı ve o sabah tabuttan kafası çalınmıştı! İşte bu yüzden Jeldıbin telaşlanmıştı. Bütün bunlar, troleybüsteki fısıltılar da soyulan ölüyle bağlantılıydı.

"Uğrayıp çiçek alabilecek miyiz?" diye sordu kaygıyla ufak tefek. "Yakma töreni saat ikide mi demiştin?"

Sonunda Margarita Nikolayevna tabuttan kaçırılmış bir kafayla ilgili bu gizemli konuşmayı dinlemekten sıkıldı ve inme vaktinin geldiğini fark ederek sevindi.

Margarita Nikolayevna birkaç dakika sonra Kremlin Duvarı'nın altındaki banklardan birine oturmuş, atlı geçit törenini görebilecek şekilde yerleşmişti.

Margarita parlak güneş altında gözlerini kıstı, sabahki rüyasını hatırladı, günü gününe, saati saatine tam bir yıl önce, aynı bankta onun yanında oturuyordu. Bugün yanında yoktu,

ama Margarita Nikolayevna onunla yine de düşünce yoluyla konuşuyordu:

"Eğer sürgüne gittiysen neden bana haber göndermiyorsun? İnsan haber gönderir. Beni sevmiyor musun artık? Hayır, nedense buna inanmıyorum. Demek ki sen sürgüne gittin ve öldün... O zaman, rica ederim, serbest bırak beni, bana yaşama, nefes alma özgürlüğü ver." Margarita Nikolayevna buna şöyle yanıt veriyordu:

"Sen özgürsün... Ben mi tutuyorum seni?" Sonra ona karşı çıkıyordu:

"Hayır, böyle yanıt mı olur! Hayır, ben ancak sen aklımdan çıktığın zaman özgür olacağım."

Margarita Nikolayevna'nın yanından insanlar gelip geçiyordu. Adamın biri güzel giyimli kadını yandan süzdü, onun güzelliğinden ve yalnız olmasından etkilenmişti. Öksürüp Margarita Nikolayevna'nın oturduğu bankın ucuna oturdu. Cesaretini toplayıp konuştu:

"Hakikaten güzel bir hava var bugün..."

Ama Margarita ona öyle karamsar bir bakışla baktı ki adam hemen ayağa kalkıp uzaklaştı.

"Al işte," dedi içinden Margarita ona hâkim olan kişiye. "Gerçekten, neden kovdum bu adamı? Sıkılıyorum, şu zampara çok da fena değildi, yani şu aptal 'hakikaten' lafı bir yana. Neden böyle baykuş gibi tek başıma oturuyorum duvarın dibinde? Neden dışlandım yaşamdan?"

İyice kederlenip karamsarlaştı. Ama birdenbire sabahki o beklenti ve heyecan dalgası sardı göğsünü. "Evet, bir şey olacak!" Dalga onu bir daha sardı ve hemen anladı ki bu bir ses dalgası. Şehrin gürültüsünün içinden bir davul sesi ve biraz akortsuz borazan sesleri gitgide yaklaşıyordu.

Önce bahçe parmaklığının yanından geçen atlı bir polis göründü, peşinden üç tane de yaya geliyordu. Sonra içi mü-

zisyenlerle dolu bir kamyonet ağır ağır geçti. Sonra... yeni, üstü açık bir cenaze arabası göründü, üzerinde çelenklerle kaplı bir tabut vardı, dört köşesinde de dört kişi duruyordu: üç erkek, bir kadın. Aradaki mesafeye rağmen Margarita cenaze arabasında ayakta duran, ölene son yolculuğunda eşlik edenlerin yüzlerinin biraz tuhaf bir şaşkınlık sergilediğini fark etti. Bu, özellikle arabanın sol uç köşesinde duran kadında belli oluyordu. Kadının dolgun yanakları fettan bir sırla içeriden şişmişti sanki, fırlak küçük gözlerinde ikircikli ışıltılar vardı. Sanki az sonra kadın kendini tutamayıp ölene göz kırpacak ve şöyle diyecekti:

"Böyle bir şey görmüş müydünüz hiç? Basbayağı mistisizm!" Cenaze arabasının arkasından üç yüz kadar kişi ağır ağır yürüyordu, onların yüzlerinde de aynı şaşkınlık vardı.

Margarita geçenleri gözleriyle izledi, hep aynı "bums, bums, bums" sesini çıkaran hüzünlü Türk davulunun uzaklaştıkça sessizleşmesini dinledi ve düşündü:

"Ne tuhaf cenaze... Bu 'bums' da ne kadar kederli! Ah, vallahi, onun hayatta olup olmadığını öğrenmek için ruhumu Şeytan'a bile verirdim! Böyle şaşırtıcı kişilerin gömdüğü kişinin kim olduğunu öğrenmek ilginç olmaz mıydı?"

"Berlioz Mihail Aleksandroviç," diye biraz genizden gelen bir erkek sesi duydu yanında. "Massolit başkanı."

Şaşıran Margarita Nikolayevna sese dönünce yanına birinin oturmuş olduğunu gördü; anlaşılan Margarita töreni seyrederken o da ses çıkarmadan oturmuştu ve herhalde, kendisi de son sorusunu dalgınlıkla yüksek sesle sormuştu.

Bu arada tören alayı yavaşlamaya başlamıştı, herhalde ilerideki trafik ışıklarına takılmıştı.

"Evet," diye devam etti yabancı adam. "Şaşırtıcı bir ruh halleri var. Bir ölü taşıyorlar, ama tek düşündükleri adamın kafasının nerede olduğu!"

"Ne kafası?" diye sordu Margarita, beklenmedik komşusuna bakarak. Komşusu kısa boyluydu, alev kızılı saçlarıyla bir azıdişi vardı, kolalı gömlek, çizgili kaliteli bir takım elbise, cilalı ayakkabılar giymişti, başında da bir fötr şapka duruyordu. Kravatı göz alıcıydı. Erkeklerin genellikle küçük bir mendil ya da dolmakalem taşıdığı cepte, bu adamın kemirilmiş bir tavuk kemiği taşıyor olması biraz şaşırtıcıydı.

"Evet, baksanıza, bu sabah Griboyedov salonunda beklerken tabuttan ölünün kafasını aşırmışlar."

"Bu nasıl olur?" diye sordu Margarita kendini tutamayıp ve o sırada troleybüsteki fısıldaşmayı hatırladı.

"Şeytan bilir nasıl olduğunu!" dedi kızıl patavatsızca. "Fakat benim tahminimce bunu Behemot'a sormak da fena olmaz. Çok ustaca aşırmışlar. Tam bir skandal! Ama en önemlisi, bu kafa kime, niye gereksin, o belli değil!"

Margarita Nikolayevna'nın derdi kendine yetiyordu, ama yine de yabancı adamın tuhaf saçmalıklarından etkilenmişti.

"Affedersiniz!" diye bağırdı birden. "Hangi Berlioz bu? Bugün gazetelerdeki mi..."

"Ta kendisi, ta kendisi..."

"Yani tabutun arkasında yürüyenler de edebiyatçılar mı?" diye sordu Margarita ve birden sırıttı.

"Tabii, doğal olarak, onlar!"

"Peki siz onları şahsen tanır mısınız?"

"Hepsini tek tek tanırım," dedi kızıl.

"Söylesenize," dedi Margarita ve sesi hafif boğuklaştı, "aralarında eleştirmen Latunski de var mı?"

"Olmaması mümkün mü?" dedi kızıl. "İşte, dördüncü sıranın ucunda."

"Sarışın olan mı?" diye sordu Margarita gözlerini kısarak.

"Kül rengi olan... Baksanıza, göğe çevirdi şimdi bakışlarını."

"Vaiz kılıklı olan mı?"

"Aynen!"

Margarita başka bir şey sormayıp Latunski'yi seyretmeye koyuldu.

"Yani siz, gördüğüm kadarıyla," dedi kızıl gülerek, "bu Latunski'den nefret ediyorsunuz."

"Başkaları da var nefret ettiğim," dedi Margarita dişlerinin arasından, "ama bu ilginç bir konu değil."

Bu sırada tören alayı daha da ilerlemişti, yürüyenlerin arkasından çoğu boş olan otomobiller geliyordu.

"Tabii, bunun ilginç bir yanı yok elbette Margarita Nikolayevna!"

Margarita şaşırdı:

"Beni tanıyor musunuz?"

Kızıl yanıt vermek yerine şapkasını çıkardı ve yana uzattı.

"Mükemmel bir haydut suratı!" diye düşündü Margarita, sokak arkadaşına bakarken.

"Ben sizi tanımıyorum," dedi kuru bir şekilde Margarita.

"Beni nereden tanıyacaksınız! Zaten beni bir iş için gönderdiler size."

Margarita'nın yüzü kireç gibi oldu ve irkildi.

"Bunu dosdoğru söylemeniz gerekirdi," dedi, "kesik bir kafa hakkında ancak şeytanın bilebileceği şeyler gevelemek yerine! Beni tutuklayacak mısınız?"

"Hiç de değil," diye ünledi kızıl. "Bu da ne böyle: tam sohbete başlıyorsunuz, anında tutuklamaya dönüyor! Sadece bir işim var sizinle."

"Hiçbir şey anlamıyorum, ne işi?"

Kızıl çevresine bakındı ve gizemli bir tavırla şöyle dedi:

"Sizi bu akşam misafirliğe davet etmek üzere gönderdiler beni."

"Ne saçmalıyorsunuz, ne misafirliği?"

"Çok seçkin bir yabancının yanına," dedi anlamlı bir şekilde kızıl, göz kırparak.

Margarita iyice öfkelendi.

"Yeni bir türü daha çıkmış bunların: sokak pezevengi," dedi gitmek için ayağa kalkarken.

"Al işte, böyle görevlerin teşekkürü de böyle oluyor!" diye bağırdı gücenen kızıl ve uzaklaşan Margarita'nın arkasından homurdandı:

"Aptal!"

"Haydut!" dedi o da başını çevirip ve bu sırada kızılın sesini duydu arkasından:

"Akdeniz'den gelen karanlık valinin nefret ettiği şehri örttü. Tapınağı korkunç Antonia Kulesi'yle birleştiren asma köprüler kayboldu, gökten bir hiçlik indi ve hipodromun üzerindeki kanatlı tanrıları, mazgalları, pazar yerleri, kervansarayları, ara sokakları, havuzlarıyla birlikte Herod Sarayı'nı sardı... Yeruşalayim denen o yüce şehir yeryüzüne hiç gelmemiş gibi kayboldu... Haydi siz de kaybolun gidin yanık defteriniz ve kuru gülünüzle birlikte! Burada, bankta tek başınıza oturur ve sizi özgür bıraksın, bir rahat versin, aklınızdan çıksın diye yalvarırsınız ona!"

Suratı bembeyaz bir halde banka döndü Margarita. Kızıl, gözlerini kısmış ona bakıyordu.

"Hiçbir şey anlamıyorum," dedi Margarita Nikolayevna hafifçe. "Defter yapraklarını bilebilirsiniz... Gizlice içeri girer, karıştırırsınız... Nataşa'ya para mı verdiniz? Öyle mi? Ama benim düşüncelerimi nasıl biliyorsunuz?" Acıyla suratını buruşturup sordu:

"Söyleyin bana, kimsiniz siz? Hangi resmi kurumdan geliyorsunuz?"

"Amma sıkıntı ya," diye homurdandı kızıl ve daha yüksek sesle konuştu:

"Rica ederim, size söyledim ya, bir resmi kurumdan falan gelmiyorum! Oturun lütfen."

Margarita uysalca boyun eğdi, ama yine de, otururken bir kez daha sordu:

"Kimsiniz siz?"

"Pekala, benim adım Azazello, ama bu zaten sizin için bir mana taşımıyor."

"Peki söylemeyecek misiniz, kâğıtları ve benim düşüncelerimi nereden biliyorsunuz?"

"Söylemeyeceğim," dedi kısaca Azazello.

"Ama onun hakkında bir şeyler biliyorsunuz, değil mi?" diye fısıldadı Margarita yalvarırcasına.

"Diyelim, biliyorum."

"Yalvarıyorum, sadece şunu söyleyin: Yaşıyor mu? İşkence etmeyin."

"Tabii, yaşıyor, yaşıyor," dedi isteksizce Azazello.

"Tanrım!"

"Lütfen, heyecana ve çığlıklara girmeyelim," dedi suratını buruşturan Azazello.

"Affedersiniz, affedersiniz," dedi bu kez utanan Margarita. "Ben, kesinlikle sizi incitmek istemedim. Ama, kabul edersiniz ki, sokağın ortasında bir kadına bir yere misafir gitmesi söylenirse... Benim önyargılarım yoktur, size inanıyorum," diye gülümsedi Margarita keyifsizce, "ama yabancılarla hiç görüşmem, onlarla yakınlık kurmaya hevesim de yoktur... Ayrıca kocam... Benim yaşadığım dram şu, sevmediğim biriyle yaşıyorum, ama onun yaşamını mahvetmeyi de uygun bulmuyorum. Ondan iyilikten başka bir şey görmedim asla..."

Azazello bu karman çorman konuşmayı belirgin bir sıkıntıyla dinliyordu ve kısaca şöyle dedi:

"Rica ederim bir dakika susun."

Margarita uysalca sustu.

"Sizi kesinlikle tehlikesi olmayan bir yabancıya davet ediyorum. Ve bu görüşmeden tek bir kimsenin bile haberi olmayacak. Size bu konuda garanti veriyorum."

"Peki ona ne için lazımım?" diye sordu Margarita yarım ağızla.

"Bunu daha sonra öğreneceksiniz."

"Anlıyorum... Ona kendimi vermem gerekecek," dedi Margarita dalgın dalgın.

Bunu duyunca Azazello biraz küstahça kikirdedi ve şöyle dedi:

"Emin olun, yeryüzündeki her kadın bunu hayal eder." Azazello'nun suratı gülecekmiş gibi çarpıldı. "Ama sizi hayal kırıklığına uğratacağım, böyle bir şey olmayacak."

"Nasıl bir yabancı bu böyle!" diye hayretle öyle yüksek sesle bağırdı ki Margarita, bankın yanından geçenler dönüp baktılar. "Peki onunla görüşmenin ne yararını göreceğim?"

Azazello ona doğru eğildi ve anlamlı bir şekilde fısıldadı:

"Çok büyük bir yararını göreceksiniz... Bu fırsatı kaçırmamalısınız..."

"Ne!" diye haykırdı Margarita ve gözleri iri iri oldu. "Eğer sizi doğru anlıyorsam, orada onun hakkında bilgi alabileceğimi mi söylüyorsunuz?"

Azazello sessizce başını salladı.

"Giderim!" diye var gücüyle bağırdı Margarita ve Azazello'nun eline yapıştı. "Nereye gerekirse giderim!"

Azazello rahat bir nefes aldı, banka sırtını yaslayıp sırtıyla oraya iri iri harflerle kazınmış olan "Nura" sözcüğünün üzerini kapattı ve ironik bir tavırla şöyle dedi:

"Bu kadınlar zor doğrusu!" Ellerini cebine soktu ve ayaklarını dümdüz uzattı. "Zaten ne diye beni gönderdiler ki bu işe? Keşke Behemot gelseydi, o iyi kandırır..."

Margarita çarpık ve zayıf bir gülüşle konuştu:

"Bilmecelerinizle aklımı bulandırıp bana işkence etmeyi kesin... Ben zaten mutsuz bir insanım, siz de bundan yararlanıyorsunuz. Tuhaf bir hikâyeye sürüklenip gidiyorum, ama yemin ederim, bunu sadece beni ondan bahsederek kandırdığınız için yapıyorum! Bütün bu anlaşılmaz şeylerden dolayı başım dönüyor..."

"Olayı drama çevirmeyin, drama çevirmeyin," dedi sırıtarak Azazello. "Benim yerime de koyun kendinizi. Bir müdürün işini bitirmek, bir enişteyi evden kovmak ya da birilerini yaralamak ya da bu tür başka saçmalıklar, bunlar benim alanım, ama âşık kadınlarla gevezelik etmek hiç işim değil. Yarım saattir yalvarıp duruyorum. Yani gidecek misiniz?"

"Gideceğim," dedi sadece Margarita Nikolayevna.

"O zaman bunu kabul ediniz," dedi Azazello ve cebinden çıkardığı irice altın bir kutuyu Margarita'ya uzatıp şöyle dedi:

"Saklayın hemen, gelip geçenler bakıyor. Bu işinize yarayacak Margarita Nikolayevna. Son altı ayda kederden çok yaşlandınız." Margarita kızardı, ama bir şey demedi, Azazello da konuşmaya devam etti. "Bu akşam, saat dokuz buçuk gibi, zahmet buyurup baştan aşağı soyunun, bu merhemi yüzünüze ve bütün bedeninize sürün. Sonra ne isterseniz yapın, ama telefondan uzaklaşmayın. Saat onda size telefon edeceğim ve ne yapmak gerekiyorsa söyleyeceğim. Sizin hiçbir şey için kaygılanmanız gerekmiyor, en ufak bir sıkıntınız olmayacak. Anlaşıldı mı?"

Margarita önce sustu, sonra yanıt verdi:

"Anlaşıldı. Ağırlığından belli bu şeyin saf altından olduğu. Bana rüşvet verdiğinizi ve karanlık bir hikâyenin içine sürüklendiğimi, bunun bedelini ödeyeceğimi hissediyorum."

"Bu da ne böyle?" diye neredeyse tısladı Azazello. "Yine başa mı döndük?"

"Hayır, durun!"

"Verin şu merhemi geri."

Margarita kutuyu elinde sıkı sıkı tuttu ve sözlerine devam etti:

"Hayır, durun... Neyin içine girdiğimi biliyorum. Ama bunun içine giriyorum, çünkü yeryüzünde hiçbir umudum kalmadı. Ama size şunu söylemek istiyorum, eğer beni mahvederseniz, çok utanırsınız! Evet, utanırsınız! Ben aşk yüzünden mahvoluyorum!" diye göğsünü yumruklayan Margarita dönüp güneşe baktı.

"Verin şunu geri," diye öfkeyle tısladı Azazello, "verin geri ve şeytan alsın bütün bu olanları. Behemot'u göndersinler bakalım."

"Ah, hayır!" diye haykırdı Margarita gelip geçenleri şaşkına çevirerek. "Her şey kabul, bu merhemle ovalanma komedisini yapmaya hazırım, şeytanın peşinden cehennemin dibine kadar gitmeye hazırım. Vermeyeceğim!"

"Aha!" diye haykırdı birden Azazello ve gözlerini bahçenin parmaklıklarına çevirerek eliyle bir yeri göstermeye başladı.

Margarita Azazello'nun gösterdiği yere baktı, ama özel bir şey bulamadı. Sonra Azazello'ya döndü; bu "Aha!" için bir açıklama isteyecekti ama bu açıklamayı verecek kimse yoktu ortada: Margarita Nikolayevna'nın gizemli sohbet arkadaşı ortadan kaybolmuştu. Margarita hızla elini çantasına, çığlıktan önce kutuyu koyduğu yere soktu ve onun orada olduğundan emin oldu.

O zaman, Margarita hiçbir şey düşünmeden, telaşlı adımlarla koşarak çıktı Aleksandr Bahçesi'nden.

20. Bölüm
Azazello'nun Kremi

Tertemiz akşam göğünde ay dopdolu duruyor, akağaç dallarının arasından görünüyordu. Ihlamur ve akasyalar bahçe toprağına karmaşık bir benek deseni çiziyordu. Fenerin üç katlı, açık, ama bir perdeyle örtülmüş penceresi, güçlü bir elektrik ışığıyla aydınlanmıştı. Margarita Nikolayevna'nın yatak odasında bütün lambalar yanıyordu ve odadaki tam dağınıklığı aydınlatıyordu. Yatağın üzerindeki battaniyenin üzerinde gömlekler, külotlu çoraplar ve elbiseler yatıyordu, buruşmuş iç çamaşırları yerde, heyecanla ezilmiş bir sigara paketinin yanına yığılmıştı. Ayakkabılar gece masasında yarısı içilmiş bir kahve fincanıyla içinde tüten bir izmaritin durduğu kül tablasının yanında duruyordu, sandalyenin arkasında siyah gece elbisesi asılıydı. Oda parfüm kokuyordu, ayrıca bir yerlerden içeri kızgın ütü kokusu geliyordu.

Margarita Nikolayevna boy aynasının karşısında otururken üzerinde bir tek çıplak bedeninin üzerine atılmış bornoz ve siyah süet ayakkabılar vardı.

Küçük bir altın saat olan bir bilezik Margarita Nikolayevna'nın önünde, Azazello'dan aldığı kutunun yanında duruyordu ve Margarita gözlerini saatin camından ayıramıyordu. Sanki saat bozulmuş ve kollar hareket etmiyormuş gibi geliyordu bazen ona. Ama çok yavaş da olsa, sanki damla damla dam-

lar gibi hareket ediyorlardı ve sonunda uzun kol dokuz yirmi dokuzu gösterdi. Margarita'nın kalbi güçlü bir şekilde çarptı, kutuyu eline alamadı bir an. Kendine hâkim olan Margarita kutuyu açtı ve kutunun içinde yağlı, sarımtırak bir krem buldu. Bataklık çamuru kokuyordu sanki. Margarita parmağının ucuyla küçük bir parça kremi avcuna aldı, bataklık otu ve orman kokusu güçlendi, sonra kremi avcuyla alnına ve yanaklarına sürmeye başladı. Krem kolayca yayılıyordu ve Margarita'ya hemen buharlaşıyormuş gibi geldi. Birkaç kez ovalandıktan sonra Margarita aynaya baktı ve kutuyu saat camının üzerine bıraktı, saat çatırtılarla parçalandı. Margarita gözlerini kapadı, sonra bir kez daha açıp fırtına gibi kahkahalar atmaya başladı.

Cımbızla incecik yapılmış kaşları kalınlaştı ve yeşillenen gözlerinin üzerinde kara kemerler oluşturdu. Ekim ayında, Üstat iz bırakmadan kaybolduğu zaman burnunun kemerinde belirmiş olan ince dikey kırışıklık iz bırakmadan kayboldu. Şakaklarındaki sarı gölgeler de, gözlerinin köşelerinde zar zor görünen iki küçük kırışıklık ağı da kayboldu. Yanaklarının derisi muntazam pembe bir renkle kaplandı, alnı ağırıp temizlendi, permalı saçları çözüldü.

Otuz yaşındaki Margarita'ya aynadan saçları doğuştan kıvırcık, kara saçlı, yirmi yaşlarında bir kadın, dizginsiz kahkahalar atıp dişlerini göstererek bakıyordu.

Kahkahası kesilince, Margarita bornozdan tek bir hamlede kurtuldu ve hafif, yağlı kremden bolca alıp tenine güçlü darbelerle sürmeye başladı. Sonra, Aleksandr Bahçesi'ndeki görüşmeden sonra bütün gece hissettiği ağrı, sanki beyninden bir iğne çıkarılmış gibi bir anda söndü, kol ve ayaklarının kasları güçlendi, ardından Margarita'nın gövdesi ağırlığını kaybetti.

Sıçrayınca havada, halının üstünde asılı kaldı, sonra ağır ağır aşağıya çekti kendini ve indi.

"Vay ne krem! Vay ne krem!" diye haykırdı Margarita kendini koltuğa atarak.

Krem sürdükçe değişen şey sadece dış görünümü değildi. Şimdi her yeri, bedeninin her kısmı, bedenini köpük köpük kaplanmış gibi hissettiği mutlulukla kaynıyordu. Margarita kendini özgür hissediyordu, her şeyden özgürleşmiş hissediyordu. Dahası, sabahleyin sezgisinin söylediği şeyin gerçek olduğunu, eviyle eski hayatını sonsuza dek terk ettiğini bütün açıklığıyla anlıyordu. Ama bu eski yaşamdan geriye, yeni, alışılmamış, onu yukarılara, havalara uçuran bir şeye başlamadan önce yapması gereken tek bir şey daha olduğu düşüncesi kaldı. O zaman o çıplak haliyle yatak odasından havalanıp uçarak çıktı, kocasının çalışma odasına yöneldi ve odanın ışığını yakıp yazı masasına geçti. Bloknottan kopardığı bir yaprağa bir kurşunkalemle hiç hata yapmadan hızlı hızlı ve iri harflerle bir not yazdı:

Beni affet ve olabildiğince çabuk unut. Seni sonsuza dek terk ediyorum. Beni arama, hiç yararı olmaz. Beni perişan eden acı ve keder yüzünden bir cadı oldum ben. Gitme vakti geldi. Hoşça kal. Margarita.

İyice ferahlamış bir ruhla uçtu Margarita yatak odasına, bu arada da peşinde bir sürü eşyayı yüklenmiş Nataşa koşuyordu. Birden bütün bu eşyalar, elbise asılı tahta askılar, dantelli eşarp, raflarında duran mavi ipek ayakkabılar ve kemer... bütün bunlar yere saçıldı ve Nataşa serbest kalan ellerini çırptı.

"Nasıl, iyi mi?" diye bağırdı Margarita Nikolayevna boğuk bir sesle.

"Nasıl olabilir?" diye fısıldadı Nataşa, geri geri kaçıp. "Bunu nasıl yapıyorsunuz Margarita Nikolayevna?"

"Krem yapıyor! Krem, krem," dedi Margarita ışıl ışıl duran altın kutuyu gösterip aynanın önünde dönerek.

Yerde buruşmuş duran elbiseyi unutan Nataşa boy aynasına doğru koştu ve aç, alev alev gözlerini krem kalıntılarına dik-

ti. Dudakları bir şeyler fısıldıyordu. Yine döndü Margarita'ya ve bir tür hayranlıkla konuştu:

"Cildiniz yani! Cildiniz, vay! Margarita Nikolayevna, sanki ışıldıyor teniniz." Ama bu sırada kendine geldi, elbiseye doğru koştu, yerden alıp silkmeye başladı.

"Bırak! Bırak!" diye bağırdı ona Margarita. "Canı cehenneme, hepsini bırak! Fakat dur, onu hatıra olsun diye al. Bak ne diyorum, hatıra olsun diye. Odadaki her şeyi al."

Aklını yitirmiş gibi donakalan Nataşa bir süre Margarita'yı seyretti, sonra onun boynuna asılıp öpüp bağırmaya başladı:

"Saten! Işıl ışıl! Saten! Hele kaşlar, kaşlar!"

"Bütün bu paçavraları al, parfümleri al ve sandığına koy, sakla," diye bağırdı Margarita. "Ama takıları alma, yoksa seni çalmakla suçlarlar."

Nataşa eline geçen elbiseleri, ayakkabıları, çorapları ve iç çamaşırlarını yığın halinde topladı ve koşarak çıktı yatak odasından.

Bu sırada sokağın öte yanından, açık pencereden usta işi bir vals yüksek sesle uçup geldi ve bahçe kapısına doğru gelen bir arabanın motor sesi duyuldu.

"Şimdi arayacak Azazello!" diye haykırdı Margarita sokağa yayılan valsi dinlerken. "O arayacak! Yabancı tehlikesiz biri. Evet, şimdi anlıyorum onun tehlikesiz olduğunu!"

Bahçe kapısından uzaklaştı araba gürültüsü. Bahçe kapısı çarptı ve bahçe yolunda ayak sesleri duyuldu.

"Nikolay İvanoviç bu, ayak seslerinden tanıyorum," diye düşündü Margarita. "Veda ederken gülünç ve eğlenceli bir şey yapmalıyım."

Margarita perdeyi bir yana çekti ve pervaza yanlamasına oturdu, dizlerini sardı kollarıyla. Ay ışığı onun sağ yanından vuruyordu. Margarita başını aya doğru kaldırıp dalgın ve şiirsel bir yüz takındı. Ayak sesleri iki kez daha duyuldu, sonra

birdenbire kesildi. Ayı biraz daha seyrettikten sonra terbiye gereği iç çeken Margarita, başını bahçeye çevirdi ve gerçekten de evin alt katında oturan Nikolay İvanoviç'i gördü aşağıda. Ay parlak bir şekilde dökülüyordu Nikolay İvanoviç'in üzerine. Banka oturmuştu ve oraya birdenbire oturuverdiği besbelliydi. Yüzündeki kelebek gözlük biraz çarpılmıştı, çantasını kollarının arasında sıkıca tutuyordu.

"A, merhaba Nikolay İvanoviç! Sonuçta ben de bir kadınım! Sizinle konuşan birine yanıt vermemek biraz kabalık oluyor ama!"

Ay ışığı altında gri ceketinin son düğmesine kadar, kama şekilli, ak sakalının son teline kadar görünen Nikolay İvanoviç, birden vahşi bir gülümsemeyle güldü, banktan kalktı ve anlaşılan şaşkınlıktan ne yaptığını bilemeden, şapkasını çıkartmak yerine çantayı bir yana attı ve Kazak dansı yapacakmış gibi kırdı dizlerini.

"Ah, ne kadar sıkıcı bir tipsiniz Nikolay İvanoviç," diye devam etti Margarita. "Beni öyle sıktınız ki size bunu anlatmam bile mümkün değil, o yüzden çok memnunum sizden ayrıldığıma! Canınız cehenneme!"

Bu sırada yatak odasında, Margarita'nın arkasında telefon çaldı.

Margarita Nikolay İvanoviç'i hemen unutup pervazdan aşağı atladı ve ahizeyi kaldırdı.

"Ben Azazello," dedi biri ahizede.

"Canım, canım Azazello!" diye bağırdı Margarita.

"Haydi! Uçmaya başlayın," dedi Azazello ahizede; sesinden, Margarita'nın içten, mutlu heyecan dalgasından hoşnut olduğu anlaşılıyordu. "Bahçe kapısının üzerinden uçarken, 'Görünmez!' diye bağırın. Sonra alışmak için şehrin üzerinde uçun biraz ve sonra güneye, şehir dışına, nehre doğru yönelin. Sizi bekliyorlar!"

Margarita kapadı telefonu ve bu sırada yandaki odada ahşap bir şey hareketlendi ve kapıyı dövmeye başladı. Margarita açıverdi kapıyı ve bir yer süpürgesi, kılları havada, dans ederek uçtu yatak odasına. Ucuyla yeri dövüyor, pencereye doğru atılıp ilerliyordu. Margarita heyecandan çığlık attı ve süpürgenin üzerine sıçradı. Süvari ancak o zaman bu kargaşada giyinmeyi unutmuş olduğunu hatırlayabildi. Yatağa doğru sürdü süpürgeyi ve eline ilk gelen şeyi, mavi bir gömleği kaptı. Onu bayrak gibi sallayarak uçup çıktı pencereden. Ve vals bahçenin üzerinde daha da güçlendi.

Margarita pencereden aşağı kaydı ve bankta oturan Nikolay İvanoviç'i gördü. Adam oraya yapışmış gibiydi, üst kattaki kiracıların aydınlık yatak odasından gelen çığlık ve gürültülere sersemlemiş bir halde kulak kesilmişti.

"Hoşça kalın, Nikolay İvanoviç!" diye bağırdı Margarita, Nikolay İvanoviç'in önünde eğlenirken.

Adam iç çekip kenarına tutuna tutuna bankın üzerinde uzaklaşırken çantasını düşürdü.

"Elveda sonsuza dek! Uçuyorum ben," diye bağırdı Margarita, valsi bastıran bir sesle. O sırada elindeki gömleğin de ona lazım olmadığına karar verdi ve kötücül bir kahkahayla onu Nikolay İvanoviç'in kafasına attı.

Margarita, uzun zaman acı çektiği yer olan eve son bir kez bakmak üzere başını çevirdi ve ışıltıların arasında Nataşa'nın hayretten çarpılmış yüzünü gördü.

"Elveda Nataşa!" diye bağırdı Margarita ve süpürgeyi dizginledi. "Görünmez, görünmez!" diye gitgide yükselen bir sesle haykırdı ve yüzünü okşayan akağacın dalları arasından bahçe kapısına, oradan da sokağa uçtu. İyice deliye dönen vals de onun peşinden yükseklere tırmanıyordu.

21. Bölüm
Uçuş

Görünmez ve özgür! Görünmez ve özgür! Kendi sokağından uçup geçen Margarita ilkini dik açıyla kesen başka bir sokağa geçti.

Maşrapalarla gazyağı ve parfüm şişelerinde parazitlere karşı sıvılar satan, kapısı yan yatmış benzincinin bulunduğu bu eğri büğrü, bölük pörçük, dağınık ve uzun sokağı bir anda geçip gitti ve o sırada, artık tamamen özgür ve görünmez olsa bile, aldığı zevki birazcık olsun makul bir şekilde yaşaması gerektiğini düşündü. Köşedeki eski, yan yatmış bir sokak lambasına çarparak ölmekten son anda yavaşlayarak kurtuldu. Ondan kaçan Margarita süpürgeye daha sıkı tutundu ve daha ağır bir şekilde, kaldırımın üzerine enlemesine asılı duran elektrik tellerine ve tabelalara dikkat ederek uçmaya başladı.

Üçüncü sokak doğruca Arbat'a açılıyordu. Burada Margarita süpürgeye hâkim olmayı kesinlikle başardı, süpürgenin elin ya da ayağın hafifçe bükülmesine tepki verdiğini ve şehrin üzerinde uçarken, çok dikkatli olup çok gösteriş yapmamak gerektiğini anladı. Ayrıca sokaktakilerin uçan kadını görmediği de besbelliydi. Kimse başını kaldırmıyor, "Bakın, bakın!" diye bağırmıyor, bir yana kaçmıyor, ıslık çalmıyor, bayılmıyor ya da delice kahkahalar atmıyordu.

Margarita sessizce, çok yavaş ve alçaktan, yaklaşık ikinci kat seviyesinden uçuyordu. Ama bu yavaş uçuş sırasında bile, gözleri kör edici bir şekilde aydınlanmış Arbat'a çıkarken biraz sersemledi ve omzunu üzerine bir ok çizilmiş parlak bir diske çarptı. Margarita'yı sinirlendirdi bu. Uysal süpürgeyi dizginledi, biraz yana uçtu, sonra aniden diske doğru hamle yaparak süpürgenin ucuyla onu paramparça etti. Parçalar gürültüyle yağdı aşağıya, gelip geçenler ürküp bir yerlere kaçıştı, Margarita da bu gereksiz hareketin ardından kahkahalar attı. "Arbat'ta daha dikkatli olmak lazım," diye düşündü Margarita. "Burada her şey iç içe geçmiş, ayırt etmek imkânsız."

Tellerin arasında dolanmaya başladı. Margarita'nın altında troleybüs, otobüs ve arabaların çatıları akıyordu, kaldırımda da gürül gürül akan bir şapka nehri görüyordu Margarita yukarıdan. Bu nehirden kollar ayrılıyor, gece mağazalarının alevleri pençelerini dalıyordu. "Vay, ne karmaşa!" diye düşündü Margarita ciddiyetle. "Burada sağa sola dönmek mümkün değil." Arbat'ı geçti, daha yukarı, dördüncü kat seviyesine yükseldi ve tiyatro binasının köşesindeki kör edici bir şekilde parlayan borunun yanından, alçak binalarla dolu dar bir sokağa saptı. Bütün pencereler açıktı ve içerden dört bir yana radyo müziği yayılıyordu. Margarita meraktan içlerinden birine baktı. Mutfağı gördü. Fırında iki gaz ocağı yanıyordu, başlarında iki kadın ellerinde kaşıklarla durmuş ağız dalaşı yapıyordu.

"Kullandıktan sonra tuvaletin ışığını söndürmeniz gerekir diyorum size Pelageya Petrovna," dedi içi yiyecek bir şeylerle dolu, buharlar püskürten bir tencerenin önündeki kadın, "yoksa sizi tahliye etmek zorunda kalacağız!"

"Siz kendi işinize bakın," dedi diğeri.

"Siz ikiniz de kendi işinize bakın," dedi pervazdan mutfağa dalan Margarita.

Tartışan iki kadın sese doğru döndüler ve ellerinde kirli kaşıklarla donakaldılar. Margarita elini ikisinin arasından dikkatle uzattı, iki ocağın düğmesini çevirerek söndürdü. Kadınlar irkildi, ağızları açık kaldı. Ama Margarita çoktan mutfaktan sıkılmış ve uçup gitmişti sokağa.

Sonunda dikkatini sekiz katlı, daha yeni inşa edilmiş gibi görünen gösterişli dev bir ev çekti. Margarita alçaldı ve yere konunca binanın cephesinin kara mermerle kaplandığını, kapıların geniş olduğunu, kapı camlarının arkasında altın şerit ve düğmeli kapıcıların durduğunu ve kapıların üstünde altın bir yazı olduğunu gördü: "Dramed Evi."

Margarita yazıyı görünce köslerini kıstı, "Dramed"in anlamını çıkarmaya çalıştı. Süpürgesini koltuğunun altına alan Margarita girişe doğru yürüdü, kapıyı şaşkın kapıcının üzerine itti ve asansörün yanındaki duvarda dev bir kara tahta, üzerinde de beyaz harflerle yazılmış kiracıların isim ve daire numaralarını gördü. Listenin tepesindeki "Dramaturg ve Edebiyatçı Evi" yazısını görünce Margarita vahşi bir çığlık atmamak için kendini zor tuttu. Havada yükselerek hızlı hızlı isimleri okumaya başladı: Hustov, Dvubratski, Kvant, Buskudnikov, Latunski...

"Latunski!" diye haykırdı Margarita. "Latunski! İşte burada! Buydu Üstat'ı mahveden."

Kapıdaki kapıcı gözleri irileşmiş bir halde, hatta hayretten hoplayarak kara tahtaya bakıyor, bu mucizeyi anlamaya çabalıyordu: Neden kiracı listesi birdenbire çığlık atmıştı? Margarita bu sırada dosdoğru merdivenleri tırmanmaya başlamıştı, kendinden geçmiş bir halde tekrarlıyordu:

"Latunski – 84! Latunski – 84..."

İşte solda 82, sağda 83, biraz daha yukarıda, solda 84. İşte o isim:

"O. Latunski."

Margarita süpürgeden aşağı atladı ve sıcak tabanlarında taş zeminin serinliğini tatlı tatlı hissetti. Margarita zili bir kez çaldı, iki kez çaldı. Ama kimse açmadı. Margarita daha da sertçe çaldı zili ve Latunski'nin dairesinde yankılanan zil sesini dinledi. Evet, sekizinci katta 84 numaralı dairede oturan kişi ölen Berlioz'a ölünceye dek müteşekkir kalacaktı, Massolit başkanı tramvay altında kaldığı ve anma toplantısı tam da o akşama denk düştüğü için. Eleştirmen Latunski talihli bir yıldız altında doğmuştu. Onu o cuma günü cadı olan Margarita'yla karşılaşmaktan o yıldız kurtarmıştı!

Kimse açmadı kapıyı. O zaman Margarita son sürat aşağıya yöneldi, katları saya saya aşağı indi, caddeye fırladı ve yukarı bakıp tek tek katları sayarak Latunski'nin dairesinin hangisi olduğunu anlamaya çalıştı. Kesinlikle sekizinci katta, binanın köşesindeki, beş karanlık pencereydi bu daire. Bundan emin olan Margarita havada yükseldi ve birkaç dakika sonra açık pencereden geçerek, sadece ay ışığından dar bir ışık huzmesiyle aydınlanan karanlık odaya girdi. Margarita huzmenin içinde gezinip ışık düğmesini aradı. Bir dakika sonra bütün daire ışıl ışıldı. Süpürge bir köşede duruyordu. Evde kimsenin olmadığına emin olan Margarita, merdiven boşluğuna açılan kapıyı açtı ve zildeki ismi kontrol etti. İsim yerindeydi, Margarita aradığı yerdeydi.

Evet, dediklerine göre, eleştirmen Latunski bugün bile hâlâ o korkunç geceyi hatırlayınca bembeyaz kesilirmiş ve bugüne dek de Berlioz'un adını hep hayırla anmış. O gece ne kadar karanlık ve haince bir suç işlenebileceği kesinlikle bilinmiyor, çünkü Margarita mutfaktan çıktığında elinde ağır bir çekiç vardı.

Çıplak ve görünmez uçucu kendine hâkim oldu ve kendi kendini sakinleştirdi, elleri sabırsızlıktan titriyordu. Dikkatle hedef alan Margarita piyanonun tuşlarına çekici indirdi ve

bütün dairede hazin bir ses yankılandı. Hiçbir suçu olmayan Becker piyano delice bir çığlık attı. Tuşları içeri göçtü, fildişi kaplaması dört bir yana dağıldı. Çekicin darbesi altında cilalı üst takım tam bir tabanca sesi çıkararak parçalandı. Nefes nefese kalan Margarita çekiçle telleri koparıp dağıttı. Sonunda yorgun düştü, durdu, dinlenmek için koltuğa attı kendini.

Banyo ve mutfaktan korkunç bir su sesi geliyordu. "Herhalde artık yerlere kadar taşmıştır," diye düşündü Margarita ve yüksek sesle şunu ekledi:

"Zaten oturmanın da manası yok."

Sular artık mutfaktan koridora akıyordu. Margarita çıplak ayaklarını suyun içinde şıpırdata şıpırdata, eleştirmenin odasına mutfaktan kovalarla su taşıdı ve suyu yazı masasının çekmecelerine boşalttı. Sonra, çekiçle çalışma odasındaki dolabın kapısını kırıp yatak odasına daldı. Aynalı dolabı kırıp içinden eleştirmenin takım elbisesini çıkardı ve küvete attı. Çalışma odasından aldığı dolu bir mürekkep hokkasını yatak odasındaki iki kişilik yatağın üzerine bol bol döktü. Yarattığı yıkım alev alev bir hazza değerdi, ama o sırada sonuçlar biraz vasatmış gibi göründü gözüne.

Bu yüzden aklına ne gelirse yapmaya başladı. Piyanonun durduğu odadaki kauçuk vazolarını kırdı. Bunu tamamlamadan önce yatak odasına döndü ve mutfak bıçağıyla çarşafları parçaladı, fotoğraf çerçevelerini kırdı. Yorgunluk hissetmiyordu, sadece yağmur gibi ter boşanıyordu üzerinden.

Bu sırada Latunski'nin altındaki 82 numaralı dairede, dramaturg Kvant'ın hizmetçisi mutfakta çay içiyor, yukarıda kopan gümbürtü, şakırtı ve tangırtıyı merak ediyordu. Başını tavana doğru kaldırdığında, birdenbire tavanın gözlerinin önünde beyaz rengini kaybedip ölümcül bir mavi halini aldığını gördü. Leke gözlerinin önünde büyüyordu ve birden damla damla damlamaya başladı. Hizmetçi iki dakika kadar

oturup bu olayı hayretle seyrederken, sonunda tavandan gerçek bir yağmur yağıp yeri dövmeye başladı. O zaman olduğu yerden sıçradı, suyun altına bir tencere koydu, çünkü yağmur şiddetlenmiş ve gaz ocağının, üzerinde tabaklar duran masanın üstüne yağmaya başlamıştı. Sonra, Kvant'ın hizmetçisi çığlık ata ata daireden çıkıp merdivenlerde koşmaya, biraz sonra da Latunski'nin kapı zili çalmaya başladı.

"Kapıya geldiler, toparlanma vakti," dedi Margarita ve dışarıdan gelen bir kadın sesi anahtar deliğinden bağırırken süpürgesine oturdu:

"Açın, açın! Duşya, aç kapıyı! Ne oluyor, sular açık mı kaldı? Bizi sel bastı."

Margarita bir metre yükseldi ve avizeye çarptı. İki lamba patladı ve dört bir yana savruldu kristal asmalar. Anahtar deliğinden gelen çığlıklar kesildi, merdivenlerde bir patırtı koptu. Margarita pencereye süzüldü, dış tarafa çıktı, hafifçe salındı ve çekiçle kırdı camı. Çerçeve çatırdadı ve kıymıklar mermer duvardan aşağı döküldü. Margarita yandaki pencereye geçti. Uzakta, aşağılarda kaldırımdaki insanlar kaçıştı, girişte duran iki arabadan biri korna çalıp uzaklaştı. Latunski'nin pencereleriyle işini bitiren Margarita yan daireye geçti. Darbeler gitgide sıklaştı, sokak korna ve gürültüye boğuldu.

Girişteki kapıcı dışarı koştu, yukarılara baktı, biraz tereddüt etti, anlaşılan ne yapacağına hemen karar verememişti, düdüğünü dudaklarına götürüp delice düdük çalmaya başladı. Bu düdük sesinin verdiği özel coşkuyla sekizinci katın son penceresini de parçalayan Margarita yedinci kata indi ve oradaki camları kırmaya başladı.

Girişteki aynalı kapıların ardındaki yorucu uzun işsizliğiyle, kapıcı düdüğü var gücüyle çalıyordu, bu arada da Margarita'yı sanki ona eşlik eder gibi takip ediyordu. Onun

pencereden pencereye uçarken verdiği aralarda, nefesini tutup veriyor, göğün en tepesine dek gece havası üflüyordu.

Kapıcıların çabaları, çılgına dönmüş Margarita'nın da katkısıyla büyük sonuçlar getirdi. Binada panik başladı. Kırılmamış pencereler açıldı, insanlar kafalarını çıkardı ve hemen geri çektiler, açık pencereler de tersine, kapandı. Karşıdaki binaların pencerelerinin aydınlık zemininde, Dramed'in yeni binasındaki pencerelerin neden sebepsizce, kendi kendilerine kırıldıklarını anlamaya çalışan insanların silüetleri belirdi. Sokaktaki herkes Dramed binasına doğru koşuyordu, binanın içinde de merdivenlerde herhangi bir anlam ya da amaç sahibi olmadan koşuşturanların ayak sesleri duyuluyordu. Kvant'ın hizmetçisi, "Evi su bastı!" diye bağıra bağıra merdivenlerde koşuyordu, peşinden de 80 numaralı dairedeki Hustov'un hizmetçisi geliyordu. Hustov'larda da hem mutfağın hem de tuvaletin tavanı ıslanmış, mutfak sırılsıklam olmuştu. Son olarak, Kvant'ların mutfağında dev bir alçı süsleme tavandan düşmüş, bulaşıkların hepsini kırıp parçalamıştı, ardından da gerçek bir tufan yaşanmıştı: Parçalanan sıvadan sular sel gibi boşanmıştı. Sonra ilk katın merdivenlerinden çığlıklar yükseldi. Dördüncü katın sondan bir önceki penceresinin yanından uçan Margarita, camdan içeri baktı ve panikle bir gaz maskesi takmaya çalışan bir adam gördü. Margarita çekiçle camı tuzla buz edip onu korkutunca, adam bir anda ortadan kayboldu.

Ve bu vahşi kargaşa beklenmedik bir şekilde kesiliverdi. Üçüncü katın yanından geçerken Margarita, ince, koyu renkli bir perdeyle örtülmüş olan en uçtaki pencereye baktı. Odanın tavanında zayıf bir ampul yanıyordu. Yan tarafları ağla çevrilmiş küçük bir yatakta dört yaşlarında bir çocuk oturmuş, ürkek ürkek etrafı dinliyordu. Odada yetişkin kimse yoktu. Anlaşılan hepsi birden kaçmışlardı evden.

"Camları kırıyorlar," dedi çocuk ve seslendi:

"Anne!"

Kimse yanıt vermeyince yine seslendi:

"Anne, korkuyorum."

Margarita perdeyi aralayıp pencereden içeri uçtu.

"Korkuyorum," dedi çocuk yine ve titredi.

"Korkma, korkma yavrum," dedi Margarita rüzgârdan çatallanmış olan suçlu sesini yumuşatmaya çalışarak, "çocuklar kırıyor camları."

"Sapanla mı?" diye sordu çocuk titremeyi keserek.

"Sapanla, sapanla," diye onayladı Margarita. "Haydi sen uyu!"

"Sitnik yapmıştır," dedi çocuk. "Onun sapanı var."

"Aa, bak kesinlikle odur!"

Çocuk kurnaz bir şekilde başını bir yana çevirip sordu:

"Peki sen neredesin teyze?"

"Ben yokum," dedi Margarita. "Senin rüyana girdim."

"Ben de öyle düşünmüştüm," dedi çocuk.

"Yat haydi," dedi Margarita. "Elini yanağının altına koy, ben de rüyanda olmaya devam edeyim."

"Peki, uyuyorum, uyuyorum," dedi çocuk ve hemen yatıp elini yanağının altına koydu.

"Sana bir hikâye anlatayım," dedi Margarita ve elini onun kısa saçlı başına koydu. "Yeryüzünde bir teyze varmış. Onun hiç çocuğu yokmuş ve hiç mutlu da olamamış. O yüzden önceleri çok ağlamış, sonra da kötü biri olmuş..." Margarita sustu, elini çekti – çocuk uyumuştu.

Margarita çekici sessizce bıraktı pervaza ve pencereden uçup gitti. Binanın çevresinde bir keşmekeş vardı. Kırık camla kaplanmış asfalt kaldırımda insanlar koşup duruyor, bir şeyler bağırıyorlardı. Aralarında polisler de vardı. Birdenbire çan çal-

dı ve kırmızı bir itfaiye arabası, merdiveniyle birlikte Arbat'tan çıkıp sokağa daldı.

Ama bundan sonrası artık ilgilendirmiyordu Margarita'yı. Tellere çarpmamak için dikkat ederek süpürgeye daha sıkı tutundu ve bir anda zavallı binadan çok daha yükseklere tırmanıverdi. Altındaki sokak yana kıvrılıyor ve aşağıya iniyordu. Margarita'nın ayaklarının altında onun yerine, dik açıyla gelen, ışıl ışıl yollarla kesilen bir çatı yığını belirdi. Hepsi birden aniden bir yana uçup gitti ve ışık kümeleri toplanıp iç içe geçti.

Margarita bir hamle daha yaptı ve o zaman bütün bu çatı yığını toprağın içinde kayboldu, onun yerine aşağıda titreşen bir elektrikli alev gölü belirdi ve bu göl birdenbire diklemesine yükselip Margarita'nın başının üstüne çıktı, ayaklarının altındaysa ay parıldıyordu. Baş aşağı döndüğünü anlayan Margarita duruşunu düzeltti ve geriye baktığında gölün ortadan kaybolduğunu, onun yerine, ufukta gül rengi bir kızıllığın belirdiğini gördü. Margarita'nın saçları bir süredir dimdik duruyordu, ay ışığıysa ıslıkla yıkıyordu bedenini. Aşağıda iki sıra aralıklı alevin iki kesintisiz çizgi halinde kaynaşması ve hızla geride kalmaları üzerine, Margarita korkunç bir hızla uçtuğunu anladı ve bu yüzden nefessiz kalmamasına şaşırdı.

Birkaç dakika sonra, çok aşağılarda, toprağın karanlığında, yeni bir elektrikli ışık gölü belirdi ve uçan kadının ayaklarının altında yayıldı, ama hemen girdap gibi dönüp yerin içinde kayboldu. Birkaç dakika sonra... yine aynı şey oldu.

"Kasabalar! Kasabalar!" diye haykırdı Margarita.

Bu bir iki, belki de üç kez tekrarlandıktan sonra kara kınlarının içinde yatan birtakım kılıçlar gördü ve bunların da nehirler olduğunu anladı.

Başını yukarı ve sola çevirince tepesindeki ayın deli gibi Moskova'ya gitmek için telaş etmesinden, aynı zamanda da tuhaf bir şekilde olduğu yerde durmasından hoşlandı; ayın

üzerinde tuhaf, karanlık bir şey... bir ejderhayla kambur küçük bir at arası, çıkık suratı geride kalan şehre doğru dönmüş bir şey görünüyordu.

O sırada Margarita'nın aklına aslında süpürgeyi bu kadar hızlı kullanmasına gerek olmadığı geldi. Çevresine doğru dürüst bakma, uçuşun tadını gereğince çıkartma fırsatını vermiyordu kendisine. İçinden bir ses ona gittiği yerde onu bekleyeceklerini ve delice bir hızla, yükseklerden giderek kendini sıkmasının gereği olmadığını söylüyordu.

Margarita süpürgenin tellerini kuyruk kısmı yukarı kalkacak şekilde havalandırdı ve hızını azaltarak yere yöneldi. Göksel bir kızaktan inermiş gibi yaşanan bu iniş ona çok büyük keyif verdi. Toprak ayaklarının altında yükseldi ve o ana dek biçimsiz duran bu kara yığın, ay ışığı altında ona sırlarını göstermeye başladı. Toprak ona doğru yaklaşıyordu ve daha şimdiden yeşil ormanların kokusu Margarita'yı içine almıştı. Margarita önce çiyli bir çayırın dumanlarının üzerinden, sonra da bir gölün üzerinden geçti. Margarita'nın altında kurbağalar koro halinde vıraklıyordu, uzakta bir yerlerden, nedense kalbe büyük heyecanlar salan bir tren sesi geliyordu. Margarita bir süre sonra gördü onu. Ağır ağır, tırtıl gibi ilerliyor, havaya kıvılcımlar saçıyordu. Margarita ayna gibi bir suyun daha üzerinden geçti, geçerken ayaklarının altında ikinci bir ay daha belirdi; Margarita alçaldı ve ayakları neredeyse dev çam ağaçlarının tepelerine değdi.

Arkasından havayı burgaçlayan ağır bir ses duyuldu ve Margarita'ya gitgide yaklaştı. Gülle gibi uçan bu şeyin gürültüsüne, kilometrelerce öteden duyulan bir kadın sesi eklendi. Margarita çevresine bakınınca peşinden tuhaf, kara bir şeyin geldiğini gördü. Margarita'ya yaklaştıkça iyice görünür hale geldi, o şeyin üstünde birinin uçtuğu belli oldu. Sonunda

uçan kişi açık seçik göründü. Yavaşlayan Margarita'nın karşısına Nataşa çıktı.

Nataşa çırılçıplaktı, havada uçuşan darmadağın saçlarıyla, ön ayaklarıyla bir evrak çantasını tutan, arka ayaklarıyla da delice havayı döven şişko bir domuzun üzerinde uçuyordu. Domuzun kelebek gözlüğü bazen ayın altında ışıldıyor, bazen de kararıyor, bazen de domuzun boynuna bağlı bir iple birlikte domuzun yanında savruluyordu, şapkası da gözlerinin üzerine düşüyordu. Dikkatlice bakan Margarita domuzun Nikolay İvanoviç olduğunu anladı ve o zaman ormanda yankılanan bir kahkaha patlattı ve kahkahası Nataşa'nın kahkahasıyla kaynaştı.

"Nataşa'cık!" diye sağır edici bir sesle bağırdı Margarita. "Sen de mi sürdün kremi?"

"Bir tanem!" diye uyuyan ormanı uyandıran bir sesle yanıt verdi Nataşa. "Fransız kraliçem, onun dazlak kafasına da sürdüm kremi!"

"Prenses!" diye haykırdı binicisiyle birlikte dört nala giden domuz.

"Bir tanem! Margarita Nikolayevna!" diye bağırdı Nataşa. "Kabul ediyorum, kremi aldım. Sonuçta biz de yaşamak, biz de uçmak istiyoruz! Affedin beni hanımım, ama ben dönmeyeceğim, asla dönmeyeceğim! Ah, çok güzel Margarita Nikolayevna! Bana bir teklif yaptı," diyerek parmağıyla utançtan uflayıp puflayan domuzun boynunu gıdıkladı Nataşa, "bir teklif! Ne demiştin sen bana?" diye bağırdı domuzun kulağına.

"Tanrıçam," diye uludu diğeri, "o kadar hızlı uçamam. Önemli evrakları kaybedebilirim. Natalya Prokofyevna, protesto ediyorum."

"Senin de evraklarının da canı cehenneme!" diye vahşice kahkaha atıp bağırdı Nataşa.

"Ne diyorsunuz Natalya Prokofyevna! Bir duyan olacak bizi!" diye yalvarırcasına havladı domuz.

Margarita'nın yanında dörtnala uçan Nataşa, Margarita Nikolayevna kapıdan uçup gittikten sonra evde olanları anlattı kahkahalarla.

Nataşa hediye eşyalara hiç dokunmadan hemen giysilerini çıkarıp kremi aradığını ve hemen her yerine sürdüğünü itiraf etti. Ev sahibinin yaşadıklarını aynen o da yaşamıştı. Tam Nataşa mutluluktan kahkahalar atarak aynanın karşısında o büyüleyici güzelliğini seyrederken kapı açılmış ve Nataşa'nın karşısına Nikolay İvanoviç çıkmıştı. Heyecan içindeydi, Margarita Nikolayevna'nın gömleğiyle kendi şapka ve çantası vardı elinde. Nataşa'yı görünce serseme dönmüştü Nikolay İvanoviç. Kıpkırmızı bir halde, kendini biraz toparlayınca, gömleği alıp şahsen getirmeyi bir vazife saydığını söylemişti...

"Neler söyledi bu alçak!" diye çığlıkla karışık kahkaha attı Nataşa. "Neler neler söyledi, neler neler vaat etti! Ne çok para teklif etti! Klavdiya Petrovna'nın hiç bilmeyeceğini söyledi. Söylesene, yalan mı?" diye bağırdı Nataşa domuza, o da utanç içinde burnunu çevirdi.

Yatak odasında dört dönen Nataşa kremi Nikolay İvanoviç'e de sürmüş, sonra şaşkınlıktan apışıp kalmıştı. Saygıdeğer zemin kat kiracısının yüzü küçülüp domuz suratına dönmüş, kolları ve ayakları da toynak olmuştu.

Kendini aynada gören Nikolay İvanoviç umutsuz ve vahşi bir çığlık attı, ama artık çok geçti. Birkaç dakika sonra, eyerlenmiş bir halde, kederden hıçkıra hıçkıra Moskova'dan uzaklara, şeytan bilir nereye uçuyordu.

"Beni normal halime döndürmenizi rica ediyorum!" diye homurdandı şaşkınlıkla yalvarmak arası kaba bir sesle. "Yasadışı bir yerlere uçmaya hiç niyetim yok! Margarita Nikolayevna, hizmetçinize emir vermeye mecbursunuz."

"Ya, şimdi de hizmetçi mi olduk? Demek hizmetçi olduk!" diye bağırdı Nataşa domuzun kulağını çekerken. "Tanrıçaydım hani? Öyle demiştin bana!"

"Venüs!" dedi ağlayarak domuz, taşların arasında dolanan bir derenin üzerinde uçar ve toynakları hışır hışır fındık çalılarına takılırken.

"Venüs! Venüs!" diye bağırdı Nataşa zafer kazanmış bir tavırla, bir elini kalçasına koymuş, diğerini de aya doğru uzatmıştı. "Margarita! Kraliçe! İzin verin cadı olarak bıraksınlar beni. Her şeyi yapıyorlar sizin için, size verdiler gücü!"

Margarita şöyle dedi:

"Peki, söz veriyorum!"

"Teşekkürler!" diye bağırdı Nataşa ve birden sert ve uzun uzun bağırdı:

"Hey! Hey! Yüksel, yüksel!" Topuklarını domuzun bu delice yolculuk sırasında iyice ezilmiş olan böğürlerine batırdı, domuz da öne atıldı, havayı yararak yükseldi; birkaç dakika sonra Nataşa uzakta kara bir nokta halini almıştı, sonra iyice görünmez oldu ve uçarken geride bıraktığı ses dağıldı.

Margarita eskisi gibi ağır ağır, ıssız ve bilinmeyen yerlerde, yer yer iri kayalarla kaplanmış tepelerin, büyük aralıklarla yerleşmiş dev çam ağaçlarının üzerinde uçuyordu. Margarita uçuyor ve Moskova'dan herhalde çok da uzakta olmadığını düşünüyordu.

Süpürge çamların tepelerinden değil, bir yandan ayla aydınlanan gövdelerinin arasından uçuyordu artık. Uçan kadının hafif gölgesi yerde önden ilerlemeye başladı – artık ay Margarita'nın sırtını aydınlatıyordu.

Margarita suya yakın olduğunu hissetti ve hedefe yaklaştığını tahmin etti. Çamlar ikiye ayrıldı ve Margarita sessizce bembeyaz bir uçuruma doğru inmeye başladı uçarak. Bu uçurumun ötesinde, aşağıda, gölgelerin arasında bir nehir vardı.

Aşağıya doğru, diklemesine uzanan çalılar duman içindeydi, karşı kıyıysa alçakta, dümdüz duruyordu.

Orada, dallarını göğe salmış yalnız bir ağaç grubunun altında, bir odun ateşi yanıyor ve çevresinde hareket eden birileri görünüyordu. Margarita neşeli bir müzik de duyar gibi oldu oradan. Çevrede, gözün alabildiği kadar uzaklarda herhangi bir yaşam ya da insan belirtisi görülmüyordu.

Margarita uçurumdan aşağıya uçtu ve hızla suya indi. Havadaki telaştan sonra su onu kucakladı. Süpürgeyi elinden atan Margarita koşup suya atladı. Hafif bedeni suya ok gibi daldı ve bir su sütunu neredeyse aya kadar yükseldi. Su sıcaktı, banyodaki gibiydi ve derinlerden geri gelen Margarita bu nehirde geceleyin tam bir yalnızlık içinde doya doya yüzdü.

Margarita'nın yakınında kimse yoktu ama biraz ötede, çalıların arkasında çıtırtı ve hışırtılar duyuluyordu; orada birisi yüzüyordu.

Margarita kıyıya çıktı. Yüzmenin ardından gövdesi sıcacık olmuştu.

Hiçbir yorgunluk hissetmiyordu ve ıslak otlarda mutlulukla hoplayıp zıplıyordu. Birden dans etmeyi kesti ve etrafı dinledi. Çıtırtılar yaklaştı ve çalıların arkasından, kara ipekten silindir şapkasını geriye doğru itmiş şişman bir adam belirdi. Ayakları balçık kaplıydı, sanki yüzücü siyah ayakkabılar giymiş gibiydi. Sinirle hıçkırmasına bakılırsa iyice sarhoştu, bu da nehrin birdenbire konyak kokmaya başlamasıyla kesinleşti.

Margarita'yı gören şişko öylece bakakaldı, sonra mutlulukla bağırdı:

"Bu da ne böyle? Onu mu görüyorum gerçekten? Claudine, asla yas tutmayan dul, bu sensin değil mi? Burada mısın?" diyerek selamlamaya yaklaştı.

Margarita geri çekildi ve terbiyeli bir şekilde yanıtladı:

"Annenden nasıl çıktıysan aynen geri dön oraya. Nerem Claudine'miş benim? Kiminle konuştuğuna bir baksana sen." Ve biraz düşündükten sonra, konuşmasına burada yayımlanmayan uzun bazı küfürler ekledi. Bütün bunlar düşüncesiz şişkoda ayıltıcı bir etki bıraktı.

"Ay!" diye inledi hafifçe ve ürperdi. "Affedersiniz yüce gönüllü, aydınlık kraliçe Margot! Karıştırdım. Lanet olsun konyağa, hep onun suçu!" Şişman tek dizinin üzerine çöktü, şapkasını çıkarıp selam verdi ve Rusça cümleleri Fransızca olanlarla karıştırarak Paris'te dostu Guessard'ın başından geçen kanlı evlilikle, konyakla, bu çirkin hatadan dolayı perişan olduğuyla ilgili bir şeyler gevelemeye başladı.

"Pantolonunu giysene dangalak," dedi sesini yumuşatan Margarita.

Margarita'nın öfkelenmediğini görünce keyifle sırıttı şişko ve pantolonunu dalgınlıkla daha önce yüzdüğü Yenisey Nehri'nin kıyısında unuttuğunu, ama yakın olduğu için hemen oraya uçacağını, bu arada kendini onun hoşgörüsüne ve alçakgönüllülüğüne teslim ettiğini söyleyerek geri geri gitmeye başladı ve kayıp suya yuvarlanıncaya kadar geri geri yürüdü. Ama düşerken de, küçük bıyıklarla çerçevelenmiş olan yüzündeki heyecan ve adanmışlık gülümsemesini hiç bozmadı.

Margarita'ysa kulak delici bir ıslık çaldı ve ona doğru uçan süpürgeye binerek nehrin üzerinden karşı kıyıya çıktı. Tebeşir dağının gölgesi buraya erişmiyordu ve bütün kıyı ay ışığıyla kaplıydı.

Fakat Margarita ıslak otlara değdiği anda, söğütlerin altındaki müzik daha güçlü çıkmaya başladı ve daha neşeli kıvılcımlar sıçradı ateşten. Sevecen bir dalgınlık içindeki aksöğüdün dallarının altında, ayın ışıl ışıl yaptığı tüylü tohumlarının altında iki sıra tombul suratlı kurbağa oturmuş, sanki lastikten yapılmış gibi şişiniyor, tahta flütlerle hareketli bir marş çalı-

yorlardı. Müzisyenlerin önündeki söğüt dallarında notaları aydınlatan ışıltılı bataklık ışıkları asılıydı, kurbağaların suratlarında ateşin canlı ışığı dans ediyordu.

Marş Margarita'nın şerefine çalınıyordu. Çok görkemli bir şekilde karşılanmıştı. Saydam denizkızları nehrin üzerindeki danslarını durdurup Margarita'ya suyosunları salladılar ve ıssız, yeşil kıyıda uzaktan gelen selamlamalar yankılandı. Söğütlerin arkasından sıçrayıp gelen çıplak cadılar, sıra halinde dizilip çömeldiler ve saraylara layık selamlar vermeye başladılar. Keçi ayaklı biri uçup geldi ve onun ellerine kapanıp otların üzerine ipek serdi, "Kraliçe rahat yüzebildi mi?" diye sorarak yatıp dinlenmesini önerdi.

Margarita da söyleneni yaptı. Keçi ayaklı ona şampanya dolu bir kadeh getirdi, kadehtekini içince Margarita'nın içi bir anda ısındı. Nataşa'nın nerede olduğunu sorunca Nataşa'nın yüzüp domuzuyla beraber Margarita'nın kısa süre sonra geleceğini önceden haber vermek ve onun giyinmesine yardım etmek üzere Moskova'ya uçtuğunu söylediler.

Margarita'nın aksöğütlerin altındaki kısa dinlencesinde tek bir olay oldu. Havada bir ıslık sesi duyuldu ve kara bir gövde, yerini tutturamadığını belli ederek suya düştü. Biraz sonra Margarita'nın karşısına kıyıda tatsız bir karşılaşma yaşadıkları o şişko bıyıklı tekrar çıkıverdi. Anlaşılan Yenisey'e gidip gelmişti, çünkü üzerinde bir frak vardı, ama baştan aşağı sırılsıklamdı. Konyak bir kez daha kötü gelmişti: İnerken yine suya inmişti. Ama gülümsemesini kaybetmemişti ve bu hüzünlü haline rağmen, gülen Margarita ona elini uzattı.

Sonra herkes hazırlanmaya başladı. Denizkızları ay ışığındaki danslarını bitirip onun içinde kayboldular. Keçi ayaklı saygıyla nehre nasıl geldiğini sordu Margarita'ya ve bir süpürgeyle uçarak geldiğini öğrenince şöyle dedi:

"Aa, neden böyle oldu, çok uygunsuz!" Ve bir anda iki daldan tuhaf bir telefon yapıp birine hemen bir araba göndermesini emretti; bu gerçekten de bir dakika içinde gerçekleşti. Adada kırmızımsı renkli üstü açık bir araba belirdi, şoför yerinde sıradan görünümlü bir şoför değil, kara, uzun gagalı, ekose bir gömlek ve muflu bir eldiven giymiş bir ekinkargası vardı. Ada boşaldı. Ayın ışıltısında cadılar da uçup gitti. Ateş söndü ve kömürler gri bir külle kaplandı.

Bıyıklı ile keçi ayaklı, Margarita'nın arabaya binmesine yardım ettiler; geniş arka koltukta tek başına oturdu. Araba kükredi, sıçradı ve yine aya doğru havalandı, ada kayboldu, nehir kayboldu, Margarita Moskova'ya doğru uzaklaştı.

22. Bölüm
Mum Işığında

Yeryüzünden yükseklerde uçan arabanın düzenli uğultusu Margarita'yı sakinleştiriyor, ay ışığı da tatlı tatlı ısıtıyordu. Gözlerini kapatıp yüzünü rüzgâra verdi ve biraz hüzünle, geride bıraktığı, bir daha hiç göremeyeceğini hissettiği o bilinmeyen nehir kıyısını düşündü. Bu akşamki bütün büyü ve mucizelerin ardından kime misafir olmaya gittiğini tahmin edebiliyordu, ama bu da korkutmuyordu onu. Orada mutluluğunu yeniden elde etmeyi başarabileceğini umut etmek onu korkusuz kılıyordu. Fakat, arabada bu mutluluğu uzun süre hayal edemedi. Ya karga işini iyi bildiğinden ya da araba iyi olduğundan, Margarita kısa süre sonra gözlerini açtığında, aşağıda bir orman karanlığını değil, Moskova alevlerinin titreşen gölünü gördü. Kara kuş-şoför uçarken ön sağ tekerleği söküp çıkardı, sonra da arabayı Dorogomilov bölgesinde iyice ıssız bir mezarlığa indirdi. Hiçbir şey sormayan Margarita'yı süpürgesiyle birlikte mezarlardan birinin yanına bıraktıktan sonra karga arabayı çalıştırdı, onu mezarlığın hemen ardındaki bir yarığın içine dosdoğru sürdü. Araba gümbürtüyle yuvarlandı yarığın içine ve orada kayboldu. Karga saygıyla selam verdi, tekerleğin üstüne oturdu ve uçup gitti.

O sırada mezarlıklardan birinin arkasından kara bir trençkot belirdi. Ayın altında bir pençe parıldadı ve Margarita,

Azazello'yu tanıdı. Bir el hareketiyle Margarita'yı süpürgeye oturmaya davet etti Azazello, kendisi de uzun bir kılıcın üzerine oturdu, birlikte havalandılar ve kimseye görünmeden birkaç saniye içinde Sadovaya Caddesi'ndeki 302-*bis* numaralı binanın yanına indiler.

Süpürgeyle kılıcı kollarının altına sıkıştırıp bahçe kapısından geçtikleri sırada, Margarita birini bekler gibi görünen, bere ve uzun çizme giymiş birini gördü. Azazello ve Margarita'nın adımları ne kadar hafif de olsa, tek başına duran adam onları işitti ve nereden geçtiklerini anlayamayınca huzursuzca yüzü seğirdi.

Altıncı bloğun girişinde hayret verici bir şekilde ilkine benzeyen başka bir adama rastladılar. Ve yine aynı şeyler oldu. Ayak sesleri... Adam huzursuzca çevresine bakındı ve kaşlarını çattı. Kapı açılıp kapandığı zaman, görünmeyen ziyaretçilerin peşinden koştu, hole baktı, ama elbette hiçbir şey göremedi.

İkincinin ve herhalde birincinin de tam kopyası olan üçüncü de üçüncü katın sahanlığında duruyordu. Sert bir sigara içiyordu ve Margarita yanından geçerken öksürdü. Sigara içen iğne batırmış gibi sıçradı oturduğu bankta, huzursuzca çevresine bakınmaya başladı, korkuluklara yanaştı, aşağıya baktı. Margarita yol arkadaşıyla birlikte 50 numaralı dairenin kapısına varmıştı o sırada. Zili çalmadılar, Azazello sessizce açtı kapıyı anahtarla.

Margarita'yı ilk etkileyen şey, içine düştüğü karanlık oldu. Sanki yeraltına düşmüşler gibi hiçbir şey görünmüyordu ve Margarita düşmemek için ister istemez Azazello'nun trençkotuna tutunmak zorunda kaldı. Ama sonra uzakta ve yukarda bir lambanın ışığı belirdi ve yaklaşmaya başladı. Azazello yolda süpürgeyi Margarita'nın elinden aldı ve süpürge karanlıkta hiç ses çıkarmadan kayboldu. Sonra geniş birtakım merdivenler belirdi ve Margarita'ya bu çıkışın sanki sonu gelmeyecekmiş

gibi geldi. Moskova'daki sıradan bir evin holünde sıra dışı bir şekilde görünmeyen, ama çok iyi hissedilen sonsuz bir merdivenin bulunmasına şaşırdı. Ama sonra tırmanma sona erdi ve Margarita bir sahanlıkta durduğunu anladı. Alev dosdoğru yaklaştı ve Margarita elinde bu küçük lambayı taşıyan uzun ve esmer adamın yüzünün aydınlandığını gördü. O günlerde onun yoluna çıkma talihsizliğini yaşayanlar, o küçük lambanın zayıf ışığında bile, elbette, hemen tanırdı onu. Korovyev'di bu, namı diğer Fagot.

Doğru, Korovyev'in görünümü çok değişmişti. Titreşen alev çatlak kelebek gözlükte yansımıyordu, o uzun zaman önce çöpe gitmişti, onun yerine bir monokl takmıştı, ama o da çatlaktı. Çarpık yüzdeki bıyık burulmuş ve yağlanmıştı, Korovyev'in kapkara olması da kolayca açıklanabilirdi – frak giymişti. Bir tek göğsü beyazdı.

Büyücü, menejer, sihirbaz, çevirmen ya da şeytan bilir gerçekten neyse o olan Korovyev, eğilerek selam verdi ve lambayı havada genişçe sallayarak Margarita'yı peşinden gelmeye davet etti. Azazello ortadan kaybolmuştu.

"Şaşkınlık verici ölçüde tuhaf bir akşam," diye düşündü Margarita. "Her şeyi beklerdim de bunu beklemezdim! Elektrikleri mi kesilmiş? Ama en çarpıcı olan şey bu evin büyüklüğü. Moskova'da bir eve bütün bunları nasıl sığdırabilmişler? Hiçbir şekilde mümkün değil bu."

Korovyev'in küçük lambasının verdiği ışıkta, Margarita kesinlikle çok geniş bir salonda olduğunu, hatta ilk bakışta sonsuz gibi gelen karanlık bir sütunlu salonda olduğunu anladı. Korovyev küçük bir divanın yanında durdu, lambayı bir çubuğun üzerine yerleştirdi, eliyle Margarita'ya oturmasını işaret etti, kendisi de bir tablo pozu takınarak çubuğa tutundu, durdu.

"İzin verin size kendimi tanıtayım," diye hırıldadı Korovyev. "Adım Korovyev. Işık olmamasına şaşırdınız mı? Herhalde, cimrilik yapıyorlar, diye düşünmüşsünüzdür? Hi hi hi. Bugün sizin dizlerinize kapanma mutluluğuna erişeceklerden biri gelsin hemen, şu dakikada kafamı kessin, eğer böyleyse. Efendimiz elektrik ışığını sevmiyor, biz de onu son anda açıyoruz, tek neden bu. Daha sonra, emin olun, hiç ışık eksiğimiz olmayacak. Hatta, belki biraz olsa daha iyi bile olurdu."

Margarita, Korovyev'den hoşlanmıştı, onun çatlak saçmalıkları, üzerinde sakinleştirici bir etki bırakıyordu.

"Hayır," dedi Margarita, "ben daha çok bütün bunları nereye sığdırdığınıza şaşırdım." Eliyle salonun enginliğini gösterdi.

Korovyev tatlı tatlı gülümseyince burnunun kıvrımlarındaki gölgeler dalgalandı.

"En karmaşık şey bu işte!" dedi. "Beşinci boyutu bilen biri için, bir evi istenen ölçülere getirmek hiç de zor değildir. Size dahasını söyleyeyim saygıdeğer misafirimiz, şeytan bilir onun sınırlarını! Fakat ben," diye gevezeliğe devam etti Korovyev, "beşinci boyut bir yana, genel olarak hiçbir şey hakkında hiçbir şey bilmeyen, yine de evlerini genişletmek açısından mucizeler gerçekleştiren insanlar tanıdım. Sözgelimi bir şehirli vardı, dediklerine göre, Zemlyaniy Val'da üç odalı bir daire almış, aklı serseme çeviren beşinci boyuta falan başvurmadan, bir anda odalardan birini bir bölmeyle ayırarak onu dört odalıya çevirmiş.

"Sonra bunu da Moskova'nın farklı bölgelerinde iki ayrı daireyle değiştirmiş – biri üç, diğeri de iki odalıymış. Kabul edersiniz ki bu da beş eder. Üç odalıyı iki odalı iki ayrı evle değiştirmiş ve gördüğünüz gibi, altı odanın sahibi olmuş, yani Moskova'nın dört bir yanına dağılmış altı odanın. Sonra da son ve en parlak hamlesini gerçekleştirmek için gazeteye,

Moskova'nın farklı yerlerindeki altı odayı Zemlyaniy Val'daki beş odalı bir evle değiştirmek istediğini bildiren bir ilan vermiş, ama bu girişimi de ona bağlı olmayan nedenlerle sona erdirilmiş. Herhalde artık bir odası vardır, ama emin olun ki bu oda Moskova'da değildir. İşte efendim, ne düzenbazlar var, sizse kalkmış beşici boyuttan bahsediyorsunuz."

Margarita beşinci boyut hakkında tek bir kelime bile etmemiş, hep Korovyev konuşmuş olsa da, ev düzenbazının serüvenleriyle ilgili hikâyeyi dinlerken neşeyle güldü. Korovyev de devam etti:

"Ama biz işimize bakalım, işimize bakalım Margarita Nikolayevna. Siz çok akıllı bir kadınsınız ve kuşkusuz ev sahibimizin kim olduğunu tahmin etmişsinizdir."

Margarita'nın kalbi hopladı yerinde ve başını salladı.

"Evet efendim, yani efendim," dedi Korovyev, "bizler gönülsüzlük ve gizemlilik gibi şeylere düşmanız. Her yıl monsenyör bir balo verir. Buna dolunayın bahar balosu ya da yüz kral balosu denir. Acayip kalabalık olur!" Böyle derken Korovyev sanki dişi ağrıyormuş gibi yanağını tuttu. "Fakat, umarım siz kendiniz de buna ikna olacaksınız. Öyle efendim. Monsenyör bekâr, elbette bunu siz de tahmin edersiniz. Ama bir ev sahibesi lazım illa ki," dedi Korovyev kollarını açarak. "Siz de kabul edersiniz ki bir kadın olmazsa..."

Margarita Korovyev'i dinliyor, bir kelimesini bile kaçırmamaya çalışıyordu, kalbinde bir soğukluk vardı, kalbinin altı soğuktu, mutluluk umudu başını döndürüyordu.

"Gelenekselleşti bu," dedi sonra Korovyev. "Birincisi, balonun ev sahibesi hiç tereddütsüz Margarita ismini taşımalı, ikincisi, o bölgeden biri olmalı. Bizse, fark etmiş olduğunuz gibi, seyahat ediyoruz ve şu anda da Moskova'dayız. Moskova'da yüz yirmi bir Margarita bulduk ve inanır mısınız," derken Korovyev umutsuzca kalçasına vurdu, "bir tanesi bile uygun çıkmadı. Sonunda, mutlu bir tesadüfle..."

Korovyev anlamlı bir şekilde sırıttı, eğilerek selam verdi ve yine Margarita'nın içi buz kesti.

"Kısacası!" diye bağırdı Korovyev. "Çok kısaca söylersek: Bu sorumluluğu üstlenmek istemez misiniz?"

"İsterim," dedi kararlılıkla Margarita.

"Harika!" dedi Korovyev ve lambayı havaya kaldırarak devam etti:

"Lütfen peşimden gelin."

Sütunların arasından geçtiler ve sonunda başka bir salona geldiler: Bu salonda güçlü bir limon kokusu vardı, birtakım hışırtılar duyuluyordu ve Margarita'nın başına bir şey sürtündü. Margarita irkildi.

"Ürkmeyin," diye tatlı bir sesle sakinleştirdi Korovyev, Margarita'nın elini eline alarak. "Behemot'un balo numaraları, hepsi bu. Genel olarak izin verin Margarita Nikolayevna, size asla ve hiçbir şeyden korkmamanızı önereyim. Bu akıldışı. Balo ihtişamlı olacak, bunu saklamanın manası yok. İktidar ve nüfuzları vaktiyle çok büyük olan kişiler göreceğiz. Ama doğrusu, onların yapabilecekleri kötülüklerin, benim hizmet etme şerefine sahip olduğum şeyin olanaklarına kıyasla bu kadar mikroskobik bir kötülüğe sahip olması gülünç, hatta şunu söylemekten kaçınmayayım, hüzünlü oluyor. Ama tabii siz de kraliyet soyundan geliyorsunuz."

"Neden kraliyet soyundan?" diye fısıldadı Margarita ürküp Korovyev'e yaklaşarak.

"Ah, kraliçem," dedi oyuncu bir tavırla Korovyev, "soy sorunu yeryüzünün en karmaşık sorunudur! Bazı büyükanneleri, özellikle de hafif diye ün yapmış kadınları sorgulayacak olursak, hayret verici sırlar ortaya çıkardı saygıdeğer Margarita Nikolayevna. Bundan bahsederken rasgele karıştırılmış bir iskambil destesi desem hiç de günah işlemiş olmam. Mevki engellerinin de, ülkeler arasındaki sınırların da hiç önemli olmadığı konular

vardır. Bir ipucu vereyim: On altıncı yüzyılda yaşamış Fransız krallarından birine, herhalde, yıllar yıllar sonra Moskova'da bir balo salonunda büyük büyük torununun koluna girmiş olacağımı söylesem, çok şaşırırdı. Ama buradayız işte!"

Derken Korovyev lambasını üfledi ve lamba elinde kaybolunca Margarita yerde, önündeki karanlık bir kapının altından gelen ışığı gördü. Korovyev kapıyı hafifçe çaldı. O sırada Margarita o kadar heyecanlandı ki dişleri takırdadı ve sırtı karıncalandı. Kapı aralandı. Çok küçük bir oda çıktı karşılarına. Margarita kirli, dağınık ve dertop olmuş çarşafla yastıkları olan geniş meşe bir yatak gördü. Yatağın önünde meşeden, oyma ayaklı bir sehpa, üzerinde de sivri kuş pençesi görünümünde yuvaları olan bir şamdan vardı. Bu yedi altın pençede balmumundan kalın mumlar yanıyordu. Ayrıca, sehpada sıra dışı bir ustalıkla yapılmış taşları olan büyük bir satranç tahtası duruyordu. Küçük, yıpranmış bir halının üzerinde basık bir tabure göze çarpıyordu. Üzerinde altın bir kase ve kolları yılan görünümünde yapılmış başka bir şamdanın durduğu bir masa daha vardı. Oda kükürt ve reçine kokusuyla doluydu, lambaların gölgesi yerde kesişiyordu.

Margarita orada bulunanlar arasında Azazello'yu hemen tanıdı, bu kez frak giymişti ve yatağın başucunda duruyordu. Giyinen Azazello artık Margarita'nın Aleksandr Bahçesi'nde gördüğü hayduta benzemiyordu ve Margarita'ya çok kibar bir şekilde eğilerek selam verdi.

Çıplak bir cadı, yani Varyete'nin saygıdeğer saymanını utandıran ve heyhat, büyük bir şans eseri o ünlü gösterinin gecesinde horozdan ürken o Hella, yatağın ucunda, yerde, halının üzerinde oturmuş, içinden gri bir buhar çıkan bir kazanı karıştırıyordu.

Bunların dışında, odada satranç sehpasının önündeki uzun bir taburenin üstünde oturan, iriyarı kara bir kedi vardı, sağ patisinde bir at tutuyordu.

Hella ayağa kalkıp eğilerek selamı verdi Margarita'ya. Kedi de tabureden sıçrayıp aynı şeyi yaptı ve sağ arka patisiyle kaşınırken atı düşürüp peşinden yatağın altına girdi.

Korkudan ölen Margarita bütün bunları mumların sinsi gölgelerinde belli belirsiz görüyordu. Bakışları kedinin altına girdiği yatağa takıldı. Yatakta, zavallı İvan'ın Patriarşiye Prudi'de, kısa bir süre önce Şeytan'ın var olmadığını ilan ettiği adam yatıyordu. O var olmayan şey yatakta yatıyordu.

İki göz Margarita'nın yüzünde sabitlenmişti. Sağ göz dibinde altın bir kıvılcım olan, karşısındakini ruhunun derinliklerine kadar sarsan bir gözdü ve sol göz boş ve kara, tıpkı bir iğnenin dar deliği gibi olan, bütün karanlık ve gölgelerin dipsiz kuyusuna giriş gibiydi. Woland'ın yüzü bir yana çarpılmıştı, ağzının sağ köşesi aşağıya çekilmiş, yüksek, dazlak alnında sivri kaşlarına paralel derin kırışıklıklar belirmişti. Woland'ın yüzünün derisi sanki sonsuza dek güneşle yanmış gibiydi.

Woland yatağa alabildiğine uzanmıştı, kirli ve sol omzu yamalı bir gecelik giymişti. Çıplak ayağını kendine doğru çekmişti, diğerini küçük bir sıraya uzatmıştı. Hella bu kara ayağın dizini dumanlar çıkaran bir yağla ovuyordu.

Woland'ın açıkta kalmış, tüysüz göğsünde, kara taştan ustaca dövülmüş, altın zincire asılı ve sırtında birtakım yazılar olan bir böcek de gördü. Yatakta Woland'ın yanında, ağır bir kaidenin üzerinde, canlı gibi, bir yanından güneşle aydınlanıyormuş gibi görünen tuhaf bir küre duruyordu.

Sessizlik birkaç saniye sürdü. "Beni inceliyor," diye düşündü Margarita ve kendini toplayıp dizlerinin titremesine engel olmaya çalıştı.

Sonunda Woland konuştu, gülümsedi ve bu yüzden çarpık gözleri alev almış gibi oldu:

"Kraliçe, selamlar olsun size, bu ev halim nedeniyle affedin beni lütfen."

Woland'ın sesi o kadar hafif çıkıyordu ki bazı sözcüklerde hırıltı gibi oluyordu.

Woland yatakta duran uzun kılıcı aldı, uzanıp yatağın altına itti onu ve şöyle dedi:

"Dışarı! Oyun iptal. Misafir geldi."

"Asla..." diyecek oldu Margarita.

"Monsenyör..." diye fısıldadı Korovyev kulağına.

"Asla monsenyör," dedi hafif, ama açık bir şekilde Margarita ve gülümseyerek ekledi:

"Sizden oyunu iptal etmemenizi rica ediyorum. Eminim, eğer bu olayı yayımlama imkânı olsaydı, satranç dergileri çok büyük paralar öderdi."

Azazello sessiz ve destekler biçimde homurdandı, Woland da Margarita'ya dikkatle baktıktan sonra kendi kendine şöyle dedi:

"Evet, haklı Korovyev! Taşlar çok ilginç bir şekilde dağılmış! Kan!"

Elini uzattı ve Margarita'yı kendine doğru çekti. O da, çıplak ayaklarının altındaki zemini hissetmeden ilerledi. Woland taş gibi ağır, aynı zamanda alev gibi sıcak elini Margarita'nın omzuna koydu, onu kendine doğru çekti ve yatağa, yanına oturttu.

"Eğer böylesine çarpıcı bir şekilde sevimliyseniz," dedi, "ki zaten başka türlü olmanızı beklemiyordum, resmiyeti kaldıralım aramızdan." Yine yatağın kıyısından eğilip bağırdı:

"Yatağın altındaki bu hengame daha çok sürecek mi? Çık haydi, şaşkın Hans!"

"Atı bulamıyorum," dedi yatağın altından kedi boğuk ve yapmacık bir sesle. "Kaçıp gitmiş bir yere, onun yerine kurbağanın teki çıkıp duruyor."

"Pazar yerinde olduğunu falan zannetmiyorsun değil mi sen?" diye sordu öfkeyle Woland. "Yatağın altında kurbağa

falan yok! Bu ucuz numaraları Varyete için sakla sen. Eğer hemen çıkmazsan ortaya, pes etmiş, kahrolası bir korkak sayacağız seni."

"Asla monsenyör!" diye haykırdı kedi ve hemencecik fırlayıp çıktı yatağın altından elindeki atla birlikte.

"Size tanıtayım..." diye başladı Woland ve sonra sözünü yarım bıraktı: "Hayır, bu bezelye soytarısına bakmaya bile tahammülüm yok. Baksanıza, yatağın altında ne hale sokmuş kendisini!"

O sırada, arka ayaklarının üstünde duran ve toza bulanmış olan kedi Margarita'nın önünde eğiliyordu. Şimdi boynunda beyaz bir frak papyonu vardı, göğsünde de bir kayışın ucunda sedef bir kadın dürbünü asılıydı. Ayrıca, bıyıkları yaldızla kaplanmıştı kedinin.

"Bu da ne böyle!" diye bağırdı Woland. "Ne diye altına boyadın bıyıklarını? Üzerinde pantolon bile yok, papyon niye takıyorsun ki?"

"Kedilerin pantolon giymesi gerekmez monsenyör," dedi kendinden emin bir tavırla kedi. "Bana çizme de giymem gerektiğini söylemezsiniz, değil mi? Çizmeli kedi masallarda olur monsenyör. Peki siz hiç baloya papyonsuz giden birini gördünüz mü? Beni boynumdan tutup dışarı atmalarına yol açarak kendimi gülünç bir duruma düşürmek istemem! Herkes elinden geldiğince süsler kendini. Dikkat çekmek isterim ki, söylediklerinizi dürbün için de söylenebilir monsenyör!"

"Peki bıyıklar?"

"Anlamıyorum," diye kabaca itiraz etti kedi. "Azazello ile Korovyev tıraş olur gibi beyaz pudraya bulayabiliyorlar kendilerininkini, bunun ne farkı var altına bulamaktan? Bıyıklarımı pudraladım, hepsi bu! Tıraş olmuş olsam, konu başka olurdu gerçekten! Tıraş olmuş kedi – bu tam bir çirkinlik olurdu, bin kez kabul ederim bunu. Ama genel olarak," bunu derken

kedi dokunaklı bir şekilde titredi, "bir alay konusu haline getirildiğimi anlıyorum, önümde ciddi bir sorun olduğunu da anlıyorum, yani baloya katılacak mıyım? Bu konuda ne söyleyeceksiniz bana monsenyör?"

Ve gücenen kedi öyle bir şişindi ki, sanki bir saniye sonra patlayacaktı.

"Ah, düzenbaz, düzenbaz," dedi başını sallayarak Woland. "Ne zaman oyunda yenilmeye başlasa, köprüye çıkmış en son şarlatan gibi açıyor ağzını, yumuyor gözünü. Hemen otur ve bırak şu laf salatasını."

"Oturuyorum," dedi kedi otururken, "ama son bir şey daha söyleyeceğim. Sözlerim hiç de sizin bu bayanın huzurunda söylediğiniz gibi bir laf salatası değil, sağlam bir şekilde birbirine bağlanan bir tasımlar silsilesi ki siz Sextus Empricus, Martianus Capella, daha da iyisi, bizzat Aristoteles gibi bu işin ustalarına büyük değer verirsiniz."

"Şah mat," dedi Woland.

"Bir dakika, bir dakika," dedi kedi ve dürbünle oyun tahtasına bakmaya başladı.

"İşte," diyerek Margarita'ya döndü Woland, "size maiyetimi takdim edeyim Donna. Bu aptalı oynayanın adı Behemot. Azazello ve Korovyev'le tanışmıştınız, size hizmetçim Hella'yı da takdim edeyim. Eli çabuktur, anlayışlıdır ve elinden gelmeyen iş yoktur."

Güzel Hella yeşil gözlerini Margarita'ya çevirerek gülümsedi, bu arada fokurdayan yağı alıp dize sürmeyi hiç kesmedi.

"İşte, hepsi bu," dedi Woland ve Hella dizini güçlü bir şekilde sıkınca yüzünü buruşturdu. "Gördüğünüz gibi küçük, karışık ve sade bir topluluk." Susup önünde duran küreyi çevirdi. Küre öyle ustaca yapılmıştı ki üzerindeki okyanuslar dalgalanıyor, kutup noktası da gerçekten kar ve buzdan yapılmış gibi duruyordu.

Bu sırada satranç tahtasında bir hareketlilik yaşanıyordu. İyice telaşlanan, beyaz bir pelerin giymiş şah karesinde dolanıp duruyor, çaresizlikle ellerini göğe kaldırıyordu. Üç beyaz paralı asker, mızraklı üç piyon kaygıyla vezire bakıyorlar, o da asasını sallayarak Woland'ın iki atının ağızlarından köpük saçarak toynaklarıyla yeri dövdüğü komşu beyaz ve siyah kareleri gösteriyordu.

Satranç taşlarının canlı olması Margarita'ya çok ilginç geldi ve onu heyecanlandırdı.

Kedi dürbünü indirdi, şahının sırtını dürttü hafifçe. Şah umutsuzlukla kapadı gözlerini elleriyle.

"İşler kötü gidiyor, sevgili Behemot," dedi hain bir sesle Korovyev.

"Durum ciddi, ama asla umutsuz değil," dedi Behemot. "Hatta şöyle diyeyim: sonunda zafer geleceğine eminim. Tek gereken durumu doğru dürüst analiz edebilmek."

Bu analizi çok tuhaf bir şekilde yapmaya başladı, suratını şekilden şekle sokup şaha göz kırptı.

"İşe yaramıyor," dedi Korovyev.

"Aay!" diye haykırdı Behemot. "Papağanlar uçup gitmiş işte, tam söylediğim gibi!"

Gerçekten de, uzakta bir yerlerde çok sayıda kanat sesi duyuluyordu. Korovyev ve Azazello hemen dışarı çıktılar.

"Öf, şeytan alsın sizin balo eğlencelerinizi!" diye homurdandı Woland gözlerini küresinden ayırmadan.

Behemot'un göz kırpmaları Korovyev ve Azazello kaybolur kaybolmaz iyice şiddetlendi. Beyaz şah sonunda ondan ne istendiğini anladı, hemen pelerinini çıkarıp karenin üzerine fırlattı ve satranç tahtasından kaçıp gitti. Vezir yerdeki şah kılığını üzerine geçirip şahın yerine geçti. Korovyev ile Azazello döndüler.

"Her zamanki gibi yalan çıktı," diye söylendi Azazello Behemot'a yan yan bakarak.

"Ben duydum," dedi kedi.

"Ee, ne oluyor, daha çok bekleyecek miyiz?" diye sordu Woland. "Şah mat."

"Herhalde yanılmış olacaksınız efendim," dedi kedi, "şah mat değil, imkânı yok."

"Tekrar söylüyorum, şah mat."

"Monsenyör," dedi yapmacık bir kaygıyla kedi, "çok yorgunsunuz: Şah mat değil."

"Şah G2'de," dedi Woland tahtaya bakmadan.

"Monsenyör, korkarım," diye haykırdı kedi dehşet içinde bir suratla, "o karede şah yok."

"Nasıl yani?" diye sordu hayretle Woland ve satranç tahtasına çevirdi bakışlarını, şah kılığındaki vezir olduğu yerde dönüyor ve elinden kaçmıyordu.

"Ah, seni alçak," dedi düşünceli bir tavırla Woland.

"Monsenyör, yine mantığa sesleneceğim," dedi kedi patilerini göğsüne bastırarak, "eğer bir oyuncu şah mat der, ama satranç tahtasında şah olmazsa, şah matın geçersiz sayılması gerekir!"

"Yenilgiyi kabul ediyor musun, etmiyor musun?" diye haykırdı korkunç bir sesle Woland.

"İzin verin bir düşüneyim," dedi uysalca kedi, dirseklerini masaya yasladı, kulaklarını patileriyle örttü ve düşünmeye koyuldu. Uzun uzun düşündü ve sonunda şöyle dedi:

"Kabul ediyorum."

"İnatçı hayvan ölecek," diye fısıldadı Azazello.

"Evet, kabul ediyorum," dedi kedi, "ama sırf kıskançların yarattığı bir saldırı atmosferinde oyun oynayamadığım için kabul ediyorum!" Ayağa kalktı ve satranç taşları kutularına tırmandılar.

"Hella, haydi," dedi Woland ve Hella odadan çıktı. "Zaten ayağım ağrıyordu, şimdi de bu balo," dedi Woland.

"İzin verir misiniz?" diye sordu hafifçe Margarita.

Woland dimdik baktı ona, sonra dizini ona doğru uzattı.

Lav gibi sıcak olan sıvı ellerini yaktı, ama Margarita hiç yüzünü buruşturmadan, acıtmamaya çalışarak sürdü sıvıyı dizin üzerine.

"Yardımcılarım bunun romatizma olduğunu söylüyorlar," dedi Woland gözlerini Margarita'dan ayırmadan, "ama ben eminim ki bu diz ağrısı bana 1571 yılında, Brocken Dağı'nda, Şeytan Doruğu'nda karşılaştığım büyüleyici bir cadının bir hediyesi."

"Ah, olur mu böyle şey!" dedi Margarita.

"Saçmalık! Üç yüz yıl sonra geçer bu da. Bana bir sürü ilaç verdiler, ama ben ninelerimin yöntemlerine bağlıyım. Miras olarak muhteşem otlar bıraktı bana yaşlı ninem! Neyse, söylesenize, sizin ağrıyan sızlayan bir yeriniz var mı? Belki bir ruhunuzu boğan bir kederiniz, sıkıntınız vardır?"

"Hayır monsenyör, böyle bir şey yok," dedi akıllı Margarita. "Şimdi yanınızda kendimi çok iyi hissediyorum."

"Kan, görkemli bir şey," dedi nedense neşelenen Woland ve şöyle devam etti:

"Benim kürem ilginizi çekti gördüğüm kadarıyla."

"A, evet, hiç böyle bir şey görmemiştim."

"Güzel bir şey. Açık söylemek gerekirse, ben radyodan son haberleri dinlemeyi sevmem. Hep yer isimlerini yanlış telaffuz eden birtakım genç kızlar sunuyor haberleri. Ayrıca, her üçünden birinde hafif konuşma bozukluğu var, sanki kasten seçilmişler gibi. Benim kürem çok daha kullanışlı, bilmem gereken olayı kesin olarak iletiyor. Bakın, sözgelimi yeryürenin şu kısmını, okyanusa kıyısı olan yeri görüyor musunuz? Bakın,

alevle kaplanmış. Bir savaş başlamış orada. Eğer yakından bakarsanız, ayrıntıları da görebilirsiniz."

Margarita küreye yaklaşınca toprak parçasının genişlediğini, iyice renklendiğini ve kabartma bir haritaya benzediğini gördü. Sonra kurdele gibi uzanan nehri ve yanındaki bir köyü gördü. Bir bezelye kadar olan ev büyüdü ve kibrit kutusu kadar oldu. Aniden ve sessizce bu evin çatısı kara bir duman bulutuyla birlikte uçtu, duvarları çöktü, iki katlı kutudan geriye kara duman tüten bir moloz yığınından başka bir şey kalmadı. İyice yaklaşıp bakan Margarita yerde küçük bir kadın figürü gördü, yanında da bir kan gölü içinde, küçük bir çocuk kollarını açmış yatıyordu.

"İşte böyle," dedi gülümseyerek Woland, "günah işlemeyi başaramadı. Abadonna kusursuz bir iş çıkarmış."

"Bu Abadonna'nın karşısına çıkan tarafta olmak istemezdim," dedi Margarita. "Neyin tarafında o?"

"Sizinle ne kadar konuşsam," dedi Woland sevgiyle, "çok akıllı olduğunuza o kadar inanıyorum. Gönlünüz ferah olsun. Nadir görülen bir tarafsızlığa sahiptir ve çekişen taraflara eşit oranda yardım eder. Bu yüzden iki taraf için de sonuçlar hep aynı olur. Abadonna," diyerek sesini yükseltmeden seslendi Woland ve duvarın içinden kara gözlüklü, zayıf bir adam figürü belirdi. bu gözlükler nedense Margarita'yı güçlü bir şekilde etkiledi, sessiz bir çığlık atıp yüzünü Woland'ın bacağına sakladı. "Durun," diye bağırdı Woland, "modern insanlar ne kadar sinirceli." Margarita'nın sırtına öyle bir şaplak indirdi ki, Margarita'nın gövdesi çınladı. "Baksanıza, gözlük takmış. Ayrıca Abadonna kimsenin önüne vaktinden önce çıkmadı ve çıkmayacak asla. Ayrıca ben de buradayım. Siz misafirimsiniz benim! Sadece göstermek istedim size."

Abadonna kıpırdamadan duruyordu.

"Gözlüklerini bir an için çıkartabilir mi acaba?" diye sordu Margarita tir tir titreyerek Woland'a yaklaşırken, ama artık meraktan titriyordu.

"Buna imkân yok," dedi ciddi biçimde Woland ve elini sallayınca Abadonna ortadan kayboldu. "Ne var Azazello?"

"Monsenyör," dedi Azazello, "izin verin konuşayım. İki yabancı var yanımızda: Bir kadın inleyip sızlayarak hanımının yanına gelmek istiyor, bir de yanında, affedersiniz ama, domuzu var."

"Tuhaf bir kadınmış," dedi Woland.

"Bu Nataşa'dır, Nataşa'dır," diye haykırdı Margarita.

"Bırakın kalsın hanımıyla. Domuzu da aşçıya verin!"

"Kesecekler mi?" diye bağırdı telaşla Margarita. "Yalvarırım monsenyör, alt kat kiracımız Nikolay İvanoviç bu. Bir yanlış anlama olmuş, ona krem sürmüş Nataşa..."

"Rica ederim!" dedi Woland. "Ne diye kessinler onu? Aşçıların yanında oturacak, hepsi bu! Kabul edersiniz ki onu balo salonuna alamam!"

"Tabii..." diye ekledi Azazello ve hatırlattı:

"Geceyarısı olmak üzere monsenyör."

"Ya, güzel." Woland Margarita'ya döndü:

"Öyleyse, buyurun! Size şimdiden teşekkür ederiz. Telaşlanmayın, hiçbir şeyden korkmayın. Su dışında hiçbir şey içmeyin, yoksa uykunuz gelir ve zorluk çekersiniz. Gidelim!"

Margarita halıdan kalktı ve o zaman Korovyev kapıda belirdi.

23. Bölüm
Şeytan'ın Büyük Balosu

Geceyarısı yaklaşıyordu, acele etmek lazımdı. Margarita belli belirsiz bir şeyler görüyordu. Mumlar ve rengârenk bir havuzu hatırlatan bir şeyler. Margarita bu havuzun dibine varınca, Hella ve ona yardım eden Nataşa, Margarita'yı sıcak, yoğun ve kırmızı bir sıvıyla yıkamaya başladılar. Margarita dudaklarında tuzlu bir tat hissetti ve kanla yıkandığını anladı. Kan pelerinin yerini başka bir tanesi aldı – yoğun, saydam, pembe bir sıvı aktı ve Margarita'nın gülyağından başı dönmeye başladı. Sonra Margarita'yı kristal bir koltuğa yatırdılar ve büyük, yeşil yapraklarla ışıl ışıl oluncaya dek ovaladılar. O sırada kedi gelip yardım etmeye koyuldu. Margarita'nın ayaklarının dibine diz çöktü ve onun topuklarını sokakta çizme temizlermiş gibi silmeye başladı. Margarita, beyaz gül yapraklarından terlikleri ayağına kimin geçirdiğini ve bu terliklerin altın tokalarla nasıl bağlandığını hatırlamıyordu. Bir güç Margarita'yı sardı ve onu aynanın önüne getirdi, başında saraylara layık elmas bir taç vardı. Korovyev bir yerlerden çıkıp geldi ve Margarita'nın boynuna ucunda oval çerçeveli bir köpek resmi olan ağır zincirli bir kolye taktı. Bu resim kraliçeye çok ağır geldi. Zincir boynunu acıttı, resim öne eğilmesine neden oldu. Ama Margarita'nın kara köpekli zincirin yol açtığı rahatsızlıklara aldırmamasına yol açan bir şey vardı. Korovyev ve Behemot ona çok büyük bir saygıyla davranıyorlardı.

"Boş verin, boş verin, boş verin!" diye mırıldandı Korovyev havuzlu odanın kapısında, "yapacak bir şey yok, mecburen, mecburen, mecburen. İzin verin kraliçe, size son bir öğüt vereyim. Misafirler arasında çeşitli, ah, çok çeşitli kimseler var, ama kraliçe Margot kimseye öncelik tanınmamalı! Eğer birinden hoşlanmazsanız... Anlıyorum, siz, elbette, bunu yüz ifadenizle belli etmezsiniz...

"Hayır, hayır, bunu düşünmek bile abes! Hemen, ama hemen fark ederler. Onları sevmeniz lazım, sevmeniz, kraliçe. Balonun sahibesi bunun ödülünü yüz katıyla alacak! Bir de, kimseyi ihmal etmeyin. Eğer bir söz söyleyecek vakit olmazsa, bir gülümsemeyle de olsa, küçücük bir baş işaretiyle de olsa. Her şey olur, ama ilgisizlik asla. Bundan rahatsız olurlar..."

Bu sırada Margarita, Korovyev ve Behemot'la birlikte havuzdan çıkıp tam bir karanlığa girmişti.

"Ben, ben," diye fısıldadı kedi, "işareti vereceğim!"

"Haydi!" dedi karanlıkta Korovyev.

"Balo!" diye bağırdı kedi, Margarita çığlık attı ve birkaç saniyeliğine gözlerini kapadı. Balo bir anda üzerine ışık ve onunla birlikte ses ve koku olarak çöktü. Korovyev'in koluna girmesiyle, Margarita kendisini tropik bir ormanda buldu. Kızıl göğüslü yeşil kuyruklu papağanlar tropik sarmaşıkların arkasında dolanıyor, üzerlerinde geziniyor ve sağır edici bir sesle, "Neşem yerinde!" diye bağırıyorlardı. Ama orman hızla sona erdi ve hamam havasının yerini hemen bir yerinden sarı sarı kıvılcımlanan taşlı sütunlarla kaplı bir balo salonunun serinliği aldı. Bu salon da tıpkı orman gibi bomboştu ve içeride sadece sütunların yanında gümüş çalgılarıyla duran çıplak, heykel gibi zenciler vardı. Margarita salona Azazello'nun bir yerlerden bulduğu çelenkle birlikte girdiği anda, yüzleri heyecandan kirli bir kahverengiye dönmüştü. Korovyev o sırada Margarita'nın kolundan çıktı ve fısıldadı:

"Doğruca lalelere!"

Margarita'nın önünde beyaz lalelerden basık bir duvar belirmişti, duvarın arkasında da küçük gölgeliklerin altında sayısız alev ve önlerinde de fraklıların beyaz göğüs ve siyah omuzları görülüyordu. O zaman Margarita balo seslerinin nereden geldiğini anladı. Trompet kükremesi üzerine boşandı, onun altından keman çığlıkları kapladı bedenini kan gibi. Yüz elli kişilik bir orkestra bir polonez dansı çalıyordu.

Orkestranın önünde gezinen fraklı bir adam Margarita'yı görünce bembeyaz oldu, gülümsedi ve birden bir el hareketiyle bütün orkestrayı ayağa kaldırdı. Müziği ayağa kalkınca da bir an için bile kesmeyen orkestra, Margarita'yı sese boğdu. Orkestrayı yöneten adam döndü, kollarını iyice açıp yerlere kadar eğildi ve Margarita gülümseyerek el salladı ona.

"Hayır, yetmez, yetmez," diye fısıldadı Korovyev. "Bütün gece gözüne uyku girmez. 'Selamlar size vals kralı!' diye seslenin ona."

Margarita böyle seslendi ve çan gibi çıkan sesinin orkestranın sesini bastırdığını gördü. Adam mutluluktan ürperdi ve sol elini göğsüne bastırarak sağ eliyle orkestraya beyaz çubuğunu sallamayı sürdürdü.

"Yetmez, yetmez," diye fısıldadı Korovyev. "Sola bakın, ilk kemancılara, her birine onları tek tek tanıyormuşunuz sanacak şekilde selam verin. Burada sadece düncaya ünlü kişiler var. Bakın şu, en önde duran – Vieuxtemps bu. Tamam, çok güzel. Şimdi devam edelim!"

"Şef kim?" diye sordu Margarita yürüdükleri sırada.

"Johann Strauss," diye bağırdı kedi. "Böyle bir orkestra hiç görülmüşse eğer, assınlar beni bir tropik ormandaki bir ağaca. Orkestrayı ben davet ettim! Dikkat edin, biri bile hastalanmadı, biri bile geri çevirmedi teklifi."

Bir sonraki salonda sütun yoktu, onların yerine bir yanda kırmızı, pembe, süt beyazı güllerden bir duvar, diğer yan-

da Japon çifte kamelyalarından bir duvar vardı. Bu iki duvar arasında da üç havuzda şampanyalar fışkırıyor, köpürüyor, köpükleniyordu; ilk havuzdaki saydam mor, ikincisindeki kırmızımsı, üçüncüsündeki kristal renkliydi. Yanlarında al mendilli zenciler geziyor, gümüş kepçelerle havuzlardan kupaları dolduruyorlardı. Pembe duvarda bir yarık belirdi; orada, kırlangıç kuyruklu bir frak giymiş kırmızı bir adam bir yükseltinin üzerinde selam veriyordu. Önünde dayanılması güç yükseklikte bir vals kükrüyordu. Şef Margarita'yı gördüğü anda önünde öyle bir eğildi ki, elleri yeri süpürdü, sonra doğrulup delici bir sesle haykırdı:

"Haleluya!"

Dizine vurdu, bir, sonra diğer dizine çaprazlamasına vurdu, iki, en uçtaki müzisyenin elinden simbali aldı, onu bir sütuna çarptı.

Uçarak geçerken Margarita sadece arkasından güm güm vuran polonezle mücadele eden virtüöz cazcının, cazcıların kafalarına simballe vurduğunu, onların da gülünç bir korkuyla kendilerini koruduklarını gördü.

Sonunda bir sahanlığa geldiler, Margarita buranın karanlıkta elinde lamba olan Korovyev'le karşılaştıkları yer olduğunu anladı. Şimdi bu sahanlıkta, yığınla kristal üzümden boşanan, gözleri kör edici bir ışık vardı. Margarita oraya indi ve sol kolunun altında ametistten, basık bir sütun belirdi.

"Eğer çok yorulursan, kolunu üzerine koyabilirsin," diye fısıldadı Korovyev.

Kara derili biri Margarita'nın ayaklarının altına üzerine altın bir köpek işlenmiş bir yastık attı, Margarita da birinin kollarına boyun eğip dizinden kırdığı sağ ayağını yerleştirdi. Çevresine bakınmaya çalıştı. Korovyev ve Azazello ciddi bir şekilde yanında duruyorlardı. Azazello'nun yanında, Margarita'ya belli belirsiz Abadonna'yı hatırlatan üç genç

vardı. Sırtı buz kesti. Çevresine bakınınca Margarita mermer duvarlardan köpüklü şarap aktığını ve bir buz havuzuna döküldüğünü gördü. Sol ayağında sıcak ve kürklü bir şey hissetti. Behemot'tu bu.

Margarita yüksekteydi ve ayaklarının altında, aşağıya doğru halı kaplı büyük bir merdiven uzanıyordu. Aşağıda, Margarita'ya sanki bir dürbünün ters tarafından bakıyormuş hissi verecek kadar uzakta, kocaman bir şöminesi olan dev bir salon gördü, şöminenin soğuk ve kara ağzına beş tonluk bir kamyon bile rahatça girebilirdi. Gözü ağrıtacak kadar ışıkla kaplı olan salon ve merdivenler bomboştu. Artık trompetlerin sesi Margarita'ya uzaklardan geliyordu. Bir dakika kadar öylece kıpırdamadan durdular.

"Misafirler nerede?" diye sordu Margarita Korovyev'e.

"Gelecekler kraliçem, şimdi gelecekler. Aralarında eksik yok. Bana kalsa, onları durup burada karşılamaktansa, gidip odun kırmayı yeğlerdim."

"Odun kırmak mı?" diye lafa girdi kedi. "Ben de tramvayda kondüktör olmak isterdim, ama artık bundan berbat bir iş yok yeryüzünde."

"Her şeyi önceden hazır etmek gerekiyor kraliçem," diye açıkladı Korovyev, bakışlarıyla aydınlattığı kırık monoklun arkasından. "İlk gelen konuğun ne yapacağını bilemeden etrafına bakınması ve onun yasal odalığının herkesten önce geldikleri için adama fısır fısır yakınıp durmasından daha iğrenç bir şey yoktur. Böyle baloları alıp hemen çöpe atmak gerekir kraliçem."

"Kesinlikle çöpe," diye onayladı kedi.

"Geceyarısına on saniye var," dedi Korovyev, "artık başlıyor."

Bu on saniye Margarita'ya aşırı uzun geldi. Anlaşılan, çoktan geçmişti on saniye ve hiç kimse gelmemişti. Ama birden aşağıda, dev şömineden gümbürtüler geldi ve içinden,

üzerinde yarı çürümüş kalıntılar sarkan bir darağacı çıktı. Kalıntılar ipten kopup düştü, yere çarptı ve oradan kara saçlı, fraklı, ayakkabıları cilalı bir yakışıklı çıktı. Şömineden yarı çürümüş küçük bir tabut çıktı, kapağı aralandı ve içinden başka bir kalıntı çıktı. Yakışıklı kibarca yanına koştu ve kolunu uzattı içine, ikinci kalıntı başında siyah tüyler olan ve siyah ayakkabılar giymiş, şık bir kadındı. Sonra ikisi birden, adamla kadın, merdivenlerden yukarı çıkmaya başladılar.

"Birinci!" diye haykırdı Korovyev. "Bay Jacques ve eşi. Kraliçem, size en ilginç adamlardan birini tanıtayım! Kesin bir kalpazan, devlet düşmanı, ama pek de kötü olmayan bir simyacı," diye fısıldadı Korovyev Margarita'nın kulağına. "Bir kralın aşığını zehirledi. Yani bu herkesin başına gelmez! Baksanıza, ne kadar yakışıklı!"

Rengi atan Margarita ağzını açtı, aşağıya baktı ve darağacıyla tabutun yan kapıdan girip kaybolmasını seyretti.

"Çok memnun oldum," diye bağırdı kedi merdivenlerden çıkan Bay Jacques'in dosdoğru suratına.

Bu sırada şömineden kolu kopmuş, başsız bir iskelet çıktı, yere yuvarlandı ve frak giymiş bir adama dönüştü.

Bay Jacques'ın eşi de Margarita'nın önünde diz çökmüştü, heyecandan solmuş bir halde Margarita'nın dizini öptü.

"Kraliçem," diye geveledi Bay Jacques'ın eşi.

"Kraliçe çok memnun oldu," diye haykırdı Korovyev.

"Kraliçem..." dedi yakışıklı Bay Jacques hafifçe.

"Çok memnun olduk," diye haykırdı kedi.

Donuk ama kibar bir şekilde gülümseyen Azazello'nun yardımcısı gençler, hemen Bay Jacques ve eşini bir yana, siyahların taşıdığı şampanya kadehlerine doğru götürdüler. Merdivenlerden yukarı koşarak çıkan fraklı bir adam vardı.

"Kont Robert," diye fısıldadı Margarita'ya Korovyev, "eskisi gibi ilgi çekici. Dikkat edin, ne kadar gülünç kraliçem, tam tersi bir durum: Bu da kraliçenin aşığıydı ve karısını zehirledi."

"Hoş geldiniz kont," diye bağırdı Behemot.

Şömineden peşpeşe üç tabut düşüp parçalandı, sonra kara pelerinli biri geldi, ardından da kara ağzın içinden koşarak çıkan biri onu sırtından bıçakladı. Aşağıdan boğuk bir çığlık duyuldu. Şömineden iyice çürümüş bir ceset fırladı. Margarita gözlerini kapadı ve bir el burnuna beyaz tuz kokulu bir şişeyi uzattı. Margarita bunun Nataşa'nın eli olduğunu düşündü. Merdivenler dolmaya başladı. Artık her basamakta, uzaktan kesinlikle birbirinin aynı görünen fraklılar ve yanlarında çıplak kadınlar vardı, birbirlerinden tek farkları başlarındaki tüylerin ve ayakkabılarının rengiydi.

Sol ayağında tuhaf, tahta bir çizme olan, rahibe gibi gözleri yere çevrili, zayıf ve sıradan, nedense boynuna geniş, yeşil bir fular dolamış bir kadın Margarita'ya doğru sekerek geliyordu.

"Bu yeşilli?" diye sordu mekânik bir şekilde Margarita.

"Büyüleyici ve saygıdeğer bir hanım," diye fısıldadı Korovyev. "Size tanıştırayım: Bayan Tofana, sevimli, genç Napolililer arasında, ayrıca Palermo sakinleri, özellikle de kocalarından bıkmış olanlar arasında çok popülerdi. Yani bu da oluyor kraliçem, erkeklerden bıkılıyor."

"Evet," dedi boğuk bir sesle Margarita, önünde peşpeşe eğilip dizini ve elini öpen iki fraklıya gülümserken.

"Değil mi," diye zar zor fısıldadı Korovyev Margarita'ya ve bir yandan da birine bağırdı:

"Dük, bir kadeh şampanya! Memnun oldum! Evet, böyle efendim, Bayan Tofana bu zavallı kadınların halini gördü ve onlara küçük şişelerde bir su sattı. Kadınlar da bu suyu kocalarının çorbalarına koydular, adamlar bu çorbaları içti, bu kibarlık için teşekkür ettiler ve kendilerini muhteşem hissettiler. Birkaç saat sonra da çok şiddetli bir susuzluk hissiyle yatağa yattılar ve birkaç gün sonra kocasına çorba veren güzel Napolili bahar rüzgârı gibi özgürdü artık."

"Peki ayağındaki nedir?" diye sordu Margarita seke seke gelen Bayan Toffana'nın önüne geçen misafirlere hiç yorulmadan elini uzatırken.

"Boynunda neden yeşil fular var? Rengi mi kaçık?"

"Çok memnun oldum prens!" diye bağırdı Korovyev, aynı zamanda da Margarita'ya fısıldadı:

"Mükemmel bir boynu var, ama hapiste bir tatsızlık gelmiş başına. Kraliçem, ayağındaki de bir İspanyol çizmesi, fuların açıklaması da şöyle: Gardiyanlar yaklaşık beş yüz talihsiz kocanın Napoli ve Palermo'yu sonsuza dek terk ettiğini öğrenince, öfkelenip Bayan Toffana'yı hapse atmışlar."

"Böyle bir onura sahip olduğum için çok mutluyum kara kraliçe," diye fısıldadı Toffana kibarca, dizinin üstüne çökmeye çalışırken.

İspanyol çizmesi ona engel oluyordu. Korovyev ve Behemot Toffana'nın kalkmasına yardım ettiler.

"Memnun oldum," dedi Margarita ona, bu arada elini başkalarına uzatıyordu.

Merdivenlerde aşağıdan yukarıya doğru yükselen bir gürültü vardı. Margarita holde neler olup bittiğine bakmayı bırakmıştı. Mekânik bir şekilde elini kaldırıp indiriyor ve tekdüze bir şekilde misafirlere gülümsüyordu. Sahanlığın havasında bir uğultu asılıydı, Margarita'nın geride bıraktığı balo salonundan deniz sesi gibi bir müzik geliyordu.

"Ama işte şu sıkıcı bir kadındır," dedi Korovyev hiç fısıldamadan, yüksek sesle, çünkü bu uğultuda sesinin duyulmayacağını biliyordu, "balolara bayılır, hep mendilinden yakınmayı hayal eder."

Margarita bakışlarıyla yukarıya çıkanların arasında Korovyev'in gösterdiği kişiyi buldu. Yirmi yaşlarında genç bir kadındı bu, sıra dışı güzellikle bir endamı vardı, ama gözleri huzursuz ve acımasız bakıyordu.

"Ne mendili?" diye sordu Margarita.

"Ona bir oda hizmetçisi vermişler," diye açıklamaya başladı Korovyev. "Otuz yıl boyunca geceleri sehpasına burun mendilini o bırakıyormuş. Uyandığı zaman mendili orada buluyormuş. Mendili ateşe atmış, nehre atmış, ama bir türlü kurtulamamış."

"Hangi mendil?" diye fısıldadı Margarita elini kaldırıp indirmeyi kesmeden.

"Mavi bordürlü olan. Asıl sorun şu, bir zamanlar bir kafeteryada çalışıyormuş, işyeri sahibi onu depoya çağırmış, on ay sonra da bir bebek doğurmuş, bebeği ormana götürüp ağzına mendili tıkamış, toprağa gömmüş. Mahkemede çocuğu besleyecek bir şeyi olmadığını söylemiş."

"Peki bu kafeteryanın sahibi nerede?" diye sordu Margarita.

"Kraliçem," diye ciyakladı birden aşağıdaki kedi, "izin verin sorayım size: Adamın burada işi ne? O boğmamış ki çocuğu ormanda!"

Margarita, gülümsemeyi ve elini uzatmayı hiç kesmeden, sol elinin sivri tırnaklarını Behemot'un kulağına sapladı ve ona şöyle fısıldadı:

"Seni işe yaramaz, eğer bir daha karışırsan lafa..."

Behemot hiç de baloya yakışmayan bir şekilde ciyakladı:

"Kraliçem... Kulağım uzayacak... Neden baloyu mahvediyorsunuz kulağımı koparacak? Ben hukuken neyse onu söyledim... Hukuk açısından söyledim... Susuyorum, susuyorum... Kedi değil balığım artık ben, ama bırakın kulağımı."

Margarita kulağı bıraktı ve talihsiz, kasvetli gözler belirdi önünde.

"Kraliçem, çok mutluyum büyük dolunay balosuna davet edilmiş olmaktan."

"Ben de," dedi ona Margarita, "sizi gördüğüme memnun oldum. Çok memnun oldum. Şampanya sever misiniz?"

"Ne yapıyorsunuz kraliçem," dedi umutsuz, ama duyulur duyulmaz bir sesle Margarita'nın kulağına Korovyev, "sıkışıklık olacak!"

"Severim," dedi kadın yalvarır gibi ve birden mekânik bir şekilde tekrarlamaya başladı:

"Frieda, Frieda, Frieda! Benim adım Frieda, ey kraliçem!"

"İçin sarhoş olun bu gece Frieda, hiçbir şey düşünmeyin," dedi Margarita.

Frieda iki elini birden uzattı Margarita'ya, ama Korovyev ile Behemot onu çok kibar bir şekilde kollarından tuttular, o da kalabalığa karıştı.

Artık aşağıdan dalga dalga insan geliyordu, Margarita'nın durduğu sahanlık fırtınaya tutulmuş gibiydi. Fraklı erkeklerin arasında çıplak kadın bedenleri beliriyordu. Esmer, beyaz, kahverengi ve kapkara gövdeleri Margarita'ya doğru akın ediyordu. Kızıl, kara, kestane, keten gibi açık renkli saçlarındaki değerli taşlar, ışık seli altında oynaşıyor, dans ediyor, kıvılcımlar saçıyorlardı. Sanki birisi hücum eden erkek sütunlarını ışık damlalarıyla ıslatmıştı, göğüslerinden elmas iğnelerin ışıkları fışkırıyordu. Artık Margarita dudakların dizine temas ettiğini her saniye hissediyordu, her saniye öpülsün diye elini uzatıyordu, yüzü kıpırtısız bir selamlama maskesine dönüşmüştü.

"Memnun oldum," diye şakıyordu monoton bir sesle Korovyev, "memnun olduk, kraliçe memnun oldu."

"Kraliçe memnun oldu," diye yankılıyordu arkasından Azazello.

"Memnun oldum," diye bağırıyordu kedi.

"Markiz," diye mırıldandı Korolyev, "babasını, iki erkek ve iki kız kardeşini miras için zehirledi! Kraliçe memnun oldu! Bayan Minkin, ah, ne kadar güzel! Biraz sinirceli. Hizmetçinin yüzünü niye örgü şişleriyle parçalamış! Elbette bu koşulda keserler boğazını! Kraliçe memnun oldu! Kraliçem, bir bakar

mısınız: İmparator Rudolf, büyücü ve simyacı. Bir simyacı daha – asıldı. Ah, işte burada! Ah, ne enfes bir genelev işletiyordu Strasburg'da! Memnun olduk! Moskovalı terzi, tükenmek bilmez fantezisi yüzünden hepimiz severiz onu, atölyesi vardı ve korkunç gülünç bir şaka geldi aklına: Duvara iki yuvarlak delik açtı..."

"Peki kadınlar bilmiyor muydu?" diye sordu Margarita.

"Hepsi biliyordu kraliçem," dedi Korovyev. "Memnun oldum. Bu yirmilik delikanlı daha çocukluğunda belli etti kendini tuhaf fantezilerle, hayalperest ve acayip olduğunu gösterdi. Bir kız âşık oldu ona, ama o alıp bir geneleve sattı onu."

Aşağıda bir nehir akıyordu. Bu nehrin ucu bucağı görünmüyordu. Kaynağı olan dev şömine besliyordu hâlâ onu. Böyle bir saat, iki saat geçti. Margarita zincirin eskisinden de ağır hale geldiğini fark etti. Eline de tuhaf bir şeyler oluyordu. Artık onu kaldırmadan önce yüzünü buruşturmak zorunda kalıyordu. Korovyev'in ilginç sözleri Margarita'nın ilgisini çekmemeye başladı. Kısık Moğol gözleri de, beyazlı karalı yüzler de farksızlaştı, zaman zaman kaynaştı, aralarındaki hava da nedense titreşip akmaya başladı. Margarita'nın sağ eline birden iğne acısı gibi keskin bir acı girdi, dişlerini sıkıp dirseğini direğin üzerinde dinlendirdi. Duvarlara sürtünen kanatlardan gelirmiş gibi bir hışırtı geliyordu artık salonun arkalarından ve orada hiç beklenmedik bir misafir topluluğunun dans ettiği anlaşıldı, Margarita bu vahşi salondaki geniş mermer, mozaik ve kristal zeminin bile ritmik bir şekilde hareket ettiğini sandı.

Gaius Caesar Caligula da, Messalina da ilgisini çekmedi Margarita'nın, krallar, dükler, kavalyeler, intiharlar, zehirciler, idam kaçkını ve cellatlar, gardiyanlar ve kumarbazlar, kılıççılar, ispiyoncular, hainler, deliler, alçaklar, baştan çıkarıcılar da ilgisini hiç çekmedi. Bütün isimler kafasında karman çorman

oldu, yüzler tek bir büyük pasta halinde birleşti ve belleğine tek bir yüz acı verici bir şekilde yerleşti: Gerçekten alevli bir sakalla çerçevelenmiş olan Malyuta Skuratov'un yüzü.

Margarita'nın dizleri boşaldı, her an ağlamaya başlayacağından korkuyordu. En çok acı veren sağ diziydi, öpülen dizi. Pörsümüştü, Nataşa birkaç kez bir süngerle gelip hoş kokulu bir şeyle ovduğu halde derisi morarmıştı. Üç saat sonra Margarita iyice umutsuz gözlerle baktı aşağıya ve mutlulukla irkildi: Misafir seli azalmıştı.

"Baloların yasaları hep aynıdır kraliçem," diye fısıldadı Korovyev. "Birazdan dalga kesilir. Yemin ederim son dakikaları yaşıyoruz. Bakın işte, Brocken gezginlerinin grubu. Onlar hep en son gelirler. İşte oradalar. İki sarhoş vampir... Hepsi bu mu? Ah, hayır, bir tane daha geliyor. Yok, iki!"

İki son misafir merdivenleri çıkıyordu.

"Evet bu yeni biri," dedi Korovyev gözlüğünün ardından gözlerini kısarak. "Ah, evet, evet. Bir keresinde Azazello ona uğramış, bir konyak içtikten sonra açıklamalarından çok korktuğu birinden kurtulmasını öğütlemişti. O da kendisine görev gereği bağlı olan o tanıdığına çalışma odasının duvarlarına zehir sürmesini söylemişti."

"Adı ne?" diye sordu Margarita.

"Ya, doğrusu, bilmiyorum," dedi Korovyev. "Azazello'ya sormak lazım."

"Peki yanındaki kim?"

"İşte onun o yararlı yardımcısı. Memnun oldum!" diye bağırdı Korovyev son ikisine.

Merdivenler boşalmıştı. Tedbirli davranıp biraz daha beklediler.

Ama şömineden artık kimse çıkmıyordu.

Bir saniye sonra, nasıl olduğunu hiç bilemeden, Margarita kendini yine havuzlu odada buldu ve hemen kol ve bacak-

larındaki acı yüzünden yere yığılıp ağlamaya koyuldu. Ama Hella ile Nataşa onu sakinleştirip yine kanlı bir duşa soktular, yine ovaladılar bedenini ve Margarita yine canlandı.

"Biraz daha, biraz daha kraliçe Margot," diye fısıldadı yanında beliren Korovyev. "Saygıdeğer misafirler kendilerini bırakılmış hissetmesin diye salonları dolanmanız lazım."

Ve Margarita bir kez daha havuzlu odalarda dolanmaya başladı. Lalelerin arkasındaki, vals kralının orkestrasının çaldığı sahnede şimdi maymun cazı çalıyordu. Dev, kabarık favori sakalı olan bir goril, elinde trompetle, derin derin nefes alıp orkestrayı yönetiyordu. Orangutanlar bir sıra halinde oturuyor, parlak trompetlerini üflüyorlardı. Omuzlarına neşeli, mızıkalı şempanzeler tünemişti. Arslan gibi yelesi olan iki Habeş maymunu piyano çalıyordu ve bu piyanolar gibbon, mandril ve martişeklerin pençesindeki saksafon, keman ve davulların gümbürtüsü, gıcırtısı ve dandunu arasında duyulmuyordu. Ayna zeminde sayısız çift, sanki kaynaşmış gibi, hareketlerinin zarafeti ve temizliğiyle izleyenleri şaşkına çevirerek, tek bir yönde dönüyor, yolunun üstüne çıkan her şeyi ezecek gibi duvarı süpürüyordu. Canlı saten kelebekler dans eden kalabalığın üzerinde dolanıyor, tavanlardan çiçekler yağıyordu. Sütun başlıklarında, ne zaman elektrik sönse, ateşböcekleri akın akın havalanırken, havada bataklık ışıkları yüzüyordu.

Sonra Margarita canavarca bir büyüklüğe sahip, sütunlarla çevrili bir havuzda buldu kendini. Dev siyah bir Neptün'ün ağzından pembe renkli bir sıvı akıyordu. Havuzdan sersemletici bir şampanya kokusu yayılıyordu. Burada dizginsiz bir neşe hâkimdi. Kadınlar kahkahalar atarak ayakkabılarını çıkarıyor, çantalarını kavalyelerine ya da ellerinde havlularla koşuşturan zencilere veriyor ve çığlık atıp kırlangıç gibi havuza dalıyorlardı. Köpük sütunları yükseliyordu havaya. Havuzun kristal dibi şarabı yarıp geçen aydınlatmayla ışıl ışıldı ve için-

de yüzen bedenler gümüş gümüş parlıyordu. Havuzdan iyice sarhoş olarak çıkıyorlardı. Sütunlarda kahkahalar çınlıyor ve bando gibi gürlüyordu.

Bütün bu kargaşadan anlamsız, ama anlamsızlığıyla bile yalvaran gözlere sahip çok sarhoş bir kadın yüzü akıllarda kalıyor ve sadece "Frieda" sözcüğü hatırlanıyordu! Margarita'nın başı şarap kokusundan dönmeye başlamıştı ve artık gitmek istiyordu, ama kedi onun gitmesini engelleyen bir numara yaptı havuzda.

Behemot Neptün'ün ağzında bir şeyler yaptı ve havuzdaki köpük köpük şampanya kütlesi bir anda gümbürtüyle boşaldı, Neptün donuk, köpüksüz, koyu sarı renkli bir sıvı akıtmaya başladı. Kadınlar "Konyak!" diye bağırıp çağırmaya başladılar, havuzun kenarından sütunların arkasına kaçtılar. Birkaç dakika sonra havuz dolmuştu ve havada üç takla atan kedi salınan konyağın içine düştü. Ağzından burnundan konyak püskürterek, papyonu sırılsıklam olmuş ve bıyıklarındaki altın rengi ve dürbünü kaybolmuş bir halde çıktı. Behemot gibi yapmaya sade tek bir kadın, o neşeli terzi ve kavalyesi, ismi bilinmeyen genç bir melez cesaret edebildi. Birlikte konyağın içine atladılar, ama bu sırada Korovyev, Margarita'nın koluna girdi ve yüzücülerin yanından uzaklaştılar.

Dev taş havuzlarda istiridye dağları gördüğü bir yere geldiklerini sandı Margarita. Sonra altında cehennem kazanlarının kaynadığı ve aralarında şeytan gibi beyaz aşçıların göründüğü cam bir zeminin üzerinden uçtu. Sonra bir yerde, olup bitenleri anlamaya çalışmayı bıraktığı bir sırada, içinde şamdanlar yanan, genç kızların kıpkırmızı kömürlerin üzerinde cızırdayan etler taşıdığı, onun şerefine büyük kupalarla içki içilen karanlık mahzenler gördü. Sonra bir sahnede mızıka çalan ve Karaminski dansı yapan beyaz ayılar gördü. Şömine-de yanmayan bir hokkabaz-semender gördü... Ve ikinci kez güçten kesilmeye başladı.

"Son bir sefer," diye fısıldadı ona telaşla Korovyev. "Sonra özgürüz."

Korovyev'le birlikte bir kez daha çıktı balo salonuna, ama bu kez orada dans etmiyorlardı, sayısız misafirler kalabalık bir halde sütunların arasına doluşmuş, salonun ortasını boş bırakmıştı.

Margarita, salonun bu boş kısmının ortasında beliren yükseltiye çıkmasına kimin yardım ettiğini hatırlamadı. Kendini orada bulduğu zaman, saatin geceyarısını vurmasına çok şaşırdı, kendi hesabına göre vakit çoktan geçmiş olmalıydı geceyarısını. Nerede olduğu belli olmayan saatin son gonguyla birlikte misafir kalabalığı sessizliğe gömüldü. O zaman Margarita bir kez daha gördü Woland'ı. Yanında Abadonna, Azazello ve Abadonna'ya benzeyen zenci ve genç birkaç kişi daha vardı. Margarita onun yükseltisinin karşısında Woland için başka bir yükselti hazırlanmış olduğunu gördü. Ama o, bu yükseltinin üzerine çıkmadı. Margarita Woland'ın balonun bu son büyük teşrifatına aynen yatak odasında olduğu gibi gelmesinden etkilendi. Sırtında yine o kirli, yamalı gömlek, ayaklarında yıpranmış gece terlikleri vardı. Woland'ın kılıcı da vardı, ama bu kınsız kılıcı baston gibi kullanıyor, ondan destek alıyordu. Aksayan Woland yükseltisinin yanında durdu ve Azazello hemen elinde bir tepsiyle önüne geçti. Margarita bu tepside ön dişleri kırılmış, kesik bir insan kafası gördü. Kesin sessizlik sürüyordu ve sadece bir iki kez uzaklardan gelen, bu koşullarda anlaşılması güç bir kapı zili bir holde yankılanır gibi duyuldu.

"Mihail Aleksandroviç," diye seslendi Woland hafif bir sesle ve o zaman ölünün gözkapakları aralandı; irkilen Margarita ölü yüzde canlı, düşünce ve acı dolu gözler olduğunu gördü. "Hepsi oldu, değil mi?" dedi Woland başın gözlerine bakarak. "Kafayı bir kadın kopardı, toplantı yapılmadı ve ben sizin

evinizde oturuyorum. Bu gerçek. Dünyanın en inatçı şeyidir gerçek. Ama şimdi bizi sonrası ilgilendiriyor, zaten olup bitmiş gerçek değil. Siz hep insanın başının kesilmesiyle birlikte yaşamının da sona erdiği, küle dönüştüğü ve yokluğa karıştığı teorisinin ateşli bir yandaşıydınız. Size misafirlerimin huzurunda, onlar bambaşka bir teorinin kanıtı olsalar bile, sizin teorinizin sağlam ve zekice olduğunu söylemekten memnuniyet duyuyorum. Fakat sonuçta bütün teoriler birbirinin yerine geçer. Aralarında herkese inancına göre verileceğini söyleyenleri de var. Gerçekleşir dilerim bu! Siz yokluğa karıştınız, ama sizin dönüştüğünüz kupadan sizin yokluğunuzun şerefine içmekten mutluluk duyacağım." Woland kılıcı havaya kaldırdı. Bu sırada kafanın derisi kardı ve büzüldü, sonra parça parça ayrıldı, gözler kayboldu ve biraz sonra Margarita tepsinin üzerinde sarımsı, zümrüt gözlü, inci dişli, altın ayaklı bir kafatası gördü. Kafatasının kapağını bir menteşe tutuyordu.

"Bir saniye monsenyör," dedi Korovyev, Woland'ın soru dolu bakışları karşısında, "hemen çıkacak karşınıza. Bu mezar sessizliği içinde, onun cilalı ayakkabılarının gıcırdadığını ve hayatında son kez şampanya içtikten sonra masaya koyduğu kadehin çınladığını duyabiliyorum. İşte geldi."

Salona yeni, tek başına bir misafir girip Woland'a doğru yönelmişti.

Görünümünde diğer sayısız erkek misafirden farklı bir yanı yoktu, tek bir şey dışında: Bu misafir uzaktan bile görünür bir şekilde heyecandan titriyordu. Yanakları benek benek kızarmıştı ve gözleri tam bir telaşla dört dönüyordu yuvalarında. Şaşkındı misafir ve bu çok doğaldı: Her şeyden, özellikle de elbette Woland'ın giysisinden etkilenmişti.

Fakat misafir çok kibar bir şekilde karşılandı.

"Ah, sevgili baron Meigel," diye gülerek döndü Woland, gözleri alnına savrulan misafire ve "Sizi tanıtmak büyük mut-

luluk olacak," diyerek geri kalan misafirlere döndü. "Yabancılara başkentin görülmeye değer yerlerini tanıtmakla görevli gösteri komisyonunda çalışan saygıdeğer baron Meigel."

Bu sırada Margarita buz kesti, çünkü birden bu Meigel'i tanımıştı. Moskova'nın tiyatro ve restoranlarında birkaç kez karşılaşmışlardı. "İyi ama," diye düşündü Margarita, "o da ölmüş mü yani?" Olay bir anda aydınlandı neyse ki.

"Sevgili baron," diye devam etti Woland mutlulukla gülümseyerek, "benim Moskova'ya geldiğimi öğrenir öğrenmez bana hemen telefon edip uzmanlık alanı gereği yardım etmeyi önerdi, yani bana görülmeye değer yerleri göstermeyi teklif etti. Tahmin edileceği gibi, onu eve davet etmekten büyük mutluluk duydum."

O sırada Margarita Azazello'nun kafatası tepsisini Korovyev'e verdiğini gördü.

"Tabii, bu arada baron," dedi samimi bir tavırla sesini alçaltan Woland, "sizin aşırı meraklı olduğunuzla ilgili dedikodular da yaygındı. Bunun, en az onun kadar gelişmiş olan konuşkanlığınızla birlikte, genel bir ilgi uyandırdığı söyleniyordu. Dahası, kötü dilliler telekulak ve casus da diyorlardı sizin için. Hatta, bunun sizi bir ay içinde kederli bir sona götüreceği de söyleniyordu. Bu yüzden, sizi ıstıraplı bir bekleyişten kurtarmak için size yardım etmeye karar verdik, bana misafir olup mümkün olduğunca her şeyi gözetleyip dinlemenize fırsat vermek için sizi buraya davet ettik."

Baron, doğası gereği aşırı beyaz olan Abadonna'dan bile daha beyaz bir renk almıştı; sonra tuhaf bir şey oldu.

Abadonna baronun önüne geçti ve bir anda gözlüklerini çıkardı. Aynı anda Azazello'nun elinde bir şey yalımlandı, hafif bir alkış sesi geldi, baron sırtüstü yuvarlandı ve göğsünden al kan fışkırarak kolalı gömleğine, yeleğine boşandı. Korovyev kupayı akan kanın altına koydu, doldurunca da Woland'a uzattı. Baronun cansız bedeni yerde yatıyordu artık.

"Sağlığınıza içiyorum baylar bayanlar," dedi hafifçe Woland ve kupayı dudaklarına götürdü.

O zaman bir dönüşüm yaşandı. Yamalı gömlek ve yıpranmış terlikler kayboldu. Siyah bir *hlamis* belirdi Woland'ın üzerinde, belinden çelik bir kılıç sarkıyordu. Hızla Margarita'nın yanına geldi, kupayı ona uzatıp emir verircesine şöyle dedi:

"İç!"

Margarita'nın başı dönüyordu, sallanıyordu, ama kupa artık dudaklarına değmişti ve kimin olduğunu ayırt edemediği bir ses, iki kulağına birden şöyle fısıldıyordu:

"Korkmayın kraliçem... Korkmayın kraliçem, kan çoktan karıştı toprağa. Döküldüğü yerde artık üzüm bağları var."

Margarita gözlerini açmadan bir yudum aldı ve tatlı bir akım dolandı damarlarında, kulakları çınlamaya başladı. Sağır edici horozlar bağırıyormuş, bir yerde bir marş çalınıyormuş gibi geldi. Misafir kalabalığının görünümü değişti. Fraklılar ve kadınlar toz olup dağıldılar. Margarita'nın gözlerinin önünde bütün salon çürüdü, salonu bir yeraltı mezarı kokusu kapladı. Sütunlar yıkıldı, alevler söndü, her şey eriyip gitti ve çeşmeler, laleler, çardaklar kayboldu. Geriye ne varsa o kaldı – bir kuyumcunun mütevazı misafir odası ve aralık bir kapıdan süzülen bir ışık huzmesi. Ve Margarita bu aralık kapıdan içeri girdi.

24. Bölüm
Üstat'ın Kurtarılması

Woland'ın yatak odasında her şey balodan önceki gibiydi. Woland geceliğiyle yatakta oturuyordu, sadece Hella onun bacağını ovmuyor, daha önce satranç oynanan masada akşam yemeğini hazırlıyordu. Korovyev ve Azazello fraklarını çıkarmış, masanın başında oturuyorlardı ve yanlarında elbette kedi vardı, iyice kirli bir paçavraya dönüştüğü halde papyonunu çıkarmayı reddetmişti. Margarita sallana sallana yaklaştı masaya ve yaslandı.

O zaman Woland, onu daha önceki gibi yanına çağırıp eliyle oturmasını işaret etti.

"Çok yormadılar değil mi sizi?" diye sordu Woland.

"Ah, hayır monsenyör," dedi Margarita, ama zar zor duyulur bir sesle.

"*Noblesse oblige*,"* dedi kedi ve bir bardağa Margarita için saydam bir sıvı doldurdu.

"Votka mı bu?" diye sordu güçsüz bir sesle Margarita.

Kedi gücenmiş bir halde sıçradı sandalyede.

"Rica ederim kraliçem," diye tısladı, "bir kadına votka vermem mümkün mü benim? Saf alkol bu!"

Margarita gülümsedi ve bardağı itmeye çabaladı.

* (Fr.) Asiller soylu davranmalıdır. (ç.n.)

"Rahatça için," dedi Woland ve Margarita hemen bardağı aldı eline. "Hella, otur," diye emretti Woland ve Margarita'ya açıkladı: "Dolunay gecesi bayram gecesidir, ben de yakınlarım ve yardımcılarımdan oluşan samimi bir toplulukla yiyorum akşam yemeğimi. Siz nasıl hissediyorsunuz kendinizi? Bu yorucu balo nasıl geçti?"

"Sarsıcı!" diye cıvıldadı Korovyev. "Herkes büyülendi, bayıldı, etkilendi, böylesine ustaca, böylesine beceriyle, büyülü ve cazibeli olmasından balonun!"

Woland sessizce kaldırdı bardağı ve Margarita'yla kadeh tokuşturdu. Margarita uysalca içti, sonunun bu alkolden olacağını düşünerek. Ama kötü bir şey olmadı. Midesine canlı bir sıcaklık aktı, ensesine tatlı bir şey vurdu, sanki uzun dinlendirici bir uykudan uyanmış gibi gücü kuvveti geri geldi, üstelik kurt gibi acıktı. Bir önceki sabahtan beri hiçbir şey yemediğini de hatırlayınca, açlığı daha da arttı. Hırsla yutmaya başladı havyarı.

Behemot bir dilim ananas kesti, üzerine tuz döktü, biber döktü, yedi ve ardından bir kadehi yeniden öyle çabuk doldurdu ki herkes alkışladı.

Margarita'nın ikinci kadehinden sonra, şamdanlardaki mumlar daha parlak yanmaya başladı ve şöminede alevler güçlendi.

Margarita herhangi bir sarhoşluk hissetmiyordu, beyaz dişleriyle eti çiğniyor, ağzına akan et suyunu içiyor ve aynı anda Behemot'un bir istiridyeye hardal sürmesini seyrediyordu.

"Bir de üzüm koysana tepesine," dedi hafifçe kediyi dürten Hella.

"Rica ederim bana ders verme," dedi Behemot, "masaya oturdum işte, rahatsız olma, oturdum!"

"Ah, böyle şömine başında yemek yemek ne hoş," diye cıvıldadı Korovyev, "samimi bir toplulukla..."

"Hayır Fagot," diye karşı çıktı kedi, "balonun kendine has bir cazibesi ve büyüklüğü var."

"Ne cazibesi ne de büyüklüğü var, zaten bardaki şu aptal ayılarla kükreyip duran kaplanlar migrenimi azdırdı," dedi Woland.

"Haklısınız monsenyör," dedi kedi. "Siz büyük değil diyorsanız, ben de hemen bu görüşü destekleyeceğim."

"Dikkatli ol!" dedi buna karşılık Woland.

"Şaka yaptım," dedi uysalca kedi. "Kaplanlardan bahsediyorsak, onları kızarmış isterim."

"Kaplanlar asla yenmez," dedi Hella.

"Öyle mi sanıyorsun? O zaman dinle lütfen," dedi kedi ve keyifle gözlerini kısarak bir keresinde on dokuz gün boyunca çölde dolaştığını ve bu arada sadece öldürdüğü kaplanın etini yiyebildiğini anlattı. Hepsi bu ilginç hikâyeyi merakla dinledi, Behemot bitirince de koro halinde bağırdılar:

"Palavra!"

"Üstelik bu palavranın en ilginç yanı," dedi Woland, "her kelimesinin palavra olması."

"Ya, öyle mi? Palavra mı?" diye haykırdı kedi ve herkes itiraz etmeye başlayacağını sandı, ama sessizce şöyle demekle yetindi:

"Bizi tarih yargılayacak."

"Söylesenize," dedi votkadan sonra canlanan Margot Azazello'ya, "şu ölü barona ateş mi ettiniz?"

"Doğal olarak," dedi Azazello. "Ona ateş etmemek mümkün mü? Ona kesinlikle ateş etmek gerekir."

"Ben çok heyecanlandım!" diye bağırdı Margarita. "Hiç beklenmedik bir şey oldu bu."

"Bunda beklenmedik bir şey yok," diye karşı çıktı Azazello, Korovyev de sızlanıp yakınmaya başladı:

"Heyecanlanmamak mümkün mü? Benim bile dizlerimin bağı çözüldü! Dan! Güm! Baron yerde!"

"Ben az kalsın histeri krizi geçiriyordum," diye lafa karıştı kedi, havyarlı kaşığı yalarken.

"Ama benim anlamadığım bir şey var," dedi Margarita ve gözlerinde kristalden altın kıvılcımlar ışıldadı, "bu balonun müziği, bütün o gürültüsü dışarıdan duyulmadı mı gerçekten?"

"Kesinlikle duyulmadı kraliçem," diye açıkladı Korovyev. "Duyulmayacak şekilde yapmak gerekir. Çok dikkatli bir şekilde yapmak gerekir."

"Tabii evet, tabii evet... Ama asıl şu merdivenlerdeki adam... Biz Azazello'yla yanından geçtiğimiz sırada... Bir de sahanlıktaki diğeri... sanırım, sizin evi gözetliyordu..."

"Doğru, doğru!" diye bağırdı Korovyev. "Çok doğru, sevgili Margarita Nikolayevna! Benim kuşkularımı doğruluyorsunuz. Evet, evi gözetliyor. Ben de ya dalgın bir doçent asistanı ya da merdivenlerde oyalanan bir sevgili olmalı diye düşündüm, ama hayır, hayır! Kalbimi bir şüphe kemirip durdu! Tabii ya! Evi gözetliyordu! Sahanlıktaki de öyle! Girişte olan da öyle!"

"İlginç bu, ya sizi tutuklamaya gelirlerse?" diye sordu Margarita.

"Kesinlikle gelecekler güzel kraliçem, kesinlikle!" dedi Korovyev. "Kalbim gelecekler diyor, şimdi değil tabii, ama vakti gelince gelecekler. Ama sanırım ilginç bir olay yaşanmayacak."

"Ah, o baron yere devrilince çok heyecanlandım," dedi Margarita, anlaşılan hayatında ilk kez gördüğü cinayeti tekrar tekrar yaşıyordu. "Siz, herhalde, iyi nişancısınız?"

"İdare eder," dedi Azazello.

"Peki kaç adımdan?" diye Margarita Azazello'ya pek anlaşılmayan bir soru sordu.

"Karşımdakine göre değişir," dedi düşünceli bir tavırla Azazello. "Çekiçle eleştirmen Latunski'nin camını kırmak başka, onun kalbine nişan almak bambaşka."

"Kalbine!" diye çığlık attı Margarita, nedense elini kalbine götürerek, "Kalbine!" dedi yine boğuk bir sesle.

"Kim bu eleştirmen Latunski?" diye sordu Woland gözlerini kısıp Margarita'ya bakarken.

Azazello, Korovyev ve Behemot biraz utanıp gözlerini kaçırdılar, ama Margarita kızarmış bir yüzle yanıt verdi:

"Böyle bir eleştirmen var. Bu akşam onun evini dağıttım."

"Bak sen! Peki neden?"

"Ah, monsenyör," diye açıklamaya başladı Margarita, "bir üstadı mahvetti."

"Ama bu kendinizi sıkıntıya sokmanız için bir neden mi?" diye sordu Woland.

"İzin verin monsenyör," diye bağırdı kedi mutlulukla havaya sıçrayıp.

"Otursana sen," diye homurdandı Azazello ayağa kalkarak, "ben gideceğim şimdi..."

"Hayır!" diye bağırdı Margarita. "Hayır, yalvarırım size monsenyör, buna gerek yok."

"Nasıl isterseniz, nasıl isterseniz," dedi Woland, Azazello da yerine oturdu.

"Peki nerede kalmıştık saygıdeğer kraliçe Margot?" dedi Korovyev. "Ah evet – kalp. Kalbi vurur..." diyerek Korovyev uzun parmağını Azazello'ya doğru dikti, "neyi seçtiyse onu, ister bir kalp kulakçığını, ister bir damarını."

Margarita hemen anlayamadı, anlayınca heyecanla çığlık attı:

"Ama onlar açıkta değil!"

"Canım," diye homurdandı Korovyev, "işin sırrı da açıkta olmamaları! İşin püf noktası orada! Açıkta duran bir şeyi herkes vurabilir!"

Korovyev masanın çekmecesinden bir maça yedilisi çıkardı, Margarita'ya verdi, tırnağıyla sayılardan birini işaretlemesini söyledi. Margarita sağ üst köşeyi işaretledi. Hella iskambil kâğıdını bir yastığın altına saklayıp bağırdı:

"Hazır!"

Yastığa sırtı dönük oturan Azazello, cebinden siyah bir otomatik tabanca çıkardı, namlusunu omzuna yerleştirdi ve yatağa doğru dönmeden ateş etti, Margarita'da neşeli bir korku yarattı bu. Delinen yastığın altından yediliyi çıkardılar. Margarita'nın işaretlediği sayı delinmişti.

"Elinizde silah varken sizinle karşılaşmaz istemem," dedi Azazello'ya cilveyle bakan Margarita. İşini birinci sınıf yapan insanlar karşısında coşkulanırdı.

"Saygıdeğer kraliçem," diye atıldı Korovyev, "ben kimsenin onunla karşılaşmasını tavsiye etmem, silah taşımasa bile! Size eski bir orkestra şefi olarak yemin ediyorum, kimse bu karşılaşmadan kârlı çıkmaz."

Bu atış talimi boyunca kedi sessizce oturmuştu, birdenbire şöyle dedi:

"Yedili rekorunu kıracağım."

Azazello buna yanıt olarak bir şeyler homurdandı. Ama kedi kararlıydı ve bir değil, iki tabanca istedi. Azazello arka cebinden ikinci tabancayı çıkardı ve ilkiyle birlikte, ağzını küçümseyici bir tavırla büzerek palavracıya uzattı. Yedilinin üzerine iki işaret kondu. Kedi yastığa sırtını çevirip uzun süre hazırlandı. Margarita kulaklarını parmaklarıyla kapatarak oturmuş, şöminenin üzerinde uyuyan baykuşu seyrediyordu. Kedi iki tabancayla da ateş ettikten sonra Hella çığlık attı, ölen baykuş şömineden aşağı yuvarlandı ve kırılan saat durdu.

Tek eli kanlar içinde kalan Hella haykırarak kedinin kürküne yapıştı, kedi de onun saçını yakaladı ve altalta üst üste yere yuvarlandılar. Kadehlerden biri masadan düşüp kırıldı.

"Bu kudurmuş cadıyı alın üzerimden!" diye haykırdı kedi, tepesine oturmuş olan Hella'yı iterek. Onları ayırdılar.

Korovyev Hella'nın kurşunla parçalanan parmağına üfledi ve parmak iyileşti.

"Kolumun dibinde biri konuşurken ateş etmem mümkün değil!" diye bağırıyordu Behemot ve sırtından kopan iri bir kürk parçasını yerine yapıştırmaya çalışıyordu.

"Bahse girerim," dedi Woland, Margarita'ya gülerek, "bu şakayı kasten yaptı. Aslında fena ateş etmez."

Hella kediyle barıştı ve bu barışmanın belirtisi olarak öpüştüler. Yastığın altındaki kâğıdı çıkarıp baktılar. Azazello'nun deldiği yer dışında bir yerde delik yoktu.

"Olamaz," diye ısrar etti kedi kâğıdı şamdanın ışığına tutarak.

Neşeli yemek devam etti. Şamdanlarda mumlar yanıyor, odada şöminenin kuru, rahatlatıcı sıcaklığı yayılıyordu. Yemeğini bitiren Margarita bir keyif hali içindeydi. Azazello'nun purosundan çıkan mavi halka dumanları kedinin bir kılıcın ucuyla yakalamasını seyretti. Hiçbir yere gitmek istemiyordu, ama tahmin ettiği kadarıyla geç olmuştu. Ortama bakılırsa, sabahın altısı olmak üzereydi. Bir aralıktan yararlanan Margarita, Woland'a dönüp ürkekçe izin istedi:

"Affedersiniz, gitmem lazım... Geç oldu."

"Nereye, ne aceleniz var?" diye sordu Woland kibar, ama resmi bir tavırla.

Diğerleri susuyordu, puronun duman halkalarıyla ilgileniyormuş gibi yapıyorlardı.

"Evet, vakti geldi," diye tekrarladı Margarita bundan utanarak ve bir palto ya da pelerin arar gibi çevresine bakındı.

Çıplaklığı birdenbire utandırmıştı onu. Masadan kalktı. Woland sessizce uzanıp yataktan parçalanmış ve yağlı geceliğini aldı, Korovyev de onu Margarita'nın sırtına yerleştirdi.

"Teşekkür ederim monsenyör," dedi zar zor duyulur bir sesle Margarita ve soru dolu bir bakış attı Woland'a. O da yanıt olarak kibarca, samimiyetle gülümsedi. Aniden Margarita'nın kalbini kara bir sıkıntı kapladı. Kendini kandırılmış hissetti. Anlaşılan baloda yaptıkları için kimse herhangi bir ödül teklif etmeyecekti, çünkü kimse onu durdurmuyordu. Bu arada buradan gidecek bir yeri olmadığı da apaçıktı. Eve dönme fikri içinde bir umutsuzluk patlamasına yol açtı. Azazello'nun Aleksandr Bahçesi'nde öğütlediği gibi kendisi mi konuyu açmalıydı? "Hayır, asla," dedi kendi kendine.

"Hoşça kalın, monsenyör," dedi seslice, ama içinden şöyle düşünüyordu: "Buradan çıkar çıkmaz nehre gidip suya atacağım kendimi."

"Otursanıza," dedi birdenbire emir verircesine Woland. Margarita'nın yüzü değişti ve oturdu. "Belki giderken söylemek istediğiniz bir şey vardır?"

"Hayır, yok monsenyör," dedi gururla Margarita. "Yine de eğer bana ihtiyacınız varsa, istediğiniz her şeyi yapmaya hazırım. Hiç yorgun değilim, baloda çok eğlendim. Yani daha da devam etse, dizimi rahat rahat binlerce darağacı kaçkını ve katile uzatırım," derken Woland'a bir peçenin arkasından bakar gibi baktı, gözleri dolu dolu olmuştu.

"Doğru! Kesinlikle haklısın!" diye bağırdı boğuk ve tuhaf bir sesle Woland, "Böyle yapmalı!"

"Böyle yapmalı!" diye tekrarladı Woland'ın maiyeti.

"Sizi sınadık," diye devam etti Woland. "Asla ve hiçbir şey istemeyin! Asla ve hiçbir şey istemeyin, özellikle de sizden güçlü olanlardan istemeyin. Kendileri teklif edip kendileri versinler! Oturun, gururlu kadın!" Woland, Margarita'nın üzerinden

ağır geceliği aldı ve Margarita yine yatağa, onun yanına oturdu. "İşte böyle, Margot," diye devam etti Woland sesini yumuşatarak, "bugün benim ev sahibem olmanız karşılığında benden ne istersiniz? Bu baloyu çıplak olarak geçirdiğiniz için ne istersiniz? Nedir dizinizin bedeli? Şimdi darağacı kaçkını diye andığınız misafirlerim size ne kadar zarar verdi? Söyleyin! Ve bu kez hiç sıkılmadan söyleyin – çünkü ben teklif ediyorum."

Margarita'nın kalbi sıkıştı, nefesi daraldı, bir şeyler düşünmeye çalıştı.

"Haydi, daha cesur olun!" diye destekledi Woland onu. "Fantezinizi canlandırın, kırbaçlayın onu! Sırf o hain baronun cinayetinde bulunmak bile insanın ödülü hak etmesine yeter, bir kadın kat kat hak eder bu ödülü. Haydi, buyurun bakalım!"

Margarita'nın nefesi kesilmişti ve tam ruhunda hazırlanmış, aziz sözleri söyleyecekken, birdenbire bembeyaz oldu, ağzını açtı, gözleri irileşti. "Frieda! Frieda! Frieda!" diye talihsiz, yalvaran bir ses geldi kulaklarına. "Benim adım Frieda!" Ve Margarita, bölük pörçük sözcüklerle, şöyle dedi:

"Yani ben, öyleyse, bir şey rica edebilir miyim?"

"İsteyin, isteyin *doña mia*,"* dedi Woland anlamlı bir şekilde gülümseyerek, "bir şey isteyin!"

Ah, nasıl da kurnaz ve açık seçik bir şekilde vurgulamıştı Woland "bir şey" diye Margarita'nın kendi sözlerini tekrarlayarak!

Margarita bir kez daha iç çekip şöyle dedi:

"Frieda'ya bebeğini boğduğu o mendili vermekten vazgeçmelerini istiyorum."

Kedi gözlerini yukarı devirdi ve sesli bir şekilde iç çekti, ama baloda kulağının başına gelenleri hatırlayarak bir şey söylemedi.

---

* (İsp.) Hanımım. (ç.n.)

"Bu Frieda aptalından baloda rüşvet almış olamazsınız kesinlikle," dedi Woland sırıtarak, "çünkü bu sizin kraliçeliğinize uygun düşmez, o yüzden ne yapayım, bilemiyorum. Ne yazık ki, geriye tek bir şey kalıyor – birtakım paçavralar bulup onları yatak odamın çatlaklarına tıkıştırmak!"

"Neden bahsediyorsunuz monsenyör?" diye şaşkınlığını belli etti Margarita bu gerçekten de anlaşılmaz sözleri dinlerken.

"Dediklerinize kesinlikle katılıyorum monsenyör," diye söze karıştı kedi, "kesinlikle paçavralar," diye tekrarladı, sonra da öfkeyle yumruğunu vurdu masaya.

"Merhametten bahsediyorum," diye açıkladı sözlerini Woland, yalım yalım yanan gözlerini Margarita'dan ayırmadan. "Bazen kesinlikle beklenmedik ve sinsi bir şekilde en küçücük çatlaklardan sızar. O yüzden bahsediyorum paçavralardan."

"Ben de bundan bahsediyorum!" diye haykırdı kedi ve sivri kulaklarını korumak için gül rengi bir kremle kaplanmış patilerini kaldırarak Margarita'dan uzaklaştı.

"Defol," dedi ona Woland.

"Daha kahve bile içmedim ben," dedi kedi, "nasıl gideyim? Gerçekten monsenyör, bayram gecesi masaya gelen misafirler iki sınıfa ayrılamaz mı? Biri birinci sınıf, diğerleri de o kederli sıska büfecinin dediği gibi, ikinci sınıf tazelikte olanlar diye?"

"Sus," diye emretti Woland ve Margarita'ya dönüp sordu:

"Göründüğü kadarıyla, siz sıra dışı iyiliğe sahip biri misiniz? Yüksek ahlak sahibi bir insan mısınız?"

"Hayır," dedi şiddetle Margarita, "sizinle açıkça konuşabileceğimi biliyorum ve açıkça söylüyorum size: Ben uçarı bir insanım. Sizden Frieda için bir şey istedim, çünkü ona ciddi bir umut vermek gibi bir özensizlik yaptım. Monsenyör, bek-

liyor, benim gücüme inanıyor. Eğer kandırılmış olarak kalırsa, korkunç bir duruma düşerim. Hayatım boyunca huzur bulamam. Yapacak bir şey yok! Oldu işte."

"Ya," dedi Woland. "Anlaşıldı."

"Bunu yapacak mısınız peki?" diye sordu Margarita hafifçe.

"Asla," dedi Woland. "Sorun şu ki sevgili kraliçem, burada küçük bir karışıklık olmuş. Her bölümün kendi işiyle ilgilenmesi gerekir. Olanaklarımızın çok geniş olduğunu reddetmeyeceğim, çok dikkatli olmayan bazılarının sandığından çok daha genişler..."

"Evet, çok daha genişler," diye sabredemeyip söze karıştı, bu olanaklardan gurur duyduğu anlaşılan kedi.

"Sus, şeytan alsın seni!" dedi ona Woland ve Margarita'ya dönerek devam etti:

"Ama kısacası, dediğim gibi, başka bir bölümün yapacağı bir şeye karışmamıza imkân yok. O yüzden bunu ben yapmayacağım, ama siz yapacaksınız."

"Yani ben yapabilir miyim?"

Azazello çarpık gözünü alaycı bir şekilde Margarita'ya dikti ve kızıl başını belli belirsiz sallayıp kikirdedi.

"Haydi yapsanıza, yeter artık," diye mırıldandı Woland ve küresini döndürüp üzerindeki birtakım ayrıntılara bakmaya başladı, anlaşılan Margarita'yla konuşurken başka bir işle ilgileniyordu.

"Yani, Frieda," dedi Korovyev.

"Frieda!" diye canhıraş bir çığlık attı Margarita.

Kapı ardına dek açıldı ve darmadağın, çıplak, ama yine de sarhoşluk belirtisi göstermeyen bir kadın çılgına dönmüş gözlerle odanın içine koştu ve kollarını Margarita'ya doğru uzattı, o da yüksekten bir tavırla şöyle dedi:

"Seni affediyorlar. Bir daha mendil getirilmeyecek sana."

Frieda'nın haykırışı yankı yankı yayıldı, yüzüstü yere kapandı ve Margarita'nın önünde haç çıkardı. Woland elini sallayınca, Frieda ortadan kayboldu.

"Teşekkür ederim size, hoşça kalın," dedi Margarita ve ayağa kalktı.

"Haydi bakalım Behemot," dedi Woland, "bir bayram gecesinde kurnaz olmayan bir insanın davranışlarından yararlanmayalım, değil mi?" Margarita'ya döndü:

"Şimdi, bu sayılmaz, sonuçta ben bir şey yapmadım. Kendiniz için ne istiyorsunuz?"

Bir sessizlik oldu ve onu, Margarita'nın kulağına fısıldayan Korovyev bozdu:

"Elmas *doña*, bu kez daha aklı başında olmanızı öneririm! Yoksa talih kaçıp gidebilir!"

"Şimdi, şu anda sevgilimin, Üstat'ın bana dönmesini istiyorum," dedi Margarita ve yüzü kasıldı.

O sırada odaya bir rüzgâr hücum etti, o şamdanlardaki mumların alevi yattı, penceredeki ağır perde dalgalandı, pencere ardına dek açıldı ve ta yukarılarda dolunay belirdi; sabah değil, geceyarısı ayı. Pervazdan yere gece ışığından yeşilli bir mendil yayıldı ve üzerinde İvan'ın gece misafiri, kendine Üstat diyen adam belirdi. Hastane giysisi vardı üzerinde – gecelik, terlikler ve hiç çıkarmadığı siyah bere. Tıraşsız yüzünde bir sırıtma belirmişti, delice – ürkek ürkek bakıyordu mum alevlerine ve çevresinde ay ışığı titreşiyordu.

Margarita hemen tanıdı onu, inledi, ellerini çırptı ve hemen yanına koştu. Alnını, dudaklarını öptü, diken diken yanaklarına sokuldu ve uzun zaman tuttuğu gözyaşları sel gibi akmaya başladı yüzünden. Anlamsızca tek bir şey söylüyordu artık:

"Sen... Sen, sen..."

Üstat onu kendinden uzaklaştırıp boğuk bir sesle konuştu:

"Ağlama Margot, işkence etme bana. Ağır hastayım ben." Atlayıp kaçmaya hazırlanıyormuş gibi pencerenin pervazına tutundu, dişlerini sıktı ve oturanlara bakarak haykırdı:

"Korkuyorum Margot! Yine halüsinasyonlarım başladı."

Margarita hıçkırığa boğuldu, konuşmaya çabalayarak fısıldadı:

"Hayır, hayır, hayır, korkacak bir şey yok! Yanındayım ben! Yanındayım ben!"

Korovyev dikkatle, belli etmeden Üstat'a bir sandalye uzattı, o da oturdu hemen, Margarita onun dizlerine atıldı, hasta adama sokuldu ve öylece bıraktı kendini. Heyecana kapılınca, çıplaklığının aniden sona erdiğini, üzerinde ipek, kara bir elbise olduğunu fark etmemişti. Hasta adam başını eğdi ve kederli, hastalıklı gözlerle yere bakmayı başladı.

"Evet," dedi biraz sessizliğin ardından Woland, "onu iyice benzetmişler." Korovyev'e emir verdi:

"Şövalye, versene bu adama içecek bir şeyler."

Margarita titreyen bir sesle Üstat'a yalvarıyordu:

"İç, iç. Korkuyor musun? Hayır, hayır, inan bana, sana yardım edeceğim."

Hasta bardağı alıp içinde ne varsa hepsini içti, ama eli titriyordu ve boşalan bardak ayağına düştü.

"İyiye işaret! İyiye işaret!" diye fısıldadı Korovyev, Margarita'ya. "Baksanıza, artık kendine geliyor."

Gerçekten de, hastanın bakışları artık vahşi ve huzursuz değildi.

"Ama bu sen misin Margot?" diye sordu ay misafiri.

"Hiç kuşkun olmasın ki benim," dedi Margarita.

"Biraz daha!" diye emretti Woland.

İkinci bardağı da içtikten sonra Üstat'ın gözleri canlı ve anlamlı bir hal aldı.

"İşte, böyle daha iyi," dedi Woland gözlerini kısarak. "Şimdi konuşalım. Kimsiniz siz?"

"Ben artık hiç kimseyim," dedi Üstat ve bir gülümsemeyle çarpıldı ağzı.

"Nereden geliyorsunuz?"

"Kederler evinden. Ruh hastasıyım ben," dedi gelen.

Margarita bu sözlere dayanamayıp yeniden ağlamaya başladı. Sonra gözlerini silip bağırdı:

"Korkunç sözler! Korkunç sözler! Monsenyör, Üstat o işte, size bahsetmiştim bundan. İyileştirin onu, o buna değer."

"Şimdi kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz," diye sordu Woland ziyaretçiye. "Kimin yanındasınız?"

"Biliyorum," dedi Üstat, "akıl hastanesindeki komşum şu delikanlı, Evsiz İvan'dı. Sizden bahsetmişti bana."

"Tabii, tabii," dedi Woland, "bu genç adamla Patriarşiye Prudi'de karşılaşma mutluluğuna erişmiştim. Az kalsın bana aklımı yitirtiyordu, benim var olmadığımı kanıtlayarak! Ama siz benim gerçekten var olduğuma inanıyorsunuz?"

"İnanmam gerekiyor," dedi ziyaretçi, "ama elbette, sizi bir halüsinasyon ürünü sayabilseydim daha rahat olurdum. Kusura bakmayın," diye ekledi kendine gelen Üstat.

"Tamam, daha rahatlatıcıysa, öyle sayın siz," dedi kibarca Woland.

"Hayır, hayır," dedi tedirgin olan Margarita ve Üstat'ın omzunu sarstı. "Kendine gel! Karşında gerçekten o var!"

Kedi de lafa karıştı bu sırada:

"Ama ben gerçekten halüsinasyon gibiyim. Ay ışığında baksanıza bana bir de profilden," diyerek ay ışığı huzmesinin içine girdi ve bir şeyler daha söylemek istedi, ama ondan susmasını istediler, o da, "Peki, peki, susmaya hazırım. Susan bir halüsinasyon olacağım," diyerek sustu.

"Söylesenize, neden Margarita size Üstat diyor?" diye sordu Woland.

Üstat gülüp şöyle dedi:

"Hoşgörülür bir zayıflık bu. Yazdığım bir roman hakkında fazla olumlu görüşleri var."

"Roman ne hakkında?"

"Pontius Pilatus hakkında bir roman."

Bu sırada mumların alevleri yine sallanıp yan yattı, masadaki kap kacak titredi, Woland gümbürtülü bir şekilde güldü, ama kimse ürkmedi ve bu gülüşe kimse şaşırmadı. Behemot nedense alkış tuttu.

"Ne hakkında, ne hakkında? Kim hakkında?" dedi Woland gülmeyi keserek. "Hem de şimdi mi? Bu harikulade bir şey! Başka bir tema bulamadınız mı? Verin bir bakayım," diyerek uzattı Woland elini açık avcuyla.

"Ne yazık ki bunu yapamam," dedi Üstat, "çünkü sobada yaktım onu."

"Affedersiniz, ama size inanmıyorum," dedi Woland. "Bu imkânsız. Elyazmaları yanmaz." Behemot'a dönüp şöyle dedi:

"Haydi Behemot, ver şu romanı."

Kedi anıt gibi doğruldu sandalyede ve herkes onun kalın bir elyazması yığınının üzerinde oturduğunu gördü. En üstten aldığı bir deste kağıdı eğilerek Woland'a uzattı kedi. Margarita titreyip haykırdı, ağlayacak kadar heyecanlanmıştı:

"İşte o, elyazması! İşte o!"

Woland'a koştu ve coşkuyla bağırdı:

"Her şeye kadir, her şeye kadir!"

Woland kendisine uzatılan kopyayı aldı, ters çevirdi, bir kenara koydu ve sessizce, gülmeden baktı Üstat'a. Ama o, nedense sıkılmış ve huzursuz olmuştu, sandalyeden kalktı, ellerini açtı ve uzaklardaki aya seslenerek, titreyerek, mırıldanmaya başladı:

"Geceleyin, ayın altında huzurum yok, neden kaçırdınız huzurumu? Ey tanrılar, tanrılar..."

Margarita hastane geceliğini tutup ona sokuldu ve keder ve gözyaşıyla mırıldanmaya başladı:

"Tanrım, neden ilaç iyi gelmiyor sana?"

"Bir şey yok, bir şey yok, bir şey yok," diye fısıldadı Korovyev Üstat'ın çevresinde dolanarak, "bir şey yok, bir şey yok... Bir bardak daha, ben de eşlik edeceğim size."

Bardak ay ışığında göz kırpıp ışıldadı ve bu bardak işe yaradı. Üstat yerine oturdu, hasta yüzü sakin bir ifadeye kavuştu.

"Evet, artık her şey anlaşılıyor," dedi Woland ve uzun parmağını elyazmasının üzerinde gezdirdi.

"Çok iyi anlaşılıyor," diye onayladı kedi sessiz bir halüsinasyon olma vaadini unutarak. "Şimdi bu yapıtın gidişatını baştan sona anlıyorum ben. Sen ne dersin, Azazello?" diye sessiz Azazello'ya döndü.

"Bence," dedi diğeri, "seni boğmak iyi olurdu."

"Merhametli ol Azazello," dedi ona kedi, "efendimin aklına düşürme bu fikri. İnan bana, her gece sana bu ay kılığında, bu beyaz Üstat gibi gelirim, selam verip seni peşimden gelmeye zorlarım. Bu iyi olur muydu Azazello?"

"Peki, Margarita," diye yine söze girdi Woland. "Söylesenize, size ne gerekiyor?"

Margarita'nın gözleri aydınlandı ve yalvarır gibi seslendi Woland'a:

"Ona bir şeyler fısıldamama izin verir misiniz?"

Woland başıyla onayladı ve Margarita, Üstat'ın kulağına eğilip ona bir şeyler fısıldadı. Adamın verdiği yanıt duyuldu:

"Hayır, çok geç. Hayatta hiçbir şey istemiyorum artık. Seni görmek dışında. Ama sana yine söylüyorum – bırak beni. Mahvolacaksın benimle."

"Hayır, bırakmayacağım," dedi Margarita ve Woland'a döndü:

"Sizden bizi Arbat üzerindeki sokaktaki bodruma döndürmenizi ve lambanın yanmasını, her şeyin eskisi gibi olmasını istiyorum."

Üstat buna güldü ve Margarita'nın uzun zamandır kıvırcıklanmış başını tutup şöyle dedi:

"Ah, dinlemeyin bu zavallı kadını monsenyör. O bodrumda uzun zamandır başka biri yaşıyor ve her zamanki gibi hiçbir şeyin eskisi gibi olması mümkün değil." Yanağını sevgilisinin başına yasladı, Margarita'yı kucakladı ve mırıldanmaya başladı:

"Zavallı, zavallı..."

"Mümkün değil mi diyorsunuz?" dedi Woland. "Bu doğru. Ama bir deneyelim. Azazello!"

Bir anda tavandan yere üzerinde iç çamaşırından başka bir şey olmayan şaşkın ve aklını kaçırmaya yakın bir adam düştü, ama nedense elinde bir çanta, başında da bir bere vardı. Adam korkudan titriyerek çömeldi.

"Mogariç?" diye sordu Azazello gökten düşene.

"Aloiziy Mogariç," dedi adam titreyerek.

"Latunski'nin bu adamın romanıyla ilgili makalesini okuduktan sonra, evinde yasadışı kitap bulundurduğunu bildiren dilekçeyi yazan siz misiniz?" diye sordu Azazello.

Yeni gelen adam mosmor oldu ve pişmanlık içinde ağlamaya başladı.

"Onu evden çıkartıp oraya taşınmak mı istemiştiniz?" dedi olabildiğince ruhsuz bir tavırla Azazello.

Sinirlenen bir kedi tıslaması duyuldu odada ve Margarita haykırdı:

"Cadı neymiş öğren bakalım, öğren!" Aloiziy Mogariç'in yüzüne tırnaklarını geçirdi.

Bir karışıklık yaşandı.

"Ne yapıyorsun?" diye bağırdı Üstat acıyla. "Margot, küçük düşürme kendini!"

"İtiraz ediyorum, küçük düşürücü bir şey yok burada," diye bağırdı kedi.

Korovyev, Margarita'yı uzaklaştırdı.

"Küvete koydum," diye bağırdı kanlar içindeki Mogariç dişleri takırdayarak ve korkuyla, "Sadece badana... sülfat..." diye saçmaladı.

"Küvete koyman iyi olmuş," dedi destekler tavırla Azazello, "banyo yapması lazım," diyerek bağırdı:

"Defol!"

O zaman Mogariç baş aşağı döndü ve Woland'ın yatak odasından açık pencereden çıkıp gitti.

Üstat gözlerini ovalayıp fısıldadı:

"Fakat bu İvan'ın anlattığından da öte bir şey!" Kesinlikle sersemlemiş bir halde çevresine bakındı ve sonunda kediye seslendi:

"A... Afedersiniz... Siz... Siz..." Kediye "sen" diye mi, "siz" diye mi sesleneceğini bilemediğinden kekeliyordu. "Siz tramvaydaki kedi misiniz?"

"Benim," diye onayladı böbürlenen kedi ve ekledi:

"Sizin bir kediye böyle kibarca seslendiğinizi duymak güzel. Kedilere nedense genelde 'sen' denir, oysa biriyle oturup bir bira içmiş tek bir kedi bile yoktur."

"Bence bunun nedeni sizin pek bir kediye benzememeniz," dedi tereddütle Üstat. "Hastanede yokluğumu er geç fark edeceklerdir," dedi ürkekçe Woland'a.

"Yokluğunuzu er geç fark etseler ne olur!" diye sakinleştirdi Korovyev ve elinde birtakım evrak ve kitaplar belirdi. "Hasta dosyanız mı?"

"Evet."

Korovyev hasta dosyasını şömineye attı.

"Evrak yoksa, insan da yok," dedi hoşnutlukla Korovyev. "Bu da sizin ev sahibinin ikametgâhı mı?"

"Evet, ee..."

"Kim kayıtlı burada? Aloiziy Mogariç mi?" Korovyev evle ilgili belgenin sayfasına üfledi. "İşte, yok artık orada ve lütfen dikkat edin, hiç olmadı da. Eğer ev sahibi şaşırırsa, ona Aloiziy'i rüyasında gördüğünü söyleyin. Mogariç mi? Kimmiş bu Mogariç? Mogariç diye biri hiç olmadı." Kayıt defteri Korovyev'in elinden buharlaşıp gitti. "İşte yine ev sahibinin masasında."

"Doğru söylediniz," dedi Üstat, Korovyev'in çalışmalarından etkilenmişti. "Evrak yoksa, insan da yok. Aslında ben de yokum, yanımda evrakım yok."

"Özür dilerim ama," diye bağırdı Korovyev, "bu tam bir halüsinasyon, işte sizin evrakınız." Üstat'a bir evrak verdi. Sonra gözlerini devirip tatlı tatlı fısıldadı Margarita'ya:

"İşte sizin servetiniz Margarita Nikolayevna." Margarita'ya kenarları yanmış bir defter, kuru bir gül, bir fotoğraf ve özel bir dikkatle de, hesap defterini uzattı. "10 bin, sizin yatırmış olduğunuz gibi Margarita Nikolayevna. Bize başkasının eşyaları gerekmez."

"Başkasının şeylerine dokunursam, patilerim kurusun hemen," diye bildirdi kedi, talihsiz romanın bütün kopyalarını içine doldurmak için uğraştığı çantanın üzerinde dans ederken.

"Sizin evraklarınız da burada," diye devam etti Korovyev Margarita'ya evraklarını vererek, sonra da Woland'a dönüp saygıyla bildirdi:

"Hepsi bu, monsenyör!"

"Hayır, hepsi bu değil," dedi Woland, küresinden uzaklaşarak. "Sevgili *doña*, domuzunuzu nereye göndermemi emredersiniz? Şahsen benim ihtiyacım yok ona."

Bu sırada açık kapıdan içeri Nataşa yine çıplak bir halde koştu, ellerini çırpıp Margarita'ya seslendi:

"Mutluluklar, Margarita Nikolayevna!" Başıyla Üstat'a selam verdi ve yine Margarita'ya döndü:

"Nereye gittiğinizi en başından beri biliyordum."

"Evde çalışanlar her şeyi bilir," dedi kedi, patisini çok anlamlı bir şekilde kaldırarak. "Onların kör olduğunu sanmak bir hatadır."

"Ne istiyorsun Nataşa?" diye sordu Margarita. "Eve dön."

"Canım Margarita Nikolayevna," dedi Nataşa yalvarırcasına ve dizlerinin üzerine çöktü, "rica edin onlardan," dönüp Woland'a baktı, "beni cadı olarak bıraksınlar. Artık evde olmak istemiyorum! Mühendisle de, teknisyenle de evlenmeyeceğim! Dün gece baloda Bay Jacques bana evlenme teklif etti." Nataşa yumruğunu açtı ve altın paralar gösterdi.

Margarita soru dolu gözlerle baktı Woland'a. O da başıyla onayladı. O zaman Nataşa Margarita'nın boynuna atılıp onu şapur şupur öptü ve zafer çığlığıyla uçup gitti pencereden.

Nataşa'nın arkasından Nikolay İvanoviç geldi. Eskisi gibi insan görünümü almıştı, ama yüzü çok asıktı, çok canı sıkkındı.

"İşte kurtulmaktan özel bir mutluluk duyacağım biri," dedi Woland, Nikolay İvanoviç'e tiksintiyle bakarak. "Üstelik sıra dışı bir mutlulukla, çünkü burada bir işi yok."

"Bana bir belge vermenizi rica ediyorum," dedi dik dik çevresine bakınan Nikolay İvanoviç, "dün geceyi nerede geçirdiğimle ilgili bir belge."

"Ne için olacak bu?" diye sordu kedi kabaca.

"Polise ve eşime göstereceğim," dedi kararlı bir şekilde Nikolay İvanoviç.

"Genellikle belge vermiyoruz," dedi kedi kaşlarını çatarak. "Ama sizin için, neden olmasın, bir istisna yapalım."

Ve daha Nikolay İvanoviç ne olduğunu anlayamadan, çıplak Hella daktilonun başına oturdu, kedi de ona şöyle yazdırdı:

"Nikolay İvanoviç'in adı geçen geceyi Şeytan'ın balosunda geçirdiğine, oraya hava yoluyla... Dur, Hella, parantez aç! Paranteze 'domuz olarak' yaz, parantezi kapa... Getirildiğine tanıklık ederim. İmza – Behemot."

"Peki tarih?" diye sordu Nikolay İvanoviç.

"Tarih koyamayız, tarih olunca evrak geçersiz olur," dedi kedi, evrağı aldı, bir yerden mühür buldu, kurallara uygun olarak üzerine üfledi, evrağın üzerine "Ödenmiştir" damgasını bastı ve evrağı Nikolay İvanoviç'e uzattı. Bunun ardından Nikolay İvanoviç iz bırakmadan kayboldu, yerine beklenmedik, yeni biri geldi.

"Bu da kim?" diye sordu Woland sinirle, eliyle mum ışığını örterken.

Varenuha başını yere indirdi, iç çekti ve sessizce şöyle dedi:

"Beni geri gönderin. Vampir olamam. O sırada Hella'yla Rimski'yi az kalsın öldürüyordum! Ama kana susamış değilim. Bırakın beni."

"Ne bu saçmalık?" diye sordu yüzünü buruşturarak Woland. "Kim bu Rimski? Bu saçmalık neyin nesi?"

"Rahatsız olmayın monsenyör," dedi Azazello ve Varenuha'ya döndü:

"Telefonda kabalık yapılmaz. Telefonda yalan söylenmez. Anlaşıldı mı? Bir daha yapacak mısın?"

Mutluluktan Varenuha'nın kafasında her şey altüst oldu, yüzü ışıdı ve ne söylediğini bilmeden mırıldandı:

"Gerçekten... Yani demek istediğim, siz... Yemekten hemen sonra..." Varenuha Azazello'ya yalvarırca bakarak ellerini göğsüne bastırdı.

"Peki, eve," dedi kedi ve Varenuha kayboldu.

"Şimdi hepiniz beni onlarla yalnız bırakın," diye emretti Woland Üstat ile Margarita'yı göstererek.

Woland'ın emri hemen yerine getirildi. Bir süre sustuktan sonra Woland Üstat'a döndü:

"Yani, öyleyse, Arbat bodrumuna mı? Peki kim yazacak? Hayaller, esinler ne olacak?"

"Bende artık hayal de kalmadı, esin de," dedi Üstat. "Onun dışında çevremdeki hiçbir şey ilgimi çekmiyor," diyerek elini yine Margarita'nın başına koydu, "yıkıldım, sıkıldım ve bodrumda olmak istiyorum."

"Peki ya romanınız, Pilatus?"

"O romandan nefret ediyorum," dedi Üstat. "Onun yüzünden başıma çok şey geldi."

"Yalvarırım sana," dedi üzüntüyle Margarita, "öyle konuşma. Neden bana böyle işkence ediyorsun? Sen de biliyorsun bütün hayatımı senin çalışmana adadığımı." Margarita Woland'a dönerek konuşmasına devam etti:

"Dinlemeyin onu monsenyör, yorulmuş o."

"Ama herhalde bir şeyler betimlemek lazım?" dedi Woland. "Eğer vali hoşunuza gitmiyorsa, bu Aloiziy'i tasvir etmekle de başlayabilirsiniz."

Üstat gülümsedi.

"Bu Lapşeşnikov yayımlamaz bunu da, üstelik bu konu ilginç değil."

"Peki nasıl geçineceksiniz? Dilencilik yapmak zorunda kalırsınız."

"Seve seve, seve seve," dedi Üstat, Margarita'ya sokuldu, onu omuzlarından tutup kucakladı ve devam etti:

"Aklı başına gelecek, beni terk edecek..."

"Sanmıyorum," dedi dişlerinin arasından Woland ve devam etti:

"Yani, Pontius Pilatus'un tarihini yazan adam, lambanın başına oturmak ve dilencilik yapmak için bodruma iniyor, öyle mi?"

Üstat'tan uzaklaştı Margarita ve çok ateşli bir şekilde konuşmaya başladı:

"Elimden gelen her şeyi yaptım, ona en ayartıcı şeyi fısıldadım. Ama o reddetti bunu."

"Ona ne fısıldadığınızı biliyorum," diye karşı çıktı Woland, "ama bu en ayartıcı şey değil. Bense," diye gülümseyerek Üstat'a döndü, "romanınızın size sürprizler getireceğini söylüyorum."

"Bu çok üzücü bir şey," dedi Üstat.

"Hayır, hayır, üzücü değil," dedi Woland, "artık korkunç bir şey olmayacak. Neyse, Margarita Nikolayevna, her şey tamam. Benden herhangi bir şikâyetiniz var mı?"

"Ne diyorsunuz, ne diyorsunuz monsenyör?"

"Öyleyse bunu benden bir anı olarak alın," dedi Woland ve yastığın altından, elmaslarla süslü, küçük, altın bir at nalı çıkardı.

"Hayır, hayır, hayır, asla olmaz!"

"Benimle tartışmak mı istiyorsunuz?" diye sordu Woland gülümseyerek.

Pelerinde cep olmadığı için at nalını bir peçeteye sarıp düğümledi Margarita. O sırada bir şey onu şaşırttı.

Işıldayan ayın göründüğü pencereye baktı ve şöyle dedi:

"Ama şunu anlayamıyorum... Nasıl sürekli geceyarısı oluyor burada, oysa çoktan sabah olmuş olmalıydı?"

"Bayram gecesini biraz uzatmak hoş bir şeydir," dedi Woland. "Peki, size mutluluklar dilerim."

Margarita minnetle uzattı iki kolunu Woland'a, ama yanına gitmeye cesaret edemeyip hafifçe bağırdı:

"Hoşça kalın! Hoşça kalın!"

"Görüşmek üzere," dedi Woland.

Ve kara pelerin giymiş Margarita'yla hastane sabahlığı giymiş Üstat, kuyumcunun dairesinin koridoruna çıktılar; koridorda bir mum yanıyordu ve Woland'ın maiyeti onları bekliyordu. Koridordan çıkarken Hella, içinde roman ve Margarita'nın küçük servetinin durduğu çantayı getirdi, kedi de yardım etti Hella'ya. Evin kapısında Korovyev eğilerek selam verdi ve gözden kayboldu, diğerleri de merdivenlerde eşlik etmek üzere ilerledi. Merdivenler boştu. Üçüncü katın sahanlığını geçerken bir şey hafifçe çarptı, ama kimse buna ilgi göstermedi. Altıncı geçidin çıkış kapısında Azazello yukarı üfledi ve ayın erişmediği avluya çıktıkları zaman, eşikte uyuyan ve anlaşılan derin uykuda olan, çizme ve bere giymiş bir adam gördüler, ayrıca girişte farları sönük büyük kara bir araba duruyordu. Ön camda belli belirsiz bir karga silüeti görünüyordu.

Tam oturmaya hazırlandıkları sırada Margarita alçak bir sesle umutsuzluk içinde bağırdı:

"Tanrım, at nalını kaybettim!"

"Arabaya binin," dedi Azazello, "ve beni bekleyin. Ne olduğuna bakıp hemen geri geleceğim." Sonra girişte kayboldu.

Şu olmuştu: Margarita ile Üstat yanlarındakilerle birlikte çıktıktan bir süre sonra, kuyumcunun hemen altındaki 48 numaralı daireden sıska bir kadın elinde bir kutu ve çantayla sahanlığa çıkmıştı. Çarşamba günü turnikeye Berlioz'un felaketine yol açacak olan ayçiçeğiyağını dökmüş olan Annuşka'nın ta kendisiydi bu.

Moskova'da bu kadının ne yaptığını ve hayatını nasıl sürdürdüğünü kimse bilmiyordu ve herhalde kimse bilmeyecekti. Onun hakkında bilinen tek şey onu her gün ya bir kutuyla ya bir çantayla ya da hem bir kutu hem de bir çantayla ya

gazyağı satıcısında ya pazarda ya da merdivende, ama daha da çok bu içinde yaşadığı 48 numaralı dairenin mutfağında görmenin mümkün olduğuydu. Bunun dışında, her şeyden çok bilinen bir şey de, onun bulunduğu ya da göründüğü yerde hemen bir skandalın patlak verdiği, ayrıca onun "veba" lakabıyla çağrıldığıydı.

Veba Annuşka nedense çok erken kalkardı, ama bugün bir şey onu gün doğmamış, tan ağarmamışken, saat on ikiyi geçtiği sırada uyandırmıştı. Kapıdaki anahtar döndü, Annuşka'nın burnu kapıda belirdi, sonra tamamı ortaya çıktı, kapıyı arkasından çarptı ve bir yerlere doğru gitmeye hazırlandı ki tam o sırada üst sahanlıkta kapı çarptı, birisi merdivenlerden aşağı doğru koştu ve Annuşka'nın üzerine doğru gelip ona öyle bir çarptı ki kadıncağız kafasını duvara çarptı.

"Nereye götürüyor bu şeytan seni iç çamaşırlarınla?" diye çığlık attı Annuşka kafasını tutarak. Üzerinde bir tek don olan, elinde çanta ve başında bere olan adamı, gözlerini hiç açmadan yabani, uykulu bir sesle yanıt verdi Annuşka'ya:

"Şofben! Zaçyağı! Tek başına badana kaça mal oldu!" derken ağlayarak haykırdı:

"Dışarı!"

O sırada merdivenlerden daha aşağı değil, ekonomistin ayağıyla kırılan camın oraya gitti ve pencereden dışarı, ayakları yukarda uçtu avluya. Annuşka kafasını unutup bağırdı ve o da pencereye doğru koştu. Yere yüzükoyun uzandı ve kafasını avluya doğru uzattı, çantalı adamı sokak lambasıyla aydınlanan asfaltın üzerinde ezilip ölmüş bir halde görmeyi bekliyordu. Ama avludaki asfaltın üzerinde hiçbir şey yoktu.

Uykulu ve tuhaf bir şahsiyetin evden bir kuş gibi uçup gittiğini, arkasında hiç iz bırakmadığını varsaymak gerekiyordu. Annuşka haç çıkarıp şöyle düşündü:

"Evet, gerçekten de elli numaralı daire! İnsanlar boşuna söylemiyor! Vay vay, daire de daireymiş ha!"

Bunu iyice bir düşünmeye çabalarken yukarıdaki kapı tekrar çarptı ve yine biri koşarak indi aşağıya. Annuşka duvara yaslanınca oldukça saygıdeğer, sakallı, ama suratı Annuşka'ya hafifçe domuz gibi görünen bir adam, yanından fırlayıp geçti ve tıpkı ilki gibi, yine asfalta çarpacağını hiç düşünmeden evi pencereden terk etti. Annuşka artık evden niye çıktığını unutmuştu bile, merdivenlerden ayrılmadı, haç çıkarıp üf püf ederek, kendi kendine konuşarak bekledi.

Sakalsız, yuvarlak yüzü tıraşlı, *tolstovka* giymiş üçüncü bir adam da bir süre sonra aşağıya koştu ve o da kendini pencereden attı.

Annuşka'nın meraklı biri olduğunu söylemek gerekir, çünkü başka mucizeler olacak mı diye beklemeye karar vermişti. Yukarıdaki kapı yine açıldı ve bu kez aşağıya büyük bir topluluk inmeye başladı, ama koşarak değil, bu kez bütün insanların yürüdüğü gibi, sıradan bir şekilde. Annuşka pencereden uzaklaştı, kendi kapısının yanına koştu, hızla açtı kapıyı, arkasına saklandı ve kapıda bir aralık bırakarak meraktan serseme dönmüş gözlerini aralıktan çıkardı.

Hem hasta hem hasta olmayan, tuhaf, solgun, düzgün sakallı, kara şapkalı bir adam sabahlıkla gelip güçsüz adımlarla aşağı doğru indi. Adamın koluna, Annuşka'nın yarı karanlıkta siyah bir cüppe gibi gördüğü bir şey giymiş bir kadın girmişti. Kadın ya çıplak ayaklıydı ya da biraz saydam, ithal gibi görünen, parça parça olmuş ayakkabılar giyiyordu. Vay canına! Ne ayakkabısı! Kadın çıplaktı! Evet ya, çıplak bedeninin üstüne bir pelerin atılmıştı! "Vay, ne daire!" Annuşka'nın ruhu yarın komşulara anlatacaklarının beklentisiyle kıpır kıpırdı.

Tuhaf giyinmiş kadının arkasından elinde bir çanta olan tümüyle çırılçıplak bir kadın geldi, çantanın yanında da irice

kara bir kedi dolanıyordu. Annuşka gözlerini ovuşturarak bağırmamak için kendini zor tuttu.

Yürüyüşe kısa boylu, aksak, çarpık gözlü, ceketsiz, beyaz bir frak yeleği ve kravat giymiş bir yabancı eşlik ediyordu. Bütün bu topluluk Annuşka'nın yanından aşağıya indi. O sırada sahanlığa bir şey çarptı. Ayak seslerinin dindiğini duyan Annuşka, tıpkı yılan gibi çıktı kapının arkasından, bidonu duvarın kıyısına bıraktı, yüzükoyun yere yatıp etrafı yoklamaya başladı. İçine ağır bir şey sarılmış bir peçete geldi eline. Düğümü açtığı zaman Annuşka'nın gözleri yerinden uğradı. Annuşka mücevheri gözlerine yaklaştırınca bu gözler kesinlikle kurtlara has bir alevle parladı. Annuşka'nın kafasında bir fırtına koptu:

"Hiçbir şey bilmiyorum! Hiçbir şey duymadım! Yeğenime mi gitsem? Yoksa parçalara mı ayırsam... Taşları sökebilirim... taşları tek tek... Birini Petrovka'ya, diğerini Slomenski'ye... Hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir şey duymadım!"

Annuşka bulduğu şeyi göğsüne saklamış, bidonu almış ve şehre yolculuk etmekten vazgeçip tekrar dairesine dönmeye karar vermişti ki karşısına şeytan bilir nereden çıkıp gelen o ceketsiz beyaz yelekli adam dikildi ve hafifçe fısıldadı:

"At nalıyla peçeteyi ver."

"Ne peçetesi, ne at nalı?" diye sordu Annuşka çok ustaca bir tavırla yalan söyleyerek. "Peçete falan görmedim ben. Sarhoş musunuz bayım yoksa, ne oluyor?"

Beyaz göğüslü, başka hiçbir şey söylemeden, otobüslerin tutunma demirleri kadar sağlam ve o kadar soğuk parmaklarıyla, Annuşka'nın boğazını sıkıp onun göğsüne giden bütün havanın yolunu kesinlikle kesti.

Annuşka'nın elindeki bidon yere düştü. Annuşka'yı bir süre havasız bırakan ceketsiz yabancı parmaklarını çekti boynundan. Hava almaya çalışan Annuşka gülümsedi. "Ah, at nalı mı?" dedi. "Hemencecik! Demek sizindi at nalı? Ben de

bir baktım peçetenin içinde duruyor... Kimse almasın diye aldım onu, şimdi siz deyince hatırladım!"

"Size çok müteşekkirim madam. Bu at nalı bir hatıra olarak bende büyük değere sahip. İzin verin onu sakladığınız için size 200 ruble hediye edeyim." Ve hemen yelek cebinden para çıkarıp Annuşka'ya uzattı adam.

Annuşka çaresizce gülümseyip çığlık atabildi ancak:

"Ah, çok ama çok teşekkür ederim size! Mersi! Mersi!"

Cömert yabancı tek bir sıçrayışla aşağıya inen merdivenleri aştı, ama kesin olarak gözden kaybolmadan önce, aşağıdan, aksansız bir şekilde bağırdı:

"Seni yaşlı cadı, eğer bir daha başkasının eşyasına el uzatırsan, alıp onu polise götür, sokma koynuna!"

Merdivenlerdeki bütün bu koşuşturmalar yüzünden başında bir çınlama ve uğultu hisseden Annuşka, daha uzun süre "Mersi! Mersi! Mersi!" diye bağırmayı sürdürdü, ama yabancı yoktu artık.

Avluda bir araba da yoktu. Margarita'ya Woland'ın hediyesini geri getiren Azazello onunla vedalaştı, rahat oturup oturmadığını sordu, Hella Margarita'yla şapır şupur öpüştü, kedi de elini öptü, koltuğun bir köşesine cansız ve kıpırtısız bir halde çöken Üstat'a hep birden el salladılar, kargaya el salladılar ve merdivenleri tırmanmayı gerekli görmeden bir anda havada kayboldular. Karga farları yaktı ve kemerin altında ölü gibi uyuyan adamın yanından geçerek avludan çıktı. Büyük kara arabanın farları uykusuz ve gürültülü Sadovaya'nın diğer farlarının arasına karıştı.

Bir saat sonra Arbat'ın sokaklarından birindeki küçük bir evin bodrumunda, her şeyin geçen yılın o korkunç sonbahar akşamına dek nasılsa öyle durduğu ön odada, ipek bir örtüyle kaplanmış masanın başında, yanında leylak dolu vazonun durduğu abajurlu lambanın altında, Margarita oturmuş, yaşanan

sarsıntı ve mutluluk yüzünden sessiz sessiz ağlıyordu. Alevle şekil değiştirmiş defter önünde duruyordu, onun yanında da el değmemiş defterler yığını vardı. Küçük ev sessizdi. Üstat, küçük yan odada, hastane sabahlığına sarılmış, derin bir uykuya dalmıştı. Sessizce tekdüze bir şekilde nefes alıp veriyordu.

Ağlamayı kesen Margarita, el değmemiş defterlere uzandı ve Azazello'yla Kremlin Duvarı'nın orada görüşmeden önce okuduğu yeri buldu. Margarita uyumak istemiyordu. Elyazmasını tatlı tatlı, sevdiği bir kediyi okşar gibi okşadı ve dört bir yanına bakarak, bazen kapak sayfasında duraksayıp bazen son sayfasını açarak elinde çevirdi. Birdenbire korkunç bir düşünceye kapıldı, bütün bunlar büyüydü, şimdi defterler gözden kaybolacaktı, eski evindeki yatak odasında bulacaktı kendini ve uyanınca gidip kendini boğacaktı. Ama bu son korkunç düşünceydi, uzun zamandır yaşadığı acıların bir yankısıydı. Hiçbir şey gözden kaybolmadı, her şeye kadir Woland gerçekten her şeye kadirdi ve Margarita ne kadar isterse, isterse tan ağarana dek defterlerin sayfalarını çevirebilir, içlerine bakabilir ve onları öpebilir ve şu sözleri okuyabilirdi:

"Akdeniz'den gelen karanlık valinin nefret ettiği şehri örttü..." Evet, karanlık...

25. Bölüm
Vali Nasıl Kiryatlı Yahuda'yı Kurtarmaya Çalıştı

Akdeniz'den gelen karanlık valinin nefret ettiği şehri örttü. Tapınağı korkunç Antonia Kulesi'yle birleştiren asma köprüler kayboldu, gökten bir hiçlik indi ve hipodromun üzerindeki kanatlı tanrıları, mazgalları, pazar yerleri, kervansarayları, ara sokakları, havuzlarıyla birlikte Herod Sarayı'nı sardı... Yeruşalayim denen o yüce şehir yeryüzüne hiç gelmemiş gibi kayboldu. Karanlık her şeyi yuttu, Yeruşalayim ve çevresindeki bütün canlıları ürküttü. Korkunç bir bulut geldi günün, bahar ayı nisanın on dördüncü gününün sonuna doğru denizden.

Karanlık, cellatların suçluları telaşla bıçakladığı Kafatası'nın üzerine yayılmıştı göbeğiyle, Yeruşalayim'deki tapınağa yüklendi, tepesinden duman selleriyle aktı ve aşağı şehri kapladı. Pervazlara ulaşıp eğri büğrü sokaklardaki insanları evlere kovdu. Islaklığını yaymaya telaş etmiyor, sadece ışık yayıyordu. Ne zaman dumanlı karanlık maya alev saçsa, tapınağın dev cüssesi koyu karanlıktan yukarılara ışıl ışıl puslu çatısıyla birlikte fırlıyordu. Ama sonra alev bir anda sönünce tapınak karanlık bir uçuruma gömülüyordu. Birkaç kez çıktı onun içinden, tekrar düştü, ve her seferinde bu düşüşe bir felaket gümbürtüsü eşlik etti.

Tapınağın karşısında, batıda duran Yüce Herod Sarayı da başka titrek pırıltılarla çıkıyordu uçurumdan ve gözü olmayan korkunç altın heykeller kara göğe doğru yükseliyor, kollarını ona doğru uzatıyorlardı. Ama göksel alev yeniden saklanıyordu ve altın putlar ağır gökgürültüsü darbeleriyle karanlığa kovuluyordu.

Sağanak beklenmedik bir anda boşandı ve o zaman fırtına kasırgaya dönüştü. Öğleye doğru, tam valiyle hahambaşının bahçedeki mermer sıranın yanında sohbet ettiği yerde, bir servi, top güllesine benzeyen bir gümbürtüyle incecik bir kamış gibi ikiye ayrıldı. Su ve doluyla birlikte sütunlu balkona, kopmuş güller, manolya yaprakları, küçük dallar ve kum sürüklendi. Kasırga bahçeyi yerle bir ediyordu.

Bu sırada sütunların altında sadece tek bir kişi vardı ve o kişi valiydi.

Artık koltukta oturmuyordu, yemekle ve şarap testileriyle kaplı küçük basık masanın yanındaki bir divana uzanmıştı. Öbür boş divan masanın diğer yanında duruyordu. Valinin ayağının dibinde silinmemiş, kan gibi kırmızı bir su birikintisi kırık testi parçalarının yanında duruyordu. Fırtınadan önce vali için masayı hazırlayan uşak nedense onun bakışlarından telaşlanmış, onu bir şey yaparak kızdırdığını düşünerek korkmuştu; ona öfkelenen vali de testiyi mozaik zeminde parçalayarak bağırmıştı:

"Neden hizmet ederken yüzüme bakmıyorsun? Bir şey mi çaldın sen?"

Afrikalının kara yüzü grileşti, gözlerinde ölümcül bir korku belirdi, titrerken az kalsın ikinci testiyi kırıyordu, ama valinin öfkesi nedense geldiği gibi hızla uçup gitti. Afrikalı kırıkları toplayıp su birikintisini silmek için atıldı, ama vali onu eliyle uzaklaştırdı ve köle kaçtı oradan. Su birikintisi de kaldı.

Bu kez, kasırga sırasında Afrikalı başı hafifçe eğik duran çıplak bir beyaz kadın heykelinin nişinin altında saklanıyor, yanlış bir zamanda göze ilişmekten korkuyor, aynı zamanda valinin onu çağıracağı ânı kaçırmaktan kaygılanıyordu.

Fırtınanın alacakaranlığında divanda yatan vali şarabı kadehe kendisi koydu, uzun yudumlarla içti, zaman zaman ekmeğe elini uzattı, onu parçalayıp küçük lokmalarla yedi, zaman zaman bir istiridye attı ağzına, limon çiğnedi ve tekrar içti.

Suyun kükremesi olmasaydı, sanki sarayın çatısını yerle bir etmekle tehdit eder gibi gürleyen gökgürültüsü gümbürtüleri olmasaydı, balkonun merdivenlerini döven dolunun takırtısı olmasaydı, valinin kendi kendiyle konuşarak bir şeyler mırıldandığı duyulabilirdi. Ve eğer göksel alevin uçucu parıltısı kesintisiz bir ışığa dönüşseydi, oradaki bir gözlemci valinin gözlerinin uykusuzluk ve şarapla alev alev olan yüzünün de sabırsızlıkla kaplı olduğunu, valinin sadece kızıl birikintide boğulan iki beyaz güle bakmadığını, bakışlarını sürekli bahçeye, ıslak toz ve kuma doğru çevirdiğini, birini beklediğini, sabırsızca beklediğini görebilirdi.

Bir süre geçti ve valinin gözlerinin önündeki su örtüsü incelmeye başladı. Ne kadar öfkeli olursa olsun kasırga zayıflıyordu. Artık dallar kırılıp düşmüyordu. Gökgürültüleri ve şimşekler gitgide azaldı. Yeruşalayim'in üzerinde yüzen artık beyazla çevrelenmiş mor bulut değil, her zamanki gri artçı buluttu. Fırtınayı ölü denize doğru sürüklüyordu.

Artık yağmurun sesiyle, oluklardan dökülen ve valinin gündüz vakti kararı açıklamak için meydana doğru giderken indiği basamaklara dökülen suyun sesini ayrı ayrı duymak mümkündü. Sonunda o ana kadar sesi boğulan çeşmenin de sesi duyuldu. Ortalık ağardı. Doğuya kaçan gri peçenin içinde mavi pencereler belirdi.

Bu sırada uzaktan, artık hafiflemiş olan yağmurun şıpırtıları arasından valinin kulağına zayıf bir borazan sesi ve birkaç yüz atın nal sesi geldi. Bunu duyan vali irkildi ve yüzü canlandı. Kel Dağ'dan *ala* dönüyordu, seslere bakılırsa, kararın açıklandığı meydandan geçerek geliyordu.

Sonunda vali, balkonun hemen önündeki bahçenin üst meydanına çıkan merdivenlerde, uzun zamandır beklediği ayak seslerini ve şakırtıları duydu. Vali boynunu çevirdi ve gözleri mutlulukla ışıldadı.

Mermer iki aslanın arasından önce kapüşonlu bir baş, sonra da pelerini gövdesine yapışmış sırılsıklam bir adam belirdi. Valinin karardan önce sarayın karanlık odasında fısıldaştığı ve idam sırasında üçüncü tabureye oturup bir dalla oynayan adamdı bu.

Kapüşonlu adam bahçeyi su birikintilerine aldırmadan geçti, balkonun mozaikli zeminine çıktı ve kolunu kaldırarak yüksek, hoş bir sesle şöyle dedi:

"Sağlık ve esenlik olsun valiye." Gelen adam Latince konuşuyordu.

"Yüce tanrılar!" diye haykırdı Pilatus. "Baştan aşağı ıslanmışsınız! Nasıldı kasırga? Ha? Rica ederim hemen gidin içeri. Bana bir iyilik yapıp üzerinizi değiştirin."

Gelen kapüşonunu çıkardı, sırılsıklam, alnına yapışmış saçlarıyla başı ortaya çıktı ve tıraşlı yüzünde kibar gülümsemeyle üzerini değiştirmeyi reddetti, biraz yağmurun ona bir zarar vermeyeceğini söyledi.

"İtiraz kabul etmiyorum," dedi Pilatus ve ellerini çırptı.

Böylece ondan saklanan uşakları çağırdı ve onlara misafirle ilgilenmelerini, sonra da hemen sıcak yemek çıkarmalarını söyledi. Saçlarını kurutmak, giysisini ve ayakkabılarını değiştirmek, kendine çekidüzen vermek valinin misafirinin çok vaktini almadı, kısa süre sonra kuru sandaletler, al renkli kuru

bir askeri pelerin giymiş ve saçlarını kurulamış bir halde geldi balkona.

Tam o sırada güneş Yeruşalayim'e döndü ve gidip Akdeniz'e batmadan önce, valinin nefret ettiği şehre veda ışınlarını gönderip balkonun basamaklarını altın rengine boyadı. Çeşme iyice canlanmıştı ve var gücüyle şakıyordu, güvercinler konuyordu kumlarına, kuğuruyor, kırık dallar arasında hopluyor, ıslak kumda bir şeyleri gagalıyorlardı. Kızıl su birikintisi silinmiş, kırıklar toplanmıştı, masada dumanları tüten bir et vardı.

"Valinin emrini bekliyorum," dedi gelen, masaya yaklaşırken.

"Ama masaya oturup şarap içmeden önce hiçbir şey duymayacaksın," dedi sevgiyle Pilatus ve boş divanı gösterdi.

Misafir yarı uzanır vaziyette oturdu, bir uşak onun kadehine koyu kırmızı şarap döktü. Bir başka uşak da omzunun üzerinden dikkatle eğilerek valinin kadehini doldurdu. Ardından Pilatus eliyle uzaklaştırdı iki uşağı. Misafir yiyip içerken, şarabını yudumlayan Pilatus da misafirinin kısık gözlerine bakıyordu. Pilatus'un yanına gelen adam orta yaşlardaydı, yuvarlak, çekici ve temiz bir yüzü, etli bir burnu vardı. Saçı biraz belirsiz bir renkteydi. Şimdi, kururken, rengi açılıyordu. Gelenin milliyetini belirlemek güçtü. Yüzünü tanımlayan en temel şey, herhalde gözlerini ya da daha doğrusu gözlerini değil, gelenin karşısındakine bakma tarzını bozan iyilik ifadesiydi. Genellikle yabancı küçük gözlerini yarı kapalı, biraz tuhaf, sanki pörsümüş gibi görünen gözkapaklarının altında saklıyordu. O zaman bu gözlerin aralıkları kötücül olmayan bir kurnazlıkla ışıldıyordu. Valinin misafirinin mizaha eğilimli olduğunu da tahmin etmek gerekir. Ama zaman zaman, bu ışıltılı mizahı gözkapaklarından kesin olarak kovan bu misafir, gözlerini iri iri açıp karşısındakine aniden ve ısrarla, sanki karşısındakinin burnunda pek dikkat çekmeyen bir lekeyi hızla

görmek istermiş gibi bakıyordu. Bu da bir an sürüyordu, sonra gözkapakları yine iniyor, aralıklar daralıyor ve oralardan iyi, neşeli bir akıl ışıldamaya başlıyordu.

Misafir ikinci kadeh şarabı da reddetmedi, açıkça görünen bir keyifle birkaç istiridye yuttu, haşlanmış sebzelerden aldı, et parçasını yedi.

Doyunca şarabı övdü:

"Enfes bir hasat sayın vali, ama bu Falerno şarabı değil herhalde?"

"Sekuba şarabı, otuz yıllık," dedi sevgiyle vali.

Misafir elini kalbine götürdü, başka bir şey yemeyi reddedip doyduğunu söyledi. Pilatus kadehini doldurunca, misafir de doldurdu. İkisi birden kadehlerindeki şarabın birazını et tabağına döktüler ve vali kadehini kaldırarak hafif bir sesle konuştu:

"Şerefimize, şerefine ey Romalıların babası Sezar, insanların en iyisi ve en değerlisine!"

Sonra kadehlerini bitirdiler ve Afrikalılar gelip masadaki yiyecekleri kaldırarak geriye sadece meyvelerle testileri bıraktı. Pilatus yine aynı hareketle uzaklaştırdı uşakları ve sütunların altında misafiriyle yalnız kaldı.

"Peki," dedi hafifçe Pilatus. "Bu şehirdeki ruh haliyle ilgili neler söyleyeceksiniz?"

Bakışlarını isteksizce oraya, bahçenin teraslarının ötesinde, aşağıda günün son ışıklarıyla parıldayarak kuruyan sütunlara ve düz çatılara doğru çevirdi.

"Kanımca, sayın vali," dedi misafir, "artık Yeruşalayim'deki ruh hali hoşnut edici."

"Yani başka bir kargaşanın patlak vermeyeceği kesin midir?"

"Bu dünyada," diye kibarca valiye bakarak yanıt verdi misafir, "bir tek yüce Sezar'ın gücü kesindir."

"Tanrılar ona uzun ömür versin," dedi hemen Pilatus, "ve kalıcı barış." Sustu, devam etti:

"Peki ne tahmin ediyorsunuz, askerler artık çekilebilir mi?"

"Şimşek Lejyonu gidebilir bence," dedi misafir ve devam etti:

"Giderken de şehrin içinden törenle geçse iyi olurdu."

"Çok iyi bir fikir," diye onayladı vali. "Öbür gün onu yola çıkarıp kendim de gideceğim, ve... size on iki tanrı ziyafeti adına yemin ederim, mabutlar adına yemin ederim ki bunu bugün yapabilmek için neler vermezdim."

"Sayın vali Yeruşalayim'i sevmiyor mu?" diye sordu samimiyetle misafir.

"Yapmayın," diye haykırdı gülerek vali, "yeryüzünde buradan umutsuz bir yer yok. Havasından falan da bahsetmiyorum! Buraya ne zaman gelmek zorunda kalsam hastalanıyorum. Ama bu sadece yarısı. Bu bayramlar – büyücüler, sihirbazlar, tılsımcılar, bu hacı sürüleri... Fanatikler, fanatikler! Bu yıl birdenbire beklemeye başladıkları şu Mesih mesela, nelere mal oldu! Tatsız bir kan dökmeye tanık olmayı bekliyorsun her an. Sürekli askerlere yer değiştirtiyorsun, ihbar ve suçlamaları okuyorsun, üstelik bunların yarısı da sana yönelik yazılmış oluyor! Kabul edin ki bu sıkıcı bir şey. Ah, imparatorluk hizmeti olmasaydı!"

"Evet, burada bayramlar zorludur," diye doğruladı misafir.

"Bütün ruhumla bunların hemen sona ermesini istiyorum," dedi enerjik bir şekilde Pilatus. "Sonunda Kayserya'ya dönme fırsatı bulacağım. İnanır mısınız, Herod'un bu saçmasapan yapısı," diyerek saraydan bahsettiğini iyice belli etmek üzere elini sütunların arasında savurdu vali, "beni cidden deli ediyor. İçinde uyuyamıyorum. Dünya bundan tuhaf bir mimari görmemiştir. Neyse ama, işimize dönelim. Öncelikle bu lanet olası Var-Ravvan sizi kaygılandırmıyor mu?"

Bu sırada misafir valinin yüzüne kendine has bakışıyla baktı. Ama diğeri öfkeyle kaşlarını çatmış, sıkıntılı gözlerle uzaklara bakıyor ve şehrin ayaklarının altında uzanan, akşam karanlığında kararan kısmını süzüyordu. Misafirin bakışları da söndü ve gözkapakları alçaldı.

"Var-Ravvan'ın artık bir kuzu gibi tehlikesiz olduğunu düşünmek gerek," dedi misafir ve yuvarlak yüzünde kırışıklıklar belirdi. "İsyan etmesi yersiz olur şimdi."

"Çok mu şöhret kazandı?" diye sordu Pilatus alayla.

"Vali, her zamanki gibi, sorunu incelikle kavramış!"

"Ama her koşulda," dedi kaygıyla vali ve kara taşlı yüzük takılmış ince, uzun parmağını yukarı kaldırdı, "düşünmek gerek..."

"Ah, sayın vali ben Yeruşalayim'de olduğum sürece, Var'ın peşinden gelecek birileri olmadan harekete geçmeye kalkmayacağından emin olabilir."

"O halde huzur içindeyim, zaten siz buradayken hep huzur içindeyim."

"Sayın vali çok iyi yürekli!"

"Ama şimdi bana idamı anlatmanızı rica ediyorum," dedi vali.

"Sayın valinin ilgisini çeken şey nedir?"

"Kalabalıkta asiliğe kalkışan olmadı mı? En önemlisi bu elbette."

"Hiç olmadı," dedi misafir.

"Çok iyi. Siz de bizzat ölüm anına katıldınız mı?"

"Vali bundan emin olabilir."

"Peki söylesenize... direğe asılmadan önce içeçek bir şey verildi mi onlara?"

"Evet. Ama o," bu sırada misafir gözlerini kapadı, "içmeyi reddetti."

"Kim reddetti?" diye sordu Pilatus.

"Affedin beni *hegemon*!" diye haykırdı misafir. "Söylemedim mi? Ha-Notsri."

"Akılsız!" dedi Pilatus nedense sırıtarak. Sol gözünün altında bir damar seğirmeye başlamıştı. "Güneşte kavrula kavrula ölmek! Neden geri çevirdi yasaya göre hakkı olan şeyi? Reddederken ne söyledi?"

"Birine teşekkür etti," diye yanıt verdi yine gözlerini kapatan misafir, "ve canını aldığı için suçlamadığını söyledi."

"Kimi kastetti?" diye sordu Pilatus.

"Onu söylemedi *hegemon*."

"Askerlerin karşısında bir şeyler vaaz etmeye çalışmadı mı?"

"Hayır *hegemon*, bu kez çok konuşkan değildi. Sadece, insanın kötülükleri arasında en önemlisinin korkaklık olduğunu söyledi."

"Ne için söyledi bunu?" diye titreyen bir ses duydu misafir birdenbire.

"Bunu anlamak imkânsız. Genel olarak her zamankinden çok daha tuhaf davranıyordu."

"Nasıl tuhaf?

"Sürekli çevresindekilerin tek tek gözlerinin içine bakmaya çalışıyor ve sürekli dalgın bir gülüşle gülümsüyordu."

"Hepsi bu mu?" diye sordu hırıltılı bir ses.

"Hepsi bu."

Vali kadehi çarpıp kendine şarap doldurdu. Bir nefeste içerek şöyle dedi:

"Konu şu: Onun yandaşlarını ya da dinleyicilerini –en azından şu an için– biz keşfedememiş olsak da, bir kişi bile olmasına engel olmalıyız."

Misafir dikkatle dinleyip başını sallıyordu.

"Ve herhangi bir sürpriz olmasın diye," diye devam etti vali, "sizden hemen, hiç belli etmeden üç idam edilenin cese-

dini alıp gizlice, sessizce gömmenizi, bir daha onlar hakkında ne bir söz ne bir nefes duyulmamasını sağlamanızı istiyorum."

"Emredersiniz *hegemon*," dedi misafir ve ayağa kalkarak şöyle dedi:

"Konunun karmaşıklığı ve sorumluluk gerektirmesi nedeniyle hemen gitmeme izin verin lütfen."

"Hayır, biraz daha oturun," dedi Pilatus misafirini bir el hareketiyle durdurarak, "iki konu daha var. Birincisi, sizin Yeruşalayim valisine bağlı gizli hizmetleri yürütme sorumluluğu gibi zorlu bir çalışmadaki büyük hünerleriniz bana bunu Roma'ya bildirme fırsatı veriyor."

O sırada misafirin yüzü kızardı, ayağa kalktı ve valinin önünde eğilerek şöyle dedi:

"Ben sadece imparatorluk hizmetindeki vazifemi yapıyorum!"

"Ama benim size sormak istediğim şey şu," diye devam etti *hegemon*, "eğer buradan başka bir yere terfiyle tayin olmanız önerilirse, bunu reddedip burada kalın. Ben asla sizden ayrılmak istemem. Sizi başka bir şekilde ödüllendirsinler."

"Sizin emriniz altında hizmet etmekten mutluluk duyuyorum *hegemon*."

"Ben de bundan çok memnunum. Öyleyse, ikinci sorun. Konu o... Kiryatlı Yahuda."

O anda misafir valiye o bakışıyla baktı ve tahmin edileceği gibi, hemen bıraktı öyle bakmayı.

"Dediklerine göre, o," dedi vali sesini kısarak, "bu deli filozofa kendini o kadar yürekten adamak için para almış."

"Alacak," diye hafifçe düzeltti Pilatus'u gizli servis şefi.

"Peki büyük bir meblağ mı?"

"Bunu kimse bilemez *hegemon*."

"Siz bile mi?" dedi şaşkınlığıyla övgüsünü dile getiren *hegemon*.

"Heyhat, ben bile," dedi sakince misafir, "ama bu akşam para alacağını ben biliyorum. Bugün onu Kayafa'nın sarayına çağırıyorlar."

"Ah, Kiryatlı kibirli ihtiyar," dedi vali gülerek. "İhtiyar biri, değil mi?"

"Vali asla yanılmaz, ama bu kez yanılıyor," dedi kibarca misafir. "Kiryatlı adam, genç biri."

"Demeyin! Bana nasıl biri olduğunu biraz anlatabilir misiniz? Fanatik mi?"

"Ah, hayır sayın vali."

"Demek öyle. Peki başka bir şey?"

"Çok yakışıklı."

"Başka? Herhangi bir tutkusu var mı?"

"Bu büyük şehirde herkes için bu kadar kesin bilgi edinmek güçtür sayın vali..."

"Ah, hayır, hayır Afranius! Hünerlerinizi hafife almayın!"

"Bir tek tutkusu var, sayın vali." Misafir kısa bir duraksadı. "Paraya tutku duyuyor."

"Peki neyle geçiniyor?"

Afranius gözlerini yukarı kaldırdı, düşünüp yanıt verdi:

"Akrabalarından birinin döviz dükkânında çalışıyor."

"Ya, demek öyle, demek öyle." Vali sustu, balkonda kimse var mı diye çevresine bakındı, sonra kısık sesle şöyle dedi:

"Konu şu, bugün, onun bu gece öldürüleceğini haber aldım."

Buna karşılık ziyaretçi bakışlarını valiye çevirdi, hatta biraz ısrarla ayırmadı bakışlarını, sonra şu yanıtı verdi:

"Siz fazla övgü dolu konuştunuz benim hakkımda sayın vali. Bence sizin raporunuzu hak etmiyorum. Bana böyle bir haber gelmedi."

"Siz en büyük ödülü hak ediyorsunuz," dedi vali. "Ama bu haber gerçek."

"Sorabilir miyim acaba bu haberin kimden geldiğini?"

"Şimdilik bunu söylemememi hoş görün, çünkü tesadüfi, karanlık ve doğrulanmamış haberler bunlar. Ama her şeyi öngörmeye mecburum. İşim bu, genellikle de önsezilerime güvenmek zorunda kalıyorum, çünkü onlar beni asla yanıltmıyorlar. Habere göre Ha-Notsri'nin gizli dostlarından biri, bu tefecinin korkunç ihanetine öfkelenen biri, bu gece onu da suç ortaklarını da öldürmeyi kararlaştırmış, ihanet için alınan parayı da ortalığa saçıp, 'Lanetli paraları iade ediyorum!' yazacaklarmış."

Gizli servis şefi artık o beklenmedik bakışlarıyla bakmıyor, gözlerini kısıp dinlemeye devam ediyordu. Pilatus da devam etti:

"Bir düşünsenize, bayram gecesi hahambaşının böyle bir hediye alması hoş olur mu?"

"Hoş olmamakla kalmaz," diye gülümseyerek yanıt verdi misafir, "bunun çok büyük bir skandala yol açacağını tahmin ediyorum, sayın vali."

"Ben de aynı görüşteyim. İşte bu yüzden bu işle ilgilenmenizi, yani Kiryatlı Yahuda'yı korumak için gerekli önlemleri almanızı rica ediyorum."

"*Hegemon*'un emri yerine getirilecek," dedi Afranius, "ama *hegemon*'un gönlünü ferahlatmam gerekli: Hainlerin planı çok zor görünüyor. Sonuçta düşünsenize bir," diyerek arkasına dönüp baktıktan sonra devam etti misafir: "Adamı takip edecekler, öldürecekler, ne kadar para aldığını öğrenecekler, parayı gidip Kayafa'dan getirecekler ve bütün bunları bir gecede yapacaklar, öyle mi? Bu gece?"

"Öyle ya da böyle onu öldürecekler bu gece," dedi ısrarla Pilatus. "Size söylüyorum, önsezilerim var! Beni bir kez bile yanıltmadılar," derken yüzü kasılan vali ellerini ovuşturdu.

"Emredersiniz," dedi uysalca misafir, doğruldu, kalktı ve birden kuru bir tavırla sordu:

"Onu öldürecekler mi *hegemon*?"

"Evet," dedi Pilatus, "şimdi herkesi şaşırtan ustalığınıza bağlı bütün umut."

Misafir pelerinin altındaki ağır kemeri düzeltip konuştu:

"İzninizi istiyorum, sağlık ve mutluluk diliyorum."

"Ah, evet," dedi hafifçe Pilatus. "Tümden unutmuştum! Size bir borcum vardı!"

Misafir şaşırdı.

"Vali, emin olun hiçbir borcunuz yok."

"Ama nasıl olmaz! Yeruşalayim'den atla geçiyordum, hatırlasanıza, dilenciler kalabalığı... Ben onlara para atmak istedim, ama yanımda yoktu, ben de sizden aldım."

"Ama sayın vali, bu önemsiz bir paraydı!"

"Önemsizleri de hatırlamak gerekir."

Pilatus döndü, arkasındaki koltukta duran pelerini kaldırdı, altından deri bir kese aldı ve misafire uzattı. O da keseyi alarak eğildi ve pelerininin içine koydu.

"Cenazeyle ilgili bir rapor bekliyorum," dedi Pilatus. "Kiryatlı Yahuda konusu da bu gece Afranius, bu gece. Konvoya siz gelir gelmez beni uyandırma emri verildi. Sizi bekleyeceğim!"

"Selamlar olsun," dedi gizli servis şefi ve dönüp balkondan çıktı. Meydanın ıslak kumu üzerinde ilerlerken kumun çıtırdadığı duyuluyordu, sonra arslanlar arasındaki mermerde çizmelerinin çıkardığı ses duyuldu. Sonra ayakları kayboldu, gövdesi kayboldu ve sonunda kapüşonu da kayboldu. O sırada vali güneşin çoktan batmış olduğunu, alacakaranlığın çöktüğünü gördü.

26. Bölüm
Defin

Belki de valinin çehresinde böyle keskin bir değişime yol açan şey bu alacakaranlıktı. Gözle görünür biçimde yaşlanmış, kamburlaşmış, dahası kaygılı bir hal almıştı sanki. Bir ara çevresine bakınmış ve nedense irkilmişti, arkasında pelerin asılı duran boş koltuğa takılmıştı bakışları. Bayram gecesi yaklaşıyordu, akşam gölgeleri oyunlarına dalmışlardı ve herhalde yorgun vali boş koltukta birinin oturduğunu hayal ediyordu. Bunu kendi cesaretsizliğine ve pelerinin hışırtısına veren vali, pelerini bırakıp balkonda gezinmeye başladı; bazen ellerini ovuşturup masaya koşarak kadehi eline alıyor, bazen de durup anlamsızca yerdeki mozaiği seyretmeye, orada yazılı olan bir şeyi okumaya çalışıyormuş gibi yapıyordu. O gün ikinci kez bir sıkıntı çöküyordu üzerine. Sabahki cehennem ağrısından geriye boş, biraz sızlayan bir hatırayla kalmış olan vali şakaklarını ovuşturdu, ruhsal acılarının kaynağının ne olduğunu anlamaya çalıştı büyük bir çabayla. Ve bunu hemen anladı, ama kendini kandırmaya çalıştı. Gündüz vakti bir şeyi geri döndürülemez bir şekilde kaybettiğini ve şimdi yapmaya çalıştığı şeyin, bunu ufak tefek, önemsiz, ama en önemlisi gecikmiş işlemlerle düzeltmeye çalışmak olduğunu biliyordu. Valinin şimdi kendi kendini, akşamleyin yaptıklarının sabahki karardan daha önemsiz olmadığı konusunda kandırmaya çalışması

yalandı. Ama bunda başarılı olamıyordu vali.

Dolanırken aniden durup ıslık çaldı. Bu ıslığa alacakaranlığın içinde boğuk bir havlama yanıt verdi ve gri tüylü, sivri kulaklı, dev bir tazı, altın çivili tasmasıyla bahçeden balkona doğru sıçradı.

"Banga, Banga," diye bağırdı vali güçsüz bir sesle.

Köpek arka ayaklarının üzerinde doğruldu, ön ayaklarını sahibinin omuzlarına dayayarak onu düşürür gibi oldu ve yanağını yaladı. Vali koltuğa oturdu, Banga da dili dışarıda ve nefes nefese bir halde sahibinin ayaklarının dibine uzandı, bu sırada gözlerindeki mutluluk, köpeğin yeryüzünde korktuğu tek şey olan fırtınanın sona erdiğini ve ayrıca yine sevdiği, saygı duyduğu ve yeryüzünün en güçlüsü, bütün insanların yöneticisi olarak kabul ettiği, sayesinde kendini de ayrıcalıklı, önemli ve özel saydığı insanın yanında olduğunu gösteriyordu. Ama sahibinin ayaklarının dibinde yatar ve onun yüzüne değil bahçeye bakarken bile, köpek hemen anladı sahibinin başında bir bela olduğunu. Bu yüzden duruşunu değiştirdi, doğruldu, yanına geçip ön ayaklarıyla başını valinin dizlerine yasladı, pelerinin eteklerini ıslak kuma buladı. Herhalde Banga'nın hareketleri sahibini sakinleştirmek ve mutsuzluğu onunla birlikte karşılamak istediğini gösteriyordu. Bunu da hem sahibine çevirdiği gözleriyle hem de dikkatle havaya dikilmiş gözleriyle ifade etmeye çalışıyordu. Böylece ikisi, birbirini seven köpek ve insan bayram gecesini balkonda karşıladılar.

Bu sırada valinin misafiri büyük bir hareketlilik içindeydi.

Balkonun önündeki üst bahçe meydanını terk ettikten sonra, merdivenlerden bir sonraki bahçe terasına indi, sağa döndü ve saray avlusu içinde bulunan barakalara yöneldi. Valiyle birlikte Yeruşalayim'deki bayrama gelen iki *centuria* ve bu misafirin idaresinde olan gizli vali koruması bu barakalardaydı. Misafir barakalarda çok değil, on dakika kadar oyalan-

dı, ama bu on dakikanın ardından avludan kazı aletleri ve su dolu bir fıçı yüklü üç at arabası geldi. Arabalara gri pelerinli, on beş atlı eşlik ediyordu. Onlarla birlikte arabalar arka kapılardan çıkarak saray bölgesinden batıya doğru yola koyuldular, şehir duvarlarındaki kapılardan çıktılar ve önce Beytlehem yoluna doğru, sonra da oradan kuzeye, Hebron Kapısı'ndaki kavşağa kadar gittiler, sonra da gündüz vakti idama mahkûm olanları götüren kervanın geçtiği Yafa yolundan ilerlediler. Bu sırada artık ortalık kararmış, ufukta ay belirmişti.

Askerlerle birlikte arabalar çıktıktan kısa süre sonra, valinin misafiri de koyu renkli, eski püskü bir *kiton** giyerek saray avlusundan ayrıldı. Misafir şehrin dışına değil, içine yöneldi. Bir süre sonra kuzeyde, büyük tapınağın hemen yakınındaki Antonia Kalesi'ne giderken görüldü. Kalede misafir yine çok kısa süre kaldı, sonra aşağı şehre, onun eğri büğrü ve dolambaçlı sokaklarına yöneldi. Misafir buraya bir katırın üstünde geldi.

Şehri iyi bilen misafir gitmesi gereken sokağı kolayca buldu. Sokağın Yunanca bir ismi vardı, çünkü yol üzerinde birkaç Yunan dükkânı vardı, bir tanesi de halı satıyordu. Misafir tam da bu dükkânın önünde indi katırından, onu kapıdaki bir direğe bağladı. Dükkân kapalıydı. Misafir dükkânın girişinin yanındaki kapıdan geçti ve barakalarla çevrili küçük bir dört köşe avluya vardı. Avlunun içinde bir köşeyi dönen misafir, sarmaşık kaplı bir evin taş terasının önüne vardı ve çevresine bakındı. Hem ev hem barakalar karanlıktı, lambalar yakılmamıştı daha. Misafir hafif bir sesle seslendi:

"Niza!"

Bu çağrının ardından bir kapı gıcırdadı ve akşam alacakaranlığı altındaki terasta peçesiz genç bir kadın belirdi. Terasın

* Tek parça, ayaklara dek uzanan bir giysi. (ç.n.)

parmaklıklarına yaslandı, kimin geldiğini görmek için telaşla çevreye bakındı. Geleni tanıyınca sevinçle gülümsedi ona, başıyla selamlayıp el salladı.

"Yalnız mısın?" diye sordu Afranius hafifçe.

"Yalnızım," diye fısıldadı terastaki kadın. "Kocam sabah Kayserya'ya gitti," dedikten sonra kadın kapıya bakıp fısıltıyla ekledi:

"Ama hizmetçi evde." Sonra, "gel" anlamında bir el hareketi yaptı.

Afranius çevresine bakınıp taş basamakları tırmandı. Sonra kadınla birlikte evin içinde kayboldular.

Afranius bu kadının yanında çok kısa süre kaldı, en fazla beş dakika. Ardından evden çıkıp terastan uzaklaştı, kapüşonunu gözlerine kadar indirdi ve sokağa çıktı. Bu sırada artık evlerde lambalar yakılıyordu, bayram öncesi heyecanı da artıyordu, o yüzden Afranius katırıyla birlikte bir yaya ve atlı kalabalığının içinde buldu kendini. Daha sonra nereye gittiğini kimse bilmiyor.

Afranius'un "Niza" diye seslendiği kadınsa tek başına kaldıktan sonra, büyük bir telaşla giysilerini değiştirdi. Ama karanlık odada gerekli eşyaları bulması çok zor oluyordu, lamba yakmamış ve hizmetçiyi yanına çağırmamıştı. Ancak hazır olduktan ve başını kara bir örtüyle örttükten sonra, evde sesi duyuldu:

"Eğer biri beni soracak olursa, Enanta'ya misafirliğe gittiğimi söylersin."

Karanlıkta yaşlı hizmetçinin homurtusu duyuldu:

"Enanta'ya mı? Ah yine şu Enanta! Kocan yasaklamıştı ona gitmeni! Kötü yolda o senin Enanta! Bak kocana söyleyeyim de..."

"İyi iyi iyi, sus artık," dedi Niza ve evden bir gölge gibi çıktı. Avlunun taşları üzerinde Niza'nın sandaletleri tıkırda-

maya başladı. Hizmetçi homurdanarak kapadı terasın kapısını. Niza evden çıkmıştı.

Bu sırada Aşağı Şehir'in başka bir geçidinde, girinti çıkıntılarla şehrin bir havuzundan diğerine uzanan eğri büğrü geçitte, kör yanı geçide ama pencereleri avluya bakan sevimsiz bir evin kapısından, omuzlarında beyaz temiz bir *kefiye*, altında yeni bir bayram *tallit*'i ve ayağında tertemiz sandaletler olan çok düzgün sakallı bir genç çıktı. Büyük bayram için giyinmiş olan eğri burunlu genç, bayram yemeği için eve gitmekte acele eden yayaları bir kenara iterek hızlı hızlı yürüyor ve pencerelerin peşpeşe aydınlanmasını seyrediyordu. Genç adam çarşının yanından Hahambaşı Kayafa'nın, tapınak tepesinin eteklerindeki sarayına giden yola yöneldi.

Bir süre sonra Kayafa'nın sarayının avlusuna girerken görüldü. Bir süre sonra da o sarayı terk etti.

Lamba ve meşaleleri artık yanan, bayram telaşına girmiş sarayı terk ettikten sonra, genç adam daha hızlı, daha mutlu bir şekilde Aşağı Şehir'e yürümeye başladı. Caddenin çarşı meydanıyla buluştuğu köşede, kargaşa ve izdihamın ortasında, gözlerine kadar inmiş kara bir başörtüsü takmış, hafif adımlarla dans eder gibi yürüyen bir kadın onu takip etmeye başladı. Genç adamı takip eden bu kadın yanından geçerken bir an için genç adama doğru baktı, ama adımlarını yavaşlatmadığı gibi, sanki takip ettiği kişiden gizlenmek istiyormuş gibi hızlandırdı.

Genç adam bu kadını fark etmekle kalmadı, hayır, onu tanıdı, tanıyınca da irkildi, durdu, şaşkınlıkla arkasından baktı kadının ve hemen onu takip etmeye koyuldu. Omuzunda testi taşıyan bir yayaya çarpacak gibi olan genç adam kadını takip etti ve heyecandan nefesi tıkanmış bir halde seslendi ona:

"Niza!"

Kadın döndü, gözlerini kıstı, bu arada yüzünde soğuk bir sıkıntı belirdi ve kuru bir şekilde Yunanca konuştu:

"Ah, sen miydin Yahuda? Seni hemen tanıyamadım. Fakat bu da iyi tabii. Bilirsin, bizde, görüp tanıyamadığın zengin olur..."

Kalbi kara bir örtünün altına giren bir kuş kadar heyecanlanan Yahuda kesik kesik bir fısıltıyla, gelip geçenler duyacak diye kaygılanarak sordu:

"Nereye gidiyorsun Niza?"

"Neden bilmek istiyorsun?" dedi Niza, adımlarını yavaşlatıp Yahuda'ya cesurca bakarak.

O zaman hayretle fısıldadı Yahuda, sesinde çocukça bir ton vardı bu kez:

"Ama nasıl olur? Anlaşmıştık. Ben sana gelmek istiyordum. Akşamleyin evde olacağını söylemiştin..."

"Ah, hayır, hayır," dedi Niza ve kaprisli bir tavırla alt dudağını büktü, bu yüzden Yahuda'ya kadının yüzü, hayatında gördüğü bu en güzel yüz daha da güzel göründü. "Ben sıkıldım. Sizin bayramınız var, ama ben ne yapacağım? Oturup terastaki iç çekişlerini mi dinleyeceğim? Hizmetçi bunu kocama anlatır diye kaygılanacak mıyım? Hayır, hayır, ben de şehir dışına çıkıp bülbülleri dinlemeye karar verdim."

"Şehir dışına mı?" diye sordu şaşıran Yahuda. "Tek başına mı?"

"Elbette tek başıma," dedi Niza.

"İzin ver sana eşlik edeyim," diye yalvardı nefessiz kalan Yahuda. Düşünceleri karışmıştı, yeryüzünü tümüyle unutmuştu ve Niza'nın mavi, ama şimdi kara gibi görünen gözlerine yalvaran ifadeyle bakıyordu.

Niza hiçbir şey söylemeyip adımlarını hızlandırdı.

"Neden susuyorsun Niza?" diye sordu Yahuda ona yetişmeye çalışırken, acıklı bir sesle.

"Senden neden sıkılayım?" diye sorarak durdu birdenbire Niza. O zaman Yahuda'nın aklı karman çorman oldu.

"Peki, tamam," diye yumuşadı sonunda Niza. "Gidelim."

"Nereye, nereye?"

"Bekle... Şu avluya girip konuşalım, bir tanıdıkla karşılaşırsak beni sokakta aşığımla gördüğünü söyler diye korkuyorum."

Böylece çarşıdan çıktı Niza ile Yahuda. Bir avluya açılan bir kemerin altında fısıldaştılar.

"Zeytinliğe git," diye fısıldadı Niza, "ama benim peşimden gelme, uzak dur benden. Ben önden gideceğim... Akıntıyı geçerken... Mağaranın yerini biliyor musun?"

"Biliyorum, biliyorum..."

"Zeytinliğin yanından yukarı çıkıp mağaraya doğru git. Orada olacağım. Ama şimdi peşimden gelme, sabırlı ol, burada bekle." Bunları söyledikten sonra kapı eşiğinden, sanki Yahuda'yla hiç konuşmamış gibi uzaklaştı Niza.

Yahuda bir süre durdu tek başına, karman çorman olan düşüncelerini toplamaya çalıştı. Bunlar arasında, akrabalarına bayram yemeğine katılmamasını nasıl açıklayacağı sorusu da vardı. Yahuda bir yalan düşünmeye çalıştı, ama heyecandan hiçbir şey gelmedi aklına ve hazırlanamadı, ne yapacağına karar veremeden çıkıp yürüdü kapı eşiğinden.

Bu kez yolunu değiştirdi, Aşağı Şehir'e doğru gitmeyip ters yöne, Kayafa'nın sarayına doğru yöneldi. Artık Yahuda etrafını doğru dürüst göremiyordu. Şehirde bayram başlamıştı. Artık Yahuda'nın çevresindeki pencerelerde hem ışıklar yanıyor hem de ilahi sesleri duyuluyordu. Geç kalanlar katırlarını zorluyor, kırbaçlıyor, onlara bağırıyorlardı. Yahuda'nın ayakları kendi kendine gidiyordu, Antonia'nın korkunç, yosunlu kulelerini nasıl geçip gittiğini bilemedi, kaledeki borazanların kükremesini duymadı, yolunu titrek bir ışıkla aydınlatan

atlı Roma nöbetçisinin farkına bile varmadı. Kuleyi geçtikten sonra yön değiştiren Yahuda, tapınağın tepesinde, korkunç bir yükseklikte beş kollu iki dev şamdanın asılı olduğunu gördü. Ama Yahuda onlara da bulanık bir şekilde baktı; ona, Yeruşalayim'in üzerinde görülmemiş büyüklükte on lamba asılıymış, Yeruşalayim'in yükseklerinde asılı duran tek bir lambanın, ayın ışığıyla yarışıyorlarmış gibi geldi. Şimdi Yahuda'yı hiçbir şey durduramazdı, Getsemani Kapısı'na doğru yöneldi, hızla şehirden çıkmak istiyordu. Bazen önünde, gelip geçenlerin arkalarında ve yüzlerinde dans eden küçük bir kadın figürü yanıp sönüyor, onu peşinden sürüklüyormuş gibi geliyordu. Ama bu bir yanılsamaydı – Yahuda Niza'nın onu çok geride bıraktığını biliyordu. Tefeci dükkânlarının arasından koştu, sonunda Getsemani Kapısı'na geldi. Orada, sabırsızlıktan alev alev olduğu halde durmak zorunda kaldı. Şehre develer giriyordu, arkalarından da Suriyeli bir askeri devriye geliyordu, Yahuda içinden lanet etti onlara...

Ama her şey sona erer. Sabırsız Yahuda artık şehir duvarlarının dışındaydı. Yahuda sol tarafında küçük bir mezarlık gördü, yanında birkaç tane şeritli hacı çadırı vardı. Ay ışığıyla aydınlanan tozlu yolu geçtikten sonra, Yahuda, karşısına geçmek üzere Kedron Nehri'ne yöneldi. Su hafifçe şırıldadı Yahuda'nın ayaklarının altında. Taştan taşa sıçrayıp sonunda karşıdaki Getsemani kıyısına vardı ve büyük bir mutlulukla, bahçelerin altındaki yolun burada ıssız olduğunu gördü. Artık zeytinliklerin yarı yıkık kapıları uzaktan görünüyordu.

Boğucu şehrin ardından gelen bahar gecesinin sersemletici kokusundan etkilendi Yahuda. Bahçeden, çitin ardından Getsemani ovalarının mersin ve akasya kokuları geliyordu.

Kapıyı kimse korumuyordu, içeride kimse yoktu ve birkaç dakika sonra Yahuda büyük, yaygın zeytin ağaçlarının gizemli gölgesinde koşuyordu. Yol dağa doğru uzanıyordu, Yahuda

nefes nefese tırmandı, zaman zaman karanlığın içinde Niza'nın kıskanç kocasının dükkânında gördüğü halıları hatırlatan ayın desenli halısına çıkıyordu. Bir süre sonra Yahuda'nın sol tarafında, açıklıkta, ağır taş tekerleği ve bir yığın fıçısıyla zeytinlik belirdi. Bahçede kimse yoktu. Çalışma günbatımıyla birlikte sona ermişti. Ve şimdi Yahuda'nın üzerinde bülbüllerin korosu titreşip şakıyordu.

Yahuda hedefine yaklaşmıştı. Şimdi sağında, karanlıkta mağaraya düşen suyun hafif şıpırtısının duyulacağını biliyordu. Gerçekten de onu duydu. Etraf serinledi.

O sırada bir ayak sesi duydu ve hafifçe bağırdı:

"Niza!"

Fakat Niza yerine, bir zeytin ağacının kalın gövdesinden iriyarı bir erkek figürü yola çıktı ve elinde bir şey parlayıp kayboldu. Yahuda geri çekildi ve güçsüz bir sesle çığlık attı:

"Ah!"

İkinci bir adam kesti yolunu.

Önündeki ilk adam sordu Yahuda'ya:

"Bugün ne kadar aldın? Söyle, yaşamak istiyorsan söyle!"

Yahuda'nın kalbinde bir umut belirdi. Çaresizce haykırdı:

"30 tetradrahmi!* 30 tetradrahmi! Aldığımın hepsi de yanımda. Alın paraları! Alın, ama bağışlayın hayatımı!"

Önündeki adam hemen kaptı Yahuda'nın elindeki keseyi. Aynı anda Yahuda'nın sırtına şimşek gibi girdi bir bıçak ve aşığı kürek kemiğinden yaraladı. Yahuda öne savruldu ve parmakları kıvrılan eliyle havayı dövdü. Arkadaki adam Yahuda'yı bıçağıyla yakaladı ve bıçağı Yahuda'nın kalbine gömdü.

"Ni... za..." diye kendi, tiz ve tertemiz genç sesiyle değil, boğuk ve kınayıcı sesiyle mırıldandı Yahuda ve bir daha hiç ses çıkarmadı. Gövdesi yere öyle sert çarptı ki toprak takırdadı.

* (Yun.) Dört drahmi anlamındaki en büyük para birimi. (ç.n.)

O sırada yolda üçüncü figür belirdi. Bu üçüncü figür kapüşonlu bir pelerin giyiyordu.

"Oyalanmayın," diye emretti üçüncü. Katiller hemen keseyi üçüncünün verdiği bir kâğıtla birlikte bir deriye sarıp sarmaşık dalıyla bağladılar. İkinci de paketi göğsüne soktu, sonra iki katil yol kıyısına çekildi ve karanlık zeytin ağaçları arasında yuttu onları. Üçüncüyse ölenin yanına çömelip yüzüne baktı. Ölü karanlığın içinde tebeşir gibi beyaz ve ruhani bir güzellik içinde görünüyordu. Birkaç dakika sonra yolda canlı kimse yoktu. Nefes almayan ceset kolları iki yana açık bir halde yatıyordu. Sol ayağına ay ışığı vuruyordu, o yüzden sandaletinin her bir şeridi açık seçik görülüyordu. Bu sırada Getsemani bahçesinin her yerinden bülbül sesleri yükseliyordu.

Yahuda'yı bıçaklayan iki adamın nereye gittiğini kimse bilmiyor, ama kapüşonlu üçüncü adamın yolu biliniyor. Yoldan ayrıldıktan sonra zeytin ağaçları arasından güneye doğru ilerledi. Ana kapıdan uzakta bir yerde, bahçe çitinin güney köşesinde, duvarın tepe taşlarının düştüğü bir yerde çıktı bahçeden. Kısa süre sonra Kedron'un kıyısındaydı. Orada suya girdi ve uzaktan iki atla bir adam silüeti görünceye dek suda ilerledi. Atlar da suyun içindeydiler. Su köpükleniyor, toynaklarını yıkıyordu. Seyis atlardan birinin üzerindeydi, kapüşonlu adam da diğerine bindi; ikisi ağır ağır suyun içinde ilerlerken atların toynakları altında ezilen taşların sesi duyuluyordu. Sonra atlılar sudan Yeruşalayim kıyısına çıktılar ve şehrin duvarının kenarından ilerlediler. O sırada seyis ayrıldı, doludizgin ilerledi ve gözden kayboldu, kapüşonlu adamsa atı durdurdu, ıssız yolda üzerinden indi, pelerinini çıkardı, ters yüz etti, pelerinin altından tüysüz bir asker miğferi çıkarıp giydi. Bu kez ata binen, belinde kısa kılıç ve üzerinde askeri *hlamis* olan biriydi. Dizginleri eline aldı ve ateşli süvari atı binicisini

sarsarak dört nala koşmaya başladı. Bu kez yol kısaydı. Atlı Yeruşalayim'in güney kapılarına yaklaşıyordu.

Kapının kemerinin altında meşalelerin sabırsız alevi sıçrıyor, dans ediyordu. Şimşek Lejyonu'nun ikinci *centrıuion*'undan muhafizlar taş sıralara oturmuş, zar atıyorlardı. Rütbeli bir askerin geldiğini gören askerler hemen ayağa kalktılar, asker onları eliyle selamlayıp şehre girdi.

Şehir bayram ışıklarına boğulmuştu. Bütün pencerelerde lambaların alevleri oynaşıyordu ve dört bir yandan, tek bir ahenksiz koro halinde kaynaşan bir ilahi duyuluyordu. Sokağa açılan pencerelere bakınca, üzerinde kızarmış oğlak eti duran, acı otlardan yapılmış yemeklerin arasında şarap kadehleri duran bayram masalarını görebiliyordu atlı. Hafifçe ıslık çalan atlı, aşağı şehrin caddelerinde telaş etmeden tırıs tırıs dolandı, yeryüzünün hiçbir yerinde görülmemiş olan, tapınağın üzerinde asılı duran o beş dallı şamdanı ya da şamdandan çok daha yukarılarda asılı duran ayı seyrederek Antonia Kulesi'ne doğru ilerledi.

Pesah gecesi kutlamalarına katılmıyordu Yüce Herod'un sarayı. Güneye bakan yan cephesinde, Roma *kohort*'unun subaylarının ve lejyon *legatus*'unun yerleştiği yerde meşaleler yakılmıştı, orada biraz hareketlilik ve canlılık vardı; öndeki saray kısmında, sarayın tek ve gönülsüz kiracısı olan valinin yaşadığı yerde, sütunlar ve altın heykellerle birlikte her şey, en parlak ayın altında kapkara duruyordu. Burada, sarayın içinde, karanlık ve sessizlik hâkimdi. Ve vali, Afranius'a da söylediği gibi, içeri girmek istemiyordu. Yemek yediği, sabah da sorgulamayı yaptığı balkona yatak konmasını emretmişti. Hazırlanan divanda yatıyordu vali, ama uyku onun yanına gelmek istemiyordu. Çıplak ay, tertemiz göğün yükseklerinde asılı duruyordu ve vali ondan birkaç saat boyunca gözlerini ayırmamıştı.

Sonunda geceyarısına doğru uyku acıdı *hegemon*'a. Kendiliğinden esneyen vali pelerinini çözüp bir kenara attı, kınında iri çelik bir kılıç duran kayışı, sarkık gömleğinin üzerinden çıkardı, onu divanın yanındaki koltuğa koydu, sandaletlerini çıkardı ve gerindi. Banga hemen yatağa çıkıp yanına uzandı ve başını başının yanına koydu; köpeğin kolunu boynuna yerleştiren vali sonunda gözlerini kapadı. Ancak o zaman uyudu köpek de.

Divan yarı karanlıktaydı, bir sütun vardı ayla arasında, ama veranda basamaklarından yatağa doğru bir ay şeridi uzanıyordu. Ve vali onlarla, çevresinde gerçekten olan şeylerle bağlantısını kaybettikten sonra, ağır ağır aydınlık yolda ilerlemeye başlayarak onun üzerinden dosdoğru aya kadar yürüdü. Hatta uykusunda mutluluktan güldü, çünkü saydam mavi yolun üzerinde her şey enfes ve benzersiz bir haldeydi. Banga'yla birlikte yürüyorlardı, yanlarında da gezgin filozof vardı. Karmaşık ve önemli bir şeyler tartışıyorlardı, ikisi de birbirine galip gelemiyordu. Hiçbir konuda anlaşamıyorlardı, bu yüzden de tartışma iyice ilginç ve kesintisiz bir hal alıyordu. Tahmin edileceği gibi, o günkü idam tam bir yanlış anlama olarak görünüyordu – sonuçta bütün insanların iyi olduğu gibi akıl almaz derecede saçma bir şey düşünen filozof yanında yürüyordu, demek ki hayattaydı. Elbette, böyle bir insanın idam edilebileceğini düşünmek bile çok korkunç bir şeydi. İdam olmamıştı! Olmamıştı! Aya doğru uzanan merdivenlerde yapılan sohbetin tatlı yanı da buydu işte.

Gerektiği kadar boş vakit vardı, fırtına akşam olacaktı ve korkaklık, elbette, en korkunç kusurlardan biriydi. Böyle diyordu Ha-Notsri. Hayır, filozof, kabul etmiyorum: En korkunç kusur bu!

İşte, sözgelimi, şimdiki Yudea valisi, lejyonun eski tribünü, Bakireler Vadisi'nde, vahşi Almanlar dev Sıçandöven'i

parçalamaya kalktıkları sırada korkaklık etmemişti. Hayır, rica ederim filozof! Gerçekten de, aklınızdan, Sezar'a karşı bir suç işleyen kişi için Yudea valisinin kariyerini bir kenara itebileceği gibi bir düşünce geçiyor mu gerçekten?

"Evet, evet," diye inleyip hıçkırdı uykusunda Pilatus.

Herhalde, bir kenara iterdi. Sabahleyin yapmamıştı, ama şimdi, geceleyin, her şeyi tarttıktan sonra, bir kenara itmeyi kabullenmişti. Kesinlikle hiçbir suçu olmayan o deli hayalperest ve hekimi idamdan kurtarmak için her şeyi yapardı!

"Biz artık hep beraber olacağız," dedi ona uykusunda, altın atlının yoluna nasıl çıktığı bilinmeyen, yırtık pırtık gezgin filozof. "Birimiz neredeyse, diğerimiz de orada olacak! Beni andıklarında seni de anacaklar! Beni, anne babası bilinmeyen terk edilmiş bir çocuğu ve seni, bir müneccim kralla değirmenci kızının, güzel Pila'nın oğlunu."

"Evet, unutma, hatırla beni müneccimin oğlu," diye seslendi uykusunda Pilatus. Ve uykusunda yanında yürüyen En-Saridli dilenciden onay alınca, acımasız Yudea valisi mutluluktan ağlayıp güldü uykusunda.

Bütün bunlar iyiydi, ama daha da korkuncu *hegemon*'un uyanması oldu. Banga aya doğru ulumaya başladı ve valinin önünde uzanan, yağla sıvanmış gibi kaygan görünen mavi yol parçalandı. Gözlerini açtı ve ilk aklına gelen şey idamın yapılmış olduğuydu. Valinin ilk hareketi alışkanlıkla Banga'nın tasmasına yapışmak oldu, sonra hastalıklı gözlerle ayı arandı ve biraz yana ilerleyip gümüşi bir renk aldığını gördü. Ayın ışığı balkonda, hemen gözlerinin önünde oynaşan sevimsiz, huzursuz bir ışıkla kesiliyordu. *Centurion* Sıçandöven'in elindeki meşale alev alev yanıyor, tütüyordu. Meşaleyi tutan korku ve kinle bakıyordu sıçramaya hazırlanan saldırgan hayvana.

"Sakin ol Banga," dedi vali hasta bir sesle ve öksürdü. Eliyle meşaleden korunarak devam etti:

"Geceleyin, ayın altında bile rahat yok bana. Ah tanrılar! Sizin de kötü bir işiniz var Mark. Askerleri sakatlıyorsunuz..."

Mark valiye büyük bir hayretle bakınca adam kendine geldi. Vali uykusunda söylediği gereksiz sözleri düzeltmek için konuştu:

"Gücenmeyin *centurion*, tekrar söylüyorum, benim durumum daha da kötü. Ne istiyorsunuz?"

"Gizli servis şefi size gelmiş," diye bildirdi sakince Mark.

"Çağır, çağır," diye emretti boğazını bir öksürükle temizleyen vali ve çıplak ayaklarına sandaletlerini giydi. Alevler sütunlarda oynaştı, *centurion*'un ayak sesleri çınladı mozaiklerde. *Centurion* bahçeden çıktı.

"Ayın altında bile huzur yok bana," dedi kendi kendine dişlerini sıkarak vali.

Balkonda *centurion*'un yerine kapüşonlu adam belirdi.

"Banga, uzak dur," dedi hafifçe vali ve köpeğin sırtını okşadı.

Afranius konuşmaya başlamadan önce, alışkanlığı olduğu üzere, çevresine bakındı ve bir gölgeye girdi, balkonda Banga dışında kimse olmadığından emin olunca, sessizce konuştu:

"Beni mahkemeye çıkarın sayın vali. Haklı çıktınız. Kiryatlı Yahuda'yı kurtaramadım, onu bıçakladılar. Mahkemeye çıkıp emekliye ayrılmayı diliyorum."

Afranius ona dört göz birden bakıyormuş gibi hissetti – köpeğin ve kurdun gözleri.

Afranius *hlamis*'inin altından kanla kaskatı olmuş, iki mühürle mühürlenmiş bir kese çıkardı.

"Katillerin hahambaşının evine bıraktığı para dolu kese bu. Üzerindeki kan Kiryatlı Yahuda'nın kanı."

"Merak ettim, ne kadar var orada?" diye sordu Pilatus keseye uzanırken.

"30 tetradrahmi."

Vali gülerek şöyle dedi:

"Azmış."

Afranius sustu.

"Ceset nerede?"

"Bilmiyorum," dedi kapüşonunu hiç çıkarmayan adam sakinlik dolu bir güvenle. "Bu sabah aramaya başlarız."

Vali irkildi, bir türlü bağlanmayan sandalet ipini bıraktı.

"Ama herhalde öldürülmüş olduğunu biliyorsunuz?"

Kuru bir yanıt aldı vali buna karşılık:

"Vali, ben, Yudea'da on beş yıldır çalışıyorum. Valeri Grata sırasında başladım hizmete. Birinin öldüğünü söylemek için cesedi görmem gerekmez ve işte size, Kiriaf şehrinden Yahuda adlı birinin birkaç saat önce bıçaklandığını bildiriyorum."

"Affedin beni Afranius," dedi Pilatus, "daha tam uyanamadığım için böyle söyledim. Kötü uyuyorum," diyerek gülümsedi vali. "Sürekli uykumda bir ay ışığı görüyorum. Bu yüzden, bu olayla ilgili sizin düşüncenizi öğrenmek istedim. Nerede arayacaksınız onu? Oturun, gizli servis şefi."

Afranius eğildi, koltuğu yatağa yaklaştırıp kılıcını şakırdatarak oturdu.

"Onu Getsemani Bahçesi'ndeki zeytinlik yakınlarında aramayı düşünüyorum."

"Demek öyle. Peki neden orası?"

"*Hegemon*, bana göre, Yahuda Yeruşalayim'de ya da oraya yakın bir yerde öldürülmemiş. Yeruşalayim dışında öldürülmüş."

"Sizi işinizin baş uzmanlarından biri sayıyorum. Tabii, bu olaylar Roma'da nasıldır bilmiyorum, ama kolonilerde sizin gibisi yok. Söylesenize neden böyle olmuştur?"

"Yahuda'nın kuşku çekici birilerinin eline şehir sınırları içinde düşeceği fikrine hiç ihtimal vermiyorum," dedi alçak sesle Afranius. "Sokakta gizlice bıçaklanamaz. Yani, onun bir

yere çekilmesi gerekmiştir. Ama görevliler onu Aşağı Şehir'de aradı. Orada olsa bulurlardı. Ama o şehirde değil, o yüzden emin olun, eğer onu şehirden uzakta öldürmüş olsalardı, para paketi o kadar çabuk getirilemezdi. Şehir civarında öldürülmüş olmalı. Onu şehir dışına çıkarmış olmalılar."

"Bunun nasıl yapılmış olabileceğini anlayamıyorum."

"Evet sayın vali, bu olayın en zor sorusu bu ve bunu çözebilecek miyim, ben de bilmiyorum daha."

"Gerçekten bilmece gibi! Bayram akşamı inançlı biri bilinmeyen bir nedenle şehir dışına çıkıyor, Pesah yemeğini bırakıyor ve orada öldürülüyor. Kim ya da ne onun ilgisini çekebilir? Bunu bir kadın yapmış olmasın?" diye sordu vali ani bir esinle.

Afranius sakin ve kesin bir yanıt verdi:

"Asla mümkün değil sayın vali. Bu olasılık kesinlikle imkânsız. Mantıklı düşünmek lazım. Yahuda'nın ölümünden kimin çıkarı vardı? Gezgin hayalperestler, içinde kesinlikle kadın olmayan bir klan. Evlenmek için para gerekir sayın vali, ama birini bir kadın yardımıyla bıçaklamak için çok fazla para gerekir ve gezginlerde böyle para olmaz. Kadın yok bu işte, sayın vali. Hatta cinayeti bu şekilde yorumlamanın tek sonucu izi kaybetmek olur, soruşturmayı engeller, bana da ayakbağı olur."

"Çok haklı olduğunuzu görüyorum, Afranius," dedi Pilatus. "Sadece kendi varsayımımı dile getirmek istemiştim."

"Ne yazık ki yanlış, sayın vali."

"Peki nedir, ne oldu o zaman?" diye bağırdı vali, Afranius'un yüzüne büyük bir merakla bakarak.

"Yine para yüzünden olduğunu sanıyorum."

"Harika bir düşünce! Ama kim ona gece vakti, şehir dışında para teklif etmiş olabilir?"

"Ah, hayır sayın vali, öyle değil. Tek bir varsayımım var, eğer o da inandırıcı gelmiyorsa, ne yazık ki başka bir açıklama bulamıyorum," diyerek valiye doğru eğildi Afranius ve fısıltıyla devam etti konuşmasına:

"Yahuda parasını gizlice, sadece onun bildiği bir yere saklamak istiyordu."

"Çok incelikli bir açıklama. Anlaşılan olay böyle oldu. Şimdi anlıyorum sizi: Onu sürükleyen insanlar değil, kendi düşüncesi oldu. Evet, evet, böyle olmalı."

"Öyle. Yahuda şüpheciydi. Parasını insanlardan sakladı."

"Evet, söylemiştiniz, Getsemani'ye. Ama sizin neden onu orada aramaya niyetlendiğinizi... Bunu, itiraf edeyim ki anlamadım."

"Ah, sayın vali, bu çok basit. Kimse parayı yola, açık ve boş alanlara saklamak istemez. Yahuda ne Hebron yolundaydı ne de Betlehem'de. Korunaklı, ağaçların olduğu ıssız bir yerde olmalıydı. Bu kadar basit. Ama Yeruşalayim'in civarında Getsemani dışında böyle bir yer yok. Uzağa gitmiş olamaz."

"Kesinlikle inandırdınız beni. Peki şimdi ne yapılacak?"

"Vakit geçirmeden Yahuda'yı şehir dışında takip eden katilleri bulacağım, ben de mahkemeye çıkacağım."

"Neden?"

"Muhafizlarım onu akşamleyin Kayafa'nın sarayından çıktıktan sonra kaybetmiş. Bunun nasıl olduğunu anlayamıyorum. Hayatımda ilk kez geliyor başıma. Bizim görüşmemizden hemen sonra takibe alınmıştı. Ama çarşı bölgesinde bir yere sapmış, tuhaf bir rota izleyip izini kaybettirmiş."

"Demek öyle. Size şunu söyleyeyim, mahkemeye çıkmanıza gerek görmüyorum. Elinizden geleni yapmışsınız ve yeryüzünde kimse," derken gülümsedi vali, "sizden daha iyisini yapamazdı. Yahuda'yı kaybeden hafiyelerinizi cezalandırın. Ama bu sırada çok da sert olmamanızı dilerim. Sonuçta bu

alçağa özen göstermek için elimizden geleni yaptık! Evet, size sormayı unuttum..." diye vali alnını ovuşturdu. "Kayafa'ya parayı gizlice bırakmayı nasıl başarmışlar?"

"Biliyor musunuz sayın vali... Bu çok da zor değil. İntikamcılar Kayafa'nın sarayına arka taraftan girmişler, orada arka avluya hâkim bir sokak var. Paketi duvarın üzerinden atmışlar."

"Bir yazıyla birlikte mi?"

"Evet, kesinlikle tahmin ettiğiniz gibi sayın vali. Fakat..." derken Afranius paketin mührünü yırtıp içindekileri Pilatus'a gösterdi.

"Rica ederim, ne yapıyorsunuz Afranius, herhalde tapınak mühürüdür onlar!"

"Vali bu konuda gereksiz yere kaygılanmasın," dedi Afranius paketi kapatarak.

"Gerçekten bütün mühürler sizde mi?" diye sordu Pilatus gülerek.

"Başka türlüsü mümkün değil sayın vali," dedi hiç gülmeden, çok ciddi bir tavırla Afranius.

"Kayafa'da neler yaşandığını hayal edebiliyorum!"

"Evet sayın vali, büyük bir heyecan yarattı. Hemen beni çağırdılar."

Alacakaranlıkta bile Pilatus'un gözlerinin nasıl ışıldadığı görünüyordu.

"Çok ilginç, ilginç..."

"İzin verirseniz itiraz edeceğim sayın vali, hiç ilginç değil. En sıkıcı ve bezdirici işlerden biri. Kayafa'ya herhangi birine para ödenmiş olabilir mi diye sorduğum zaman, bunun kesinlikle olamayacağını söylediler bana."

"Ah, öyle mi? Ne yapalım, kimse para almadıysa, demek ki almamıştır. Daha zor olan katilleri bulmak."

"Kesinlikle doğru sayın vali."

"Evet Afranius, bakın ne geldi aklıma: Kendi kendini öldürmüş olmasın?"

"Ah, hayır sayın vali," dedi hayretten koltukta geriye yaslanan Afranius. "Affedersiniz ama bu kesinlikle imkânsız!"

"Ah, bu şehirde her şey mümkün! Eminim kısa sürede bütün şehirde bu konuda dedikodular başlayacaktır."

Bu sırada Afranius valiye bakışlarını dikti, düşündü ve şu yanıtı verdi:

"Olabilir, sayın vali."

Fakat göründüğü kadarıyla vali, her şey bu kadar berrak olduğu halde, yine de bu cinayet sorununu aklından atamıyordu, o yüzden biraz dalgın bir halde sordu yine:

"Onu nasıl öldürdüklerini görmek isterdim."

"Büyük bir ustalıkla öldürülmüş sayın vali," dedi Afranius valiye biraz alaylı bir şekilde bakarak.

"Bunu nereden biliyorsunuz?"

"Lütfen keseye dikkat edin sayın vali," dedi Afranius. "Size yemin ederim ki Yahuda'nın kanı nehir gibi fışkırmış. Öldürülen çok insan gördüm bu hayatta, sayın vali!"

"Demek öyle, kesinlikle kalkmayacak artık o?"

"Hayır sayın vali, kalkacak," dedi filozofça gülümseyerek Afranius. "Burada beklenen Mesih'in borusu tepesinde çaldığı zaman kalkacak. Ama ondan önce asla kalkmayacak!"

"Yeter Afranius. Bu sorun çözülmüş. Cenazeyi halledelim artık."

"İdam edilenler gömüldü, sayın vali."

"Afranius, doğrusu sizi mahkemeye çıkarmak suç olurdu. Siz en yüksek ödüllere layıksınız. Nasıl oldu?"

Afranius anlatmaya başladı ve kendisi Yahuda meselesiyle ilgilenirken, gizli muhafızlar birliğinin onun yardımcılarından birinin korumasında akşam karanlığı inerken tepeye çıktığını

anlattı. Tepede cesetlerden birini bulamamışlardı. Pilatus irkildi, hırıltılı bir sesle bağırdı:

"Ah, bunu nasıl tahmin edemedim!"

"Kaygılanmaya gerek yok sayın vali," dedi Afranius ve anlatmaya devam etti:

"Dismas ve Hestas'ın gözlerini akbabaların yediği cesetlerini indirmişler ve hemen üçüncü cesedi aramaya başlamışlar. Onu da kısa sürede bulmuşlar. Bir adam..."

"Levi Matta," dedi Pilatus sorar gibi değil, onaylar gibi.

"Evet sayın vali..."

Levi Matta Kel Dağ'ın sol yanında saklanıp karanlığı beklemişti. Yeşua Ha-Notsri'nin çıplak gövdesi yanındaydı. Muhafızlar meşaleyle mağaraya girince Levi umutsuzlukla öfkeye kapılmıştı. Hiçbir suç işlemediğini, yasaya göre isteyen her insanın idam edilen suçluyu gömmeye hakkı olduğunu bağırmıştı. Levi Matta bu cesetten ayrılmak istemediğini söylemişti. Heyecan içindeydi, anlaşılmaz bir şeyler haykırmış, yalvarmış, tehditler savurmuş, lanet etmişti..

"Onu tutukladılar mı?" diye sordu Pilatus kasvetle.

"Hayır sayın vali, hayır," dedi çok sakin bir şekilde Afranius. "Vahşi deliyi cesedin gömüleceğini söyleyerek sakinleştirmeyi başarmışlar."

Söylenenleri düşünen Levi susmuş, ama hiçbir yere gitmeyeceğini, cenazeye katılmak istediğini söylemişti. Onu öldürseler bile gitmeyeceğini söyleyerek hatta bunun için yanındaki ekmek bıçağını kullanmayı bile önermişti.

"Onu kovmuşlar mı?" diye sordu güçsüz bir sesle Pilatus.

"Hayır sayın vali, hayır. Yardımcım onun da cenazeye katılmasına izin vermeye karar vermiş."

"Hangi yardımcınız başındaydı bu işin?" diye sordu Pilatus.

"Tolmay," dedi Afrani ve kaygıyla ekledi:

"Bu şekilde bir hata yapmış olabilir mi?"

"Devam edin," dedi Pilatus. "Bir hata yok. Genel olarak biraz şaşkınlık içindeyim Afranius, ben görünüşe göre, hiç hata yapmayan biriyle iş yapıyorum. Sizsiniz bu kişi."

Levi Matta idam edilenin cesediyle birlikte arabaya bindirilmişti ve iki saat sonra Yeruşalayim'in kuzeyinde ıssız bir yere varmışlardı. Orada vardiyayla çalışan birlik bir saat içinde derin bir çukur kazmış ve üç idam edileni birden aynı çukura gömmüşlerdi.

"Çıplak mı?"

"Hayır sayın vali, birlik yanında bu iş için *kiton*'lar götürmüş. Yeşua'ya bir yivli, Dismas'a iki, Gestas'a da üç yivli yüzük takılmış. Çukur örtülmüş, üzerine taş yığılmış. Ne işaret konduğunu Tolmay biliyor."

"Ah, keşke tahmin edebilseydim!" dedi yüzünü buruşturan Pilatus. "Bu Levi Matta'yı görmem lazımdı..."

"O burada sayın vali!"

Gözlerini iri iri açan Pilatus bir süre Afranius'a baktı, sonra şöyle dedi:

"Size bu konuda yaptığınız her şey için teşekkür ederim. Yarın bu Tolmay'ı yanıma gönderin, ama önce ondan çok hoşnut olduğumu da söyleyin ve siz, Afranius," derken vali masada duran kemerin cebinden bir yüzük çıkardı ve gizli servis şefine uzattı, "rica ederim bunu bir hatıra olarak alın."

Afranius eğilerek selam verirken teşekkür etti:

"Büyük şeref duyarım sayın vali."

"Bu cenazeyi yapan birliği de ödüllendirin lütfen. Yahuda'yı elinden kaçıran görevlileri azarlayın. Levi Matta'yı da hemen yanıma getirin. Bu Yeşua konusuyla ilgili soracaklarım var ona."

"Emredersiniz sayın vali," dedi Afranius ve geri geri çekilerek selam verdi, vali de ellerini çırpıp bağırdı:

"Hemen yanıma gelin! Sütunlu salon aydınlatılsın!"

Afranius bahçeden çıktığı sırada, Pilatus'un arkasında uşaklar ellerinde ışıkla belirdiler. Valinin önündeki masaya üç lamba kondu ve aylı gece, sanki Afranius alıp götürmüş gibi bir anda kaybolup gitti bahçeden. Afranius'un yerine balkona dev *centurion*'la birlikte ufak tefek, sıska, yabancı bir adam geldi. *Centurion* valiyi görür görmez bahçeden çıkıp gözden kayboldu.

Vali gelen adamı mağrur ve biraz ürkek gözlerle inceliyordu. İnsan hakkında çok şey duyduğu birine, uzun zaman düşündüğü ve sonunda gördüğü birine böyle bakar.

Gelen adam kırk yaşlarındaydı, kara saçlıydı, üzeri yırtık pırtıktı, kurumuş çamurla kaplıydı, çatık kaşlarının altından kurt gibi bakıyordu. Kısacası çok sevimsizdi ve daha çok tapınağın teraslarında ve aşağı şehrin gürültülü ve çamurlu çarşılarında sürüyle görülen şehir dilencilerinden birine benziyordu.

Sessizlik uzun sürdü ve Pilatus'a yönelik tuhaf bir davranışla bozuldu. Adamın yüzü değişti; sallandı, kirli eliyle masanın ucuna tutunmamış olsa düşecekti.

"Neyin var?" diye sordu Pilatus.

"Hiç," dedi Levi Matta ve sanki bir şey yutuyormuş gibi bir hareket yaptı. Sıska, çıplak, kirli boynu şişti, sonra yine düzleşti.

"Neyin var, söyle," dedi yine Pilatus.

"Yoruldum," dedi Levi ve kasvetle baktı yere.

"Otur," diye rica etti Pilatus ve koltuğu gösterdi.

Levi valiye güvensizce baktı, koltuğa doğru ilerledi, altın kollarına ürkekçe dokundu ve koltuğa oturmayıp yanında yere oturdu.

"Söylesene, neden koltuğa oturmadın?" diye sordu Pilatus.

"Kirliyim, çamur bulaştırırım," dedi Levi yere bakarak.

"Sana şimdi yiyecek bir şeyler getirirler."

"Yemek istemiyorum," dedi Levi.

"Neden yalan söylüyorsun?" diye sordu hafifçe Pilatus, "Bütün gün bir şey yememişsin, belki daha da çok olmuştur. Neyse, peki, yeme. Seni, yanındaki bıçağı göstermen için çağırdım buraya."

"Askerler beni buraya getirirken aldı onu benden," dedi Levi ve sıkıntıyla ekledi:

"Onu bana vermelisiniz, sahibine vermem lazım onu, çalmıştım."

"Neden?"

"İpleri kesmek için," dedi Levi.

"Mark!" diye bağırdı vali ve *centurion* belirdi sütunların yanında. "Bıçağını verin bana."

Centurion kemerindeki iki kının birinden kirli bir ekmek bıçağı çıkarıp valiye uzattı, sonra da gitti.

"Kimden aldın bıçağı?"

"Hebron Kapısı'ndaki bir fırından, şehre girerken solda."

Pilatus geniş ağzına baktı bıçağın, nedense parmağıyla yokladı bıçak keskin mi diye ve şöyle dedi:

"Bıçak konusunda kaygılanma, bıçak dükkâna gidecek. Ama şimdi iki şey lazım bana: Yanında taşıdığın ahiti ve o ahitte Yeşua'nın isminin yazıldığı yeri göster bana."

Levi nefretle baktı Pilatus'a ve öyle kötü bir gülüşle güldü ki, yüzü iyice çirkin bir hal aldı.

"Her şeyi almak mı istiyorsun? Elimde kalan son şeyi de mi?" diye sordu.

"Ben sana bana vermeni söylemedim," dedi Pilatus, "göster dedim."

Levi göğsünü karıştırıp bir parşömen rulosu çıkardı. Pilatus aldı ruloyu, açtı, lambaların arasına yaydı ve gözlerini

kısarak zar zor okunan mürekkep lekelerini incelemeye başladı. Bu eğri büğrü satırları çözmek zordu; Pilatus yüzünü buruşturup parşömene yaklaşıyor, parmağıyla satırları takip ediyordu. Yine de yazılanların tutarsız bir dizi sözler, birtakım tarihler, ev hesapları ve şiirsel parçalar olduğunu çözmeyi başardı. Pilatus şöyle bir şey okudu:

"Ölüm yok... Dün biz tatlı bahar *bakkurot*'ları* yedik..."

Zorlama bir şekilde sırıtan Pilatus gözlerini kısarak okudu:

"Hayat suyunun temiz nehrini gördük... İnsanlık güneşe saydam bir kristalden bakacak..."

O sırada Pilatus irkildi. Parşömenin son satırlarında şu sözcükleri çözmüştü:

"... Büyük kusur... Korkaklık."

Pilatus parşömeni yuvarlayıp sert bir hareketle Levi'ye uzattı.

"Al," dedi ve biraz sustuktan sonra ekledi:

"Sen kitap insanısın, senin tek başına, dilenci kılığıyla yersiz yurtsuz dolanmana gerek yok. Kayserya'da benim büyük bir kütüphanem var, zenginim ve seni de hizmetime almak istiyorum. Onları sınıflandırır, papirüsleri korursun, karnın doyar ve giyinirsin."

Levi ayağa kalkıp yanıt verdi:

"Hayır, istemem."

"Neden?" diye sordu karanlık bir yüzle vali. "Benden hoşlanmadın mı, korkuyor musun benden?"

Aynı kötü gülüşle çarpıldı yüzü Levi'nin ve şöyle dedi:

"Hayır, çünkü sen benden korkacaksın. Onu böyle öldürdükten sonra, benim yüzüme rahat rahat bakamayacaksın."

"Sus," dedi Pilatus, "al şu parayı."

* Aramca "incir". (ç.n.)

Levi olumsuz bir tavırla salladı başını, ama vali devam etti:

"Biliyorum, sen, kendini Yeşua'nın öğrencisi sayıyorsun, ama sana şunu söyleyeyim, onun sana öğrettiği şeyi hiç özümseyememişsin. Çünkü özümsemiş olsaydın, kesinlikle benden bir şeyler alırdın. Unutma ki ölmeden önce kimseyi suçlamadığını söylemişti," diyerek manalı bir şekilde kaldırdı parmağını; Pilatus'un yüzü seğiriyordu. "Üstelik kendisi olsa kesinlikle alırdı bir şeyler. Sen acımasızsın, ama o acımasız değildi. Nereye gideceksin?"

Levi birden masaya yaklaştı, iki eliyle tutundu, valinin gözlerine alev alev gözlerle bakarak fısıldadı:

"*Hegemon*, şunu bil ki Yeruşalayim'de bir adamı öldüreceğim. Bunu sana söylemek istiyorum, yine kan dökülecceğini bil diye."

"Ben de biliyorum dökülecceğini," dedi Pilatus. "Sözlerinle şaşırtmadın beni. Kuşkusuz, bıçaklamak istersin beni?"

"Seni bıçaklamayı başaramam," dedi Levi ağzını açıp sırıtarak. "Bu hesabı yapamayacak kadar aptal değilim, ama Kiryatlı Yahuda'yı bıçaklayacağım, hayatımın geri kalanını buna adayacağım."

O sırada valinin gözlerinde bir memnuniyet belirdi ve parmağını Levi Matta'ya iyice yaklaştırarak şöyle dedi:

"Bunu da yapamayacaksın, yorma kendini. Yahuda'yı bu gece bıçakladılar."

Levi masadan vahşi bir bakışla geri sıçradı ve haykırdı:

"Kim yaptı bunu?"

"Kıskançlık etme," dedi sırıtarak Pilatus ve ellerini ovuşturdu. "Korkarım senin dışında başka yandaşları da varmış."

"Kim yaptı bunu?" diye sordu yine fısıltıyla Levi.

Pilatus yanıt verdi:

"Ben yaptım."

Levi ağzını açtı, valiye vahşi bir bakışla baktı, ama vali devam etti:

"Bu, elbette çok önemsiz bir iş oldu, ama yine de ben yaptım." Sonra ekledi: "Peki şimdi bir şey alacak mısın?"

Levi biraz düşündü, yumuşadı ve sonunda şöyle dedi:

"Söyle bana bir parça temiz parşömen getirsinler."

Bir saat geçti. Levi sarayda değildi. Artık tan sessizliğini bahçedeki nöbetçilerin hafif ayak sesleri bozuyordu. Ay hızla sönüyordu, göğün başka bir köşesinden sabah yıldızının beyazımsı beneği görünüyordu. Lambalar çoktan söndürülmüştü. Vali divanda yatıyordu. Elini yanağına yaslamış, sessizce uyuyor, nefes alıyordu. Yanında da Banga uyuyordu.

Yudea'nın beşinci valisi Pontius Pilatus, on beş nisan şafağını böyle karşıladı.

27. Bölüm
50 Numaralı Dairenin İşi Tamam

Margarita, "... Yudea'nın beşinci valisi Pontius Pilatus, on beş nisan şafağını böyle karşıladı," diye bölümün son cümlesini okurken sabah oldu.

Avludaki akağaç ve ıhlamurların dallarında serçelerin neşeli, heyecanlı bir sabah sohbetine başladığı duyuluyordu.

Margarita koltuktan kalktı, gerindi ve ancak o zaman bedeninin ne kadar yorulduğunu ve ne kadar uyumak istediğini anladı. Margarita'nın keyfinin yerine gelmiş olduğunu belirtmek ilginç olacaktır. Düşünceleri dağınık değildi, doğaüstü bir gece geçirdiği için sarsılmış değildi kesinlikle. Şeytan'ın balosunda olduğunu, Üstat'ın bir mucize eseri ona geri getirilmiş olduğunu, romanın küllerinden doğduğunu, ara sokaktaki bodrumda her şeyin yine yerli yerinde olduğunu, gammaz Aloiziy Mogariç'in nereden kovulduğunu hatırladıkça heyecanlanmıyordu. Kısacası, Woland'la tanışmak ona psikolojik bir yıkım getirmemişti. Her şey olması gerektiği gibiydi. Üstat'ın sağlam ve sakin bir uyku uyumuş olduğuna inanarak yan odaya geçti, boş yere yanan masa lambasını söndürdü ve karşı duvardaki, üstü eski bir çarşafla örtülmüş divana da kendisi uzandı.

Bir dakika sonra uyumuştu, o sabah hiçbir rüya görmedi.

Bodrumdaki odalar susuyordu, bütün küçük ev susuyordu ve çıkmaz ara sokak sessizlik içindeydi.

Ama o sırada, yani cumartesi sabahı tan ağarırken, Moskova devlet dairelerinden birinin bütün bir katı uyumuyordu ve dairenin asfalt kaplı büyük meydana, uğultuyla ağır ağır gezinen özel makinelerin temizlediği meydana açılan pencereleri, doğan güneşin ışığını kesen bir ışıkla ışıl ışıldı.

Bütün kat Woland davasının kanıtlarıyla uğraşıyordu ve onlarca çalışma odasında onlarca lamba bütün gece hiç sönmemişti.

Doğrusunu söylemek gerekirse, konu bir önceki gün, cuma günü, yöneticilerinin ortadan kaybolması sonucunda Varyete'nin kapatılması ve ünlü kara büyü seansının ertesinde yaşanan türlü rezaletin ardından açıkça anlaşılmıştı. Ama asıl sorun uykusuz kata durmadan, sürekli yeni malzemelerin gelmesiydi.

Birtakım hipnoz numaraları ve besbelli haydutlukla birlikte, kesinlikle açık seçik bir şekilde şeytanlık sergileyen bu tuhaf davayla ilgili soruşturma, Moskova'nın çeşitli yerlerinde yaşanan çok yönlü ve saçma sapan olaylar, artık tek bir topak haline geliyordu.

Elektrikle aydınlanan uykusuz daireye gelen ilk kişi Akustik Komisyonu Başkanı Arkadiy Apollonoviç Sempleyarov oldu.

Cuma günü yemekten sonra, Kamenniy Köprüsü'nün yakınında bulunan evinde telefon çalmış ve bir erkek sesi Arkadiy Apollonoviç'le konuşmak istemişti. Telefona yanıt veren Arkadiy Apollonoviç'in eşi, Arkadiy Apollonoviç'in iyi olmadığını, yatmaya çekildiğini ve telefona yanıt veremeyeceğini söylemişti üzülerek. Fakat Arkadiy Apollonoviç yine de yanıt verecekti telefona. Arkadiy Apollonoviç'i kimin aradığı sorulduğu zaman, telefondaki ses çok kısa bir şekilde nerede olduğunu anlatmıştı.

"Bir saniye... Hemen... Bir dakika..." Akustik Komisyonu başkanının genellikle çok mağrur davranan eşi hemen koşmuş ve bir gece önceki gösteriyi ve gece yaşanan skandalı, ardından da Saratov'lu yeğeninin evden kovulmasını hatırlayarak cehennem azapları çeken Arkadiy Apollonoviç'i yattığı yataktan kaldırmak için ok gibi dalmıştı yatak odasına.

Doğrusu, bir saniye değil, bir dakika da değil, ama dakikanın dörtte biri kadar zaman sonra Arkadiy Apollonoviç iç çamaşırlarıyla, sol ayağında bir terlikle, telefonun başındaydı, ahizeye kekeliyordu:

"Evet, benim... Emredersiniz, emredersiniz..."

Böyle anlarda zavallı Arkadiy Apollonoviç'in suçlandığı bütün o iğrenç sadakat ihlali suçlarını tümden unutan karısı, koridora açılan kapıdan korku dolu bir yüzle uzanıyor, bir terliği havada sallayarak şöyle fısıldıyordu:

"Terliğini giy, terliğini... Ayakların üşüyecek."

Arkadiy Apollonoviç de çıplak ayağını karısından kaçırarak telaşlı gözlerle ona bir şeyler anlatmaya çabalarken telefona geveliyordu:

"Evet, evet, evet, nasıl isterseniz, anlıyorum... Hemen gidiyorum."

Arkadiy Apollonoviç bütün geceyi soruşturmanın yürütüldüğü katta geçirdi. Zorlu, sevimsiz bir görüşme oldu, çünkü sadece o iğrenç gösteri ve locadaki kavgayı değil, bu arada, gerçekten gerekli olduğu için Yelohovskaya Caddesi'nde polis memuru Andreyevna Pokobatko'dan da, Saratov'lu yeğenden de bahsetmesi ve dahası bu hikâyelerin Arkadiy Apollonoviç'e neden böyle tarifsiz acılar verdiğini de anlatması gerekiyordu. Tahmin edileceği üzere, Arkadiy Apollonoviç gibi entelektüel ve kültürlü bir insanın çirkin bir gösteriye tanık olması, maske takmış gizemli büyücüyü ve soyadının Woland olduğunu çok iyi hatırladığı bu büyücünün iki haydut yardımcısını da titiz

bir biçimde tarif ederek hassas ve seçkin bir görgü şahitliği yapması, soruşturmaya önemli ölçüde yardımcı oldu. Arkadiy Apollonoviç'in tanıklığının, aralarında gösteriden sonra hastalananan bazı kadınların (mor külotuyla Rimski'yi sersemleten hanımın ve heyhat, daha birçoğunun da) ve Sadovaya Caddesi'ndeki 50 numaralı daireye gönderilen hademe Karpov'un da yer aldığı başkalarının tanıklıklarıyla örtüşmesi, bütün bu yaşananların suçlusunu aramak gereken yeri kısa sürede ortaya çıkardı.

50 numaralı daireye gidildi, üstelik birçok kez gidildi ve daire büyük bir dikkatle arandı, duvarları bile yoklandı, baca boşluklarına bakıldı, saklanma yeri bulunmaya çalışıldı. Fakat bütün bu önlemler herhangi bir sonuç getirmedi ve kimse görünmediği halde evde birilerinin var olduğu besbelli olsa da, dairede kimse bulunamadı – üstelik Moskova'ya gelen yabancı sanatçılarla hakkında sorgulanan bütün şahıslar, kesin ve kararlı bir şekilde, Moskova'da Woland adlı bir kara büyücünün olmadığını ve olamayacağını söylüyorlardı.

Geldiği zaman kesinlikle bir yere kayıt yaptırmamıştı, kimseye pasaportunu ya da herhangi bir evrağını, sözleşme ya da anlaşmalarını göstermemişti ve onu kimse duymamıştı! Gösteri Komisyonu program dairesinin başındaki Kitaytsev, Styopa Lihodeyev'in ona onay için Woland diye birinin gösteri programını göndermediğine ve kimsenin Woland denen kişinin geldiğini bildirmek için kendisini aramadığına yeminler ediyordu. Bu yüzden Kitaytsev, Styopa'nın varyetesinde böyle bir gösterinin nasıl sahne alabildiğini kesinlikle anlamıyor ve bilmiyordu. Arkadiy Apollonoviç'in bu büyücüyü gösteri esnasında bizzat kendi gözleriyle gördüğünü söyledikleri zaman, Kitaytsev kollarını iki yana açıp gözlerini göğe çevirmekle yetindi. Kitaytsev'in gözlerine bakıldığında da onun kristal kadar temiz olduğu görülebilir ve cesurca ilan edilebilirdi.

Gösteri Komisyonu'nun başkanı olan Prohor Petroviç ise...

Bu arada: Polis çalışma odasına girdikten hemen sonra, Anna Riçardovna'yı şaşkın bir mutluluğa ve boş yere rahatsız edilen polisi büyük şaşkınlığa sokarak, takım elbisesine kavuşmuştu.

Yine bu arada: Yerine, gri şeritli takım elbisesine kavuşan Prohor Petroviç, takım elbisenin kısa sürelik yokluğunda imzaladığı bütün kararları kesinlikle onaylıyordu.

... evet, Prohor Petroviç ise Woland hakkında kesin olarak hiçbir şey bilmiyordu.

İsteseniz de istemeseniz de mantıksız bir şeyler yaşanıyordu: Binlerce seyirci, bütün Varyete, dahası Sempleyarov Arkadiy Apollonoviç gibi çok eğitimli bir insan bu büyücüyü de, üç kat lanetli yardımcılarını da görmüştü, ama buna karşın onu hiçbir yerde bulmak mümkün olmuyordu. İzin verin soralım, iğrenç gösterisinden hemen sonra yer yarılmış içine mi girmişti, yoksa bazılarının söylediği gibi, Moskova'ya hiç gelmemiş miydi? Ama eğer ilki doğruysa, Varyete'nin bütün yöneticilerini de beraberinde götürmüş olmalıydı, ama eğer ikincisi doğruysa, demek ki talihsiz tiyatronun yönetimi önce bir rezalet çıkarmış (çalışma odasındaki kırık camı ve Tuzabuben'in davranışlarını hatırlamak yeter!), sonra iz bırakmadan Moskova'dan kaçıp gitmişti.

Soruşturmayı yürüten kişinin de hakkını vermek lazım.

Kayıp Rimski şaşırtıcı bir çabuklukla bulundu. Tuzabuben'in sinemanın yanındaki taksi durağındaki davranışlarını bazı zamanlarla, sözgelimi gösterinin bittiği zamanla ve Rimski'nin telgrafı Leningrad'a hemen göndermek için tam olarak ortadan kaybolabileceği zamanı karşılaştırmak yeterdi. Bir saat sonra yanıt geldi (cuma günü akşama doğru), Astorya Oteli'nin dördüncü katında, 412 numaralı odasında,

o sırada Leningrad'da gösteriye gelmiş Moskova tiyatrolarından birinin repertuar müdürünün kaldığı odanın, grili mavili altın kaplama mobilyaları ve enfes banyosuyla ünlenmiş olan odanın yanında kalıyordu Rimski.

Astorya'nın 412 numaralı odasının giysi dolabında saklanırken bulunan Rimski, hemen tutuklandı ve hemen Leningrad'da sorgulandı. Moskova'ya, Varyete'nin mali işler müdürünün yanıt veremeyecek bir durumda bulunduğu, sorulara anlamlı yanıtlar vermediği ya da vermek istemediği ve sürekli kurşun geçirmez bir odaya kapatılmayı ve kapısına da silahlı bir muhafızın dikilmesini rica edip durduğunu bildiren bir telgraf gitti. Moskova'dan gelen bir telgrafla Rimski'nin muhafızla Moskova'ya gönderilmesi emredildi, bunun sonucunda Rimski cuma akşamı böyle bir muhafızla gece yolculuğuna çıktı.

Yine cuma akşamı Lihodeyev'in de izi bulundu. Şehrin her yerine Lihodeyev'le ilgili telgraflar gönderilmişti ve Yalta'dan Lihodeyev'in Yalta'ya geldiği, ama uçakla Moskova'ya uçtuğu yanıtı gelmişti. Bulunamayan tek iz Varenuha'nın iziydi. Bütün Moskova'nın tanıdığı ünlü tiyatro müdürü sudaki damla gibi kaybolmuştu.

Bu arada Moskova'nın başka yerlerinde, Varyete tiyatrosunun dışında yaşanan olaylarla uğraşmak gerekti. "Şanlı Deniz" şarkısını söyleyen memurlarla (bu arada, profesör Stravinski onları iki saat içinde deri altına bazı iğneler yaparak yola getirmeyi başarmıştı), başka kişi ya da kurumlara para görünümlü ama kimbilir ne olan şeyler teslim eden kişilerle, ayrıca bu tip olaylardan zarar gören kişilerle ilgili sıra dışı birtakım olayları açıklamak gerekti.

Açıkça anlaşılacağı gibi, bütün bu olayların en skandallı ve çözümsüz olanı ölen edebiyatçı Berlioz'un kafasının Griboyedov Salonu'ndaki tabuttan güpegündüz çalınmasıydı.

Soruşturmayı on iki kişi yürütüyordu, şişle örgü örer gibi, bu karmaşık davanın Moskova'nın dört bir yanına dağılmış ilmiklerini bir araya getirmeye uğraşıyorlardı.

Soruşturmacılardan biri Profesör Stravinski'nin kliniğine gitti ve ilk olarak ondan son üç gün içinde kliniğe gelen kişilerin listesini istedi. Böylece Nikolay İvanoviç Bosoy ve kafası koparılan talihsiz sunucu ortaya çıkarıldı. Fakat onlara çok ilgi gösterilmedi. Şimdi bu ikisinin, başını o gizemli büyücünün çektiği aynı çetenin kurbanı olduğunu saptamak kolaydı. Fakat soruşturmacı Evsiz İvan İvanoviç'e özel bir ilgi gösterdi.

İvan'ın kaldığı 117 numaralı odanın kapısı cuma akşamı açıldı ve odaya yuvarlak yüzlü, sakin ve yumuşak tavırlı bir genç adam girdi. Kesinlikle soruşturmacıya benzemiyordu, ama yine de Moskova'nın en iyi soruşturmacılarından biriydi. Yatakta solgun ve tedirgin bir halde yatan, gözlerinden çevresinde olup bitenlere büyük ilgi gösterdiği belli olan, gözleri bazen çevresindekilerin ötesinde, uzakta bir yerlere, bazen dimdik genç adama çevrilen delikanlıyı gördü.

Soruşturmacı kibarca kendini tanıttı ve İvan Nikolayeviç'in yanına önceki gün Patriarşiye Prudi'de olanları konuşmak üzere uğradığını söyledi.

Ah, soruşturmacı daha önce, diyelim, perşembeden önceki gece, Patriarşiye Prudi'yle ilgili hikâyesini anlatmak için delice ve tutkulu bir şekilde mücadele ettiği sırada gelseydi çok mutlu olurdu İvan. Şimdi danışmanın yakalanmasına yardım etme hayali gerçekleşmişti, çarşamba akşamı yaşananlarla ilgili hikâyesini anlatmak için kimsenin peşinde koşması gerekmiyordu, dinlemek için ona geliyorlardı.

Ama, heyhat, İvancık çok değişmişti Berlioz'un ölümünden sonra olanlarla birlikte. Soruşturmacının bütün sorularına gönüllü ve kibarca yanıt vermeye hazırdı, ama İvan'ın hem

bakışlarında hem de sesinde bir ilgisizlik hissediliyordu. Şair artık ilgilenmiyordu Berlioz'un yaşadıklarıyla.

Soruşturmacı gelmeden önce İvancağız hayal kurarak yatıyordu ve gözlerinin önünden birtakım görüntüler geçiyordu. Tuhaf, anlaşılmaz, var olmayan bir şehir görüyordu, mermer yığınları vardı, yıpranmış sütunları, güneşte ışıl ışıl çatıları, Antonia'nın karanlık ve acımasız kulesini, batı tepesindeki sarayı, bahçenin çatıya kadar yükselen tropik yeşilliğini, bu yeşilliğin arasında günbatımında yanan bronz heykelleri, eski şehrin duvarları arasında gezinen, zırh kuşanmış Roma *centruion*'larını görüyordu.

Hayal görürken İvan'ın önünde bir koltukta kıpırdamadan oturan, tıraşlı, gergin sarı yüzlü bir adam, kırmızı kenar şeridi olan beyaz cübbe giymiş, yemyeşil ve yabancı bahçeye nefretle bakan bir adam belirdi.

Tepesinde çarmıhlı boş direkler duran, ağaçsız sarı bir tepe de gördü İvan.

Patriarşiye Prudi'de olanlar şair Evsiz İvan'ı ilgilendirmiyordu artık.

"Söylesenize İvan Nikolayeviç, Berlioz tramvayın altına düştüğü sırada siz turnikeden ne kadar uzakta duruyordunuz?"

İvan'ın dudaklarında nedense zar zor belli olan, aldırışsız bir gülüş titreşti ve yanıt verdi:

"Uzaktaydım."

"Peki o ekoseli turnikenin yanında mıydı?"

"Hayır, yakındaki bir bankta oturuyordu."

"Berlioz yere düştüğü anda onun kalkıp turnikeye yaklaşmadığını iyi bir şekilde hatırlıyor musunuz?"

"Hatırlıyorum. Yaklaşmadı. Yayılmış oturuyordu."

Bunlar soruşturmacının son soruları oldu. Ardından ayağa kalktı, İvan'a elini uzattı, kısa sürede iyileşmesini diledi ve yakında yeniden onun şiirlerini okumayı ümit ettiğini söyledi.

"Hayır," dedi sessizce İvan, "bir daha şiir yazmayacağım."

Soruşturmacı kibarca gülümsedi, şairin o sırada bir depresyon geçirdiğini, ama bunun da geçeceğine emin olduğunu söyledi.

"Hayır," dedi İvan, soruşturmacıya değil, uzaklara, uzak günbatımına bakarak. "Bu asla geçmeyecek. Kötü şiirler yazıyordum ve artık bunu anlamış bulunuyorum."

Soruşturmacı İvan'dan çok önemli malzemeler almıştı. Başından sonuna dek olayların izini sürerken, sonunda bütün olayların çıktığı kaynağa ulaşmıştı. Soruşturmacı bu olayların Patriyarşiye'teki cinayetle başladığından emindi. Elbette zavallı Massolit başkanını ne İvan'cık ne de o ekoseli adam, deyim yerindeyse, bilfiil tramvayın altına itmişti; onun aracın altında kalmasına kimse yardım etmemişti. Ama soruşturmacı Berlioz'un tramvayın altına kendini attığı (ya da oraya sürüklendiği) sırada hipnoz altında olduğuna inanıyordu.

Evet, çok malzeme vardı ve artık kimin, nerede yakalanması gerektiği biliniyordu. Ama asıl sorun bu yakalamanın kesinlikle imkânsız olmasıydı. Üçüncü kez tekrar etmek gerekiyor: 50 numaralı dairede biri vardı kuşkusuz. Zaman zaman telefon çağrılarına bu daireden titrek, ama boğuk bir ses yanıt veriyordu, bazen de dairenin pencereleri açılıyor, ayrıca içeriden bir gramofon sesi geliyordu. Buna karşılık ne zaman oraya gitseler, kesinlikle içerde birini bulamıyorlardı. Üstelik oraya bir kere değil, gün içinde farklı farklı saatlerde gitmişlerdi. Dahası, daireyi bir ağla taramış, her köşebucağı yoklamışlardı. Daire uzun zamandır kuşku altındaydı. Sadece girişten avluya açılan yola değil, arka girişe de nöbetçi konmuştu; dahası, çatıdaki bacaların yanına da nöbetçi yerleştirilmişti. Evet, 50 numaralı daire bir işler çeviriyordu, ama bu konuda bir şey yapmanın imkânı yoktu.

Böylece olay cumayı cumartesiye bağlayan geceyarısına, akşam kıyafetini ve cilalı ayakkabılarını giyen Baron Meigel'in 50 numaralı daireye bir misafir olarak ağırbaşlı bir giriş yaptığı vakte dek böyle sürüp gitti.

Baronun daireye alındığı duyuldu, bundan yaklaşık on dakika sonra, herhangi bir zil çalmadan daireye girdiler, ama içeride ev sahibini de, çok daha ürkütücü bir şekilde, Baron Meigel'in izini de bulamadılar.

Böylece, anlattığımız gibi, olay bu şekilde cumartesi şafak vaktine kadar sürdü. O sırada yeni ve çok ilginç veriler ortaya çıktı. Kırım'dan gelen altı kişilik bir yolcu uçağı Moskova havaalanına iniş yaptı. Yolcular arasında çok tuhaf bir yolcu vardı. Kir pas içindeki sakalları uzamış, üç gündür yıkanmamış, alev alev gözleri tedirginlik içinde bakan, bavulsuz ve biraz tuhaf giyinmiş genç bir adamdı bu. Adamın kafasında çoban şapkası, geceliğinin üzerinde bir kepenek, ayağında da yeni satın alınmış, mavi deri gece terlikleri vardı. Uçağa yanaştırılan merdivenden iner inmez yanına gittiler. Bu adamı bekliyorlardı ve kısa bir süre sonra Varyete'nin unutulmaz müdürü, Stepan Bogdanoviç Lihodeyev soruşturmacıların karşısına çıktı. O da soruşturmaya yeni veriler ekledi. Woland'ın Varyete'ye bir sanatçı gibi, Stepan Lihodeyev'i hipnotize ederek sızdığı, sonra da Stepan'ı Moskova'dan Tanrı bilir kaç kilometre öteye gönderdiği anlaşılmıştı. Malzeme böylece genişliyordu, ama böylece daha anlaşılır olmuyor, ne yazık ki daha da zorlaşıyordu, çünkü bu tür gösteriler yapabilen bir şahsı ele geçirmenin pek de kolay olmayacağı belli oluyordu. Bu arada Lihodeyev de, kendi ricası üzerine, güvenli bir hücreye yerleştirildi ve kısa süre önce, neredeyse iki gün haber vermeden ortalıktan kaybolduktan sonra döndüğü dairesinde tutuklanan Varenuha çıktı soruşturmacıların karşısına.

Azazello'ya başka yalan söylememek için verdiği söze rağmen, müdür hemen yalana başladı. Fakat bu yüzden onu kınamak imkânsızdı. Sonuçta Azazello ona telefonda yalan söylemeyi ve kabalaşmayı yasaklamıştı, müdür de şimdi telefonda konuşmuyordu. Gözlerini sağa sola çeviren İvan Savelyeviç, perşembe günü Varyete'deki çalışma odasında tek başına sarhoş olduğunu, sonra bir yerlere gittiğini, ama nereye gittiğini hatırlamadığını, bir yerde *starka** içtiğini, ama nerede içtiğini hatırlamadığını, bir yerde bir çitin arkasına yattığını, ama nerede yattığını yine hatırlamadığını anlattı. Fakat müdüre bu budalaca ve mantıksız davranışlarıyla önemli bir olayın soruşturmasına engel olduğunu ve kuşkusuz bunun yanıtını vermek zorunda kalacağını söyledikleri zaman, Varenuha ağlamaya başladı ve titrek bir sesle, çevresini süzerek sırf korkudan yalan söylediğini, eline düştüğü Woland'ın çetesinin intikam almasından korktuğunu söyleyerek, kurşun geçirmez bir hücreye kapatılmayı rica etti, talep etti, yalvardı.

"Vay seni şeytan! Verin şuna kurşun geçirmez hücresini," diye homurdandı soruşturmayı yürütenlerden biri.

"Bu alçakları iyi korkutmuşlar," dedi İvan'ın yanına giden soruşturmacı.

Varenuha'yı olabildiğince sakinleştirdiler, onu hücreye kapatmadan koruyacaklarını söylediler ve o sırada bir çitin dibinde *starka* içmediği, biri kızıl saçlı ve pençeli, diğeri de şişman olan iki kişinin onu dövdüğü anlaşıldı...

"Vay, şişman olan kediye mi benziyordu?"

"Evet, evet, evet," diye fısıldadı korkudan ölmek üzere olan ve saniyede bir çevresine bakınan müdür ve iki gün 50 numaralı dairede vampir topçu gibi yaşadığını, mali işler müdürü Rimski'nin ölümüne yol açtığını da ayrıntılı bir şekilde anlattı...

---

* Dönemin içkilerinden biri. (ç.n.)

Bu sırada Leningrad treniyle getirilen Rimski de içeri sokulmuştu. Fakat korkudan titreyen, ruhsal açıdan sarsılmış ak saçlı ihtiyar eski mali işler müdürüne hiç benzemiyordu ve asla gerçeği söylemek istemediği gibi, bu konuda çok inatçıydı. Rimski çalışma odasının penceresinde, gece vakti Hella diye birini görmediğini, Varenuha'yı da görmediğini, sadece kendini kötü hissedip farkında olmadan Leningrad'a doğru yola çıktığını söylüyordu. Doğal olarak, hasta mali işler müdürünün söyledikleri kurşun geçirmez bir hücreye kapatılma ricasıyla sona erdi.

Annuşka Arbat'taki bir mağazada kasiyere 10 dolarlık bir banknot bozdurmaya çalışırken tutuklandı. Annuşka'nın, Sadovaya'daki evin penceresinden içeri uçan insanlarla ve polise göstermek üzere aldığını söylediği at nalıyla ilgili hikâyesi dikkatle dinlendi.

"At nalı gerçekten elmas süslü altından bir nal mıydı?" diye sordular Annuşka'ya.

"Elmasları bilmiyorum," dedi Annuşka.

"Ama size 10 dolarlar verdiğini söylüyorsunuz?"

"10 dolarları da bilmiyorum," dedi Annuşka.

"Peki ne zaman dolar haline geldiler?"

"Dolar falan bilmiyorum, ben hiç dolar görmedim," dedi ürpererek Annuşka. "Hakkımın dışına çıkmadım! Bize ödül verdiler, onunla basma bez alıyorduk..." Bu sırada beşinci katta karanlık güçlerin yapıp ettiği, hayatı katlanılmaz kılan ev idaresiyle ilgili soruların onu ilgilendirmediğini anlatmaya koyuldu.

O sırada soruşturmacı herkesi bezdirdiği için Annuşka'yı kalemini sallayıp susturdu ve yeşil bir kâğıda onu hemen dışarı atmaları için bir talimat yazdı, sonra Annuşka binadan uzaklaşarak herkesi memnun etti.

Sonra peşpeşe bir dizi insan geldi ve aralarında, kendisinden intikam almak isteyerek sabaha doğru polise kocasının ortadan kaybolduğunu bildiren eşi yüzünden kısa süre önce tutuklanan Nikolay İvanoviç de vardı. Nikolay İvanoviç, Şeytan'ın balosuna katılmış olduğunu gösteren eğlenceli kanıtını masaya koyunca soruşturmacıları çok şaşırttı. Margarita Nikolayevna'nın çıplak hizmetçisini göklerde taşıyıp bütün cinlerin nehirde yıkandığı bir yere götürdüğünden ve çıplak Margarita Nikolayevna'nın pencerede göründüğünden bahsedince, Nikolay İvanoviç gerçeklerden biraz uzaklaşıyordu. Bu yüzden, sözgelimi dışarı atılan gömleği alıp yatak odasına geldiğini ve Nataşa'ya Venüs dediğini hatırlamayı gerekli görmemişti. Onun anlattıklarından Nataşa'nın pencereden uçtuğu, onun tepesine bindiği ve onu dosdoğru Moskova'nın dışına sürüklediği anlaşılıyordu...

"Zorla itaat ettim, boyun eğmeye mecburdum," dedi Nikolay İvanoviç ve sözlerini bundan eşine hiç bahsedilmemesini rica ederek bitirdi. Ona böyle bir söz verildi.

Nikolay İvanoviç'in tanıklığı Margarita Nikolayevna'nın, ayrıca hizmetçisi Nataşa'nın herhangi bir iz bırakmadan kaybolduğunu saptama fırsatı verdi. Onları aramak için gerekli önlemler alındı.

Böylece cumartesi sabahının her saniyesi bir soruşturmaya döndü. Bu sırada şehirde kesinlikle olması imkânsız söylentiler yayılıyordu, birazcık doğruyu alıp bomboş yalanlarla süslüyordu bu söylentiler. Varyete'de yapılan bir gösterinin ardından iki bin seyircinin sokağa anadan doğma çıktığı, Sadovaya Caddesi'nde büyüyle çalışan sahte para makinesinin ele geçirildiği, bir çetenin eğlence sektöründen beş müdürü ele geçirdiği ve polisin bunlar ile tekrarlamaya kimsenin dilinin varmadığı bir sürü şeyi hemen ele geçirdiği söyleniyordu.

Bu sırada öğle yemeği vakti yaklaşıyordu ve o zaman soruşturmanın yapıldığı yerde bir telefon sesi duyuldu. Sadovaya'dan lanetli dairede yine yaşam belirtileri göründüğünü bildirdiler. Pencerelerin açıldığı, içeriden piyano ve şarkı seslerinin geldiği ve pencere pervazına oturmuş güneşlenen kara bir kedi belirdiği söyleniyordu.

Bu sıcak günde, saat dörde doğru, sivil giyimli kalabalık bir erkek topluluğu, Sadovaya Caddesi 302-*bis* numaralı binanın biraz ötesinde duran üç arabadan indi. Buraya gelen büyük grup iki küçük gruba ayrıldı, bir grup binanın ön kapısından içeri girip doğruca arka kapıya yöneldi, diğeriyse genellikle kapalı tutulan arka kapıyı açtı ve iki grup farklı merdivenlerden 50 numaralı daire doğru çıkmaya başladı.

Bu sırada Korovyev ve Azazello yemek masasına oturmuş kahvaltılarını bitirmek üzereydiler. Korovyev kutlama sırasındaki frağını çıkarmış, günlük giysilerini giymişti. Woland da her zamanki gibi yatak odasındaydı, kedinin nerede olduğuysa bilinmiyordu. Ama mutfaktan gelen tabak çanak seslerine bakılırsa, Behemot'un tam orada olduğu, kendince aptallıklar yaptığı anlışılıyordu.

"Merdivenlerdeki bu ayak sesleri nedir?" diye sordu Korovyev kahve dolu fincanını kaşıkla karıştırırken.

"Bizi tutuklamaya geliyorlar," dedi Azazello ve bir bardak konyak içti.

"Yaa, hımm, hımm," dedi buna karşılık Korovyev.

Ön merdivenlerden gelenler bu sırada üçüncü katın sahanlığına varmışlardı. Orada birkaç tesisatçı radyatörün peteklerıyle uğraşıyordu. Gelenler tesisatçılarla anlamlı bir şekilde bakıştılar.

"Hepsi evde," diye fısıldadı tesisatçılardan biri bir boruyu çekiçle döverken.

O zaman gelenler arasından önde yürüyen biri, paltosunun içinden rahat tavırlarla kara bir Mavzer çıkardı, yanındaki bir başkası da bir maymuncuk. 50 numaralı daireye gelenler, genel olarak gerekli donanıma sahipti. İçlerinden ikisinin cebinde ince, kolayca yayılan ipek ağlar vardı. Bir başkasının yanında kement, bir başkasında da gaz maskesi ve kloroform şişeleri vardı.

Bir saniye sonra 50 numaralı dairenin ön kapısı açıldı ve gelenlerin hepsi hole doluştu, o sırada mutfak kapısının çarpması da arka girişten gelen ikinci grubun tam zamanında geldiğini gösteriyordu.

Bu kez, tam olmasa da, biraz başarılı olmuşlardı. Herkes bir anda bütün odalara dağıldı ve hiçbir yerde kimseyi bulamadılar; ama yemek masasında kahvaltı artıkları duruyordu, oturma odasındaki şömine rafında da, kristal bir sürahinin yanında, devasa bir kara kedi oturuyordu. Patilerinde bir gaz ocağı vardı.

Oturma odasına girenler bu kediyi oldukça uzun bir süre tam bir sessizlikle seyrettiler.

"Hımm, evet... Gerçekten manalı," diye fısıldadı gelenlerden biri.

"Yaramazlık etmiyorum, kimseyi rahatsız etmiyorum, ocağı tamir ediyorum," diye pek dostça olmayan bir şekilde mırladı kedi. "Ayrıca size kedinin en eski ve en barışçı hayvan olduğunu hatırlatarak uyarmayı bir borç bilirim."

"Çantada keklik," diye fısıldadı gelenlerden biri, bir başkasıysa yüksek sesle, açık seçik bir şekilde konuştu:

"Peki efendim, barışçı ve vantrilok kedi, geliniz lütfen buraya."

Dönüp havalandırdı ipek ağı, ama ağı atınca, herkesin ağzını açık bırakarak, kediyi kaçırdı ve sürahiyi yakaladı, sürahi büyük bir gürültüyle düşüp parçalandı.

"Iska!" diye haykırdı kedi. "Yaşasın!" Bu sırada ocağı bir kenara bırakıp arkasından Browning marka bir tabanca çıkarıyordu. Bir anda en yakınında durana doğrulttu silahı, ama kedi ateş etmeden önce, adamın elinde bir alev parıldadı ve mavzerden çıkan bir kurşunla kedi tepe üstü düştü şömine rafından yere, Browning bir yana uçtu, ocak başka bir yana.

"Her şey sona erdi," dedi zayıf bir sesle kedi ve bir kan gölünün içine yayıldı biraz. "Bir saniye uzak durun benden, izin verin yeryüzüne veda edeyim. Ah sevgili dostum Azazello!" diye inledi kedi bol bol kan dökerek. "Neredesin?" Kedi feri sönen gözlerini salonun kapısına doğru çevirdi. "Bu benzersiz acı anında gelmedin yardımıma. Zavallı Behemot'u bıraktın, onu bir bardak –haklısın, çok güzeldi ama– konyağa sattın! Öyle olsun, benim bu ölümüm senin vicdanında yara olsun, bir de Browning'imi bırakıyorum sana..."

"Ağ, ağ, ağ," diye fısıldaşıyorlardı kedinin çevresinde kaygıyla. Ama ağ, şeytan bilir neden, birinin cebine girmiş, bir türlü çıkmıyordu.

"Yaralı bir kediyi kurtarabilecek tek bir şey olabilir," diyordu kedi. "Bir yudum benzin..." Ve karışıklıktan yararlanıp bir aralıktan gaz ocağının yuvarlak ağzına uzanıp oradan gazyağı içti. Bir anda durdu sol üst patisinden akan kan. Kedi canlı ve neşeli bir tavırla sıçradı, gaz ocağını kaptı, onunla birlikte şömineye tırmandı yine, oradan da duvar kâğıdını yırta yırta duvara tırmandı ve iki saniye kadar sonra gelenlerin tepesinde, metal bir kornişin üstünde oturuyordu.

Eller dört bir yandan perdeye yapışıp kornişle birlikte indirdi yere, bu yüzden loş oda bir anda güneşle doldu. Ama ne hileyle iyileşen kedi ne de gaz ocağı yere düştü. Gaz ocağını bırakmayan kedi havada uçup odanın ortasında asılı duran avizeye tutunmayı başardı.

"Merdiven!" diye bağırdılar aşağıdan.

"Sizi düelloya davet ediyorum!" diye haykırıyordu kedi avizeyi sallayıp kafalarının üzerinde uçarak; o sırada patisinde Browning tekrar belirdi, gaz ocağını da avizenin dallarının arasına soktu. Kedi nişan aldı ve tepelerinde sarkaç gibi sallandığı gelenlere ateş açtı. Avizenin kristal parçaları yere saçıldı, şöminenin üzerindeki ayna parçalandı, alçı tozları uçuştu havada, yere boş kovanlar düştü, pencerelerin pervazları sallandı, kurşun yiyen gaz ocağı gazyağı fışkırtmaya başladı. Artık kediyi canlı yakalamak söz konusu bile değildi ve gelenler Mavzerleriyle onun kafasına, karnına, göğsüne ve sırtına delice bir öfkeyle ateş etmeye başladılar. Kurşun sesleri avlunun asfaltında paniğe yol açtı.

Ama bu kurşun sesleri çok uzun sürmedi ve etraf kendiliğinden sakinleşti. Aslında ne kediye ne de gelenlere herhangi bir zarar vermişti. Kimse ölmüş gibi görünmüyordu, hatta yaralı bile yoktu; kimse, bu arada kedi de, kesinlikle zarar görmemişti. Gelenlerden birisi bundan kesin olarak emin olmak için şaşıran hayvanın kafasında beş kurşun deliği açtı ve kedi bütün bir şarjörü boşaltarak yanıt verdi. Ve yine aynı şey oldu – kimseye bir zarar vermedi bu. Kedi salınma açısı gitgide azalan avizede sallanıyordu, nedense Browning'in namlusuna üflüyor ve patisine tükürüyordu. Aşağıda sessizce duran yüzlerde tam bir hayret ifadesi belirmişti. Kurşun yağmurunun kesinlikle etkisiz olduğu tek ya da nadir olaylardan biriydi bu. Elbette kedinin Browning'inin bir oyuncak olduğu söylenebilirdi, ama gelenlerin Mavzerleri için bunu söylemek mümkün değildi. Kedinin ilk yarası, hiç kuşku yok ki, tıpkı gazyağı içmesi gibi domuzca bir numara ve hileden başka bir şey değildi.

Kediyi yakalamak için bir hamle daha yapıldı. Kement attılar ama lambalardan birine takıldı, avize düştü. Düşüşü sanki bütün evi temelden sarstı, ama bundan da bir yarar sağlanamamıştı.

Oradaki herkesin üzerine cam yağmıştı, ama kedi havada uçup tavana yakın bir yere, şömine aynasının altın çerçevesinin üst kısmına kondu. Hiçbir yere gitmeye niyeti yoktu, hatta tersine, görece güvenlik içinde otururken, bir konuşma yapmaya başladı.

"Kesinlikle anlayamıyorum," dedi tepelerden, "bana neden böyle sert muamele edildiğini..."

O sırada konuşmanın başlangıcı nereden geldiği anlaşılmayan boğuk, alçak bir sesle bölündü:

"Neler oluyor evde? Çalışmama engel oluyorlar."

Sevimsiz, gırtlaktan gelen bir başka ses yanıt verdi:

"Tabii ya, Behemot bu, şeytan alasıca!"

Üçüncü, titrek bir ses şöyle dedi:

"Monsenyör! Cumartesi bugün. Güneş batıyor. Gitmemiz lazım."

"Affedersiniz, daha fazla sohbete kalamayacağım," dedi kedi aynanın tepesinden, "gitmemiz lazım." Browning'ini ateşleyip pencereden iki cam indirdi. Sonra gazyağı döktü aşağıya ve döktüğü gazyağını tutuşturdu, tavandan yere kadar bir alev dalgası yayıldı.

Alevler gazyağından bile beklenmeyecek kadar sıra dışı bir hız ve şiddetle yayıldı. Şimdi duvar kâğıtları tütüyordu, parçalanan perde yerde yanıyordu, kırık pencere pervazları da tutuşmuştu.

Kedi kamburunu çıkardı, miyavladı, aynadan pervaza sıçradı ve gaz ocağıyla birlikte içinden geçip kayboldu. Dışarıdan kurşun sesleri duyuldu. Kedi pervazdan pervaza uçarak binanın köşesindeki, dediğimiz gibi o sırada tamir edilmekte olan su borusuna doğru giderken, kuyumcunun penceresiyle aynı hizadaki demir yangın merdiveninde oturan adam kediye ateş ediyordu. Kedi bu boruya tırmanarak çatıya çıktı.

Orada da, ne yazık ki yine herhangi bir sonuç alamadan kediyi kurşun yağmuruna boğdu bacaları koruyan nöbetçiler ve kedi şehri örtmeye başlayan batan güneşin içinde gözden kayboldu.

Bu sırada dairede, gelenlerin ayaklarının altındaki parke tutuşmuştu ve alevlerin arasında, kedinin daha önce sahte yarasıyla yattığı yerde, çenesi yukarı kasılmış ve gözleri camlaşmış bir halde duran ölü Baron Meigel'in cesedi gitgide koyulaşarak belirdi. Artık onu kurtarmak imkânsızdı. Oturma odasındakiler yanan parkenin üzerinde sıçrayarak, tüten omuzlarını, göğüslerini tokatlayarak çalışma odasına ve hole doğru çekildiler. Salonda ve yatak odasındakiler de hole doğru kaçıyordu. Oturma odasını artık alev ve duman kaplamıştı. Birisi kaçarken telefonla itfaiyeyi aramayı başardı, lafı çok uzatmadan bağırdı:

"Sadovaya, 302!"

Artık içeride durmak imkânsızdı. Alevler hole kadar gelmişti. Güçlükle nefes alıyorlardı.

Büyülü dairenin kırık pencerelerinden duman dalga dalga çıkmaya başladığı anda, avludaki insanlardan çaresiz çığlıklar yükseldi:

"Yangın var, yangın var, yanıyoruz!"

Binanın çeşitli katlarından telefon sesleri yükseldi:

"Sadovaya! Sadovaya, 302!"

Şehrin dört bir yanından hızla gelen kırmızı, uzun arabaların kalpleri ürperten çan sesleri Sadovaya'da yükselirken, avluda koşuşturan insanlar, dumanla birlikte beşinci katın pencerelerinden erkek olduğu belli üç kara silüetle bir de çıplak kadın silüetinin uçup gittiğini gördüler.

28. Bölüm
Korovyev ve Behemot'un Son Maceraları

Bu silüetler var mıydı yoksa onlar sadece Sadovaya'daki talihsiz binanın yangından korkuya kapılan kiracılarının gördüğü bir hayal miydi, kesin olarak söylemek elbette imkânsız. Eğer hayal değilseler, doğruca nereye gittiklerini de kimse bilmiyor. Nereye gittiklerini biz de söyleyemeyiz, ama Sadovaya'da yangının çıkmasından on beş dakika sonra, Smolenski Çarşısı'ndaki Torgsin'in* aynalı kapısında ekose takım elbiseli, uzun boylu bir adam ve kara, iri bir kedinin belirdiğini biliyoruz.

Gelip geçenlerin arasından ustaca sıyrılan yurttaş dükkânın ön kapısını açtı. Ama bu sırada ufak tefek, kemikli ve aşırı kötü niyetli bir kapıcı yoluna çıkıp sinirle şöyle dedi:

"Kediyle girilmez."

"Affedersiniz," diye şıkırdadı uzun boylu adam ve elini sağır gibi kulağına koydu, "kediyle mi dediniz? Ama neredeymiş bu kedi?"

Kapıcının gözleri iri iri oldu haklı olarak: Adamın ayaklarının dibinde kedi falan yoktu, ama hemen arkasından, doğrusu

* 1930'ların başında, devlet bütçesinin döviz açığına katkı sağlamak amacıyla açılan, sadece dövizle yabancılara hizmet veren ve piyasada bulunmayan pek çok malın bulunduğu devlet mağazası. (ç.n.)

suratı biraz kedi suratını andıran, yırtık pırtık bereli şişman bir adam girmişti içeri. Şişmanın kollarında bir gaz ocağı vardı.

Bu iki ziyaretçiden nedense pek hoşlanmadı insan düşmanı kapıcı.

"Biz sadece dövizle satış yaparız," diye hırıldadı, güve yemiş gibi duran, gür domuz kaşlarının altından.

"Canım benim," diye şakıdı sırık, kırık kelebek gözlüklerinin arkasında gözlerini devirerek, "bende döviz olmadığını nereden biliyorsun? Kılığa bakarak mı karar veriyorsun? Asla yapma bunu, iki gözüm kapıcım! Hata yapabilirsin, hem de çok büyük hata. İstersen bir kez daha oku ünlü halife Harun el-Reşid'in hikâyesini. Ama bu kez, bu hikâyeyi şimdilik bir yana bırakıp size şunu söylemek isterim ki müdürünüzle görüşmek ve ona ışıl ışıl aynalı kapılar arasındaki bu işinizi bırakmak zorunda kalmanıza yol açacak şeyler anlatmak niyetindeyim."

"Belki bende bir gaz ocağı dolusu döviz vardır," diye konuşmaya karıştı kediye benzeyen şişman, bir yandan kapıcıyı itip dükkâna girmeye çalışırken. Arkalarında toplanan kalabalık sinirleniyordu. Bu yabani çifte nefret ve kuşkuyla bakan kapıcı yana çekildi ve bizim ahbaplar, Korovyev ile Behemot dükkâna daldı.

Önce uzun uzun etrafı seyrettiler ve sonra dört bir yandan kesinlikle duyulacak kadar çınıltılı bir sesle, Korovyev ilan etti:

"Muhteşem bir dükkân! Çok, çok güzel bir dükkân!"

Tezgâhların başındakiler dönüp nedense hayretle baktılar konuşan adama, oysa dükkânı övmek için neden çoktu.

Raflarda en zengin renklerden yüzlerce çeşit basma vardı. Yanlarında patiskalar, şifonlar ve frak kumaşları duruyordu.

Mağazanın içine doğru ayakkabı kutuları uzayıp gidiyordu ve birkaç kişi alçak taburelerde oturuyordu. Sağ ayakla-

rında eski, yıpranmış ayakkabıları, sol ayaklarında da ışıl ışıl yeni kunduraları vardı, halıya havalı bir şekilde basıyorlardı. Diplerde bir yerde, köşede gramafonlar çalıyor, şarkı söylüyorlardı.

Ama, bütün bu büyülerin yanından geçip giden Korovyev ile Behemot doğruca yiyecek ve şekerleme reyonuna yöneldiler. Burası çok sakindi, kumaş reyonundaki gibi değildi, şallı ve bereli kadınlar tezgâhlara hücum etmemişti.

Kısa boylu, sinekkaydı tıraş olmuş, kemik gözlük, kurdelesinde ter lekesi olmayan ve hiç buruşmamış yeni bir şapka takmış, leylak rengi bir palto ve portakal kızılı eldiven giymiş, tam dört köşe bir adam durmuştu tezgâhın başında ve birtakım emirler böğürüyordu. Tertemiz beyaz önlük ve mavi şapka takmış satıcı, leylak renkli müşteriye hizmet ediyordu. Levi Matta'nın çaldığı bıçağa çok benzeyen keskin bir bıçakla, pembe bir somonbalığının yılanı andıran grimsi sırtını sıyırıyordu.

"Bu bölüm de muhteşem," dedi gösterişli bir tavırla Korovyev. "Üstelik bu yabancı da sempatik," parmağıyla iyilik dolu bir tavırla leylak renkli sırtı işaret ediyordu.

"Hayır Fagot, hayır," dedi dalgın dalgın Behemot. "Dostum, yanılıyorsun. Leylak renkli beyefendinin yüzünde eksik bir şey var bana göre."

Leylak renkli sırt irkildi, ama herhalde, şans eseri oldu bu, çünkü yabancının Korovyev ve arkadaşının Rusça söylediklerini anlamasına imkân yoktu.

"İyidir mi?" diye sordu sert bir sesle leylak renkli alıcı.

"Birinci sınıf," dedi satıcı bıçağı koketçe bir tavırla derinin altında kaydırırken.

"İyidirse severim, kötüdürse sevmem," dedi kuru bir sesle yabancı.

"Elbette!" dedi heyecanla satıcı.

Ahbaplarımız yabancıyla onun somonundan köşedeki şekerleme tezgâhına doğru uzaklaştılar.

"Sıcak hava," diye seslendi Korovyev genç, kırmızı yanaklı satıcı kadına ve ondan herhangi bir yanıt alamadı. "Mandalina ne kadar?" diye sordu o zaman Korovyev.

"Kilosu 30 kopek," dedi satıcı.

"Her şey el yakıyor," diye iç çekti Korovyev. "Ah, ah..." Biraz düşünüp yanındakini çağırdı:

"Yesene Behemot."

Şişman gaz ocağını koltuğunun altına soktu, piramidin tepesindeki mandalinayı alıp hemen kabuğunu soydu, ikincisine el attı.

Satıcı ölümcül bir dehşete kapıldı.

"Delirmişsiniz siz!" diye bağırdı kendini kaybederken. "Kasa fişini verin! Fişi!" Şeker tutacağını düşürdü elinden.

"Ruhum benim, canım, güzelim," diye haykırdı Korovyev tezgâhın üzerinden uzanıp satıcıya göz kırparak. "Dövizimiz kalmadı bugün... Ne yaparsın! Ama bak yemin ediyorum size, bir dahaki sefere, en geç pazartesine, bütün hepsini nakit ödeyeceğiz. Hemen şuracıktayız, Sadovaya'da, yangının orada."

Üçüncü mandalinayı yutan Behemot, çikolata paketlerinden yapılmış bir mühendislik şaheserine patisini daldırdı, alttakilerden birini çekti ve tabii bu yüzden hepsi devrildi, o da altın renkli kâğıdıyla birlikte yutuverdi aldığı çikolatayı.

Balık tezgâhının arkasındaki satıcılar ellerinde bıçaklarla taş kesilmişlerdi, leylak renkli yabancı soyguncuların döndü ve bu sırada Behemot'un haklı olmadığı, leylak renkli adamın yüzünde bir eksik olmadığı, tersine fazla fazla sarkık yanaklar ve telaşlı gözler olduğu ortaya çıktı.

Kayısı gibi sapsarı kesilen satıcı kadın bütün dükkânı inleten kederli bir çığlık attı:

"Palosiç! Palosiç!"

Kumaş reyonundaki kalabalık koştu bu çığlığa, ama Behemot çekici şekerlemelerden uzaklaşıp patisini, üzerinde "Seçkin Kerç Ringası" yazan bir fiçıya daldırmıştı. Birkaç ringa çıkarıp yuttu, kuyruklarını tükürdü yere.

"Palosiç!" diye şekerleme tezgâhından çaresiz bir çığlık yükseldi yine, balık tezgâhının arkasından keçi sakallı bir satıcı haykırdı:

"Bunu neden yapıyorsun alçak?"

Palosiç denen Pavel Yosifoviç olay mahaline geliyordu telaşla. Cerrah gibi, tertemiz beyaz bir önlük giymiş, cebinde ucu görünen bir kurşunkalem duran, etkileyici bir adamdı bu. Pavel Yosifoviç, anlaşılan deneyimli bir adamdı. Behemot'un ağzında üçüncü ringanın kuyruğunu görünce, bir anda değerlendirdi durumu, her şeyi kesin olarak anladı ve haydutlarla herhangi bir tartışmaya girmeden, elini uzakta bir yere sallayıp emir verdi:

"Düdük çal!"

Smolenski'nin köşesinden, aynalı kapıların arkasından kapıcı uçarak geldi ve sağır edici bir düdük çalmaya başladı. Alçakların çevresine bir kalabalık toplandı ve o sırada Korovyev olaya müdahale etti.

"Yurttaşlar!" diye bağırdı tir tir titreşen, tiz bir sesle. "Ne oluyor böyle? Ha? İzin verin soralım bunu! Zavallı adam," diyerek sesini titretti ve hemen dokunaklı bir çehreye bürünmüş olan Behemot'u gösterdi, "zavallı adam bütün gününü gaz ocağı tamiriyle geçiriyor; acıkmış... Peki nereden bulacak dövizi?"

Pavel Yosifoviç, her zamanki aklı başında ve sakin tavrıyla buna kuru bir şekilde bağırarak yanıt verdi:

"Kes tantanayı!"

Ve uzaklarda bir yere tekrar el salladı sabırsızca. O zaman kapıdaki ziller daha da neşeyle kükredi. Ama Korovyev, Pavel Yosifoviç'in tavırlarından hiç ürkmeden devam etti:

"Nereden? Hepinize soruyorum bu soruyu! Aç ve susuz kalmış! Sıcaktan bunalmış. İşte, bu talihsiz adam bir mandalina almış eline. Üstelik bu mandalinanın fiyatı taş çatlasa 3 kopek. Ama baksanıza, bunlar orman bülbülleri gibi düdük çalıp duruyorlar, polisi rahatsız ediyorlar, işinden gücünden alıkoyuyorlar. Peki ona izin var mı? Var mı?" Bu sırada Korovyev leylak renkli şişmanı gösteriyordu ve şişmanın yüzünde ciddi bir kaygı ifadesi belirmişti bu yüzden. "Kimdir bu böyle? Ha? Nereden geldi? Neden? O yokken sıkılıyor muyduk biz? Biz mi davet ettik onu, öyle mi geldi? Elbette," diye alaycı bir şekilde çarpıldı ağzı, var gücüyle haykırmaya başladı eski koro şefi, "gördüğünüz gibi şık leylak renkli takım elbisesi içinde, somon yemekten şişmiş bir halde, tıkabasa döviz dolu bu herif, peki ya biz, ya biz! Acı çekiyorum! Acı! Acı!" diye uludu Korovyev tıpkı eski düğünlerdeki bir sağdıç gibi.

Bütün bu aptalca, düşüncesiz ve herhalde politik açıdan saçma olay Pavel Yosifoviç'i öfkeden ürpermeye zorluyordu, ama tuhaf da olsa, orada dikilen dinleyicilerin gözlerinde, bir sürü insanın bu konuşmadan duygulandığı besbelliydi! Behemot kirli, yırtık pırtık kolunu gözlerine götürüp trajik bir şekilde bağırdığı zaman bir mucize oldu:

"Teşekkür ederim sadık dostum, acı çekenin halinden anlıyorsun sen!"

Şekerleme reyonundan üç tane bademli börek alan, yoksul ama temiz giyimli, kibar, sessiz bir ihtiyar birdenbire şekil değiştirdi. Gözleri savaş alevleriyle tutuştu, kıpkırmızı oldu, börek paketini yere atıp çocuksu bir sesle haykırdı:

"Doğru!"

Sonra bir tepsiyi kapıp üzerinde duran, Behemot'tan kalmış çikolatadan Eiffel Kulesi kalıntılarını yere attı, çiğnedi, sol eliyle yabancının şapkasını aldı, sağ eliyle de tepsiyi savurup yabancının kel kafasına indirdi. Bir kamyondan bir yığın demir çubuk yere boşaltılmış gibi bir gümbürtü koptu. Bembeyaz olan şişman sırtüstü yuvarlandı ve Kerç ringası dolu fıçının içine oturdu; fıçıdaki tuzlu su şelale gibi fışkırdı. O sırada ikinci bir mucize gerçekleşti.

Fıçıya gömülen leylak renkli adam tertemiz bir Rusçayla, aksansız bir sesle haykırdı:

"Adam öldürüyorlar! Polis! Haydutlar saldırıyor!"

Belli ki yaşadığı sarsıntının ardından, o ana dek hiç bilmediği bir dili bir anda öğrenivermişti.

O zaman kapıcının düdüğü kesildi ve heyecana kapılmış müşteri kalabalığının arasından iki polis miğferi belirdi, yaklaşmaya başladı. Ama sinsi Behemot şekerleme tezgâhını, banyoda oturacağı yeri ıslatan biri gibi gazyağıyla suladı ve hemen tutuşturdu. Alev yukarılara yükseldi ve meyve dolu sepetlerdeki kırmızı kâğıt kurdeleleri tutuşturarak tezgâh boyunca akıp gitti. Satıcılar çığlık atarak kaçıştılar tezgâhın arkasından ve tam onlar tezgâhın arkasından çıktıkları anda, pencerelerdeki keten perdeler ve yerdeki gazyağı tutuştu. Bir anda çaresiz bir çığlık atan halk, artık bir gereği kalmayan Pavel Yosifoviç'i bir kenara iterek şekerleme tezgâhından kaçmaya başladı; balık tezgâhının arkasından çıkıp bileylenmiş bıçaklarıyla peşpeşe, tek bir sıra halinde kapılara doğru koşmaya başladı tezgâhtarlar. Fıçıdan çıkan leylak renkli yurttaş baştan aşağı ringa suyuna bulanmış bir halde tezgâhın üzerindeki somonbalığının üzerinden sıçradı ve peşlerinden koşmaya başladı. Kaçan insanların çarptığı aynalı giriş kapılarındaki camlar şangırdayarak parçalandı ve iki haydut –hem Korovyev hem de obur Behemot– bir yerlere savruldu, ama nereye savrul-

duklarını anlamak imkânsızdı. Daha sonra yangının başından beri Smolenski'deki Torgsin'de olan tanıklar iki holiganın tavana doğru havalandığını ve orada balon gibi asılı kaldıklarını anlattılar.

Olayın tam olarak böyle olmuş olması elbette kuşkulu, ama bir şeyi bilmiyorsak bilmiyoruzdur.

Ama Smolenski'deki olaylardan tam bir dakika sonra Behemot ile Korovyev'in bulvardaki kaldırımda, Griboyedov'un teyzesinin evinin tam karşısında belirdiğini biliyoruz. Korovyev parmaklıkların yanında durup şöyle dedi:

"Pöh! Bu da yazar eviymiş. Biliyor musun Behemot, bu ev hakkında çok iyi ve övgü dolu şeyler duydum. Dostum, dikkat et bu eve! Bu çatının altında sonu gelmeyen yeteneklerin saklanıp yetiştiğini düşünmek ne hoş."

"Seradaki ananaslar gibi," dedi Behemot ve krem renkli sütunlu evi daha iyi inceleyebilmek için, demir parmaklığın beton kaidesine tırmandı.

"Kesinlikle doğru," diye destekledi ayrılmaz yoldaşının söylediklerini Korovyev. "Bu evde şu anda bir *Don Quijote* ya da bir *Faust* ya da şeytan alsın beni, bir *Ölü Canlar* yazarının olgunlaştığını düşününce insanın kalbi tatlı tatlı çarpıyor! Vay, vay, vay?"

"Korkunç bir düşünce," diye onayladı Behemot.

"Evet," diye devam etti Korovyev, "çatısının altında hayatlarını karşılıksız olarak esin perileri Melpomene, Polyhymnia ve Thalia'ya adamaya karar vermiş birkaç bin özgeciyi bir araya getiren bu evin toprağından hayret verici şeyler bekleyebilir. Bir düşünsene, bunlardan biri bir gün çıkıp da okurlara başlangıç olarak *Müfettiş*'i ya da daha da kötüsü *Yevgeni Onegin*'i okumayı önerirse, ne büyük bir gürültü kopar!"

"Hem de ne gürültü." Behemot yine onaylamıştı.

"Evet," diye devam etti Korovyev ve kaygıyla parmağını kaldırdı havaya. "Ama! Ama, diyorum ve bunu tekrar ediyorum – ama! Eğer bu nazik sera bitkilerine bir mikroorganizma saldırmaz, köklerini parçalamaz, onları çürütmezse! Üstelik ananasların başına gelir bu! Vay, vay, vay, illa ki gelir!"

"Bu arada," diye sordu Behemot, yuvarlak kafasını parmaklıktaki bir aralığa sokarak, "ne yapıyor bunlar verandada?"

"Yemek yiyorlar," diye açıkladı Korovyev. "Tabii burada hiç fena olmayan ve pahalı da olmayan bir restoranın bulunduğunu da söylemek lazım. Bu arada ben, yola devam edecek olan her turist gibi, içimde bir şeyler yemek ve şöyle büyük buz gibi bir kadehte bira içme arzusu duyuyorum."

"Ben de öyle," dedi Behemot ve iki haydut ıhlamurlar altından doğruca verandaya uzanan asfalt yolda hiçbir şeyden kuşkulanmayan restorana doğru yürümeye başladılar.

Beyaz külotlu çorap giymiş, başında beyaz kurdeleli bir bere duran solgun ve bıkkın bir kadın verandanın girişinde, çardağın yeşilliği arasında bir geçit açılmış olan köşede, bir Viyana sandalyesinde oturuyordu. Önündeki sade mutfak masasının üzerinde büro tarzı irice bir defter vardı, kadın bilinmeyen bir sebeple restorana gelenleri yazıyordu bu deftere. Korovyev ve Behemot'u durduran da bu kadın oldu.

"Kimlikleriniz lütfen?" Korovyev'in kelebek gözlüğüne, Behemot'un gaz ocağına ve yırtık pırtık dirseklerine hayretle bakıyordu.

"Binlerce kez özür dileriz, ne kimliği istemiştiniz?" diye sordu Korovyev hayretle.

"Yazar mısınız?" diye sordu kadın.

"Kuşkusuz," dedi emin bir şekilde Korovyev.

"Belgeleriniz?" diye tekrarladı kadın.

"Tatlım..." diye kibarca başladı Korovyev.

"Ben tatlı değilim," diye sözünü kesti kadın.

"Ah, çok yazık," dedi hayal kırıklığıyla Korovyev ve devam etti:

"Peki, eğer tatlı olmak istemiyorsanız, ki bu çok hoş olurdu, olmayınız. Fakat şimdi Dostoyevski'nin yazar olduğuna inanmak için, gerçekten de ondan belge istemek gerekir mi? Onun herhangi bir romanından herhangi beş sayfayı alıp bakarsanız, karşınızda bir yazar olduğunu tartışmasız bir şekilde anlarsınız. Benim tahminimce, onun da herhangi bir belgesi olmamıştır hiç! Sen ne dersin?" diyerek Behemot'a döndü Korovyev.

"Bahse girerim ki yoktu belgesi," dedi Behemot gaz ocağını masaya, kitabın yanına koyup eliyle alnındaki teri silerken.

"Dostoyevski değilsiniz siz," dedi Korovyev'in sözleriyle sersemleyen kadın.

"Ama bunu kim bilebilir, kim bilebilir," dedi Korovyev.

"Dostoyevski öldü," dedi kadın, ama pek kesin konuşmuyordu.

"Bunu asla kabul edemem," diye bağırdı Behemot. "Dostoyevski ölümsüzdür!"

"Belgeleriniz baylar," dedi kadın.

"Rica ederim, bu yaptığınız gülünç bir şey," diye inat etti Korovyev. "Hiçbir belge tanıtamaz yazarı, sadece yazdıkları tanıtır! Benim kafamın içinde ne gibi tasarıların kaynaştığını siz nasıl bileceksiniz? Ya da bu kafanın içinde?" diyerek Behemot'un kafasını gösterdi ve o da kadın rahat rahat bakabilsin diye yaparmış gibi, hemen beresini çıkardı kafasından.

"Çekilin lütfen baylar," dedi sinirlenen kadın.

Korovyev ve Behemot çekilip gri takım elbiseli, beyaz gömlek giyip kravat takmamış, gömlek yakasını geniş ceketinin yakasına yaymış ve koltuğunun altına bir gazete sıkıştırmış bir yazarın geçmesine izin verdiler. Yazar başını eğerek selam

verdi, geçerken önüne konan deftere bir şeyler karaladı ve verandaya doğru devam etti.

"Heyhat, bize yok, bize yok," dedi kederle Korovyev, "ama ona buz gibi bira kadehi, bizim gibi yoksul gezginlerin beraber hayalini kurduğu o bira veriliyor; gerçekten hüzün verici, zor bir durumdayız ve ne yapmak gerekir, kesinlikle bilmiyorum."

Behemot da kollarını acıyla iki yana açtı ve kedi kürküne benzeyen yoğun bir saçla kaplı yuvarlak başına taktı beresini. O sırada yüksek denemeyecek, ama güçlü bir ses çınladı adamların tepesinde:

"Geçmelerine izin verin Sofya Pavlovna."

Defterli kadın şaşırmıştı: Çardağın yeşilliği arasından korsanın beyaz fraklı göğsü ve kama gibi sakalı belirmişti. İki şüphe çekici hayduta hoşnutlukla bakıyordu ve hatta, onlara hoş geldiniz jestleri yapıyordu. Arçibald Arçibaldoviç'in otoritesi yönettiği restoranda ciddi şekilde hissedilen bir şeydi ve Sofya Pavlovna uysalca sordu Korovyev'e:

"Adınız neydi?"

"Panayev," dedi kibarca o da. Kadın bu adı yazdı ve Behemot'a çevirdi soru dolu bakışlarını.

"Skabiçevski," dedi o da, nedense gaz ocağını göstererek. Sofya Pavlovna bunu da yazdı ve ziyaretçi kayıt defterini imzalasınlar diye onlara uzattı. Korovyev Panayev'in karşısına "Skabiçevski" yazdı, Behemot da Skabiçevski'nin karşısına "Panayev" yazdı.

Arçibald Arçibaldoviç baştan çıkarıcı bir gülümsemeyle Sofya Pavlovna'yı şaşırttı, misafirleri verandanın karşısında, gölgenin en koyu yerinde duran, ıhlamur yeşilliğinin bir aralığından güneşin neşeyle göründüğü en iyi masaya götürdü. Sofya Pavlovna'ysa, hayretten gözlerini kırpıştırarak, uzun zaman inceledi beklenmedik misafirlerin deftere attığı tuhaf imzaları.

Arçibald Arçibaldoviç garsonları da en az Sofya Pavlovna'yı şaşırttığı kadar şaşırttı. Korovyev'in sandalyesini bizzat kendisi çekti, oturmasını rica etti, birine göz kırptı, bir başkasına bir şeyler fısıldadı ve iki garson, birisi gaz ocağını topuğuna basılmış ayakkabılarının yanına bırakan yeni misafirlerin çevresinde dört dönmeye başladı.

Sarı lekelerle kaplı eski masa örtüsü hemen kaybolurken, çıtır çıtır kolalı, bir Bedevi cübbesi gibi bembeyaz bir başkası havalanıp geldi; bu arada Arçibald Arçibaldoviç, Korovyev'in kulağına eğilmiş, hafif ama çok anlamlı bir şekilde fısıldıyordu:

"Ne ikram edeyim size? Özel bir *balıçok*'um' var... Mimarlar Kongresi'nde yakalanmış..."

"Siz... Ee... Bize yiyecek bir şeyler verin... Ee..." diye mırıldandı Korovyev sandalyeye yayılarak.

"Anlıyorum," diye manalı bir yanıt verdi Arçibald Arçibaldoviç gözlerini kapayıp.

Bu çok kuşku verici ziyaretçilere restoran şefinin nasıl davrandığını gören garsonlar bütün kuşkularını bir yana bırakıp işi ciddiye almaya başladılar. Hatta birisi Behemot'a kibrit uzattı ve onun cebinden çıkarıp dudaklarına götürdüğü izmariti yaktı, bir başkası yeşil camları şıngırdatıp tente altında Narzan maden suyu içmeyi çok keyifli bir hale getiren kadehler, kupalar ve incecik bardaklar getirdi... Hayır, kafa karıştırmadan hemen söyleyelim: O unutulmaz Griboyedov verandasında, tente altında Narzan içildi.

"Size fındık tavuğundan fileto ikram edebilirim," dedi müzik gibi bir sesle Arçibald Arçibaldoviç. Kırık kelebek gözlüklü misafir gemi kaptanının teklifini kesin olarak onayladı ve işe yaramaz gözlük camının arkasından ona minnetle baktı.

---

* "Balık" ya da "*balıçok*", tütsülenmiş ya da tuzlanmış, pahalı bir balık filetosu. (ç.n.)

Yan masada eşiyle birlikte yemek yiyen ve domuz filetosunu bitirmek üzere olan edebiyatçı Petrakov-Suhovey, Arçibald Arçibaldoviç'in kurlaşmasını sahip olduğu bütün edebiyatçı gözlemciliğiyle inceledi ve çok ama çok şaşırdı. Çok saygıdeğer bir hanım olan eşiyse Korovyev'i biraz kıskandı, hatta tatlı kaşığını vurdu tabağına... Ne oluyor, demek istiyordu, bizi neden bekletiyorsunuz... Haydi, getirin dondurmayı! Sorun nedir?

Fakat Bayan Petrakova'ya hoş bir şekilde gülümseyen Arçibald Arçibaldoviç ona bir garsonu gönderdi ve ayrılmadı sevgili misafirlerinin yanından. Ah, çok akıllıydı Arçibald Arçibaldoviç! En az yazarlar kadar iyi bir gözlemciydi. Arçibald Arçibaldoviç, Varyete'deki gösteriden ve o gün yaşanan birçok olaydan haberdardı, ama başkalarının tersine, "ekoseli" sözcüğünü de, "kedi" sözcüğünü de unutmamıştı.

Arçibald Arçibaldoviç misafirlerin kim olduğunu hemen tahmin etmişti. Doğal olarak, onlarla tartışmamak gerektiğini de anlamıştı. Ama Sofya Pavlovna anlamamıştı işte! Bu ikisini verandaya almak için bir şeyler uydurması gerekirdi! Ama ondan böyle bir şey beklemek boşunaydı.

Tatlı kaşığını kaymaklı dondurmaya hemen daldıran Petrakova, soytarı gibi giyinmiş iki adamın masasının sihirli bir el değmiş gibi yemeklerle kaplanmasını hoşnutsuz bakışlarla seyretti. Temizlikten ışıldayan marul yaprakları sallanıyordu taze havyar dolu bir kavanozdan... Özel olarak ayrı bir masada getirilmiş gümüş bir kova belirdi biraz sonra...

Her şeyin layığınca yapıldığına emin olup garsonlar içinde bir şeylerin fokurdadığı üstü örtülü bir tencereyle geldikten sonra, Arçibald Arçibaldoviç iki bilmecemsi misafirinin yanından ayrılmayı kabullenebildi, ama yine de ayrılmadan önce fısıldadı onlara:

"Özür dilerim! Bir dakika işim var! Filetoların hazırlanmasını şahsen nezaret edeceğim!"

Masadan uçarak uzaklaştı ve restoranın içindeki bir holde kayboldu. Eğer Arçibald Arçibaldoviç'in sonraki davranışlarını bir gözlemci izleyecek olsaydı, hiç kuşkusuz, bunları biraz anlaşılmaz bulurlardı. Şef filetolara bakmak için mutfağa gitmeyip restoranın kilerine indi. Anahtarıyla kilerin kapısını açtı, kapıyı içerden kilitledi, kollarını kirletmemeye dikkat ederek, bir sandık dolusu buzun içinden iki tane okkalı *balıçok* çıkardı, onları gazete kâğıdıyla sardı, bir iple sıkıca bağladı ve bir kenara koydu. Sonra ipek astarlı yazlık paltosuyla şapkasının yan odada, yerinde durup durmadığına baktı ve ancak ondan sonra, korsanın misafirlere vaat ettiği filetoları aşçının özenle pişirdiği mutfağa gitti.

Arçibald Arçibaldoviç'in bütün bu hallerinde tuhaf ya da anlaşılmaz herhangi bir şey olmadığını ve bu halleri ancak yüzeysel bir gözlemcinin tuhaf bulabileceğini söylemek gerekir. Arçibald Arçibaldoviç'in davranışları daha önce olanlardan yapılmış mantıksal çıkarımlara dayanıyordu kesinlikle. Griboyedov restoranının şefi olan Arçibald Arçibaldoviç son olayları bildiği, daha da önemlisi benzersiz bir sezgiye sahip olduğu için, iki misafirinin yiyeceği yemeğin bereketli ve masraflı olacağını, ama aynı zamanda aşırı kısa süreceğini anlıyordu. Eski haydutu hiç yanıltmayan sezgiler, onu bu kez de haklı çıkartacaktı.

Korovyev ve Behemot iki kez damıtılmış enfes, soğuk Moskova votkasıyla dolu kadehlerini tokuştururken, verandada, Moskova'da her şeyi önceden bilmesiyle ünlü kronikçi Boba Kandalupski terli ve heyecanlı bir şekilde belirdi ve hızla Petrakova'nın yanına oturdu. Şişkin çantasını masaya bırakan Boba hemen dudaklarını Petrakova'nın kulağına yaklaştırıp ona çok şaşırtıcı bir şeyler söyledi. Merakla tutuşmuş olan Madam Petrakova da kulağını Boba'nın tombul, yağlı

dudaklarına yaklaştırdı. Ara ara etrafa hırsız gibi bakınan Boba bir şeyler fısıldadı ve söylediklerinden tek tük şöyle sözcükler duyuldu:

"Şerefim adına yemin ederim! Sadovaya'da, Sadovaya'da," derken Boba sesini daha da alçalttı. "Kurşun işlemiyor! Kurşun... kurşun... gazyağı... yangın... kurşun..."

"Böyle iğrenç dedikoduları yayanlar bu yalancılar olmalı," dedi kontralto bir sesle, Boba'nın istediğinden biraz daha yüksek bir sesle öfkelenen Madam Petrakova. "Açıklama yapması gerekenler onlar! Ama yapacak bir şey yok, böyle gelecekler yola! Ne saçma yalanlar bunlar!"

"Ne saçma yalanları, Antonina Porfiryevna!" diye haykırdı yazarın eşinin inanmayışına üzülen Boba ve yine fısırdamaya başladı:

"Kurşun işlemiyor diyorum size... Bir de o yangın... Havadaydılar... havada," diye fısırdıyordu Boba bahsettiği kişilerin yanında oturmuş keyifle anlatılanların tadını çıkardığının farkına varmadan.

Fakat bu keyif kısa sürdü. Restoranın içinden verandaya bir anda üç adam fırladı. Sımsıkı kemerleri vardı, ayaklarında tozluklar ve ellerinde Revolverler vardı. En öndeki çınıltılı ve korkunç bir sesle bağırdı:

"Kimse yerinden kıpırdamasın!" Ve bir anda üçü birden Korovyev ile Behemot'un kafasına nişan alarak verandaya kuryun yağdırmaya başladılar. Kurşunlananlar hemen buhar olup uçtu, ama gaz ocağından çıkan bir alev sütunu doğruca tenteye yükseldi. Sanki kara dudaklı açık bir ağız tenteye çıkmış ve onu dört bir yandan ısırmaya başlamıştı. Oradan sıçrayan alevler Griboyedov Evi'nin çatısına kadar yükseldi. Redaktörün odasında, ikinci katın penceresinin yanında duran evrak klasörleri bir anda tutuştu, sonra perde tutuştu ve

alevler, sanki biri üflüyormuş gibi uluyarak dalga dalga daldı teyzenin evinin içine. Birkaç saniye sonra bulvardaki dökme demirden parmaklığa, çarşamba akşamı kimsenin nereden geldiğini anlayamadığı talihsiz İvan'ın haberinin geldiği yere doğru uzanan asfalt yolda koşuyordu yemeği yarım kalan yazarlar, garsonlar, Sofya Pavlovna, Boba, Petrakova, Petrakov.

Yanan gemiyi en son terk etmesi gereken bir kaptan gibi hiç telaş etmeden ve hiçbir yere kaçmadan, yan kapıdan vaktinde çıkmış olan Arçibald Arçibaldoviç'se ipek astarlı yazlık paltosu ve kolunun altında iki iri *balıçok*'la duruyordu sakin sakin.

29. Bölüm
Üstat ile Margarita'nın Kaderi Çiziliyor

Şehrin tepesindeki güneş batarken, Moskova'nın en güzel binalarından birinin, yaklaşık yüz elli yıl kadar önce inşa edilmiş bir binanın taş terasında iki kişi duruyordu: Woland ve Azazello. Aşağıdan, caddeden görünmüyorlardı, çünkü alçı vazolardan ve alçı çiçeklerden bir parmaklık onları gereksiz bakışlardan gizliyordu. Ama onlar şehrin her köşesini görebiliyorlardı.

Woland portatif bir taburede oturuyordu, kara cübbesini giymişti. Uzun, geniş kılıcı terasın iki döşeme taşının arasına diklemesine saplanmış, böylece bir güneş saati olmuştu. Kılıcın gölgesi ağır ağır ve ısrarla uzuyor, Şeytan'ın ayaklarındaki kara ayakkabılara yaklaşıyordu. Taburenin üzerinde bir ayağını çekip sırtını kamburlaştırarak sivri çenesini yumruğuna yaslamış olan Woland, ucu bucağı görünmeyen saraylar, dev binalar ve küçük, yıkılmaya yazgılı barakalar kalabalığına dimdik bakıyordu. Çağdaş kılığını, yani ceket, şapka ve cilalı ayakkabılarını çıkarmış olan Azazello da Woland gibi kara giyinmiş, efendisinin yakınında kıpırdamadan duruyor, tıpkı onun gibi gözlerini şehirden ayırmıyordu.

Woland konuştu:

"Ne ilginç bir şehir, değil mi?"

Azazello irkilip saygıyla yanıt verdi:

"Monsenyör, ben Roma'yı daha çok seviyorum!"

"Evet, bir zevk konusu bu," dedi Woland.

Bir süre sonra yine duyuldu sesi:

"Peki şu, bulvardaki duman nedir?"

"Griboyedov yanıyor," dedi Azazello.

"Herhalde ayrılmaz ikili Korovyev ile Behemot da oradaydı, değil mi?"

"Bundan hiç şüphe yok monsenyör."

Yine sessizlik çöktü ve terastaki iki kişi kör edici, parça parça bir güneşin batıya bakan dev binaların üst katlarında, batıya dönük pencerelerinde alev alev yanmasını seyrettiler. Woland'ın gözleri tıpkı o pencerelerden biri gibi yanıyordu, oysa sırtı dönüktü günbatımına.

Ama bu sırada Woland'ın şehri seyretmeyi bırakıp ilgisini arkasında, çatıda duran dairesel kuleye yöneltmesini gerektiren bir şey oldu. Kulenin duvarından üzeri yırtık pırtık, kil kaplı, *kiton* ve el yapımı sandaletler giymiş, kara sakallı, sıkıntılı bir adam çıktı.

"Vay!" diye haykırdı Woland gelene alaylı bir tavırla bakarak. "Seni burada beklemiyordum kesinlikle! Hangi rüzgâr attı seni buraya çağrılmayan, ama öngörülen ziyaretçi?"

"Sana geldim, kötülük ruhu ve gölgelerin efendisi," dedi gelen, Woland'a kaşlarını çatıp düşmanca bakarak.

"Eğer bana geldiysen, o zaman neden esenlik dilemiyorsun bana yaşlı vergi toplayıcı?" dedi Woland sertçe.

"Çünkü esen olmanı istemiyorum," dedi kaba bir tavırla gelen.

"Ama senin artık kabullenmen lazım," dedi Woland ve alayla çarpıldı ağzı. "Şu çatıya gelir gelmez yaptın yapacağını yine, ama sana söylüyorum, sorun senin ses tonunda. Öyle bir konuşuyorsun ki sanki gölgeleri de, kötülüğü de kabul etmiyormuşsun gibi. Bir iyilik yapıp da şu soruyu bir düşün:

Eğer kötülük olmasaydı ne yapardı senin iyiliğin, üstelik gölgeler kaybolsaydı nasıl görünürdü yeryüzü? Sonuçta gölgeler eşyalara ve insanlara ait. İşte kılıcımın gölgesi. Ağaçların da gölgesi var, canlıların da gölgesi var. Bütün yerkürenin derisini yüzmek, çıplak ışığın tadını çıkarmak fantezin için bütün ağaçları ve canlıları yok etmek ister misin? Aptalın tekisin."

"Seninle tartışmayacağım yaşlı sofist," dedi Levi Matta.

"Az önce söylediğim gibi, aptalın teki olduğun için tartışamazsın benimle zaten," dedi Woland ve sordu:

"Neyse, kısa kes, yorma beni, neden geldin?"

"Beni o gönderdi."

"Peki sana ne söylemeni emretti köle?"

"Kölesi değilim ben," dedi gitgide öfkelenen Levi Matta. "Müridiyim onun."

"Seninle farklı dillerden konuşuyoruz her zamanki gibi," dedi Woland, "ama konuştuğumuz konular da değişmiyor bu yüzden. Peki, başka?"

"Üstat'ın yapıtını okudu," dedi Levi Matta, "ve senden Üstat'ı yanında götürmeni, ona huzur vermeni istiyor. Bunu yapmak senin için zor olmaz, değil mi kötülük ruhu?"

"Benim için hiçbir şey zor değil," dedi Woland, "bunu sen de çok iyi bilirsin." Sustu, sonra devam etti:

"Peki sen niye onu yanına almıyorsun, ışığa götürmüyorsun?"

"Işığı hak etmiyor, huzuru hak ediyor," dedi kederle Levi.

"Git söyle, gereken yapılacak," dedi Woland ve gözleri tutuşmuş bir halde ekledi:

"Sen de yalnız bırak hemen beni."

"Onu seven ve onun için acı çeken kadını da alıp götürmeni istiyor," diye ilk kez bir şey rica etti Levi Woland'dan.

"Sanki sen söylemesen aklımıza hiç gelmeyecekti. Git."

Levi Matta kayboldu hemen, Woland da Azazello'yu çağırdı yanına, ona emir verdi:

"Uçarak git yanlarına, hallet her şeyi."

Azazello terastan ayrıldı ve Woland tek başına kaldı. Ama yalnızlık uzun sürmedi. Terasın taşlarında neşeli sesler eşliğinde ayak sesleri duyuldu ve Korovyev ile Behemot belirdi Woland'ın karşısında. Ama artık şişmanın yanında gaz ocağı yoktu, başka şeyler vardı. Kolunun altında altın çerçeveli küçük bir manzara resmi vardı, bir elinde yarısı yanmış bir aşçı gömleği, diğer elinde derisi ve kuyruğuyla bütün bir somon balığı tutuyordu. Korovyev de Behemot da külle kaplıydı, Behemot'un derisi kurumla kaplanmıştı, beresinin de yarısı yanmıştı.

"Selamlar olsun monsenyör," diye bağırdı dizginsiz ikili ve Behemot somon balığını salladı.

"Çok güzel," dedi Woland.

"Monsenyör, bir düşünün," diye haykırdı heyecan ve mutlulukla Behemot, "beni çapulcu sandılar!"

"Yanında getirdiğin eşyalara bakılırsa," dedi Woland manzara resmine bakarak, "sen cidden çapulcusun."

"İnanın monsenyör," dedi gücenmiş bir sesle Behemot.

"Hayır, inanmıyorum," dedi kısaca Woland.

"Monsenyör, yemin ederim, her şeyi olabildiğince yoluna koymak için kahramanca bir çaba harcadım ve işte bunları kurtarabildim."

"En iyisi sen bana Griboyedov neden yandı, onu anlat." diye sordu Woland. Korovyev de Behemot da kollarını açıp gözlerini göğe kaldırdı, Behemot haykırdı:

"Hiç anlamıyorum! Sakince oturuyorduk, sessiz sessiz, bir şeyler yiyorduk..."

"Ve birden – dan, dan!" diye devam etti Korovyev. "Kurşun yağdı üzerimize! Korkudan deliye dönmüş bir halde

bulvarda kaçmaya başladık Behemot'la, peşimizden koştular, Timiryazev'e sığındık!"

"Fakat görev duygusu," diye atıldı Behemot, "utanç verici korkumuza üstün geldi ve geri döndük!"

"Ah, döndünüz demek?" dedi Woland. "Tabii, elbette, bina artık kül olmuştu."

"Kül olmuştu!" diye heyecanla onayladı Korovyev. "Yani monsenyör, tam anlamıyla kül olmuştu, sizin de çok iyi belirttiğiniz gibi. Korlar kalmıştı geriye!"

"Hemen koştum," diye anlatmaya başladı Behemot, "toplantı odasına, sütunlu odaya monsenyör, değerli bir şeyler çıkarıp kurtarabilmek için. Ah monsenyör, karım, yani eğer bir karım olsaydı, yirmi kez dul kalma tehlikesi atlatırdı! Ama neyse ki monsenyör, evli değilim ve size dosdoğru söyleyeyim – evli olmadığıma da memnunum. Ah monsenyör, bekâr özgürlüğünü ağır bir boyundurukla değiştirmek olacak şey mi!"

"Yine saçmalamaya başladın," dedi Woland.

"Emredersiniz, devam ediyorum," dedi kedi. "Evet efendim, işte manzara resmi. Salondan başka bir şey kurtarmak imkânsızdı, alevler yüzüme yüzüme çarpıyordu. Kilere koşup bir somon balığı kurtardım. Mutfağa koşup önlüğü kurtardım. Monsenyör, elimden geleni yaptım bence ve sizin yüzünüzde beliren kuşkulu ifadeyi nasıl açıklayacağımı bilemiyorum."

"Peki sen yağmayla uğraşırken Korovyev ne yaptı?" diye sordu Woland.

"İtfaiyecilere yardım ettim monsenyör," dedi Korovyev parçalanmış giysilerini göstererek.

"Ha, eğer öyleyse, elbette, yeni bir bina yapmak gerekecek."

"Yapılacak monsenyör," dedi Korovyev. "İzninizle, bunu temin ederim."

"Peki, öyleyse onun eskisinden daha iyi olmasını dilemek kalıyor bize," dedi Woland.

"Öyle olacak monsenyör," dedi Korovyev.

"Bana inanın," dedi kedi de, "ben su katılmamış bir kahinimdir."

"Her koşulda, biz buradayız monsenyör," diye bildirdi Korovyev, "ve emirlerinizi bekliyoruz."

Woland taburesinden kalktı, korkuluğa yaklaştı ve maiyetine sırtını çevirerek uzun süre susup tek başına uzakları seyretti. Sonra uzaklaştı kenardan, dönüp oturdu taburesine ve konuştu:

"Herhangi bir emir olmayacak, elinizden gelen her şeyi yaptınız ve artık hizmetinize ihtiyacım yok. Dinlenebilirsiniz. Birazdan fırtına gelecek, son fırtına, sona erdirilmesi gereken her şeyi o sona erdirecek ve biz de yola koyulacağız."

"Çok güzel monsenyör," dedi iki soytarı ve terasın tam kalbine yerleşmiş, ortadaki dairesel kulenin arkasında bir yerde gözden kayboldular. Woland'ın bahsettiği fırtına ufukta belirmişti artık. Batıda kara bulutlar toplanmıştı ve güneş yarı yarıya batmıştı. Sonra güneş bütünüyle bulutların içine girdi. Teras serinledi. Bir süre sonra ortalık kararda. Batıdan gelen bu karanlık koca şehri örttü. Köprüler, saraylar gözden kayboldu. Her şey sanki hiç yeryüzüne gelmemiş gibi silinip gitti. Gök alevden bir iğneyle tam ortasından delindi. Sonra şehir bir gökgürültüsüyle sarsıldı. Bir daha gürledi ve fırtına başladı. Woland alacakaranlıkta görünmez oldu.

30. Bölüm
Vakit Geldi! Vakit Geldi!

"Biliyor musun," dedi Margarita, "dün gece sen uyuya kaldıktan sonra, Akdeniz'den gelen karanlığı okudum... Ve bu putlar, ah, altın putlar. Nedense bana hiç huzur vermiyorlar. Sanırım şimdi de yağmur yağacak. Hava ne kadar serin oldu, hissediyor musun?"

"Bütün bunlar iyi, olumlu şeyler," dedi Üstat sigarasından bir nefes çekip dumanı eliyle dağıtarak, "ve bu putların Tanrı yardımcısı olsun, ama bundan sonra olacak olanları anlamak kesinlikle imkânsız!"

Bu konuşma günbatımı sırasında, Woland terasta Levi Matta'yla birlikteyken yapılıyordu. Bodrum penceresi açıktı ve biri oradan içeri bakacak olsa, içerde konuşanların ne kadar tuhaf göründüğünü düşünürdü. Margarita'nın çıplak bedeninin üzerinde sadece kara bir pelerin vardı, Üstat da hastane giysisiyleydi. Bunun nedeni Margarita'nın kesinlikle hiçbir şey giymek istememesiydi, bütün eşyaları eski evinde kalmıştı ve bu ev çok uzak olmasa bile, oraya gidip eşyalarını alması söz konusu bile olamazdı elbette. Bütün giysileri sanki hiçbir yere gitmemiş gibi dolapta duran Üstat da giyinmek istemiyordu, Margarita'nın karşısında durmuş, birazdan gerçekten saçma bir şeylerin başlayacağı fikrini geliştiriyordu. Tabii, o sonbahar akşamından beri ilk kez tıraş olmuştu (klinikte sakalı makineyle alınıyordu).

Odada da tuhaf bir hal vardı ve kaosundan bir şey çıkarabilmek çok zordu. Halının üzerinde elyazmaları duruyordu, divanın üzerinde de elyazmaları vardı. Koltukta bir kitap kamburunu çıkarmış, yüzükoyun yatıyordu. Yuvarlak masaya sofra kurulmuştu ve tabakların arasında birkaç şişe duruyordu. Bütün bu yiyecek ve içeceklerin nereden geldiğini Margarita da, Üstat da bilmiyordu. Uyandıklarında hepsi masadaydı.

Cumartesi günbatımına kadar uyudukları için, Üstat da, Margarita da kendilerini kesinlikle dinçleşmiş hissediyorlardı ve bir önceki akşamın maceralarını hatırlatan tek bir şey vardı. İkisinin de sol şakağı biraz ağrıyordu. İkisi de çok büyük ruhsal değişiklikler yaşamıştı, bodrumdaki evde yapılan sohbeti kim gelip dinlese bunu anlardı. Ama kesinlikle kimse dinlemiyordu. Avlunun en güzel yanı hep boş olmasıydı. Geçen her gün gitgide yeşillenen ıhlamur ve sarmaşık pencerenin dışından bir bahar kokusu salıyordu ve esmeye başlayan rüzgâr o kokuyu bodruma getiriyordu.

"Vay vay, seni şeytan," diye bağırdı birdenbire Üstat. "Ama zaten, bir düşünsene," diyerek izmaritini kül tablasında söndürdü ve elleriyle başını tuttu. "Hayır, dinle beni, sen akıllı bir insansın, deli olmadın. Cidden inandın mı bizim geceleyin Şeytan'ın yanında olduğumuza?"

"Çok ciddi biçimde," dedi Margarita.

"Tabii, tabii," dedi alayla Üstat, "böylece bir yerine iki deli var! Biri erkek biri kadın." Ellerini göğe kaldırıp bağırdı:

"Hayır, şeytan bilir bunun ne olduğunu, şeytan, şeytan!"

Margarita yanıt vermek yerine divana attı kendini, kahkaha attı, çıplak bacaklarını sallayarak bağırdı:

"Ay, olamaz! Ay, olamaz! Bir baksana, kalkıp neye benzediğine bir bak!"

Üstat sinirle hastane çamaşırlarını düzeltirken kahkahalar atan Margarita, ciddileşti.

"Şimdi farkında olmadan çok doğru bir şey söyledin," dedi, "şeytan bilir ne olduğunu ve şeytan, inan bana, şeytan yapıyor her şeyi!" Birdenbire bakışları alevlendi, firlayıp olduğu yerde dans etmeye ve bağırmaya başladı:

"Ne kadar mutluyum, ne kadar mutluyum, ne kadar mutluyum onunla pazarlığa oturduğum için! Ey Şeytan, Şeytan! Canım, bir cadıyla yaşamak zorunda kalacaksın."

Böyle dedikten sonra Üstat'a doğru atıldı, boynuna sarılıp dudaklarını, burnunu, yanaklarını öpmeye başladı. Üstat'ın karman çorman saçları dalgalandı ve dudakları, alnı hep yandı öpücüklerden.

"Sen gerçekten cadıya benzemeye başladın."

"Ama bunu reddetmiyorum," dedi Margarita. "Cadıyım ben, üstelik de çok hoşnutum bundan!"

"Peki, iyi," dedi Üstat, "cadıysan cadısın. Amma şanlı, amma görkemli bir iş! Beni de hastaneden çaldılar, bu da çok hoş. Buraya getirdiler, serbest bıraktılar... Hatta varsayalım bizi yakalayamayacak olsunlar, ama bana kutsal olan her şey adına söylesene, ne için, neyle yaşayacağız biz? Bunu söylerken senin için kaygılanıyorum, inan bana."

O sırada pencerede küt burunlu bir çizme ve şeritli bir pantalonun alt kısmı belirdi. Sonra pantolon dizden büküldü ve birinin cüsseli kıçı örttü gün ışığını.

"Aloiziy, evde misin?" diye sordu pantolonun tepesinden, pencerenin dışından gelen bir ses.

"İşte, başlıyor," dedi Üstat.

"Aloiziy mi?" diye sordu Margarita pencereye yaklaşarak. "Onu dün tutukladılar. Kim soruyor? Sizin adınız ne?"

Dizlerle birlikte kıç da apar topar ortadan kayboldu ve bahçe kapısının çarpma sesi duyuldu, sonra her şey normale döndü. Margarita kendini divana atıp gözlerinden yaşlar gelinceye dek güldü. Ama sessizleştiği zaman, yüzü ağır bir

şekilde değişmişti, ciddi bir şekilde konuşuyordu; konuşurken divandan yere kaydı, emekleyerek Üstat'a yaklaştı ve onun gözlerinin içine bakarak başını okşamaya başladı.

"Ne çok acı çektin, ne çok acı çektin zavallım! Bunu bir tek ben biliyorum. Baksana, saçların ağardı, dudaklarında ebedi bir kırışıklık belirdi. Biriciğim, canım, hiçbir şey düşünme sen. Sen çok düşünmek zorunda kaldın ve şimdi ben düşüneceğim senin için! Yemin ediyorum sana, yemin ediyorum her şey göz kamaştırıcı bir şekilde iyi olacak."

"Hiçbir şeyden korkmuyorum Margot," dedi birden Üstat ve başını kaldırıp ona tam da hiç görmediği ama var olduğunu herhalde bildiği bir şey hakkında bir şeyler uydururken baktığı gibi baktı. "Korkmuyorum, çünkü her şeyi yaşadım. Beni çok ürküttüler ve artık asla ürkütemezler. Ama ben sana üzülüyorum Margot, asıl sorun bu, işte bu yüzden hep aynı şeyi söylüyorum. Kendine gel! Neden hayatını hasta ve yoksul biriyle geçireceksin? Dön evine! Üzülüyorum senin için, o yüzden söylüyorum bunu."

"Ah, sen, sen," diye fısıldadı Margarita perişan başını sallayarak, "ah, sen, inançsız, mutsuz insan. Ben senin yüzünden dün bütün gece çıplak halde titredim, doğamı kaybettim ve onu yenisiyle değiştirdim, aylarca karanlık bir hücrede oturup sadece tek bir şeyi, Yeruşalayim üzerindeki fırtınayı düşündüm, deli gibi ağladım ve şimdi, mutluluk gelip çattığı zaman sen beni kovuyor musun? Tamam, gideyim, gideyim, ama bil ki acımasız bir insansın sen! Senin ruhunu boşaltmış onlar!"

Üstat'ın kalbine acı bir sevecenlik doldu ve neden olduğu bilinmez, o da Margarita'nın saçlarına yüzünü gömüp ağladı. Margarita da ağlayarak fısıldadı ona ve parmakları Üstat'ın şakaklarında titreşti.

"Evet, tel tel, gözlerimin önünü karla örtüyor başın, ah, benim çok acılar çekmiş başım. Baksana gözlerine! Çöl gibi-

ler... Omuzların, omuzların yüklenmiş her şeyi... Sakatlanmış, sakatlanmış," derken Margarita'nın konuşması tutarsız bir hal aldı, Margarita sarsıla sarsıla ağlıyordu.

O zaman Üstat gözlerini sildi, Margarita'yı ayağa kaldırdı, kendisi de ayağa kalktı ve kararlı bir şekilde konuştu:

"Yeter! Beni utandırdın. Ben bir daha asla yüreksizliğe teslim olmayacağım ve aynı konuya dönmeyeceğim, sakin ol. İkimiz de ruhsal hastalığın, belki de benim sana bulaştırdığım hastalığın kurbanıyız... Ne olursa olsun, birlikte katlanacağız."

Margarita dudaklarını Üstat'ın kulağına yanaştırıp fısıldadı:

"Hayatın adına yemin ediyorum, senin bildiğin o münecciim oğlu adına yemin ediyorum, her şey güzel olacak."

"Tamam, tamam," dedi Üstat ve gülerek devam etti:

"Tabii, insan bizim gibi her şeyini yitirince, öte dünyanın güçlerinden yardım aramaya başlar! Neyse, orada da aramayı kabul ediyorum."

"İşte işte, bak, eskisi gibi gülüyorsun," dedi Margarita. "Şeytan alsın senin bu bilgiç sözlerini. Öte dünyadan olsun ya da olmasın, hepsi aynı değil mi? Yemek yemek istiyorum."

Üstat'ın elinden tutup masaya doğru sürükledi.

"Bu yemeğin şimdi bir anda yere gömülmeyeceğinden ya da pencereden uçup gitmeyeceğinden emin değilim," dedi Üstat çok sakin bir şekilde.

"Uçmayacak!"

İşte tam da o sırada pencerede genizden gelen bir ses duyuldu:

"Esenlikler olsun."

Üstat irkildi, sıra dışı şeylere iyice alışmış olan Margarita'ysa bağırdı:

"Ama bu Azazello! Ah, ne hoş, ne güzel bir sürpriz bu!"

Üstat'a fısıldadı:

"Bak, görüyor musun, görüyor musun, bizi terk etmemişler!" Kapıyı açmaya koştu.

"Bari örtünseydin," diye bağırdı arkasından Üstat.

"Boş versene bunu," dedi Margarita koridordan.

Sonra Azazello eğilip selam vererek içeri girdi, Üstat'la selamlaştı, çarpık gözünü dikti ona; bu arada Margarita bağırıyordu:

"Ah, ne kadar mutluyum! Hiç hayatımda bu kadar mutlu olmamıştım! Ama affedersiniz Azazello, çıplağım!"

Azazello rahatsız olmamasını rica etti, çıplak kadın görmek bir yana, derisi yüzülmüş kadın da gördüğünü söyleyerek hevesle masanın başına oturdu, ama önce koyu renkli bir kâğıtla yapılmış bir paketi sobanın kenarına bıraktı.

Margarita konyak doldurdu Azazello'ya, o da hevesle içti konyağı. Ondan gözlerini ayırmayan Üstat, zaman zaman masanın altından sol elinin üstünü çimdikliyordu. Ama çimdikler işe yaramadı. Azazello havada kaybolmadı ve doğrusunu söylemek gerekirse, bunun hiçbir gereği de yoktu. Kızıl saçlı orta boylu adamda korkunç herhangi bir şey yoktu; belki sadece beyaz gözü öyleydi ama bunun için büyü yapılması gerekmezdi, belki giysileri pek sıradan değildi –cüppe ya da pelerin gibi bir şey vardı üzerinde– ama cidden düşünülürse bu da olabilecek bir şeydi. Konyağını kibar kibar içiyordu, bütün iyi insanlar gibi kadehi yudumluyor, içerken bir şeyler tıkınmıyordu. Bu konyaktan Üstat'ın başı dönmeye başlayınca şöyle düşündü:

"Hayır, Margarita haklı! Elbette, önümde Şeytan'ın habercisi duruyor. Sonuçta ben de daha geçen gece İvan'a Patriarşiye Prudi'de bizzat Şeytan'la karşılaştığını kanıtlamıştım, şimdi nedense ürküyorum bu fikirden, hipnoz ve halüsinasyon diye saçmalamaya başladım. Ne hipnozu olsun burada!"

Azazello'ya baktıkça gözlerinin yanlış gördüğüne inanmaya başladı, vakti gelinceye kadar söylemeyeceği bir fikirdi bu. "Sadece ziyaret etmeye gelmemiş, bir görevle gelmiş buraya," diye düşündü Üstat.

Gözlem gücü onu yanıltmamıştı.

Azazello üzerinde en ufak etki bırakmayan üçüncü konyak kadehini de yuvarladıktan sonra şöyle dedi:

"Şeytan alsın beni ki, çok keyifli bir bodrum katıymış! Tek bir soru soracağım ama, bu küçücük bodrumda ne yapıyorsunuz?"

"Bunu ben de kendime soruyorum," dedi gülerek Üstat.

"Neden huzursuz ediyorsunuz beniAzazello?" diye sordu Margarita. "İstemeden yapıyorsunuz!"

"Ne demek, ne demek," diye bağırdı Azazello. "Benim aklımdan sizi huzursuz etmek asla geçmemişti. Bence de istemeden oluyor. Evet! Ama unutmadan, monsenyör size selamlarını gönderdi, ayrıca sizi onunla, elbette eğer arzu buyurursanız, kısa bir gezintiye davet ettiğini söylememi emretti. Ne dersiniz buna?"

Margarita masanın altından ayağıyla dürttü Üstat'ı.

"Büyük memnuniyetle," dedi Üstat Azazello'yu inceleyerek, o da söze devam etti:

"Margarita Nikolayevna'nın da bunu reddetmeyeceğini umut ediyoruz?"

"Elbette reddetmeyeceğim," dedi Margarita ve yine ayağını Üstat'ın ayağına vurdu.

"Harika öyleyse!" diye bağırdı Azazello. "İşte buna bayıldım. Bir, iki, işte tamam! Aleksandr Bahçesi'nde olduğu gibi değil kesinlikle."

"Ah, hiç hatırlatmayın bana Azazello! Aptalın tekiydim o zamanlar. Evet, bu arada, beni bu yüzden sertçe suçlama-

nız yanlış olur – sonuçta her gün karşılaşmıyor insan karanlık güçlerle!"

"Öyle tabii," diye onayladı Azazello. "Eğer her gün olsaydı hoş olurdu doğrusu!"

"Ben de hızlı hareket etmeyi severim," dedi Margarita heyecanla, "hızı ve çıplaklığı severim... Mavzerden çıkar gibi – dan! Ah, Azazello çok iyi ateş ediyor," diye bağırdı Margarita, Üstat'a dönerek. "Yastığın altına yedili koy, hangi sayıyı istersen koy..."

Margarita sarhoş olmaya başlamıştı, o yüzden gözleri çakmak çakmaktı.

"Ama yine unuttum," diye bağırdı Azazello elini alnına vurarak, "iyice sersemledim. Monsenyör size bir de hediye göndermişti," diyerek hemen Üstat'a döndü. "Bir şişe şarap göndermişti. Bunun Yudea valisinin içtiği şarap olduğunu belirtmeme izin verin bu arada. Falern şarabı."

Böyle ender bulunan bir şeyin hem Margarita hem de Üstat'ın büyük ilgisini çekmesi çok doğaldı. Azazello bir parça koyu renkli tabut kumaşından iyice küflü bir testi çıkardı. Şarabı kokladılar, kadehlere doldurdular, fırtınanın önünde sürüklenen ışığa tuttular pencerenin altında. Her yerin kan rengine boyandığını gördüler.

"Woland'ın sağlığına!" diye bağırdı Margarita kadehini kaldırarak.

Üçü birden kadehlerini kaldırıp büyük bir yudum aldılar. O sırada fırtına öncesi ışık Üstat'ın gözlerinde sönmeye başlamıştı, nefesi yavaşladı, sonun geldiğini hissetti. Margarita'nın ölümcül bir beyazlığa büründüğünü, çaresizce ona elini uzattığını, başının masaya çarptığını, sonra da yere yuvarlandığını gördü.

"Katil," diye bağırmayı başardı Üstat. Azazello'ya saldırmak için masadaki bıçağı kapmak istedi, ama eli çaresizce

kaydı masa örtüsünde, Üstat'ın çevresindeki her şey kara bir renge büründü, sonra da hepsi birden düşmeye başladı. Sırtüstü yuvarlandı ve düşerken çalışma masasının köşesine alnını çarpıp derisini sıyırdı.

Zehirlenenlerin sesi kesilince, Azazello harekete geçti. İlk iş olarak pencereden çıktı ve birkaç dakika sonra Margarita Nikolayevna'nın yaşadığı eve vardı. Hep titiz ve mükemmeliyetçi olan Azazello her şeyin gerektiği gibi yapıldığından emin olmak istiyordu. Her şey yolunda görünüyordu. Azazello kocasının eve dönmesini bekleyen asık yüzlü bir kadının yatak odasından çıktığını, birdenbire bembeyaz olduğunu, kalbini tutup çaresizce bağırdığını gördü:

"Nataşa! Kimse yok mu... İmdat!"

Çalışma odasına varamadan oturma odasında düşmüştü yere.

"Her şey yolunda," dedi Azazello. Bir saniye sonra yerde yatan âşıkların yanındaydı. Margarita, yüzü halıya yaslanmış bir halde yatıyordu. Çelikten elleriyle kukla gibi çevirdi yüzünü kendine doğru Azazello ve ona baktı. Zehirlenen kadının yüzü gözlerinin önünde değişiyordu. Hatta yaklaşan fırtınanın alacakaranlığında onun geçici cadı şaşılığının, yüz hatlarındaki sertlik ve vahşiliğin nasıl kaybolup gittiği görülüyordu. Ölü kadının yüzü aydınlandı ve sonunda yumuşadı, yırtıcı dişlerini değil, acı çeken bir kadının sade dişlerini sergiledi. O zaman Azazello onun beyaz dişlerini araladı ve ağzının içine onu zehirleyen şaraptan birkaç damla döktü. Margarita iç çekti, Azazello'dan yardım almadan kalktı, oturdu ve güçsüz bir sesle sordu:

"Neden Azazello, neden? Ne yaptınız bana?"

Yerde yatan Üstat'ı görünce ürpererek fısıldadı:

"Bunu hiç beklemiyordum... Katil!"

"Ama hayır, hayır," dedi Azazello, "o da kalkar şimdi. Üf, neden bu kadar gerginsiniz?"

Margarita hemen inandı ona, kızıl saçlı şeytanın sesi çok inandırıcıydı. Margarita güçlü ve canlı bir halde ayağa kalktı ve yerde yatanın şarap içmesine yardım etti. Gözlerini açarken o da kederle bakıp nefretle son sözlerini söyledi tekrar:

"Katil..."

"Öf! İyilik yap kemlik bul, hiç değişmiyor," dedi Azazello. "Kör müsünüz cidden? Hemen tedavi ettirin gözünüzü."

O sırada Üstat doğruldu, canlı ve aydınlık bir tavırla çevresine bakındı ve sordu:

"Bu yeni durumun anlamı ne?"

"Anlamı şu," dedi Azazello, "vaktiniz geldi. Artık gürlüyor fırtına, duyuyor musunuz? Etraf kararıyor. Atlar toprağı dövüyor, küçük bahçe sarsılıyor. Vedalaşın bodrumla, hemen vedalaşın."

"Ah, anlıyorum," dedi Üstat çevresine bakınarak, "bizi öldürdünüz, ölüyüz biz. Ah, çok zekice! Tam da zamanında! Şimdi anladım her şeyi."

"Ya, rica ederim," dedi Azazello. "Hâlâ konuşuyor musunuz? Kız arkadaşınız size Üstat diyor, sonuçta düşünebiliyorsunuz, değil mi, nasıl ölü olabilirsiniz? Kendinizi canlı saymanız için durmadan bir bodrumda oturmanız, üzerinizde bir gömlek ve hastane donu mu olması lazım? Komik doğrusu!"

"Söylediklerinizi anlıyorum," diye bağırdı Üstat. "Yeter artık! Bin kere haklısınız."

"Yüce Woland," diye seslendi ona Margarita, "yüce Woland! Benden çok daha iyi düşünmüş. Ama roman, roman," diye bağırdı Üstat'a, "nereye uçarsan uç, romanı al yanına."

"Gerek yok," dedi Üstat, "ezberimde hepsi."

"Ama sen bir kelime... Bir kelime bile unutmayacak mısın?" diye sordu Margarita, sevgilisine sokulup alnındaki kesikten kanı emerken.

"Kaygılanma! Artık hiçbir şeyi, asla unutmayacağım," dedi Üstat.

"O zaman alevler!" diye bağırdı Azazello. "Her şeyi başlatan ve her şeyi bitirmemize yardım edecek olan alevler."

"Alevler!" diye bağırdı Margarita korkunç bir biçimde. Bodrum penceresi çarptı, rüzgâr perdeyi hızla bir yana savurdu. Gökte neşeli, kısa kükremeler vardı. Azazello pençe gibi elini sobaya soktu, tüten bir odun çıkardı ve masa örtüsünü tutuşturdu. Sonra divandaki eski gazete yığınını, sonra el-yazmalarını ve penceredeki perdeyi tutuşturdu. Çoktan biraz sonraki yolculukla sarhoş olmuş olan Üstat raftan birkaç kitap alıp masaya attı, masa örtüsünün alevine tuttu sayfalarını ve kitap neşeyle alev aldı.

"Yansın, yansın eski hayat!"

"Yansın keder!" diye bağırdı Margarita.

Oda artık kıpkırmızı sütunlarla kaplanmıştı ve kapıdan üçü birden dumanla birlikte fırladılar, taş merdivenden yukarı tırmandılar ve avluya çıktılar. Orada ilk gördükleri şey, yerde oturan ev sahibinin aşçısı oldu: Onun yanında yere saçılmış bir patates ve birkaç tutam soğandan ibaret bir yığın vardı. Aşçının durumu anlaşılıyordu. Barakanın yanında üç kara at kişniyor, şaha kalkıyor, yerden toprak kaldırıyordu. Margarita ilkinin üzerine sıçradı, yanındakine Azazello, sonuncuya da Üstat. Serseme dönen aşçı haç çıkarmak için elini kaldırmak istedi, ama Azazello eyerin tepesinde bir tehdit savurdu ona:

"Keserim o elini!" Islık çaldı ve atlar ıhlamur yapraklarını kırarak havalanıp kara buluta doğru yükseldi. Bir anda bodrum penceresinden dumanlar çıkmaya başladı. Aşağılardan aşçının zayıf, güçsüz çığlığı geliyordu:

"Yanıyoruz!"

Moskova çatılarının tepesinde koşuyordu artık atlar.

"Biriyle vedalaşmak istiyorum," diye bağırdı Üstat, önde dört nala giden Azazello'ya. Gökgürültüsü Üstat'ın cümle-

sinin sonunu yuttu. Azazello başını salladı ve atını yavaşlattı. Karşıdan dümdüz uçarak geliyordu bulut, ama daha yağmur saçmaya başlamamıştı.

Bir bulvarın üzerinde uçuyorlardı, koşarak yağmurdan saklanan insan figürlerini gördüler. İlk damlalar düşmeye başladı. Dumanın... Griboyedov'dan geriye kalan tek şeyin üzerinden uçtular. Karanlığa gömülen şehrin üzerinde uçtular. Altlarında şimşekler çakıyordu. Sonra çatıların yerini yeşillik aldı. O zaman yağmur patladı ve uçanlar suyun içinde üç büyük damlaya dönüştü.

Margarita uçma hissini biliyordu artık, ama Üstat bilmiyordu ve hedeflerine, vedalaşmak istediği tek kişiye hızla varmalarına şaşırdı. Vedalaşmak istediği başka biri yoktu. Yağmur perdesinin içinde Stravinski'nin kliniğini, nehri ve uzun uzun seyrettiği o karşı kıyıdaki çam ağaçlarını hemen tanıdı. Kliniğin yakınındaki koruda bir açık alana indiler.

"Sizi burada bekleyeceğim," diye bağırdı Azazello ellerini ağzına koyarak; bir an şimşeklerle aydınlanıyor, sonra hemen gri bir perdenin arkasında kalıyordu. "Vedalaşın, ama çabuk olun."

Üstat ile Margarita atlardan inip klinik bahçesini su gölgeleri gibi titreşe titreşe uçarak geçtiler. Biraz sonra Üstat 117 numaralı odanın balkon kapısını rahat bir tavırla itiyordu, Margarita da arkasındaydı. İvan'ın odasına fırtına kükreyip uluduğu sırada görünmeden, kendilerini belli etmeden girdiler. Üstat yatağın yanına yaklaştı.

İvan huzur bulduğu evde fırtınayı ilk kez seyrettiği zamanki gibi kıpırdamadan yatıyordu. Ama o seferki gibi ağlamıyordu. Balkondan ona doğru gelen kara silüete doğru dürüst bakar bakmaz ayağa fırladı, kollarını uzattı ve mutlulukla seslendi:

"Vay, sizsiniz yine! Ben de bekledim sizi, hep bekledim. Sonunda geldiniz komşu."

Üstat buna şöyle yanıt verdi:

"Buradayım! Ama ne yazık ki artık komşu olamayacağım size. Sonsuza dek uçup gidiyorum, sizinle vedalaşmak için geldim buraya."

"Biliyordum, tahmin etmiştim," dedi sessizce İvan, sonra sordu:

"Onunla karşılaştınız mı?"

"Evet," dedi Üstat, "sizinle vedalaşmaya geldim, çünkü son zamanlarda konuştuğum tek kişi sizsiniz."

İvan neşelenip şöyle dedi:

"Ne güzel buraya uçup gelmeniz. Verdiğim sözü tutacağım, artık şiir yazmayacağım. Artık başka bir şeyle ilgileniyorum," diye gülümsedi İvan ve Üstat'ın yanında bir yere donuk gözlerle baktı, "başka bir şey yazmak istiyorum. Biliyor musunuz, burada yatarken bir sürü şeyi anladım."

Üstat bu sözler karşısında heyecanlandı ve konuşmadan önce İvan'ın yatağının kıyısına oturdu:

"Bakın bu çok güzel, çok güzel. Siz bir devam kitabı yazacaksınız!"

İvan'ın gözleri ışıldadı.

"Yoksa siz kendiniz yapmayacak mısınız bunu?" Başını yere indirip dalgın bir tavırla ekledi: "Ah, evet... Ne soruyorum ki böyle!" İvan yere yan yan, tedirgin bir tavırla bakıyordu.

"Evet," dedi Üstat ve sesi İvan'a yabancı ve boş bir ses gibi geldi. "Artık onun hakkında bir şey yazmayacağım. Başka şeylerle ilgileneceğim."

Fırtınanın gürültüsü içinden bir ıslık sesi yükseldi.

"Duydunuz mu?" diye sordu Üstat.

"Fırtına sesi."

"Hayır, beni çağırıyorlar, vakit geldi," diyerek yataktan kalktı Üstat.

"Durun! Bir şey daha," diye rica etti İvan. "O kadını buldunuz mu? Size sadık kalmış mı?"

"İşte burada," dedi Üstat ve duvarı gösterdi. Beyaz duvardan uzaklaşıp yatağa doğru ilerledi koyu renkli Margarita. Orada yatan delikanlıya baktı, gözlerinde keder vardı.

"Zavallı, zavallı," diye fısıldadı hafifçe Margarita ve yatağa doğru eğildi.

"Ne kadar güzel," dedi İvan. Sesinde kıskançlık değil, hüzün ve biraz durgun bir duygu vardı. "Baksanıza, sizin için her şey yolunda. Ama benim için öyle değil," diyerek biraz düşünüp dalgın bir tavırla ekledi: "Fakat, belki de, öyledir..."

"Öyle, öyle," diye fısıldadı Margarita ve yataktakine iyice sokuldu. "Bakın, alnınıza bir öpücük konduracağım ve sonra her şeyiniz olması gerektiği gibi olacak... Bu konuda bana inanın, her şeyi gördüm, her şeyi biliyorum ben."

Yataktaki genç kadının boynuna sarıldı ve Margarita onu öptü.

"Hoşça kal, müridim," dedi zar zor duyulur bir sesle Üstat ve havada erimeye başladı. Gözden kayboldu, onunla birlikte Margarita da kayboldu. Balkon kapısı kapandı.

İvan huzursuzluğa kapıldı. Yatağa oturdu, kaygıyla çevresine bakındı, hatta iç çekti, kendi kendine konuştu, ayağa kalktı. Fırtına gitgide daha güçlü kükrüyor, anlaşılan bu da onun ruhuna kaygı veriyordu. Kapısının ardındaki sessizliğe alıştığından, kapının arkasından huzursuz ayak sesleri, boğuk insan sesleri gelmesi heyecanlandırıyordu onu. Artık sinirden titrer bir halde seslendi:

"Praskovya Fedorovna!"

Praskovya Fedorovna zaten odaya girmiş, merak ve kaygıyla İvan'a bakıyordu.

"Ne oldu? Ne var?" diye sordu. "Fırtına heyecanlandırdı mı? Ama bir şey yok, bir şey yok... Hemen yardım edeceğim size. Hemen çağıracağım doktoru."

"Hayır, Praskovya Fedorovna, doktoru çağırmaya gerek yok," dedi İvan, huzursuzca Praskovya Fedorovna'ya değil, duvara bakarak. "Özel bir şey yok. Şimdi yoluna koyarım, siz korkmayın. Ama bana söylesenize," diye sordu bütün içtenliğiyle, "yanda, 118 numaralı odada ne oldu az önce?"

"18'de mi?" diye soruyu tekrarladı Praskovya Fedorovna ve gözlerini kaçırdı. "Hiçbir şey olmadı orada." Ama sesi yapmacıktı, İvan hemen anladı bunu ve şöyle dedi:

"Ama Praskovya Fedorovna! Siz dürüst bir insansınız... Kendimi kaybedeceğimi mi sanıyorsunuz? Hayır, Praskovya Fedorovna, olmayacak böyle bir şey. Ama siz en iyisi açıkça söyleyin. Zaten duvardan hissediyorum her şeyi."

"Komşunuz öldü az önce," diye fısıldadı dürüst ve iyi yanını bastırmaya kendinde güç bulamayan Praskovya Fedorovna ve şimşek ışığıyla aydınlanırken tedirgin bir şekilde baktı İvan'a. Ama İvan'a korkunç bir şey olmadı. Sadece anlamlı bir şekilde kaldırdı bir parmağını ve şöyle dedi:

"Biliyordum işte! Emin olun Praskovya Fedorovna, şimdi şehirde de biri öldü," diyerek gülümsedi. "Hatta kim olduğunu bile biliyorum, bir kadın öldü."

31. Bölüm
*Vorobyoviye Gori'de**

Fırtına iz bırakmadan geçip gitti ve gökte beliren rengârenk bir gökkuşağı bütün Moskova'nın üzerine yayıldı, Moskova Nehri'nde su içti. Yükseklerde, iki koru arasındaki bir tepede üç karanlık silüet görünüyordu. Woland, Korovyev ve Behemot kara atlara binmiş, batıya doğru, Deviçiy Manastırı'nın çörek gibi kulelerine doğru bakan binlerce pencerede ışıldayan parça parça güneşle birlikte nehrin öte yanında yayılan şehre bakıyorlardı.

Gökten birtakım gürültüler geldi ve pelerininin kara kuyruğunda Üstat ile Margarita'yı uçuran Azazello onlarla birlikte aşağıya, grubun yanına indi.

"Kusura bakmayın, sizi biraz rahatsız ettik Margarita Nikolayevna ve Üstat," dedi Woland biraz sessizliğin ardından, "ama siz hoşgörürsünüz beni. Bundan pişman olacağınızı sanmıyorum. Haydi bakalım," diyerek Üstat'a çevirdi bakışlarını, "vedalaşın şehirle. Gitmemiz lazım," diye kara zırhlı eldiven giydiği eliyle nehrin ötesini, pencerelerde sayısız güneşin, üzerlerinde gün boyu şehirden yükselen duman, sis, buharın durduğu güneşlerin eridiği yeri gösterdi.

---

* Moskova Nehri'nin kıyısında yüksek ve Moskova manzarasına hâkim bir mevki. "Serçe Dağları" anlamındaki adını yakınlardaki Vorobyev köyünden alır. (ç.n.)

Üstat attan indi, atlıların arasından geçip tepenin kıyısına doğru koştu. Kara pelerin de yerde peşinden sürüklendi. Üstat durup şehri seyretmeye başladı. İlk anlarda kalbi boğucu bir hüzünle doldu, ama kısa sürede bu hüzün yerini tatlı bir kaygıya, bir gezgin Çingene heyecanına bıraktı.

"Sonsuza dek! Bunu iyice düşünmek lazım," diye fısıldadı Üstat ve kurumuş, çatlak dudaklarını yaladı. Ortalığı dinleyip ruhunda olup biten her şeyi hassas bir şekilde izlemeye başladı. Heyecanı sanki acı bir güceniklik hissine dönüşmüştü. Ama bu da geçici bir şeydi, kaybolup gitti ve nedense yerini kibirli bir aldırışsızlığa bıraktı, o da kalıcı bir huzur sezgisiyle yer değiştirdi.

Atlı topluluk sessizce Üstat'ı bekliyordu. Topluluk tepenin kıyısındaki kara figürün el kol hareketleri yaptığını, bazen bütün şehri görebilmeye, ötesine bakabilmeye çabalar gibi başını yukarılara çevirdiğini, bazen sanki ayaklarının altındaki ezilmiş, cılız otları inceler gibi yere çevirdiğini görüyordu.

Sessizliği sıkılan Behemot bozdu.

"İzin verin *maitre*,"* dedi, "yola çıkmadan önce bir ıslık çalayım."

"Hanımefendiyi ürkütebilirsin," dedi Woland. "Ayrıca unutma ki bugünkü rezilliklerinden artık gına geldi."

"Ah, hayır, hayır monsenyör," dedi eyerde bir Amazon gibi oturan, silah kuşanmış ve silahının keskin ucu yere kadar uzanan Margarita. "İzin verin bir kez ıslık çalsın. Uzun yolculuktan önce her yanım hüzün içinde. Doğru değil mi monsenyör, yolun sonunda kendisini bekleyen şeyin mutluluk olduğunu bilse bile, insanın böyle hissetmesi doğal değil mi? Bırakın güldürsün bizi, yoksa korkarım sonunda gözyaşlarına boğulacağım ve yola çıkmadan önce berbat edeceğim her şeyi!"

---

* (Fr.) Efendi; üstat. (ç.n.)

Woland bir baş hareketiyle izin verince Behemot'a, o hemen harekete geçip yere atladı, parmaklarını ağzına götürdü, yanaklarını şişirdi ve ıslık çaldı. Margarita'nın kulakları çınladı. Atı şaha kalktı, korulukta ağaçların kuru dalları döküldü yere, ağaçlardaki karga ve serçe sürüleri havalandı, bir toz bulutu uçtu nehre doğru ve iskelenin yanından geçen bir yolcu teknesindeki birkaç yolcunun şapkalarının suya düştüğü görüldü. Üstat ıslığı duyunca irkilmişti, ama dönüp bakmadı, daha da huzursuz el kol hareketleri yapmaya, kollarını şehri korkutmak ister gibi havaya kaldırmaya başladı. Behemot gururla bakındı çevresine.

"Islık çaldın, diyecek bir şey yok," dedi küçümser bir tavırla Korovyev, "cidden ıslık çaldın, ama tarafsız konuşmak gerekirse, çok ortalama bir ıslıktı bu!"

"Sonuçta koro şefi değilim ya," diye rahat bir üf çekerek yanıt verdi Behemot ve aniden Margarita'ya göz kırptı.

"Eski zamanların hatırına ben de bir denemek istiyorum," dedi Korovyev ellerini ovuşturup parmaklarını hohlarken.

"Ama dikkat et, dikkat et," diye seslendi Woland ciddi bir sesle. "Kimseye zarar verecek bir iş yapma!"

"Monsenyör, inanın bana," dedi Korovyev ve elini kalbine götürdü, "şaka yapıyorum, sadece şaka yapıyorum..." O arada birdenbire yukarı doğru lastik gibi gerildi, sağ elinin parmaklarıyla ustaca bir şekil yaptı, kendini serbest bıraktı ve ıslık çaldı.

Bu ıslığı duymadı Margarita, ama ateşli atıyla birlikte on metre öteye sürüklendiği zaman gördü onu. Yanında bir meşe ağacı köklerinden sökülmüş yatıyordu ve toprak nehre kadar çatlaklarla kaplanmıştı. Üzerinde iskele ve bir restoranın da durduğu büyük bir sahil şeridi, nehre gömülmüştü. Nehrin suyu köpürüyordu, püskürdü, bir yolcu teknesi yeşil ve düşük seviyeli karşı kıyıya hiç zarar görmemiş yolcularıyla birlikte

sürüklendi. Margarita'nın kişneyen atının ayaklarının dibine Fagot'un ıslıkla öldürdüğü küçük bir karga savruldu. Üstat ürkmüştü bu ıslıktan. Kafasını tutarak onu bekleyen yol arkadaşlarının yanına koştu.

"Peki bakalım," diye seslendi Woland ona atının tepesinden. "Hesaplaşma tamam mı? Veda sona erdi mi?"

"Evet, sona erdi," dedi Üstat ve sakinleşerek Woland'ın yüzüne dimdik ve cesur bir tavırla baktı.

O zaman tepenin üzerinde Woland'ın korkunç sesi bir boru sesi gibi dalgalandı:

"Vakit geldi!!"

Behemot'un keskin ıslığıyla kahkahası eşlik etti ona.

Atlar öne atıldı ve atlılar yükselerek dörtnala yola çıktılar.

Margarita çılgın atının ağızlığını kemirip parçaladığını hissetti. Woland'ın pelerini bütün süvari alayının üzerinde dalgalanıyordu, pelerin akşam göğünü kaplamaya başlamıştı. Kara örtü bir an için yana savrulunca, Margarita arkasına baktı ve üzerinde uçaklar olan rengârenk kulenin de, şehrin de gözden kaybolduğunu gördü; şehir uzun zaman önce yerde gözden kaybolmuştu ve geriye sadece sis kalmıştı.

32. Bölüm
Bağışlama ve Ebedi Sığınak

Tanrılar, tanrılarım! Yeryüzünün akşamı ne kadar hüzünlü! Bataklıkların üzerindeki sis ne kadar gizemli. Bu sisin içinde gezinen kimse, ölümden önce çok acı çeken kimse, bu toprağın üzerinde gücünün üstünde bir yük taşıyarak uçan kimse, o bilir bunu. Yorgun olan bilir bunu. Ve hiç pişman olmadan terk eder yeryüzünün sisini, onun bataklık ve nehirlerini, kendini ölümün kollarına verirken içi ferahtır, bir tek onun kendini sakinleştireceğini bilir.

Büyülü kara atlar da yorulmuştu ve binicilerini ağır ağır götürüyorlardı, sonra kaçınılmaz gece yakaladı onları. Onun elini sırtında hissedince yerinde duramayan Behemot bile sessizleşmişti ve eyere pençeleriyle tutunmuş, kuyruğunu sessiz ve ciddi bir tavırla sallayarak uçuyordu.

Gece kara şalıyla örtmeye başlamıştı ormanı ve çayırı, gece aşağıda bir yerlerde kederli küçük alevler yakıyordu, artık ne Margarita'yı ne Üstat'ı ilgilendiren ve onlara bir yararı olmayan yabancı alevler. Gece süvari alayını kovalıyor, onun üzerine yukarıdan çöküyor ve kederli göğün orasına burasına benek benek beyaz yıldızlar serpiyordu.

Gece koyulaşmış, yanlarında uçuyordu, atlıların pelerinlerini yakaladı ve pelerinlerini omuzlarından sıyırıp sakladıklarını ortaya çıkardı. Serin rüzgârla savrulan Margarita gözlerini

açtığı zaman, hedeflerine doğru ilerlerken bütün uçanların kılığının değiştiğini gördü. Bir ormanın köşesinden, karşıdan kızıl bir dolunay yükselmeye başlayınca, saklanan her şey ortadan kayboldu, bataklığa düştü, uçuşan büyülü giysiler sisin içinde kayboldu.

Üstat'ın kız arkadaşının sağında, Woland'ın hemen yanında uçan adama bakıp da kendi kendini danışmanın gizli ve gereksiz çevirilerinin çevirmeni ilan eden Korovyev-Fagot'u görebilmek çok zordu. Vorobyoviye Gori'den eski püskü bir sirk kılığıyla ayrılan Korovyev-Fagot adlı kişinin yerine, sessizce dizginlerin altın zincirini şıkırdatan, karamsar ve asla gülmemiş bir yüze sahip koyu mor giysili bir şövalye geçmişti. Çenesini göğsüne yaslamıştı, aya bakmıyordu, ayaklarının altındaki yerle de ilgilenmiyordu, kendine has bir şeyler düşünüyordu Woland'ın yanında uçarken.

"Neden böyle değişti?" diye sordu Margarita Woland'a hafifçe, ıslık çalan rüzgârda.

"Bu şövalye bir zamanlar talihsiz bir şaka yapmıştı," dedi Woland alevli gözlerle bakan yüzünü yavaşça Margarita'ya çevirerek. "Işık ve karanlık hakkında yaptığı söz oyunu hiç de hoş değildi. Şövalye arzu ettiğinden biraz daha çok ve daha uzun süre şaka yapmak zorunda kaldı. Ama bu gece bütün hesapların görüldüğü gece. Şövalye hesabını ödedi ve kapattı!"

Gece Behemot'un kuyruğunu koparmıştı, kürkünü söküp almış ve onu tutam tutam bataklıklara saçmıştı. Karanlıklar prensini eğlendiren kedi de sıska bir delikanlı, Şeytan çırağı, yeryüzünün bir zamanlar en iyi soytarısı olmuştu şimdi. Şimdi o da sessizce uçuyor, aydan dökülen ışıkla genç yüzünü sergiliyordu.

En uçta ışıldayan çelik zırhıyla Azazello uçuyordu. Ay onun da yüzünü değiştirmişti. Saçma çirkin azıdişi iz bırakmadan kaybolmuştu ve çarpık gözü düzelmişti. Azazello'nun

iki gözü de aynıydı, boş ve karaydı, yüzü de beyaz ve soğuktu. Şimdi Azazello gerçek görünümüyle uçuyordu, susuz çölün cini, katil cin gibi.

Margarita kendini göremiyordu, ama Üstat'ın nasıl değiştiğini çok iyi görüyordu. Bembeyazdı şimdi ayın altında saçları ve arkasında bir örgüyle toplanmıştı, rüzgârda savruluyordu örgü. Rüzgâr pelerini Üstat'ın ayaklarından alıp götürünce, Margarita onun çizmelerinde yanıp sönen yıldız mahmuzları gördü. Gençlik cini gibi gözlerini aydan ayırmadan uçuyordu Üstat, ama aya tanıdığı ve sevdiği bir şey gibi gülümsüyor ve 118 numaralı odada edindiği alışkanlıkla kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu.

Ve son olarak, Woland da gerçek kılığıyla uçuyordu. Margarita atının dizginlerinin neden yapıldığını çıkaramıyordu ve ay ışığından bir zincir olduğunu ve atın da karanlık bir kütleden ibaret olduğunu, atın yelesinin bir bulut, binicinin mahmuzlarının da beyaz yıldız benekleri olabileceğini düşünüyordu.

Böyle sessizce uzun süre uçtular, aşağısı da değişiyordu bu arada. Mahzun ormanlar yerin karanlığında kayboldu ve peşlerinden donuk nehir ağızlarını sürükledi. Aşağıda sarp kayalar görünüp parlamaya başladı, aralarında da ay ışığının girmediği uçurumlar vardı kara kara.

Woland atını neşesiz, düz, taştan bir doruğa indirdi, o zaman atlılar atların nallarının altında ezilen taşları dinleyerek ilerlemeye başladılar. Ay yeşil ve parlak bir şekilde aydınlatıyordu meydanı; Margarita çok geçmeden ıssız mekânda bir koltuk ve üzerinde oturan beyaz kılıklı birini gördü. Herhalde bu oturan ya sağırdı ya da düşüncelerine gömülüp gitmişti. Taşlı toprağın atların ağırlığıyla nasıl gıcırdadığını duymamıştı ve ona doğru gelen atlılar onu kaygılandırmıyordu.

Ay çok yardımcı oldu Margarita'ya, en iyi lambadan daha iyi aydınlatıyordu ortalığı; Margarita gözleri kör gibi görünen oturan adamın bir an ellerini ovuşturduğunu ve bu görmeyen gözlerin yusyuvarlak aya doğru çevrilmiş olduğunu gördü. Sonra Margarita ayın altında kıvılcımlarla ışıldayan ağır taş koltuğun yanında karanlık, iri, sivri kulaklı bir köpeğin yattığını ve tıpkı sahibi gibi onun da huzursuzca aya baktığını gördü.

Oturan adamın ayaklarının dibinde parçalanmış bir testi vardı ve kurumamış koyu kırmızı bir göl oluşmuştu orada.

Atlılar atlarını durdurdular.

"Romanınızı okudular," dedi Woland Üstat'a dönerek, "ve tek bir şey söylediler – ne yazık ki tamamlanmamış. İşte bu yüzden size kahramanınızı göstermek istedim. Yaklaşık iki bin yıldır bu meydanda oturuyor, uyuyor, ama ne zaman dolunay çıksa, gördüğünüz gibi uykusuzluk çekiyor. Dolunay sadece ona değil, sadık bekçisine, köpeğine de rahatsızlık veriyor. Eğer korkaklığın en ağır kusur olduğu doğruysa, belki de köpeğin bunda bir suçu yok. Cesur köpeği korkutan tek şey bu fırtınalar. Ne yapalım, seven kişinin sevdiğinin yükünü paylaşması gerekir."

"Ne diyor?" diye sordu Margarita, kusursuz bir sakinliğe sahip yüzü merhametle bulutlanmıştı.

"Hep aynı şeyi söylüyor," dediği duyuldu Woland'ın. "Ay çıkınca huzur bulamadığını ve kötü bir sorumluluğa sahip olduğunu söylüyor. Uyuyamadığı zaman hep böyle söyler, uyuyunca da hep aynı ay yolunu görür ve o yolda yürüyüp tutuklu Ha-Notsri'yle sohbet etmek ister, çünkü söylediğine göre, çok eskiden, bahar vakti nisan ayının on dördünden beri onunla konuşmasını tamamlayamamış. Ama heyhat, bu yola çıkmayı başaramaz bir türlü ve kimse de gelmiyor yanına. O zaman yapacak bir şey yok, kendi kendisiyle konuşması lazım.

Fakat, biraz çeşitlilik de gerekir insana, o da bu ay konuşmasına yeryüzünde her şeyden çok ölümsüzlüğünden ve benzersiz şanından nefret ettiğini ekler sık sık bu yüzden. Yükünü hırpani gezgin Levi Matta'nın kiyle seve seve değiştireceğini söylüyor."

"Çok eskiden olmuş tek bir dolunay için on iki bin ay biraz fazla değil mi?" diye sordu Margarita.

"Yine mi Frieda hikâyesi?" dedi Woland. "Ama siz üzmeyin kendinizi Margarita. Her şey yoluna girecek, dünya böyle inşa edilmiş."

"Bırakın onu," diye bağırdı birdenbire Margarita yürek parçalayıcı bir sesle; bir zamanlar cadıyken bağırdığı gibi bağırdı ve bu çığlıkla dağlardan taşlar kopup uçuruma yuvarlandı, dağlar gümbürdedi. Ama Margarita bu gümbürtünün sebebi düşen taşlar mı, yoksa Şeytan'ın kahkahası mı, emin olamadı. Ne olursa olsun, Woland güldü, Margarita'ya bakarak şöyle dedi:

"Dağlarda bağırmaya gerek yok, neyse ki heyelanlara alışık, bu ürkütmüyor onu. Onun için bir şey rica etmeniz gereksiz, Margarita, çünkü konuşmak istediği kişi çoktan onun adına rica etti bunu."

O sırada Woland yine Üstat'a dönüp şöyle dedi:

"Haydi bakalım, şimdi romanınızı tek bir cümleyle bitirebilirsiniz!"

Üstat bunu bekliyordu sanki, kıpırdamadan durmuş orada oturan valiye bakıyordu. Ellerini ağzına götürüp öyle bir bağırdı ki yankı insansız, ağaçsız dağlarda dolanıp durdu bir süre:

"Özgürsün! Özgürsün! O seni bekliyor!"

Dağlar gümbürtüye çevirdi Üstat'ın sesini ve bu gümbürtüyle parçalandılar. Lanetli kaya duvarlar yıkıldı. Geriye sadece taş koltuklu meydan kaldı. Duvarların çöktüğü kara

uçurumun üstünü sınırsız bir şehir alev alev kapladı ve orada, binlerce ayın üzerinde görkemle uzanan bir bahçenin tepesinde ışıl ışıl idoller vardı. Valinin uzun zamandır beklediği ay yolu bu bahçenin hemen yukarısında belirdi ve yolda önce sivri kulaklı köpek koşmaya başladı. Kan rengi şeritli beyaz pelerin giymiş adam koltuktan kalktı ve hırıltılı, kesik kesik bir sesle bir şeyler bağırdı. Ağlıyor mu, gülüyor mu, bağırıyor mu anlamak imkânsızdı. Sadık bekçisinin peşinden ay yolunda koşmaya başladığı göründü sadece.

"Ben de onun peşinden mi gideceğim?" diye sordu huzursuzca Üstat, dizginlere yapışarak.

"Hayır," dedi Woland. "Zaten bitmiş bir şeyin peşinden niye gidesiniz?"

"Öyleyse, şuraya mı?" diye sordu Üstat dönüp çörek gibi manastır kuleleriyle, pencerelerde binbir parçaya ayrılan güneşiyle kısa süre önce terk edilen şehrin uzakta belli belirsiz göründüğü yeri gösterdi.

"Orası da değil romantik Üstat!" dedi Woland ve sesi kalınlaşıp kayaların üzerinden akmaya başladı. "Sizin uydurduğunuz ve kısa süre önce serbest kalmış olan kahramanı görmek isteyen kişi de okudu romanınızı." Woland, Margarita'ya döndü: "Margarita Nikolayevna! Üstat için sizin en iyi geleceği düşünmeye çalıştığınıza inanmamak imkânsız, ama doğrusu benim size önerdiğim ve Yeşua'nın sizin için istediği şey çok daha iyi. Onları baş başa bırakın," dedi Woland, Üstat'a doğru dönüp valinin uzaklaştığı yolu göstererek. "Karışmayalım onlara. Belki konuşup bir yerlere varırlar," dedi, sonra eliyle Yeruşalayim'i gösterince şehir ortadan kayboldu.

"Orada," dedi Woland arkalarında kalan yeri göstererek, "o küçük bodrumda ne yapacaksınız?" O sırada pencerelerde parçalanan güneş söndü.

"Neden?" Woland inandırıcı ve kibar bir sesle devam etti:

"Ey, üç kez romantik Üstat, siz gerçekten gündüzleri kız arkadaşınızla çiçek açmış vişne ağaçları altında gezmek, geceleri de Schubert müziği dinlemek istemiyor musunuz? Gerçekten mum ışığında bir kaz tüyü kalemle yazmak istemez misiniz? Gerçekten istemez misiniz, tıpkı Faust gibi, yeni bir *homunculus* yapmayı başarmak umuduyla bir imbiğin başında oturmak? Oraya, oraya. Orada sizi bir ev ve yaşlı bir uşak bekliyor, mumlar çoktan yanmış, birazdan sönerler, çünkü hemen şafağı karşılayacaksınız. Bu yoldan Üstat, bu yoldan. Elveda! Benim gitmem lazım."

"Elveda!" diye tek bir çığlıkla yanıt verdiler Woland'a Üstat ile Margarita. O zaman kara Woland, gittiği yola aldırmadan atıldı bir uçuruma ve maiyeti de bağıra çağıra peşinden gitti. Ne uçurum ne meydan ne ay yolu ne Yeruşalayim vardı ortalıkta.

Kara atlar da kayboldu. Üstat ve Margarita vaat edilen şafağı gördüler. Tam da geceyarısı ayından hemen sonra başlamıştı. Üstat kız arkadaşıyla birlikte sabahın ilk ışıkları altında yosunlu taş bir köprüye doğru yürüdü. Köprüden geçtiler. Sadık sevgililerin arkasında kaldı dere ve onlar kumlu bir yoldan ilerlediler.

"Ses çıkarmadan dinle," dedi Margarita Üstat'a ve kumlar çıtırdadı çıplak ayaklarının altında. "Dinle ve sana hayatta verilmeyen şeyin tadını çıkar – yani sessizliğin. Bak, işte sana ödül olarak vaat edilen ebedi evin orada duruyor. Venedik penceresini ve duvara tırmanmış asmayı görüyorum, çatıya kadar uzanıyor.

"İşte senin evin, ebedi evin. Akşamleyin sevdiğin, merak ettiğin ve seni tedirgin etmeyen kimseler gelecek, biliyorum. Senin için oynayacak, şarkılar söyleyecekler, mumlar yanarken odada nasıl bir ışık oluyor, göreceksin. Yağlı ve ebedi takkeni

takıp uyuyacaksın, dudaklarında bir gülümsemeyle uyuyacaksın. Uyku güçlendirecek seni, bilgece düşüneceksin. Beni de kovamayacaksın artık. Rüyanı koruyacağım senin."

Üstat'la ebedi evlerine doğru giderken böyle konuşuyordu Margarita ve Margarita'nın sözleri arkalarında kalan dere gibi şırıldıyor, akıyor gibi geliyordu Üstat'a; Üstat'ın huzursuz, ağrılarla delinmiş belleği sakinleşmeye başladı. Birisi özgür bırakmıştı Üstat'ı, tıpkı onun yarattığı kahramanı özgür bırakması gibi. Bu kahraman hiçliğe gitmişti, pazar gününe açılan bir gece, müneccim kralın oğlu, Yudea'nın acımasız beşinci valisi, süvari Pontius Pilatus dönmemek üzere gitmişti.

Sonsöz

Ama yine de, cumartesi akşamı günbatımında Woland, maiyetiyle birlikte Vorobyoviye Gori'ye doğru yola çıkıp başkenti terk ettikten sonra neler olmuştu?

Uzun bir süre boyunca bütün başkentte en inanılmaz söylentilerle dolu ağır bir uğultu yaşandığını, çok hızlı bir şekilde taşranın en ücra köşelerine bile ulaştığını söylemeye bile gerek yok, bu söylentileri tekrarlamak bile mide bulandırır.

Bu dürüst satırların yazarı da şahsen, Fedosiya'ya giderken trende, Moskova'da iki bin kişinin bir tiyatrodan kelimenin tam anlamıyla çırılçıplak çıktığını ve taksilerle eve bu halde gittiğini duymuştu.

"Karanlık güçler..." fısıltısı da süt kuyruklarında, tramvaylarda, dükkânlarda, evlerde, mutfaklarda, yakın ve uzak mesafeli trenlerde, irili ufaklı duraklarda, kır evlerinde ve plajlarda duyuluyordu.

Daha gelişmiş ve kültürlü insanlar karanlık güçler hakkında başkentte dolaşan bu hikâyelere, tahmin edileceği gibi, hiçbir şekilde katılmadılar, hatta bunlara gülüp geçtiler ve anlatanların aklını başına getirmeye çalıştılar. Ama olgu olgudur ve ondan bir açıklama yapmadan kurtulmak imkânsızdır: Başkente birileri gelmişti. Griboyedov'dan kalan küller ve daha bir sürü şey çok ciddi bir şekilde doğruluyordu bunu.

Kültürlü insanlar soruşturmanın bakış açısını savundular: Çok usta bir hipnozcu ve vantrilok çetesi yapmıştı bunları.

Onu yakalama tedbirleri, hem Moskova'da hem de şehir dışında, elbette hemen ve enerjik bir şekilde alınmıştı, ama ne yazık ki bu bir sonuç vermemişti. Kendine Woland adını veren şahıs bütün ekibiyle birlikte ortadan kaybolmuştu ve bir daha ne Moskova'ya dönmüş ne de başka bir yerde ortaya çıkmış, hiçbir şekilde kendini göstermemişti. Buradan da onun yurtdışına kaçtığı varsayımının çıkması çok doğaldı, ama orada da hiçbir yerde görünmedi.

Bu vakanın soruşturması uzun süre devam etti. Sonuçta aslında bu korkunç bir olaydı! Yanıp kül olan dört bina ve deliren yüz kadar insan bir yana, ölenler de vardı. İki kişi kesindi: Berlioz ve yabancıları Moskova'nın görülmeye değer yerleriyle tanıştırma bürosunun talihsiz memuru, Baron Meigel. Onlar öldürülmüştü. İkincinin yanmış kemikleri, yangın söndürüldükten sonra, Sadovaya Caddesi'ndeki 50 numaralı dairede bulunmuştu. Evet, kurbanlar vardı ve bu kurbanlar için de soruşturma başlatıldı.

Ama Woland başkentten ayrıldıktan sonra da kurbanlar ortaya çıktı ve bu kurbanlar, üzücü bir şekilde, kara kedilerdi.

Bu barışçıl, kendini insana adamış ve ona yararlı hayvanların yaklaşık yüz tanesi, ülkenin çeşitli yerlerinde ya kurşunlandı ya da farklı yöntemlerle yok edildi. Çeşitli şehirlerde onlarca kedi, bazen çok ağır dövülmüş bir halde polise teslim edildi. Sözgelimi, Armavir'de hiçbir günahı olmayan kedilerden birini bir vatandaş polise ön patileri bağlanmış bir halde getirmişti.

Vatandaş bu kediyi etrafa hırsız gibi bakarken yakalamış (kedilerin böyle bir hali varsa ne yapacağız? Yozlaşmış oldukları için değil, onlardan daha güçlü bir varlık, bir köpek ya da bir insan, onlara herhangi bir zarar ziyan verecek, bir suç atacak diye korktukları için böyledirler. Onlara zarar ziyan vermek, suç atmak çok güç değildir, ama emin olun, onurlu bir iş de değildir. Evet, asla değildir!), evet, hırsız gibi bakınan kedi tam da bir ayçiçeğinin üzerine atlamak üzereyken yakalanmış.

Kedinin üzerine atlayıp onu bağlamak için hemen kravatını çözen vatandaş hınçla ve tehditkâr bir sesle homurdanmış:

"Aha! Demek şimdi de kalkıp bizim Armavir'e gelmeye lütfettiniz Bay Hipnozcu? Ama burada sizden korkan kimse yok. Böyle anlamazmış gibi davranmayın. Sizin kazların peşinde olduğunuzu biz çok iyi anladık!"

Vatandaş yeşil kravatla bağladığı zavallı hayvanı ön patilerinden çeke çeke polise getirmiş, arka patilerinin üzerinde yürüsün diye hafif hafif tekmelemiş yolda.

"Siz," diye bağırmış vatandaş yanında ıslık çalan çocuklarla yürürken, "bırakın, bırakın aptalı oynamayı! İşe yaramaz! Lütfen yürüyün siz de herkes gibi!"

Kara kedi acı dolu gözlerini sağa sola çeviriyormuş sadece. Doğuştan konuşma yeteneğinden yoksun olduğundan, kendini savunamamış da. Zavallı hayvan önce polis, sonra da saygıdeğer bir ihtiyar dul olan sahibi sayesinde kurtulmuş. Kedi karakola getirilir getirilmez, oradakiler bu vatandaştan güçlü bir alkol kokusu yükseldiğini saptamışlar, bunun sonucunda da ifadesi kuşkulu görülmüş. Bu arada komşulardan kedinin alınıp götürüldüğünü öğrenen yaşlı kadın, karakola koşmuş ve tam vaktinde yetişmiş. Kedi için en parlak referansları vererek, onu beş yıldır, yani bebekliğinden beri tanıdığını açıklamış, onun için kendine kefil olur gibi kefil olacağını söylemiş, o güne dek hiçbir kötülük yapmadığını ve Moskova'ya hiç gitmemiş olduğunu kanıtlamış. Armavir'de doğmuş, orada büyümüş ve fare yakalamayı da orada öğrenmiş kedi.

Kedi serbest bırakılıp sahibine iade edilmiş, böylece acı çekerek de olsa, yanlışı da iftirayı da öğrenmiş olmuş.

Kedilerin dışında kimi insanların da başına bazı önemsiz, tatsızlıklar gelmişti. Birkaç kişi tutuklanmıştı. Kısa bir süre tutuklu kalanlar arasında şunlar vardı: Leningrad'da vatandaş Volman ve Volner, Saratov, Kiev ve Harkov'da üç Volodin,

Kazan'da Voloh, Penza'da –hiç bilinmeyen bir sebeple– kimya doktorası yapmış Vetçinkeviç... Ama o da çok uzundu, çok esmer tenliydi.

Ayrıca çeşitli yerlerde dokuz Korovin, dört Korovkin ve iki Karavayev tutuklanmıştı.

Sivastopol treninden indirilen bir vatandaş Belgorod İstasyonu'nda bağlanmıştı. Bu vatandaş beraber yemek yediği yolculara birkaç iskambil kartı numarasıyla eğlendirmeye kalkışmıştı.

Yaroslav'da öğle vakti bir restorana gelen bir vatandaşın elinde, tamirciden az önce aldığı gaz ocağı vardı. İki kapıcı onu görür görmez vestiyerdeki yerlerini bırakıp kaçmışlardı, onların arkasından restoranın bütün müşterileri ve çalışanları da kaçmıştı. Bu sırada kasiyer de anlaşılmaz bir şekilde bütün kazançla birlikte kaybolmuştu.

Daha bir sürü şey oldu, hepsini hatırlamak imkânsız. Büyük bir akıl karışıklığı yaşanmıştı.

Soruşturmanın hakkını yine de ısrarla vermek gerekir. Sadece suçluları yakalamak için değil, yaptıkları her şeyi açıklamak için de elden gelen bütün çaba harcanmıştı. Her şey açıklanmıştı; bu açıklamaları anlamlı ve çürütülmez saymamak olmaz.

Soruşturmanın temsilcileri ve deneyimli psikiyatrlar tarafından suç çetesinin ya da en azından onlardan birinin (bu konuda daha çok Korovyev'den kuşku duyuluyordu) benzersiz bir hipnoz gücüne sahip olduğu, kendini gerçekten oldukları yer yerine daha başka, hayali yerlerde gösterebildiği saptanmıştı. Ayrıca karşılaştıkları bazı eşya ya da insanların da aslında olmadıkları yerde bulunduğu ve tersine, aslında belli bir görüş alanında olan eşya ya da insanların o görüş alanından uzaklaştığı hissini uyandırıyorlardı.

Bu açıklamaların ışığında her şey kesinlikle aydınlanmış oluyordu, hatta teslim olmaya davet edilen kedinin 50 nu-

maralı dairede kurşunlardan yaralanmaması gibi vatandaşların aklını en çok karıştıran şeyler bile açıklanmıştı.

Avizede bir kedi doğal olarak yoktu, kimse ateşe yanıt vermeye kalkışmamıştı bile, boşluğa ateş etmişlerdi, o sırada kedinin avizede sallandığını düşünmelerini sağlayan Korovyev tam da ateş edenlerin arkasındaydı, rahat rahat dolanıyor, o büyük, ama suç amacıyla kullandığı hipnoz yeteneğinin tadını çıkarıyordu. Benzin dökerek evi yakan da oydu elbette.

Styopa Lihodeyev de, elbette, Yalta'ya falan uçmamıştı (bu Korovyev'in bile gücünü aşardı) ve oradan telgraf göndermemişti. Korovyev'in ona gösterdiği, çatalla mantar yiyen kedi numarasından korkarak kuyumcunun dairesinde bayıldıktan sonra, Korovyev onu kafasına eski püskü bir şapka geçirip Moskova havaalanına gönderinceye, o arada yetkililere de Styopa'nın Sivastopol'den gelen uçaktan ineceğini bildirinceye kadar o dairede baygın baygın yatmıştı.

Doğru, Yalta'dakiler çıplak ayaklı Styopa'yı yakaladıklarını doğrulamış ve Styopa adına Moskova'ya telgraf çekmişlerdi, ama bu telgrafların tek bir kopyası bile yoktu, dosyalarda ortaya çıkmamıştı, bu da kederli, ama kesinlikle kaçınılmaz bir şekilde hipnoz çetesinin büyük bir mesafede, üstelik sadece tek tek kişilere değil, insan topluluklarına da hipnoz yapma yeteneğinin olduğunu gösteriyordu. Bu koşullarda suçlular en sağlam psikolojik yapıya sahip olan insanları bile delirtebiliyordu.

Locadaki yabancıların cebinden iskambil kâğıdı çıkartmak ya da kaybolan kadın giysileri ya da miyavlayan bereler ve bu tür başka olaylar gibi saçmalıklar da vardı! Bu tür numaraları orta seviyedeki bütün profesyonel hipnozcular yapabilirdi, sunucunun kafasının koparılması gibi pek de kurnazca olmayan numaralar da bunlardandı. Konuşan kedi işi tam bir saçmalıktı. İnsanlara böyle bir kedi göstermek için, karından konuşmanın temel ilkelerini bilmek yeterdi ve Korovyev'in hüneri-

nin bu temellerin çok ötesine geçtiği konusunda da kimsenin şüphesi yoktu.

Evet, olay burada kesinlikle iskambil destesi, Nikanor İvanoviç'in çantasındaki sahte mektuplar falan değildi. Bütün bunlar ıvır zıvır şeylerdi. Zavallı Berlioz'u tramvayın altında kesin bir ölüme gönderen kişi Korovyev'di. Zavallı şair Evsiz İvan'ı da o delirtmişti, onu hayallere dalıp acı verici rüyalarda güneşle yanan çorak Kel Dağ'ı, çarmıha asılan üç adamı görmeye zorlayan oydu. Margarita Nikolayevna ve hizmetçisi Nataşa'nın Moskova'dan kaybolmasına yol açan da o ve çetesi olmuştu. Bu arada: Soruşturma bu olaya özel bir önem veriyordu. Bu kadınların cinayet ve kundaklama çetesi tarafından kaçırılmış mı, yoksa suçlularla birlikte gönüllü olarak kaçmış mı olduğunu anlamak gerekiyordu. Nikolay İvanoviç'in saçma ve tutarsız tanıklığına dayanarak, Margarita Nikolayevna'nın kocasına bıraktığı, cadı olmaya gittiğini söyleyen tuhaf ve delice nota bakarak ve Nataşa'nın da taşınabilir bütün eşyasını bırakarak ortadan kaybolmuş olmasını da hesaba katarak, soruşturma başka birçok kişi gibi ev sahibesi ile hizmetçisinin de hipnoz edilmiş ve bu haldeyken çete tarafından kaçırılmış olduğu sonucuna vardı. Herhalde çok doğru olması gereken bir fikir, suçluların iki kadının güzelliğinden etkilenmiş olduğu fikri de atıldı ortaya.

Ve işte soruşturma açısından kesinlikle açıklanmamış olarak kalan bir şey, çeteyi kendisine Üstat diyen ruh hastasının psikiyatri kliniğinden kaçırmaya zorlayan sebepti. Bunu açıklamayı başaramadılar, kaçırılan hastanın soyadını bulmayı da başaramadılar. "Birinci bloktaki 118 numara," diye sonsuza dek ölülere karıştı bu yüzden.

Böylece, hemen her şey açıklanmış ve soruşturma, sona eren her şey gibi sona ermiş oldu.

Birkaç yıl geçti ve vatandaşlar Woland'ı, Korovyev'i ve diğerlerini unuttular. Woland ve maiyetinden zarar görenlerin

hayatlarında bir sürü değişiklikler oldu ve bu değişiklikler ne kadar ufak tefek ve önemsiz de olsa, yine de ne oldukları belirtmekte yarar var.

Sözgelimi, Jorj Bengalski hastanede dört ay geçirdikten sonra iyileşip çıktı, ama Varyete'deki işini bırakması gerekti, üstelik tam da en ateşli dönemde, seyircilerin biletlere akın ettiği bir dönemde: Kara büyü ve onun ortaya çıkarılması akıllardan çıkmamıştı hâlâ. Bengalski Varyete'yi bıraktı, çünkü her akşam iki bin kişinin karşısına çıkıp kaçınılmaz olarak tanınmak ve sürekli hangisinin –başlı olmak mı, başsız olmak mı– daha iyi olduğuyla ilgili sorulara yanıt vermek zorunda kalmanın çok acı verici olacağını anlamıştı.

Tabii, diğer yandan sunucu neşesini de önemli ölçüde kaybetmişti, oysa bu onun mesleği için şarttı. Her bahar, dolunay zamanı huzursuz bir ruh haline giriyor, aniden boynunu tutuyor, ürkekçe çevresine bakınıp ağlıyordu. Bu nöbetler geçti, ama onları yaşarken eski işini yapamazdı ve sunucu emekli olup mütevazı hesabıyla onu en az on beş yıl geçindirmesi gereken birikimiyle yaşamaya başladı.

İşten ayrıldı ve tiyatro yöneticileri arasında bile, yaşadığı akıl almaz sorumluluğu ve kibarlığıyla genel bir popülerlik elde etmiş olan Varenuha'yla bir daha asla karşılaşmadı.

Sözgelimi bedava bilet almak isteyenler artık onu hayırseverlerin babası diye tanıyorlardı. Ne zaman biri Varyete'ye telefon edecek olsa, telefona yumuşak, ama hüzünlü bir ses çıkardı: "Buyurun." Telefona Varenuha istendiği zaman, aynı ses hemen yanıt verirdi: "Emrinizdeyim." Ama çok da sıkıntı çekiyordu İvan Savelyeviç kibarlığı yüzünden!

Styopa Lihodeyev artık Varyete'de telefonlara çıkmıyordu. Sekiz gün kaldığı klinikten çıkar çıkmaz, onu Rostov'a, büyük bir yiyecek mağazasının müdürlüğüne göndermişlerdi. Porto şarabı içmeyi kesin olarak bıraktığı ve sadece frenk üzümü tomurcuklarından yapılmış votka içtiği, bu sayede iyi-

leştiği söyleniyordu. Ketum biri olup kadınlardan uzak durduğundan söz ediliyordu.

Styopa Bogdanoviç'in Varyete'den ayrılması Rimski'ye birkaç yıldır hayal ettiği mutluluğu getirmemişti. Klinikten ve Kislovodsk'dan sonra iyice ihtiyarlamış, kafasını dik tutamaz hale gelmiş olan mali işler müdürü Varyete'den ayrılmak için dilekçe verdi. İlginç bir şekilde dilekçeyi Varyete'ye Rimski'nin eşi getirmişti. Grigoriy Daniloviç bile o binaya, ayla aydınlanan kırık pencereyi ve pencereden içeri girmeye çalışan uzun eli gördüğü o binaya gündüz vakti girmeye bile cesaret edemiyordu.

Mali işler müdürü, Varyete'den ayrıldıktan sonra Zamoskvoreçye'deki bir çocuk tiyatrosuna girdi. Bu tiyatroda saygıdeğer Arkadiy Apollonoviç Semplyeyarov'la akustik konularında tartışmak zorunda kalmıyordu. O da Briansk'a gönderilmiş ve mantar bölümünün müdürü yapılmıştı. Artık Moskovalılar kızıl salamuralar ve beyaz turşular yiyor ve onları öve öve bitiremiyor, bu atamadan büyük mutluluk duyuyorlardı. Her şey geride kaldığı için, Arkadiy Apollonoviç'in akustik işinin de yürümediği ve iyileştirmeye çabaladığı halde, akustikte en ufak bir değişiklik olmadığını söylemek gerekir.

Tiyatrodan ayrılanlar arasında Arkadiy Apollonoviç dışında, tiyatroyla bedava biletlere düşkünlüğü dışında bir ilişkisi olmadığı halde Nikanor İvanoviç Bosoy'u da belirtmek gerekir. Nikanor İvanoviç tiyatroya ne parayla ne de bedavaya gittiği gibi, ne zaman tiyatro bahsi açılsa suratı değişiyordu. Tiyatronun dışında şair Puşkin'den ve yetenekli sanatçı Sava Potapoviç Kurolesov'dan artık eskisinden de çok nefret ediyordu. O kadar nefret ediyordu ki, geçen yıl gazetede kara çerçeveli bir ilanda Sava Potapoviç'in kariyerinin altın çağında kalp krizine yenik düştüğünü okuyunca, Nikanor İvanoviç neredeyse Sava Potapoviç'in peşinden gidecek kadar kıpkırmızı olmuş ve "Layığını bulmuş!" diye kükremişti. Dahası,

o gece, Sadovaya'yı aydınlatan dolunayın altında bu popüler sanatçının ölümüyle birlikte başına üşüşen bir yığın hatırayla yalnız kalan Nikanor İvanoviç, kendini kaybedinceye kadar içmişti. Her kadehle birlikte karşısındaki nefret edilenler kuyruğu uzuyordu ve bu kuyrukta Dunçil Sergey Gerardoviç de, güzel İda Herkulanovna da, dövüşçü kazların o kızıl saçlı sahibi de, açık yürekli Kanavkin Nikolay da vardı.

İyi de onlara neler olmuştu? Rica ederim! Onların başına hemen hiçbir şey gelmemişti, gelemezdi de, çünkü gerçekte asla var olmamıştı onlar, sempatik sunucu da var olmamıştı, tiyatro da, bir mahzende dövizleri çürüten Prohovnikalı yaşlı cimri teyze de olmamıştı, tabii elbette altın borazanlar ve çıplak aşçılar da var olmamıştı. Bütün bunları Nikanor İvanoviç haydut Korovyev'in etkisi altındayken hayal olarak görmüştü. Bu rüyaya uçup gelen tek canlı kişi de Sava Potapoviç adlı sanatçıydı, onun da Nikanor İvanoviç'in hafızasına girmiş olmasının nedeni sık sık radyoya çıkmış olmasıydı. O vardı, ama diğerleri yoktu.

Demek belki de Aloiziy Mogariç de yoktu? Ah, hayır! O vardı, hem de hâlâ var ve tam da Rimski'nin bıraktığı işte, yani Varyete'nin mali işler müdürü olarak çalışıyor.

Woland'ı ziyaret ettikten bir gün sonra bir trende, Vyatka yakınlarında bir yerde kendine gelen Aloiziy, bir akıl karışıklığı anında nedense Moskova'dan ayrılırken pantolon giymeyi unuttuğunu, ama anlaşılmaz bir sebeple kendisine hiç gereği olmayan bir şeyi, müteahhitin kontratını yanına aldığını fark etmişti. Kondüktöre büyük paralar ödeyen Aloiziy ondan eski ve yağlı bir pantolon almış ve Vyatka'dan geri dönmüştü. Ama müteahhitin evini, ne yazık ki bulamamıştı. Köhne baraka bir yangında kül olup gitmişti. Ama Aloiziy aşırı girişimci bir adamdı, iki hafta sonra artık Brusov Sokağı'nda, enfes bir odada yaşıyordu, birkaç ay sonraysa Rimski'nin çalışma odasında oturuyordu. Rimski nasıl eskiden Styopa yüzünden sı-

kıntı çekiyorsa, Varenuha da Aloiziy yüzünden sıkıntı çekiyordu. İvan Savelyeviç'in tek hayali artık Aloiziy'in Varyete'den alınıp başka bir yere gönderilmesiydi, çünkü Varenuha'nın bazen yakın arkadaşlarına fısıldadığına göre, "Aloiziy gibi işe yaramaz biriyle hayatı boyunca karşılaşmamıştı ve Aloiziy denen bu adamdan her şey beklenirdi."

Fakat müdür belki de önyargılıydı. Aloiziy herhangi bir karanlık iş yapmamıştı, hatta büfeci Sokov yerine başka birini ataması dışında herhangi bir iş yapmamıştı. Andrey Fokiç'se Woland'ın Moskova'da ortaya çıkmasından on ay sonra Moskova Devlet Üniversitesi'nin kliniğinde karaciğer kanserinden ölmüştü...

Evet, birkaç yıl geçti ve bu kitapta doğru bir şekilde anlatılan olaylar yoluna girip hafızalardan silindi. Ama herkes için öyle olmadı, herkes için öyle olmadı.

Her yıl, bahar aylarının o bayram dolunayı belirdiği zaman, akşamüstü otuz ya da otuz küsur yaşlarında bir adam, Patriarşiye Prudi'ye, ıhlamur ağaçlarının altına gelir. Kızıl saçlı, yeşil gözlü, mütevazı giyimli bir adam. Tarih ve Felsefe Enstitüsü'nün görevlilerinden profesör İvan Nikolayeviç Ponirev'dir bu.

Ihlamurların altına gelip uzun zamandır unutulmuş olan Berlioz'un o akşam hayatında son kez oturduğu, parça parça dağılan ayı seyrettiği banka oturur hep.

Ay önce tamdır, akşam başlarken beyazdır, sonra altın rengi olur, kara bir at-ejderle eski şair İvan Nikolayeviç'in üzerinde uçar ve aynı zamanda da hep aynı yükseklikte, aynı yerde kalır.

İvan Nikolayeviç her şeyin farkındadır, her şeyi bilir ve anlar. Gençliğinde hain hipnozcuların kurbanı olduğunu, sonra tedavi görüp iyileştiğini bilir. Ama baş edemediği bir şeyler olduğunu da bilir. Bu bahar geceyarısıyla baş edemez. Bu geceyarısı yaklaştıkça, bir zamanlar beş dallı iki şamdanın üstünde

asılı duran gök cismi altınla kaplanınca İvan Nikolayeviç gerginleşir, iştahı ve uykusu kesilir, ayın olgunlaşmasını bekler. Ve dolunay vakti gelince, hiçbir şey tutamaz İvan Nikolayeviç'i evde. Akşama doğru çıkıp Patriarşiye Prudi'ye gider.

Bankta otururken İvan Nikolayeviç açıkça kendi kendiyle konuşmaya başlar, sigara içer, bazen dönüp önce aya göz kırpar, sonra dönüp unutulmaz turnikeye göz kırpar.

Böyle bir iki saat geçirir İvan Nikolayeviç. Sonra yerinden kalkar ve Arbat sokaklarına hep aynı yoldan, Spiridonovka'dan geçerek boş ve donuk gözlerle gider.

Benzincilerin yanından geçer, hafif eğilmiş, eski bir gazlı sokak lambasının durduğu yerden döner ve bir parmaklığa yaklaşır; parmaklığın arkasında gösterişli ama bakımsız bir bahçe vardır, bahçede üç kanatlı sokak lambasının olduğu yanı ayla aydınlanan, ama diğer yanları karanlıkta kalan gotik bir köşk durur.

Profesör onu bu parmaklığa getiren şeyi de, bu köşkte kimin yaşadığını da bilmez, ama dolunayda kendi kendiyle mücadele edemeyeceğini bilir. Dahası, parmaklığın arkasındaki bahçede kaçınılmaz olarak hep aynı şeyi göreceğini de bilir.

Bankta oturan yaşlıca ve sakallı, kelebek gözlük takmış ve yüz hatları hafifçe domuzu andıran saygıdeğer bir adam görür. İvan Nikolayeviç bu köşkün sakinini hep aynı hayallere dalmış pozda, bakışlarını aya çevirmiş bir halde bulur. İvan Nikolayeviç ayı seyreden adamın kesinlikle bakışlarını sokak lambasının camına çevireceğini ve hemen açıp sıra dışı bir şey bilirecekmiş gibi oraya dikeceğini de bilir.

Daha sonra olacakları İvan Nikolayeviç ezbere bilir. Bu sırada onun hemen parmaklığın arkasına iyice saklanması gerekir, çünkü oturan adam o anda başını huzursuzca sağa sola çevirmeye başlayacak, meraklı gözlerle havada bir şeyler yakalamaya çalışacak, sürekli heyecanla gülümseyecek, sonra ani-

den mutluluk dolu bir kasvetle ellerini çırpacak, sonra da yalın ve oldukça yüksek bir sesle mırıldanmaya başlayacaktı:

"Venüs! Venüs! Ah, ben ne aptalım!"

"Tanrılar, tanrılar!" diye fısıldamaya başlayacak İvan Nikolayeviç parmaklığın arkasında iki büklüm olup alev alev bakışlarını gizemli yabancıdan hiç ayırmadan. "İşte ayın bir kurbanı daha... Evet, bir kurban daha, tıpkı benim gibi."

Oturan adamsa konuşmaya devam edecek:

"Ah, ben ne aptalım! Neden, neden uçmadım onunla? Neden korktun ha yaşlı katır! Belgeli eşek! Ah, beter ol şimdi yaşlı dangalak!"

Köşkün pencerelerinin bir köşesinde bir gürültü oluncaya, orada beyazımsı bir şey belirinceye ve tatsız bir kadın sesi yükselinceye dek böyle sürüp gidecek:

"Nikolay İvanoviç, neredesiniz? Neyin fantezisi peşindesiniz yine böyle? Şifayı kapmak mı istiyorsunuz? Gelin çay için!"

O zaman elbette, oturan adam kendine gelip yalancı bir sesle yanıt verecek:

"Hava, hava almak istemiştim canım benim! Hava çok güzel!"

Ve bu sırada banktan kalkacak, kapanan pencereye gizlice yumruk sallayıp eve doğru koşturacak.

"Yalan söylüyor, yalan söylüyor! Ah tanrılar, nasıl da yalan söylüyor!" diye mırıldanacak parmaklıktan uzaklaşırken İvan Nikolayeviç, "Bahçeye hava almaya falan çıkmıyor bu bahar dolunayında ve bahçede, yukarılarda bir şeyler görüyor. Ah, onun sırrını elde etmek için, hangi Venüs'ü kaybettiğini, şimdi kimin yerine havayı kucakladığını, onu yakalamaya çalıştığını öğrenmek için neler vermezdim!"

Ve profesör eve iyice hastalanmış bir halde döner. Karısı ne halde olduğunu görmezden gelir ve ona yatıp uyumasını söyler. Ama kendisi yatmayıp bir kitapla lambanın yanına oturur, acı dolu gözlerle uyuyan adamı seyreder. Şafak vakti

İvan Nikolayeviç'in acı dolu bir çığlıkla uyanacağını, ağlayıp çırpınacağını bilir. Bu yüzden de önündeki masa örtüsünde, lambanın altında önceden hazırlanmış alkol dolu bir şırınga ve koyu çay rengi karanlık bir sıvıyla dolu bir ampul durur.

Ağır hasta birine bağlanmış bu zavallı kadın şimdi özgürdür ve telaşlanmadan uykuya dalabilir. İvan Nikolayeviç şimdi sabaha kadar mutlu bir yüzle uyuyacak ve kadının bilmediği, ama büyülü ve mutlu birtakım rüyalar görecektir.

Bilimadamını uyandıran ve onu dolunay gecesinde acıklı çığlıklar atmaya sürükleyen şey hep aynıdır. Doğal olmayan, burunsuz bir cellat görür, cellat sıçrayıp boğuk bir sesle çarmıha gerilip aklını kaybeden Hestas'ın kalbini mızrakla deler. Ama asıl korkunç olan cellat değil, köpürerek yere doğru inen bir bulutun neden olduğu doğal olmayan aydınlıktır; dünya ölçeğindeki felaketlerde olur böyle bir aydınlık.

İğneden sonra uyuyanın önündeki her şey değişir. Yataktan pencereye geniş bir ay yolu uzanır, bu yolda kanlı şeridi olan beyaz bir pelerin giymiş bir adam belirir ve aya doğru yürümeye başlar. Yanında yırtık pırtık bir *kiton* giymiş ve biçimsiz bir yüzü olan genç bir adam yürür. Ateşli bir şekilde bir şeyler konuşarak tartışır yürüyenler, bir konuda anlaşmaya çabalarlar.

"Tanrılar, tanrılar," der pelerinli adam kibirli yüzünü yol arkadaşına çevirerek, "ne kadar bayağı bir idam! Ama sen lütfen şöyle söyle bana," diye yüzü bir anda yalvaran bir hal alır, "onun hiç olmadığını söyle! Yalvarırım sana, söylesene, olmadı mı?"

"Elbette, hiç olmadı," der hırıltılı bir sesle yol arkadaşı. "Bunu sen hayal ettin."

"Peki sen buna yemin eder misin?" diye sorar pelerinli adam sesine sevimli bir hava vererek.

"Yemin ederim," der yol arkadaşı ve gözlerinin içi güler nedense.

"Bu kadarı yeter bana!" diye bağırır boğuk bir sesle pelerinli adam ve yol arkadaşını da çekerek aya doğru ilerler. Onları sakin ve ağırbaşlı dev, sivri kulaklı bir köpek takip eder.

O zaman ay yolu kaynaşır, içinden bir ay nehri fışkırır ve dört bir yana akmaya başlar. Ay hükmedip oynar, ay dans eder ve yaramazlık eder. O zaman suların ortasından benzersiz güzellikte bir kadın çıkar ve dört bir yanına ürkek ürkek bakan sakallı bir adamı İvan'a doğru iter eliyle. İvan Nikolayeviç onu hemen tanır. 118 numaradır bu, gece ziyaretçisi. İvan Nikolayeviç uykusunda kollarını ona açar ve şevkle sorar:

"Demek böyle sona erdi?"

"Böyle sona erdi, müridim," diye yanıt verir numara 118, ama kadın İvan'a yaklaşıp şöyle der:

"Elbette, böyle sona erdi. Her şey sona erdi ve her şey sona erer... Ben de sizi alnınızdan öpeceğim ve sizin için her şey olması gerektiği gibi olacak."

İvan'a doğru eğilir ve onu alnından öper, İvan ona uzanır ve gözlerinin içine bakar, ama o geri çekilir, geri çekilir ve yol arkadaşıyla birlikte aya doğru ilerler.

O zaman ay kudurmaya başlar, dosdoğru İvan'ın üzerine ışık selleri gönderir, dört bir yana ışıklar saçar, odada bir ay seli başlar, ışık yükselir, daha da yükselir, yatak ışığa boğulur. İşte o zaman İvan Nikolayeviç mutlu bir yüzle uyur.

Sabahleyin sessiz uyanır, ama kesinlikle sakin ve sağlıklıdır. Ağrılı belleği sakinleşir ve bir sonraki dolunaya kadar profesörü hiçbir şey kaygılandıramaz. Ne burunsuz katil Hestas ne de Yudea'nın beşinci valisi, süvari Pontius Pilatus.

1929-1940

Şeytan bir gün, aralarında kocaman bir siyah kedi ile çırılçıplak bir cadının da bulunduğu yardımcılarının eşliğinde Moskova'ya iner. Moskovalıları gözlemleyecek, insanlığın değişip değişmediğini anlayacaktır. Kullanıldıktan sonra şampanya etiketlerine dönüşen banknotlar dağıttıktan, çeşitli insanlara ne zaman ve nasıl öleceklerini bildirdikten, ihtişamlı bir de balo verdikten sonra ayrıldığındaysa, ardında tıka basa dolu akıl hastaneleri ile şehri ele geçiren düzensizlik karşısında ne yapacağını şaşırmış yetkililer bırakır. Şeytan'ın cazibesine kapılmayanlarsa sadece hayatını gerçeğe adamış olan Üstat ile hayatını Üstat'a adamış olan Margarita'dır.

"Gel peşimden, ey okur! Kim söyledi sana yeryüzünde gerçek, sadık, sonsuz aşk olmadığını? O yalancının iğrenç dilini kessinler!" diyor anlatıcı *Üstat ile Margarita*'da. "Gel peşimden, ey okurum ve sadece benim peşimden gel, ben sana böyle bir aşk göstereceğim!"

20. yüzyılın en önemli yazarlarından Mihail Bulgakov, gerçekten de aşkı, büyüyü, inancın gücünü, en önemlisi de gerçeği seriyor okurun gözlerinin önüne. Başyapıtı *Üstat ile Margarita*, şimdi ilk defa özgün dilinden yapılan çeviriyle Türkçe okurlarını da bu tüyler ürpertici yolculuğa katılmaya çağırıyor.

twitter.com/everestkitap
ISBN: 978-975-289-998-8
www.everestyayinlari.com
EVEREST